Digitized by the Internet Archive
in 2015

https://archive.org/details/utrechtschejaarb02burm

UTRECHTSCHE
JAARBOEKEN
VAN DE
VYFTIENDE EEUW,
VERVATTENDE HET MERKWAARDIGE
IN HET
GESTICHT,
EN VOORNAMENTLYK IN DE STADT
UTRECHT,
Zedert den jare 1441. *en vervolgens voorgevallen.*

T'ZAMEN GESTELT DOOR

Mr. KASPAR BURMAN.

TWEEDE DEEL.

T'UTRECHT,
By I. H. VONK VAN LYNDEN, Boekverkoper.
MDCCLI.

VOORBERICHT

AAN DEN

LEZER.

DIt tweede Deel zoude zonder eenige voorreden hebben konnen verſchynen, dewyl ik de gelegenheit, by welke ik deze Jaarboeken opgeſtelt, en myn oogmerk, om 't welk ik gewaagt hebbe dezelve in het licht te geven, in het Voorbericht voor het eerſte Deel oprecht en eenvoudig open geleit, en by dezelve niets meer te voegen heb. Doch my meer dan eens voorgekomen zynde, dat de Titelplaat voor het eerſte Deel geſtelt, door zommige verkeerdelyk wierdt uitgeleid, jaa zelfs in de Republicq der Geleerden van Maart en April dezes jaars bladz. 206. ten deele niet wel was opgegeven: als mede dat eene ſchryffeil gelegenheit tot ongenoegen hadde gegeven, hebbe ik geoordeeld omtrent beide den Lezer nader bericht te moeten geven.

Wat het eerſte aangaat, te weten de uitlegging van de Titelplaat, dezelve is deeze. Het *Vrouwebeeld* daar in voorkomende ſchetſt af de Stadt UTRECHT, kennelyk aan de Steedekroon op haar hooft,

en het wapenſchild aan haare zyde. Zy is verciert met de tekenen zoo van *Vryheit* door den Hoedt op haren ſchoot, als van die der *Wetgevende Macht*, Haar van alouden tyden, als eene volksregeering uitgemaakt hebbende, eigen. Deze Macht word afgemaald eerſt door het Boek der *Senatusconſulta & Plebiscita Trajectenſia*, dat is, *Utrechtſche Raadtsbeſluiten en Morgenſpraken der Gilden*, op welke zy met den linker arm ruſt. Ten tweeden, door de Rol, op welke de woorden *Stadts Excyns* ſtaan, welke al van oudts by Haar opgeſtelt, afgeſchaft, weer ingevoert, geheven, vermeerdert en vermindert is naer tydts omſtandigheden: en *Munt*, van welke zy het recht heeft geoeffent: mitsgaders door de vordere papieren, daar by leggende, inhoudende vryheden, privilegien en gerechtigheden, Haar van Keizeren en Koningen voortydts gegeven, als mede oude gewoontens en herkomen. Ten derden, door het *Swaard* in haare rechter en de Weegſchaal in haare linker handt. De *twee Borgermeeſteren*, als beſchermers en bewaarders van haare vryheit, rechten en gerechtigheden, ſtaan in hunne oude plechtgewaaden achter Haar, gevolgt van twee Knapen, die Stadts grooten Standaardt dragen, in welke *Sint Meerten*, haare Beſchermheilig ſtaat afgebeeld.

Op

Op den boord van haar kleed leeſt men de woorden: *Fuit haec Sapientia quondam*, *Dit was wel eer de wysheit.* Doch welke allengskens onderkropen is geworden door de zulke, welke alleen in het geeſtelyke Haare vaders en herders zynde, de hand aan het werelds rechtsgebiedt ſloegen. Waarom alhier vertoond wordt de *Utrechtſche Biſſchop*, in eene vriendelyke en harderlyke geſtalte nevens Haar ſtaande, en de hand aan het Swaard van dat gebiedt ſlaande, doch welke van den grooten Werelddwinger *Keizer Karel den Vyfden* met een nors en dreigend gelaat word aangezien, welke, wyzende op het Utrechtſche *Vrouwenbeeld*, voor al op haren Hoedt van Vryheit, (terwyl zy op beide de Vorſten, enigzins bedrukt, blyft ſtaroogen, onkundig van haar lot, en wat hier van worden zal) den Biſſchop als ſchynt te dwingen om aan hem over te geven het geen den geeſtelyken Vader zelfs niet toekwam; zynde die machtige Keizer al gereed om aan UTRECHT, met den Scepter zyner wetgevende macht in de hand, andere wetten en ordonnantien voor te ſchryven, inzonderheit die, welke ten titel voeren *Coſtumen*, *Uſantien*, *Policie &c. der Stadt Utrecht*, in plaats van andere en vorige op den voorgrondt onder een geſmeten, waar door eene andere regeeringswys

ontſtaat, en dieshalven bewaerheit worden de bovenſtaande woorden uit Horatius de Arte Poetica vers. 396. op den zoom van haar kleedt te leezen. In het verſchiet vertoond zich de Stadt UTRECHT in eene aangename landsdouw, en op den voorgrondt *twee kindertjes*, ontrollende de wapenen van de zes hoofdſteden van het Sticht.

Wat het tweede betreft, te weten de ſchryffeil, deze wordt gevonden in het eerſte deel bladz. 469. alwaar op den twintigſten regel voor *oir* moet gelezen worden *tak*, zoo als in de aangehaalde plaats van den Heer Kemp in zyne Beſchryving der Stadt Gorinchem bladz. 254. gedrukt ſtaat. Na de uitgaaf van het eerſte deel hier van onderricht wordende, konde ik my niet wel te binnen brengen, hoe deeze verandering toegekomen was, te meer om dat in myn ſchrift, ter drukpers afgezonden, *tak* gelezen wierdt. Doch naderhant erinnerde ik my het woord *oir* in plaats van *tak*, onder het verbeteren des drukbladts geſtelt te hebben, om dat my niet klaar gebleken was, dat de aldaar gemelde Heer *Jan van Arkel* te dier tydt al een zoon gehadt hadt, en ſcheen my dieshalven het woord *oir* gevoeglyker dan *tak*. Doch dewyl dit eenig ongenoegen heeft veroorzaakt, mag ik wel lyden, dat het voor eene ſchryffeil wordt aangemerkt, en,

om

om alle duisterheit te vermeiden, dat het eige woord *tak*, door den Heer Kemp gebruikt, alhier wordt behouden; want alhoewel de voorgenoemde *Jan van Arkel* in het jaar 1436. noch geenen zoon mochte voortgeteeld hebben, zoo was my echter bekent, dat hy niet zonder mannelyk nakrooſt was geſtorven, uit de geſlachtlyſt te vinden by Pontus Heuterus lib. vi. Rer. Burgund. pag. 216. en Simon van Leeuwen in zyne Batavia Illuſtrata bladz. 850. en uit het geen de Heer Kemp in zyn zoo evengemeld boek bladz. 187. en 436. ons van dezelve heeft verwittigt, welke laatſte Schryver getuigt, dat in den jare 1643, in welke hy zyne Beſchryving der Stadt Gorinchem opmaakte, van dien doorluchtigen tak in de rechte dalende linie noch leefde de Heer *Otto van Arkel*, Heer van Amelroy &c. Zoo dat myne meening niet is geweeſt te ontveinzen de echte geboorte der nakomelingen van den gemelden Heer *Jan van Arkel*, dan zoude ik tegens myne betere kennis hebben geſchreven. Doch geerne wil ik toeſtaan niet geweeten te hebben, dat de voornoemde oude *Jan van Arkel* uit zyn tweede huwelyk met eene dochter van den Heer van Teilingen, hadde gewonnen *Walraven*, welke getrouwt met Jonkfrouw *van der Wieck* nagelaten hadde *Pieter* en

Jan, en dat *Pieter* uit *Beatrix van Cuylenborch* voortgeteeld zoude hebben *Walraven*, *Pelgrim* en *Gerrit*, welke dit aanzienlyk geslacht tot op dezen huidigen dagh voortgepland zouden hebben. Dit hadde ik nergens geleezen, doch de Eerwaarde Heer *Cornelis van Arkel*, Leeraar der Remonstranten te Rotterdam, heeft my met eenen vriendelyken brief daar van niet alleen bericht gedaan, maar zelfs verzekert zulks ontegenzeggelyk te konnen bewyzen, en in dien zelven brief deeze woorden gebruikt: *UWEG. kan licht opmaken, dat eene verklaring publicq gedaan, als die van UWEG. en waar door eene geheele linie genegeert word, my, uit dat oud geslacht voortgesproten, niet dan onaangenaam kan zyn, waarom ik UWEG. vriendelyk verzoek, my en myn verder geslacht dat recht doen, van by de uitgaaf van een tweede deel uwer Jaarboeken, den Lezeren van dezelve te adverteren, dat 'er een misslag in dat zeggen is, dewyl 'er noch nakomelingen uit dezen Jan van Arkel zyn grootvaders tweede bet zyn.*

UWEG. neme het my niet qualyk dat ik zegge, dat dezelve wat al te voorbarig geweest is, dewyl nooit een out Schryver de nakomelingen van Jan van Arkel en Juffrouw van Teilingen gelochent, maar wel, by gebrek van kundschap, verswegen heeft.

Ik,

Ik, latende het bewys van deze afkomst ter verandwoordiging van zyn Eerw. indien het mogt gevergt worden, hebbe geerne aan dit verzoek willen voldoen, te liever om dat het my smert te vernemen, dat zyn Eerw. zich verbeeld, myn voornemen geweest te zyn door het ongelukkig veranderen van het woord *tak* in *oir* zyn Eerw. afkomst te ontkennen, oprechtelyk verklarende nooit geweten te hebben, dat zyn Eerw. beweerde eene echte afstammeling van zulk een oudt en aanzienlyk geslacht te zyn, en verwachte ik van zyn Eerw. bescheidenheit ontheft te worden van zulk eenen opgevatten argwaan, en verschooning voor myne onkunde, welk laatste zyn Eerw. my niet gevoeglyk zal konnen weigeren, dewyl zyn Eerw. zelfs toestaat, dat de Schryvers, welke van dit adelyk geslacht en hunne voortplanting eenig bescheit aan de nakomelingen hebben nagelaten, by gebrek van kundschap, deze afdalende linie verswegen, en daar van niets gerept hebben.

Voorts moet ik den Lezer verschoning verzoeken van enen misslag in dit deel begaan, hebbende bladz. 400. opgegeven de zoene tusschen den Hertog van Gelre, en de Stadt Amersfoort gemaakt, en het zelve noch eens bladz. 402. onnodig

herhaald, zulks eerſt gemerkt hebbende in het maken van den Bladtwyzer. Vaar wel.

Utrecht den 28 October
1750.

UTRECHTSCHE JAARBOEKEN VAN DE VYFTIENDE EEUW.

1441.

In den Jare 1441. zyn tot de Stadts Regeeringe deze navolgende perzonen verkooren:

Schepenen.

Willem van Winſen.
Pelgrum de Wael.
Godert die Coninck.
Jacop Proys.
Willam van Gent.
Steven van Nyenvelt, Borgermeeſter.
Jacop van Amerongen.
Adriaen van Lantscroen.
Frederic van Drakenborch.
Reynier van Tetwyck.
Tyman Nypyſer.
Jan van Clarenborch.

Raden.

Philips van Gruenevelt.
Geryt Knyff.
Willam Proeſt.
Herman Keyſer.
Henric Jacops zoen.
Gysbert Lichtenap.
Jan Proys van Lichtenberch, Borgermeeſter.
Lodewyck de Wael.
Jacop van Winſen.
Jacop Veen.
Gysbert Florens zoen.
Jan Taets.
Braem van Luttikenhuys.
Jan Vuyſtinck.
Lubbert van Alendorp.
Geryt van Vlueten.
Herman van Lewenberch.
Gysbert van Ryn.
Wouter van Teylingen.
Geryt Grawert.
Jan Alberts zoen.
Aernt Lieboert.
Willam Block.
Peter Hubert Daniels zoens zoen.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantſnyders,
Vrederic de Voecht. }
Wouter van Zulen. } Snyders.
Claes Sys. }
Jan de Waell Claes zoen. } Backers.
Aernt van der Horſt. }

Wil-

Willam van der Woerde. } Molenairs.
Henrik van Neeck.

Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
Dirc Gysberts zoen.

Tyman Dedell. } Brouwers.
Vrederic Vrederix zoen.

Peter Call. } Vischcopers.
Meyster Jan.

Geryt Jan Wessels zoens zoen. } Louwers.
Willam Claes zoen.

Jan Schot. } Wollewevers.
Albert van Angeren.

Henric de Wit. } Marsluden.
Godert Coninc van Voirde.

Aernt van Tyel. } Botterluden.
Claes Rolofs zoen.

Roloff uten Elsweert. } Cordewaniers.
Jan van Hamelenberch.

Jan Robberts zoen. } Oudecordewaniers.
Daem Wouters zoen.

Luytkyn Korskyns zoen. } Corencopers.
Jacop van Oestrum.

Tyman Dedell. } Oudewantsnyders.
Jan Jan Reyners zoens zoen.

Albert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Geryt Bollekyn.

Godscalc van Winsen. } Graeuwerkers.
Willam Scrodekyn.

Geryt de Keyser, Overste Ouderman. } Ryemsny-
Arnt Hoet. } ders

Reyner Aernts zoen. } Bylhouwers.
Beernt Grawert, Overste Ouderman.

Aernt Oghe. } Smeden.
Geryt van Boeluel.

Willam Jans zoen.
Lambert Menſen zoen. } Zadelairs.

Ik heb in het eerſte deel dezer Jaarboeken aangetekent, dat geduurende de voorige ſcheuringe in de Utrechtſche Kerk, veele Geeſtelyken, gehoorzaamende aan de Banvonniſſen en Interdicten, zoo door *Sweder van Cuylenborch*, als door de hem begunſtigende Paus gedaan, of zich elders begaven, of weigerden den dienſt naar gewoonte waar te neemen. Te dezer tyd is het verder gegaan, en hebben alle de vyf Godshuizen, en in hunne navolginge de Kerſpelkerken, opgeheeven den morgen en avond zang, dat is, de metten en veſpers te zingen, en de miſſen niet dan met geſloten deuren geviert.

Welke de waare reden geweeſt zy, die de Godshuizen hier toe bewogen heeft, is my onbekent. Het beſluit des Raadts, 't welk ik in het Buurſpraakboek des Sondaghs na Martini translatio gevonden heb, doet my denken, dat iemand der borgeren van Utrecht hen heeft verkort in hunne rechten. Dewyl hier door het volk ontzet wierd van hare dagelykſche Godsdienſt-oeffeningen, zyn de Overſten zelfs gegaan in de Kerſpelkerken *tot de Papen, om hen te informeeren den zang wederom aan te neemen*, zoo als ik in des Kameraars rekeninge van dit jaar gezien heb, en wel met die uitwerkinge, dat zy aan des Raadts beveelen hebben gehoorzaamt; hebbende de Raadt zich verbonden hen te zullen beſchermen, tegen allen, die hen deswegen moeyeniſſe zouden aandoen. Het Raadtsbeſluit daar omtrent genomen is van dezen inhoudt:

Alſo die Prelaten ende Capittelen der vyff Goits-huy-

huysen onser Stadt tegen ons, onsen borgeren ende onderſaten, lange tyt den ſanck nedergelaecht hebben, ende een interdict gehouden onvervolcht na den rechte yemant in onzer Stadt, die hem vercortinge in hoeren rechten gedaen mochten hebben. dat merkende die Cureiten onzer Kerſpelkerken, hebben ſy ther eeren Goits ende onzer eyſſchinge in hoeren kerken angenomen mit open doeren den dienſt Goits te doen op onſen goeden rechten. Hier omme ſoe laet die Raet out ende nywe enen ygelycken weten, dat ſy van hore Stat wegen die voirſcreve Cureiten, die den dienſt openbairlic in horen kerken doen, ende alle andere Preeſters ende Clerken, die hem ende ons hier ynne byſtandich ſyn, ende behulpich in hoeren beſcherm nemen, ſo lange als ſy leven, oec waer ſy comen, die wt onſer Stadt by onſen Rade nyet gewyſt en ſyn; ende geven hem een goet, vaſt, ſeker geleide voir yemant die hem misdoen mach. Ende wairt ſake, dat yemant geeſtelic off weerlic enige bezwaringe tegen hem dede mit brieven, off anders, die en ſel after die tyt in onſer Stat niet weſen, ther tyt toe, dat hy op ſinen coſt die bezwaerniſſe off gedaen heeft, ende dair toe beteringe, als dat behoert.

Want men nu voirtaen den dienſt Goits openbaerlic doen ſell, in ſommigen kerken bynnen onſer Stat, des God gelovet weſen moet, zoe gebiet die Raet out ende nye enen ygeliken, dat nyemant, hy ſy man ofte wyf, mit beſloten doren off heymelic miſſe en hoer. Ende waert, dat yemant dat dede, die zel een jair uter Stadt weſen ende een mile van der Stadt.

In de maand van September is in deeze Stadt een prachtig Tournoy (1) of Steekſpel geviert, aan-

(1) Al te bekent zyn in de geſchiedeniſſen der middel euw deeze Tournoyſpeelen, om daar veel van aan te tekenen.

aangelegt door den Jonkheer van *Gaasbeek*. Op dat de toevloed van machtige en aanzienlyke Heeren des te grooter zoude zyn, en de veiligheit in de Stadt niet benadeelt, en ongelukken, zoo veel mogelyk was, voorgekomen zouden worden, heeft de Raadt op Sint Jans dagh decollatio dit navolgende ter klokke doen afkondigen.

Alſo nu een Sonnendage naiſtkomende, off God wil, een openbaer hoff van tornoy ende ſteekſpuel weſen ſell, dair in allen landen by den Coninck van den Erauden der wapen van Brabant, van wegen ons genedichs Heren van Utrecht ende onſer Stat, allen goeden luden, die then ſelven hove comen ſellen, ende allen hoeren goeden mit openen beſegelden brieven een guet, ſeker, vaſt geleide verkundiget is. Om twelck te ſtarken, ende allen twivel dair in off te ſetten, zoe vernywet die Raet onſer ſtadt out ende nye tgeleide voerſchreve; ende, om die meerre zekerheit ende veſteniſſe willen, geeftmen noch geleide allen hogeboernen, duerluchtigen Princen, Vurſten, Hertogen, Graven, vry edelen, ende edelen Heeren ende Jonckeren, Banreheren, Ridderen ende knechten, ende allen anderen vromen Heeren ende goeden luden, die then ſelven Hove comen ſellen, mit hoeren liven, goeden ende dienren, rechtevoert ingaende, duerende thent des Sonnendages toe nu naiſt-co-

Die begeerig is om daar eene beſchryvinge van te hebben, leeze Nicephorus Gregoras lib. x. 3. en de twee verhandelingen, die de zeer aanzienlyke en geleerde Heer du Cange over deze gevaarlyke, en dikwyls doodelyke, jokſpeelen geſchreven heeft ad Joinvillae Hiſtoriam. Ziet ook Matthaeus tom. 1. Analector. p. 487. De drift tot dezelve was zoo groot, en de ongelukken daar in voorvallende waren zoo menigvuldig, dat Paus Innocentius de tweede dezelve verboden heeft, volgens het getuigenis van Ciacconius de Vitis Pontificum in Innocentio II.

comende na onser Vrouwen dach nativitas, ende dien dach al ther sonner ondergánck, wtgenomen die onser Stadt ballingen syn, ofte die ons Heren ofte der Stadt vyanden syn.

Voirt want die Raet, om dat voirscreve geleide ymmer volcomelic te houden, ende dat te starcken, een waerde (1) by dage, ende een wake by nachte, geraempt heeft in onser Stadt, derwyle die vreemde gasten in de Stad zyn, dair om zoe laet die Raet out ende nye weten, ende gebiet allen onsen borgeren ende ondersaten, die men dair toe eysschen sall, dat sy die waerde ende die wake onverblekeliken houden, by alsulken koeren, als dair van overdragen syn: te weten, die van den Rade out ende nye elc by enen ponde, ende die ander elc by eenen koer van tien stuivers, soe dicke alst yemant verbrake, die men hem dan terstont wtpanden sel, sonder yemant dair in te verschonen.

Voirt verbiet die Raet out ende nye, dat nyemant van buten off van binnen onser Stadt, hernasch, wapen ofte lange messe en drage, die van den Rade dair toe niet geschickt en is, then sy by consent der Oversten.

Voirt laet die Raet weten allen weerden ende weerdynnen binnen onser Stat ende Stat vryheiden, dat sy alle dagen in handen der Oversten beschreven brengen sellen by namen ende toenamen, alle die geen, die des dages in hore herbergen gecomen syn: ende die selve weerden ende weerdynnen sellen horer gasten hernasch ende weren, des sy then spuel niet behoeven, in hoeren besloten ende bewaeren hebben. Ende wair enich weert ofte weerdynne, die des nyet en dede, dat woude die Raet zwaerlic an hem rechten tot hoirs zelfs goetduncken.

(1) Dat is een *wacht*.

Voirt want alrehande vreemde lude hier then ſpuell comen ſellen in allen herbergen, dairomme laet die Raet weten out ende nye allen herberchsluden ende anderen, dat ſy tot hoeren lichten ende vuer wel ſien; want wairt, dat God verhuede, gebreck van brande dair in viele, dat woude die Raet veel zwaerliken tot hoeren goetduncken rechten, dan op een ander tyt, over den genen, daer die brant eerſt off toegecomen wair.

Voirt wairt datter brant geviele, dat God verhuede, ſel een ygelic bliven, daer hy van onſen Overſten geſchicket is, dan alleen die gene, die in dat vierendeel woenen, daer die brant in waer, die ſellen in dat vierendeel bliven, om den brant aldair te leſſchen ende neder te trecken.

Voirt verbiet die Raet, dat niemant vechtelic off rumoer en make, derwylen die vreemde gaſten binnen der Stadt ſyn, by eenre koer van eenre hant off te houwen den genen, die dat vechtelic off rumoer maecte, gelyk een vredebraker.

Voirt wairt dat enich rumoer viell in der Stadt by nachte off by dage, diewilen die vreemde gaſten binnen der Stadt ſyn, dat God verhuede, zoe zellen alle borgers ende onderſaten gewapent comen op ter plaetſen (1) *by den Overſten om die te ſtarcken, op dat*

(1) Wy hebben meerder dan eens in het eerſte gedeelte dezer *Jaarbocken* gezien, dat by tyden van oproer de borgeren en onderzaten geboden wierden te komen *op ter plaetze* by den Raadt. Deze *Plaatze* was voor het Raadthuis. Heda p. 287. meent dezelve aldus genoemt te zyn, of, om dat daar oudtyds een Paleis geſtaan heeft, waar van hy te zyner tyd noch overblyfzels getuigt gezien te hebben: of, waer aan ik liever myne toeſtemming geve, van het Latynſch woord *placitum*, betekenende eene gemeene vergaderinge, een gerechtsplaats, waar van *placitare*, gemeene en openbare vergaderinge houden, en het Nederduitſch woord

dat den vreemden Heren ende goeden luden ymmer hoir geleide volcomelic gehouden werde.

Voirt verbiet die Raet, dat geen manperſoen, by nacht of by dage, mit verdechten aengeſichten en gae in der Stadt, derwylen die vreemde gaſten hier binnen ſyn.

Voirt waernt die Raet enen ygeliken, dat hy tot ſinen live ende tot ſinen kynderen zie, dat hem in den Tornoy niet en miſſchie; want men dair geen recht of doen en ſell.

Voirt verbiet die Raet, dat niemant onſedicheit en bedrive des avonts, dair die Heren danſen ſellen; want

woord *pleiten* afgeleit word. Ziet Matth. 1. Fundat. Eccl. 6. en 11. Struvius tom. 1. Rer. Germ. Script. p. 707. en Martene t. 1. Collect. Veter. Script. & Monum. p. 381. alwaar men vind een *Conſtitutio de Placito generali.* In het Latyn van de middel eeuw wordt het woord *placitum* tweezins gebruikt, of voor de gerichtsplaats, vermits oudtyds de rechters hunne gerichtsoeffeningen hielden in ope en ruyme plaatzen, onder den blauwen hemel; of voor het gebod des genen, die het rechtsgebiet hadt, in welke laatſte betekenis het zyn oorſprong ſchuldig zoude zyn, naar het gevoelen van zommige geleerde mannen, aan het Latynſch woord *placeo*, waar van *Placcaat* zyn afkomſt zoude hebben, ſchoon andere het liever afleiden van het Nederduitſch woord *plakken*, om dat de Placcaten aan de muuren van de Raadhuizen, en der voornaamſte ſtraten van de Stadt, aangeplakt worden, ten einde ieder daar van kenniſſe zoude hebben. Ziet Olivar. Vredii Flandria Vetus p. 286. 295. en 296. doch andere keuren de afleiding van *placeo* ten eenemaal af, en willen dat van het oud Duitſch woord *plaets placitum* en *placitare* gezegt is. Als Ludwig ad Leges Normannicas tom. VII. Reliq. MSS. p. 271. en dat *placitare* pleiten, het zelve is met *agere in mallo*, welk woord *mallus* dikmaals by de Schryvers der middel eeuw voorkomt voor de gerechtsplaats. Ziet Cellotius Epiſt. Hincmari Rhemenſis ad Carolum R. Le Maiſtre de Bonis & Poſſeſſ. Eccleſ. lib. III. cap. 9. Miraeus Cod. Donationum piarum cap. XV. in notis. Brummer. de Scabinis cap. V. Pontan. lib. 1. Hiſt. Gelr. p. 47. en Vredius d. l. p. 284. & 403.

want die Raet die terſtont opt vleyſchuys wil doen brengen ende corrigeren tot hoeren goetduncken.

Dit Steekſpel wierd gehouden op de Neude, welke te dier tydt noch niet beſtraat geweeſt moet zyn, dewyl my uit der Cameraaren rekeninge gebleken is, dat de daar leggende aarde weggenoomen, en zant en meſſie in de plaats gebragt is, zynde 362. karren zants daar toe gebruikt. De plaats, waar in de Ridders ryden zouden, was met ſtaketzelen afgeſchoten. Schoon 'er meerder Tournoy ſpeelen in deze Stadt waren geviert, nooit echter was 'er te vooren een gehouden, waar in zoo veele aanzienlyke Heeren verſchenen waren. Veldenaar getuigt, dat 'er meer dan vyftig helmen in de baan waren. Onder andere voornaame Heeren, die dit met hun byzyn hebben vereert, vinde ik genoemt den *Grave van Naſſau*, de twee zoonen van den *Hertog van Jork*, den Heer van *Brederode*, den Heer van *Cuylenborch* en zyn zoon, den Heer *Lalain* Regent van Holland, de *Borchgraaf* van *Antwerpen*, de *Borchgraaf* van *Montfoort*, *Lodewyk van Montfoort*, den Jonkheer van *Bergenopzoom*, de Jonkheer van *Zevenbergen*, Jonker *Scheufert van Demerode*, Jonker *Daniel van Boechout* en zynen broeder, *Jacob Potter* Raadt van den Hertog van Bourgondien, *Jan Ghimminich* en *Evert de Quade*, en afgezondenen van eenige Steden, als *Harderwyk*, *Amersfoort*, en *Rhenen*. Deze allen zyn by hunne aankomſt met Stadts Eerewyn beſchonken. Daar en boven heeft de Stadt aan den Grave van *Naſſau* drie, en de twee zoonen van den Hertog van *Jork* insgelyks drie, en aan den Regent van Holland een en een halve Amen Wyn vereert, en dezelve nevens andere aanzienlyke Heeren

ter

ter maaltyd onthaalt. Ook zyn van Stadts wegen aan den Heer van *Gaasbeek* eerſt drie amen en zeven taken, en naderhant noch twaalf amen wyns gegeven.

De Overſten en die van den ouden en nieuwen Raadt hebben dit Spel aanſchouwt uit twee Kameren, die zy op de Neude tot dien einde gehuurt hadden, waar voor zy tien ryders, makende 78. guldens, hebben betaalt, 't welk al veel was in die tyden, en bewyſt den grooten toevloed van menſchen, om van dit Ridderſpel ooggetuigen te zyn.

Dirk Claas zoon om gepleegde misdaden veroordeelt zynde ter galge, is gratie gedaan, en door het zwaert het leven benomen. Dit tekene ik aan, om dat het 't eerſte voorbeeld is, 't welk ik gevonden hebbe, van veranderinge in een geveld vonnis. Ontallyke gevallen ſtaan 'er in des Raadts boeken gemelt van misdadigen, die uit de gevangeniſſen *in hembde en in broeke* voor den Raadt verſchenen, en aldaar bekennende het leven verbeurt te hebben, en vergiffenis biddende, door den Raadt genade gedaan, en tot minder ſtraf, als banniſſement of geldboete, verwezen zyn. Welke aantoonen de macht des Raadts, om het leven te ſchenken aan die geene, de welke volgens de gemeene wetten 't zelve moeſten verliezen.

1442.

In het jaar 1442. is de gemeene Raadt aldus geſtelt.

Sche-

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen, Borgermeeſter.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Reynier uten Ham.
Jan van Drakenborch.
Roetert van Lantscroen.
Geryt Voern die Wael.
Gysbert van Vlueten.
Jan over die Vecht.
Jan van Jutfaes.
Jonge Eerſt van Herdenbroeck.

Raden.

Jan de Waell.
Jan Knyff.
Pouwels Scrodekyn.
Henric Hazart.
Jan Dedell.
Jan Grawert Wouters zoen.
Vranck Goderts zoen.
Lubbert de Waell.
Jan van der Meer.
Henric van Apcoude.
Jan Jans zoen.
Weſſell van Kleyenberch.
Willam van Snellenberch.
Jacop Tymans zoen.
Henric van Gent.
Jan van Lichtenberch de Jonge, Borgermeeſter.
Willam Aernts zoen.
Jan Rwſch.

Hen-

Henric de Haze.
Jan van Raephorſt.
Lubbert van Gruenewoude.
Jan van Zulen de Glaſemaker.
Reyner Modde.
Claes Schot.

Oudermannen.

Vrederic Schade.
Wouter Ysbrants zoen. } Wantſnyders.
Claes van Galencoep.
Steven Tylmans zoen. } Snyders.
Geryt van Maerſen.
Jan de Lange. } Backers.
Aernt over Ryn.
Herman Rwſch. } Molenairs.
Ysbrant Jans zoen.
Henric Marre. } Lynnewevers.
Dirc van der Goude.
Lambert Vrederix zoen. } Brouwers.
Eerſt van Hardenbroec.
Gysbert Claes zoen. } Viscopers.
Roetairt Proeys.
Peter van der Ae. } Louwers.
Henric Jacop Dircx zoens zoen.
Willam Holl. } Wollewevers.
Geryt van Zulen.
Evert van Voirde. } Marsluden.
Johan van Tyell.
Reyner Willams zoen. } Botterluden.
Geryt de Haen, Overſte Ouderman.
Gysbert van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Aernt Egberts zoen.
Godert Claes zoen. } Oudecordewaniers.

Johan

Johan Grawert.
Egbert Zuermont. } Corencopers.
Henric Block.
Willam van Blidenborch. } Oudewantſnyders.
Jan Vrancken zoen.
Peter Willams zoen. } Steenbickers.
Tyman van Teylingen.
Peter de Goeyer. } Graeuwerkers.
Gysbert Louwerens zoen,
Overſte Ouderman.
Adryaen Ram. } Ryemſnyders.
Peter Stevens zoen.
Eerſt Jans zoen. } Bylhouwers.
Bertelmeus van Nyevelt.
Jan Scrodekyn. } Smeden.
Aernt Claes zoen.
Geryt Mathys zoen. } Zadelaers.

Ik beb in het vorige deel aangemerkt, dat de Utrechtſche borgeren, buiten de Stadt hunne woonplaats houdende, verſteeken waren van verſcheide voordeelen aan het borgerſchap verknocht; ja zelfs, indien zy daar in volhardeden, en niet in de Stadt kwamen, dat het hen noch hunne vrouwen of kinderen in het vervolg niet zoude geoorloft zyn in de Stadt hun verblyf te mogen houden. Welk laatſte echter maar plaats hadde in eenen dringenden nood, te weten in tyden van oorlog, wanneer de Stadt voorzien moeſte zyn van een goed getal borgeren, bekwaam, om de zelve te helpen beſchermen tegens alle aanvallen, en hare vyanden het hooft te konnen bieden. Naderhant is meerder toegevenheit omtrent hen gebruikt, en de borgeren buiten de Stadt wonende, is hunne borgerſchap niet ontnoomen. Doch dewyl de re-

den

den en billykheit eiſchten, dat de inwoonende borgeren, die Stadts Accynſen betaalden, en alle Stadts dienſten waarnamen, meerder voorrechten genoten, dan de buiten wonende, heeft de Raadt in het begin dezes jaars, te weeten op S. Peters dagh ad cathedram verſtaan, dat de buiten borgers zouden moeten volgen den klokkenſlag: dat zy vervolgt wordende wegens eenen begaanen manſlag, niet als andere borgers zouden behandelt worden; dat zy wegens misdaden tegens den Biſſchop geldboeten verbeurt hebbende, daar over zouden moeten eens worden met de Raden des Biſſchops, en met de Overſten van de Stadt, ten zy ze liever ten Landrechte wilden ſtaan. Doch indien zy binnen vyf jaren binnen de Stadt kwamen en bleven woonen, zouden zy wederom alle voorrechten van het Borgerſchap genieten, zoo zelfs dat de Stadt hen, zoo lang zy leefden, beſchermen zoude tegen alle geweld, en indien zy, of hunne goederen boven Landrecht, wegens den Biſſchop of zyne Maarſchalken, aangetaſt wierden, zoude de Stadt hen helpen tot Landrecht op Stadts koſten, en hun Hooftheer daar van wezen. Maar zy vermochten niet in hunne gilden te looten gaan, onder verbeurte van alle vryheden des borgerſchaps, alleen zulks maar toegeſtaan zynde aan de Molenaars, die op hunne molens buiten de Stadts muuren woonden. (1)

Ook heeft de Raadt des maandags na Agnetis overdragen, dat de tweede Cameraar, te dier tyd de *leedige Cameraar*, in onderſcheiding van den eerſten, die ook *Cameraar van de ſak* en *van de penningen*, genoemt wierdt, *Schutmeeſter* zoude zyn,

(1) Ziet het Utrechtſch Placcaatb. III. Deel p. 268.

zyn, en dat jaarlyks noch een *Schutmeeſter* hier by gevoegt zoude worden, welke twee ook Weydegraven zouden zyn. Van welk Schutmeeſterampt my de moeite ontnomen is om veel te melden, door de nauwkeurige oplettenheit van den Heer Griffier van de Water, die daar van het merkwaardigſte heeft aangetekent in het derde deel van het Utrechtſch Placcaatboek bladz. 238 en 239. alwaar hy te recht wederleit den Heer Matthaeus, ſtellende, dat de Schutmeeſters zouden hebben geſchut de verkens, tegens de Overdrachten des Raadts langs de ſtraten lopende, dewyl zulks niet door de Schutmeeſters, maar door den Scherprechter, die ook *Bollaert* genoemt wierdt, verricht is, zoo als nadrukkelyk geboekt ſtaat in het Buurſpraakboek des Vrydags na Paaſſchen, en des vrydags na onzer Vrouwen dag aſſumptio 1444. Ik zal hier alleen maar byvoegen, dat zy verplicht waren, volgens eene oude overdracht van den jare 1397. jaarlyks rekening te doen van hunnen ontfang en uitgaaf. De reekeningen der Schutmeeſteren van voorige jaaren worden op ons Stadhuis vermiſt, zynde de eerſte, die ik gevonden hebbe, van dit jaar, waar uit my gebleken is, dat de ontfangſt beſtont in onderſtandgelden door den eerſten Cameraar hen toegeſchikt, en dan in de voordeelen van des Stadts twee ſteenovens, die by de Prooſt van S. Jans weeteringe buiten de Weerdpoort ſtonden. Van de eene ontfong de Schutmeeſter van ieder oven ſteens hondert, en van de andere vyftig Cromſtarten, en dewyl de eene dit jaar zesmaal en de andere zevenmaal den oven geſtookt hadde, heeft den ontfang van de eerſte een hondert en twintig, en van de andere zeventig guldens bedra-

draagen. (1) De uitgaaf beſtond in het geen betaald was aan de leverancies van hout, yſerwerk, leyen, tegelen, touwen, reepen, en het geen verder tot Stadts werken vereiſcht was. Ook in de voldoeninge der dagloonen, aan Timmerlieden, Metzelaars, Smeden, en diergelyken; en aan alle, die ten dienſte van de Stadt gewerkt hadden. Waar uit blykt, dat zy het opzicht gehadt hebben over alle Stadts werken, en 't geen daar van afhing. Deeze Schutmeeſters hadden eenen man, geſchikt tot hunnen dienſt, welke jaarlyks van de Stadt tot eene wedde hadt drie ponden. In navolginge van dit bovenſtaande, gebruikt de Stadt thans noch tot het zelve einde drie mannen, die alles, 't geen de Schutmeeſteren, en die hen diend, verrigteden, waarneemen, te weeten: den Cameraar, den Fabricq, en den knecht des Cameraars.

De Raadt jaarlyks veranderende, gebeurde het wel, dat de afgaande Raadt hunne ſlytingen niet hadde gemaakt over de boeten en breuken, hen door de Amptluiden, te weten de *Busmeeſteren van den Raadt*, *Woekkermeeſteren*, *Keurmeeſteren* of de *Vyven*, aangebragt, en in Stadts boek niet geſchreven; waar door de Stadt ontzet wierdt van

(1) Hier door kan men bynaa opmaaken de waarde der *Cromſtarten* te dezer tydt. In het Buurſpraakboek van den jare 1434. vinde ik dat de Raadt des Saturdaghs na Paaſchdagh ter klokke heeft laten afkondigen, dat alleen de *Bourgontiſche*, de *Brabantſe*, de *Hollandſe*, *ons Heere van Utrecht*, de *Darmeſche* en de *Ludikſe Cromſtarten* gelden zouden het ſtuk zes wit, doch dat alle andere *Cromſtarten*, waar geſlagen of hoe genaemt, alleen gelden zouden vyf wit. De juiſte waarde van dit, als mede van guldens, en ander gemunt geld, 't welk te dier tydt gangbaar was, is niet wel te bepaalen, om dat het genoegzaam jaarlyks verandering onderhevig was, zoo als ik reets in het eerſte deel heb aangemerkt.

van het genot der boeten. Hier om heeft de Raadt des maandaghs na Agnetis overdragen, dat de Amptluiden, by de nieuwe Regeeringe aangeſtelt, alle breuken en keuren, in des vorigen Raadts tyden verſchenen en verbeurt, en waar over noch geene ſlytinge gemaakt was, zoude mogen aanbrengen aan den laatſt verkorenen Raadt, die daar over zoude oordeelen, of ze in hunnen tydt vervallen waren. Ook dat jaarlyks in een boek zouden geſchreven worden, alle ſlytingen, op dat de nieuwe amptluiden zouden weeten, wat breuken of keuren voor hunnen tyd geſleten, of ongeſleten waren. Ook heeft de Raadt gewilt, dat de Busmeeſteren van de Oudermannen, alle maanden, als de gemeene Raadt vergadert was, by eedt, overleeveren zouden in een boek geſchreven, alle aanſpraken, die binnen een maand voor de Oudermannen geſchiet waren, op dat de Cameraar goede reekening zoude konnen doen van de twee ponden, die ieder aanſpreeker op ter kiſte moeſte leggen. Noch heeft de Raadt ter zelver tydt overdragen, dat de Keurmeeſters van alle keuren die zy aanbrengen, en geſletenen in 't Stadts boek geſchreven zullen zyn, voor hunne moeite zullen hebben den zesden penning, van 't geen de Cameraar daar van ontfangen zal. (1)

De

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 256. Veel zoude ik konnen aantekenen van alle deze Stadts Amptluiden, zoo niet de zeer kundige Heer Griffier van de Water in zyn nooit genoeg gepreze Utrechtſch Placcaatboek III. Deel I. Boek 7. tytel, genoegzaam alles het geen zoo omtrent hunne aanſtellinge, de reden hunner benoeminge, en de waarneeminge hunner bedieninge, met de uiterſte nauwkeurigheit hadde beſchreven, 't welk door die geene, die begeerig zyn nader bericht hier omtrent te hebben, verdient nageleezen te worden.

De grachten binnen de Stadt door het geſtadig inwerpen van vuiligheit onrein wordende, heeft de Raadt het ſtorten en ſmyten van vuilnis, en andere ſtoffen in dezelve, waar door het water bedorven wierd, verboden, en, dewyl te dier tydt noch geen vuilnisraapers waren, en alleen maar een karreman gebruikt wierdt, die de by een geſmeetene vuiligheit weg nam, bepaald de plaatzen, op welke de inwooneren van het meeſt bewoonde gedeelte dezer Stadt hunne vuilniſſe zouden brengen, en tot dat einde des Vrydaghs na S. Marcus dagh dit volgende ter klokke laten afkondigen: *Om die graften rein te houden binnen onſer Stat, is onſe Raet overdragen, ende gebiet enen ygelicken, dat niemant vulniſſe ofte vletquaet ergent en giete in de graften, ofte op ten trappe daer aen dienende, bi enen kuer van vyf ſtuvers, ſo dicke alſt yemant dede. ende deſe kueren ſall Geerloff die kerreman hebben, ſonder yemant te verdragen. Ende want tot vuel ſteden an den graften, ende ſonderlinge an der ouder graften, niet wael rwm en is enige vulniſſe te leggen, ende niemant ſine vulniſſe in ſinen huſe houden en mach, ſoe is die Raet daer van overdragen, dat alle die gene, die an der ouder graften woenen, beide onder die gaerde ende Lymarct van der Gaertbrugge voert nederwert an beiden ſiden der graften over der plaetſen tot den huſe Leuwenſtein toe an die oeſtſide, ende tot den huſe Groenewoude toe an die weſtſide van der graften voirſcreve, alle hoer vulniſſe alſe vletquaet, brengen ſellen op ter Viſchbrugge. ende hier in ſellen oec weſen alle, die onder die boich woenen opt oude kerchoff tot des Proeſt hws van Sinte Marien an die een ſide, ende tot Jan Scrodekyns hws toe an die ander ſide onder die halle, mit alinge den huſen,*

die tuſſchen Groenewoude ende der plaetſe ſtaen an beiden ſiden, ende beide den merſegaſſen tot an der Donkerſtraet toe. Item van Lewenſtein voert tot ſinte Jacobsbrugge toe an die oeſtſide van der graft woenen, mit alle den ſtegen ende ſtraten daer in gelegen, omgaende tot den Begynhove toe, an ſunte Jans velt, ſcoutenſtege, gansmarct, die Minrebruederſtraet mitter ſtege ende den huſe, die nevens den ouden vleiſchuſe ſtaen, ſellen die gene, die daer woenen, alle hoer vulniſſe brengen, alſe vletquaet, in der Nueden over die guet, aldaer, ende nergent anders. Ende deſe vulniſſe aldus gebracht op ten ſteden voirſcreve, ſell Geerloff die Kerreman ter weke eens wt onſer Stat vueren op ſulker ſtede, als die Raet hem ſcicken ſell. ende daer ſal hy of hebben voer ſyn loen, koſt ende arbeit, van elken helen huſe een oude braspenninck des jaers, ende van elken camer enen halven braspenninck, te betalen tot elken vierendeel jaers dat vierendeel van den gelde voirſcreve bi dubbelden gelden, dat men dan den onwilligen terſtont wtpanden ſell ſonder yemant daer in te verſconen.

Het ſchynt, dat de Ontfanger van de Tolrechten, die door den Biſſchop wierdt aangeſtelt, te deezer tydt zynen ontfang verhuurt, en niet zelfs, maar door anderen zyn ampt heeft laten waarneemen, en ook niet naar gewoonte zyne zitplaats gehouden heeft. Waarom de Raadt des vrydaghs op S. Mauricius dagh verſtaan heeft, dat geen borger of onderzaat der Stadt, des Biſſchops tollen kopen, of daar aan winnen of verliezen zoude, op verbeurte van een jaar uit de Stadt te wezen, en dat de Tollenaar de tollen zelfs waarneemen, of door een knecht verwaaren zoude, en daar toe dagelyks zitten tuſſchen de Viſch-

brug

brug en Beyerbrug, zoo als dat van outs gewoonlyk was geweeſt.

Ik heb zoo even den Lezer, om eene rechte kennis van Stadts Amptluiden te verkrygen, verzonden, tot het geen de Heer van de Water daar van heeft aangetekent, die daar omſtandig leezen kan, waar in het ampt der *Vyven* beſtaan heeft, welke de algemeene veiligheit en ruſt in de Stadt bezorgen moeſten.

Veele gevallen zyn door Matthaeus, op de plaatzen by de Heer van den Water aangehaalt, vermeld, waar uit blykt de ſtraffoeffeningen over die geenen, dewelke hen in het uitvoeren hunnes ampts, eenig beletzel of tegenſtand hadden toegebragt, waar by ik noch verſcheide zoude konnen voegen indien zulks nodig was.

Doch in dit jaar vinde ik, dat een Borgermeeſter der Vyven door den Raadt afgezet is, om reden vervat by het Raadtsbeſluit genomen des ſaturdags na diviſionis Apoſtolorum: *Sleten Scepen, Rade, en Oudermans, dat Roetaert van Landscroen, om des wille, dat hi bi nacht, buten weten der Overſten of ſynre vennoten der Viven, der Stadt poerten ontſloten, ende ons borgers dochter Peter Grawerts wtgelaten heeft, tuſſchen dit ende onſer Vrouwen Lichtmiſſe naeſtcomende geen Vive, noch Borgermeeſter van den Vive weſen en ſell.* Welke *Roetaert Lantscroon* te dezer tydt Borgermeeſter der Vyven was.

Te dezer tydt is afgeſchaft de *Enge Raadt*, welke naderhand wederom ingevoert is. Doch duiſter is het, wie den Engen Raadt te dezer tydt hebben uitgemaakt, dewyl van der zelver aanſtellinge, als mede van het geen dezelve te berechten hadde, of doen moeſte, geene de minſte

aantekeninge in des Raadts boeken gevonden wordt. In ons Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 72. wordt gestelt, den zelven bestaan te hebben uit twee oude en twee regeerende Borgermeesteren, benevens twee oude en twee regeerende Oudermannen; doch het is my gebleken uit des Cameraars rekeninge over dit jaar, dat dezelve zoo nauw niet bepaald is geweest, wordende daar opgenoemt vyf en twintig personen, die den Engen Raadt hebben uitgemaakt. En uit eene andere rekeninge van den Cameraar over den jare 1429. heb ik geleert, dat niet alleen de bovengemelde oude en nieuwe Oversten, maar alle die voortydts Oversten, dat is Borgermeesteren of Overste Oudermannen, geweest zyn, tot dien Engen Raadt geroepen zyn: en nagaande de vyf en twintig personen in dit jaar genoemt, vinde ik verscheide onder dezelve te zyn, welke in dit, of in het voorgaande jaar geene Leeden van den gemeenen Raadt geweest zyn, maar wel die in voorige jaren de waardigheit van Borgermeesteren of Overste Oudermannen hebben bekleedt. Waar in hunne verrichtinge bestond, is zeer onzeker, uit het Raadtsbesluit van den jare 1462. in het gemelde Placcaatboek op de zoo even genoemde plaats aangehaald, blykt, dat zy oordeelende eenige veranderinge in de Regeeringswyze te moeten geschieden, zulks den Raadt hebben aangebracht.

Bisschop *Rudolf* de tollen te Rhenen beswaart hebbende met eene erflyke rente van acht en tachtig halve oude Vrankrykſche Schilden (1) heeft by

(1) In des Cameraars rekening van den Jare 1436. wordt een *Vrankrykſche Schild* gereekent voor veertig Cromsterten en

by eenen bezegelden brief (1) aan de vyf Godtshuiſen t'Utrecht belooft, die erfrenten binnen vier jaren te zullen afloſſen.

Dirk van Zuylen, Heer ter Zevender, heeft op ſint Martyns dagh translatio zich en zyne erfgenamen ten eeuwigen dage verbonden, de ſteene brug voor het huis te Hermelen, door de landgenooten van Byleveld gemaakt, te zullen onderhouden. (2)

De Raadt dezer Stadt heeft des maandaghs na Remigii dit beſluit genomen: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, ende adherierden die appellatie ons Heren van Utrecht van den Keyſer tot onſen heiligen Vader den Paews, ruerende van ſyn regalia, beruerende des, dat die Stat genen coſt daar van hebben en wil.* In welke regalia de Biſſchop door des Keyzers (3) uitſpraak beledigt is geweeſt, als mede hoe het hier mede afgeloopen is, hebbe ik niet gevonden.

1443.

In den jaare 1443. zyn verkoren tot Sche-

en vier getekende plakken, de *Keyzers Schild* voor drie en veertig en een halve Cromſtert, en de *Bourgondiſche Schild* voor een en twintig Cromſterten.

(1) Ziet den brief by Matth. lib. III. de Nobilit. I. p. 733. door den zelven bygebracht, om aan te toonen, dat de Biſſchop niet vermocht, buiten toeſtemminge van de Utrechtſche Kerk, goederen tot het Bisdom behoorende, te vervreemden, belaſten of verpanden.

(2) Ziet Utrechtſch Placcaatb. II. Deel bladz. 146.

(3) Die te dezer tydt was *Frederik de derde*, welkers beveelen doorgaans ſtreng waren, volgens het getuigen van den grooten kenner der Duitſche Geſchiedeniſſen en Outheden Samuel Schurtzfleiſch tom. II. Diſput. Hiſtor. Diſp. XLIX. p. 26.

Schepenen.

Goedert Coninck, Borgermeeſter.
Vrederic van Drakenborch.
Adriaen van Lantscroen.
Rynier van Tetwyck.
Tyman Nypyſer.
Jan van Clarenborch.
Herman van Lewenberch.
Jan van Amerongen. (1)
Jan Rwſch Peters zoen.
Egbert van Alendorp.
Geryt Grawert.
Philips van Gruenenvelt.

Raden.

Bertelmeus Zoudenbalch.
Geryt Knyff.
Herman Keyſer.
Aernt van der Horſt.
Tyman Deel Claes zoen.
Jacop van Amerongen.
Jan Proeys van Lichtenberch.
Lodewyck die Waell, Borgermeeſter.
Jacop van Winſen.
Jacop Veen.
Gysbert Florens zoen.

Ja-

(1) Deze wordt genoemt *Jan Taets van Amerongen* des ſaturdaghs na Egidii, wanneer hy uit den Rade gezet is, en beſloten hem in twee twee jaren daarna daar niet wederom in te kiezen, *om deswille, ſo die Rade oudt ende nye van nutlicken ende noetzaken der Stat in woerden ende bi een geweeſt ſyn, ende Jan voerſcreve den Borgermeiſteren ende Overſten rebell daer in geweeſt is, tegen des Raets ordinancie.*

Jacob van Oeſtrum.
Vranck die Haze.
Jan van Hamerſtein.
Aernt Hoet.
Beernt Grawert.
Geryt van Vlueten.
Gysbert van Ryn.
Wouter van Teylingen.
Tyman Deell.
Peter Hubert Daniels zoens zoen.
Jan Schott.
Geryt die Keyſer.
Huge van Gruenenberch.

Oudermannen.

Braem van Lichtenberch. } Wantſnyders.
Vrederic de Voecht.
Claes Sys. } Snyders.
Aernt Gunter.
Willam Proeſt. } Backers.
Jan de Wael Claes zoen.
Willam van der Woert. } Molenairs.
Claes Scout.
Andries Jans zoen. } Lynnewevers.
Jan Lamberts zoen.
Henric Jacops zoen. } Brouwers.
Jan van Cleve.
Gysbert Lichtenap. } Viſchcopers.
Dirc Heer Claes zoen.
Geryt Weſſels zoen. } Louwers.
Geryt Steffens zoen.
Wouter Stevens zoen. } Wollewevers.
Jan Scoen.

Henric de Wit.
Godert Coninc van Voerde. } Marsluden.
Aernt van Tyell.
Claes Rolofs zoen. } Botterluden.
Roeloff uten Elsweert.
Jan van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Henric Buddinc.
Henric Scout. } Oudecordewaniers.
Braem van Luttikenhuys.
Luytkyn Korskyns zoen. } Corencopers.
Geryt Gaes.
Willam Block. } Oudewantſniders.
Evert Rwſch.
Geryt Bollekyn. } Steenbickers.
Godſcalc van Winſen, Overſte Ouderman.
Willem Scrodekyn. } Grauwerkers.
Willam van Gent, Overſte Ouderman.
Claes Folperts zoen. } Ryemſnyders.
Reyner Aernts zoen.
Godert Egberts zoen. } Bylhouwers
Aernt Oge.
Korskyn de Brwn. } Smeden.
Willam Jans zoen.
Jan de Goyer. } Zadelairs.

Ik kan niet wel, om deszelfs zeldzaamheit, hier overſlaan eene ſtraffoeffeninge aan eene Vroedvrouw gedaan, die eenes anders kind by zekere Vrouw gebracht hadde, voorgeevende het zelve van haar gehaald te hebben. Welk geval aldus geboekt ſtaat, des woensdaghs na Jaarsdagh: *Sleten Scepen, Rade ende Oudermannen dat Margriete die Vroeyvrou wt der kerke tot Buer*

kerc

kerc bloets hoefts voer den Rade comen ſell, ende den Rade vergiffeniſſe bidden, wilcoren geen deſer gelycke meer te doen, ende der Stat vyf en twintich duſent ſteens ter beteringe geven, ruerende van hoere brueke, alſe van enen kynde, dat ſi enen vrouwen aengebracht heeft, om hoer daer mede te behelpen, als een moeder des kynts, hoe wael ſi geen moeder daer of en was.

Het ſchynt my toe, dat, even voor de gewoone verzettinge van de Regeering, zommige, met eenen heerſchzuchtigen geeſt behebt, geene moeite of koſten geſpaart zullen hebben, om by hunne Gildebroederen uit te werken, dat hunne gunſtelingen verkoren, en andere geweert wierden. Om dit wangedrag, ſtrydende tegens den eedt, en waar door de vryheit der verkiezinge benadeelt wierd, te ſtuiten, heeft de Raadt des woensdaghs na Agnetis, en dus voor het veranderen van den gemeenen Raadt, dit navolgende beſluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nye, voir nutſcap onſer Stadt, wair yemant van deſer tyt voert, die in enige gelagen, ofte vergaderinge mit ſine gildebroeders, ofte yemant anders, vordell van den gelage op hem ſelve, off op andere ſettede, om yemant in den Rade gecoren te werden, ofte yemant dair mede te weren, gave off name, die ſoude verbueren tien duſent ſteens, ende die ſoude hi brengen bloets hoefts voir den Rade, ende dair toe twee jair uten Rade weſen.*

Op den zelven dagh heeft de Raadt verſtaan, drie maal des jaars, te weten op den dertienden dagh, op Paeſchavont, en S. Lamberts dagh, ter klokke te doen afkondigen, dat iemand banbrieven (1) hebbende op leeden van den Raadt, of op

(1) Van deeze banbrieven ziet het eerſte deel bladz. 202.

op Stadts bedienden, zulks den Raadt binnen een maand na de afleezinge te kennen moet geeven, zullende na dien tydt geen recht daár af gedaan werden.

Ook heeft de Raadt voor het verkiezen van den nieuwen Raadt, te weten des maandaghs na converſionis Pauli, noch twee overdrachten, betrekkelyk tot de Regeerings beſtellinge, gemaakt, en by de eerſte verſtaan, *dat geen ballingen, vuervluchtige, of wt onſer Stat geweeſt, ende weder ingecomen, of die namaals incomen ſellen, ſy, noch hoer kynder, in onſen Rade gecoren en ſellen werden, noch in horen gilde te lote gaen, ter tyt toe die ſelve Rade oudt ende nye eens anders hier van eendrachtelic overdragen ſyn.* De tweede behelſt eene beveſtiging en vordere uitbreidinge van voorige beſluiten, ter weeringe uit den Raadt van die geene, welke in des Biſſchops eedt of dienſt waren, en ter bezorginge, dat zulke, die van een ander met een ampt begifticht waren, niet zouden in de Raadtsvergaderinge ſtemmen over zaken hunne begunſtigers raakende: *Overdroegen die Rade out ende nie, waer enich man van deſer tyt voirt, die enich dienſt off ampt vuerde van onſen Heer van Utrecht in der Stat ofte lande van Utrecht an deſer ſide der Lecke, ende der Yſelen, tſi van Tollen, Maerſcalcampt, Dyckgraeffcap ofte Schoutambocht, die en ſellen in onſer Stat rade niet ſitten oudt ofte nye, noch oeck in enen jaer na dien hi dat ampt qwyt is. Ende ymant die ampten van anderen voerde, ende daer off ſprake in den Rade viel, die ſal ofgaen, ende niet ſitten over die ſaken te raden, andragende den genen, daer hi ſyn ampt off vuert. Ende deſe amptluden ſellen een jaer te voren, eer ſy in den Rade gecoren werden, comen*

voer

voer Scepenen, Raedt ende Oudermannen, ende aldaer te kennen geven, dat sy hoer ampten qwytsyn, dat men dan int boeck scriven sell. Hier uit blykt, dat de Raadt wel verboden heeft iemand in eedt of dienst des Bisschops zynde, zittinge in den Raadt te verleenen; maar toegelaten een lidt van den Raadt te konnen zyn, die een ampt van een ander voerde, mits niet tegenwoordig blyvende, maar opstaande, wanneer geraadpleegt wierd over zaken, die den geenen, van wien hy zyn ampt hadde, betroffen. Weshalven de Raadt te dezer tydt afgegaan is van hare voorige besluiten, waar by niet alleen des Bisschops amptenaren, maar alle, in eeniger Heeren of Vrouwen dienst zynde, uit den Raadt gesloten waren. (1) Doch dit heeft niet lang stand gehouden, zynde in den jare 1449. wederom als van ouds verstaan, in den Raadt niet te kiezen die geene, welke Heeren of Juffrouwen kleederen dragen, dat is, die in andere Heeren of Juffrouwen dienst zyn, of ampten van hen bekleeden.

Alle zaaken, die in den Raadt voorkwamen, wierden niet aanstonds afgehandelt; maar doorgaans gestelt in handen van twee of meerder leeden van den Raadt, die, dezelve behoorlyk en nauwkeurig onderzocht hebbende, daar van verslag deeden aan den Raadt, welke dan haar besluit daar over uittede. Doch dewyl veele zich dezen last onttrokken, of aangenomen hebbende het doen van hun bericht uitstelden, heeft de Raadt des woensdaghs na Scolastice overdragen *voer nutscap ende orber der Stat, ende om der goeder luden saken te corter ten eynde te brengen, daer gebreck in*

(1) Ziet het eerste deel bladz. 506. 507. 519. 520.

in geweeſt heeft; alſe ſo wat Scepen, Rade ofte Oudermanne tot enigen ſaken, onſer Stat off partien andragende, geſet werden, hem des niet weren en ſellen in eniger manieren, dan mit horen ede, dat ſy ſo ſterck van horen live niet en ſyn, off den partien te namaech ſyn; ende ſy ſellen die ſaken, die men hem beveelt, wys werden, ende den Rade anbrengen binnen tween maenden, na dien hem die beveelinge gedaen werden, alle dage bi enen ponde tenden der tween maenden voerſcreven, ter tyt toe ſy die ſaken angebracht hebben, als voerſcreven is. ten waer ſake, dattet bi den partien ſtonde, ſo ſoude die geſette voerſcreve dat binnen den tween maenden voerſcreve ter goeder tyt den Rade aenbrengen, ende ſo ſoude die partien den kuer voerſcreve gelden, ende niet die gene, die daer toe geſet waren.

In Stadts dienſt zyn des vrydaghs na Cantate vier Pypers aengenomen op deeze voorwaarden: (1) *In maniere nabeſcreve ſyn die Pipere, alſe Harmyn Trompet, Roell van der Poell, Jacob die Paep, ende Gerit Henrics ſoen, aengenomen der Stat te dyenen:*

In den yerſten ſo en ſellen hoerre geen wt der Stat dienſte gaen, ſy en hebben yerſt hoer bruetſer weder gelevert in handen des Scepenborgermeeſters in der tyt. ende yement die ſine bruetſe verlore ofte brake, die ſoudſe weder doen maken van ſyns ſelfs goede ſo goet, als ſi hem gelevert werdt.

Item ſo wanneer ſy op ſunte Meertyns avont hoer cleder van der Stat ontfangen hebben, ſo ſellen ſy horen dienſt dat toecomende jaer geheel wtvoeren.

Item en ſell hoerre geen wtter Stat reiſen, veer of na, yemant te dienen, of te verſuecken ten ſi bi

(1) Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 291.

bi oerlove der vier Overſter in der tyt.

Item en ſell nyement hemluden wtter Stat reyſent yement te dienen of te verſuecken, noch oec binnen der Stat ofte vribeit yement alleen dienen, mer alle vier te ſamen reyſen of dienen, ende anders niet, ten geſciede bi conſent, wil ende weten der ander, die thws bleven, ofte niet mede en dienden, als voerſcreven is. behoudelic des ſo wat ſamentlic, ofte elc winnen of verwerven van dienſt of huiſcheden, truwelic onderlinge ter deyll brengen ſellen, ende gelyc deilen ſonder arch.

Item ſo ſellen Harmyn, Roell, Jacob ende Geryt voerſcreve, deen den anderen geen quade woerde geven, geen vechtelic onderling maken, noch wapen deen op ten anderen trecken, binnen noch buten der Stat in enigerleide wys.

Ende waert dat boven deſen van yement van hem vechtelic gemaeckt, ofte wapen getogen worde op ten anderen, daer mogen zy wel enen vrede van maken, mer geen zoen, noch beteringe nemen, dan bi den Rade van der Stat, op dat die Raet na groetheit der brueken die bruekige corrigeren, ende den genen, die misdaen is, beteringe toeſliten mach.

Ende alle deſe voerſcreve punten, ende elc biſonder, hebben die vier voergenoemde gezekert, geloeft, ende gezworen vaſt, ſtede, ende onverbrekelic te houden ſonder argeliſt op horen dienſt, ende bi eenre pene van vyf en twintich oude ſcilde tots Raets behoeff, ſo dicke ſy bruekicb werden in eenich der punten voerſcreven.

Men moet niet denken, deeze de eerſte geweeſt te zyn, welke deeze Stadt in haren dienſt genomen heeft, door dien ik in de reekeningen van Stadts Cameraars over vorige jaren daar van gewag

wag gemaakt vind, en niet alleen van Pypers, maar ook van Stadts Trompers, en van twee hoorenblazers, die des nachts op de Buurkerks toorn hun verblyf hadden, en by tyden van brand, onraad of oproer, zich moeſten laten hooren. In de rekeninge van Stadts Cameraars over den Jare 1429. worden vyf Stadts Trompers en Pypers, en in die over den jare 1441. een Tromper en drie Pypers vermelt. Naderhand vinde ik dat zy *Stadts Speelluiden* genoemt worden. Zy wierden van de Stadt gekleed als andere leege dienaars, hebbende de kledinge voor een Tromper en drie Pypers in den jare 1441. te zamen gekoſt vyf en dertig guldens en twaalf Cromſterten, en wierden op vrolyke dagen gebruikt. Voor al ook dienden zy in de ſtatelyke ommegangen, gemeenlyk *proceſſien* genoemt. Men kan licht bezeffen, dat in deze Stadt, met zoo veele geeſtelyke huizen en klooſters voorzien, jaarlyks veele ommegangen geſchieden. Onder dezelve waren 'er voornamentlyk twee, die op Stadts koſten geviert wierden, en waar by de Raadt tegenwoordig was, te weeten, op Sacramentsdagh, en op Maria Magdalena dagh. De tweede was voor al ſtatelyk, en verciert met de overblyfzels der zoo genaamde heiligen, dewelke opentlyk voorgedragen wierden. Deeze ging ook buiten en om de Stadt, doch de eerſte bepaalde zich in de Stadt, en tot den ommegang om de Stadt wierden gebruikt bruggen, van horden, ſchouwen, ſtaken en bomen gemaakt. Die geene, dewelke deeze Godsdienſtpleginge naar het begrip van die tyden, by woonden, wierden op Stadts koſten, naar mate van hunnen rang, met wyn beſchonken. Ik vinde dat beide in deeze ordre zyn gegaan, de Prelaten, te weeten de Prooſten

en

en Dekenen der vyf Godshuizen, de Domheeren die den dienſt deeden, de Prieſters en Choorgezellen, die het Heiligdom droegen, de Ridders en Knapen, de Schout, de nieuwe Overſten, de oude Overſten, de Leden van den Raadt, en dan Stadts dienaars en beampten. Voor het Sacrament gingen Stadts Trompers en andere ſpeellieden, zomtyts wél tot vier en twintig toe. De Overblyfzels der Heiligen, welke op Maria Magdaléna dagh omgedragen wierden, vinde ik aldus geboekt: het hout van het kruis, waar aan onze Zaligmaker gehangen heeft, de overblyfzels van *Urbaan*, *Agnes*, *Ponciaan*, en *Benignus*: de hoofden of bekkeneelen van *Adriaan*, *Eloy*, *Vrederik* en *Odolf*, S. *Pancraes* caſſe, S. *Odolfs* caſſe, de caſſe en het hooft van S. *Pieter*, en twee caſſen van *S. Jan.*

In dit jaar is hier wederom een ſteekſpel gehouden, doch met minder luiſter dan voor twee jaaren.

De Raadt heeft overdragen, dat borgers hun borgerſchap verwoond hebbende, het zelve niet anders wederom zouden verkrygen, dan op dezelve wys als nieuwe borgers, en dus als of zy nooit te voren borgers geweeſt waren.

De Stadt Utrecht buiten gewoone onkoſten hebbende moeten doen in de oorlogen, die zy wegens hare aanklevinge aan Biſſchop *Rudolph van Diepholt*, tegens den Hertog van Gelre en den Graaf van Holland, begunſtigers van *Sweder van Cuilenborch*, gevoert hadt, waren door den Raadt ter goetmakinge der zelve de Stadts weyden verkocht, en eenige accynſen verhoogt. Zommige borgers en ingezetenen, door het vervreemden van Stadts weyden, (welke zy jaarlyks gewoon waren voor eenen

matigen prys van de Stadt te huuren, om op dezelve eenige beesten te laten loopen) berooft zynde van deszelfs gebruik, en naar allen schyn zich verbeeldende, dat de Stadt door het genot van eenige jaren rust buiten schulden was, wilden de weyde wederom hebben, zonder de kopers hun uitgeschote geld weder te geven, en dat de accynsen wierden verlicht, en begonnen hier en daar de hoofden by den anderen te steeken, en vergaderingen te maken. De Raadt te recht bezeffende de kwade gevolgen, die hier van te verwachten waren, heeft des Donderdaghs na S. Geerde dit besluit genomen: *Alsoo die Rade out ende nye geboert hebben ende hem bigecomen is, dat sommige op ter strate ende anderswaer buten vergaderinge des Raets voerscreve, onredelicke sprake gevuert hebben van offettinge der syssen ende vriheden der wyen, mit vuel onredelicke woerden, alse die weyde an onser Stat te brengen, sonder die gene, die gecoft hebben, an onser Stat stonde te vervallen, hoer gelt weder te hebben, daer onse Stat waell grote laste van comen mocht ende twidrachten.*

Voer dat heeft die Raet out ende nye eendrachtelic overdragen, waert saecke dat van deser tyt voert yemant bruekich meer hier in ter waerheit gevonde werde, eer die Raet oudt ende nye wes goets daer van overdragen waer, die sell ewelic wtter Stat wesen, indien hy van den Rade niet en waer. dedet oec yemant van den Rade, die soude ewelic wtter Stat Rade wesen. Ende waert dat yemant van den Rade oudt ende nye deser gelycke woerden buten den Rade hoerde, ende dat niet den tween van den Rade, nu daer toe geset, bi en brachte, die soude vyff jaer wten Rade wesen, sonder yemant daer in te verssonen.

Het

Het ongenoegen van zommige onruſtige geeſten vermeerderde, als zy vernamen dat de Raadt de oude en nieuwe Overſten volkome macht gegeven hadde, om in een generaal Capittel, eerſtdaags te houden, te bewilligen in den invoer van een mergengeld, ſchoon zy zich verklaard hadde, de penningen daar van zullende komen, te gebruiken in verminderinge der accynſen, en afkopinge der renten, op de verhoogde accynſen opgenomen. Alhoewel de invoer van een mergengeld voor eenigen tydt, zoo als wy aanſtonts uit een by te brengen Raadtsbeſluit hooren zullen, den Biſſchop belooft was, ter vergoedinge zyner gemaakte onkoſten, zoo ſchynt het my echter toe uit de gevolgen, dat de Biſſchop toezegginge gedaan heeft, om een groot gedeelte daar van ter Stadts behoeft te zullen overlaten. Waar toe de Biſſchop te lichter zal gekomen zyn, om dat hy aan de Stadt eenige penningen ſchuldig was. Tot bewys hier van ſtrekt, het geene ik in het dagelyks Raadtsboek van dit jaar in de maand May op S. Servaas dagh aangetekend vinde; alwaar de oude en nieuwe Overſten, om des Stadts ſchulden, die de oude Cameraars, als meerder uitgegeven dan ontfangen hebbende, te eiſſchen hadden, te vervallen, gelaſt worden onder anderen ook *in te maanen zulke ſchulden, als onſen Heer van Utrecht ſchuldig is.* En ſchynt het my toe, dat de Biſſchop, met het overgeven van een groot gedeelte van het geld, van dit mergengeld gekomen, deze ſchuld zal uitgewiſcht en voldaan hebben.

De Raadt, om voor te komen, dat dit ongenoegen en gemor van zommige niet zoude uitbarſten tot eenen openbaaren opſtand en oproer, en op dat het te houdene Capittel of Staatsvergade-

ring door geene muitzieke menſchen zoude bekommert, geſtoort, noch belet worden in het opzetten van het Mergengeld, heeft goede voorzorge gebruikt, en tot dat einde des woensdaghs na Eliſabeth dit beſluit genomen: *Want den Overſten oudt ende nye volcomen macht gegeven is na overdrachte der Rade oudt ende nye int mergengelt voert te varen, ſo hebben ſys na horen vyf ſinnen ten beſten hier toe gebracht. Ende voer dat ſo ſyn overdragen die ſelve Rade oudt ende nye, dat niement daer tegen ſpreken noch doen en ſel, heimelic off openbaer, op dat men in den mergengelde volvaren mach, ende dat gelt keren tot ofcopinge der renten, om die zyſſe mede te lichten, ende tot anders geenre nutſcap. ende yement die anders dede, dat ſoude men rechten na wtwiſinge der ſtat boeck.*

Oec ſyn die Rade oudt ende nie nu ter ſelver tyt overdragen, dat die Overſte out ende nye ſamentlic ten Capittel gaen ſellen van der voerſcreve ſake, ende die andere van den Rade out ende nie ſellen ter ſelver tyt an die plaetſe weſen ongewapent, ende nergent anders, ter tyt toe die voerſcreve Overſte bi hem roepen moegen te comen die gene, die hem nutte duncken, ende die voert ſcicken daer hem dat orbarlic duncken ſall. ende niement en ſel anders ten Capittel comen bi den kuer in der Stats boeck beſcreven.

Voerts is ter voerſcreve tyt die ſelve Raedt oudt ende nye overdragen, dat men ter clocken verkundigen ſell, alſe dat niement van onſen borgeren ende onderſaten ten voerſcreve Capittell en come, ten ſi bi conſent van den Overſten oudt ende nye; oec dat nyement mit woerden off mit wercken hem en ſette te doen tegen tſelve die Rade oudt ende nye overdragen ſyn, andragende den voerſcreve Capittel, ende den Over-

Overſten oudt ende nye bevolen is; ende dat nyement van binnen off van buten onſer Stat, mit panſeren off mit langen meſſen en ga op ter ſtraten, elc bi rechtinge zwaerlic tot Raets goetduncken. Twee borgeren hun misnoegen door het opentlyk laſteren van den Biſſchop, en de Leeden van Staat, en dus hunnen luſt, ter verwekking van opſchudding, te kennen gegeven hebbende, zyn daar over geſtraft, waar van ik in het Buurſpraakboek des vrydaghs na onzer Vrouwen dagh conceptio dit aangetekend vinde: *Want* PETER VAN WELL *die Leydecker, ende* AERNT KOEVOET *die Metſeler, op ten dynsdach na ſunte Katrine laetſte verleden, doe die Baenreheeren, Ridderen ende knapen wt den Geſtichte van Utrecht mit hoeren vrienden ten gemene Capittel gecomen waren op onſer Stadt geleide na der ouder gewoenten, ende tot liefniſſe ons gnedichs Heren ende Stadt van Utrecht, om te helpen een gemeen morgengelt believen, dat onſen genadigen Heer van Utrecht over lange jaren geloeft was, ende ſine genaden, by rade der eerſamer Ritterſcap voirſcreve, van den ſelven morgengelde dat meeſte deel der goeder gemeenten onſer Stadt, alſe die ſyſen mede te verlichten, gegont ende gegeven hebben, te maell vuell onredelics geveerts gebeſicht hebben mit woirden ende wyſe op onſen genedigen Heer van Utrecht, ende den goeden mannen, die hier ten Capittel gecomen waren; oec tegen overdrachten des Raets onſer Stadt oudt ende nye, ende ter clocken gekundicht; daer om ſyn* PETER *ende* AERNT *voirſcreve, elc mit enen blancken zweerde, in heemde ende broeck ter clocken gecomen, ende ſy ſellen kennen hoir lyff verboert te hebben, ende genade bidden, ende men ſel hem genade doen, ende men verbiet* PETER VAN WELL *die Stat vyf en twintich*

jair ende AERNT KOEVOET *die Stadt tien jair, ende elc een mile van der Stat te weſen op ſyn lyff.* Ook giſſche ik, dat *Berent Grawert* Raad, en *Jan Grawert* Ouderman, broeders zoons van *Huge*, zich eenigzins hier aan ſchuldig zullen gemaakt, of ten minſten verſchilt hebben van des Raadts gevoelen, dewyl ik kort daar na, te weten des woensdags na Katherine leeze, dat hen *om ruſt ende vrede te houden in de Stadt*, de Stadt verboden is, den eerſten voor een, en den anderen voor twee jaren, met byvoeginge dat de laatſte in geen vier jaren na zyne wederkomſt in den Rade zoude mogen zitten, om dat ze hen *onſedelic ende onwyſſelic gehadt hebben mit woerden ende geveerde, beiden in den Rade ende onder den volcke op ter ſtrate.* Dit vonnis ſchynt naderhant noch verſwaart te zyn, dewyl ik des woensdaghs na Mauricii des volgende jaars in het Raadtsboek leeze, dat zy beide gelaſt zyn naar Overyſſel of anders waar zich te begeeven, en tien mylen van der Stadt te blyven.

Die van Antwerpen hebben wederom pondgeld gevordert en genomen van zommige goederen, die de Utrechtſche borgeren aldaar ter merkte brachten, of van daar haalden, waarom de Raadt dezer Stadt des vrydaghs na Sacramenti, op dat geen inbreuk in der borgeren rechten en vryheden geſchieden zoude, hen verboden heeft geene goederen naar Antwerpen te brengen noch van daar te halen, van welke men te Antwerpen Pondgeld hebben wilde, noch zelfs noch door anderen, op verbeurte van vyf en twintig oude ſchilden.

Dikwerf verſchil ontſtaan zynde, waar een man zyn *hoochſte weer*, en waar hy zyne *ſteedige woon* heeft, heeft de Raadt in craſtino Sacramenti verklaard,

klaard, den man zyn *hoochſte weer* te hebben, daar hy met zyn echte wyf woont, en zyne *ſtedige woon*, daar hy dagelyks te koſt gaat, en met zyne vrouw, zoo hy getrouwt is, en anders alleen, te bedde gaat. De Raadt heeft ook ter zelver tydt overdragen, dat een borger zoo niet in de Stadt woonende, niet zoude te looten gaan in zyn gilde, en niet verkiesbaar zyn tot Schepen, Raadt of Ouderman: en dat iemand een Lidt van den gemeenen Raadt zynde, met zyn hoogſte weer of ſtediger woon uit de Stadt gaande, verliezen zoude zyn borgerrecht, uitgenomen in tyden, in welke de Peſtziekte in de Stadt heerſchte: ook dat de Overſten geen verlof aan eenen borger zouden geven om buiten de Stadt te woonen, tenzy zoodanig een borger jaarlyks aan de Stadt hondert ponden gaf, uitgezondert de Caſteleins op Stichts en Stadts Slooten, en de Molenaars. (1)

Ook is door den Raadt in dit jaar eene nadere ordre beraamd op den Steenwaarder, of, zoo men hem thans noemt, den Cipier, welke nagezien kan worden in het Utrechtſch Placcaatboek. (2)

Gysbert van Brederode als Prooſt van Oudmunſter heeft den XXII. April zynen Neef *Gerrit van Vliet* verleyt met Dykveld en Rateles. (3)

Ook heeft Paus Eugenius eenen brief aan die van Utrecht geſchreven, waar by hy beveſtigt de zamenleevinge der bekeerde Zuſteren. (4) Insgelyks heeft

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 290. en Matth. de Nobilit. p. 1123.

(2) III. Deel bladz. 392.

(3) Ziet den brief by Matth. de Jure Gladii cap. IX. p. 108.

(4) Een gedeelte van dezen brief heeft Walvis, Beſchryvinge van Gouda II. Deel bladz. 175.

heeft de Stadt Baarn zich verbonden twintig roeden muurs aan de Stadt Amersfoort te maken, en ten eeuwigen dage te zullen onderhouden. (1)

1444.

In het jaar 1444. is de Regeering aldus verzet:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch van Lantscroen.
Jan Sloyer.
Jan Trinde.
Jan van Drakenborch.
Roetart van Lantscroen.
Roetart Proeys. (2)
Jan over die Vecht.
Jan die Coninc.
Lubbert die Waell.
Henric van Damaſſche.

Raden.

Herman Wonder.
Dirc van Waell.
Jacop Martens zoen van den Boſch.
Pouwels Scrodekyn.
Vrederic Vrederics zoen.
Jan Grawert.

Vranc

(1) Ziet den brief by Matth. Rer. Amersf. Script. p. 236.
(2) Deze wordt Schepenborgermeeſter genoemt in een overdracht des Raadts des maandaghs na Martini translatio.

Vranc Goderts zoen.
Jan Heerkyn.
Jan van Tyell.
Geryt die Haen.
Dirck Hazert.
Willam van Snellenberch.
Henric van Luttikenhuys.
Jacop Tymans zoen.
Henric van Gent.
Jan van Jutfaes.
Eerſt Jans zoen.
Jan Rwſch.
Geryt Mathys zoen.
Peter Willams zoen.
Henric Jacop Dircx zoens zoen.
Henric Block.
Jan van Raephorſt.
Dirc de Jonge.

Oudermannen.

Jan die Waell. } Wantſnyders.
Jan van der Ae. }
Jan Knyff, Overſte Ouderman. } Snyders.
Henric Knoep. }
Rutger Claes zoen. } Backers.
Huge Lubberts zoen. }
Jan Wouters zoen. } Molenairs.
Tyman Jacops zoen. }
Henric Marre. } Lynnewevers.
Gysbert Goyerts zoen. }
Jan Deell. } Brouwers.
Willam die Wit Jacops zoen. }
Eerſt van Herdenbroec. } Viscopers.
Aelbert Dier. }

Lubbert van Gruenewoude. } Louwers.
Gysbert van der Ae.

Jan Key. } Wollewevers.
Adryaen Geryts zoen.

Evert van Voirde. } Marsluden.
Jan van Driell.

Henric van Malsen. } Botterluden.
Bertelmeus van Dyell.

Ghysbert die Wolff van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Geryt Jacops zoen.

Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.

Wessel van Everdingen Gysberts zoen. } Corencopers.
Claes Dedel Lamberts zoen.

Reyner Modde. } Oudewantsnyders.
Jan Reyners zoen.

Aelbert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Jan Noteboem.

Jan Luke. } Graeuwerkers.
Henric de Goyer.

Ghysbert Louwerens zoen.
Ghysbert van Vlueten, Overste Ouderman. } Riemsnyders.

Willam Aernts zoen. } Bylhouwers.
Splinter Egberts zoen.

Jan van Benscoep. } Smeden.
Geryt van Boemell.

Henric die Haze. } Zadelairs.
Ghysbert Zalm.

Jacob van Gaesbeek hadde, indien hy zonder kinderen overleed, zyne heerlykheden van Abcoude, Duersteden en Wyk, met al hun toebehooren, gemaakt aan zynen Neef *Willem* Heer ten Berge, ten Bylant en tot Hedel, welke van zynen kant,

zoo

zoo hy kinderloos deze wereld verliet, aan den Heer *van Gaesbeek* hadde beſproken het Slot, Dorp, Heerlykheid en goederen van Heel. Doch beide zyn zy hier van afgegaan, en hebben den IX. Januarius malkanderen ontſlagen van alle beloften en verbinteniſſen hier omtrent gedaan. (1)

Zedert eenigen tydt het getal der *Schutten* vermeerdert zynde, heeft de Raadt dezelve wederom, als van oudts (2), gebracht op vier hondert, en eene nieuwe ordre op dezelve beraamt, des Dingsdaghs na Agnetis: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat men alle die oude ſcutten off ſetten ſell, ende hebbenſe ſamentlic ofgeſet voer nutſcap der Stat, ende om des wille, dat ſy een wyl tyts tegens Raeds overdrachten ende boven den getale onredelic ingenomen ſyn, ende die Overſte oudt ende nie met den Scutten Hoefmans oudt ende nye, ende den vieren van den Raed daer toe geſet, ſellen weder ſcutten ontfangen ten getale van vier hondert, als van oudts geweeſt heeft, ende niet meer, die der Stat nutte ſyn. mit vorwerden, dat die gene, die binnen vyff jaren laetſte voerleden wten gilden genomen ſyn buten conſent hunner Oudermannen, die welke Oudermannen bi horen ede den Rade dat bibrengen ſellen, teſer tyt in 't voerſcreve getal van vier hondert niet weſen en ſellen. ende waert dat men yemant te hws liete, die als een Scut der Stat in den laetſte oerloge, off daer voer gedient. hadde, die en ſoude ſyn leven lanck in ſinen gilde niet waken, noch enige anderen dienſt doen binnen der Stat, ende daer ſoude hi vri off weſen, ende anders niet.*

Voert

(1) Ziet Matth. de Nobilit. III. 1. p. 805.

(2) Ziet het eerſte deel bladz. 89. in des Cameraars rekeninge over den jare 1427. vinde ik 560. en in die over den jare 1429. 572. Schutten gemeld.

Voert ſellen die Scutten houden deze Ordinantie nabeſcreven.

In den eerſten ſelmen een boeck maken, ende dair in beſcriven alle der Scutte ſekere renten, ende allen ſekeren oncoſt, den die Scutte daer of ſculdich ſyn te doen, ende daer ſellen die Homans (1) *in die tyt voert meer hoer rekeninge op doen.*

Item in den ſelven boecke ſelmen alle die Scutten beſcriven mit name ende toename, die men nu aennemen ſell, ende als die Hoemans hoer rekeninge doen, ſo ſelmen terſtont in tegenwoerdicheit der gemeenre Scutte in den ſelven boecke ſcriven die Scutte, die van dien jaer ingecomen ſyn, ende daer die Homans hoer rekeninge of gedaen hebben.

Item en ſellen geen Hoemans enige Scutten meer annemen, dan na overdrachte des Raedts oudt ende nye, bi enen kuer van tien ponden ter Scutter behoeff, van ſyn ſelfs goede, ſo dicke alſt yement dede.

Item ſellen alle die oude Hoemans van voerledene jaeren, die noch niet gerekent en hebben mit hore Doelmeyſters, hoer rekeninge doen tuſſchen dit ende den heiligen dage van Paſchen naeſtcomende, elc bi enen kuer van tien ponden van ſyns ſelfs goede, ende daer toe die Homans ende Doelmeiſters geen Homans noch Doelmeiſters meer te mogen werden. Ende die Hoemans die nu zyn, off namaels comen, ſellen altyt hoer rekeninge doen voer ſinte Victoers dage na horen ofganck, bi den kuere voirſcreve, ende ſy en ſellen geen reſtande rekenen, die lude en ſyn mitter wterſen recht verwonnen.

Item

(1) Uit de rekeningen der Cameraars is my gebleken, dat 'er twee Overſte Homans, en twaalf Nederhomans waaren, als mede, dat de Stadt jaarlyks aan hen gaf twee en dertig ponden, waar mede zy den Doelen moeſten onderhouden.

Item en ſell niement Scutter weſen, oſte ſcutcovel dragen, dan die dachlicx binnen Utrecht woent, geſondert die gulde ſporen ſpannen off hoer kynders.

Item ſo en ſell niement Homan van den Scutten mogen weſen, ten ſi dat hi ſtedelic mit ſynre hoechſter weren binnen der Stat woent, in alre manieren, als die Raedt out ende nye op ten genen, die in den Rade ſitten ſellen, overdragen is.

Item en ſelmen genen Heeren, Jonckeren, off yement anders den eens een ſcutcovel gegeven is, tot geenre tyt meer covel geven dan alleen onſen genedigen Heer van Utrecht. (1)

Voert ſo en ſelmen geen waſſende boem of hout wtten Doelen houwen, dan alleen riſe van den wilgen, die knoetbaer ſyn, by enen kuer van tien ponden ter Scutten behoeff, ſo dicke alſt yement dede.

Kort daar aan, te weten vrydaghs na Letare, heeft de Raadt noch nadere ordre op de Schutters beraamd, welke, op dat de Lezer meerder kenniſſe van hen zoude bekomen, ik hier mede plaatzen zal: *Overdroegen die Rade oudt ende nye noch op ten ordinantie ven den Scutten deze nabeſcreve punten.*

In den eerſten ſo en ſel men niet meer enige Doelmeiſters ſetten, mer die Homans ſellen die Doelmeiſter-

(1) Schoon een *Covel* zoo wel een manteltje over de ſchouders hangende, als een hooftdekzel betekent, zoo moet men echter hier door de zelve een ſtormhoed verſtaan, waar mede de Schutters voorzien waren. Men moet zich niet verwonderen, dat den Biſſchop een covel gegeven is, dewyl de zelve dikwyls het ſchieten der papegay bywoonde, naar de gewoonte van die tyden, in welke veele Vorſten en aanzienlyke edellieden, gulde ſporen ſpannende, vermaak hadden zich onder de Schutten te begeeven ter oeffeninge van boog en pyl. Ziet Matth. iv. de Nobil. cap. 30. 31. en 32. en tom. 1. Analect. p. 301. en 11. Anal. p. 33.

ſterſcap ſelve verwaren, ende men en ſell niement van enigen officien onder den Scutten enige covels geven, off daer off rekenen, dan alleen onzen genedigen Here van Utrecht, ende den Homans in der tyt.

Item een yegelick Scut, jonck ende oudt van jaren, die binnen der Stat is, als men die Papegay ſciet, die ſel met ſelfs live wtgaen, ende mede ſcieten, geſondert alle noetſaken van ſiecte, ende enen ſcutcovel op ſyn hooft hebben, ende niet enen timp ſonder covel, bi enen kuer van enen ponde, totter Scutten behoeff van der Homanſcap, daer hi inne hoert: ende dat ſellen die Boden jaerlicx den ouder Homans anbrengen terſtont op horen dienſt, ende ſy ſouden dien kuer daer toe ſelve gelden.

Item alle jaer, als men die Homans kieſen ſell, ſo ſellen die Boden ſelve beſcreven brengen alle die twaelf Homanſcap Scutten van name te name; ende openbaerlic in tegenwoerdicheit der gemeenre Scutten voert roepen, ende leſen, ende dan alſo voert werpen in der mutſen om te loten, ſonder argeliſt op horen dienſt.

Item elc der twaelf Homanſcappen voerſcreve ſellen even groet weſen van mantael, of bi na even groet, als ment na gelegentheit naeſt beſcicken kan, ende daer ſell een ygelic Scut mede te vreden weſen.

Item den ouden Homans, die noch niet gerekent en hebben, is horen tyt der rekeninge verlenct tot beloken Pynxteren toe naeſtcomende, ende daeren binnen te rekenen, bi ſulcke kueren ende verbuerten, als voer daer op overdragen is.

Item men en ſell geen Scutter meer annemen, ſy en ſellen dat volle gelt geven, te weten elc een rider, ende die ſellen die Homans in der tyt rekenen mit anderen, als voerſcreven is.

Item

Item ſelmen der Scutter boek ende ordinantie leſen, als men die Homans kieſen ſell, om ene ygelicken te weten die ordonnantie alſt behoert. (1)

Het ſchynt, dat, niet tegenſtaande het verbodt des Raadts van't voorleedene jaar, de Utrechtſche kooplieden echter de Antwerpſche merkt bezocht, ende daar hunne waren verkocht en andere ingekocht zullen hebben; of wel door andere hunnen handel gedreven; want ik vind in dit jaar noch twee beſluiten des Raadts, ernſtig het voorgaande verbodt vernieuwende, wordende by het eerſte bygevoegt, dat zelfs niemand in deeze Stadt goederen zoude mogen verkoopen, welke hy wiſte tot Antwerpen ter merkte te zullen gebracht worden, of te koopen het geen van daar gevoert was. En by het tweede beveelt de Raadt, dat niemand ter merkte te Antwerpen gaan zoude, ten zy hy alvorens plechtig by eede verklaarde, niet anders daar te zullen verrichten, dan te betalen het geen hy ſchuldig was, en te ontfangen het geen hy van anderen te eiſſchen hadde, zonder iets te kopen, dan eetwaren gedurende zyn verblyf nodig, en aldaar zyne zaken alzoo te ſchikken, dat niet nodig hadde daar in het vervolg naar toe te reizen. Verbiedende dus in het toekomende alle hunne borgeren en onderdanen allen handel op die merkt, zoo lang die van Antwerpen het pondgeld vorderden. Dit levert ons wederom een bewys uit van den ernſt en yver der Regenten van dien tydt, ter handhavinge der rechten en vryheden hunner borgeren en onderzaten, allen indracht daar in op alle wyzen trachtende te weeren en tegen te gaan.

Noch

(1) Deze ordonnantie wordt ook aangehaalt, en opgeheldert door den Heer Matthaeus de Nobil. d. l.

Noch Geeſtelyke noch Weereldlyke was het geoorlooft eenen borger of ingezeten dezer Stadt voor het Hof van Romen in rechten te betrekken, of van dat Gerechtshof verbodt, vermaanbrieven of diergelyke te verwerven, om daar mede hen te bekommeren. Dit was al verboden by eene oude overdracht des vrydaghs na Sacramentsdagh 1365. en des maandaghs na S. Aechten dagh 1403. by welke laatſte eene ſtraffe van tien jaren uit de Stadt te zyn geſtelt was tegen die geene, die *enige inhibitien*, *citatien*, *of monitien impetreerden* op eenige borgeren, of die in de Stadt of Stadts vryheden woonachtig waren. Hadde iemand op eenen borger of ingezeeten wat te zeggen, dien moeſte hy roepen voor den Raadt. Voor al was deze voorzieninge nodig om te beletten, dat de Geeſtelykheit de borgeren en ingezetenen niet zoude kwellen met koſtbare en moeyelyke rechtsgedingen voor het hof van Romen, en dus te veel gezag over hen verkrygen. Uit dit grondbeginzel heeft de Raadt te dezer tydt, des woensdaghs na converſionis Pauli, Heer *Otto Jongen* Canonik in den Dom doen aanzeggen zich by zonneſchyn uit de Stadt te begeeven, en daar niet wederom in te komen voor en al eer hy *Baptiſten van Jannen*, borger dezer Stadt hadde afgedaan *ſulcke beſwaerniſſe als hi op hem maeckt mit Roemſche brieven*, en de *Stadt beteringe gedaan*, dat is boete betaald hadde, om dat hy hier door Stadts rechten en vryheden verkort en tegengegaan hadde. En dewyl de Abt van Ooſtbroek zich ook hier mede bemoeide, heeft de Raadt vorder verſtaan: *Oeck ſel men den Abt van Oeſtbroek ene wete laten, dat hi hem deſer ſake niet en onderwynde, noch niement van ſynre wegen, off quamer onſen borger eni-*

enigen hynder off, den wolde die Stat an ſinen goeden verhalen. ende yemant anders geeſtelic off weerlic, die hem deſer ſake onderwonde tegen onſen borger voirſcreve boven deſe overdrachte, die ſolde oec uter Stadt weſen, gelyk Heer Otto Jonge voirſcreve.

In dit jaar zyn ook in deze Stadt aangeſtelt vier Geſworens, twee uit den Steenbikker en twee uit den Bylhouwers gilde, om de borgers en ingezetenen, die verſchil hadden over de ſcheidinge hunner erven, ten dienſte te ſtaan. (1)

Verſcheide oneenigheden tuſſchen den Biſſchop en de Stadt Amersfoort ontſtaan zynde, om dat de laatſte veele inwooneren van Eemland met het borgerſchap voorzag, welke beweerden dezelve voorrechten, als de Amersfoortſche borgers hadden, te moeten genieten, en dus niet door des Biſſchops Maarſchalk in rechten te konnen betrokken worden, zyn dezelve te dezer tydt door een minnelyk vergelyk vereffent, waar by men over een gekomen is, niemand voor eenen Amersfoortſchen borger te erkennen, dan die in de Stadt zyne inwooninge hadde. (2)

Des ſaturdaghs na Invocavit is eene ſtraffoeffeninge gepleegt aan *Huge Willems zoon van Noortwyk*, zich ſchuldig gemaakt hebbende aan de onnatuurlyke zonde, *daer die overſte rechter God van hemelric die ſteden Sodoma en Gomorra mit zweveligen brande van den hemel doen verbernen heeft, ende mit afgront verſincken*, zynde aan een ſtaak verbrand, op dezelve wyze als in den jare 1441.

Co-

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 626.
(2) De brief hier van kan geleezen worden by Matth. Rer. Amersf. Scriptor. p. 301.

Coman Claes, en namaals in den jare 1454. twee anderen opentlyk ter dood zyn gebracht. Het welk ik hier melde, om aan te toonen de gewoone ſtraffoeffeninge in deeze tyden over zulke godtvergeetene menſchen.

Niet tegenſtaande het mergengeld, (waar van ik op het voorige jaar gemeld hebbe), in gevolge eene belofte voor eenige jaren aan den Biſſchop gedaan, ten zynen behoeve meeſt was ingewilligt, op dat hy daar door zyne ſchulden zoude konnen betalen, en vergoedinge erlangen van de onkoſten door hem ten dienſte van het Sticht gedaan, zoo heeft echter de Biſchop 'er niet tegen gehadt, dat de Staten bewilligt hebben, twee deelen der penningen, die van het mergengeld zouden inkomen, aan de Stadt te geven, om daar door de borgeren en ingezetenen der Stadt verlichtinge toe te brengen in hunne excynſen. Waarom de Raadt ook aanſtonts heeft afgezet de helft van de laatſte verhooginge der molenſys, en om de Stadt van ſchulden te ontlaſten, aan een iegelyk, die lyfrenten van de Stadt gekocht hadde, laten weeten, indien hy die aan de Stadt wilde verkopen, dat de Raadt die hem ter Stadts behoef afkoopen zoude. Dit was de gewoone handelwys der Regeerders van deezen tydt, welke penningen nodig hebbende, excynſen inſtelden of verhoogden, en die verbonden voor de opgenomene gelden, en dezelve niet afſtelden of verminderden, voor dat zy in ſtaat waren de capitalen, daar op genomen, af te leggen.

Ik vinde in dit jaar viermaal in het Buurſpraakboek gewag gemaakt van eene loterye ten behoeve van de Stadt uitgeſchreven. Eerſt wordt daar van gemeld des manendaghs na Judica op deeze wys:

wys: *Die Raet oudt ende nye laat eenen ygelicken weten, dat sy overdragen syn, dat men hondert ponden des jaers lyfrenten vercopen sell, ende die opzetten mit loten, na inhout der besegelder cedelen, die dair off voir Hasenberch, den poirten ende sommige kerken binnen onser Stat geset sellen werden, ende oec in andere goede steden ende landen gesent syn. ende waer yemant die mede loten wilde, die sell syn lott, alse zestien butken voir een lott, inleggen.* Ten tweede, des Vrydaghs na Paaschen, alwaar gestelt wordt, dat die hondert ponden lyfrenten trekt, het in zyne keur zal hebben, die hondert ponden lyfrenten, of een duizent ponden aan gereet geld te neemen, en dat in die loterye ook te trekken zouden zyn zeven zilvere kruysen, en dat voor den inleg van ieder lot veertien Cromsterten zouden gegeven worden. Ten derden des vrydaghs na S. Jans dagh ante portam, wordt behalven de hondert ponden lyfrenten, gestelt, dat 'er noch verscheide Juweelen te trekken zouden zyn. En eindelyk des vrydaghs na onser Vrouwen dagh assumptio: *die Rade oudt ende nye syn overdragen ende laten enen ygelicke weten, dat men hondert ponden des jairs lyfrenten opsetten sell mit loten, alse elke vyftich ponden voir een lot, ende in die lotinge sellen oec wesen dertien zulvere krusen. die loten inleggen twee ponden aan geld of an renten, die in den jare* 1440. 1441. 1442. 1443. *en* 1444. *verschenen en onbetaalt zyn.* Het is niet waarschynelyk hier te moeten verstaan vier onderscheide loteryen, maar dat de eerste uitschryvinge geenen genoegzamen toeloop zal gehadt hebben, en dat men van tydt tot tydt de voorwaarden voordeeliger zal gemaakt hebben om de inleggers te lokken. Immers ik vinde maar

meldinge van eene trekking op S. Mauricius dagh op welke ik deze woorden geboekt vinde, *mergen ſel men die lote wtroepen mergentyts vroech op ter plaetſe*, waar uit ik opmake, dat dezelve op de Plaatze voor het Raadthuis opentlyk getrokken is.

Op dat de Vleyshouwers geene ongezonde beeſten zouden ſlachten en verkoopen, heeft de Raadt des woensdaghs na Remigii verſtaan, dat zy alle de te ſlachtene beeſten eerſt zouden moeten ſtellen op de Neude aan eenen boom, om daar alvorens bezien te worden door Leeden van den Raadt daar toe geſtelt.

Dat vreemde kooplieden op de Jaarmerkten met hunne waaren geſtaan hebben op de Plaatze voor het Raadthuis, blykt uit een Raadtsbeſluit van dit jaar, waar by de borgers en ingezetenen uitdrukkelyk verboden wordt aldaar ter mérkte te ſtaan, wordende zulks alleen maar toegeſtaan aan uitheemſche handelaars, die hunne waaren alhier op die tyden te koop bragten. (1)

Op dat de Stadt niet te veel zoude verkort worden in hare accynſen op de bieren door de zes Zuſter-

(1) Oudtydts wierden op de Plaatze veele waren ter merkt gebracht; doch dewyl dezelve daar door zeer belemmert en bezet wierdt, is zulks al in den jare 1391. op S. Andries avont verboden, waar van ik dit aangetekent vinde in het Roſenboek: *de Appelmarct, die men hout voer Hazenberch in manden, die ſelmen houden onder de Coremarct tuſſchen de Rodenborchbrugge ende der Gaerderbrugge aen die zyde ter graftwaerts ter tyender uren toe. Voert loec, uyen, cabuys ende wortelen, die men op ter plaetſe te vercopen pleecht, die ſelmen voert vercopen ende de marcte houden op ter Backerbrugge. Vcert hout, torf, beſem, ende alle ghoet, dat op waghen coempt, dat zel zyn marcte houden in de Noede, ende nyet op te plaetſe, alze de oude ghewoente is.*

Zusterhuizen, heeft de Raadt des donderdaghs na Remigii dit besluit genomen: *Overdroegen die Raadt oudt ende nye, dat die ses Begynhuse, alse sint Cecilien, Braemdolen, Bi den Wyngart, die twee husen op sinter Claes Kerkhoff, ende Betlehem, voertaen brouwen sellen mogen binnen horen husen so vuel biers, als sy in horen husen drincken mogen, ende daer voer te zysse geven der Stat te samen vyf hondert ponden des jaers, daer sy elc na beloep hoer aendeel toe gelden sellen. Mer waert dat sy enich bier wt horen husen lieten brengen, twaer mit kannen of mit vaten, bewyslick, so soude dat hws, dairt bier aldus wtgebracht worde, tot eenre kuer gelden vyf en twintig ponden, half ter Stat behoeff, ende half ter Zysmeisteren behoeff in der tyt van den inbrouwen zyss, so dicke als dat geschiede, ende daer toe en soude dat hws niet meer brouwen van dien jaer, ende nochtant sine volle gesette pensie betalen. ende dit sell dueren een half jaer na dien die Stat den voirscreve huse dese verwerde opseit, off dat sys der Stat opseggen, oec sell dat Convent van Jherusalem in der selver ordinancie wesen, ende de Stat jaerlicx geven zestig ponden, gelyck dat bi den Oversten oudt ende nye overcomen is na der machten van den voerscreve Rade hem daer off gegeven.*

Jonker *Walraven van Meurs*, die door de uitgewekene Canoniken tot Bisschop was verkoren, heeft dit jaar, op des Bisschops munt te Keulen goud en zilver geld laten slaan met zynen naam, 't welk ter kennnisse van den Raadt dezer Stadt gekomen zynde, heeft dezelve verboden dat gemunte geld in deeze Stadt uit te geeven of te ontfangen, zoo lang de Raadt het zelve niet gewaardeert hadde.

Volgens het verhaal van Pontanus (1) heeft Biſſchop *Rudolph van Diepholt* te dezer tydt den oorlog aangezeit aan den Aartsbiſſchop van Keulen, broeder van Walraven van Meurs, geevende tot reden van deeze oorlogs aankundiging, dat hy Aartsbiſſchop, of zyn volk, veeltydts ongelyk hadde aangedaan de Stichtenaars: dat hy onrechtvaerdig den Hertog van Cleef, met wien hy *Rudolph* nauw verbonden was, met de wapenen vervolgde: en dat hy den gewaanden Paus *Amadeus* aankleefde, en zich onttrok de ſchuldige gehoorzaamheit aen *Eugenius*, het wettig opperhooft der kerke.

Op dat de goede ingezetenen door den gewoonen bedriegelyken handel der Joden geen nadeel zouden lyden, heeft de Raadt op S. Katrine avont overdragen, dat geene Joden of Jodinnen, of hunne goederen, binnen de Stadt of des zelfs vryheit, of ergens daar de Stadt bewindt hadde, zouden komen of weſen, en indien zy 'er gevonden wierden, dat zy in de gevangeniſſe zouden gelegt en hunne goederen aangehouden worden, tot dat zy boete zouden hebben betaald tot des Raadts goetdunken.

Eer ik van dit jaar afſcheide, moet ik niet vergeeten te melden, in het Raadtsboek des donderdaghs na converſionis Pauli dit aangetekent gevonden te hebben: *Rycout Claes Dillen ſoen heeft verwilcoert an des Raets hant van Utrecht, alſe dat hi Geertrwt ſyn wyff van deſen dagen voert niet ſlaen, ſteken, ſtoten, noch onredelic mit hoer ommegaen en ſell, dat ſy mogelic bewiſen mach, op een maent te leggen in den roden toorn, alſo dicke als hyt dede; ten waer*

(1) Pontan. lib. IX. Hiſtor. Gelr. p. 487.

waer dat sy alsulcke ontstantelicke dingen dede, daer syt mede verdiende, ende bi dat den Rade kenlic makede, so waer dese wilcoer quyt ende doet. Waar uit men kan opmaken, dat de Raadt dezen man wel verboden heeft zyne huisvrouw te mishandelen, zonder reden of oorzaak daar toe gegeven te hebben; doch niet afgekeurt, dat de man, indien zyne bedtgenoot zich kwalyk gedroeg, en zulks verdiende, door eene matige kastydinge, haar tot betrachtinge van haren plicht bragt.

1445.

De Regeering voor dit jaar is aldus gestelt:

Schepenen.

Henric die Wit.
Jan Proys van Lichtenberch, Borgermeester.
Guedert Coninck.
Lodewyck die Waell.
Vrederick van Drakenborch.
Goedtscalc van Winsen.
Adriaen van Lantscroen.
Reynier van Tetwyck.
Jan van Clarenborch.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Braem van Lichtenberch.
Willam van Gent.

Raden.

Henric van Scerpenborch.
Geryt Knyff.
Hillebrant Dircs zoen.

Herman Keyſer.
Tyman Deel Claes zoen.
Gysbert Lichtenap.
Geryt Steffens zoen.
Jan Schot.
Jan Rwſch Peters zoen.
Tyman Nypyſer.
Roeloff uten Elsweert.
Vrederick van Damaſch.
Geryt Foeck.
Jan Jan Geryt Gepels zoens zoen.
Daem van Bloemerweerde.
Jan van Hamerſtein.
Aernt Hoet.
Geryt van Vlueten.
Herman van Lewenberch.
Wouter van Teylingen.
Aelbert van Ryn.
Jacop van Amerongen, Borgermeeſter.
Jan Aelberts zoen.
Geryt Goes.

Oudermannen.

Philips van Gruenevelt. } Wantſnyders,
Vrederic die Voecht. }
Jacop Wouters zoen. } Snyders.
Jan van Emmeric. }
Herberen Spycker. } Backers.
Willam Proeſt. }
Aernt over Ryn. } Molenairs.
Tyman Jacops zoen. }
Ysbrant Jans zoen. } Linnewevers.
Jan Lamberts zoen. }

Hen-

Henric Jacops zoen, Overſte Ouderman. } Brouwers.
Jan van Cleve.
Jonge Eerſt van Herdenbroeck. } Viſcopers.
Thomaes Pilgrums zoen.
Peter van der Ae. } Louwers.
Willam van Ingen.
Wouter Stevens zoen. } Wollewevers.
Peter Faeſſen zoen.
Geryt van Zulen. } Marsluden.
Godert Coninc van Voirde.
Aernt van Tyel. } Botterluden.
Claes van Zyll Roelofs zoen.
Jan van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Jan Aelberts zoen die Lange.
Henric Buddinc. } Oudecordewaniers.
Geryt Schout.
Bram van Luttikenhuys. } Corencopers.
Vranck de Haze.
Willam Block. } Oudewantſnyders
Dirc Block.
Geryt Bollekyn. } Steenbickers.
Godſcalc van Doern.
Willam Scrodekyn. } Graeuwerkers.
Jan die Kraen.
Geryt de Keyſer, Overſte Ouderman. } Ryemſnyders
Claes Folperts zoen.
Reyner Aernts zoen. } Bylhouwers.
Guedert Egberts zoen.
Evert van Benſcoep. } Smeden.
Dirc van Sperenwoude.
Aernt Claes zoen. } Zadelairs.
Willam Jans zoen.

Willem van Montfoort, broeder van den Borchgraaf,

graaf, hadt van den Biſſchop *Rudolph van Diepholt* ter tydt hy eerſt uit Overyſſel in de Stadt Utrecht komen zoude, gebeurt twee duizent kroonen, welke hy weigerde wederom te geven, voorwendende, dat eenige borgeren van Utrecht die penningen hadden ontfangen. De Raadt dezer Stadt die zaak nauwkeurig onderzocht, en de borgeren onſchuldig bevonden hebbende, hadt gemelden *Willem van Montfoort* de Stadt verboden: en vermits hy echter buiten bewilliging van den Raadt in de Stadt was geweeſt, hadt de Raadt in den jare 1443. hem niet alleen op nieuws de Stadt ontzeit, maar zelfs alle borgeren en ingezetenen verboden, met hem of zyne dienaren te ſpreeken, heimelyk of openbaar, en hem te huizen of te hooven, ten zy by toeſtemming van den Raadt, ter tydt toe hy den Biſſchop de verſchuldigde twee duizent kroonen hadde voldaan. Hier by kwam, dat zyn broeder de Borchgraaf een Utrechtſch borger, uit Montfoort met der woon vertrokken zynde, in het gebruik zyner goederen hadde verongelykt, waarom de Raadt niet konnende dulden dat haren borger in zyne rechten wierdt verkort, des woensdaghs in profeſto Ponciani dit beſluit heeft genomen: *Want die Borchgrave van Montfoerde onſen borger* HENRIC VAN MOERDRECHT *moeyeniſſe doet in ſinen goeden, om des wille, dat hi wtter ſtede van Montfoerde mitter woen gevaren is, openbaerlic tegendragende onſer borger rechten ende vriheden, ende der zoene van Montfoerde* (1) *daer menich guetlick vervolch om*

(1) Deze zoene gemaakt des dinsdaghes na S. Laurentius dagh in het jaar 1387. heeft Matthaeus te voorſchyn gebracht de jure Gladii cap. xi. p. 126. & ſeqq. en heb ik dezelve ook

om geſciet is, beide mit ſcriven, ende onſe Raetsvrienden aldaer te ſenden an den Borchgrave van Montfoerde voerſcreve, om hem te onderwyſen, dat hi navolgende die voirſcreve zoene, ende onſe Stat niet vercortende in horen rechten, onſen borger HENRIC VAN MOERDRECHT *ongemoit wilde laten, ende ſine goede ruſtelic gebruken na behoren, dat niet geſcien en heeft mogen, nochte baten: ſo ſyn Scepen, Rade ende Oudermans eendrachtelic overdragen, dat men alle ingeſetene van Montfoerde beide binnen der ſtede, ende daer buten, hoer live ende hoer goede ophouden ende tueven ſell, ter tyt toe die Borchgrave voirſcreve deſe onrechte moeyeniſſe ofgedaen heeft, ende wedergekeert igene hi of die ſine van des voerſcreve onſe borgers goede gebuert hebben, ſonder hem oec enige meerder moeyeniſſe te doen an ſinen goede, bi hem ſelven, ofte anderen, in eniger wys.*

Deeze onmin tuſſchen de Stadt Utrecht en Heer *Willem van Montfoort* is niet weinig vermeerdert, na dat de laatſte een gruwelyk overleg en opzet gemaakt hadde, om eenen voornaamen borger dezer Stadt te doen vermoorden, na dat zeekere ontzegbrief voor de Wittevrouwen poort was gevonden, waar van ik in het Buurſpraakboek des woensdaghs in Craſtino beati Thome Apoſtoli dit aangetekent leeze: *Want ſulke opſate, als Her* WILLAM VAN MONTFOERDE *gemaect heeft om eenen*

ook gezien en geleezen in het Capittel van Oudmunſter, alwaar ze gaaf en wel bewaart is. In die zoene ſtaan onder andere deeze woorden: *Item want die Borchgrave die luden plach te dwingen in de ſtede van Montfoerde te varen woenen, zo zel dat of weſen, ende een yghelyc zel mit ſinen live ende goede varen woenen waer hi wil, ſonder commer ende hinder van den Borchgrave voerſcreve, in eniger wys, ſonder argeliſt.* Weshalven dit gedrag van den Borchgraaf ſtrydig was tegens de gemaakte zoene.

enen onſen borger moerdadelic te doen ſlaen, altyt tot Montfoerde gemaeckt ſyn, ende noch die opſatere, als die gene diet angenomen hadden te doen, ende oec andere, die gelyck wercke an den onſen gewrocht hebben in tiden voerleden, binnen Montfoerde, ende bedrive des Borchgraven van Montfoerde, dachlix onthouden werden: ende nu een ontſegbrieff om des voerſcreve Heer WILLAMS *wille, ſonder ſegel, in name van enen geheten* GERYT VAN STEINVOERDEN *mit ſinen hulperen, op onſer Stat ende onſen borgeren voer onſer Stadt poerte buten Wittevrouwen gevonden is. Om welker brieves wille die Rade oudt ende nye beducht ſyn, dat yement van onſen borgeren ende onderſaten, of oec ander, of onder decſel van den voerſcreve* GERYT VAN STEINVOERDEN, *diemen niet en kent, of en weet waer hi onthout heeft, beſcadicht mochte werden an live of an goede, mit ſlaen, vangen, moert, branden off anders, wt den bedrive van Montfoerde, vermits dat dusdanige overdadere dachlix daer outhout hebben, als voerſcreven is; daeromme ſyn die ſelve Rade out ende nye eendrachtelic overdragen ende laten weten enen ygelicken, alſe waert zake, dat enich onſer borgere, onderſaten of anderen, in live of in goede enichſins beſcadicht worden, het waer mit vangen, ſlaen, moert, branden ofte anders, dat die Stat een hoeftheer daar van weſen ſell, ende dat men dat terſtont ſonder enich vorder weten te doen, verhalen ſell mit enen gemenen clockeſlage an live ende goede des voerſcreve Borchgrave van Montfoerde Heren* WILLAMS *voerſcreve ende alle der geenre die in horen bewynde ofte bedriven, geſeten ſyn.* Uit eenige vordere Raadtsbeſluiten, in dit jaar genomen, is my gebleken, dat eenen *Jacob Bouwens zoon* van Leyerdorp aangenomen hadde ten verſoeke van *Willem.*

lem van Montfoort, van het leven te beroven *Aernt van Amerongen*, borger dezer Stadt, en dat die aanslag mislukt zynde, gemelde *Jacob Bouwens* gevat, en alles bekent hebbende gerabraakt is, en dat de Raadt, verklaard hebbende die zake Stadts zake te zullen zyn, en te zullen vervolgen, en rechten aan Heer *Willem van Montfoort*, als dat *aan ondadigen behoort*, heeft belooft aan den genen, die den voorgenoemden *Willem van Montfoort* levendig leverde in handen van den Raadt, eene belooninge van drie duizent Bourgonische schilden, en een duizent diergelyke schilden aan den geenen, die hem willende vangen, doodtsloeg. En, om een affchrik te geven van diergelyke booze voornemens, heeft de Raadt dit besluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nye, om te verhueden dat gene opsate meer gemaect en werden van yemant, om enich onser borgeren off onderſaten te ſlaen, off te doen ſlaen, alſe waert ſake, dat tot eniger tyt van yemant, hi waer groet ofte clein, enich opſit gemaect warde, om enich onſer borgeren ofte onderſaten, ſy waren ryck off arm, te overvallen mit ſlaen, off doen ſlaen, dat die zake terſtont als ment verneemt, onſer Stadt zaken weſen ſall, ende dat men dat aan den opſater rechten ſall, als men een ondaet ſculdich is te rechten, hi waer groet ofte clein, ende men ſell gelt op ſyn lyff ſetten, te verdienen die gene, die den opſater gevangen leverden onſer Stat, off oec dat hi mit ongeval in der antaſtinge doet blive, tot einre merckelicker ſummen toe, na der mogentheit des geens, die die opſater waer.*

Waer oec yement diet anname enich van onſen borgeren ofte onderſaten mit ſlaen te overvallen om yements wille, hi waer wie hi waer, het waer oec

om

om liefte wille, bede, gifte, lofte ruerde, off anders enigerhande zaken, dat ſoudemen rechten an die mit den rade, alsmen moerde ſculdich is te rechten, oec waer dat werck mitter daet volbracht waer ofte niet, indien men ter waerheit bevynden konde, dat hyt angenomen hadde te doen: ende ſo wanneer men dusdanige zake verneemt van yement, ſo ſelmen terſtont die clocke daer om luden, ende aldaer dat verkundigen, ende laten weten, dat ſulcke perſonen niement en ontholde op ſloten off in ſteden, noch oec in huſe ende hove, en voerſta, en ſtive, off en ſtercke mit rade off mit dade, in eniger wys, heimelic off openbaer, off die Stadt ſel dat houden ende verhalen an live ende goede des genen, die dat daren boven dede, in alre maten, off hi des opſaets ende des overvals ſelve raets ende daets ſculdich waer, ende daer ſell dan die Stat voert op vervolgen ſonder vertreck, off yement daer in te verſchonen, om dat te rechten na der verkundige ter clocke voerſcreve, ende deſe overdrachte is nu oec ter clocken verkundicht.

Zommige Minnebroederen in het Sticht en in de Stadt Utrecht, zonder kennis geevinge of toelatinge van den Biſſchop, gekomen zynde, en weigerende hen te willen ſtellen onder de gehoorzaamheit van den Overſten des Klooſters der Minnebroederen in deze Stadt, heeft de Raadt verboden, die Monniken te huisveſten, eeten of drinken te geven, of te verkopen, op verbeurte van vyftig ponden, tot dat zy behoorlyke toelatinge hadden verkreegen. Want niemand was het geoorloft nieuwe klooſteren of vergaderingen van Geeſtelyke orders in de Stadt of het Sticht te maken, ten zy met toeſtemminge en belieftenisſe des Biſſchops. Dit was een goet en gepaſt middel om hen te noodzaken de Stadt te ruimen.

In

In het begin van dit jaar heeft de Raadt haar genome beſluit in den jare 1442. verandert, en gewilt dat de leege Cameraar geen bewind meerder hebben zoude van de Schutterye, dat is, van Stadts werken, of arbeitsgereedſchap; en dat in het vervolg twee Schutmeeſteren, een van den ouden en een van den nieuwen Raadt, zouden worden aangeſtelt; dat de eene buiten weten van den anderen niets zoude verrichten; dat zy geen zwaar werk, boven vyf en twintig ponden koſtende, zonder kennis der Overſten in der tydt zouden mogen doen maken, en geen arbeitsgereedſchap, de Stadt toebehorende, aan andere uitleenen. Welk gereetſchap gelegt zoude worden in een ſchuthuis, buiten de Weerdpoort. En op dat de Schutmeeſters niet ontbloot zouden zyn van penningen, nodig tot het maken der Stadts werken, wierd hen de macht gegeven om alle Stadts reſtanten in te winnen, en de Vechtkeuren te ontfangen: en om de Keurmeeſteren der vechtkeuren oplettender te doen zyn in het waarneemen van hunnen plicht, wierden zy gelaſt alle keuren, die zy in een ſaiſoen den Raadt hadden aangebragt, binnen het naaſte ſaiſoen in te winnen, of die luiden verwonnen te leveren; en indien de Keurmeeſters hier in verzuimig waren, zoude hen het bewint daar van ontnomen worden, en zy het gewoone loon verliezen, en dan zouden de Schutmeeſteren die inwinnen, en het loon, toegelegt aan de Keurmeeſteren, genieten: en vermits een ſingelmuur aan der Stadts borchgrave, dat is aan de wal, moeſte vermaakt worden, zouden alle, die boeten en breuken verbeurden, veroordeeld worden, om zekere roeden van die muur, naar mate hunner breuken, hen door de Schutmeeſteren aan

aan te wyzen, te maken (1) Dit alles moeſten de aangeſtelde Schutmeeſteren by eede beloven te zullen achtervolgen.

Twee knechten van *Willem van Cronenborch*, Maarſchalk van het Nederquartier, eenig bezet goed, toebehorende Vrouwe *Snofs*, uit de Stadt vervoerd hebbende, heeft de Raadt des maandaghs na Epiphanie gemelden Maarſchalk bevolen, die knechten binnen een maand te leveren binnen de Stadt, om in hemde en in broek voor de klok te komen, en de Raden en Schepenen vergiffeniſſe te bidden, van wegens hunnen gepleegden misdaadt, en wilkoren op hun lyf niet meer diergelyks te zullen doen, zullende dan hun euveldaad kwyt geſcholden worden. Doch by ontſteniſſe van dien, zoude voorgenoemde Maarſchalk verbonden wezen tot vyf hondert oude ſchilden, des Raadts ſlytinge over dit geval af te wachten en te voldoen, en niet uit het vleiſchuis, (te weten de gevangeniſſe) komen, ten zy na gedaane oerveede hier om niemand te zullen misdoen, of door eenen anderen wrake hier over te laten doen. En vermits dit goed met wil en zelfs door bevel van de gemelde Vrouw *Snofs* was weggehaald, wierdt zy belaſt met de betalinge der onkoſten. Waar uit blykt, dat dit uitgeſproke vonnis ſteunde op de ſchennis van Stadts rechtsgebied, en de bezettinge der goederen in de Stadt gedaan.

Om de nieuwe ordonnantie, in den voorleedene jare op de Schutten gemaakt, te beter te doen nakomen, zyn de Overſten in der tydt gemachtigt, om met de Homans daar over het opzicht te hebben.

Het

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 240.

Het ſchynt dat de Viſch in deeze Stadt gebracht, dan door deezen, dan door eenen anderen, zonder daar toe door de Regeering gemachtigt te zyn, wierdt afgeſlagen. En dewyl 'er klachten voorkwamen van de Kooplieden, die de viſch ter merkt voerden, dat dit werk niet naar behooren wierdt verricht, heeft de Raadt eenen Afflager aangeſtelt, en daar van eenen vaſten dienſt en ampt gemaakt, op deeze ordonnantie:

In den yerſten ſo ſelder een gezworen Offlager weſen van der Stat wegen, ende die ſell den viſch offlaen, off doen offlaen, ſonder yemant anders hem des te onderwinden buten conſent ende wille van hem.

Item ſo ſell deſe geſwore Offlager offlaen alle viſch levende, ende oec anderen, oec waen hy coempt, off wien hy toebehoert, geſondert als dat nabeſcreven ſtaet. ende de Offlager ſell altyt yerſte offlaen den viſch die yerſte an die marct coempt, te weten den levenden viſch, die yerſt coempt tuſſchen der plaetſe ende der viſchbrugge, ende van den anderen viſch die gene, die den Offlager yerſt te kennen geeft, dat ſyn viſch an die marct is.

Item ſo ſell die gezwoere Offlager den Coepluden vaſt ſtaen voir hoir gelt, ende hem dat opleggen terſtont na den yerſten male, als die offlach geſciet is, ende dat verſcieten ende betalen in goede paymente, dair de coepman mede duer mach, oic wair die Offlager dat gelt van de mynres gebuert hadde, ofte niet.

Item ſo ſellen beide die principael Offlager, ende die gene, diet van ſynre wegen doen ſell, ten heiligen zweren getruwelic tot profyt der coepluden den offlach te doen, ende hem hoir gelt te geven ſonder verminren, dat van hoeren goede coempt; ende dair toe ſell die Offlager vier goede borgen ſetten ans

Raets hant van der Stadt, om dair an te verhalen, off die coepman gebreck crege an den Offlager voirscreve.

Item waert zake, dat die Offlager den coepman terstont niet en betaelde in manieren voirscreve, so souden die Busmeysters van den Oudermans in der tyt, sonder enich vertreck, tot verscoeck des coepmans, dient viele, ofte yemants van synre wegen, den voirscreven Offlager, ende sine borgen, sulc gelt wtpanden, als die coepman ten afteren waer, ende noch eens so vuele ter penen, die tweedeel van der penen tots coepmans behoeff in behulpe syns cost ende verstoringe synre scaden, ende dat derdendeel tot behoeff des Busmeysteren voirgenoemt voir hoir wtpandinge.

Item hier voir so sell die Offlager weder hebben den dertichsten penning van allen visch die hy offlaet, alse voir sinen arbeit van den offlach, van dat gelt in te manen, ende dat gelt an goeden paymente te verscieten, als men dat tot hair toe geplogen heeft, gesondert van den herinck ende buckinck.

Item die gene, die den visch mynen, sellen den Offlager weder betalinge doen ter coeplude behoeff van dat sy minen binnen den selven dage, dat die offlach gesciet, sonder vertreck, behoudelic den mynres hoirs goetdoens, alst hair toe geweest heeft.

Item off die mynres den Offlager binnen den voirscreven tyt van den yersten dach niet en betaelde, als voirscreven is, soe sell die Offlager mit enen der stat knapen, hoge of lege, den naisten dages dair na, den mynre, dairt gebreck in waer, dat wt mogen panden, ende den derden penning meer, sinen oncost mede te doen.

Item een coepman van buten sell mit sinen visch een maell mogen houden binnen onser Stadt sonder becroen,

als

als hair toe geweeſt heeft, mer by ſell ſelve ſinen viſch bruken by penwerden (1), *ende ſonder ofſlaen, in alre manieren, off by den viſch van den Offlager gemynt hadde, ende anders niet.*

Item des gelyc ſell een coepman van buten mit ſinen droegen viſch ende geſouten zeeſpeck ſtaen mogen op ter plaetſen, ſo lange hem gelieft, behoudelic dat hi ſinen viſch ende ſyn zeeſpeck ſelver bruken ſell ſonder offlaen, ende by penwerden, ende niet anders.

Item onſen borgeren ſellen hoirs-ſelfs viſch, den ſy ſelven van buten brengen, by penwerden wel mogen ſliten, behoudelic dat een ygelic van dien viſch, den hy penwert, op ſyns ſelfs hant ſtaen ſell, ſonder enige vennotſcap te hebben mit yemant van binnen off van buten, ende dat nyemant, dan hy ſelve off ſyn echte wyff van ſynre wegen, den viſch ſliten en ſell, hy en ſell den viſch mede laten offlaen als voirſcreven is.

Item alle coeplude van binnen off van buten der Stadt ſellen hoeren buckinc ende hoeren herinc groen, geſouten in tonnen ofte korven, ofte anderen herinc, die men druegen ſell, binnen der ſtadt mogen ſenden, indien ſy willen, off oec brengen, den oirbair ne-

(1) *Penninckwaeren*, of *penninckwaerden* is volgens Kilianus verkopen, aan den man brengen, het goed op geld zetten, en *penninkwaerde* is de prys die van het goed ontfangen wordt. Dus ſchynt de zin dezer woorden te zyn, dat de koopman wel *een mael*, dat is eenen dagh, zynen viſch houden kan *ſonder becroen*, dat is, zonder dat iemand hem daar over moeyeniſſe mag aandoen, en dat hy zelfs, die zonder te laten afflaan, mag verkopen, veilen, en op prys ſtellen, zoo als de Viſchkopers, de viſch op den afflag gemynt, gewoon zyn te verkopen, en dus met betalinge van den dertigſten penning aan den Afflager, als of zy van hem op den afflag gemynt was.

mede te doen ; mer sy en sellens niemant vercopen, of dien bruken bi penwerden, ten sy dat hy openbaerlic offgeslagen werde by den gezwoeren Offlager, die alsdan oec syn loen dair off hebben sell, alse den tseslichsten penning, ende van een kyndekyn aels efte herincs, dair en sell die Offlager niet van hebben.

Ende so wes herinc ende buckinc eens by den gezwoeren Offlager offgeslagen is, ende dair hy syn gelt eens off gehadt heeft, den sellen die mynres welvoirt mogen vercopen, oec bi vaten ende anders, sonder den Offlager yet meer dair off te hebben, behoudelic dat dat sonder offlaen gescien sell ; ende wanneer men anderwerve den herinc ende den buckinc offgeslagen wil hebben, dat die Offlager dat doen sell, ende nyemant anders, ende dan syn gesette loen dair off hebben als voirscreven is.

Item wair yemant die enich forpell off argelist hier in sochte ofte dede, om den Offlager tsyn te versteken, ende hy van binnen onser stat wair, die soude verbueren een halff jair sine neringe, ende tien dusent steens, half tot ter stat behoef, ende half tottes Offlagers behoef. dedet oec yemant van buten, die soude verbueren vyf en twintig dusent steens, tot behoeff als voirscreven is.

Item so sell die Offlager half die Vischbrugge hebben tot sinen profyt, ende sinen offlach op te doen, te weten die syde, die ter plaetsenwert gaet.

De Regeerders dezer Stadt verleegen zynde om geld ter betalinge der schulden, en de goede gemeente met den invoer van nieuwe excynsen, of verhoginge der ouden, niet willende meerder belasten, hebben des donderdaghs na onser Vrouwen nativitas besloten, alle openkomende Stadts amp-

ampten (1), uitgenomen der Stadts Klerkampt, ten behoeve van de Stadt te verhandelen, 't zy met dezelve aan de meestbiedende te verkoopen, of daar een loterye van op te rechten, en die 'er meede te voorzien, die de hoogste pryzen trokken; 't zy met dezelve jaarlyks te verhuuren, en dus op de een of andere wys, best over een komende met Stadts voordeel, en het meeste geld aan.

(1) Hoe voortydts de Stadts ampten vergeeven wierden, kan de Leezer opmaken uit het besluit des Raadts, genomen des manendaghs na alre Gods heyligen dagh 1397. *Overdroech de Raet van der Stat out ende nywe, zo wanneer den Rade van der Stat enich ambocht open wert te gheven, het si bi besterften, ofte dattet yemant opgave, ofte dat ment hem name, zo zellen de nye Overste, die dan zyn in der tyd, den alinghen Raet doen bieden bi enen hoghen koer, ende bi horen ede, op ter Stathuys te comen, ende daer te horen al der gheenre bede, die om dat ambocht bidden willen, ende alse zi die bede ghehoert hebben, zo zellen de vier oude Overste, ofte die van hem dan in der Stat waren, daer rechtevoert geboden wesen. ende die oude Overste zellen dan enen yghelikenvan Scepene, Raet ende Oudermans, die daer dan voor oghen zyn, een lot maken, ende onder al die loten zouden wezen vyf zonderlinghe lote, ende op wien die vyf loten vallen, die zellen zweren ten heylighen, dat si nyemant ghebeden en hebben, nochte verlooft en zyn dat ambocht te gheven, ende rechtevoert daer toe zweren dat ambocht te gheven den ghenen, daer't beste aen bewaert waer, na der Stat orbaer, bi der meester partien na horen vyf sinnen. ende wien zyt gheven, dat zal die alinghe Raet volghen ende consenteren. Ende so wie van Scepene, Raet ofte Oudermans voer yemant ghebeden hadde, om dat voerscreve ambocht, ofte daer in verloeft waer, die en zoude nyet mede loten, ende dat zouden de Borghermeysters in der tyd enen yghelikenvraghen bi zinen ede.* Voorwaar eene loffelyke manier van vergeevinge der ampten, waar tegens als men vergelykt de wyze, op welke in latere tyden, welker geheugen wy noch niet verloren hebben, men met dezelve heeft gehandelt, kan men niet genoeg de Regeerders van dien tydt pryzen, wier voornaamste zorge was, dat tot Stadts ampten geene wierden gekozen, dan die daar toe nuttig en bequaam waren, en dus Stadts welwezen konden bevorderen.

aanbrengende, aan den man te helpen. Voorts heeft de Raadt verſtaan, dat alle, die Stadts ampten of dienſten hadden, dezelve zouden waarneemen, en indien zy door ouderdom, ziektens of andere toevallen buiten ſtaat raakten, hen dan een zeker jaargeld voor hunnen levenstyd toe te leggen, en hun ampt ten nutte van de Stadt voor geld, op de zo evengemelde manier, te geeven aan eenen anderen. Dus vinde ik noch in dit jaar aan *Jan Dirks zoon op ten Oert* voor zes jaren verhuurd te zyn den afflag van de Viſchmerkt, mits daar jaarlyks voor aan den Cameraar betalende elf hondert en vyftig ponden, hebbende des woensdaghs in craſtino *Thomae Gysbert van Vlueten* en *Roetart van Lantscroon* zich borgen voor de voldoeninge dier penningen genoemt.

Ook is der *lege knapen* (1) dienſt verbeetert, en

(1) *Lege knapen*. In het Latyn van de middel eeuw wierden door *Knapones* gemeenlyk verſtaan knechts en dienaars. ziet Struvius tom. 1. Rer. German. Script. p. 707. Dat het woordt vierderhande betekeniſſen heeft gehadt, en *knapen* genoemt zyn: 1. Knechten en boden. 11. Jongelingen en kinderen, 't zy die van vrye of van dienſtbare geboorte waren. 111. Zoonen van Ridderen. 1v. Edelen, toont de Heer Matthaeus lib. 1v. de Nobil. cap. 18. Hier ter plaatze worden 'er door verſtaan Stadts Booden, die ook dikwils *Stadts knechten en dienres* genaamt worden, en onderſcheiden waren van *de Höge knapen*, die ook *Overſte knapen*. en in een beſluit van het jaar 1469. *Stadts Deurwaarders* genoemt worden, welke verplicht waren, als de Raadt vergadert was, tuſſchen de twee deuren, die te dier tydt voor de Raadtkamer waren, te ſtaan, om binnen te komen, als een der Borgermeeſteren of Overſte Oudermannen met den hamer klopten, en te verneemen wat hen belaſt zoude worden, volgens eene oude overdrachte des Raadts des donderdaghs na S. Martyns dagh in den winter van 't jaar 1361. Deze verrichteden alle pandingen in de Stadt, wordende dezelve buiten de Stadt door de lege knapen gedaan, en moeſten op vermaan des Cameraars de Sysmeeſteren, die op hunnen tydt niet voldeeden

en hen gegeven het Telampt op de Vischmerkt, gevende de Raadt hier van deze reden: *op dat sys bet vermogen sellen den Rade en Overste te dienen, ende oec der stat te meer daer off te comen in tiden, als der enich ledich wart.* met aanzegging, dat, indien iemand dier lege knapen dit Telampt niet naar behoren waarnam, en de Oversten en Raden niet diende zoo als hy schuldig was, de nieuwe Raadt macht zoude hebben hem zyn ampt te ontneemen, en eenen anderen met dezelve voor geld ten meesten voordeel voor de Stadt te voorzien.

Op dat de eene borger wynnneeringe doende, den anderen dezelve koopmanschap oeffenende, geen nadeel zoude toebrengen door het opkopen van wyn, eer dezelve alhier te koop gebracht was, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Victors dagh dit

deeden de pachtpenningen, aanspreken tot betalinge, en andere dienften verrichten. Als ik tot den jare 1477. zal gekomen zyn, zal ik opgeeven het goetvinden des Raadts volgens 't welk ze gewild heeft, dat de *lege knapen* hun ampt zouden waarneemen. Beyden wierden zy bestempelt met den naam van *Stadts Knapen;* en waren zy ook gemachtigt om iemandt by dage, met verdekte aangezichten door de Stadt gaande, te bezien, om te weten wie hy was, 't welk hen niet geweigert mocht worden, op verbeurte van in de gevangenisse gelegt te worden, volgens overdrachte des Raadts des dingsdaghs na onzer Vrouwen dagh te Lichtmisse 1385.

In de besluiten des Raadts vinde ik dikwils maar van twee *Overste knapen*, en van vier, en ten hoogsten van zes *lege knapen* gewag gemaakt. Dat 'er echter meer geweest zyn, blykt my uit de rekeningen der Cameraaren, zoo vinde ik by voorbeeld in de rekeningen over den jare 1427. veertien Stadts dienres en tien Stadts knechten en lege knapen, in de rekeninge over den jare 1441. negen Overste dienres en twaalf lege knapen. Deze wierden alle met Stadts kleederen voorzien, zoo nochtans dat der hoger knapen kleedinge iets weerdiger of kostbaarder was dan die der lege knapen. Waar van tot voorbeeld strekken kan het geen ik in een der oude Stadts boeken aangetekent vinde des

dit beſluit genomen: *Scepen, Rade ende Oudermans ſyn overdragen, dat geen onſer borgeren wyn beneden Colen copen ſell, dan an die Vaert, bi en ſell onſen anderen borgeren van der wynneringe, die daer gadinge in hebben, den wyn mede doen, als die wyn an die Vaert coemt, voer ſulcker weerde bi ſinen ede, als hy den wyn twaerheit gecoft heeft, ſonder verſuym, bi rechtinge tot Raets goetduncken,* en voorts de Makelaars van de Wynen bevoolen zich te ſchikken naar dit voorſchrift. *In den yerſten ſellen die Makelaers hebben van elker roeden wyns, te weten elken twaelf onſer Stat amen, diemen yerſt incoept, twee oude groet, alſe vier oude bodtdragers, ende dair na op ende neder van elck vate wyns hoir gelt, gelic onder den Makelaeren te deylen, oec wair ſy dair bi ſyn ofte niet, ende hoeren*

vrydaghs na Paaſchen 1367. te weten, dat zes en twintig Stadts knapen gekleedt zyn, en zommige derzelven tien ellen, andere negen en een halve, andere negen, andere acht en een halve, andere acht, en ook maar zeven ellen gekregen hebben van de Stadt tot hunne kledinge, ten bewyze dat alle niet van eenen rang waren. Ook blykt zulks uit 't geen Stadts Cameraar in den jare 1427. deswegen in uitgaaf heeft gebracht, te weten voor elke Stadts dienre of hoge knaap zeven ellen en een vierendeel ſneets, de elle tot drie pond, en voor de voeringe dertig ſchellingen, en voor ieder lege klaap zes ellen drie vierendeel ſneets de elle tot twee pond, en voor hunne voeringe elk een pond. Men moet zich niet verwonderen dat de Stadt zoo veele knapen in haren dienſt gehadt heeft, dewyl zy niet alleen in de Stadt, maar ook daar buiten, den Raadt ten dienſte ſtonden, en de Overſten of iemand van den Rade op Stadts bevel buiten reiſende, verzelden en oppaſten, voor al deden zy menigvuldige reiſen in ieder jaar, wordende alle bootſchappen, die buiten Stadts vryheit gedaan moeſten worden, door hen verricht. en alle brieven, die de Raadt aan Steden of vreemde Heeren ſchreef, door hen overgebragt, zynde te dier tydt noch geene poſteryen, of geregelde ſchuit of wagen-veeren bekend.

ren ſteecwyn, alſe van elcken ſcepe wyns een take wyns, alſt hier toe geweeſt heeft, ende dit ſell die vercoper alleen gelden.

Voirt waert dat enich coepman enich Makelairs te doen hadde, om enigen ingecoften wyn, ofte anderen wyn wt den kelres voirt te vercopen, ende hi enigen Makelair begeerde, ſo ſoude die Makelair dair bi gaen, ende ſinen dienſt truweliken doen tuſſchen den coper ende vercoper, ende dair of hebben voir ſyn loen van elcker ame, die alſo vercoft worde, ene Dordrechtſche placke, ofte enen halven botdrager, ende dair ſoude die Makelair, die dair bi geroepen waer, of hebben die ene helfte alleen, ende die ander helfte hi ende die andere Makelairs tſamen gelyc onder hem deylen, ende dit loen ſellen die coper ende vercoper halff ende halff betalen; mer waer geen Makelair over geroepen en wert, daer en ſellen die Makelairs niet van hebben.

Ende die Makelairs ſellen ten heiligen ſweren tuſſchen de copers ende vercopers een recht middel te dragen, ende dat ſy geen loen meer nemen en ſellen dan voirſcreven is, ende dair toe wilkoren an handen des Raets dit te houden op hoeren dienſt, ende bi menedich ter clocken gelwt te werden.

Wairt oec ſake, dat hem yemant anders, die geen geſwoere Makelair en wair, eniger maklerdien onderwonde, ende genot off hueſcheit dair off name, off hem, off in ſinen oirbar geven lieten, heimelic off openbaer, bi wair weert ofte gaſt, off yemant anders, die ſoude dat dubbelt wedergeven, ende dair toe verbueren vyf en twintich duſent ſteens ter Stadt behoeff, ende halff ter Makelaren behoeff voirgenoemt, ſo dicke alſt yemant dede.

Hoe veele geſwoorene Makelaars van wynen 'er te dezer tydt geweeſt zyn, hebbe ik niet konnen

nagaan. Men kan uit het zoo even gemelde opmaken, dat 'er meer dan twee geweeſt zyn, en indien de Makelaars van dit geſtelde loon hun beſtaan hebben gehadt, moet men beſluiten, dat 'er te dier tydt al wat wyn, en voor al Rhynſche wyn, in deze Stadt is verorbert. Andere wynen die onder den gemeenen naam van *Zuderſe Wynen* bekent waren, wierden niet veel in deze Stadt gebracht; maar meeſt wynen, die van Keulen den Rhyn af gevoert wierden, gebruikt.

Ook is in dit jaar eene ordre beraamd voor de twee Boden der Schepenen, en dewyl daar uit gedeeltelyk kan opgeheldert worden de rechtsmanier alhier te dezer tydt gebruikelyk, hebbe ik geoordeelt, dezelve hier plaats te moeten geven.

In den yerſten, ſo ſellen der twe Scepenboden weſen, alſe die een, die biedt int overeynde der Stadt, ende die ander in dat nedereynde, gelyc van outs dat gedeylt is, ende heeft geweeſt. ende deſe twee Scepenboden ſellen mede gekleet weſen van der Stat, als der Stadt Clerck, ende twee Overſte dienners. (1)

Item ſo ſellen die Boden hoere dienſt ſelve doen, ende van elcken bode hebben, dat ſy doen elc in ſinen eynde, het ſy verre ofte na, binnen der Stadt ter luden huſe, dair ſy woenen, zes doytken (2), *alſe*

(1) Dus waren deeze Schepenboden mede begrepen onder de hoge knapen, waar van ik zo even gehandelt hebbe, en kan men overeen brengen, waarom in de Raadtsbeſluiten doorgaans, als ook hier, maar van twee Overſte dienaars of hoge knapen gemeld wordt, en echter in de rekeningen van de Cameraars meer genoemt worden.

(2) In het jaar 1469. des manendages op S. Peters avont ad vincula, is deze ordonnantie vernieuwt, en enigzints vermeerdert, en vinde ik daar in voor zes doytken *een achtendeel van een oude braſpenninck.*

alſe een en twintich doytken voir een out butken gerekent, ende niet meer.

Item van een bodt, dat ſy yemant in ſine antwoerde doen, die geen woenſtat binnen der Stadt en heeft, ſell hy hebben, die dat doet, een out butken.

Item als enich perſoen verwonnen is mit pandingen an ſyn lyff, ſo ſell die Bode, in dies eynde die ſelve verwonnene woent, hem die wete doen, ende dair voir hebben drie oude butken. (1)

Ende als enich perſoen voer ſinen ſcout gepant is an ſyn lyff, ende vervolcht dair omme in der Stat toern off vleyſchws te leggen, ſo ſellen die Scepenboden den perſoen antaſten, waer ſy dien vynden in der Stat, buten kercken, kerchoven, ofte kercken vriheden, ende dien leggen, indien hi goetwillentlic mit hem gaen will, oec waer die anclager den perſoen wyſde ofte niet. ende daer ſell dan die Bode off hebben, die dat doet, voer ſyn antaſten een Stat pont, ende elc van de Bode mach, ende ſell die antaſtinge doen in dies anders eynde van der Stat onbecroent van ſine geſelle.

Ende alle dat voirſcreve gelt ſellen wtleggen die gene, die des rechts begeren, ende weder hebben van

(1) In de ordinancie van 't jaar 1469. volgt hier op: *Item als yemant ſo verre vervolcht is mitten rechte voer den Schout ende Scepenen, dat men panden ſal aen ſyn lyff, ende hem die wete gedaen zyn, zoe zellen hem die boden, elc in zyn eynde, van wegen des Scout ende der Scepenen byeden in zyn antwoerde, ofte zynre weer, dat hy over dwarsnacht op ter Marslude toern gae, dat men heet den Plompentoorn, ende en ghinge hy daer niet op, zoe zelmen hem daer op leegen, ende voert vervolgen na inhout onſer Stat boick, op die overdrachte gemaict int jaer ons heren* XIIIC LXXVIII. *op S. Lucas dach.* Welke overdrachte te vinden is in het Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 286.

van den gene, die dat recht tegendragende is.

Mede ſo ſellen deſe twe Scepenboden den Overſten der Stadt in der tyt, ende oec den Scepen gerechte te dienſte ſtaen in redeliken ſaken der Stadt ende Gerechte voirſcreve andragende, als dat hier toe geweeſt heeft, ende ſy ſellen ſo dicke men recht voer der Scepenen hout, aldair an der bancken weſen om te rechten van tſelve ſy in hoeren dienſt gedaen hebben, of mens begeert.

Ende op alle deſe voerſcreve punten, ende elc biſonder, ſellen die Scepen bode in der tyt hoere eedt doen, die te houden, niet meer te nemen dan voirſcreven is, hoere dienſt ende ampt truwelic te vueren, te bewaren ende te doen, ende een ygelicken recht te doen, dies op hem begeert, ſonder weygeren; ende dair toe dat wilkoren an handen des Raets van der Stat volcomelic ende geheel te houden bi verboeren hoirs ampts, ende menedich ter clocken gelwt te werden.

Ik ſtelle vaſt, dat die van Antwerpen vryheit van het Pondgeld aan onze borgeren en ingezetenen, hunne merkt bezoekende, zullen toegeſtaan hebben, nademaal ik in dit jaar vinde, dat veele Utrechtſche en ook Amersfoortſche borgeren en onderzaten goederen van daar hebben gehaald. Welke goederen in Zeeland door den Heer van Ternant aangehouden en genomen zynde, zyn daar over klachten gekomen aan den Hertog van Bourgondien, waar op, volgens het voorſchrift van de laatſte zoene eene byeenkomſt is gehouden aan de Putkuyp, zynde, gelyk wy reets in het eerſte deel hebben aangetekent, eene plaats tuſſchen Hermelen en Woerden, ten huidigen dage eene boere Herberg noch genaamt de *Putkop*, gelegen aan den Rhyn tuſſchen de Molenvlieten

van

van den Breudyk en Gerverskop, alwaar over de vergoedinge der geleedene ſchade gehandelt is. Hoe dit verricht is, kan blyken uit deze navolgende brieven, welke ik daar van op ons Stadthuis gevonden hebbe.

" Een brieff van den dachvaert die
" gehouden wert op die Putkupe,
" ruerende van den goiden, die
" die Heer van Tarnant onſen
" borgeren genomen had.

" Wy *Geryt die Wit van Kilenſteyn*, Licentia-
" tus in Jure Canonico, Canonick tot ſunte Jo-
" han, ende Officiael des Hoefs van Utrecht,
" *Wilhelmus Pauli*, ende *Arnoldus Byndorp* als
" Notarii, tugen ende kennen mit deſen tiegen-
" woirdigen brieve, dat wy daer by, aen, ende
" over geweeſt hebben aen die Putkuyp in tiegen-
" woirdicheit des eerberen ende wyſen *Rotart*
" *Proys*, *Willam van Ghent*, ende *Henric die Wit*,
" van wegen der Stat van Utrecht, ende *Goeſen*
" *Willams ſoen*, van wegen de Stat van Amers-
" foert, als Raitsvriende gedeputiert, ende ghe-
" ſchickt ten zake hyr na beſcreven, op die een
" zyde: Brueder *Jan Neck*, Meyſter *Jacob Pot-*
" *ter van der Loe*, Decretorum Doctor, Cano-
" nick ten Doem tUtrecht, ende *Geryt Potter van*
" *der Loe*, als Commiſſarii ende mederaide, ge-
" ſchickt ende geſent van den mogenden, vro-
" men ende wyſen Here Preſident, ende andere
" Gecommittierden ons gnedichs Here van Bour-
" goengen, ten zaken zynre landen van Hollant,
" van Zelant ende van Vrieslant, ten dage ende
" ſtede voirſcreve, an die ander zide. Ende al-
" dair

" dair ſo hebben die voirgenoemde Raitsvriende
" der Stadt van Utrecht ende Amersfoert voir-
" ſcreve den Commiſſariis voirgenoemt opgedaen
" ende geopent, hoe dat zy van wegen den Rai-
" de van Utrecht ende van Amersfoert, aldaer
" gecomen waeren mitten genen, die laetſte be-
" ſcadicht zyn van hoeren goiden, die zy tot Ant-
" werpen in der marcten nu leſtleden gecoft had-
" den, welck goet binnen den palen van Zeelant
" opgehouden, ende na tot andere plaetzen ge-
" voert ende vertoigen is, om te bewaren, ende
" te doen na inhout der zuenen tuſſchen onſen
" gnedigen Heer van Bourgoengen, ende Hem
" laetswerff overgecomen, ende zonderlingen
" eens punts ende clauſule in der ſelver zuenen
" begrepen, dat dair op gedaen ende geleſen
" wert, ſprekende van woirde te woirde aldus: (1)
Item gevielt, dat Heer Roedolph, die Stadt van Utrecht, die ſtede van Amersfoerde, of anders die ſteden des Geſtichts van Utrecht voirſcreven enich gebreck cregen, off ymande van den hoeren tot eniger tyt tzyn genomen worde, of ſcade geſciede boven deſer zoene, ſoe ſall Heer Rodolph, Stat ende Steden voirgenoemt, wien die ſcade geſchiet waer, ons dairom ſcriven, ende hoir gebreck of ſcade openen ende groten, ende ons dair off te dage eyſſchen binnen eenre maent, dair naiſtvolgende tot Putkuyp, ende ſo ſall die gene, die gebreke off ſcade geleden heeft, op dien dach ende plaetſe voirſcreve comen, ende dair ſyn gehout doen, ende zyn gebreck ende ſcade groten mit zinen eede, ende mit vier goider wittaftige mannen, die dair an noch winnen, noch verlieſen en moigen, die dat mit hem ten heiligen zwe-

(1) Ziet het eerſte deel bladz. 416.

zweren, ende gebreke of ſcade groten zullen ſonder argeliſt. Ende deſe eede zullen ende moigen zy doen voir den Raide, die daer op dien dage ende plaetſe voirſcreve comen ſullen. ende des gehouts ende grotinge van den ghebreke, of ſcade voirſcreve, ende oick van der kunde der geenre, die dat gehout mede doen ſullen, alſe dat zy goide wittaftige mannen zyn, ſullen die Raide voirſcreve, als Raide, hoir beſegelde brieven geven den genen, die in gebreken off beſchedicht is. ende ſo wanneer die gene, die gebreke hadde, off beſchedicht, zyn gehout mit hem vierden daer op gedaen heeft, als voirſcreven is, ſoe ſullen wy die gebreke ende ſcade gelden, ende betalen, of doen betalen na inhout zyns bewys, ende grotinge zynre ſcade ende gebreke voirſcreve binnen eenre maent dan dair naiſtvolgende den genen, die die gebreke ende ſcade geleden hadde, ende gehouden als voirſcreven is, ſonder meer vertrecks of vervolchs dair in te laten geſchien. ende des en zullen wy, noch niemant anders, ons of hem onderwinden, die betalinge ende richtinge en zall geſchien in der maten voirſcreve. Ende alle die gene, die tot den voirſcreve dage ende plaetſe comen zullen om der gebreken ende ſcaden will voirſcreve, zyn zy Raide, clager off getuge van allen zyden, die zullen een vry geleyde ende ganſe veylicheyt hebben an ende of te comen ſonder argeliſt, wtgenomen die vyande, ballinge, of vredelois diere lande, of der ſteden, waren. " Ende " als dit punt van der zuenen voirſcreve aldus ge- " lezen was, doe begeerden zy, dat die Commiſ- " ſarii voirgenoemt na inhout des punts voirſcre- " ve wouden doen voertvaren ende dat volbren- " gen, alſt behoerde, ende ſy ſculdich waren the " doen; want die Stat ende ſtede voirgenoemt " anders niet en meynden, dan altemael the doen

" ende

" ende te laten geſcien alle diligencie, ende na-
" volginge ende betoen daer voort op te ontfan-
" gen, na wtwiſinge des punts voirſcreve, ſoe
" zy aldaer om gecomen waren. Op welker be-
" geerten ende ſake voirſcreve die ſelve Gedepu-
" tierden hem zelven aen zyde ſtelden, ende be-
" rieden hem een corte tyt, ende wederom hoir
" antwoirde gaven mit excuſatien onder ande-
" ren woirden, als dat zy beducht waeren in de-
" ſer ſelver ſaken alſoe voert te vaeren, na
" inhout ende tenoer des punts voirſcreve, over-
" mits dat hem enige ondanck of belaſtinge dair
" van wedervaeren mochte van onſen genedigen
" Heer van Bourgonien, ofte Preſident ende
" Committierden voirgeruert, ende begeerden
" zeer vriendelick, ende mit groeter eernſte des
" verdragen the weſen; want zy zeyden, dat zy
" op dat punt ſoe volcomelick niet gelaſt en waren.
" Doe die Raitsvrinde der Stadt ende Stede voir-
" ſcreve die voirſcreve antwoirde hoirden aldaer,
" ſo requireerden ende vermaenden zy die Com-
" miſſarios, dat zy zouden doen ende voertvaeren
" na wtwiſinge der zuenen, ende ſonderlinge des
" punts voirſcreve, want zy hem des niet ver-
" draigen en wouden; ende waert dat zy daer en
" boven weygeringe deden, ſo wouden zy hem
" ende hoir rechten hier mede beſcermen ende
" bewaert hebben, ende hemluden verantwoir-
" den tot allen plaitſen ende tyden voir onſen ge-
" nedigen Heer van Bourgonien, mit den Preſi-
" dent, Raide, ende Gedeputeerde voirgenoemt,
" als dat geboeren zoude, dat deſe hoirs gene-
" dichs Here Zuenbrieff niet geſterckt noch ach-
" tervollicht en hadden, dair zy openbaerlick van
" proteſtierden. Op welke requiſitie ende ver-
" ma-

" maninge die Commiſſarii voirſcreven hem noch
" ene corte tyt berieden, ende in 't ſluten ant-
" woirden, dat zy wt machte der requiſitien en-
" de vermaninge beducht waeren, of hoer gne-
" dige Heer ende Prince om der ſaken will by
" hoer negligencie van der Stadt van Utrecht en-
" de Amersfoert in toecomenden tyden enige na-
" ſprake of vorder vervolch gemoeten ende we-
" dervaren, of quetſinge in der zuenen maken
" moichte, ende oick op dat zy Gedeputier-
" de voirſcreve hier off voir hoeren gnedigen
" Heer niet tot genen laſte en quamen, dat by
" hemluden yet verzuymt mochte werden tot eni-
" ger tyt, ſo hebben zy op ter vermaninge voir-
" genoemt voert getreden in der voirſcreve zaken,
" om voert te vaeren ende te volbrengen na in-
" hout des punts voirſcreve.

" Ende doe alle deſe voirſcreve dingen aldus
" geſciet waeren, ſoe zyn die ſelve Commiſſarii
" ende Raitsvrienden ſamentlick gegaen op ten
" brugge van den Putkuyp, ende hebben gebo-
" den alle den genen die beſcadicht waeren aen
" die weſtzyde van der bruggen te gaen, ende
" dair waeren beſcreven twee rollen van der geen-
" re namen ende ſomme van gelde, die beſca-
" dicht waeren van die dair tegenwoirdich wae-
" ren, ende hebben die elck biſonder voert ge-
" roepen, die aldaer elck van hem mit opgerich-
" ten vingeren lyflick ten heyligen geſwoeren
" hebben, dat zy in ſulken ſomme van gelde en-
" de goide beſcadicht waeren, als die ſelve rollen
" dat inhoudende ſyn. van welke rollen *Gerrit*
" *Potter* die een, ende *Roetaer Proys* ontfengen
" die ander, ende hoerden ende examineerden
" elken beſcadichden van ſinen name, gelde ende

" goide, gelyck als in den ſelven rollen van woir-
" de te woirde beteykent ſtont, inhoudende ende
" ſprekende in deſer manieren: Item *Gerrit Pe-*
" *terſe* acht ponden twalef ſtuvers. (1) Item die
" *Suſteren van ſenter Claes* een pont vier d (2)
" Item *Gerit Geritſe* vyf ponden vyf ſt. Item
" *Ghysbert die Wolf van Hamelenberch* negen en
" twintich ponden vyf ſt. Item *Wouter van der*
" *Kerck* negentien ponden dertien ſt. Item *Peter*
" *van den Velde* twaleff ſch. achte d. gr℘. (3) Item
" *Aelbert Rembertſe* ſes ponden tien ſt. gr℘. Item
" *Geryt Scaey* ſeſs en twintich ponden veertien ſt.
" achte gr℘. Item *Hilgont Trinde* zeven Ponden.
" Hyr voer heeft geſwoeren *Geryt Scaey*. Item
" *Bely* onder die Gaerde twee ponden achte ſt.
" Item *Weynken Pot* een pont. Item *Jan van*
" *Stoer* twaleff Ponden twee ſt. Item *Jan Tho-*
" *masſoen* een pond achtienden halven ſtuvers.
" Item *Goude de Vrieze* vier en dartich Ponden
" twee ſt. Item *Dirck van der Goude* dertien pon-
" den. Item *Claes Janſe* negen ponden ſeſs ſt.
" twee d. Item *Jan van der Wey* negen ponden
" drie ſt. acht d. voir hem ſelven: Item *Cornelis*
" *van der Kerck* twee ponden ſeventien ſt. Item
" *Steven van Zulen* drie ponden drie ſt. Item
" *Dirck*

(1) In het handſchrift ſtaat dit teken ſ 't welk doorgaans by Matthaeus voor een ſtuiver gehouden wordt. In veele plaatzen hebbe ik gemerkt dat het een ſchelling betekent. Doch die weinig van het geen wy thans een ſtuiver verſcheelde, zynde een ſchelling zes duiten. Ziet Matth. de Jure Gladii p. 451. & tom. III. Anal. p. 425. en tom. II. Anal. p. 523.

(2) D. Hier mede ſchynen duiten te kennen gegeven te worden.

(3) Gr℘. Hier door ſchynt men te moeten verſtaan *groten*, van welken gezien kan worden Matthaeus op de zoo even aangehaalde plaatſen.

" *Dirck* mynre vrouwe knecht van *Baerſſell* ze-
" ven ponden tien ſt. Item *Beernt Janſe* die Coe-
" perſlager zeven ponden twintig d. gr℈. Item
" *Jutte* in die Wittevrouwen ſtraet drie ponden
" vyftien ſt. Item *Zegerum Claiſſe* ſeventien pon-
" den negen ſt. ſeven d· Item *Coman Jacob* aen
" die Steenwech drie en dertich ſt. tien d. gr℈.
" Item *Meyſter Evert* die Barbier viertien ponden
" twaleff ſt. ſes d. Item *Gysbert van Linſcoten*
" negen ponden ſeven ſt. vier d. Item *Herman*
" *van Malſen* achtien ponden ſeſs ſt. vier d. gr℈.
" Item *Henrick Buddinck* tien ſt. 1 d. Item *Nel-*
" *le Lieberts* wyff ſeven ponden vier ſt. Item
" *Jan van Drongelen* vier ponden negentien ſt.
" vier d. Item *Jan Sluytert* twintich ponden ne-
" gen ſt. Item *Roloff Claiſe* zeſs ponden vier d.
" Item *Bartout Moerken* twee ponden ſeſtien ſt.
" achte d. Item *Lysbet Bynops* achte ſt. Item
" *Henrick van Wercouden* zeventien ponden negen
" ſt. negen d. Item *Ghysbert Janſe* ende *Aechte*
" *Andries* te zamen ſeven en dertich ponden ach-
" tien ſt. Item *Henrick van Moerdrecht die jonge*
" dertien ponden ſeventien ſt. ſes d. Item *Steven*
" *Tylmanſe* vyf ende viertich ponden vyftien ſt.
" Item *Elias Ricoutſe* vier ſt. gr℈. Item *Dirck*
" die Coffermaker drie ponden. Item *Dirck Ja-*
" *copſe* vyftien ponden een ſt. Item *Peter Bou-*
" *dynſe* negen en twintich ponden. Item *Wouter*
" *van Vian* vyf ende vyftich ponden twalef ſt.
" Item die *Heren van Sartroyſen* twaleff ſt. achte
" d. voir hem *Dirck van der Goude*. Item *Geer*
" *loff Janſe* twaaleff ponden dertien ſt. vier d. Item
" *Ghysbert Everts ſoen* negen ponden drie ſt. Item
" *Ricout Butendyck* acht ponden elff ſt. hyr voer
" heeft geſwoeren *Peter Boydynſe*. Item *Johan-*

" *nes Spierinck* ſeventien ſt. ſes d. hyr voer heeft
" geſwoeren *Bartout Moerken.* Item *Claes Janſe*
" vier en twintich ponden achtien ſt. Item *Aernt*
" *van Mekeren* ſeven en viertich ſt. een d. gr℈.
" Item *Dirck Evertſe* viertien ponden thien ſt.
" Item *Alit Steens* zeventien ponden, ſes ſt. ſes d.
" Item *Gelys Willamſe* achte ponden elf ſt. achte
" d. Item *Jan Dirckſe* drie ponden twee d. gr℈.
" Item *Ghysbert van Gronenberch* twee en twin-
" tich ponden vyftien ſt. vier d. Item *Braem*
" *van Luttikenhuſe* vier ſt. achte d. Item *Ghys-*
" *bert Eertſe* een pond vier ſt. Item *Ghysbert*
" *Floris zoen* een pond dertien ſt. vier d. Item
" *Pauwels Geritſoen* twee ponden drie ſt. ſeſs d. gr℈.
" Item *Jan Bartoutſe* drie ponden. Item *Jan Ja-*
" *cobſe* ende *Jan Henrics ſoen* drie en viertich
" ponden viertien ſt. twee d. Item *Willem Block*,
" twee ponden een ſt. twee d. gr℈. Item *Aelken*
" *Hovenaer* een pond dertien ſt. drie d. Item *Thonis*
" *Folpartze* twaleff ponden vyfthien ſt. Item *Zweer*
" *Zanderſoen* vier ponden negen ſt. Item *Henrick*
" *Hermanſe* zeven ponden achtien ſt. vier d. Item
" *Godert van Lochorſt* vyftien ponden ſeſtien ſt.
" Item *Ysbrant Pauwe* vier ponden vier ſt. twee d.
" Item *Gerit die Vos* zeſs ponden. Item *Aelbert die*
" *Lege* achtien ponden ſeſtien ſt. Item *Goeſen van*
" *Scawyck* twee en dertich ponden twaleff ſt. vier d.
" Item *Dirc die Jonge* drie en tſeſtich ponden vyf-
" tien ſt. drie d. Item *Brunick Mertenſe* vyf en dar-
" tich ponden. Item *Wouter Ysbrants ſoen* vyftien
" ponden twee d. Item *Jan van Embrick* vier en dar-
" tich ponden tien ſt. Item Her *Jan van Beloes* een
" pond tien ſt. voir hem *Roloff Claiſſe.* Item *Gerit*
" die Bogemaker negen ponden twee ſt. ſes d gr℈.
" Item *Korſtyn Dirck Geritſoen* wedue vier en dar-

" tich

" tich ponden negentien ſt. twee d. gr℈ Item *Dirck*
" *Heer* viertien ponden tien ſt. Item *Dirck Janſe*
" die Stoeldreyer twee ponden elf ſt. twee d. Item
" *Geertruit van Deventer* twee ponden drie ſt. Item
" *Dirck Heer Claiſſe* een pont achtien ſt. Item *Jan*
" *uter Koeken* vier ſt twee d. Item *Florens Bevelant*
" een pond negen ſt. twee d. Item *Lambert Henric-*
" *ſe* vyf ponden acht ſt. vier d. Item *Katryn* bi der
" Jacopinen twee ponden achtien ſt. vier d. Item
" *Rogier uten Broick* twee en twintich ponden vyf-
" tien ſt. ſes d. Item *Floris Geritſoen* vier ponden.
" Item *die Craen* twalef ponden een ſt. negen d. gr℈.
" Item *Gerit Weſſelſe* achte ponden vier ſt. zeven d.
" Item *Aelbert Aelberts ſoen* een pond zeven ſt. zes d.
" Item *Henrick Braem* vier en twintich ponden
" ſes ſt. ſes d. Item *Dirck Willam Tylmanſe* zes en
" twintich ponden derthien ſt. Item *Mathys Bou-*
" *wenſe* vyftien ſt. vier d. Item *Peter* Mathys knecht
" twaleff ſt. achte d. Item *Jan Henricſe van Breda*
" achte ponde twaleff ſt. vier d. Item *Hillegont uten*
" *Leen* viertien ponden achte ſt. ſes d. Item *Jan*
" *van Leuwen* vyff ponden viertien ſt. Item *Lys-*
" *bet van Leuwen* vier ende twintich ponden ſes
" ſt. achte d. Item *Geryt van Laer* negen pon-
" den ſes d. Item *Reynier van Tetwyck* ſes pon-
" den ſeventien ſt. drie d. Item *Alyt Suermont*
" drie en twintich ponden een ſt. Item *Henrick*
" *die Goyer* zeven ponden vier ſt. Item *Henrick*
" *van Apcoude* dertien ſt. vyf d. Item *Alit Pel-*
" *groms* twee ponden ſeven ſt. ſes d. Item *Thomas*
" *Pelgromſe* drie ponden achte ſt. Item *Jan van*
" *Wely* ſes ponden. Item *Jan die Wilde* twee ponden
" vyff ſt. Item die *Suſteren van ſinte Agnieten* drie
" ponden negentien ſt. ſes d. Item die *Suſteren van*
" *den Gheyn* een pond vier ſt. negen d. gr℈. Item *Hen-*

" *rick van Voscuyl* twee ponden vier ſt. vier d. Item " Meyſter *Jan Reyniers ſoen* een pond vier ſt. hyr " voer zwoer *Steven Tylmanſe*. Item *Jacob Jan* " *Ysbrants ſoen* een kiſt mit boeken ende cleder. " Item *Matys Janſe* vier ponden twee ſt. ſes d.

" Ende doe deſe voirſcreve beſchadichde hoir " gehout ende eede gedaen hadden aldaer, ſo ſyn " by geweeſt eerbaren burgeren tUtrecht *Michiel* " *Roloffe*, *Henrick Mer*, *Sanne van der Cuyll*, *Aernd* " *van der Meer Aerntſe*, *Henrick van der Meer* " *Willamſe*, *Johan van Oſenbrugh*, ende *Jan Dirc-* " *ſe op ten Noerde*, die an deſe voirſcreve goeden " ende ſaken noch wynnen noch verlieſen ſouden.

" Daer op doe die voirſcreve Commiſſarii den " Overſten van der Stat wegen, aldaer by hemlu- " den weſende, vraichden, off deſe voirſcreve " ſeven perſonen hoir borgers oick lude van " waerden waeren, ende ſulck, dat hoeren eedt " in alſulke grote ſaken Stat ſculdich waer the " houden? Dair doe die voirſcreve Overſte van " der voirſcreve Stat van Utrecht op antwoirden " ende affirmierden by horen conſciencien, dat " zyze kenden voir alſulke eerbere perſoenen, " dat waer die ſake allene voir hemluden the doen, " al droge zy vierwerven meer, dan deſe draecht, " zy zoudens hoeren eedt wel derven toe getru- " wen rechtvaerdelick gedaen the weſen, die doe " daer op mit opgerichten vingeren oick mede " lyflich ten heiligen zworen, dat zy volcomelick " geloefden, ende anders niet en wiſten na hoi- " ren vyf ſinnen, dan dat die voergenoemde, die " ſy waell kenden, elck enen goiden rechten en- " de rechtvaerdigen eedt geſwoeren hadden. " Twellek alle gedaen, als voirſcreven is, ſoe " hebben die Commiſſarii mit *Goeſen Willamſe*

" voir-

" voirſcreven voert geroepen die gene van Amers-
" foert, die oick beſcadicht waeren, als voirſcre-
" ven is, die welcke namen ende ſummen van
" gelden ende goide oick in eenre cedell beſcre-
" ven waeren, die *Geryt Potter* voirſcreve ont-
" finck, ende examinierde. Welcke beſcadichde
" met opgerichten vingeren daer lyflich ten heili-
" gen gezwoeren hebben, dat zy zoe beſcadicht
" zyn, als die ſelve cedell dat inhoudende is.

" Ende daer ſyn mede by geweeſt *Govert But*,
" *Rutger van Hagenouwe*, *Jan Craen*, *Pouwels*
" *Jacobſe*, *Peter Jacopſoen*, *Jorden van Zoeme-*
" *ren*, *Henrick Janſe* ende *Evert Helmerts ſoen*,
" die an deſen voirſcreven goiden ende ſaken noch
" winnen noch verlieſen en ſouden, die welcke
" oick van *Goiſen Willams zoen* van der Stat we-
" gen van Amersfoert recommandiert, ende wt-
" gegeven waeren voir ſulke mannen van waer-
" den te weſen, elke na ſinen ſtaet, als die an-
" der ſeven borgers van Utrecht voir gerecom-
" mandiert ſyn. ende hebben mede gezwoeren
" ende gedaen den eedt in formen ende manie-
" ren, als voirgeruert is, op die cedell voirge-
" ruert aldus inhoudende: Item *Evert Claiſſe*
" hondert Pieters ende viertien. Item *Heyme-*
" *rich over die Vecht* zeven en vyftich Peters. Item
" *Jan Brouwer* ſes en dartich Rinſche gulden en-
" de ſeventien ſtuvers. Item *Henrick van Wyn-*
" *gelaer* drie en vyftich Peters. Item *Meens Bar-*
" *touts ſoen* ſes pont groet vlaemſch gelt. Item
" *Jan Ghysbert Falien* wedue vyf en viertich Rin-
" ſche gulden. Item *Ricout van Geyn* een ende
" ſeventich Peters. Item *Willem van Veen* tach-
" tich Rinſche gulden. Item *Tonis Willams ſoen*
" vyf ponden gr⁹. vyftien ſt. vlaemſch gelts. Item

" *Dirck Jacopſe* ſeſſenviertich Peters. Item *Splinter van der Beeck* hondert Rinſe gulden, ende " vier en tſeventich. Item *Reyner Peters ſoen* " ſeſtien Peters.

" Ende by allen deſen punten ende dingen voirſcreven hebben by geweeſt als tuge eerbere mannen Heer *Peter Tymans ſoen*, ende Heer *Egbert Olifiers ſoen* Prieſteren Vicecureyten der kercken van Buerkerck, *Florens Hildebrants ſoen van Jutfaes* Clerck, ende *Henrick Lukens ſoen*, inwonende tUtrecht. In kenniſſe der waerheit hebben wy Officiael van Utrecht onſe Officialitatis zegel aen deſen brief gehangen.

" Ende wy *Wilhelmus* ende *Arnoldus* Notarii voirgenoemt, hebben deſen brieff mede onderteykent mit ons ſelfs namen ende handen. Gegeven ende gedaen int jair ons Heren duſent vier hondert vyff ende viertich op ten ſeven en twintichſten dach in der maent van Junio. Aldus geteykent:

" Per me *Wilhelmum Pauli* Notarium, quia praemiſſis, ut praeſcribitur, interfui & ea ſic fieri vidi & audivi, &.

" Per me *Arnoldum Byndorp*, quia praemiſſis, ut praeſcribitur, interfui & ea ſic fieri vidi & audivi.

Verſcheide borgers en ingezetenen der Steden van Utrecht en Amersfoort buiten de Stadt Utrecht geweeſt zynde, ten tyde dezes gehoudene dagvaarts, zyn kort daar na verſcheenen voor den Officiaal, en hebben daar hunne ſchade by eede begroot, zoo als blykt uit deze twee brieven: „ Wy

„ Ge-

„ *Gerit die Wit van Kilenſteyn*, Licentiatus in Jure
„ Canonico, Canonick tot ſinte Johan, ende Offi-
„ ciael des Hoefs van Utrecht, *Wilhelmus Pauli*
„ ende *Arnoldus Byndorp* als Notarii, tugen ende
„ bekennen mit deſen tiegenwoirdigen brieve, dat
„ voir ons gecomen ſyn eerbaere mannen ende per-
„ ſonen, borgeren ende onderſaten der Stat van U-
„ trecht, ende hebben hoeren namen ende grotinge
„ der goiden, dair ſy van beſcadicht zyn, die zy tot
„ Antwerpen in der marcten leſtleden gecoft had-
„ den, welck goet binnen die palen van Zeelant ge-
„ coft, opgehouden, ende na tot anderen plaetſen
„ gevoert ende vertogen is, beteykent gebrocht in
„ eenre cedelen, dair zy elck van hem mit opgerich-
„ ten vingeren lyflick ten heiligen geſwoeren heb-
„ ben, dat zy in alſulke ſummen van gelde ende goi-
„ de beſcadicht zyn, als die ſelve cedell voirgeruert
„ inhoudende is, ſprekende van woirde te woir-
„ de in deſer manieren: Item dit zyn die gene,
„ die buten geweeſt ſyn, doe die andere borgers
„ ende onderſaten der Stat van Utrecht ende van
„ Amersfoert laetſte tot Putkuyp waeren, ende
„ hoeren eedt aldaer deden. Item *Jacob* die Le-
„ pelmaker ſeventienden halven Rinſche gulden.
„ Item *Dirck Eliaſſe* die Lepelmaker vyfen twin-
„ tich halven Rinſch gulden ende vyff ſtuvers.
„ Item *Egbert Meyſen ſoen* ſeventien Rinſche gul-
„ den. Item *Willem Claiſſe* negen ſt. gr℈. Item
„ *Geryt van Veen* twee en twintich ſt. Item die
„ Proiſt van den heiligen berghe ſeſs Rinſch gul-
„ den, voir hem heeft geſwoeren *Peter Dircſe*
„ ſyn neve ende knecht. Item *Hubert van Vre-*
„ *delant* twintich Rinſch gulden ende ſes Peters.
„ voir hem heeft geſwoeren Heer *Clais Cloetinck*,
„ Canonick tot ſinte Johan tUtrecht. Item *Her-*

„ *man van Zanten* drie Rinſch gulden myn twee
„ ſtuvers. Item *Ghysbert van der A* achte Rin-
„ ſche gulden. Item *Ricout Geritſe* ſes ende twin-
„ tich Rinſche gulden. voir hem heeft geſwoeren
„ *Bely* zyn wyff. Item *Nyeſe van Opbergen* vier
„ ponden twee ſt. gr℈. Item *Jan Hubertſe* ende
„ *Cornelis* vier Peters myn een half oert. Item
„ *Meyns Rotarsſoen* twintich ſtuvers. Item *Ghys-*
„ *bert Dircſe* twee ende twintich gulden tyen ſtu-
„ vers voir den gulden myn drie ſtuvers, voir
„ hem heeft geſwoeren *Geertruyt* zyn moeder.
„ Item *Beernt van Utrecht* twee ende dertich ſt.
„ Item *Ghysbert van Angeren* vyftien ponden gr℈.
„ Item Meyſter *Jacob* in die Loedze ende *Her-*
„ *man Janſe* een pont gr℈. ende dertien ſt. ende
„ Her *Herman* voirſcreve dede den eedt, want
„ Meyſter *Jacob* voirſcreve buten was. Item
„ *Reyner Janſe* viertien ſt. Item *Dirck Baers*
„ een ryer. Item *Styne Gely* wyff in Scouten-
„ ſtege vyftien Rinſch gulden.

„ Ende doe deſe voirgenoemde beſcadichde
„ hoir gehout ende eede gedaen hadden, aldaer
„ zo zyn by geweeſt eerbaer manne, alſe *Gode-*
„ *vaert Hermanſe*, *Johan Laurenſe*, *Ghysbert van*
„ *Boelre*, borgers, ende *Godevaert van der Stra-*
„ *ten*, inwonende tUtrecht, die an deſe voir-
„ ſcreve goiden ende ſaken noch wynnen noch
„ verlieſen en ſouden, ende hebben daer op mit
„ opgerechten vingeren oick mede lyflick ten
„ heylighen geſwoeren, dat zy volcomelick ge-
„ loifden, ende oick anders niet en wiſten, na
„ hoiren vyff ſynnen, dan dat die voirgenoemde
„ beſcadichde, die zy wel kenden, elck enen
„ goiden, richten ende rechtveerdighen eedt ge-
„ ſwoeren hadden. Desgelycx ſo heeft *Balderich*

„ *van*

„ *van Malſen* geſwoeren, dat hy beſcadicht is in
„ eenre ſomme van tſeventich ſtuvers, ende voir
„ hem hebben mede den eedt gedaen *Alart Schade*,
„ *Ghysbert Arntſe van Scalcwyck*, *Jacob Strevell*
„ borgers, ende *Florens van Jutſaes Hilbrantſe*
„ Clerck, inwonende tUtrecht.

„ Doe deſe dingen aldus gedaen waeren, ſo
„ zyn mede voir ons gecomen eerbare borgers
„ van Amersfoert, als *Jacob Menning Rutgerſe*,
„ *Henrick Jan Cranenſe*, ende *Marcelis van Bem-*
„ *mell*, die oick tot Putkuyp op ten dage niet
„ geweeſt en hebben, want zy niet by huis en
„ waeren, als zy zeyden, ende hebben mit op-
„ gerichten vingeren geſwoeren, dat zy beſca-
„ dicht zyn, als *Jacob* voirſcreve in negenden-
„ halven Rinſch gulden, een ſtuyver myn, ende
„ voir hem hebben den volge eedt gedaen *Evert*
„ *Taets*, *Jacob Tymanſe*, *Henrick van Scerpen-*
„ *borch*, ende *Henrick Jan Jacobſe*, borgers tU-
„ trecht. Item *Henrick Jan Cranen ſoen* in hondert
„ ende achtien Rinſch gulden ende vyff Peters.
„ ende *Marcelis van Bemmell* voirſcreve in dertich
„ Peters; ende voir deſe voirnoemde *Henrick*
„ ende *Marcelis* hebben den volge eedt gedaen
„ *Alart Scade*, *Ghysbert Aerntſe van Scalcwyck*,
„ *Arnt Daemſe*, ende *Henrick Jan Jacobſe*, want
„ ſy an deſen voirſcreve goiden ende ſaken noch
„ winnen noch verlieſen en ſouden, als zy zei-
„ den by hoeren eede.

„ Alle deze dingen voirſcreve zyn voir ons ge-
„ daen, overmits dat die eerbaere Commiſſarii
„ laetſte geſent ende geſchicket ten dage ende
„ ſtede tot Putkuyp aen hem genomen ende ge-
„ conſentiert hebben. dat ſommige van burgers
„ ende onderſaten der ſtat ende ſtede voirgenoemt,

„ die

„ die in die tyt in der marcte tot Deventer, en-
„ de anderswer buten der Stat ende Stede voer-
„ ſcreve waeren, van hoeren afterweſen ende
„ ſcade hoir gehout ende eede ſouden moigen
„ doen voir ons mitten genen, die den volge
„ eedt doen zouden, ende dat alſo van weerden
„ the weſen in alre manieren, off zy hoir eede ende
„ grotinge der goide tot Putkuyp op ten zelven
„ dach gedaen hadden.

„ In kenniſſe der waerheyt hebben wy Offi-
„ ciael van Utrecht voirſcreve onſe Officialiteits
„ ſegell an deſen brieff gehangen. ende wy *Wil-*
„ *helmus* ende *Arnoldus* Notarii voirgenoemt, heb-
„ ben deſen brieff mede onderteikent mit ons ſelfs
„ namen ende handen. Gegeven in 't jair ons
„ Heren duſent vier hondert vive ende viertich
„ op ten dertienden dach in der maent van Julio.

Aldus geteykent per me *Wilhelmum Pauli* Notarium, quia praemiſſis interfui, & ea ſic fieri vidi & audivi.

Per me *Arnoldum Byndorp* Notarium, quia &c.

„ Wy *Gheryt die Wit van Kielenſteyn* Licentia-
„ tus in Jure Canonico, Canonick tot ſinte Jo-
„ hans, ende Officiael des Hoefs van Utrecht,
„ *Wilhelmus Pauli* ende *Arnoldus Byndorp*, als
„ Notarii, tugen ende kennen mit deſen tiegen-
„ woirdighen brieve, dat voir ons gecomen ſyn
„ een eerbaer man, als *Thomas Jacobſe* borger tot
„ Amersfoert, ende een eerbaer wyff, als *Beye-*
„ *raet Proys*, inwonende tUtrecht, ende hebben
„ voir ons lyflick mit opgerichten vingeren ten

„ hey-

„ heyligen gheſwoeren, dat zy beſcadicht zyn,
„ als *Thomas Jacobſe* voirſcreve aen ſinen goide
„ in eenen twintich pont ſes penninck gr℔. ende
„ aen drie ſcult brieve, dair men hem in ſculdich
„ is twee en dartich pont gr℔. ende *Beyerat* voir-
„ ſcreven in achte Arnhemſche gulden an hoiren
„ goide, die ſy tot Antwerpen in der marcten
„ leſtleden gecoft ende geſceept hadden. Ende
„ doe deſe voirſcreve beſcadichde hoir gehout
„ ende eede gedaen hadden, aldaer ſo zyn by
„ geweeſt als voer *Thomas Jacobſe* voirſcreve vier
„ eerbare mannen, als *Claes Folpartsſoen*, *Eerſt*
„ *van Dorſchen*, *Johan van Houten* ende *Zoude*
„ *die Vrieze*, die dair niet an winnen noch ver-
„ lieſen en ſouden, ende hebben dair op mit op-
„ gerichten vingeren oick mede lyflick ten heili-
„ gen geſwoeren, dat zy volcomelic geloefden,
„ ende oick anders niet en wiſten na hoer vyf
„ ſinnen, dan dat *Thomas* voiſcreve enen goiden,
„ richten ende rechtvaerdigen eedt geſwoeren
„ hadde. Ende voir *Beyeraet* voirſcreve hebben
„ desgelicx den volge eedt gedaen *Herman Hen-*
„ *ricſe* die Maelre, *Herman Reyniers ſoen*, *Hen-*
„ *rick Claiſe* ende *Clais Keyſer*, borgers t Utrecht,
„ die welcke oick dair aen noch winnen noch ver-
„ lieſen en ſouden. Ende doe dit voirſcreven aldus
„ geſciet was, ſo hebben *Thomas* ende *Beyeraet*
„ voirſcreve geſeyt by hoeren eede, dat zy op
„ die tyt, doe die beſcadichde der Stat van Utrecht
„ ende Amersfoert aen die Putkuyp waeren,
„ ende hoir gehout ende eede dair deden, in
„ vreemde landen waeren, ende dair niet off en
„ wiſten, ende oick in corten dagen thuys geco-
„ men zyn. In kenniſſe der waerheyt hebben wy
„ Officiael &c. Gegeven ende gedaen in der

„ Con-

„ Conſiſtorien van Utrecht int jair ons Heren du-
„ ſent vier hondert vyff ende viertich op ten ſe-
„ ven en twintichſten dach in der maent van Ju-
„ lio. Aldus geteykent per me *Wilhelmum* &c.

Deeze begrootinge der ſchaden, en de beveſti-ginge van dezelve by eede voor den Officiaal, is verricht by toeſtemminge der Hollandſche Raden, die daar in bewilligt, en daar van dezen brief uitgelevert hadden.

„ Wy Brueder *Jan Neck*, *Jacob Potter van der*
„ *Loe* Decretorum Doctor, Canonick ten Doem
„ tUtrecht, ende *Gerrit Potter van der Loe*, als
„ Commiſſarii, geſchicket ende geſent van den
„ moigenden, vromen ende wyſen Heeren Preſi-
„ dente ende andere Gecommitteerden ons ge-
„ dichs Here van Bourgonien, ter zake zy-
„ ner landen van Hollant, van Zeelant ende van
„ Vrieslant, doen kont ende kenlick allen luden
„ mit deſen onſen openen brieve, dat wy op ten
„ ſonnendage ſeven ende twintich dagen in Junio,
„ als ghiſteren, dair by, over ende aen geweeſt
„ zyn tot Putkuyp, dair van wegen der Stat van
„ Utrecht ende Amersfoerde gedaen is, na wt-
„ wyſinge eens punts in der zoenen tuſſchen on-
„ ſen gnedigen Heer van Bourgonien, ende der
„ Stat ende Stede voirſcreve, in voertiden overge-
„ comen, begrepen is, ruerende van zulke ge-
„ breken ende ſcade, als hoir borgeren ende on-
„ derſaten geleden ſouden hebben boven der zoe-
„ nen voirſcreven, alſs zy zeggen, dair wy op
„ voertgevaeren zyn in alre manieren, als die
„ voirſcreve zoen, ende een openbaer brieff, be-
„ ſegelt met des Officiaels zegell van Utrecht,
„ ende onderſcreven mit handen ende namen
„ *Wilhelmi Pauli* ende *Arnoldi Byndorp* Notario-
„ rum,

„ rum, dat volcomelic begrepen hebben. Mede
„ zoe hebben wy aen onſs genomen ende con-
„ ſentiert, dat ſommige van den borgeren ende
„ onderſaten der Stat ende Stede voirgenoemt,
„ tot enen cleynen getall, die op ten dach als
„ ghiſteren voirſcreven in der merćten tot Deven-
„ ter, ende anderswair buten der Stat ende Ste-
„ de voirſcreve geweeſt zyn, van hoeren after-
„ weſen ende ſcade hoir gehout ende eede ſullen
„ moigen doen voir den Officiael van Utrecht
„ mitten genen, die den volge eedt doen ſellen,
„ ende dat alſo van weerden the weſen in alre ma-
„ nieren, off zy hoeren eedt ende groetinge der
„ goide tot Putkuyp op ten ſelven dach gedaen
„ hadden. behoudelic altyt, dat dat zy ſonder pre-
„ judicien ofte afterdeel der zoene voirgenoemt
„ aen beiden zyden. alle dinck ſonder ergeliſt.
„ In kenniſſe der waerheit hebben wy Brueder
„ *Jan Neck*, *Jacob Potter van der Loe* voir ons
„ ſelven, ende mede voir *Gerrit Potter van der*
„ *Loe*, ter bede van hem, overmits dat hy op
„ deſen tyt ſelven ſinen zegell niet by hem en had,
„ onſe zegele aen deſen brieff gehangen. Gege-
„ ven int jair ons Heren duſent vier hondert vyf
„ ende viertich, op ten acht en twintichſten dach
„ in der maent van Junio.

Uit deeze brieven blykt, dat een groot getal van borgeren en ingezetenen dezer Stadt de merkt te Antwerpen of zelfs bezochten, of aldaar goederen en waaren deeden verkoopen en koopen, en hunnen koophandel dreven, weshalven men licht kan bezeffen, waarom de Regeerders dezer Stadt, altydt oplettende en ieverig om der Borgeren en onderzaaten voordeel te behertigen en voor te ſtaan, zulke ernſtige beſluiten genomen heb-

hebben ter weeringe van alle indracht in de vryheden, hunne borgeren en ingezetenen toekomende, ten aanzien van het Pondgeld, waar van ik op de even voorgaande jaren meldinge gemaakt hebbe.

De Biſſchop van Munſter, *Hendrik van Meurs*, broeder van *Walraven*, heeft in dit jaar aangegaan een verbond van vriendſchap en vreede met onzen Utrechtſchen Kerkvoogd, voor al met betrekking tot het Sticht aan de andere zyde des Yſſels. (1)

Ook heeft te dezer tydt Biſſchop *Rudolph* by eenen bezegelden brief (2) verklaard, dat hy het verzoek aen de onderſaten van den Lopickerweerd en anderen, ter verbeeteringe van den Leckendyk, niet gedaan hadde van rechtswegen, noch in verkortinge van het recht van den Dykgraaf.

En hebben Schout en Schepenen van Onder Amſtel en Waverveen te dezer tydt eenen brief uitgelevert, aangaande het maken en onderhouden van zekere brug by de gebuuren, woonende tuſſchen de Bylevelder weteringe en de Ruyge Wilnis. (3)

1446.

In het jaar 1446. zyn tot de Stadts Regeeringe deeze navolgende benoemt.

Sche-

(1) Het verdrag kan nagezien worden by Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 123.

(2) Welke gelezen kan worden by Matth. lib. II. de Nobil. 46. p. 722.

(3) Deeze ſtaat gedrukt in het Utrechtſch Placcaatb. II. Deel bladz. 146.

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen. (1)
Jan Trinde.
Jan Sloyer.
Jan van Jutfaes.
Jan over de Vecht.
Roetairt van Lantscroen.
Ghysbert van Vlueten.
Jan van Drakenborch.
Jan die Coninc.
Lubbert van Alendorp.
Eerſt Taets.

Raden.

Herman Wonder.
Jan Knyff.
Jacob Mertyns zoen.
Jan Claes Geryts zoens zoen.
Willam Jacobs zoen.
Jan van Raephorſt.
Lubbert van Groenewoude.
Aernt Lieboirt.
Jan Heerkyn.
Henric van Malſen.
Ghysbert Florens zoen.
Henric van Apcoude.
Hubert van Pallaes.
Aernt Gerſtman.

Hen-

(1) In een beſluit des Raadts des maandaghs na Oculi van dit jaar, wordt deeze Schepenborgermeeſter genoemt.

Henric Block.
Jan Noteboem.
Weerner Braem.
Henric van Gent.
Henric van Maſch, Borgermeeſter.
Eerſt Jans zoen.
Bertelmeus Scott.
Henric die Haze.
Jan van Lichtenberch.
Dirck die Jonge.

Oudermannen.

Johan de Wale, Overſte Ouderman. } Wantſnyders.
Dirc van der Stekel.
Huge van Gruenenberch. } Snyders.
Jacob van Galencoep.
Pouwels Scrodekyn. } Backers.
Jonge Willam Proeſt.
Claes Schout. } Molenairs.
Gerrit Stevens zoen.
Henric Mar. } Lynnewevers.
Gysbert Goderts zoen.
Jan Dedel. } Brouwers.
Vrederic Vrederix zoen.
Eerſt van Herdenbroec. } Viscopers.
Dirck Heer.
Roetaert Proys. } Louwers.
Ghisbert van der A.
Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Aernt Geryts zoen.
Lubbert die Wael. } Marsluden.
Evert van Voirde.
Jan van Tyell. } Botterladen.
Bertelmeus van Deyll.

Gys-

Gysbert van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Jan van Maſtich.
Aernt Egberts zoen. } Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.
Willam van Snellenberch. } Corencopers.
Henric Gartſtman.
Reyer Modde. } Oudewantſnyders.
Tyman Dedel.
Aelbert Bertelmeus zoen. } Steenbickers.
Roelof Dirx zoen.
Jacop Tymans zoen. } Graeuwerkers.
Tys van Vosculen.
Ghisbert Louwerens zoen.
Overſte Ouderman. } Ryemſnyders.
Jacob Pot.
Willam Aernts zoen. } Bylhouwers.
Splinter Egberts zoen.
Jan Rwſch. } Smeden.
Jan van Benſcop.
Gheryt Mathys zoen. } Zadelairs.
Ghisbert Zalm.

Zedert eenige jaren in onbruik geraakt zynde het bezetten van Stadts ampten door de Overſten, op den dagh der verkiezinge des Raadts, heeft de Raadt des Sondaghs na S. Pouwels dagh converſio haare oude overdrachten vernieuwt, en verſtaan, dat de Overſten na de beſtellinge der regeeringe, niet van het Raadthuis zouden gaan, ten zy ze benoemt hadden die geene, die Stadts ampten voor dat jaar zouden waarneemen, om te voorkomen alle laſtige aanzoeken tot dezelve, en op dat de Overſten vry en onbekommert, zonder te hooren naar eeniger beden en verzoeken, met dezelve zouden voorzien die geene, welke zy

oordeelden de nutſte, bekwaamſte en meeſt geſchikte te zullen zyn, tot die poſten, welke hen wierden toebetrouwt.

Ook heeft de Raadt ten zelven dage eene nadere ordre beraamd op de Schutmeeſteren, en hen toegeſchikt de helft van den excys van den Tonnengelde, om de penningen daar van komende te gebruiken in Stadts werken. (1)

De voortydt van dit jaar buitengewoon droog en winderig zynde, heeft de Raadt op beloken Paaſchdagh ter klokken laten afkondigen, dat ieder voorzichtig zoude zyn met vuer en licht, en water en lederen voor zyne deur zoude gereet hebben ſtaan ter ſpoedige bluſſchinge van brand, indien die ontſtaan mogte, op verbeurte van een pond, tot welke bekeuringe de Scherprechter gemachtigd wierdt, die de breukigen de geſtelde boeten moeſte afnemen, zonder iemand daar in te verſchoonen. Ook zyn drie vrydagen aan den anderen ſtatelyke ommegangen gehouden met het Sacrament, om den hemel te bidden van goet weder te willen verleenen, op dat het koorn in de aarde konde gebracht worden.

Die van Amersfoort moeten te dezer tydt eenig geſchil gehadt hebben met den Utrechtſchen Biſſchop, en geweigert hebben de uitſpraak daar van over te laten aan de Staaten, dewyl ik daar van in ons Raadtsboek des ſondaghs na beloken Paaſchen dit navolgende aangetekend vinde. *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat die Stat van Utrecht mit den anderen Staten des lants onſen genedigen Heer van Utrecht biſtandicheit doen ſell, ende die van Amersfoert daer toe te brengen, dat ſy der gebreke ende ſce-*

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 241.

ſcelinge, die onſe gnedige Heer van Utrecht an hem heeft, kieren an den Staten des lants, ende rechts dair bi nemen, ende geven, gelyc onſe gnedige Heer van Utrecht hem weder ſculdich is te doen. Doch waar in zy tegens den Biſſchop misdaan hadden, hebbe ik niet gevonden, en dat zy niet lang met hem in onminne geleeft hebben, zal uit het vervolg blyken, als hebbende drie jaren hier na den Kerkvoogd byſtand gedaan in het weder in krygen der Stadt Utrecht, zoo als wy hier na zien zullen.

Des donderdaghs na Hemelvaartsdagh heeft de Raadt uitgeſchreven eene loterye ter vergeevinge van het Wynroeder ampt binnen deeze Stadt, zynde den inleg van ieder lot twee ponden, en voorts een voorſchrift, waar na de Wynroeder in het waarnemen van dat ampt zich zoude ſchikken, en waar by zyn loon bepaald was, voor Haſenberg uitgehangen. Welke loterye op de Plaatze, na dat eenige dagen te vooren ſcherpelyk verboden was, aldaar te dier tydt eenige onzedigheit te bedryven, des woensdaghs na viſitationis Mariae is getrokken, zynde het lot gunſtig geweeſt aan *Jan van Weelde.*

Ik heb in het voorige deel reets aangemerkt, dat de Geeſtelyke geene nieuwe huizen in deeze Stadt mochten timmeren zonder toeſtemminge des Raadts, noch dat wereldſche menſchen hunne onroerende goederen aan hen mochten overgeven tot een geeſtelyk gebruik. Men kan licht begrypen, dat het de Geeſtelyken in dien tydt, in welke het bygeloof zoo ſterk heerſchte, niet veele moeite koſte, veele menſchen te overreeden tot het weggeeven en vermaken hunner goederen, en dus dezelve van een wereldſch tot een geeſtelyk gebruik te doen afzonderen, dewyl die

begiftigers zich verbeelden daar door het behoud hunner onſterffelyke zielen te zullen erlangen. Doch de Regeerders dezer Stadt bemerkten licht, dat, indien dit bygeloof te veel wierdt toegegeven, niet alleen veele geſlachten zouden worden verarmt, en buiten ſtaat geſtelt om de Stadt, kerk en het land nuttig en dienſtig te zyn in tyden van noodt; maar ook, dat de te veel getimmerde geeſtelyke gebouwen Stadts grond zodanig zouden beſlaan, dat 'er gebrek zoude komen aan plaatzen, nodig ter inwoninge van borgeren en ingezetenen; welke boven de dienſten, die zy als recht geaarde borgeren aan de Stadt deeden, ook alle excynſen en ſchattingen betaalden, waar van de Geeſtelyken, zoo voor hunne perſonen, als goederen, beweerden vryheit te moeten hebben; weshalven door de meerdere geeſtelyke gebouwen en inwooneren Stadts inkomſten niet vermeerdert, maar zelfs merkelyk vermindert wierden. Niet tegenſtaande dit verbodt, waren echter zedert eenige jaren veele wereldſche goederen in de macht der Geeſtelyken gekomen, en zelfs nieuwe kloosteren, Zuſterhuizen en andere in de Stadt en Stadts vryheit opgerecht; en om de kracht van de verbiedende wet te ontzenuwen, hadden weereldſche menſchen, veele hunner onroerende goederen tot een geeſtelyk gebruik geſchikt hebbende, zich verbonden, ſchoon dat ze uiterlyke bezitters bleven, zonder openbare of gerechtelyke overgifte daar van te doen, dewyl zulks ongeoorloft was, de inkomſten der zelve aan de Geeſtelyken uit te reiken, en ook hunne erfgenamen daar toe te verplichten, of door eenen bedriegelyken handel aan iemand over te geven, die aangenomen hadde dezelve te zullen bezitten ten behoeve

ve der Geeſtelyken, welke wierden gezegt den eigendom dier goederen te hebben, of ontfangen te hebben, *in gelove*, en de eigenaars wierden genoemt *weerlicke perſonen in gelove.*

De Raadt dezer Stadt om dit bovengemelde misbruik te ſtuiten, heeft des Vrydaghs op S. Servaas dagh gelaſt, dat alle onroerende goederen en eigendommen, in de Stadt of Stadts vryheit gelegen, die zedert de vorige overdrachten in de macht der Geeſtelyken gekomen waren, wederom zouden gebracht worden in handen der wereldſchen voor S. Victors dagh. Doch geſchiede dit niet voor dien bepaalden tydt, zoo zoude de Raadt die goederen naar zich neemen tot behoef van de Stadt, met vordere byvoeginge, *waer yemant, die van deſer tyt voert enige ſine onroerende goede in geeſtelicker hant brachte binnen onſer Stadt, ofte Stat vriheit gelegen, het waer in vercopen, wechgeven, of anders, die ſoude ſo vuel goets verbueren, als hi in der geeſtelicker hant gebracht hadde, ende dat goet ſoude daer toe verbuert weſen ter ſtat behoeff. Waer oec yement, die enich goet onroerende in gelove ontfenge, om in der geeſtelicker hant te bliven, ende ter geeſtlicheit behoef, ende enich Schepen die daer over ſtonde, dat der geeſtelicheit enich goet gegeven worde onruerende, die ſoude die weerde des ſelven goets verbeuren an der Stat handt, ende daer toe tot gener tyt Scepen mogen werden.* (1)

Hier van waren alleen uitgezondert de vier Zuſterhuizen binnen deze Stadt, als van *S. Cecilie*, van de *elf duizent Maachden*, anders genaamt *Brandole*, by *onſer Vrouwen Gaſthuis in den Wyngaart in der Oudelle*, en van *St. Agnieten* en *S. Claes*

(1) Ziet Utrechts Placcaath. III. deel bladz. 290.

S. Claes Kerkhof, welke by overdrachte des Raadts des donderdaghs op ten dertienden avont des volgenden jaars 1447. (1) toegeſtaan was ruſtelyk te behouden zulke hoffteden, en getimmerte als zy reets bewoonden, en ook anderen daar by te kopen. Van welke vergunninge zy ook in het vervolg gebruik gemaakt hebben.

Zommige inwooneren dezer Stadt tegens het uitdrukkelyk verbodt des Raadts met den Heer van Montfoort ongeoorloofde gemeenſchap houdende, heeft de Raadt op S. Mauricius dagh dit ter klokke laten afkondigen: *Want die Burchgrave van Montfoirde alle manieren van wegen zuecht bi hem ende den ſinen, die hi kan ende mach, mit runen, raden ende geveerde, die tegendragende ſyn der zoenen van Montfoirde, dairom laet die Raedt oudt ende nye enen ygelicken weten, dat nyemant, by ſy man ofte vrouwen naem, tot Montfoirde en trecke, noch en ſende, off anderswaer ergent, dair die Borchgrave van Montfoirde bewynt heeft, ten ſy by weten ende oirlove onſer Overſten oudt ende nye in der tyt. Want miſſchiede yemant aldair, dair en woude die Raet geen geclach van hocren, ende dair toe ſoude die gene, die dat dede, wt der Stat weſen vyff jair lang, ende een myle van der Stadt, ſo dicke alſt yemant dede. Wair oic yemant geſeten in onſer Stadt ofte Stat vryheit, die enige perſonen geeſtelick ofte weerlike, mannen ofte vrouwen, van Montfoirde comende, off van anderswair, ergent, dair die Borchgrave van Montfoirde bewynt heeft, off die der Borchgreven, off der ſynre, dienre off huysgeſinne ſyn, hwſde, hoefde, off enige ſprake dair mede hadde, heymelic off*

(1) En niet 1446. als Matthaeus lib. 1. Fundat. Eccleſ. 21. ſchryft.

off openbair, buten weten ende oirlove der Overſten oudt ende nye voirſcreve, die ſoude des gelycs vyff jair uter Stat weſen, ende een mile van der Stat, ſonder yemant des te verdragen.

Voirt want om ſonderlinger opſaten wille, die Her WILLAM VAN MONTFOIRDE, *des Borchgraven brueder voirgeruert, gemaeckt heeft, om enen onſen borger moerdadelic te ſlaen, ende te doen ſlaen, die Raet oudt ende nye gelt op ter ſelver Her* WILLAMS *live geſet heeft, alſe onder ander drie duſent Burgoenſce ſcilden te hebben die gene, die den voirſcreve Her* WILLAM *venge, ende onſer Stat gevangen leverde, off duſent Burgoenſce ſcilde, waert dat hy mit ongevall dair over doot bleve; ende dair toe die ſelve Raet oud ende nye by enen koer van vyf ende twintich ponden yerſt, ende dair na by vyff jair wter Stat te weſen, die onſe borgere ofte onderſaten waeren, ende die van den Raide waeren by tien jaeren wt der Stat te weſen, verboden hebben, dat nyemant gene ſprake mit Her* WILLAM *voerſcreve, ſinen dienren off huysgeſinne hebben en ſolde, buten conſent ende oirlove des Raets, gelyc openbairlic voirtyts dat ter clocken verkundicht geweeſt heeft, ende bi ſommigen, die daern boven ſprake mit denſelven Her* WILLAM *gehadt hebben, als den Rade bycoempt* (1), *ſoe verniet* (2) *die Raedt oudt ende nye noch hoir voir overdrachte van deſen, ende gebiedt, dat nyemant mit den ſelven Heer* WILLAM, *ſinen dienren of hwsgeſinne ſprake, wyſe ofte geworde en hebben, buten ſonderlinge weten ende oirlove onſer Overſten oudt ende nye in der tydt, by richtinge nae der overdrachten voir dair off gemaeckt, ſonder yemant dair inne te verſchonen.* Te

(1) *Bycoempt*] dat is, als ter kenniſſe van den Raadt gekomen is.
(2) *Verniet*] dat is vernieuwt.

Te dezer tydt heeft de Regeering begrepen, dat de gravinge van eene grift uit deze Stadt tot in de rivier de Eem, zeer veel nut en voordeel aan de Stadt zoude toebrengen. Doch teffens, dat dit werk niet konde verricht worden zonder groote koſten, waarom de Raadt des donredaghs in die Mauricii heeft overdragen, *dat de Overſten out ende nye, raedt ende wegen vynden ende ſuecken ſellen, om gelt te krygen, daer men nu tegen der toecomender eene prove mede greven mach in 't veen, om te beſuecken, of men oec ſoude alsdan ene grefte ende vaert maken mogen doer den vene van onſer Stat in der Eme.* En dat dit ernſt is geweeſt, en zelfs eenig geld tot goetmakinge der koſten afgezondert, make ik op uit het Raadtbeſluit des vrydaghs na converſionis Pauli van het volgende jaar 1447. waar by *Aernt Block* zegelen van oude brieven genomen, en daar mede Gerechtsbrieven bezegelt hebbende, veroordeeld is te geven twee hondert ons Heren gulden, de eene helfte voor de Stadt, en de andere helfte *die grifte mede te greven tuſſchen den Eem en onſer Stat.* Schoon dit werk zyn voortgang niet gehadt heeft, naar allen ſchyn wegens ſchaarsheit van geldt, zoo is echter het geheugen daar van niet verloren; maar in de voorleedene eeuw wederom levendig gemaakt, en door veele ſterk aangedrongen, en wie weet niet wat in den jare 1720. hier omtrent is beſloten?

Ook vinde ik dat de excyns op de bieren verhoogt is, zoo dat *elk ſmal vat Utrechts bier gezet is op zeſtien Cronſterten vier wit, en dus elk vat gehoocht acht wit, dat is elke half take enen Brabants gehoecht, ende die Gruts koits ende Amersfoertſe hoppe elke half take een doytken gehoecht, dat is*

is te weten elcke half take hoppe om vyf wit een doytken, ende elke half take koyte negentien doytken. volgens het Raadtsbesluit, genomen dingsdaghs na Petri & Pauli.

Dewyl veele hunne beloften, tot des Raadts of Stadts behoef, by eede aan handen van een lidt des Raadts gedaan, niet nakwamen, zoo heeft de Raadt op S. Michiels avond verstaan, dat die zich aan het verzuim van het uitvoeren hunner beloften schuldig maakten, op de kaak zouden staan, en een jaar uit de Stadt blyven; zoo nochtans, dat de Raadt naar mate van de grootheit der misdaadt de straffe naar hun goetdunken zoude konnen verswaaren.

1447.

In het jaar 1447. zyn Regeerders dezer Stadt geweest.

Schepenen.

Henric die Wit.
Vrederic van Drakenborch.
Guedert die Coninck, Borgermeester.
Adriaen van Lantscroen.
Jacop van Amerongen.
Willam van Gent.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Jan Rwsch Peters zoen.
Goedscalc van Winsen.
Braem van Lichtenberch.
Peter over die Vecht.
Jonge Jan die Coninck.

Ra-

Raden.

Jan van Clarenborch.
Henric van Reningen.
Herman Keyſer.
Jan Henric Mouwerts zoen.
Tyman Deel Claes zoen.
Folphert van Raephorſt.
Geryt Jan Weſſels zoens zoen.
Jan Schott.
Guedert Coninck van Voerde.
Tyman Nypyſer.
Jan van Hamelenberch.
Vrederic van Damaſch.
Vranck die Haze.
Geryt Foeck.
Willam Scrokyn.
Claes Folperts zoen.
Herman van Lewenberch.
Geryt van Vlueten.
Lodewyck die Wael, Borgermeeſter.
Vranck Guederts zoen.
Peter Rwſch.
Aelbert van Ryn.
Geryt Goes.
Daem van Bloemenweerde.

Oudermannen.

Philips van Gruenevelt. Overſte Ouderman. } Wantſnyders.
Vrederic die Voecht.
Geryt Knyff. } Snyders.
Jacob Wouters zoen.

Her-

Herberen Spycker. } Backers.
Willam Proeſt.

Aernt over Ryn. } Molenairs.
Tyman Jacobs zoen.

Jan Lamberts zoen. } Lynnewevers.
Wouter die Wolff.

Henric Jacobs zoen. } Brouwers.
Jan van Cleve.

Peter Call. } Viſchcopers.
Gysbert Claes zoen.

Jan Proys van Lichtenberch. } Louwers.
Dirck Taets.

Henric Jacob Dircs zoens zoen. } Wollewevers.
Lodewyck Aernts zoen.

Geryt van Zulen. } Marsluden.
Claes van der Zevender.

Aernt van Tyel. } Botterluden.
Claes van Zyll Roelofs zoen.

Geryt die Haan. } Cordewaniers.
Jan Jans zoen.

Geryt Scout. } Oudecordewaniers.
Henric Koirnkyn.

Bram van Luttikenhws. } Corencopers.
Evert van Voscuyll.

Willam Block. } Oudewantſnyders
Dirc Block.

Gysbert van Hamelenberch. } Steenbickers.
Peter Willams zoen.

Henric die Goyer. } Graeuwerkers.
Aelbert die Lege.

Aernt Hoet. } Ryemſnyders
Adryaen Ram.

Reyner Aernts zoen.
Overſte Ouderman. } Bylhouwers.
Guedert Egberts zoen.

Wou-

Wouter van Teylingen. } Smeden.
Ryner van Oeſtrum. }
Oelric Lieboirt. } Zadelairs.
Adryaen van Weſell. }

In de week na Paulus bekeering is in deze Stadt een Steekſpel met ſchilden en ſpeeren van goede Heeren, Ridderen en Edelen gehouden.

De Schout dezer Stadt goederen der afgeſtorvene in deze Stadt, dewelke van uitheemſche geërft wierden, aanſlaande, zonder die vreemde erfgenamen in rechten daar over te hebben aangeſproken, heeft de Raadt zulks afgekeurd, en verſtaan dat de Schout dit niet zoude vermogen te doen, dan met behoorlyke rechtsvervolginge. (1)

De Regeerders dezer Stadt hebben kondſchap gekregen, dat Heer *Willem van Montfoort* de Stadt by verraſſinge zoude trachten te vermeeſteren, waarom zy des dingsdaghs na Palmdagh ter klokken

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 291. Het is al eene oude gewoonte geweeſt in veele Steden en plaatzen, zoo binnen als buten ons landt, dat gegoede inwooneren naar andere Steden of landen zich met 'er woon begeevende, een gedeelte van hun goed hebben moeten geven ten behoeve dier Steden en plaatzen welke zy verlieten, bekent onder het recht van *Exue* of *Iſſue*, om te vergoeden de ſchade, die de Steden en plaatzen door het vertrek van zodanige ingezetenen kwamen te lyden. Doch vooral wierdt hier gebruik van gemaakt omtrent uitheemſche erfgenamen, die van de geërfde goederen een gedeelte moeſten overgeven. Het blykt uit deze overdracht dat dit recht hier ook plaats heeft gehadt. Keyzer Karel heeft den 31. Maart 1530. dit recht goetgekeurt, doch bepaald, zoo dat *die van Utrecht zullen zulk recht van beſterfeniſſen ofte Exue mogen gebruiken jegens poorteren en inwoonders van andere Keyſerlyke Majeſteits Steeden in deze Nederlanden leggende, als men aldaar*

ken hebben laten afkondigen, dat alle, die gemelden Heer *Willem* voor de poorten vernamen, en niet afkeerden, en die geene welke gelaſt waren hem te wederſtaan, en zulks niet deden, als mede die geene, welke hem huisden of hoofden, voor hun leven uit de Stadt zouden gebannen worden. Ook heeft de Raadt, om krachtiger tegenſtand aan hunne vyanden te konnen doen, het getal der Schutten vermeerdert, en de Hopmans derzelve toegeſtaan noch negen nieuwe Schutten aan te nemen.

Schoon de Biſſchop zich gevoegt hadde by den Raadt dezer Stadt, en een verbodt laten uitgaan, van geene gemeenſchap met *Willem van Montfoort* te houden, of hem in eenige ſteden of ſloten des Geſtichts in te laten, zoo waren 'er echter verſcheide menſchen, zelfs in deze Stadt, die het met hem hielden, waarom de Raadt hunne vooroverdrachten hier op gemaakt, op het krachtigſte heeft vernieuwt.

Al-

aldaar tegens henluyden uſeert. By vervolg van tyden zyn veele Steeden met den anderen over een gekomen het recht van *Exue* van elkanders inwooneren niet te vorderen. Die meerder onderrichtinge van dit recht van *Exue* begeert, kan daar van nazien 't geen de Profeſſor Voet ad tit. ff. de Judic. no. 99. en Zurk in zyn Codex Batavus op het woord *Exue* daar van aangetekent hebben. In Gelderland, en voor al in de Veluwe, nam de Graaf naar zich uit de nalatenſchap van *Keurmedige*, dat is van dienſtbaare, baſtarden en vreemdelingen, aldaar geſtorven, het beſte ſtuk der roerende goederen, welk recht de Steden Amersfoort en Rhenen ook tegens de Gelderſchen geoeffent hebben, en eerſt onlangs in den jare 1745. met wederzydſche toeſtemminge der Staten van Gelderland en Utrecht voor altoos is vernieticht. Ziet hier van Matthaeus in Praefat. lib. III. de Nobilit. en den Heer Schraſſert in Comment. ad Jus Velaviae cap. XXXI. art. 2. no. 3. en in Codice Gelr. Zutph. voce keur §. 1.

Alhoewel de Borchgraaf van Montfoort en zyn broeder in die tyden vermoogende edelluiden waren, zoo was echter hun macht zoo groot niet om de Stadt Utrecht den oorlog aan te doen. Het komt my waarſchynelyk voor, dat Hertog *Philips van Bourgondien*, jaloers over het welvaren der Utrechtenaars, de Heeren van Montfoort hier toe aangezet, immers geſtyft zal hebben in hun kwaad voornemen; dewyl die niet alleen met hem en alle die edelluiden, die hen in den bloede nabeſtaande waren, als die van *Mynden*, *Cronenburch*, *Zuilen* en anderen, maar ook met de Stadt *Amersfoort* den XXI. May dezes jaars, een verbondt heeft aangegaan van onderlingen byſtand. (1) Dus heeft die looze Vorſt al overleg gemaakt, om aan de Stadt Utrecht vyanden te verwekken, op hope van haar te verzwakken, en zoo met 'er tydt meeſter te worden van dien vetten buit, waar op hy loerde.

In het Buurſpraakboek des Manendaghs na Odulphi ſtaat ter klokken afgeleezen te zyn: *Alſo der een groet gezelſchap te ſamen geſlagen is om alle deze Nederlanden te overvallen ende te verwueſten, ſo is onſe gnedige Heer van Utrecht te rade geworden, dat hi mit ſyns ſelfs live mit anderen Vorſten, Heren ende goede ſteden, die daer op verbonden ſyn, dat voerſcreve geſelſcap wil helpen bi der hulpe Godes wederſtaen, ende ſel bidden in onſer ſtadt ende in den lande hem te volgen. Daerom laet die Raedt out ende nye enen ygelicken weten, dat hi ſyn harnaſch rede ende ſchoen make, om off hi gebeden worde, dat hi onſen genedige Heer dienen mochte. Want*

(1) De brief kan gelezen worden by Matthaeus de Jure Gladii cap. XI. p. 173. en Rer. Amersf. Scriptor. p. 298.

Want die Raedt oudt ende nye overdragen is, dat men onſen gnedigen Heer ter bede dienen ſall. Uit een Raadtsbeſluit van dit jaar (1) blykt, dat die van Overyſſel zeer bekommert zyn geweeſt voor dit volk, die aldaar *Drawanten* genoemt worden, en dat zy eenige uit den hunnen afgezonden hebben naar Utrecht, om van den Biſſchop en de Staten byſtand te verzoeken, indien zy daar wilden invallen. Dat dit ongebonde volk dezelve zyn geweeſt, die de wegen onvry maakten en op roven toeleiden, tegen welker komſt Slichtenhorſt (2) verhaald, dat de Keurvorſten van Mentz, Keulen, Trier en van de Paltz den Hertog van Gelder gewaarſchouwt hebben, is waarſchynlyk. Doch de vrees voor den inval dezer gaſten is verdweenen, door dien *Diderik van Meurs* Keurvorſt van Keulen dezelve in zynen dienſt nam, en tegen de Heeren van der Lippe gebruikte, zoo als men lezen kan in de Munſterſche Chronyk van Aernout de Bevergerne (3) alwaar zy *Dreyvanten* genaamt worden.

Dewyl de Heer *Willem van Montfoort* en zyn broeder de Borchgraaf veel volks te Montfoort vergaderden, en in de Stadt Utrecht eenige beginzelen van oneenigheden tuſſchen den Biſſchop en de Regeerders zich openbaarden, heeft de Raadt, voorziende het gevolg der zelve, des ſaturdaghs na onſer Vrouwen conceptio, ter verzeekeringe van haare Stadt gelaſt, dat 'er des nachts

(1) Te vinden by Matth. lib. II. de Nobilit. cap. 15. p. 317.

(2) Slichtenh. Gelderſ. Geſch. IX. boek bladz. 240.

(3) By Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 117. By Teſſchenaker in Annalib. Cliviae &c. p. 301. worden zy Bohemers gezegt te zyn geweeſt.

nachts eene wacht van vyf en twintig mannen met twee Homannen op Hazenberch zoude zyn, en dat des daaghs twee Leeden van den Raadt zouden zitten voor de poorten, om acht te geven op die geene, dewelke in de Stadt kwamen, en uit dezelve gingen; en dat voorts by het Capittel van den Dom vervolgt zoude worden, dat de Canonik *Rover van Winſen* uit de Stadt zoude gaan, *om alles beſten wille, ende ruſt ende vrede in de Stadt te houden, ter tyt toe die ſaken tuſſchen onſen gnedigen Heer van Utrecht ende der Stat hem bet maken.* Waar uit ik niet anders kan beſluiten, dan dat die *Rover van Winſen* een ieverige voorſtander van den Biſſchop zal geweeſt zyn, en miſſchien ſterke uitdrukkingen tegen de Stadts Regeerders zal gebruikt hebben.

Wanneer de Raadt dit beſluit genomen hadt, kwam 'er terſtond eene groote vergaderinge van volk, waar van veele met wapenen voorzien waren, aan het huis van *Rover van Winſen*, hem willende beletten uit de Stadt te gaan, en nootzaken hier te blyven. De Raadt hier van kenniſſe krygende, heeft tydig dezen kwaden toeleg geſtuit, en zommige der genen, die zich tegen de Regeeringe hadden verzet, uit de Stadt doen gaan, andere geldboetens opgeleit, en uit den Raadt gezet *Goedtſcalc van Winſen*, *Jonge Jan die Coninc*, *Reyner van Oeſtrum*, *Evert van Vosculen*, *Claes van Zevender*, *Gysbert van Vlueten*, *Jan van Drakenborch*, *Jan die Coninc*, *Eerſt Taets van Amerongen*, *Matthys van Voſculen*, *Evert van Voerde*, *Lubbert die Wael*, *Eerſt van Herdenbroeck*, *Claes Scout*, en *Pouwels Scroyken*, welke zich mede in die vergaderinge hadden begeeven.

De verſchillen met den Biſſchop, ſchoon Heda

da die op dit jaar brengt, zal ik in navolginge van Veldenaar op het volgende jaar verhaalen. Te meer, om dat ik op S. Thomas avond, en dus op het einde van dit jaar ter klokke afgekondicht vinde mede op den naam van den Biſſchop (ten blyke dat hy te dier tydt de Stadt noch niet verlaten hadde, en met den Raadt, ten minſten voor het uitterlyke, noch eensgezint was) dit navolgende: *Wart over een gedragen by onſen Heer den Biſſcop van Utrecht, by out Rade ende by nye, ende by gemeenre morgenſprake van allen gilden, oft geviele, dat die Raet van Utrecht, die ware in der tyt, ende opt huys zaten, van der meenre gilden wegen, enigerhande zaken overdroegen, om der Stadt oirbair, welke zaken den Rade voerſcreve geboerden te berichten, na der gewoente der Stadt van Utrecht; ſo wie hem dair tegens verſette, dat mit gewelt te keren, dat ſoude men rechten an ſyn lyff, ende wair oec yemant dair by, die dair toe geyſſchet worde om den Raet te beſchermen, ende om dat recht te ſtarcken, ende dair vechtende worde, ende dair yemant quetſede, off dootſloege van den genen, die hem tegens dat recht verſetten, dair in ſoude by ſyn lyff, noch die Stat van Utrecht, niet om verboeren.* Welke de reden geweeſt is, waarom de Biſſchop hier mede in gemeld wordt, is my onbekent, dewyl my niet voorſtaat zulks in diergelyke gevallen gevonden te hebben. Deze overdrachte is in den jare 1468. des donderdaghs na Ponciani nader beveſticht.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik noch melden de ſtichtinge van eene Vicarye in de Domskerk door den Canonick *Jan uten Elsweert* (1), als

(1) Ziet mattth. lib. 1. Fundat. Eccleſ. cap. 1. p. 27.

als mede dat de Biſſchop met toeſtemminge der vyf Godshuizen heeft verwiſſelt met den Prior en 't gemeen Convent des Clooſters der Regulieren in S. Agnete berge by Zwolle het goedt geheeten dat *Zielhuis*, by Zwolle gelegen, voor zekere renten uit andere landgoederen jaarlyks komende. (1)

1448.

De Regeering dezer Stadt is in den jaare 1448. aldus veritelt:

Schepenen.

Dirc van Houdaen.
Aernt van Amerongen.
Jan van Lichtenberch van Lanscroen.
Jan Sloyer.
Jan van Jutfaes.
Roetart van Lanscroen.
Jan die Wael.
Roetart Proys, Borgermeeſter.
Jan over die Vecht.
Lubbert van Alendorp.
Jonge Adriaen van Lanscroen.
Henric van Zandenborch.

Raden.

Henric van Scerpenborch.
Henric Kroep.
Jacop Mertens zoen.

Hil-

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matth. lib. III. de Nobil. I. p. 771.

Hilbrant Dircs zoen.
Jan Lambert Ludekyns zoens zoen.
Jan van Raephorſt.
Lubbert van Groenewoude.
Willam Holl.
Jan Heerkyn.
Jan van Tyell, Borgermeeſter.
Geryt die Craen.
Gysbert Florens zoen.
Jan Goes.
Lutgen Korskyns zoen.
Henric Block.
Jan Noeteboem.
Weerner Braem.
Jacop Pott.
Henric van Damaſſch.
Eerſt Jans zoen.
Jan Rwſch.
Henric die Haze.
Dirc die Jonge.
Gysbert van Herdenbroeck.

Oudermannen.

Herman Wonder. } Wantſnyders.
Dirck van Stekel. }
Jan Knyff, Overſte Ouderman. } Snyders.
Gysbert van Ruweel. }
Jan die Lange. } Backers.
Jan die Wael Claes zoen. }
Henric Stevens zoen. } Molenairs.
Egbert Claes zoen. }
Gysbert Goderts zoen. } Lynnewevers.
Symon Jans zoen. }

Jan Deell.
Willam Jacobs zoen. } Brouwers.
Dirck Heer.
Thomas Pilgrums zoen. } Vischcopers.
Willam Claes zoen.
Wilboirt Korskyns zoen. } Louwers.
Aernt Lieboirt.
Jan Key. } Wollewevers.
Wouter van Vyanen.
Adryaen die Jonge. } Marsluden.
Bertelmeeus van Deyll.
Henric van Malsen. } Botterluden.
Roelof uten Elsweert.
Gysbert die Wolff van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Aernt Egberts zoen.
Jan Robberts zoen. } Oudecordewaniers.
Willem van Snellenberch.
Hubert van Pallaes, Overste Ouderman. } Corencopers.
Reyner Modde.
Tyman Deell. } Oudewantsnyders.
Aelbert Bertelmeeus zoen.
Willam Thonis zoen. } Steenbickers.
Symon van Teylingen.
Jan die Kraen. } Graeuwerkers.
Gysbert Louwerens zoen.
Godert Claas Folpers zoens zoen. } Ryemsnyders.
Willam Arnts zoen.
Splinter Egberts zoen. } Bylhouwers
Bertelmeeus Schott.
Jan der Haer. } Smeden.
Geryt Mathys zoen.
Ghysbert Zalm. } Zadelairs.

Even voor het veranderen van de Regeering, hadt

hadt de Raadt, om de ruſt van haare Stadt, zoo veel mogelyk was, te verzeekeren, des dingsdaghs na Converſionis Pauli dit beſluit genomen: *Overdroegen die Rade oudt ende nye, dat niement mede te lote gaen en ſell, die van buten ingecomen is, off noch incomen ſell, van den genen die verdreven off voervluchtich geweeſt hebben, off die in tiden voerleden om der vergaderings wille tot Her Rover van Winſen gecorrigiert ſyn, ter tyt toe die Raet out ende nie anders te rade vert.*

In het voorige Jaar was 'er wederom een Mergengelt ingewillicht, en, dewyl dit middel veel geldts opbracht, heeft de Biſſchop onderzoek willen doen naar het gebruik van de penningen, welke wegens die ſchattinge opgebracht wierden. Dit heeft oorzaak gegeven tot onmin tuſſchen den Biſſchop en de Stadt, dewyl een groot gedeelte van dit geldt ten behoeve dezer Stadt was gegeven, ter betalinge der ſchulden, uit den vorigen oorlog geſproten, als mede om de gemeente door het verminderen der excynſen te verlichten. De Biſſchop hier over ſprekende met *Johan Proeis* Domdeken, broeder van den Borgermeeſter *Roetart Proeis*, waren zy te zamen in woorden geraakt, die zoo verre gingen, dat de Deken hem Biſſchop al dreigende zeide, zoo hy op dien voet wilde voortgaan, hy mochte toezien om den Biſſchoppelyken ſtoel te behouden, hy zelve zoude wel Deken blyven, en ſcheidden dus van den anderen in euvelen gemoede. De Biſſchop, vergramt over de weigeringe, dede zyn paard zadelen, en verliet de Stadt, zich begeevende naar Amersfoort en het Kaſteel ter Horſt, gedurig in gedachten houdende de voorgemelde woorden van den Domdeken, en overleggende op wat wy-

ze hy beſt van die geene, die hem tegen waren, wrake zoude konnen neemen. Dus, ſchoon Biſſchop *Rudolph* zyne bevorderinge tot het Bisdom meeſt verſchuldicht was aan het geſlacht der *Proeiſen* en *Lichtenbergen*, wierdt hy thans hunnen bitteren vyand: en, alhoewel hy, zoo als wy op het voorige jaar gezien hebben, zich tegen den Borchgraaf van Montfoort ten voordeele der Utrechtenaars hadde verklaard, zoo maakte hy thans, om zich van zyne hulp en byſtant te bedienen, met hem vriendſchap, hem vergeevende zynen misdaadt omtrent zynen Vader *Johan* gepleegt, welken hy tot het einde van zyn leven, voorgevallen in het begin van dit jaar, te weten op S. Anthonius dagh, (1) opgeſloten gehouden hadt. Dus wierdt deze ontaarde zoon ontheft van den kerkelyken ban, en door dezen Geeſtelyken Kerkvoogdt, alleen met opbrenginge van eene merkelyke geldboete, (2) vry verklaard, en deze onnatuurlyke gruweldaadt hem kwytgeſcholden.

Deeze verzoeninge van den Biſſchop met den Borchgraaf heeft de gemoederen der Utrechtenaars zeer verbittert, weshalven zy overleg maakten, om Biſſchop *Rudolph* te verſtooten, en *Walraven van Meurs* in de Stadt te brengen, en voor hunnen Geeſtelyken Heer aan te neemen (3), te meer, dewyl zyne verkiezing thans door den Roomſchen Stoel was beveſticht. En dat *Walraven*, die zich

(1) Ziet Drakenb. Aanhangſel op de Kerkelyke Oudheden van Nederland bladz. xxviii.

(2) Naar de gewoonte van dien tydt. Ziet Brandt Hiſtor. van de Reformatie I. Boek bladz. 39.

(3) Ziet Heda p. 287.

zich eenige jaren ſtil gehouden hadt, door dien hy onmachtig was zyn gewaand recht tegen Biſſchop *Rudolph* te doen gelden, het hoofd wederom heeft beginnen op te ſteeken, ſchynt my toe uit het verdrag, 't welk hy nevens *Otto* Heer tot Bronchorſt en Borkulo, en *Remolt van Homoet* Heer tot Dorewaart, in dit jaar op Laurentius dagh met de vier Steden van de Veluwe *Harderwyk*, *Wageningen*, *Hattem* en *Elburg* heeft aangegaan, om den anderen tegen alle overlaſt en bezwaar, die hen tegens ſtadt of landrecht zoude worden aangedaan(1), byſtant te doen.

De Regeerders dezer Stadt vernomen hebbende, dat *Willem van Montfoort*, met eenige gewapende mannen te paerd, zich dicht by de Stadts muuren hadde vertoond, op hoope, dat door zyne aannadering opſchuddinge onder het gemeen verwekt, en hy daar door lichtelyk meeſter van de Stadt zoude worden, hebben ordre geſtelt ter verzekeringe van hunne Stadt, en ook de borgers in de wapenen gebragt, om den Heer van Montfoort te wederſtaan, en zelfs tegen hem uit te trekken, en ten dien einde tot Hoofdmannen aangeſtelt *Jan Proys van Lichtenberch*, en *Hendrik Jacobs zoon*, met ernſtig gebodt aan de gewapende manſchap hunne voorgangeren in alles te gehoorzamen, en bedreiginge van zwaare ſtraffe aan die geene, welke niet nakwamen het geen hen door de zelve zoude bevolen worden.

Den Biſſchop wierdt dus door die geene, welke thans het bewind in de Stadts Regeeringe hadden, uit de Stadt gehouden, zonder dat de Kardinaal

(1) Ziet den Heere Schraſſert in zyne Beſchryvinge van Harderwyk II. Deel bladz. 38.

dinaal *Nicolaas de Cusa* (1), door zyne openlyke predikatien, door welke hy de Utrechtenaars op het

(1) Zoo verhaald Heda p. 287. andere ſtellen zyne komſt in deze Nederlanden eerſt op het jaar 1450. doch d'Attichy, die zyn leven beſchreven heeft in zyn boek, genaamt Flores Hiſtoriae Cardinalium tom. II. p. 191. & ſeqq. getuigt, dat hy in dit jaar, en naderhand voor de tweede maal in 't jaar 1450. door den Paus tot deeze landen is afgezonden. Deze was geboren in het gebiedt van het Keurvorſtendom Trier van gemeene Ouders, en hadde de gronden van geleerdheit in zyne jeugt op de Schoole van Deventer gelegt, en konde dus in de Nederduitſche tale alhier prediken. Hy wordt wegens zyne ervarenheit in de Latynſche, Griekſche en Hebreeuwſche talen zeer geroemt. Het geeſtelyk leven verkoren hebbende, is hy gevordert tot Canonik en Deken van Florinus te Coblents, en was een ieverig voorſtander geweeſt van de beſluiten der Bazelſche Kerkvergadering tegens den Paus, doch naderhant te Regensburg op de Ryksvergadering, in tegenwoordigheit van Keizer *Frederik*, door zyne welſprekenheit de meeſte Vorſten van het Duitſche Ryk afgetrokken hebbende van hunne aankleving aan den door die Kerkvergadering verkoren Paus Amadeus, en overgebracht hebbende tot erkenning van de wettelykheit des Opperhoofdſchaps van den Paus Eugenius, is hy door dien Opperkerkvoogd met verſcheidene geeſtelyke waerdigheden begifticht, en in het begin van dit jaar door Paus Nicolaas den vyfden tot het purper verheven, en door denzelven afgezonden naar verſcheide deelen van Duitſchland en de Nederlanden, om de kloofterucht te verbeteren, en in het jaar 1451. wederom hier gekomen om de aflaten van het Jubeljaar te verkondigen en te verleenen. Ziet Chronicon Cornelii Zantfliet apud Martene tom. v. Collect. Script. & Monument. Veter. p. 475. Schoon hy een afgezant van den Roomſchen Stoel was, zoo heeft hy echter veele misſlagen in die kerk gezien en erkent, en ook veele gewoontens en gebruiken afgekeurt, zoo als in het breede verhaald Boxhorn in zyne Nederlandſche Hiſtorie bladz. 184. en vervolgens, en uit denzelven S. van Leeuwen Batavia Illuſtrata bladz. 426. en 603. Ziet ook Brandt Hiſtorie van de Reformatie I. Boek bladz. 39. Dat hy een gelettert man geweeſt is, getuigt met verſcheide Schryvers Buchel ad Hedam p 290. en Revius in initio lib. II. Hiſtor. Daventr. die ook eene lyſt opgeeft van zyne geſchreve werken.

het nadrukkelykſte vermaande tot verzoeninge met hunnen Biſſchop, iets heeft gevordert.

In dit jaar zyn 'er veele muizen, ja zelfs rotten in het land geweeſt, dewelke groote ſchade aan het koorn en veltgras toebrachten, en dewyl de Wezelen, Hermelen en Buntzingen dat ongedierte opeeten, heeft de Raadt dezer Stadt verboden alle borgeren en ingezetenen die ſcherpe dieren op te vangen, en de Bontwerkers gelaſt, zoo als hen die dieren te koop gebracht zouden worden, daar van kenniſſe te geven, op de verbeurte van een pond. In het begin van het volgende jaar het land bevryd zynde van die plage, is den volke by klokluidinge bekend gemaakt, dat het hun geoorloft was, de voorgemelde dieren te vangen en te dooden, en de Bontwerkers toegeſtaan die te koopen zonder eenig verbeuren.

In de maand September van het volgende jaar de muizen zich wederom in eene groote meenigte op het landt vertoonende, heeft de Raadt het zoo evengemelde beſluit vernieuwt, en by hunne verdwyninge wederom oorlof gegeven aan de Bontwerkers, om de voorgenoemde ſcherpe dieren, hen te veil aangeboden wordende, te koopen.

1449.

In het jaar 1449. zyn verkooren tot

Schepenen.

Godert die Coninck.
Lodewyck die Waell.
Henric die Wit.

Vre-

Vrederic van Drakenborch.
Willam van Lochorſt.
Jan Rwſch Peters zoen.
Jan van Hamerſtein.
Herman van Lewenberch.
Jan Trinde.
Braem van Lichtenberch.
Jan Grawert Hugen zoen.
Peter Grawert, Borgermeeſter.

Raden.

Jan Zittert.
Huge van Gruenenberch.
Splinter Taets.
Jonge Jan die Coninc.
Aernt van der Horſt.
Jan die Wilde.
Jonge Eerſt van Herdenbroec.
Geryt Weſſels zoen.
Wouter Stevens zoen.
Claes van der Zevender.
Tyman Nypyſer.
Geryt die Haen.
Peter Jans zoen.
Jan Jacop Peters zoens zoen.
Godert Deell.
Geryt Goes.
Daem van Bloemenweerde.
Godſcalc van Winſen.
Godert Bott.
Aernt Gysberts zoen.
Wouter van der Eem.
Henric van Nyevelt, Borgermeeſter.
Peter Rwſche.
Henric Braem.

Ouder-

Oudermannen.

Bertelmeeus Zoudenbalch. } Wantſnyders.
Vrederic die Voecht.
Geryt Knyff. } Snyders.
Jacob Wouters zoen.
Willam Proeſt. } Backers.
Splinter Wyc.
Beernt Hazert. } Molenairs.
Tyman Hackert.
Henric Marre. } Lynnewevers.
Andries Jans zoen.
Jan van Cleve. } Brouwers.
Tyman Deell.
Eerſt van Herdenbroec. } Viſchcopers.
Cornelis Aelbert Staden zoen.
Dirc Taets. } Louwers.
Ghysbert van der Ae.
Henric Jacob Dircs zoens zoen. } Wollewevers.
Aelbert van Angeren.
Godert Coninc van Voirde. } Marsluden.
Dirc Everts zoen.
Jacob van Winſen. } Botterluden.
Claes van Zyll.
Jacob Veen. } Cordewaniers.
Jan Jans zoen.
Henric Buddinck. } Oudecordewaniers.
Henric Koirnkyn.
Braem van Luttikenhws. } Corencopers.
Vranck die Haze.
Dirck Block. } Oudewantſnyders.
Werner de Metſelair.
Peter Willams zoen. } Steenbickers.
Steven van der Brug.

Wil-

Willam Scrodekyn. } Graeuwerkers.
Henric die Goyer. }
Willam van Gent. } Ryemſnyders.
Claes Folperts zoen. }
Eerſt Taets van Amerongen. } Bylhouwers.
Henric Peters zoen. }
Geryt Grawert. } Smeden.
Wouter van Teylingen. }
Willam Jans zoen. } Zadelairs.
Dirc die Goutſlager. }

Voor het veranderen van de Regeering, te weten des Donderdaghs na dertienden dagh, heeft de Raadt zich noch ſtandvaſtig getoont tegens haren Biſſchop, en tot dat einde dit volgende ter klokke doen af kondigen: *Overdroegen die Raede oudt ende nye eendrachtelic mit gemeene morgenſpraeck van allen gilden, dat men die begonnen Capittel op onſen Heer van Utrecht, van de gebreke diet gemene lant ende onſer Stat andragende ſyn, ende ſonderlinge der heerlicheit van Montfoerde, voert vervolgen ſell na den rechten ſtants, die onſe Heer beloeft heeft: ende ſo wes daer van coempt, dat ſy dat mit der Stadt ende den gemenen gilden ſamentlic ende mit malcander truwelic wt ſellen helpen dragen.*

Ende op dat wy in onſer Stadt ymmer bi goeder eendrachte bliven mogen, als wy van Godes genade nu ſyn, ende niet in twidrachten vermoit en werden, ſo gebiet die Raet out ende nye, dat niemant enige brieven ofte boetſcappen en ſeinde, of en brenge, an onſen Heer van Utrecht, den ſinen, of die hi tot hem heeft, noch oec weder en ontfange, buten weten ende conſente van onſen Overſten, bi enen koer van tien jaer wter Stadt te weſen, ende daer toe

bi

bi rechtinge tottes Raets goetduncken, nadien men vynt dattet die boetſcappen ofte brieve in hebben.

Die Raet gebiet enen ygelicken in onſer Stat ende ſtat vryheit geſeten, dat niemant enige perſonen, vrouwen ofte mannen van Montfoerde, of wt den kerſpel van Montfoerde, en huſe, of en hove, bi dage of bi nachte, op een jaar wt der Stadt te weſen.

Niet tegenſtaande deeze voorzorge, is kort daar na eene wonderlyke en ſpoedige omkeeringe van zaken gebeurt, dewyl de Biſſchop, tot nu toe uit de Stadt Utrecht gehouden, middel heeft gevonden om de Stadt in te krygen. (1) De uitvoe-

(1) Volgens het ſchryven van Heda, hadt de Cardinaal *de Cuſa*, te vergeefſch getracht hebbende de Utrechtenaars met hunnen Biſſchop te verzoenen, zynen vlyt aangewend ter bevrediginge van den Biſſchop met *Walraven van Meurs*, met dat gelukkig gevolg, dat zy het met den anderen eens geworden waren. Matthaeus Rer. Amersfort. Scriptor. p. 304. getuigt, dat *Rudolph* nu niet meer te vreezen hebbende van *Walraven*, zyne gedachten heeft laten gaan, hoe hy beſt de Stadt Utrecht zoude inkrygen, en zyn oogmerk bereikt heeft. Ik vinde nergens eenen brief van deze overdracht, en uit Heda, Veldenaar en andere ſchynt het verdrag eerſt gemaakt te zyn na de verkiezinge van *Walraven* tot Biſſchop van Munſter, die door het Capittel verkoren, en door den Paus beveſticht, uit de bezittinge wierdt gehouden door den Grave van der Hoeye en de Stadt Munſter, waar van ik in het vervolg meldinge zal doen. En ſchryft Matthaeus zelfs tom. VIII. Analect. p. 158. dat *Walraven* eerſt te dier tydt zyn recht op het Utrechtſch Bisdom aan *Rudolph* heeft overgegeven. Ik ſtelle echter vaſt, dat Biſſchop *Rudolph* te dezer tydt, en voor de inneminge van de Stadt Utrecht met *Walraven van Meurs* zal over een gekomen zyn, om dat ik niet vinde, dat *Walraven* eenige beweeginge gemaakt heeft, om de Utrechtenaars, thans zoo verbitterd op hunnen Biſſchop, byſtandt te bieden, of zyn gewaand recht op den ſtoel te doen gelden, waar toe de tegenwoordige omſtandigheden hem anders zeer gunſtig waren. Waar by komt, dat ik in het Buurſpraakboek van dit jaar

voeringe van dezen aanſlag was beſtemt op S. Blaſius nacht, zynde des ſondaghs, welke tydt daar toe de geſchiktſte voorkwam, om dat daaghs te voren de Regeering zynde verzet, het volk gewoon was dien avond en een gedeelte van dien nacht met eeten en drinken, zelfs tot dronkens worden toe, door te brengen. De Biſſchop, met den Heer van *Montfoort* en *Sweder van Cuylenborch* en zyn broeders zoon *Coenraat van Diepholt*, Prooſt te Osnabrug en te Deventer, en andere, is dien nacht in alle ſtilte tot de Stadt genadert, en eenig volk in veenſchouwen, die dien avond door die geene, met welke hy binnen de Stadt kenniſſe hield, in de gracht gebragt waren, overgezet zynde, is die manſchap door een gat, gegraven onder eenen boog van de Stadts muur, tuſſchen de Wittevrouwe poort en den Plompen toorn, door de verſtandhouders van binnen gegraven, een voor een gekropen, en in de Stadt gekomen, welke aanſtonds naar de Wittevrouwe poort getrokken zynde, die poort heeft opengebroken. De Biſſchop hier van kenniſſe krygende, is daar op de Stadt ingetrokken, onder een geſtadig geroep van zyn byhebbend volk *die ſyſen af, en die weyde vry* (1), trachtende daar door aanhang en by-

jaar leeze, dat *Walraven van Meurs* na bekome vry geleide even voor Hemelvaartsdagh, met een gevolg van vyf en twintig perſonen in de Stadt Utrecht gekomen is. 't Welk niet geſchiet zoude zyn, indien hy niet met Biſſchop *Rudolph* bevreedicht was geweeſt. Ook heeft *Walraven van Meurs* de onderſtandpenningen, die hy uit het Utrechts Bisdom zoude trekken, in het volgende jaar geeiſcht, zoo als wy daar zullen aantekenen.

(1) Gevende hier door te kennen, dat de vermeerderde en nieuw opgezette excynſen afgeſtelt, en de verkochte Stadts Weyde wederom aan de Stadt komen moeſten.

byſtandt te verkrygen. Die van binnen verneemende, dat de Biſſchop met zyn volk in de Stadt was, hebben de klokke doen trekken, en zyn, zoo ſpoedig hen doenlyk was, in hun harnaſch op de Plaatze gekomen, en om te beletten, dat de Biſſchop, die reets met zyn volk aan de Neude was gekomen, niet door de Schoutenſteeg en Ganzemerkt zoude trekken, ter inneeminge van de Plaatze voor het Raadthuis, hebben zy zich aanſtonts naar de Ganzemerkt begeven, en getracht in de Schoutenſteeg, tot welke het Biſſchops volk genadert was, den vorderen voortgang te ſtuiten. Dus viel hier een bloedig gevecht voor, vallende die van binnen als leeuwen met eene verbaazende kloekmoedigheit op des Biſſchops volk aan, en nootzaakten hen wel vier a vyf roeden achterwaarts te wyken, wordende de Biſſchop zelfs in zyn been (1), en ook de Heer van Montfoort gekwetſt, en zy zouden naar alle waarſchynlykheit de overwinninge behaald hebben, zoo niet gedurende dit gevecht eenige Amersfoordenaars, de Minnebroeder ſtraat ingetrokken zynde, op de Utrechtenaars waren aangevallen, waar door

(1) In het doodtvonnis van *Aernt van Amerongen* en *Henrick Jacobs zoen*, te lezen in het Buurſpraakboek des donderdaghs na Scolaſtici, wordt de Biſſchop gezegt *ter doot toe gewont te zyn*. Het zelve wordt ook getuigt in zeker Memoriaal, te vinden by Matth. t. II. Anal. p. 491. Heda verhaald, dat hy gekwetſt zynde van het paard is afgevallen, en Veldenaar, dat hy aan zynen enkel gewond zynde onder de voet is geraakt, en dat hy van dien tydt tot zyne doodt toe het rechte gebruik van dat been niet heeft gehadt, maar eenigzins mank gegaan, meld Herm. Erdmannus in Chron. rer. Osnabr. apud Meiboom tom. II. Rer. Germ. aangehaald by Matth. t. IX. Anal. p. 436. In het Chronicon Magnum Belgicum p. 375. wordt gewag gemaakt van twee wonden, een aan het hoofd en een aan den enkel.

door een gedeelte des volks, op de Ganzemerkt ſtaande, in wanordre gebracht, genootzaakt wierdt te wyken, en te verlaten die geene, dewelke in de Schoutenſteeg dapperlyk vochten. Deeze, ontzet van hunne achterhoede, waren niet machtig om den aanval van voren en van achteren te wederſtaan, en wierden meeſt gedoodt, gekwetſt of gevangen genomen; en des Biſſchops volk dus eenen vryen doorgang gekreegen hebbende, trok naar de Plaatze, en die ingenomen hebbende, wierdt meeſter van de Stadt. De Burgermeeſter *Jan Proeys van Lichtenberch*, *Roetaart Proeys* en *Hendrik van Damaſch*, in dit gevecht zwaar gewond zynde, zyn kort daar na overleeden, eenige zyn ontvlucht, en veele gevangen genomen. Aanſtonts, te weten des maandaghs na Maria Lichtmiſſe, wierden die geene, dewelke voorleede jaar met *Jan* en *Berent Grawert*, om het bywoonen van de vergaderinge ten huize van *Rover van Winſen* uit den Raadt en de Stadt waren gezet, weder in den Raadt aangenomen, en op dat de voornaamſte tegenſtanders van den Biſſchop, die zich gewapent tegen hem hadden geſtelt, niet ongeſtraft zouden ontvluchten, of zich by iemandt verſchuilen, is ten zelven dage by klokluidinge dit navolgende den volke aangekondicht: *Want onſe genedige Heer van Utrecht mit groter logentael wt ſynre Stadt van Utrecht getogen is, om des wille, dat hy vuel ruſten ende vuel vrede in ſynre Stadt, ende in allen ſinen landen, ende omtrent ſynre ſtat gemaect heeft, dat ſommige luden leet is geweeſt, totten ruſten ende totten vreden, die onſen genedige Heer van Utrecht gemaect heeft, mit namen Heren JAN PROYS Domdeken, AERNT VAN AMERONGEN, HENRIC JACOBS*

COBS ZOON, JACOB VAN AMERONGEN, WILLEM AERNTS SOON, ROETART PROYS, JAN PROYS VAN LICHTENBERCH, JACOB PROYS, JAN VAN TYELL, VREDERIC VAN RYNESSE, JAN VAN RYNESSE, JAN VAN NYENRODE, ende SPLINTER VAN NYENRODE, alle mit hoeren kynderen ende dienren, PHILIPS VAN GRUENEVELT, HENRIC VAN DAMASCH, VREDERIC VAN DAMASCH, DIRCK VAN DER STEKEL, JAN SCHOT, JAN AERNT PROYS SOON, HERMANNUS VAN DER MEER, GERYT FOEYT, mit ſine twee zonen, om des will, dat ſy onſen genedigen Heer van Utrecht ſo ſwaerlicken belogen hebben, dairom gebiet onſe genedige Heer van Utrecht mitten Rade oudt ende nye eendrachtelic, dat nyemant de voirſcreve perſonen en huſe noch en bove binnen ſine Stadt ende in alle ſyn Geſticht op hoir lyff. ende wair dat zaek, dat ſy yemant dair en boven hwsden, off boefden, dat woude onſe genedige Heer van Utrecht mitten Rade oudt ende nye terſtont rechten eendrachtelic mitten zweerde an hoir lyff; ende yemant die de voirſcreve perſonen te voirſchyn brachte, enich van de perſonen byſonder, die ſoude hebben hondert oude ſcilde.

Kort daar na is om het gemeene volk genoegen te geven, en om den haat tegen de voorige Regeerders te vermeerderen, den hoppenſys, die wegens de bieren betaald wierdt, voor de helft verminderd, en de Beeſtſys en Ooftſys geheel afgezet.

Onder de voornaamſte gevangene, bevonden zich *Jacob van Gaasbeek*, Heer van Abcoude, Wyck te Duurſteden, Putten en Stryen, Jonker *Arent van Sevenbergen*, en *Frederik van Reneſſe van Wülven* met zynen broeder *Jan*. De Jonker

van *Sevenbergen* wierdt na gedane oervede en belofte van nooit tegens den Biſſchop, de Stadt Utrecht en het Sticht iets vyandlyks te zullen onderneemen, op vrye voeten geſtelt, doch de andere kwamen 'er zoo gemakkelyk niet af. Om het ontſlag van den Baron van *Gaasbeek* te bevorderen, kwam na verkreege vrygeleide voor hem en vyftig perſoonen, de Heer *Jan van Lannoy*, Stedehouder van Holland en Zeeland, in de Stadt Utrecht, dewelke door zyne tuſſchenſpraak den gemelden Baron verzoende met den Biſſchop en de Stadt Utrecht; (want door den gewapenden tegenſtand aan den Biſſchop in de Stadt gedaan, hadde hy, volgens de manier van zeggen van dien tydt, *gebreukt tegen de Stadt*; waarom ook de Raadt des woensdaghs na Valentini haare Overſten, oudt en nieuwe, macht gegeven heeft om by den Biſſchop te dedingen van het geene hy verbeurd hadde aan de Stadt, met hem te ſtellen tegens den Biſſchop, om hem uit de Stadt en den lande van Utrecht te keeren.) doch niet dan met afſtand van zyne heerlyke goederen in het Sticht aan deze zyde van den Yſſel gelegen, behoudende alleenlyk daar aan het vruchtgebruik zyn leven lang geduurende. Heda en Veldenaar getuigen, dat hy behalven het vruchtgebruik noch twaalf duizent Rhynſche guldens zoude ontfangen hebben. Zommige Schryvers verhalen, dat hy kort daar aan het vruchtgebruik zoude hebben verkocht aan het Sticht. (1) Schoon

(1) Verhoeven in zyne beſchryvinge van Amersfoort, uitgegeven door Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. c. ſchryft, dat hy daar voor ontfangen heeft dertien duizent guldens, en dat hy binnen het jaar overleden is, 't welk een groove miſſlag is, vermits hy geleefd heeft tot den jare 1459. volgens Heda p. 293. doch op dien Schryver kan men niet veel ſtaat maken,

Schoon ik in den brief van overgifte geene melding vinde van die twaalf duizent guldens, zoo is het echter waar, dat hy die penningen bedongen heeft. Zulks blykt klaar uit het verhaal, 't welk de Overſtens volgens de volmacht, zoo even gemeld, aan den Raadt gedaan hebben van hunne verrichtingen, vervat in des Raadts dagelyks boek des donderdaghs na S. Mathys dagh, en dewyl daar in ook gewag gemaakt wordt van het geene aan den Heer *Lannoy*, Stadthouder van Holland voor zyne moeite in dezen aangewend, toegeleit is, achte ik niet ondienſtig het Raadtsbeſluit hier woordelyk mede te deelen. *Die Overſten oudt ende nye, hebben aangebracht den Rade oudt ende nye, dat ſy by ons Heren Genade ende vrienden, na den bevele hem gedaen, gededinct hebben mitten Joncheer van Gaesbeeck, alſe dat die Stad van Wyck, ende dat ſlot tot Duerſteden, ende dat ſlot tot Abcoude, mit hoeren heerlicheden, gerechten ende toebehoren, terſtont comen ſell an der kerken ende Geſtichte*

ken, verhalende hy mede op die zelve plaats, dat Biſſchop *Rudolph* bezig zynde met het beleg van Munſter tot dit jaar toe uit deeze Stadt is gehouden, ſchoon deeze belegering later is voorgevallen, zoo als wy in het vervolg zullen zien. Matthaeus lib. III. de Nobil. cap. I. p. 802. ſchryft, dat de Heer van Gaasbeek kort na de overgifte het vruchtgebruik aan de Staten heeft verkocht, en de Jure Gladii cap. XXIV, p. 414. dat daar voor betaald zyn veertien duizent guldens. Niet tegenſtaande hy even te voren p. 411. hadde gezegt dat de Heer van Gaasbeek de bezittinge hadde behouden zyn leven lang geduurende. En dit is het waarſchynlykſte, indien wy acht geven op den brief, dien dezelve Matthaeus op het volgende bladt 412. te voorſchyn brengt, gegeven in het jaar 1457. waar by de Heer van Gaasbeek eenige wederſpannige borgers van Wyk hunne begaane misdaden vergeeft. Waar uit men moet beſluiten, dat hy ten minſten in het jaar 1457. het vruchtgebruik noch gehadt heeft.

ſtichte van Utrecht ; behoudeliken minen Jonchere voirſcreve ſynre lyftochte dair an , mit meer vorwarden , na inhout der brieven , die dair off ſyn. ende des ſoude myn Joncheer van Gaesbeec weder hebben ene ſomme gelts van twaelf duſent rynſche gulden , binnen jairs te betalen: ende die Stathouder van Hollant voir ſinen coſt ende arbeit van dat hyt gededinct heeft , duſent Rynſe gulden , terſtont te betalen , twelcke den Rade oudt ende nye geliefde, ende hebben dair op voirt den Overſten oudt ende nye macht gegeven voir den Joncheer ende Stathouder wisheit ende betalinge te helpen doen voirt voirſcreve gelt , ende brieven daer off te geven na der formen des ontwerps , dat dair off geleſen wairt in den Rade oudt ende nyc voirſcreve. En heeft de Raadt by een volgend belluit, des manendaghs na Invocamus, de Overſtens macht gegeven, om met den Biſſchop en de Capittelen middelen uit te denken ter verkryginge van dat geld. Matthaeus (1) heeft den brief van overgifte te voorſchyn gebracht, en zoude ik konnen volſtaan met den Lezer tot hem te wyzen , doch dewyl dit een zeer merkwaardig geval is, waar door de Stadt *Wyck*, met het geen daar onder behoorde , en *Abcoude* aan het Nederſticht gekomen is, zoo heb ik niet ondienſtig geoordeelt den brief zelfs, zoo als ik die geleezen heb , en dezelve noch op ons Stadthuis en in het Capittel van Oudmunſter bewaard wordt , alhier mede te deelen.

„ Wy JACOB Heer van GAESBEEK,
„ van Abcoude, van Putten, ende van Stryen,
„ doen cond allen luden, die deſen brieff zullen
„ zien, off hoeren leſen, dat wy mit onſen riper
„ en-

(1) Lib. III. de Nobil. cap. 1. p. 803.

„ ende gueder voirſienicheit, ende voirdachten
„ zinnen, mit onſen genedigen Heer *Roedolph*
„ Biſſcop tot Utrecht een minlike en vriendeli-
„ ke dedinge overcomen ſyn, ende geſloten alle
„ alzulcke punten, overdrachten ende voirwer-
„ den, alſe hier na beſcreven ſtaen.

„ In den yerſten zo zellen wy JACOB voir-
„ ſcreven terſtont overgeven onſen genedigen
„ Heer van Utrecht voirgenoemt, tot behoef
„ der kerken van Utrecht, die Stede van *Wyck*,
„ dat ſlot tot *Duerſteden*, ende dat ſlot tot *Ab-*
„ *coude*, mit zamen alle gerechten ende heer-
„ licheden, mit hoeren toebehoeren, arflicken
„ aen, ende totten Geſtichte van Utrecht te bli-
„ ven, mit hoeren geeſtelicken beneficien, weer-
„ licken lenen ende manſcappen dair toe behoe-
„ rende. Ende die Stede van *Wyck* ſal terſtont
„ myns Heeren Genaden ontfangen voir hoeren
„ Heer, ende ſinen Genaden arflic hulden totten
„ kerken behoeff voirſcreven. Ende myns Heeren
„ Genaden ſall terſtont ſine amptluyden ſetten op
„ beyden ſloten voirgenoemt. Ende die ampte-
„ naren van *Abcoude*, die myn Heer nu ſetten ſal,
„ die ſal Baelyu ende Rentmeyſter weſen van den
„ lande van *Abcoude* mit hoeren toebehoeren,
„ behoudelic dat hy ons JACOB voirſcreven
„ jaerlics goede rekeninge doen zall, duerende
„ ons leven lang ende niet langer. Ende die Ampt-
„ man, die *Duerſteden* beſitten zall, die ſal me-
„ de zulke profyt hebben, als ander Caſtellei-
„ nen dair to gehad hebben dat huys te bewa-
„ ren. Ende ons Heren Genaden ſal dair enen
„ Caſtellein off Amptman zetten, die hem ge-
„ nuecht ende gelieven zall. Ende want die pro-
„ fiten van beyden ſloten tot haer toe te clein

„ geweeſt zyn, zo zellen wy JACOB voirſcreven
„ tot elken van de ſloten voirgenoemt jaerlix meer
„ geven vyſtich Rynſche gulden onſe leven lang.
„ Ende om dat dit noch te cleine is, die ſloten
„ voirſcreve in reke te houden ende te bewaeren,
„ ſo ſal onſe genedige Heer voirgenoemt dat voirt
„ beſorgen, wes dair meer toe behoeven ſall.

„ Ende dit aldus gedaen als voirſcreven is, ſo
„ ſall ons Heren Genaden van Utrecht ons ter-
„ ſtont mit zinen vyff Goytshuyſen tot Utrecht
„ weder maken die Stede van *Wyck* mit beyde ſlo-
„ ten, mit hoeren toebehoeren voirgenoemt tot
„ rechter lyfftochte te gebruyken, duerende on-
„ ſe leven lang; behoudeliken den Caſteleinen
„ off Amptluden van de tween ſloten voirſcreven
„ hoire penſien, elx vyftich Rynſche gulden des
„ jairs voirſcreve: ende na onſer doot ſo ſal die
„ ſtede van *Wyck*, dat huys tot *Duerſteden* ende
„ dat huys tot *Abcoude*, mit allen hoeren gerech-
„ ten ende toebehoeren, ewelicken ende arflic-
„ ken bliven aen der kerken ende Geſtichte van
„ Utrecht, in allen manieren ende voirwerden
„ voirgenoemt.

„ Ende wy JACOB voirſcreve zellen ende
„ mogen in die ſtede van *Wyck*, ende op die ſlo-
„ ten, varen, weſen ende comen onſe leven
„ lang vrylicke die te gebruyken; mer niet ge-
„ henghen, dat men myns Heren Genaden, den
„ Stichte, der Stat van Utrecht, off yemant an-
„ ders, dair wt beſcadigen off hinderlic weſen
„ zall in eniger wys. Ende die Amptlude van
„ beiden ſloten voirſcreven zellen zweren ons al-
„ tyt dair in ende wt laten te comen, als ons dat
„ genuegen zall, behoudelic off ons Heren Gena-
„ den voirſcreve, die kerke ende Geſtichte van
„ Utrecht,

„ Utrecht, enich van dezen ſtede ofte ſloten by
„ ons, off by ons toedoen, in eniger wys ver-
„ vreemt worden, dat God verhueden will, ſo
„ bekennen wy ende belien mit deſen onſer brie-
„ ve, dat wy deſe voirſcreve overgegeven goede
„ terſtont claerlicken verſuymt ende verboert
„ hebben aan handen ons genedichs Heer, der
„ kerken ende Geſtichte voirſcreve, ende mede
„ dair toe alle ander goede, eygen ende leen, ſo
„ wair die gelegen zyn in den Geſtichte voirſcreve,
„ die wy nu hebben op date des briefs, oeck ver-
„ boert te hebben aan handen als voirſcreven ſtaet.

„ Ende wy JACOB voirſcreve zellen onſe
„ genedigen Heer voirgenoemt, den Stichte, en-
„ de Stat van Utrecht voirtan goede gunſt ende
„ vrientſcap bewyſen tot alre tyt, ſo dat onſe ge-
„ nedige Heer, die Eccleſie ende die Stat van
„ Utrecht ons mogelicken dair van bedancken
„ zullen, ende hebben hier om vorder geloeft
„ ende geloven, nummermeer te doen, ofte te
„ doen doen, tegens onſen genedigen Heer, der
„ Stat van Utrecht, ende dien genen, die mit
„ onſer genedigen Heer van Utrecht op ten zon-
„ nendach, op onſer lieven Vrouwen dach te
„ lichtmiſſe, des nachts ingecomen zyn, ende
„ die ſtat voirſcreve in horen handen genomen
„ hebben, noch hoeren dienre te misdoen, of
„ doen misdoen in eeniger wys van deſer voirge-
„ ruerde zaken wegen, met hem truwelicke en
„ gunſtelic by te bliven, ende hem altyt goede
„ gunſt ende vrientſcap te bewyſen.

„ Ende alle deſe voirſcreve punten ende voir-
„ werden hebben wy JACOB voirſcreve geloeft,
„ ende geloven voir ons, onſer erfgenamen ende
„ nacomelingen, by onſer eren, truwen ende

„ zekerheiden nummermeer in eniger wys te doen,
„ of te doen doen tegens enige der punten voir-
„ ſcreven, alle dinck zonder argeliſte.

„ In kenniſſe der waerheit, ſo hebben wy JA-
„ COB voirſcreve, om dat wy willen, dat alle
„ deſe punten voirſcreven then ewigen dagen vaſt
„ ende ſtade bliven zellen, onſe zegel by onſer
„ rechter wetentheit aen deſen brieff doen han-
„ gen. Ende om der meerre zekerheit ende ve-
„ ſteniſſe wille, ſo hebben wy gebeden den ge-
„ boirtigen ende vromen Heren JOHAN Heer
„ van LANNOY, van Furnes ende van Bouſ-
„ ſut, Raet ende Camerlinc myns genedichs He-
„ ren van Borgundien, Stadhouder zynre lande
„ van Hollant, Zelant ende Vrieslant, ende me-
„ de den Schout, Borgermeiſters ende Scepenen
„ der Stede van Wyck deſen brieff mede onder
„ ons te beſegelen. Ende wy JOHAN Heer
„ van LANNOY &c. hebben onſe zegele, en-
„ de wy Schout, Borgermeyſters ende Scepenen
„ der ſtede van Wyck hebben der Stede zegel
„ van Wyck voirſcreve mede aen deſen brieff ge-
„ hangen, om bede will ons liefs neve ende Jonck-
„ heer JACOBS voirſcreven. Gegeven int jair
„ ons Heren MCCCC ende XLIX. op ſinte Mathys
„ avont Apoſtels.

Hier op heeft de Biſſchop de rechten en privile-gien der Stadt Wyck beveſticht, en verklaard, dat die Stadt een lidt van het Geſticht zoude zyn, en dat hy daar geenen Schout zoude zetten dan eenen gebooren poirter, of die ten minſten tien jaren poirter zoude geweeſt zyn. (1)

Frede-

(1) Ziet Matth. de Nobil. lib. III. cap. I. & de Jure Gladii p. 409.

Frederik van Reneſſe en zyn broeder (1) *Jan* hebben hunne vryheit, niet dan onder zeer laſtige voorwaarden konnen bekoomen, en voor hunne loslatinge tien duizent Rhynſche guldens moeten betalen. Vorders heeft *Jan van Reneſſe* zich verbonden, om met zyne vrouw en kinderen in ballingſchap te gaan naar het land van Vollenhoven in Overyſſel, en daar te zullen verblyven zyn leven lang gedurende, en nevens zynen broeder *Frederik* afſtant gedaan van alle recht, 't welk zy na het overlyden van Jonker *Jacob van Gaesbeek*, hunnen neef, op zyne nalatenſchap zouden mogen hebben. (2)

Heda,

(1) Deze wordt van Veldenaar genoemt *Heer Johans kinder*, en in de Latynſche vertaalinge van Veldenaar by Matth. t. IX. Anal. p. 70. (zoo als ze te recht beſtempeld wordt door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. xxx.) wordt *Jan* gezegt de zoon van *Frederik*, doch in eenen brief, te leezen by Matth. de Jure Gladii cap. XXIV. p. 411. worden zy broeders genoemt. In het Chronicon Osnabrugenſe, aangehaalt by Matth. t. IX. Anal. p. 437. wordt getuigt, dat *Frederik van Renes* en zyne broeders, zoons van *Jan van Renes*, zich zouden vrygekocht hebben.

(1) De brief daar van heeft Matthaeus te voorſchyn gebracht de Jure Gladii cap. XXIV. p. 410. Matthaeus tom. IX. Anal. p. 438. twyffelt of deeze *Johan* dezelve geweeſt is, die in den jare 1426. de Stadt Utrecht ingenomen hadt, waar van ik op dat jaar gewag heb gemaakt. Doch in het geſlachtregiſter van dit aanzienlyk huis, te vinden in het Groot Algemeen Woordenboek van Hoogſtraten, leeze ik, dat die *Johan* is geſtorven den 17. Maart 1438. en dat hy de Vader geweeſt is van deezen, hebbende uit zyne huisvrouw *Rene van Zuylen van Natewiſch* nagelaten drie Zoonen, *Frederik* Heer van Rynauwen, *Johan* Heer van Wulven en *Johan* Heer van Vinningen. Matthaeus tom. IX. Analect, p. 439. brengt noch eenen brief te voorſchyn van eenen *Johan van Reneſſe*, gegeven in dit jaar den 12. December, waar by hy, ſchoon zich onſchuldig kennende aan het opzet tegens den Biſſchop, aanneemt in ballingſchap te gaan naar Overyſſel, of Duitſchland,

en

Heda, Veldenaar en alle Schryvers, die hen navolgen, getuigen eenparig, dat *Frederik* en zynen broeder *Johan* gevangen genomen, en hunne vryheit niet bekomen hebben dan met voldoeninge van het bovengemelde losgeld, en voorts in ballingſchap zich hebben moeten begeeven: ook dat het huis Rynauwen, waar van *Frederik* bezitter was, is omverre gehaald en afgebroken. De opſteller van het Geſlachtregiſter der Reneſſen in het Groot Woordenboek, ſchryft, dat het huis van Rynauwen, dicht by de Stadt Utrecht leggende, meermalen gediend hadde aan die van *Reneſſe*, om aldaar by ontyde te vergaderen, en den Biſſchop nadeel toe te brengen, en daarom door den Biſſchop is verbrand. Doch op het volgende

en zich verbind niet te woonen of zyn verblyf te zullen houden in Braband, Gelderland, Vlaanderen, Artois, Henegouwen, Holland, Zeeland, Vriesland, Cleefsland of te Namen, en nooit iets vyandlyks te zullen ondernemen tegens den Biſſchop, zyne navolgeren, de Stadt van Utrecht of haare Regeerders, op verbeurte van alle zyne goederen, die hy in het Sticht hadde, ten behoeve van den Biſſchop en de Stadt Utrecht. Dat deeze *Johan* onderſcheiden is van den eerſten *Johan*, is klaar te merken uit den inhoudt van die twee brieven, verplichtende zich den eerſten te Vollenhoven te zullen verblyven, en de tweede niet te Vollenhoven te zullen komen. Matthaeus getuigt, dat de tweede in het handſchrift genoemd wordt *Johan van Reneſſe van Zuylen*, en vermeent dat 'er moet gelezen worden niet *van Zuylen*, maar *van Wulven*, doch het komt my voor, dat hy zich vergiſt. Want de eerſte *Johan* is de eerſte zyns geſlachts Heer van Wulven geweeſt, wegens zyn eerſte huwelyk met *Ludgarda van Buren*, dochter van *Balthazar van Buren* en *Clementia van Wulven* Vrouwe van Wulven. Dus is het waarſchynelyk, dat door den tweeden *Johan* moet verſtaan worden zynen jongſten broeder, in onderſcheidinge van den eerſten genoemt *van Zuylen* naar zyne moeder, die, ſchoon getrouwt, zonder kinderen is overleden.

gende jaar zal ik uit ons Raadtsboek aantekenen, dat het huis Rynauwen op bevel van den Raadt dezer Stadt is aangeſtoken en verbrand. Opmerkelyk is het, dat ik nergens vinde, dat deze *Frederik* zich verbonden heeft, om in ballingſchap ergens naar toe te trekken, of oervede gedaan heeft, en by eede belooft in het vervolg niets tegens den Biſſchop of de Stadt Utrecht te zullen ondernemen, gelyk beide zyne broeders gedaan hebben. Zyn tweede broeder *Johan* ziet wel af in zynen brief voor hem en zynen oudſten broeder *Frederik* van alle recht, 't welk zy na het overlyden van *Jacob van Gaasbeek* mochten hebben op zyne nalatenſchap, doch van *Frederik* vinde ik zodanigen brief niet. Ook zullen wy zien, dat *Frederik* in het volgende jaar met eenig gewapend volk getracht heeft de Stadt Utrecht in te nemen, en 't is niet waarſchynelyk, zulks door hem ondernomen te zyn, indien hy, zoo wel als zyne broeders, oervede gedaan hadde. Dit doet my denken, dat hy alleen maar de Stadt is uitgezet, en dat hy geweigert heeft oervede te doen, gelyk ook andere, of dat hy uit zyne gevangeniſſe zal zyn ontvlucht. Immers het is zeker, dat hy de Stadt heeft geruimt.

Dus wierdt een der aanzienlykſte en vermogenſte Edelluiden benevens zyne broeders in ballingſchap verzonden, welke in voorige tyden veele trouwe dienſten aan het gemeen, jaa aan den Biſſchop zelfs gedaan hadden. Het ſchynt my toe, dat de Biſſchop daar toe gekomen is door eene opgevatte vreeze, en bekommering, dat de Heeren van *Reneſſe*, als nabeſtaande, en mogelyk wel de naaſte in den bloede, van den Baron *Jacob van Gaesbeek*, by zyn afſterven, de heerlyke goede-

ren,

ren, door hem bezeten, zich zouden toeëigenen. Want dat zy beweerden daar toe recht te hebben, en ter verkryginge der zelve aanzoek tot hulpe by de voorgaande Regeerders der Stadt Utrecht gedaan, en van dezelve verworven hebben, geeven niet duister te kennen de woorden, die wy vinden in den brief, waar in *Johan van Renesse* voor zich zelfs, en voor zynen broeder *Frederik*, afstand doet van alle recht, 't welk hy op de gemelde nalatenschap zoude mogen hebben, waar van ik zoo even gemeld hebbe. Welke woorden aldus luiden: *Voort, alwaert saeke, dat ick of Frederick myn broeder, ons wouden laten duncken, seggen, off voortsetten, dat wy na doode Jacops Heere tot Gaesbeeck, dan enich recht souden seggen te hebben tot Wyck te Duersteden ende Abcoude, mit enigerhande brieven off bethoonen, die voor desen tyt tot onser beyde, ende elcx bysonder, off onser erven behoeft, gemaect, vercregen, off enichsins verworven mochten wesen, het waer oock van den genen, die onlangs voer desen tyt die Stadt van Utrecht te regieren gehadt hebben, van daar in ons behulpich of bystandich te wesen, hoe dat het wesen mochte, soe bekenne ick my hier mede daer of quyte, ende vertye voer my ende mynen erven alles rechts ende toeseggen, tot euwigen dagen, geloovende ende sweerende lyflick ten heyligen nimmermeer daer nae te pogen noch nae te staen, ende dat sulcke brieven, worden sy bevonden, doot, van geenre weerden, ende te niet wesen sullen.*

Indien de Heeren *van Renesse* deze aenzienelyke erffenisse in hun geslacht hadden konnen brengen, zouden zy zeer machtig, ja zelfs in staat zyn geweest, om de Bisschoppen, als zy het goedt vonden, te konnen wederstaan, waarom de Bisschop

geen

geen gepaſter middel, om hen van deeze ryke erfenis te ontzetten, gebruiken konde, dan hen, door het verzenden in ballingſchap, buiten ſtaat te ſtellen om hun recht, by het afſterven van den Heer van *Gaesbeek*, op zyne nalatenſchap te doen gelden.

Met de andere gevangene is verſcheidentlyk gehandelt. Twee der zelve, te weten *Aernt van Amerongen*, en *Henrik Jacobs zoon*, zyn onthooft. Uit het geen ik in het Buurſpraakboek des donderdaghs na Scolaſtici leeze, komt het my waarſchynelyk voor, dat zy die geene geweeſt zyn, die de wonde aan den Biſſchop hebben toegebracht, en dat dit ook de reden zal geweeſt zyn, waarom zy zwaarder dan andere zyn geſtraft, en hunne misdaadt met de doodt hebben beboet. Hun vonnis ſtaat aldaar met deze woorden uitgedrukt: *Want AERNT VAN AMERONGEN ende HENRIC JACOPS SOON hem geſet hebben tegen onſen genedigen Heer van Utrecht, om den wt ſyne Stat ende lande te houden, ende hebben hem oec mit gewapender hant geſtarct, ende onſen Heer ter doot toe gewont, om dat ſelve hoir werck te volbrengen, ſo ſelmen dairom dat rechten mitten zweerde an hoeren liven.* Erdmannus in zyne Osnabrugſche Chronyk (1) getuigt, dat *Coenraad van Diepholt*, de neef van onzen Biſſchop, hem verhaald heeft, dat tegens zynen zin door den Heer van Montfoort (die gedurende de bedlegeringe van den Biſſchop van wegens zyne bekomene wonde, het gebiedt in de Stadt hadde) dit doodtvonnis was doorgedrongen. En dit is wel te begrypen,

(1) Aangehaald by Matth. t. IX. Anal. p. 438.

pen, dewyl hy al lang te voren, zoo als wy hier boven gezien hebben, op zyn leven hadt toegeleit. *Henrik Jacobszoon* wordt van Verhoeven (1) gezegt de zoon geweeſt te zyn van *Jacob van Gaasbeek*, doch verkeerdelyk, dewyl de Heer van *Gaasbeek* te dezer tydt geenen zoon hadde.

Op het voorige jaar hebben wy gezien, dat hy was aangeſteld tot eenen Veldoverſten over het volk, dat den Heer van Montfoort zoude tegengaan.

Ook wordt verhaald (2), dat deze beiden in voorige tyden voorgenomen hadden *Sweder van Cuylenborch* te vergeeven, en dat daarom *Johan* Heer van Cuylenborch zich naar Utrecht begeeven heeft, en uit een venſter van het Raadthuis den uitvoer van dit doodtvonnis zoude hebben aanſchouwt.

Johan Proeys de Domdeken, met wien de Biſſchop te vooren harde woorden hadde gehadt, zoo als ik hier boven aangetekent hebbe, heeft de Stadt moeten ruimen, en is ontzet van alle zyne geeſtelyke bedieningen, als van de Dekanie en Prebenden, zoo in den Dom, als in S. Jans en Marie kerken, en heeft het Capittel van S. Jan op verzoek van den Biſſchop zyne Prebende gegeven aan *Johan van Wyc*, en het Capittel van den Dom, op het voorſtel van den Biſſchop, tot Deken aangeſteld *Willem van Heze*, en heeft de Biſſchop aan beide die Capittelen uitgelevert eenen brief, waar by hy hen belooft en toezegt, indien hen in het vervolg hier over eenige moeite wierde aangedaan, ſchadeloos te zullen houden. (3)

An-

(1) By Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. c.

(2) Ziet by Matthaeus tom. vi. Analect. p. 292.

(3) Beide deze brieven zyn uitgegeven door Matthaeus lib. ii. de Nobilit. cap. 48. en Rer. Amersf. Scriptor. p. 303.

Andere gevangene zyn vrygekomen met betalinge van zekere geldboete, naar mate van hunnen ſtaat en bezittingen. Doch die geene, die de geëiſchte losgelden niet wilden betaalen, zyn gevangen gebleven. En dewyl die alle in de gemeene gevangenhuizen binnen de Stadt Utrecht niet wel konden bewaard worden, heeft de Raadt dezer Stadt toegeſtaan zommige der zelven te doen overbrengen op eenige ſloten van het Geſticht aan deze zyde van den Yſſel, onder beding, dat zy van dezelve niet zouden worden vry gelaten, ten zy de Raadt oud ende nieuwe daar in bewilligde. Dus zyn *Jacob Proeys* en *Hubert van Pallaes* gevankelyk naar het kaſteel ter Horſt gevoert, welke een middel gevonden hebben om daar uit te breeken, en ontvlucht zyn.

De Raadt dezer Stadt heeft alle hare voorige overdrachten, waar by geldt op het lyf van den Ridder *Willem van Montfoort* geſteld, en hem de Stadt verboden was, (waar van wy hier boven gewag hebben gemaakt) vernietigt, hem ſtellende in dien ſtaat, in welken hy voor dezelve was: en willende kennen alle die geene, welke mede de wapenen tegens hunnen Biſſchop hadden opgevat, heeft de Raadt by openbaare klokluidinge doen aanzeggen alle, die hier in medeplichtig waren geweeſt, zich aan te geven, en hunnen naam bekend te maken, aan twee uit den Rade daar toe geſchikt, op verbeurte van by verzuim zwaarlyk geſtraft te zullen worden. Doch om het volk alle vrees voor ſtraffe te beneemen, heeft de Raadt eene algemeene vergiffeniſſe over het voorgevalle by klokluidinge doen bekend maken, welke aldus in het Buurſpraakboek aangetekend ſtaat, Tertia poſt aſcenſionem Domini: *Omme*

ruſte ende vrede ymmer te houden bynnen onſer Stadt, ende dat nyemant after deſer tyt voert geen afterdencken en hebbe, noch beducht en ſy van enige ſcattinge ofte correxie van des geveerts wille, dat onſe genedige Heer van Utrecht mit gewelde, raets ofte daets, wt ſynre Stat gehouden ende gekeert is geweeſt, hier omme laet die Raet out ende nywe weten enen ygelicken, ende ſonderlinge allen den genen, die nu tot onſer Vrouwen te Lichtmiſſe laetſte geleden des nachts in hoeren harnas, ofte anders, tegens onſen genedigen Heer enige toeloep gedaen hebben, heymelic ofte openbaer, dat onſe genedige Heer ende die Raet out ende nywe dat mit ganſer truwen, ende wt goeder herten vergeven hebben ende vergeven, ende dair geen meer afterdencken op hebben en willen; geſondert den genen, die onſe genedige Heer ende die Stadt noch in hoire vangniſſe ende ſekerheyt hebben, ende voervluchtich wt der Stadt zyn. behoudelik, dat alle die gene, die van den toeloep voirſcreve den tween van den Rade dair toe geſciet op ter Stathuis hoir broeken hier van te kennen gegeven hebben, dat die onſen genedigen Heer ende den Overſten out ende nywe vergiffeniſſe bidden zellen, als hem des vermaent wert.

Na gedane oorveede, en behoorlyke uitleveringe van brieven daar van aan den Biſſchop en de Stadt Utrecht, zyn vrygelaten *Jan van Hamelenberg*, *Aernt van Tiell*, *Vrederik van der Maſch*, *Reyer Aernt zoon*, *Gysbert van Hamelenberg*, *Jan van Schoerle*, *Henrik van Velde*, *Gysbert Florens zoon*, *Bertelmeus Schot* en *Bertelmeus van Deyll*, welke alle voortydts in den Raadt dezer Stadt hadden gezeten.

De Biſſchop, tot erkenteniſſe van den goeden dienſt en byſtandt, die de Amersfoordenaars in het beha-

behalen der overwinninge hadden toegebracht, heeft hen vergeeven alle breuken en misdaden, die zy in voorige tyden hadden verbeurd en bedreven, en hen daar van volkomen kwyt geſcholden. (1)

De Raadt dezer Stadt heeft des manendaghs na Petri ad vincula voor eeuwig de Stadt verboden op verbeurte van hun leven *Jacob Proeys*, *Hubert van Pallaes*, (die uit hunne gevangeniſſe, in het het Kaſteel ter Horſt, gevlucht waren) *Willem van Cronenborch*, *Jan van Jutfaes*, *Dirk van der Stekel*, *Jan Scot*, *Roelof uten Elsweerd*, *Hermannus vander Meer*, *Jan Aernts zoon*, *Aernt Liebert*, *Folpert van Raephorſt*, *Wigger Preuyts zoon*, *Albert Vrederiks zoon*, en *Alert Bot*; en zyn by klokluidinge alle borgeren en ingezetenen verboden met eenige der ballingen of voorvluchtige te ſpreken of gemeenſchap te hebben, veel min hen te huizen of te herbergen, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te zyn. En ik vind, dat in dit zelve jaar *Wendelmoes Jan Huberts* wyf de Stadt voor vyf jaren ontzeit is, om dat zy de huisvrouw van een der ballingen, *Yeſebeel Jan Aernts zoons* wyf, huisveſtinge verleend hadde. Waar uit ik moet beſluiten, dat niet alleen de voorgenoemde, maar ook hunne vrouwen en kinderen dit banvonnis hebben ondergaan, 't welk ook uitdrukkelyk Veldenaar getuigt.

Ook zyn noch in dat zelve jaar *Gysbert Taets* en *Beernt* de Timmerman, voor vyf jaren gebannen, om dat zy met ballingen geſproken hadden. En, overmits veele dezer ballingen zich te Vianen ont-

(1) De brief daar van is te leezen by Matth. Rer. Amerſf. Scriptor. p. 303.

onthielden, heeft de Raadt ſcherpelyk de borgeren en ingezetenen verboden te Vianen, of in den lande van Vianen te komen, en niemand van Vianen, of uit den lande van Vianen te huisveſten, of daar meede te ſpreeken, zoo lange als de ballingen aldaar hun verblyf hielden, op verbeurte van vyf jaren deze Stadt te moeten ruimen. Vervolgens heeft de Raadt omtrent het einde van dit jaar nader doen afkondigen, dat niemand *Willem Aernts zoon*, *Jan* en *Splinter van Nyenrode*, *Philips van Groenevelt*, *Vrederik van Damaſch*, *Dirk van der Stekel*, *Jan Scot*, *Jan Aernt Proeys*, *Hermannus van der Meer*, en *Geryt Foeyt* met zyne twee zoonen, zoude huizen of hoven, op verbeurte als boven.

De Raadt heeft ter verzekering van de gemeene ruſt, en om allen opſtandt, die in de Stadt mochte ontſtaan, bekwamelyk tegen te konnen gaan, hare voorige overdrachten, waar by de Stadt verdeeld was in vier deelen, vernieuwt, en aangewezen de vergaderplaatzen, waar een ieder zich in tydt van noodt zoude hebben te begeeven, en des manendaghs poſt Petri ad vincula den volke by klokluidinge bekend gemaakt dit navolgende: *So die Stadt van Utrecht van outs gedeylt is aen vier vierdelen, alſe ſinter Claes ende ſinter Geerden Kerſpell een vierendeel, Buerkercke Kerſpell twe vierdell, ende ſinte Jacobs Kerſpell dat vierde vierendeell, ſo verniwet die Raet oudt ende nywe hoir voir overdrachten, ende ſyn overdragen ende laten weten enen ygelicken, wairt dat binnen onſer Stadt enich rumoer geviel by dage ofte by nachte, ſo ſellen die Homans* (1) *van ſinte Claes ende van*

(1) Alle jaaren even na het veranderen der Regeeringe, wier-

van ſinte Geerden Kerſpell, alſe GOERT CONINC VAN VOERDE, ende DIRCK HACK vergaderen op ſinte Geerden brugge, ende dair ſellen die buer bycomen, ende malcanderen toeſpreken, elc by eenen koer van vyftich ponden, ende daer toe tottes Raets goetduncken. (1) *Desgelyx ſellen die Homans van den anderen vierdeel, alſe GOERT DIE CONINC ende BRAEM VAN LUTTIKENHUYS, vergaderen op die Roderbrugge, ende dair ſellen by comen by den kuer voirſcreve alle die genen, die in Buerkerker Kerſpel woenen boven die Plaetſen: ende die Homans van den derden vierendeel, alſe GOETSCALC VAN WINSEN ende JAN VAN DRAKENBORCH, ſellen vergaderen op ter Backerbrugge, ende dair ſellen by comen bi den voirſcreven kuer, die gene, die in Buerkerker Kerſpel woenen beneden der Plaetzen. ende die Homans van den Nedereynde, alſe BERTELMEUS VAN NYEVELT, ende GERYT WESSELS zoen zellen vergaderen op ſinte Jacobs brugge, ende dair zellen by comen die gene, die in ſinte Jacobs Kerſpel woenen, ende aldus vergadert en zellen zy niet ſceyden, dan by den Overſten.* (2)

Item des gelycs ſellen die Homans ende hoir buer vergaderen by den voirſcreven kuer, ofter enich brant geviell, geſondert dat vierdeel, dair die brant in viell, die ſellen onverbonden weſen, want die brant geleſſchet moet weſen.

Ook

wierden acht Homans, twee over ieder vierendeel aangeſtelt. Ziet het geene ik aangetekent hebbe in het 1. Deel bladz. 572.

(1) Dat is te zeggen, dat zy boven de boete, noch ſtrafbaar zullen zyn naar het goetdunken van den Raadt.

(2) Dat is te zeggen, dan op bevel, ordre en goetdunken van de Overſtens.

Ook heeft de Raadt ten zelven dage schikkinge gemaakt omtrent de nachtwaak, en verstaan, dat alle nachten een der Oudermannen met eenige hunner Gildebroederen op de Plaatze zoude waken, en dat die buiten de poorten in de Stadts vryheit woonden, toezicht zouden hebben, dat niet by nacht de Stadt beklommen of overvallen wierdt, en ten opzichte van het laatste dit besluit genomen, en opentlyk den volke bekend gemaakt: *Item sellen die uten Weerde alle nacht wtmaken mit Lauwenrecht ende den Oert vier man, ende die van buten Wittevrouwen een man, die Tolleftegers mit Abstede drie mannen, ende die van buten sinte Katherine twee man, ende dair sell die Stat by scicken zes man alle nacht. Dese sestien man zellen wesen gedeylt aen vieren, alse voer elke poerte, beyde Tollensteger poorten gerekent voir een poerte, vier man. ende van desen vieren sellen altoes gaen die twee den enen wech van der poirten den singel omme, ende die ander twee den anderen wech van den singel, ende desgelycs die anderen voir den anderen poirten, also dat sy altoes malkanderen moeten zullen, ende voirt toespreken allen den wakeren op ten poirten ende toirnen.*

Deeze voorzorg is zeer nodig geweest, dewyl de Stadt niet ten eenemaal gezuivert was van die geene, welke de voorige Regeering gunstig waaren. Deeze hebben ook niet stil gezeten, maar getracht eene bekwame gelegenheit waar te nemen, om de ballingen en uitgewekene wederom binnen te brengen. Om dit te vermoeden geeft my aanleidinge het geen ik in het Buurspraakboek des Maandaghs na S. Katrine dagh aangetekend vinde: *Want hier een opset geweest is, dair lude om gewont zyn, dair omme laet die*

Raet

Raet enen ygelicken weten, wairt dat yemande van den opſette wiſte, dat hy dat te kennen geve GOERT DE KONINC ende EERST VAN HERDENBROECK tuſſchen nu ende morgen avont, of men ſelt dair en tende rechten mitten zweerde an horen liven. ende zo wie dat te kennen gave, die zel dair of vry weſen. Welke laatſte woorden zeer aanmerkelyk zyn, om dat zy bewyzen de macht, die de Raadt dezer Stadt hadde, en ook oeffende, van te belooven en toe te zeggen verſchooninge en vryſpreekinge van begaane misdaden aan medeplichtigen, indien zy behoorlyke ontdekkinge deden.

By de borgers die zich gewapender hand tegens den Biſſchop hadden geſtelt, hadden zich zommige landlieden gevoegt, en dewyl zy daar door verſtaan wierden, niet alleen tegens den Biſſchop, maar voor al tegen de Stadt misdaan te hebben, in welke zy deeze euveldaadt hadden begaan, heeft de Raadt des Saturdaghs na S. Gelis dagh beſloten, die landlieden alleen te doen ſchatten by den ouden en nieuwen Raadt, en ik lees des Vrydaghs na Martini, dat die van Maarſſen, Maarſſenveen en Breukelen zich aan den Raadt hebben aangegeven, en de uitſpraak van hunne verbeurde breuken aan dezelve verbleven.

Een der voornaamſte beſchuldiginge door den Biſſchop tegen de voorige Regeerders ingebracht, was, dat zy veele onnodige onkoſten gedaan, Stadts geldt in veele gevallen onnut verſpild, daar door Stadts ſchulden zeer vermeerderd, en de goede gemeente met zwaare laſten gedrukt hadden. Weshalven de Raadt, de gemeene Stadts zaken op eenen beteren voet willende brengen, eene nieuwe Ordonnantie, hebbende tot opſchrift *van Sparen*, gemaakt en vaſtgeſteld heeft. Welke

schoon reets door den Heer van de Water (1) in het licht gebracht, ik al te aanmerkelyk gevonden heb om hier over te slaan, en geoordeeld hier te moeten plaatzen, zoo als ik dezelve uit het Raadtsboek heb uitgeschreven, dewyl ze tot beter verstandt eenige opheldering nodig heeft, en men daar uit een begrip kan krygen van de verkiezinge der beide Cameraren, en van hun ampt, en hoe die, als mede andere van den Raadt, hunne bedieningen moesten waarnemen; als mede van de middelen, welkein dien tydt tot herstel der vervalle Financie van de Stadt zyn beraamd, en gebruikt.

" Dit nabeschreve is die nye Ordi-
" nantie van den Sparen, over-
" dragen by den Rade oudt en-
" de niwe, in den jare ons He-
" re MCCC ende XLIX, des ma-
" nendachs na sint Martyns
" dach in den Wynter.

" In den yersten so selmen op onser Vrouwen
" avont te Lichtmisse, terstont als die Borger-
" meysters gecoren zyn, die Cameraars kiesen na
" der ordinantie, ende lotinge hier na beschreven,
" ende hier tegens zelmen ter goeder tyt opt huys
" geboden ende vergadert hebben die nye Scepe-
" nen, Rade ende Oudermannen.

" Item alse die nye Scepenen, Rade ende Ou-
" dermannen aldus op ten huise vergadert zyn,
" zo zellen die vier nye Overste dan in der tyt,
" vier goede mannen wten Rade, die hore enich
" van

(1) Ziet Utrechtsch Placcaatboek III. Deel bladz. 72.

" van de vier Overſten afterskynt, of nare maech
" niet en zyn, haren ende nomen (1), die hem
" bequaem duncke te weſen tot den Overſten Ca-
" meraer. ende ſo ſelmen elke Scepen, Rade en-
" de Ouderman, die dair tegenwoirdich is op ten
" huſe een boen in die hant geven; ende ſo ſel-
" len daer vier Overſter Stat dienres om die kiſt
" ſtaen, die elx een muts tuſſchen hoire handen
" hebben zellen, ende aen elker muts ſell een ſyn
" name van deſen vier goede mannen, die de
" Overſte aldus gehaert ende genoemt zellen heb-
" ben, geſcreven ſtaen, ende ſo ſelmen dan el-
" ke Scepen, Raet ende Ouderman voirſcreve
" by ordinantien op roepen, ende zo ſellen zy
" comen, ende in elk muts hoir hant mit boen
" ſteken, ende wien zy voir nutſcap ende oirber
" der Stat van Utrecht totten Overſten Cameraer
" kieſen willen, dair zellen zy hoir boen dan in
" laten vallen. ende als die Rade aldus weder elx
" op hoir ſtede zyn gaen zitten, ſo zelmen die
" mutſen bezien, ende wair dan dat merendeel
" van die bone in is, die zel die Overſte Came-
" raar dat toecomende jair weſen.

" Item desgelycs zelmen op ten zelven dach
" voirſcreve tot den lege Cameraer vier goede
" mannen haren ende nomen, by den vier Over-
" ſten, ende dan voirt mitt lotinge kieſen als
" voirſcreven is. ende dit alſo geſchiet, ſo ſelmen
" terſtont kieſen eer die Raet van den huſe gaet
" die Vive, den Heemraet op ten Dyck, Bus-
" meyſters, Libelmeyſters, Begynmeyſters, en-
" de alle andere officien onſer Stat na der ouder
" gewoente.

" Item

(1) Dat is *noemen*.

" Item ſell die Overſte Cameraer in der tyt die " lofte (1) ontfangen by den Rade van alle der " Stat ſyſen ende goede, ende die inmanen ende " opboren na der ordinantie hier na beſcreven.

" Item ſo wie enige onſer Stat jaerſyſen coept, " die men by den hele jare te verpachten pleecht, " die zell den Overſten Cameraer in der tyt beta- " len, die eene helfte binnen eenre maent na ſinte " Jacobs dach, mit ponden of renten van de Stat, " die op ſinte Jacobs dach, off dair voir in den ſelven " jaer verſcenen zyn, ende die ander helfte tot Pae- " ſchen mit ponden ofte renten, die in den zel- " ven jaer voir Paeſchen verſcenen zyn. Ende " wairt zake dat hy niet en betaelde tot elke ter- " mine voirſcreve, alſe voirſcreven is, ſo zoude " hy betalen mit gelde, ende mit gene renten, " ofte ponden (2) betalen mogen. Ende dede hy " des

(1) Dit betekent, dat de Raadt hem zal opgeven de ſommen, die door de Pachters beloofd zyn aan de Stadt op te brengen, en waar voor zy Stadts excynſen hadden gepacht, op dat de Overſte Cameraar die beloofde pachtpenningen zoude konnen inmanen en ontfangen.

(2) De reden, waarom het voordeeliger was met ponden of renten, dan met gereet geld de beloofde pachtpenningen te voldoen, ſchynt duiſter te zyn, en eenige opheldering nodig te hebben. Wat aanbelangt de *ponden*, zoo moet men weeten, dat alle Stadts rekeningen wierden gedaan by ponden. Een *Stadt pond* was geen vaſte muntpenning, maar derzelver geſtelde waarde wierdt meeſt jaarlyks even na de verandering van de Regeering den volke opentlyk bekend gemaakt, en op een uithangend bordetje voor het Raadthuis een papier aangeplakt, waar in uitgedrukt ſtond, hoe veel cromſterten, of andere muntpenningen, dat jaar een Stadts pond zouden uitmaken, waar na de Cameraars, en andere, die verantwoordinge aan den Raadt ſchuldig waren, hunnen ontfang en uitgaaf zouden richten. Als de Stadt geld nodig hadde, was de gewoonte der Regeerders penningen van hunne borgers en ingezeetenen te leenen, ja zelfs dezelve naar mate hunner bezittinge te gelaſten eenige pon-

" des noch niet, ſo ſell die Cameraer voirſcreve
" denſelven ende ſyne borgen elx wtpanden ten-
" dens die veertien dage, nadien hy betaalt zou-
" de hebben, ende niet betaelt en hadde, elx da-
" ges dair na twintich ſtat ponden, alſo lange en-
" de ter tyt toe ſy vol ende al betaelt hebben, als
" voirſcreven is. ende die ene helfte totter Stat
" behoef van Utrecht, ende die ander helfte tot
" des Cameraers behoeff voirſcreven, des hy nye-
" mant verdragen en zell by zyne ede.

" Item desgelycs ſo zellen alle die gene, die
" enige onſer Stat jairſyſen copen, te weten, die
" men tot elken ſyſoen (1) te vercopen pleecht,
" beta-

ponden aan de Stadt op te ſchieten, waar van ik eenige voorbeelden gevonden heb. Op dat nu deeze leenders niet alleen ſchadeloos zouden geſteld worden, maar ook eenen matigen winſt zouden doen, beloofde de Raadt, by voorbeeldt als ieder pond was geſteld op twaalf ſtuivers, de afloſſinge te doen met veertien of meerdere ſtuivers, naar mate van de verlegenheit, in welke de Stadt was. Dewyl het gereet geld in die tyden ſchaars, en niet dan voor zeer hoge renten te bekomen was, zoo wordt alhier de Pachters vergund hunne uitgeloofde pachtpenningen op den beſtemden tydt te voldoen met zodanige geleende ponden, tegen den meerderen prys gerekent. Door *renten* moeten alhier verſtaan worden de verſchuldigde en onbetaalde renten, die de Stadt aan de Rentheffers, tot den tydt alhier bepaald, betalen moeſt. Dus konde een Pachter, renten tot laſte van de Stadt te eiſſchen hebbende, die renten in betalinge zyner beloofde pachtpenningen doen verſtrekken. Ik twyffel niet, of de Leezer zal nu wel konnen begrypen, dat het den Pachter voordeeliger was, de pachtpenningen te voldoen met ponden en renten, dan met gereet geld.

(1) Dat is alle drie maanden. De jaarſyſen waren de Boterſys, de Marſys, Grauwerkers ſys, Hudeſys, Oudewantſys, Houtſys, Viſchſys, Torfſys, Soutſys, en voorts wierden mede hier onder gerekent de Waag, de Gansbanken, de Kraan, en het Beſienampt der verkens. De Maantſyſen, waren de Wynſys, Hoppenſys, Tonnengelde, Inbrouwenſys en de Molenſys.

" betalen binnen tien weken, na dat dat syſoen " omme gecomen wair, mit ponden ofte renten, " die binnen die tien weken voirſcreve, ofte dair " voir in den zelven jare verſcenen waren, off " dair en tendens zelmen mit gelde betalen, en- " de mit gene ponden noch renten betalen mo- " gen. ende en dede men des niet, ſo ſell die Ca- " meraer in der tyt denſelven ende zinen borgen " elx wt doen panden tendens veertien dagen, " nadien hy betaalt zoude hebbe, ende niet be- " taelt en hadde, elx dagen dair na twintich pon- " den, alſe voirſcreven, half tot Stat behoeff, " ende half tot onſer Camerairs behoeff voirſcre- " ven, als voirſcreven is, des hy oec nyemant " verdragen en ſell by zinen ede.

" Item ſo wie enige onſer Stat maentſyſen coept, " die zell den Cameraer betalen binnen tien we- " ken, nadien dat dat ſyſoen omme gecomen is, " mit ponden ofte renten, die binnen die tien " weken voirſcreve, off dair voir, in den zelven " jaer verſcenen zyn, off dair en tendens zelmen " mit gelde betalen, ende mit gene renten noch " ponden betalen mogen. Hier in zyn geſondert " die wynſys, ende de hoppenſys, want men die " op ten termyne voirſcreve betalen zell, dat " derdendeel mit reden gelde, ende die twe de- " len mit renten off mit ponden, die voir de voir- " ſcreve termynen in den zelven jaer verſcenen " zyn. Ende wairt dat men niet betaelt, alſe voir- " ſcreven is, ſo zelmen betalen al heel mit gelde, " ende mit gene ponden noch renten. Ende en " dede men des noch niet, ſo zel die Cameraer " voirſcreve den zelven ende zinen borgen elx " dages elken doen panden twintich ponden, als " voirſcreven is, halff tot Stat behoeff van " Utrecht,

" Utrecht, ende halff tot des Cameraers behoeff
" voirſcreve, zonder yemant des te verdragen bi
" zinen ede.

" Item zo wanneer men die zyſen after deſer
" tyt opſet te vercopen, alſe gewoenlic is, ſo en
" ſelmen geen trecgelt op ten jaerſyſen leger leg-
" gen, te weten, die men by den helen jaer ver-
" copen zell, dan tien ponden, twee ponden;
" ende oec desgelycs op ten jaerſyſen, die men
" by den maenden vercopet, ende op ter Stat
" maentſyſen en zelmen geen trecgelt leger leg-
" gen dan tien ponden, drie ponden.

" Item alle andere renten ende opcominge, die
" de Stat van Utrecht nu heeft, off hier namaels
" noch vercrigen mach, ſelmen betalen mit pon-
" den off mit renten, die voir ſinte Victoers dach
" in den zelven jare verſcenen zyn, die eene helf-
" te, ende die ander helfte mit ponden ofte ren-
" ten, die in den zelven jare voir Paſchen verſce-
" nen zyn. Ende en dede men dat niet, zo zel-
" men betalen mit gelde, ende anders niet.

" Ende die Overſte Cameraer in der tyt, die
" ſel hier van wederom betalen jaerlix aller onſer
" Stat ſchulde, alſe van lyfrenten, erfrenten en-
" de oude ſchilden, in der manieren hier na be-
" ſcreven.

" Item ſo ſel die Overſte Cameraer jaerlix be-
" talen enen ygelicke die lyfrenten, erfrenten,
" ofte anders aen de Stat van Utrecht heeft,
" mit overſcriven ofte mit gelde, binnen ene half
" jaar na elke verſcine termyne, te weten hy ſel
" betalen voir ſinte Victoers dach die renten, die
" tot Paeſchen dair voir verſcenen ſyn, ende al-
" ſo voirt na beloep van alle andere termynen.
" Ende ſo wes die Cameraer voirſcreve tenden dat

" hal-

" halven jaer voirſcreve den gueden luden niet " overgeſcreven, noch aen gelde betaelt en heeft, " dien zel hy betalen mit gelde binnen eenre maent " dair naeſtcomende, zonder enich langer ver- " treck bi zinen ede.

" Item ſo ſel die Overſte Cameraer in der tyt " den legen Cameraer aenſtont weder wtreyken " dat derde deel, dat jaerlix van den Hoppenſys " aen gelde coemt, ende dair toe zel die lege " Cameraer voirſcreve jaerlix opboren alle die " broken, die onder den Rade oudt ende nye, " ende oec onder die Oudermans comen ende ge- " ſleten zellen werden, ende daer toe all dat " van den niwe borgeren comen zell, ende alle " andere opcominge, die der Stat aencomen mo- " gen.

" Voirt ſo zell deſe lege Cameraer voirſcreve " alle die vechtkoren inmanen; mer men zel hem " tot elker maent twee van den Rade byſcicken, " na der waeck ommegaende, dair hy de tu- " ge ende bewys by horen zell. ende hier voir ſo " ſellen die lege Cameraer, ende die twee van " den Rade, die hem bygeſciet werden, hebben " voir hoire arbeit den vyften penninc, die ſy " aldus wtgaen, ende den Rade bybrengen, en- " de die Stat dat anderdeel. Ende ſo wat coren " in der eenre maent verduyſtert ende niet wtge- " gaen, noch aengebrocht en werden, die mach " men in andere maenden daer na allikewel wt- " gaen, ende den Rade aenbrengen.

" Item ſo ſelmen voirtan alle broke ende coren " ſliten te betalen binnen zes weken, nadien zy " wtgegaen ende aengebrocht werden, off die " Cameraer ſelfe daern tendens wtpanden ſonder " verdrach.

" Item

" Item ſo ſel die Lege Cameraer voirſcreve " hier van weder wtreiken ende betalen allen den " dagelix coſt, alle reyſen die in zinen jaer ge- " ſcien zellen, die penſie van Hollant (1), die " Haver van ſinte Jan (2), den wyn die men den " Heer ende den goede luden ſcencken zell (3), " de wyn Papegay (4), Sacramenti ende Magda- " lene (5), die men den Overſten oudt ende nye " ge-

(1) Ziet van deze penſie het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 186. en 187.

(2) Hier van heb ik verſlag gedaan in het eerſte deel bladz. 355. en volgende.

(3) Het was de gewoonte, wanneer aanzienlyke luiden in deze Stadt kwamen, aan hen Stadts wegen eenige wyn te vereeren.

(4) Eenmaal des jaars ſchooten de Schutters in den Doelen naar de Papegay, op welken tydt ieder Schutter van de Stadt wierdt beſchonken met een mengel, en de Koning der Schutters, de twee Overſte Homans, de twaalf Nederhomans, en de twee Panyoendragers ieder met eene halve take wyns.

(5) Op deeze twee dagen wierden ſtatelyke omgangen van Stadts wegen gevierd, waar van ik hier boven bladz. xxxii. meldinge hebbe gemaakt, en wierdt aen ieder, die dezelve bywoonde, door de Stadt wyn gegeven. Dit is al van oude tyden in gebruik geweeſt, doordien ik in het boek *Hirſutus* genaamt, hier van deze Overdracht des Raadts gevonden heb des Vrydaghs na Paaſſchen 1367. *Item van wyn, als men Sacrament draghet, ſelmen geven den Prelaten, die daer mede ommegaen, elken twee cannen wyns, den Prieſters, Dyaken, Subdyaken, diet Coer verzien, die vier diet Sacrament draghen, ende die vier Overſten elc een take wyns. Item Magdalene, als men dat heylichdom draghet, zel men wyn geven, als men doet Sacramenti, maer die genen die de taſſen* (deze waren de kaſſen, waar in de zoogenaamde reliquien der Heyligen bewaard wierden) *draghen, ſel men gheven elc een halve take wyns.* Na dien tydt vinde ik uit der Cameraaren rekeninge, dat meerder wyn door de Stadt in deze gelegenheden is gegeven. By voorbeeldt in de rekening over den jare 1427. is, behalven aan die geene, welke zoo even genoemt zyn, de Poſtulaat *Rudolph van Diepholt*, deze plech-

tig-

" geven zell, ende anders niemant van den Ra-
" de, ofte van de dienres, der knechts maent-
" gelt, der knapen penſie, der wakeren loen,
" ende poirteren, die dachwairders voir die poir-
" te, die renten wtten rolle, der knechten cle-
" deren, ſteengelt, ende des Bollerts (1) loen
" ende arbeit. Ende deſe lege Cameraer voir-
" ſcreve, die zel oec bewaren die ſcutterie der
" tymmeringe; mer hy en zel geen werck tym-
" meren, noch doen maken, dan by den Over-
" ſten in den tyd, ende ſo werck twintich ponden,
" of daer en boven coſten zell, dat zellen die
" Overſte dan yerſte in den Rade brengen, zo dat
" die Raet dat yerſt gemeenlic conſentieren zell.
" Ende wairt dat die Cameraer hier en boven
" enich werck dede maken buten den Rade, dat
" tot twintich ponden toe beliep, off dair en bo-
" ven, dat zoude hy van zyns ſelfs, ende niet
" van der Stat goede, betalen.

" Item ſo ſell deſe Cameraer voirtan tot alle vier-
" deeljaers, in tegenwoirdicheit sRaets, op ten
" huſe rekeninge doen van tſelve hy van den ni-
" we borgeren opgeboert heeft, ende van allen
" coren

tigheit bywoonende, beſchonken met acht Stadts kannen: de Ridderen en knapen, achter welke de Hoofdſchout volgde, als mede de Overſten, zoo oude als nieuwe, ieder met een taak, de leeden van den Raadt ieder met een halve taak, de Schutmeeſteren, en die de Eccleſien tot deſen omgang genodicht hadden, als mede twee Advocaten, die de Stadt tegens *Sweder van Kuylenborch* gedient hadden, ieder met een taak, en de Deurwaarders, Boden en Speellieden ieder met een halve taak wyns. Twee gemeene kannen maakten uit drie taken. Doch wanneer van Stadts kannen gewaagd wordt, welke gemeenlyk gezonden wierden aan aanzienlyke Heeren, in deze Stadt zich voor zekeren tydt bevindende, bedroeg ieder Stadts kan drie gemeene kannen.

(1) *Bollert.* Hier door wordt verſtaan de Scherprechter.

" coren ende broken, die hem in dat vierendeel-
" jaers toegeſleten zyn, ende zyn wtgeven van
" den dagelixſche coſten, ende anders dair te-
" gens. ende deſe voirſcreve rekeninge, die
" zelmen tot elker reyſe twe van den Rade bevе-
" len, dieſe doir zien ende bewaren zellen totter
" laetſter zynre groter rekeninge toe, omme te
" bezien, dat dan die voir rekeninge mitt laet-
" ſter gelyc wtkomen zellen.

" Item zo en zellen die Busmeyſters van den
" Rade, noch van den Oudermans, niet meer
" hebben dan hoir teykengelt, ende dat butken,
" daer zy die luden toe vervolgen, ende nyet
" meer. ende ſo wat bode aen yemant vorder ver-
" volcht wert by vyf ponden, by tien ponden,
" by twintich ponden, ofte meer, die zellen der
" Stat knapen, als ſy die wete gedaan hebben, al-
" le weeck den legen Cameraer bybrengen op ho-
" ren dienſte, alſo dat die lege Cameraer den Bus-
" meyſters dair van bevelinge doen zell, dat voir
" wt te panden den gene, die deſe bode aldus ver-
" ſeten hebben. (1) ende hier van zellen die lege
" Cameraer, ende die Busmeyſters hebben die
" vierde penninc, ende die Stat van Utrecht dat
" ander deel. ende die voirſcreve Busmeyſters die
" en zellen niemant enige coren off halen ofte
" wtpanden, ſy en hebben die voirſte ende die
" minſte coren yerſt in gewonnen.

" Item

(1) Dit wil zeggen, dat Stadts Deurwaarders of Boden zullen gezonden worden aan de huizen der geene, die voor den Raadt of Oudermans, op verbeurte van vyf ponden en vervolgens, gelaſt waren te verſchynen, en in gebreeken bleven van te komen, om hen daar voor uit te panden, of, om klaarder te ſpreken, om van hen te nemen, zoo veele goederen in pandſchap, als de opgeleide boete bedroeg.

' Item ſo en ſellen die Overſte, alſe die twe
" Borgermeiſters, ende die twe Overſte Ouder-
" mans in der tyt, hebben voir hoir penſie, en-
" de voir hoir zulveren covels (1), die twe pon-
" den, die in horen jaer opt kiſten (2) voir den
" Rade, ende voir de Oudermans van den an-
" ſpraeck geleit wierden. Ende wairt oec, dat
" zy hier van hoir zulvere covels niet en dede
" maken in die eer der Stat van Utrecht, ſo en ſou-
" den ſy van de voirſcreve ponden niet hebben,
" ende anders en zellen ſy van der Stat goeden
" in horen jaer niet genieten noch hebben in eni-
" ger wys, (3) het ſy oeck van gelage, van te-
" rin-

(1) De Overſten droegen eenen ſchoudermantel van rood laken, behangen met zilvere bellen, welk een *zilvere covel* genoemd wierdt. De afbeeldinge hier van kan gezien worden by Matthaeus lib. IV. de Nobilit. cap 31.

(2) In de Raadtkamer ſtonden twee kiſten, in de eene wierden bewaard de papieren, die van aangelegenheit waren, als privilegien, verbonden en diergelyken. In het boek genaamd *Liber Albus*, leeze ik van het ampt der Borgermeeſteren dit aangetekend: *De Borgermeyſters van der Stat ſyn, ſellen houden der Stat kiſte, mit horen brieven, mitten ſeghel, tgewichte ente elne, ente reep ende mate, ende ſi ſellen der Stat woerd houden.* In de andere wierdt het geldt, komende van boeten en breuken, waar in iemand door den Raadt veroordeeld was, geſtoken en geborgen. Volgens eene overdracht des donderdaghs op dertiende dagh 1373. te lezen in het boek *Liber Rufus* genaamd, mochte niemand van den Raadt by die kiſte zitten, dan alleen Stadts Geheimſchryver ende Cameraars, wanneer 'er omvraginge gedaan wierdt, op verbeurte van twee ſchellingen, ten behoeve van de Overſten in der tydt. Op der Oudermannen kamer was mede eene kiſte geplaatſt, tot het zelve gebruik. Alle die voor den Raadt of Oudermannen iemandt dachvaarde of recht begeerde, moeſte twee ponden op die kiſte leggen, wilde hy zynen aanſpraak vervolgt hebben, welke twee ponden by deze ordonnantie de Overſten toegeleit worden.

(3) Tot hier toe hadden de Overſten voor hunne wedde

jaar-

" ringe ofte anders, ten wair dat ſy van der Stat
" wegen reysden, ſo ſoude die Stat horen coſten
" gelden, ende anders niet. Ende hier op zellen
" zy horen eet doen op ten Raethuiſe, als zy yerſt
" gecoren zyn, als dat zy der Stat goede van
" Utrecht in horen jaer niet anders genieten en
" zellen, dan alſe voirſcreven is. Ende zy zel-
" len oeck zweren, dat zy de Cameraers in der
" tyt in hoire jaer niet verder belaſten en zellen
" noch beſwaren van enige ſculden der Stat aen-
" dragende, dan dair die Cameraers horen eet
" oeck op doen zellen, ende hier na beſcreven
" ſtaet.

" Item ſo ſellen oeck die vier Overſte voirſcre-
" ve, ende die Cameraers in der tyt, als zy yerſt
" gecoren zyn, zweren in tegenwoirdicheit des
" Raets op ten huis, dat zy, derwylen dat zy
" Overſte zyn, out ofte niwe, ofte Cameraer
" out ofte niwe, geen onſer Stat ſyſen copen,
" noch vennoitſcap dair aen hebben en zellen.
" ende wairt dat yemant hier in brokich gevonde
" werde, den zoudemen terſtont meenedich ter
" clocken wtluden, ende hy en zoude oec nim-
" mermeer in der Stat Rade gecoren mogen
" werden.

" Item die Overſte Cameraer in der tyt, die
" zel hebben voir zine penſie twee hondert pon-
" den, ende, als hy gecoren is, ſo ſel hy ter-
" ſtont in tegenwoirdicheit sRaets op ten Raet-
" huiſe zinen eet doen, dat hy der Stat goede in
" zi-

jaarlyks genoten van de Stadt twee en vyftig ponden, te weten de Overſten van den nieuwen Raadt, want die van den ouden Raadt niet trokken, en dus ſpaarde de Stadt hier door jaarlyks twee hondert en acht ponden.

" zinen jaer van zynre Cameraerſcap niet meer
" genieten en zell, dan zine penſie voirſcreve,
" ende dat hy van der Stat goede opboren ende
" wtgeven zell, alſe voirſcreven is. Oec ſel die
" Overſte Cameraer voirſcreve zinen eet doen,
" dat hi hem van den Overſten in der tyt van ge-
" nen ſculden vorder belaſten noch opleggen en
" zel laten, dan dat zelve van de Stat goede op te
" boren, ende weer wt te geven, als hier voir
" beſcreven is, zonder yemant des te verdra-
" gen.

" Item ſo ſel die lege Cameraer hebben voir
" zine penſie in zinen jaer hondert ponden, en-
" de hy zel oeck des zelven dages, als hy geco-
" ren wert, zinen eet doen in tegenwoirdicheit
" sRaets, op ten huiſe, dat hy des Stats goede
" in zine jaer van zynre Cameraarſcap niet meer
" genieten en zell, dan zine penſie ende profiten
" voirſcreven, ende dair toe alſulcke teykengelt,
" alſe den Scutterie van den ſteenoven toebe-
" hoert: ende dat hy oec niemant verſconen en
" ſal, groet, ofte cleyne, hy en zal deze coren
" ende broken voirſcreve inmanen ende opbo-
" ren, ende den dagelixe coſte hier van weder
" betalen, als voirſcreven is. Oec ſo ſell deſe
" lege Cameraer zweren, dat hy hem van den
" Overſten in der tyt van gene ſculden vorder en
" zel laten belaſten, noch opleggen, dan tzelve
" dair hy zinen eet op gedaen heeft.

" Item niemant van den Overſten out ofte ny-
" we, noch niemant van den Rade, ofte dien-
" res, en zellen van Stat wegen hebben noch
" wyn Martini, wyn Cersavont, noch wyn Ag-
" netis.

" Item zo en zellen die Heemraets op ten
" dyk

" dyk (1) van onſer Stat wegen geen penſie after " deſe tyt hebben.

" Item ſo en ſelmen voirtan tegens ſinte Mar- " tyns ſchuddekorfs dach (2) niet dan veertich " mud weyts aen brode doen backen, ende dat " ſelmen geheel den armen deilen, alſe ge- " woenlic is, ſonder den Overſten, ofte yemant " van den Rade ofte dienres yet daer van te heb- " ben.

" Item

(1) De Stadt hadde twee Heemraden op den Lekkendyk, eenen van den ouden en eenen van den nieuwen Raadt, als uitdrukkelyk gezegt wordt in de ordonnantie op Stadts Schutmeeſters van den jare 1445. te vinden in het Utrechtſch Placcaatboek III. Deel bladz. 240. Deze hadden tot nu toe gehadt eene jaarlykſche wedde van zeſtien ponden.

(2) De benaminge van *Schuddekorfsdach* heeft zynen oorſpronk volgens den Heer van Loon van de Hollandſche merkten en Kermiſſen bladz. xvii. ter oorzake de gezamentlyke Buurkinderen op dien avondt, vermits Sint Meerten de beſchermheilig van het Utrechtſch Bisdom was, over het ontſtooke ſinte Martens vuur eene mande verbrandden, in welke Appelen, Kaſtanjes, Nooten, Prikken en Miſpelen waren, en welke korf by het verbranden ſteedts geſchud wierdt, om de daar in zynde vruchten te eerder te doen uitvallen, en vervolgens onder 't grabbelen zoo door den eenen als den anderen opgeraapt te worden, onder een geſtadig gezang der jongens rondtom het brandende vuur, *ſtookt vyer, maakt vyer, ſint Marten komt hier, met zyne bloote armen, hy zoude hem geerne warmen.* Op dien dagh wierdt aan eenige armen door de Stadt brood uitgedeeld volgens eene oude gewoonte, waar van ik in het boek *Liber Albus* dit aangetekend vinde: *Men ſell alle jaer gheven van der Stat goede op S. Martyns Schuddekorfs daghe elken erme menſche die daer coemt, enen Hollantſchen penninc, of een Hollantſch penninc broed, voor alle plaghen die der Stat ghevallen moeghen, ende dit ſel ewelic ſtaen, ende hier mede en ſelmen ghene heylghen weghen. ende ſo wie hier yet toe gheven wil, die comen aldaer, ende ghevet ſelver mitter hant. ende dit ſelmen jaerlix cundighen mitter clocken, dattet die arme luden weten moegen.* Waar uit men beſpeurt, dat deze gewoonte uit bygeloof geſproten is, om door dat goede werk S. Meer-

" Item die Vive, (1) als zy yerſt gecoren wer-
" den, ſo ſellen zy in tegenwoirdicheit sRaets
" op ten Raethuiſe ten heiligen zweren, dat zy
" geenrehande zaken, zy ſyn groot ofte cleine,
" die hem zamelic, ofte yemant van hem aenco-
" men, dair die Stat broken aen hangen, by
" hem zelven en zellen laten verduyſteren, noch
" dedingen; mer die gehelike, gelyc ſy hem
" aencomen, den Rade aenbrengen op ten huiſe,
" alſe die Raet ſit. ende ſo wes hem die Raet dan
" offlyt, dat zell die lege Cameraer dan inmanen
" ende opboren, ende hier van zel hy den Viven
" die ene helfte van wtreiken, voir horen coſte,
" ende die ander helfte zel die Stat hebben.

" Item ſo ſellen die Vive noch hebben van de
" Stat tot elken half jair voir was, voir ſteen,
" ende voir allen coſten, ende arbeit, dien zy
" binnen onſe Stat doen zellen, hondert ponden;
" ende ſo wes zy werven ende crigen van over-
" decken, dat zullen zy alleen hebben, alſe dat
" van outs gewoenlic is geweeſt.

" Item ſo ſelmen voirtan die Vive alle halfjaer
" verſetten ende verniewen, te weten die Vive,
" die men kieſt op onſer Vrouwen dach te Licht-
" miſſe, Vive weſen ſellen tot ſinte Jacops dage
" toe,

tens voorſpraak ter afweeringe der plagen over de Stadt te winnen. Wordende hy door de Schryvers van zyn leven en daden zeer geroemd wegens zyne mededogenheit omtrent den armen, en daarom ook by uitſtek genoemd *de milde S. Marten*. Van dezen Utrechtſchen beſchermheilig, en de feeſtdagen hem toegewydt, en de plechtigheden op die dagen gebruikt, verdiend gelezen te worden, het geen onze zeer vermaarde Utrechtſche Godsgeleerde, de Heer Gysbert Voet geſchreven heeft tom. III. Diſputat. Theologicar. p. 448. & ſeqq.

(1) Ziet van deze Magiſtraat hier boven bladz. XVII. en XVIII.

" toe, ende niet langer; ende dan ſo ſelmen
" weder andere Vive kieſen, ende die ſellen
" Vive wezen tot Lichtmiſſe toe, ende men
" ſel altyt enen Borgermeyſter van den Vi-
" ven kieſen wt den Scepenen na der ouder ge-
" woente.

" Ende wairt ſake, dat die Vive, ofte ye-
" mant van hun enigerhande ſaken, daer der
" Stat broken aen hangen, onder hem ſelven
" verduyſterde, ofte dedingen lieten, dat ſou-
" de weſen op tien jaer wter der Stat Rade
" te weſen, zonder oec yemant des te verdra-
" gen.

" Item enich man ofte wyff, die after deſer
" tyt voirt yemant voir onſe Rade ofte Ouder-
" mans beſprake, ſo dat die zake aen den Rade
" ofte Oudermans gebleven worde, ſo zellen die
" gene, die van den Rade ofte de Oudermans tot
" dier zake geſet worden, binnen twee maenden,
" nadien zy die zake aennamen, de Rade weder
" aenbrengen op ten huiſe, ende die eynden ſo
" verre, dat ſy van den partien daer omme ver-
" volcht ofte verſocht werden. ende en deden
" zy des niet, zo zellen hem die Borgermeyſters,
" ofte Overſte Oudermans in horen huiſe gebie-
" den te bliven by horen ede, ter tyt toe, dat
" zy die zake den Rade aenbrengen, ende eyn-
" den als voirſcreven is, op dat die pertien te bet
" ontcommert mogen werden.

" Item ſo en zelmen after deſe tyt voirt nie-
" mant in onſer Stat Rade kieſen, geſondert die
" gene, die eenlopen is, hy en waer yerſt mit
" wive ende mit kynderen, ende mit zynre
" hoechſter weer twee maenden voir onſer Vrou-
" wen dach te Lichtmiſſe binnen der Stad van

" Utrecht geweeſt (1); ende die aldair dan in den " Rade gecoren wert, die zel dat heel jaer mit " zynre hoechſter weer binnen bliven, alſe voir- " ſcreven is, by een coer van vyftich ponden, " ſonder yemant des te verdragen. ende men ſel " oec niemant in der Stat Rade kieſen, die der He- " ren of Joncfrouwen clederen dragen na der ou- " den gewoente.

" Item ſo ſel die Cameraer van onſer Vrouwen " dach te Lichtmiſſe nu naeſtcomende, ende vier " jaer lanck daer naeſt durende, omme onſer Stat " ſculden te bet te vervallen ende te betalen, " niet meer geven voer elk Stats pond, het ſy " lyfrenten ofte erfrenten, dat die Stat ſculdich " is, dan ſes Cromſterten, ende voir elke vyf " oude ſcilden, vier oude ſcilden (2), ende ſo " voirt na beloep; mer die Cameraer die ſell we- " der

(1) Hier van is kort daar na, te weten des Woensdaghs na converſionis Pauli 1450. ontheft *Jacob van Amerongen*, dien toegeſtaan is in den Rade te komen, niet tegenſtaande zyne huisvrouw noch niet met 'er woon ingekomen was.

(2) In des Cameraars rekeninge van den jare 1429. vinde ik, dat ieder oude ſchild bedroeg zes Stadts ponden, en in de rekeninge over dit jaar wordt ieder ſchild geſchat op acht en veertig Cromſterten. Uit welke ik ook leere, dat deeze verminderinge van renten alleen maar plaats gehadt heeft over de ingezetenen dezer Stadt, en dat de buiten lieden, niet te vreden zynde met deze betalinge, tot vier en dertig toe, welker namen in die rekeninge uitgedrukt ſtaan, voor ieder pond negen wit meerder hebben ontfangen, dan Stadts inwooneren, 't welk bedragen heeft eene ſomme van vyf hondert een en tachtig ponden, dertien ſtuivers negen duiten. Waar uit ik opmake, dat de Regeerders van dien tydt hebben begrepen, dat de macht die zy over hunne borgeren en onderzaten oeffenden, zich niet uitſtrekte over vreemden, en dat deze belaſtinge alleen maar treffen moeſt diegene, welke daar voor de beſcherminge hunner vryheit en bezittingen genoten.

" der van der Stat goede ende renten bueren ach-
" te Cromſterten, als hy tot hier toe gedaen heeft.
" behoudelicken, dat onſe borgeren ende onder-
" ſaten malcanderen geven, ende nemen zellen,
" alſulcke erfpacht ponden, ende oec andere ren-
" ten, die tot ponden ſtaen, gelyc die Stat nu op
" hoire goede neemt. Hier inne ſyn geſondert
" die gene, die enige goede van onſe Stat in hu-
" re off in pacht hebben, ende behouden zellen
" na Lichtmiſſe, die zellen haer ponden, die zy
" hebben, ofte krygen konnen, tot ſulke ſomme
" toe, als zy behoeven haer huer ofte pacht me-
" de te betalen, verſtrecken volle ponden, te
" weten acht Cromſterten van het pond.

" Ende tenden deſe vier jaren voirſcreve, ſo
" ſell die Stat van Utrecht die ponden ende oude
" ſcilden voirſcreve weder betalen, als men tot
" hier toe gedaen heeft, mit vollen gelde.

" Item tot wat tyden yemant van onſen Over-
" ſten ofte Raden van onſer Stat wegen wtgereiſt
" zyn geweeſt, ſo ſellen zy des yerſten ſitteldages,
" als die Raet ſit, ende op ten huiſe is, nadien
" zy thuis gecomen zyn, hoir relatie openbaerlic
" op ten huiſe doen, ende den Rade te kennen
" geven, hoe vele dat zy verteert hebben, ſo dat
" die gemeen Raet dat weten mach.

Eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik melden, dat *Jacob van Lichtenberch* Prooſt van S. Pieter, aan die van Amersfoort heeft uitgelevert een Vidimus van eenen brief van Hertog *Willem van Beyeren*, gegeven in het jaar 1413. wegens haare tolvryheit. (1)

(1) Die brief is te leezen in het Aanhangzel op de Kerkel. Oudheden bladz. 368.

1450.

In het jaar 1450. zyn geweeſt

Schepenen.

Jan Sloyer.
Jan van Drakenborch.
Jan de Koninck.
Lubbert de Waell, Borgermeyſter.
Henric van Gent.
Jan Grawert.
Geryt van Culenborch.
Eerſt van Drakenborch.
Jan de Wit.
Jan van der Horſt.
Gisbert van Herdenbroek, Eerſt zoen.
Huge Vuſtinck.

Raden.

Wouter Ysbrants zoen.
Peter van Vosculen.
Pouwels Scroyken.
Jacob van der Horſt.
Symon Dircs zoen.
Dirck Heer.
Alfer Alfers zoen van Lichtenberch.
Jacob Henric Jacobs zoens zoen.
Joeſt van Bueren.
Peter Boyen.
Bertelmeus van Lochorſt.
Henric de Leſe.
Steven van der Horſt.
Jan van der Anxter.
Reyer Modde.

Jan

Jan van Zulen, de Glaſemaker.
Volkert van Baern.
Jacob Pot.
Beernt Grawert, Borgermeyſter.
Eerſt Jans zoen.
Willem Jacobs zoen, Mesmaker.
Evert van Benſcoep.
Jan Knyff.
Geryt van Zulen Lamberts zoen.

Oudermannen.

Dirc van Zulen.
Goſen van Brienen. } Wantſnyders.
Jan van Zulen van Blickenberch.
Willam Geryt. } Snyders.
Jan Claes Geryts zoens zoen.
Rycout van den Velde. } Backers.
Jacob Schout.
Henric Stevens zoen. } Molenaers.
Jan Louwens zoen.
Aernt Peters zoen. } Lynnewevers.
Claes Symens zoen.
Gysbert Kutert. } Brouwers.
Gysbert Claes zoen.
Maes Willam Peters zoens zoen. } Viſchcopers.
Aernt Claes Steffens zoens zoen.
Pouwels Gysberts zoen. } Louwers.
Jan Kye de Hoymaker.
Peter Faes. } Wollewevers.
Geryt Voern de Waell.
Evert van Voerde. } Marsluden.
Peter van Valkendael.
Jan van Oudewater, Overſte Ouderman. } Botterluden.

Jan

Jan van Lochorſt.
Willam Egberts zoen. } Cordewaniers.
Aernt Egberts zoen.
Geryt Schout. } Oudecordewaniers.
Evert van Vosculen.
Matheeus Gysberts zoen. } Corencopers.
Tyman Dedell.
Henric Block. } Oudewantſniders.
Roeloff de Craen.
Willam Teunis zoen. } Steenbickers.
Symon van Teylingen.
Jan Knoep. } Graeuwerkers.
Gysbert Lourens zoen, Overſte Ouderman.
Gysbert van Vlueten. } Ryemſniders.
Claes Schout.
Evert Claes zoen. } Bylhouwers
Bertelmeus van Nyevelt.
Aernt Oge. } Smeden.
Dirck Hack.
Jan die Haze. } Zadelaers.

Aan *Peter Grawert*, Hoofdſchout dezer Stadt, is toegeſtaan dit jaar, als oud Schepen Borgermeeſter in den Raadt te komen; doch tevens heeft de Raadt verſtaan, dat hy na dit jaar, zoo lang hy Schout zoude zyn, tot geen lidt van den gemeenen Raadt verkiesbaar zoude zyn, of zittinge in den Raadt zoude hebben. (1)

Alle

(1) Ziet het Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 204. Uit de lyſt der Hoofdſchouten in dat zelve Placcaatboek bladz. 215. blykt, dat hy voor dezen tydt al Schout geweeſt is, doch door de voorige Regeerders verdreven, ſchynt hy nu wederom in die bedieninge herſteld te zyn.

Alle die geene, die door de voorige Regeringe, om het voorgevallene aan het huis van *Rover van Winſen*, in ballingſchap verzonden waren, voor het grootſte gedeelte met den Biſſchop, en kort daar na wederom in de Stadt gekomen zynde, heeft de Raadt verklaard, dat zy bevrydt waren van de vonniſſen tegens hen geveld, en verſtaan wierden te zyn in dien zelven ſtaat, in welken zy waren, eer zy uit de Stadt verdreven wierden.

Om te voldoen de twaalf duizent Rhynſche guldens, die den Heer van *Gaesbeek* toegezeit waren, wierdt 'er geen beeter middel gevonden, dan het uitzetten van een gemeen Mergengeld voor drie jaren, waar door ieder mergen lands bezwaard wierdt met vyf ſwerte ſtuivers, waar van in het eerſte jaar twee, en in ieder der twee volgende jaren een en een halve ſtuiver betaald zouden worden; en zouden de landzaten daar van een vierde, en de landheeren de drie andere deelen moeten opbrengen. In deeze belaſtinge heeft de Raadt dezer Stadt bewilligt, onder voorwaarde, dat de Biſſchop op zich zoude nemen de Stadt te ontheffen van deze ſchult, wordende aan hem overgelaten de invorderinge van alle het geene noch onbetaald was van het voorige mergengeld, zoo echter, dat de Stadt de twee deelen, die haar daar in toegeſtaan waren, zoude genieten van dit nieuwe Mergengeld, en dat de Stadt den Biſſchop voor tien maanden uitſtel van betalinge zoude geven, van het geene hy noch aan de Stadt ſchuldig was.

Dewyl de Geeſtelykheit misbruik maakte van de vryheit der wyn zyſen, heeft de Raadt verſtaan haar niet meerder te doen genieten, dan in vori-

vorige tyden toegeſtaan was. Te weten dat zy vry wyn mochten kopen en drinken, zoo veel hen luſte, zonder *openbaer taverne*, dat is, mits die niet verkopende, of om geld verſchenkende. (1)

De Raadt heeft alle de borgeren en inwooneren dezer Stadt verboden naar Gornichem te reyſen of aldaar te komen, zoo lange de ballingen zich daar onthielden, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te blyven. En korten tydt daar na noch nader verſtaan, dat niemand met eenen der ballingen zoude mogen ſpreeken of eenige gemeenſchap met hen houden, jaa zelfs de Overſten afgenomen de macht om daar toe vergunninge te verleenen, en dat niemand zulks geoorloft zoude zyn, dan by bewilliginge van den gemeenen Raadt.

Om deze Stadt te verzekeren van onvoorziene overvallen, en te voorkomen alle opſtanden, die tot nadeel van de tegenwoordige Regeerders zouden mogen verwekt worden, en andere voorvallen, waar door de gemeene ruſt en veiligheit zoude worden geſtoort, en in gevaar gebracht, heeft de Raadt deze ordre beraamd: *Overdroegen die Rade out ende nywe, oft noyt waer, het wair gerufte van vianden, ofte van clockenſlage, ofte van brande, ofte toeloep van vechtelic, dat een ygelic man terſtont comen zell by zyn Homans in dat vierdeel, dair hi hoert, ende dat in dezer manieren.*

Item ſo ſellen een igelicke twe Homans in hoir vierendel in allen ſtraten ende gebuerten gaen, ende in elke ſtrate bekenlicke geloeflicke Onderhomans ſetten, na dat dair mannen in woenede zyn.

Wair

(1) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 198.

Wair hondert mannen, off luttel myn off meer, in eenre buerte off ſtrate woenende zyn, dair ſelmen drie ofte vier Onderhomans ſetten, ende ſo wair zeventich ofte zeſtich zyn, dair ſelmen twe ofte drie Onderhomans ſetten, ende wair vyf en dertich ofte vyf en twintich zyn, dair ſelmen een ofte twe Onderhomans ſetten. ende die twe Overſte Homans, die ſellen dan mit die Onderhomans, die zy aldus in die ſtrate geſet hebben, van huſe tot huſe gaen, ende gebieden ende bevelen van wegen des Raets out ende niewe enen ygelicken, alſe tot wat tyde enich laſt ofte noet gebuerde, het wair gerufte van vianden, ofte van brande, ofte dat men die clock ſloege, off dat enige vergaderinge in onſer Stat geſchiede tegens den Rade, als die Raet op ten huſe wair, ofte dat enich toeloep geviel tot groten vechtelic, het wair by nachte ofte by dage, ſo ſellen die twe Overſte Homans van elken vierendeel die Onderhomans in allen ſtraten die wete doen, dat zy hoir buer toeſpreken ende aencloppen. ende ſo zellen dan alle die Onderhomans alle hoir buer toeſpreken ende aencloppen terſtont, dat zy hem reckeloes rede maken, ende mit hem gaen by den tween Overſte Homans op tie ſtede, die in elke vierendeel dair toe geordineert is. Ende ſo wie hier overhorich in worde, ende dit een halve ure verſciete, nadien hy aldus aengeſproken worde, ende by de Overſte Homans op tie ſtede voirſcreve niet en quame, die zoude verboren vyftich ponden.

Item ſo ſellen die Onderhomans hoir buer, die hoir huſe geſloten waren, het wair by nachte off by dage, eenwerff, anderwerff ende derdewerff, herde aencloppen, ende dat die buere dan ten laetſten cloppen niet en antwoirden, die ſoude verboren vyftich ponden, ende nochtans ſouden zy ſtaen tot correxie

rexie sraets tot horen goetduncken. Ende wairt dat die Onderhomans tot yemant der bueren aencloptе ofte aenſprak, ende men hem dan antwoirde, dat die man wt wair., ende men dair en boven ter wairheit ondervonde, dat hy doe in huis geweeſt hadde, die ſoude oec verboren vyſtich ponden, ende nochtans ſoude by ſtaen tot correxie des Raets tot hoer goetduncken. Ende men ſell alle die Onderhomans eden, dat zy niemant in den aencloppen ofte aenſpreken verſchonen, noch overzien en zellen, ende dat zy ſe den Rade aenbrengen zellen, die hier in brokich werden zellen. Ende die Onderhomans zellen van alle broken, die hier inne verboert werden, den vierden penninc hebben. Ende hier inne zyn geſondert die zieken, die bewyſen mogen, dat zy voir dier tyt van ziecte in huis gebleven zyn, die en zellen niet verboren.

Item alſe die vierdelen dan aldus beſet zyn, alſe voirſcreven is, ſo mach men dat opſtaen, ende oec der Gilden waec in Haſenberch wel ontberen; mer elke waec zel houden voirtan an die muer op ten toernen, dair menſe voirt nutſte wyſen ſall, alle nachte twe geloefflicke wakers, die elke den halve nachte waken zellen. ende wanneer men die wakers oec op ten poirten ende op ten toernen leggende hout, ſo ſelmen over den anderen toern twe wakeren leggende hebben, ende die een zel waken des voirmidnacht, ende die ander den namidnacht, ende ſellen wtſiende leggen, ende hebben een cleppe in die hant, ende, zonder ruſten, hoiren halven nachte cleppende weſen. behoudelic dat die twe hoire waeck allikenwel houden zellen gelyc zy plegen. Ende oec mede ſellen alle nacht van der Plaetſe gaen drie paer omggende wakers, ende elc paer ſell ſnachts twewerven ommegaen, ende die wakers op tie muer toeſpreken

ken, ende zo wie zy vinden, die mitter cleppe niet en clepten, die zellen zy tot elker reyse becoren van vyff ponden, ende dat sellen die wakers half hebben. ende die Cameraer sel den wakeren dan de helfte aen zyn loen offslaen. Ende dat yerste paer van den ommegangers sellen van der Plaetse gaen des avonts, als die clocke negen slaet, dat ander paer, als die clocke tien slaet, dat derde paer, als die clocke elf slaet, ende dat yerste paer dan wederom, als die clocke twaelf slaet, dat ander paer, als die clocke een slaet, ende dat derde paer, als die clocke twe slaet. Ende waer enich van dese drie paer Ommegaenders, die horen ommegang niet en hielden, als voirscreven is, dat zoude die wakers op tie toernen wel weten, die soude die Wakers des anderen dages de Cameraer aenbrengen, ende die Ommegaenders zouden verboren tien ponden, ende dat zoude die waker, diet den Cameraer aenbrochte, halff hebben. Ende omme dan aldus die wake in der ordonnantie voirscreve te houden, so sellen alle nacht aen der Plaetse waken twe van den Rade out ofte nywe, die dese Ommegaenders beslueren zellen, ende dit zel omme die tien weken eens omme comen. Ende wairt zaec, dat yemant van den twe van den Rade hoir nacht aldus niet en bewairde, off dat zy niemant anders van den Raide in hoir stede geset en hadden, dien zoude die Vive off panden een pond, sonder yemande des te verdragen. Ende die Onderbomannen van den Gilden, die tot ene wake horen, die zellen hoir wakers op ten toernen op 't lichste winnen by twe van den Rade, die men dair toe scycken zell, ende dese twe van den Rade zellen elke wake hoir waken op ten toirne helpen bogen, elc in hoir slach ende op hoirs selfs toer-

nen (1), *dairt men doen mach, ende dairs te doen is.*

By den ouden en nieuwen Raadt, en gemeene morgenſpraak van alle gilden is een nieuw voorſchrift gemaakt, waar na by het lot de gemeene Raadt, en Borgermeeſteren, en Overſte Oudermannen in het vervolg zouden verkoren worden, en de Raadt hare ſlytingen en overdrachten, indien dezelve niet eenparig konden genomen worden, by raminge tot beſluit zoude brengen. Deze ordre is is wel waardig om gelezen te worden, doch te lang om hier te plaatzen, te meer ſlaa ik die over, om dat ze te vinden is in het Utrechtſch Placaatboek. (2) By dezelve is, onder anderen, verſtaan, dat niemand, welken het borgerrecht gegeven was, of die het om geld gekocht hadt, in het toekomende tot Borgermeeſter, Overſte Ouderman, of Cameraar verkiesbaar zoude zyn; en de oude overdrachte van den jare 1361. vernieuwt, volgens welke de vier Overſtens en ieder Schepen een paard moeſten houden, 't welk ten minſten twaalf oude ſchilden waardig was. (3)

Tuſſchen de Geeſtelyken moeten te dezer tydt heevige verſchillen zyn ontſtaan, om dat ik vinde, dat de Raadt woensdaghs na Inventio Crucis de overdrachte van den jare 1439. (4) heeft vernieuwt, en op dat de ruſt in de Stadt daar door niet zoude geſtoort worden, ſcherpelyk alle borgeren

(1) Van de Toornen, die op de Stadts wallen ſtonden, en des nachts tot wachtplaatzen verſtrekten, zal ik naderhand gelegenheit hebben om meerder bericht te geven.

(2) III. Deel bladz. 75.

(3) Ziet Matth. III. de Nobilit. p. 901. en Utrechtſch Placaatb. III. Deel bladz. 69.

(4) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 510.

geren en inwooneren verboden zich daar mede te bemoeyen, en de eene of de andere partye by te ſtaan, of tegen te gaan.

Veel oplettenheit heeft de Raadt ook gebruikt om te weten en te kennen alle, die van buiten in de Stadt zouden komen, en daarom hare oude overdrachten vernieuwt, en ter klokke laten afkondigen, dat niemand, van wat rang of ſtaat hy was, geeſtelyk of weereltlyk, zonder bekomen vry geleide, en zonder opgave van zyn byhebbend volk, in de Stadt zoude worden toegelaten, uitgezondert alleen *Hendrik* en zyn zoon *Gysbert* van Montfoort.

Cornelis van Drakenborch gewapend op de Plaatze voor het Raadthuis, de Overſtens kwalyk bejegent hebbende, is, vermits hy deeze euveldaadt in dronkenſchap begaan hadde, op verzoek van den Biſſchop en zyne nabeſtaande het leven door den Raadt geſchonken, en op deze wyze gevonniſt: dat *hy in hembde en in broeck voir die clocke comen ſel mit enen bloten zweerde, ende bekennen zyn lyff verboert te hebben, ende bidden den Rade vergiffeniſſe; ende dair en tendens ſell hy leggen int Paradys, off ſinte Katrinepoirt, ende eten water ende broet, ter tyt toe hy den Rade goede borgen geſet heeft, dat hy binnen den eerſten jair, na dien hy van de poirte gaet, een bedevaert tot Roemen ende ſinte Jacob doen ſell, ende daer van betoen doen, dat hy die gedaen heeft, ende dair en tendens tien milen weges van der Stat van Utrecht bliven tien jair lang dair naeſt geduerende. Ende hier op ſell hy der Stadt van Utrecht oirvede doen in brieven, ende borchtocht dair voir ſtellen, by eenre penen van twee hondert oude ſcilden, dat hy dit voirgeruerde doen ende volbrengen ſell, ende oec nye-*

mant misdoen in woirden noch in werken om der saken wille voirgeruert op syn lyff. Ende hier toe neempt hem die Raet zyn borgerscap, ende en sell nimmermeer, om nyemants bede, off om geenre zaken will, borger weder worden mogen, noch met genen nywen Heer weder incomen. Ende dese overdrachte en selmen tot gene tyden om nyemants bede will, noch anders verlichten, noch breken mogen. Dit vonnis heeft de Raadt ter klokke laten afkondigen, en daar noch bygevoegd: *Voirt so vernywet die Raet oudt ende nye hoir voir overdrachten, ende waernen enen ygelicken, waert dat enich man after deser tyt voirt, het wair by dage off by nachte, enich vechtelic off oploep maecte op yemant van onsen Rade, off der Stat dienren, dat men dat terstont an hem rechten sell mitten zweerde an sinen live, sonder yemant des te verdragen.*

In den zomer van dit jaar heeft de pestziekte veele menschen in deeze Stadt het leven benomen. Verscheide Leeden van den Raadt hadden zich, om deeze bezoekinge te ontgaan, buiten de Stadt begeeven. Doch dewyl de Stadt in zulke tyden ten hoogsten nodig heeft het bestier der Regeeringe, om op alles goede ordre te stellen, heeft de oude en nieuwe Raadt des vrydaghs na Margrete overdragen, dat niemand van den Raadt buiten de Stadt zoude gaan en daar buiten blyven langer dan acht dagen achter den anderen, en dat alle die buiten waren, binnen drie weeken weder in de Stadt zouden komen, op verbeurte van twee jaren uit de Stadt te zyn, en nimmermeer wederom tot een lidt van den Raadt te worden verkoren. Ik vinde niet, dat ter weeringe van den voortgang der besmettelykheit dezer ziekte, eenige andere voorzorge gedaan is,

dan

dan alleen, dat aan alle, die eet of drinkwaren verkochten, zoo iemandt in hunne huizen van deze droevige kwaal was aangetaſt, of door deszelfs woede geſtorven, verboden was iets te verkopen, op verbeurte van vyf ponden.

Frederik van Reneſſe, dien wy op het vorige jaar onderſteld hebben, door de vlucht ontkomen te zyn, heeft met eenige ingezetenen dezer Stadt gemeenſchap gehouden, en getracht door derzelver hulp en byſtandt wederom in de Stadt te komen, en de oude Regenten te herſtellen. Ter bereiking van dit oogmerk, heeft hy eenig volk by den anderen verzameld, en is met dezelve de Stadt genadert: doch deeze toeleg is ontdekt en mislukt. Twee dezer Stadts inwooneren van dezen aanſlag kenniſſe gehadt; en aangenomen hebbende dezelve te begunſtigen, zyn met de doodt geſtraft, en is de eene, genaamd *Wouter Peters zoon*, gevierendeeld, en ieder deel zyns lichaams voor de vier poorten ten toon geſtelt, en de andere *Gelis Pouwels zoon* gerabraakt.

De Raadt dezer Stadt heeft des Vrydaghs na S. Eliſabeth beſloten het huis te *Rynouwen* ten gronde toe te verbranden, na dat alvorens eenige bergroeden, en eene groote boom van daar gehaald, en gebragt was aan de Vaart, alwaar het groote hooft in dit jaar gemaakt, en de ſpuyen met planken zyn bezet. Ik vind in de rekeninge van den tweden Cameraar, dat deze bergroeden in de ſpuy zyn ingeheit, en met het hout van den afgehakten boom gezweept en geankert. Het ſchynt my toe, dat de Raadt dezer Stadt de afbrandinge, en dus de geheele vernietiginge van het huis *Rynouwen*, (waar van *Frederik van Reneſ-*

ſe Heer (1) was,) bevolen heeft uit weerwraak van dezen geſmeeden aanſlag.

Hendrik van Meurs, Biſſchop van Munſter is in dit jaar overleden. *Rudolph van Diepholt*, onze Utrechtſche Myterdrager, hier van bericht bekomen hebbende, is met een groot gevolg van Edellieden gereiſt naar Munſter, om de ſtemmen der Canoniken te vragen voor zyns broeders zoon *Coenraad van Diepholt*, die op zyn achtiende jaar al tot Prooſt van S. Marie was verkoren, en thans Prooſt van S. Lebuinus kerk te Deventer, en Prooſt te Osnabrugge was. De mededingers tot die hooge waardigheit waren *Walraven van Meurs*, broeder van den overleden, en *Erik van der Hoey*, wordende de eerſte door zynen broeder *Dirk van Meurs*, Keurvorſt van Keulen, en de tweede insgelyks door zynen broeder Grave *Jan van Hoey*, ernſtig der Canoniken gunſt aanbevolen. Na dat onze Biſſchop te Munſter eenigen tydt zich opgehouden, verſcheide koſtbaare

(1) *Johan van Reneſſe*, Grootvader van dezen *Frederik*, hadde in Huwelyk gehadt *Alyd van Lichtenberch*, zynde eene erfdochter, waar door in het geſlacht der *Reneſſen* gekomen zyn de aanzienelyke goederen, voortydts door die van *Lichtenberch* bezeten, en onder dezelve het huis *Rynouwen*. In de verantwoordinge die de Regeerders naderhand hier van gedaan hebben, te vinden by Matthaeus tom. II. Analect. p. 242. wordt gezegt deze verbrandinge geſchied te zyn op bevel van Biſſchop *Rudolph* en den Raadt dezer Stadt, om dat die van *Reneſſe* hunne oirvede hadden gebroken, en dat de weduwe van den Heer van *Reneſſe* met hare kinderen voor die ſchade naderhant is toegeleit 1400. ponden lyfrenten. 'T welk ſchynt te ſtryden tegen het geene ik hier voor hadde aangetekend, te weten dat ik niet gevonden hadde, dat *Frederik van Reneſſe* oirvede gedaan hadde, en daarom daar aan twyffelde; doch hier wordt niet *Frederik van Reneſſe*, maar in het gemeen *die van Reneſſe*, dat is die van het geſlacht van Reneſſe genoemd.

re gasteryen aangerecht, en veel gelds verspild hadde, is hy, zonder zyn oogmerk bereikt te hebben, wederom van daar vertrokken.

By het verdrag tusschen Bisschop *Rudolph* en *Walraven van Meurs* aangegaan, was aan *Walraven*, voor den afstandt van alle recht op het Utrechtsch Bisdom, toegezeit een jaarlyks inkomen, en volgens het getuigenis van Veldenaar, *den tienden penning van de Geestelykheit van het Crisdom t'Utrecht*, zoo dat de Geestelykheit hem jaarlyks zoude uitreiken het tiende gedeelte harer opkomsten. Dit heeft de Paus goetgekeurd, en daar van brieven uitgeleverd, en den Bisschop van Luik tot uitvoerder gestelt. Welke, op verzoek en vervolg van *Walraven van Meurs*, de Utrechtsche Geestelykheit de opbrenginge van die schatting heeft bevolen, onder bedreiginge en verbeurte van den ban by weigering. De vyf Godtshuizen en het Capittel van S. Lebuin te Deventer, dezen last zeer zwaar en ondraagelyk oordeelende, hebben de betalinge geweigert, en zich zeer nauw vereenigd, en verbonden om op gemeene kosten van dit bevel des Luikschen Kerkvoogdts beroep te doen op het Roomsche Hof (1). Vervolgens hebben zy aan den Bisschop geschreven, en verzocht dat hy zynen transfix brief, gestoken door den brief van den Bisschop van Luyk, wilde intrekken, en hen bystandig wezen in hun beroep op den Roomschen stoel (2), tot eene drangreden gebruikende, dat hy voortydts by eenen bezegelden brief beloofd hadde, alle zaken, zyne verkiezinge en aanstellinge tot Bisschop betreffende, op

(1) Ziet Matthaeus tom. IX. Analect. p. 424.
(2) Matth. d. l. p. 428.

op zyne eigene koſten te zullen vervolgen. (1) Ook hebben ze geſchreven aan den Biſſchop van Luik, verzoekende ontheffinge van de beveelen. (2) Doch te vergeefs, waar door groote oneenigheit tuſſchen den Biſſchop en de Geeſtelykheit ontſtaan is.

1451.

In het jaar 1451. is de Regeering aldus verzet.

Schepenen.

Geert de Coninck, Borgermeeſter.
Henric de Wit.
Henric van Nyevelt.
Willam van Gent.
Jan Trinde.
Herman van Lewenberch.
Claes van den Zevender.
Geryt Grawert.
Jan de Coninck de Jonge.
Jan Rwſch Peters zoon.
Jan Dedel.
Lubbert van Alendorp.

Raden.

Bertelmeus Zoudenbalch.
Jacob Wouters zoen.
Wouter van Catwyck.
Geert Snell.

Jan

(1) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 473.
(2) Matth. d. l. p. 429.

Jan de Wilde.
Tyman van Oudenkoep.
Willam Claes Steffens zoens zoen.
Henric Jacob Dircs zoens zoen.
Loyck de Wael, Borgermeeſter.
Jacob van Winſen.
Geryt de Haen.
Jan van Maſtwyc.
Braem van Luttikenhuys.
Goert Dedel.
Dirck Block.
Peter van Well de Leydecker.
Willam Scroyken.
Jan Thomaes zoen.
Henric Peters zoen.
Steven Claes zoen.
Jan van Benſcoep.
Willam Jans zoen van Scerpenborch.
Tyman Nypyſer.
Dirck van Waell.

Oudermannen.

Jan Zittert.
Vrederic die Voecht. } Wantſniders.
Geryt Knyff.
Huge van Gronenberch. } Sniders.
Aernt van der Horſt, Overſte Ouderman.
Willam Proeſt. } Backers.
Tyman Hackert.
Beernt Haſert. } Molenaers.
Andries Jans zoen van Coten.
Henric Merre. } Linnewevers.
Willam van Lochorſt.
Ariaen van Cleve. } Brouwers.

Eerſt van Herdenbroec. } Viſchcopers.
Ector Haſert.

Geryt Weſſels zoen. } Louwers.
Geryt Steffens zoen.

Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Jan Willams zone.

Goert de Coninck van Voerde. } Marsluden.
Michiel Roelofs zoen.

Jan van Zyll Roelofs zoen. } Botterluden.
Jan van Valkendael.

Jan Jans zoen. } Cordewaniers.
Rutger Peters zoen.

Henric Koeniken. } Oudecordewaniers.
Jan Robberts zoen.

Jan Grawert Hugen zoen. } Coerncopers.
Cornelis Walichs zoen.

Willam Block. } Oudewantſniders.
Geryt van Oeſtrum.

Geryt Bollitgen. } Steenbickers.
Jan Vrancken zone.

Goetſcalc van Winſen. } Graeuwerkers.
Henric de Goyer.

Goert Bot. } Riemſniders.
Claes Folperts zoen.

Geryt Faſſe. } Bylhouwers.
Vrederic Gysberts zoen.

Wouter van Teylinge, Overſte Ouderman. } Smeden.
Peter Rwſch.

Henric de Haſe. } Zadelairs.
Adriaen van Weſel.

Ter behoorlyke onderhoudinge van den Lekkendyk, heeft de Raadt dezer Stadt bewilligt in eene uitzetting van een halve witte ſtuiver op ieder mergen lands. De

De Raadt dezer Stadt, ondervindende dat het maandelyks aankomen van twee nieuwe Keurmeesteren nadeelig was, en de verbeurde keuren niet naar behoren wierden ingewonnen, heeft verstaan, dat in het vervolg alle jaren, even na het verzetten van de Regeering, twee mannen uit den Raadt zouden worden aangestelt, welke het geheele jaar door die bedieninge zouden waarnemen.

Gerrit van Hogehuizen is te dezer tydt aangesteld tot geheimschryver van de Oudermannen, met bevel van zich naar dit voorschrift te gedragen: *In den yerſten ſel Geryt van Hogehuiſen altoes, als die Oudermans op ten huiſe ſitten, dair by ſitten, gelyc een Stat Clerc voir de Rade, ende aldair ſcriven alle zaken van overdrachten, gebliven, ſlitingen ende wilcoren, die voir de Oudermannen vallen ende geſchien zullen. Ende dat boec, dair mede deze overdrachten, gebliven, ſlitingen ende wilcoren in ſel ſcriven, zel ſo groet weſen, alſt voir den Rade is, ſo dat ment van jaer tot jaer niet verniwen en derff. ende hier off zel die Clerck hebben voir zyn loen van elke wilkoer, het ſy dat die verwilcoert wert tot enen termyne, off tot meer termynen, een out botken, off die weerde dair voir aen anderen gelde, ende van eenre ſlitinge te teykenen vyf ſtuivers; ende die zell die gene wtleggen, die de zake voirgaet, ende die gene, die in den onrechte vallen, ſelt hem weder geven. Ende anders en zel deſe voirſcreve Clerck geen loen hebben* (1), *ten wair off yemant ſlitinge off wilcoren wten boeken getey-*

(1) In het volgende jaar des dingsdaghs na Criſpini, is der Oudermannen Clerk toegelegd zoo veel te hebben van de nieuwe borgers, als de Stadts Clerk daar van genoot.

teykent woude hebben, des dat hy dair off nemen mach van eenre ſlitinge vyf ſtuivers, ende van eenre wilcoer een botken. Ende ſo wie dat enige ſlitinge ofte wilcoren van hem begeert te hoeren, dien ſel hyt leſen wten boecke, ſo dicke dat yemant begeert, zonder yet daer van te nemen by zinen ede.

Item deſe Clerck voirſcreve ſell den Overſte in der tyt, ende zonderlinge die Overſte Oudermans, in redelicken zaken geboerſaem weſen, ende hy zel der Stat in ſtacie dienen, gelyc der Stat ende der Scepen Clerck, met dewelke hy mede vercleet zel weſen. De voornoemde *Hogenhuiſen* heeft by eede belooft dit te zullen nakomen.

De ballingen hebben wederom eenen aanſlag gemaakt, om des maandaghs 's nachts voor Palmen de Stadt te overvallen, en by verraſſinge in te krygen; doch dit voornemen is hen mislukt, en zyn *Jan Evertszoon*, *Geryt Gelis zoon*, en *Wynant Jans zoon*, die der ballingen oogmerk aangenomen hadden te begunſtigen, met den zweerde ter doodt geſtraft.

By openbaare klokluidinge heeft de Raadt dezer Stadt des maandaghs na S. Jans dagh decollatio aan de Carthuiſers, in het Sartroyen klooſter, ook Bloemendaal (1) genaamt, gelegen buiten de Weerdpoort in Stadts vryheit, zich onthoudende, als mede aan hunne huisgenoten, verboden in de Stadt te komen, en ernſtig gelaſt de borgeren en inwooneren dezer Stadt zich te wachten, van zich by hen te begeven, of eenigen omgang met hen te hebben, op verbeurte van vyf jaren uit

(1) Van dit Klooſter, en deszelfs ſtichtinge kan gezien worden de Heer Matthaeus lib. 11. Fundat. Eccleſiar. 3. p. 419.

uit de Stadt te blyven, om dat zy *met leugentaal onze Stadt aan den Rade van Holland hadde beſwaart*, zullende dit verbodt ſtand grypen, ter tydt toe zy die beſwaarniſſe afgedaan, en de Stadt hunne breuken gebetert hadden. Waar in dit bezwaar en de leugentaal beſtaan heeft, hebbe ik niet gevonden.

Volgens de oude keuren was het aan de leeden van den Raadt niet geoorloft in des Raadts vergaderinge tegenwoordig te zyn, noch te ſtemmen, wanneer in dezelve zaken, hunne nabeſtaande aangaande, voorgebracht wierden; maar waren zy verplicht in dat geval op te ſtaan; doch te dezer tydt is men eenigzints daar van afgegaan, en verſtaan, wanneer in den Raadt gehandelt wierdt van die geene, die in het jaar 1449. gebannen, of uit de Stadt gevlucht waren, dat ze in dit geval niet van het Raadthuis zouden mogen gaan, ſchoon onder die ballingen en voorvluchtigen hunne bloedverwanten, jaa zelfs zwagers, zich bevonden.

Om, zoo veel mogelyk was, te beletten de ſluykeryen op den wyn excyns, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Jacobs dagh, dit volgende overdragen, 't welk ik al te opmerkelyk gevonden hebbe om hier over te ſlaan, dewyl men daar uit gedeeltelyk zien kan, op wat wyze de Wynneeringe in dien tydt alhier geoeffent, en hoe de ſys ingevorderd en betaald is. *Overdroegen die Rade out ende nie, dat after deſer tyt voirt, niet dan tot vier perſonen toe in den vennoetſcap van den wynſys en zellen weſen, die mitter wynering omme gaen, off die dair aen winnen ofte verlieſen; mer oft hem gelieft, ſo mogen zy wel tot hem nemen in den vennoetſcap voirſcreve noch tot vieren toe,*

ende

ende niet meer, die mit de wyneringe niet omme en gaan, noch oec dair aen en winnen, nochte aen en verlieſen.

Item ſo en ſelmen voirtan niet dan eenrehande Rynſch wyn in eenre kelre, ende oec niet dan een vat teffens opſteken, ende tappen, hy zy root wyn ofte blanck wyn, ende terſtont als dat vat opgeſteken is, ſo iſt ſysber. Ende iſt dat enich wynman in den zelven kelre anders enige wine opſtake, dan te tappe liep, off wechgave, dat vat ſoude terſtont oec ſysber weſen, ende dair toe ſoude hy verboren vyftich ponden, half totter Stat behoeff van Utrecht, ende halff totter Sysmeyſters behoeff in der tyt. ende dit ſellen hem die Busmeyſters van den Rade wtpanden, zonder verdragen.

Item ſo ſelmen voirtan alle Suders ofte Weſters wine, die opgeſlegen zyn, ofte die binnen onſer Stat comen, ende opgeſlagen zullen werden, opſcriven by den Sysmeyſters in der tyt; ende men en ſell oec van de voirſcreve winen niet buten onſer Stat ſenden noch vueren, men en heeft yerſt een teyken van de Sysmeyſters. ende die voirſcreve wine, als men die wtſeinden ſel, zo ſel men ſe den Sysmeyſters yerſt geven te drincken, off zys begeren, omme te weten wat winen men wtzeynden zell.

Ende wairt oeck dat enich man enige van de voorſcreven winen wtzeinde zonder teycken te hebben van de Sysmeyſters, ofte oec inſloege, eer dat ſy van de Sysmeyſters opgeſcreven waren, die verboerde vyftich ponden, alſo dicke als hyt dede, half tot behoeff der Stat van Utrecht, ende half tot der Sysmeyſters behoeff in der tyt, dat hem die Busmeyſters van den Rade wtpanden zullen, zonder yemant des te verdragen, ende dair voir hebben enen pont.

Ende wairt oec dat die wynluden als zy aldus

hoir

hoir winen wtſenden willen, die Sysmeyſters niet by huis en vonden, omme een teyken van hem te nemen, zo mogen zy hoir winen wtzenden zonder verboren, by een van den Rade, ofte by twe van horen buerluden, die zy dan by nemen zullen. behoudelicken nochtans, dat men den Sysmeyſters dan des zelven dages, ofte tierſte zy thuis gecomen waren, te kennen geven zel, wat winen, ende hoe veel men wtgezent heeft, byt verboren van de vyftich ponden voirſcreve.

Item wairt zaek, dat die wynluden tot eniger tyt onverſien ſcade aen hore winen in die kelders leden, den ſcaye zellen zy terſtont den Sysmeyſters laten bezien, ende dien ſcayen zelmen hem dan corten aen horen ſys. ende dede hem die Sysmeyſters dan weygeringe dair van, ofte dat zy niet thuys en waren, ſo mogen die wynluden den ſcaye laten beſien by twe van horen buerluden, off by enen van den Rade, ende dair by zelmen dan de ſcade groten, ende dit ſelmen de Sysmeyſters te kennen geven des zelven dages, als die ſcade aldus beſien ende gegroet is, ofte tyerſte die Sysmeyſters thuis gecomen ſyn. Ende wairt zaeck, dat men des niet en dede als voirſcreven is, ſo en derven hem die Sysmeyſters den ſcaye niet corten.

Item yemant, die enige van de winen voirſcreve inſloege, eer die van den Sysmeyſters opgeſcreven ende geroyt wair, die verboerde tien ponden van elcken ſtucke wyns, ſo dicke als hyt dede, die een helfte tot der Stat behoeff ende die ander helft tot der Sysmeyſters behoeff in der tyt, dat hem die Busmeyſters van den Rade wtpanden zellen, als voirſcreven is.

Item die Wynroeder (1), *alſe hy die voirſcreve winen*

(1) Deze wordt elders genoemd *des Stadts Vergier*, van het

winen aldus roeden ſall, dat en ſal hy mit gene crite opſcriven, mer hy zall mitter haeck trecken opt vat, ſo dat ment zien mach.

Item alſe die Sysmeyſters aldus omme zellen gaen ſcriven, ſo ſellen die oude Sysmeiſters mit hem gaen, ende al in allen kelres, dair zy die voirſcreve winen opgeſcreven hebben. Ende wairt zaeck, dat die Sysmeyſters hier na enige winen vonden, die zy niet

het Latynſch woord *virga* eene roede, war mede de wynvaten geroeit worden, gelyk noch hedendaags geſchiet. Deze ordonnantie op de Sysmeiſteren en Wynkopers is de eerſte niet die door den Raadt dezer Stadt is beraamd. Ik hebbe noch eene oudere gevonden van het jaar 1388. des vrydaghs na S. Remeys (dat is Remigii) dagh. Welke ik dienſtig achte hier op te geven, om dat wy daar uit zeker bericht konnen bekomen van het geen de Wynkopers toegelaten en verboden was, en hoe zy die neeringe in oude tyden alhier hebben geoeffent:

Van den Wynſys.

Overdroeghen de Raet out ende nye, zo wanneer de wynſys wtgaet, dat men alle wine, die ghewaent ſyn, tappen mach twe daghe lang na dien daghe, dat de wynſys wtgaet. ende wes wine binnen dien zelven tween daghe nyet ghetappet en zyn, die mach die ghene, die de wyn zyn is, wtlaten of hi wil, of hi waer ſysbaer den nywen Sysmeyſters ende wes wine niet ghetapt en waer, ende de zi voert tappen wouden, die zoude der Stat Vergier roeden bi zinen ede, ende daer zouden hem de nye Sysmeyſters of lonen. Ende de ghene de wyn opſteken ende tappen, die zellen den achſten penninc, daer zyt voer opſteken, wtgenomen Vernaets, Malevizie ende Romanje, zo wes yemant daer of waende en opſtake in enich Sysmeyſters tyd, dat zoude hi verſiſen van alſo veel, alſe hys tappede, ende nyet meer in des Sysmeyſters tyt voirſcreve. Ende ſo wes ſi daer of behouden, ende nyet ghetappet en hadden, dat ſouden zi elken toecomenden Sysmeyſteren verſiſen van alſo veel, alſe zys tappeden ende nyet meer. Ende elc Sysmeyſter die zelt doen vergieren, op dat hi weten mach hoe veel dat mens tapt in zynre tyd, daer hi ſinen ſys of eyſſchen ende hebben mach; ende ſo voert van Sysmeyſteren tot Sysmeyſteren op allen toecomenden Sysmeyſteren coſt. Ende

die

niet opgeſcreven en hadde, noch die hem oec die oude Sysmeyſters niet geweten en hadde, ſo ſellen die oude Sysmeyſters verboren tot elken reyſe vyftich ponden, half tot der Stat behoeff, ende half tot behoeff der Sysmeeſters in der tyt.

Item alſe die Sysmeyſters omme gaen ſcriven, ſo mogen ſy mitten Busmeyſters van den Rade alle die wynluden ende tappers eden, dat ſy geen ſuyers off Wes-

die Sysmeyſteren moghen die ghene eden, die die Vernaets, Maleviſie ende Romanje voirſcreven tappen, dat ſi ghene andere wine doer die drie winen voerſcreve ghetoghen en hadden, na overdracht des Raets van de Stat out ende nye, zonder enich argheliſt.

Van den Wyn ende Wynluden.

Die Wyntapper, wert hi begrepen mit waenre mate (1), *de zel gelden vyf ſcillinge, alſo dicke als ment vint.*

Die wyn met zonder mate, gheteykent mitter Stat teyken, die zel ghelden een pond, ende voert alſo dicke als men hem daer mede begrypt.

Die wyn gheeft om ghelt, ende mit enen craen wtleyt in enen anderen vate daer in, die verboerde drie ponden.

Gheen zamencopers en zellen Comans wezen van dien ghoede, daer zi zamencopers of zyn, voert te vercopen dat ghoet bi enen koer van twe ponden off hi verboerde een jaer zyn ambocht.

Nyemant en zel zine taveerne van wine vorder oefenen dan op ſinen kelnaer, bi enen koer van enen ponde, zonder tapper of roeper, die moghen gaen, maer ghenen wyn mit hem draghen van der taveerne bi enen ponte ofte ſcuppen.

Waer yemant, die enighen wyn tappende binnen onſer Stat duerre, dan de Stat ghezet hadde, die verboerde drie ponden, ende dair toe den ſys, ende die Stat ſoude voert doen tappen voer dat ghelt daer hi voer ghezet waer.

Waer yemant die wyn vercofte, die men tappede onder die Eccleſi, die zel der Stat horen ſys gheven, ghelike of hiet zelve tappede.

Voert

(1) Dat is, wordt hy betrapt in geene goede mate zynen wyn te tappen en te leveren.

Weſters winen meer en hebben dan zy aldair tonen, ende te voirſcine brengen in vaten, in cruken noch in kannen. Ende wairt dat hier in yemant brokich gevonden woirde, den zoudmen meenedich ter clocke wtkundigen, ende dair toe zoude hy verboren vyftich ponden, half totter Stat behoeff, ende half tot der Sysmeyſters behoeff voirſcreven, dat hem die Busmeyſters van den Rade wtpanden ſellen, alſe voirſcreven is. *Item*

Voert zo wie den andren, die wyn tappen woude, zyn taveerne verbade, of daer om dobbelde, ofte op ten beſten wyn liete, ofte enigherhande dinghe daer om dede, daer die ander taveern mede after bleve, die verboerde vyf ponden, alſo dicke alſe hyt dede, ende die ghene, die zyn taveern daer mede after liete, die verboerde oec vyf ponden.

Die Zuderſchen wyn verlaet in Rynſche vaten, die verboert van elc ſtuc, iſt groot, iſt cleyn, tien ponden. Voert die Zuderſchen wyn menghet in Rynſche wyn, of anders enighe wine, Malernizey ofte Claret, of hoe hi genoemt waer, die verboerde oec tien ponden.

Voert zel Zuderſche wyn legghen in zinen zonderlinghen kelnaer, daer anders ghene winen in legghen, dan Zuderſche wine, die anders dede die verboerde vyf ponden.

Voert en zel nyemant meer dienres hebben dan een hooftroeper ende enen knecht op ten kelnaer. (1) *maer die hooftroeper mach gaen dienen daer hi wil.*

Voert waer enich man, die de taveerne zyn waer, die dit verbrake heymelic of openbaer, die verboerde ene maent de Stat ende ene mile daer of.

Waer enich Wynroeper, die enighen wyn prysde, alſe die ghenen dienſt en hadde, ofte lakede, alſe hi ghenen dienſt en hadde, die verboerde een maent de Stat ende ene mile daer of.

Voert waer yemant die een leghel wyns opſtake, ende dat proe-

(1) In een beſluit des Raadts genomen des vrydaghs na onſer Vrouwendagh Lichtmiſſe in het jaar 1374. leeze ik: *En zel ghene wynman meer dienres hebben dan een, ende die en zel niet vorder dienen mochte gaen dan op ten kelnaer, daer men dien wyn tapt. enae enich knecht, die dat verbrake, die zel een maent lang leggen in den roden toerne. Ende enich wynman, die dit verbrake, die verboerde vyf ponden, alſo dicke als hyt dede, ende die zellen die Koermeyſters in der tyt opboeren op ter Stat kiſte bi horen ede.*

Item ſo zellen die Sysmeyſters ten heiligen zweren in tegenwoerdicheit sraets op ten huize, als zy haren ſys beſetten na der gewoente, dat zy deſe overdrachte voirſcreve houden ende voldoen zellen horen ſyſoen wt, ende dat zy oec geen wynluden noch tappers, die enige der punten voirſcreve brokich gevonden woirde, mit hem en zullen laten dedingen, heimelic noch openbaer, in eniger wys; mer hoir volle

ven liete op ter ſtraten, of dat hi daer wt ghetappet hadde den lude om hoer ghelt, ende dan in enen andren leghel voer, dat crancker wyn waer, die verboerde tien ponden, ende dair toe zoude de Stat dat eerſte leghen op doen ſteken ende tappent voert wt.

Voert waer enich wynroeper of wyn knecht, de wyn prysde voer verwe te houden, ende gheen verwe en hielde, zo verboerde die hooftroeper ene maent de Stat, ende den knecht ſoudemen ſcuppen, off hem hoer meyſters nyet en ſtonden.

Ende waer yemant de wyn dede roepen voer dat hi verwe houden zoude, ende hi ghene verwe en hielde, die verboerde tien ponden, ende die zoude hi brenghen bloots hoefts ter klocken van den kelnaer, daer die wyn gelopen hadde. ende de wyn, die men roept voer verwe te houden, die zel twalef uren lang verwe houden.

Voert meer en zellen nyet meer veynoots weſen aen winen, dan vier mannen in enigher veynootſcappen, ende yemant, die meer veynoten hadde, ofte lofte, ofte vorwaerden mit yemant, dat in enigher wyn te win of te verlieze droeghe, die verboerde vyftich ponden, alſo dicke alſe hyt verbrake. ende hier zellen die Keurmeyſters maendelix onderzoek of doen, ende eden elken perſoon bi hem. ende die zel zweren, dat hi daer in nyet gebroeckt en heeft, noch nyemant dat hi weet, zint dier tyd, dat dit punt eerſt overdraghen wart ende die koeren zellen hebben half de Stat, ende half die Koermeyſters.

Voirt waer yemant, die wyn makede, ofte dede maken mit crude, of mit anders enigherhande zaken, om des wil, dat ſi bereyt ſouden warden, ten waer bi den Rade van der Stat, die daer toe ghezet waren, die zoude brenghen vyftich ponden aen hemde ende aen broeke ter klocken, ende bidden den Rade verghifniſſe, ende daer toe en zoude hi, nochte zine veynoten binnen een jaer daer na gheen wyn tappen.

volle koren opnemen, zonder yemant des te verdragen, by meenedich ter clocke wtgekundicht te werden, ende dair toe opt verboren van vyftich ponden, half tot der Stat behoeff, ende half tot des genen behoeff, diet den Rade bybrochte. Ende yemant, die aldus tot eniger tyt brokich gevonden wert, ende die dan dair voir bidt off ſpreekt, tot verlichteniſſe of quytſcheldinge zynre broken, die zel verboren vyf en twintich ponden, ſo dicke als hy dat doet, tot behoeff der Sysmeyſters in der tyt. Ende wairt oec zaeck, dat enich Sysmyſter tot eniger tyt brokich gevonden worde in enige punten voirſcreve, ende die dan dair voir ſprake ofte bade tot verlichteniſſe ofte tot

Voert waer yemant, die een ſtuc wyns opſtake, ende dat wtloopt, ende hi een ander op dede in dien kelnaer van dien zelve daghe ofte avont, zo zoude hi enen hoep wthanghen van enen wynlegel, ende anders nyet, alſo langhe alſe dat leghel liepe, tot enen teyken, dat dat ſyn ander waer, bi enen koer vau vyf ponden, ende daer toe zoude de roeper gaen tuſſchen den tween bruggen der beyde ſiden van der grafte, ende roepen, dat dat ſyn ander is, by enen koer van enen ponde.

Voert ſo en zellen nyet meer dan twe veynootſcappon van den wynluden te gader den wynſys hebben moghen, ende oec nyemant mit hem, ſo dat ſi daer aen winnen of verliezen moghen. ende enich man, die dit verbrake, die verboerde vyftich ponden. ende hier zelmen onderzoec of doen binnen viertien daghen na elker tyd, als men den ſys vercoft heeft. ende dat zellen die Koermeyſters doen, de in der tyd ſyn, als men den ſys vercoopt.

Voert ſo wanneer de Overſte nye Koermeyſters ſetten, zo zellen zi hem zonderlinge bevelinge doen bi horen ede, dat ſi die koeren van den wine verwaren zullen, alſo alſt boec inhout, ende die koeren zel die Stat half hebben, ende die Koermeyſters half.

Voert ſo zel de Raet ſetten vier mannen van horen Rade, die al de winen bezien zullen, die hier binnen in kelnaren legghen, tuſſchen den tween onſer Vrouwen daghen, ghenoempt aſſumptio & nativitas, ende wat ſi dan ontidich vinden,

tot quytſceldinge hoire broken, die verboerde oec vyf en twintich ponden, ſo dicke als hyt dede, tot behoeff der Stat van Utrecht, ende dat zelken hem die Busmeyſters van den Rade wtpanden als voirſcreven is.

De oneenigheden tuſſchen den Abt van S. Paulus en zyne kloosterbroederen zyn zeer hoog gereezen, en de Raadt dezer Stadt niet willende, dat de borgers en ingezetenen zich daar mede zouden bemoeyen, heeft by klokluidinge, dezelve op zware ſtraffe doen verbieden te komen in het kloosſter, om den Abt tegens de Monniken, of de Monniken tegens den Abt te ſty-

den, die zellen zi taken, ende in ſcrifte nemen, ende zeggben den ghenen, die de wine zine zyn, dat hy die wine nyet en bruke, nochte weerloos en warde, ten zi bi conſente des Raats van der Stat, bi enen koer van vyftich ponden. ende na zinte Martyns daghe zo zellen die zelve vier, of die ghene, die de Raet daer toe zet, de wyn bezien, de zi ghetaket ende in ſcrifte ghenomen hebben, ende vonden zi yemant daer in brokich, dien zouden zi horen koer ofnemen, als voirſcreven is. Ende wat winen, de nyet wedergbecomen waren, die zoude voert bliven legghen, bi zulken koer als zi voer gheleghen hebben, totter tyd toe, dats hem die Raet oorloff ghegheven hadde, ende watter vuyl is, dien zellen zi den bodem inſlaen.

Men kan onder anderen hier uit opmaken, dat al van oude tyden de wynkopers gewoon zyn geweeſt hunne wynen te mengen met andere wynen, en met kruiden en andere waaren dezelve te bereiden, en dat de Raadt daar in heeft getracht te voorzien, en te beletten het brouwen, zoo men het thans noemt, der Wynkopers. In onze tyden is dit zoo gemeen, dat genoegzaam geen wyn, zoo als ze natuurlyk uit de wynperſe komt, gedronken wordt, dewyl ze aan de ſmaak niet voldoedt. Voorts moet ik noch berichten, dat de excyns van de wynen betaald wierdt naer de waarde van dezelve, den tienden, twaalfden, of meerder of minderen penning, naar mate dat de excynſen verhoogt of vermindert waren

ſtyven, of eenige hulpe toe te brengen.

Op dat de Stadts grachten niet zouden vervuild worden, en het water zyne zuiverheit behouden, heeft de Raadt eerſt gewilt, dat de Vleyshouders de penſen en darmen niet zouden waſchen en ſchoonmaken, dan op de trap voor den Plompentoorn; doch deeze plaatze te klein zynde, heeft ze kort daar na verſtaan, dat by dage dit werk alleen verricht zoude worden in den borchwal buiten de Wittevrouwe poort aan de noordzyde, en des nachts op den ſtyger by de Weerdpoort.

Biſſchop *Rudolph* hadde, om de Geeſtelykheit, niet zeer te vreden zynde, over zynen handel met *Walraven van Meurs*, zonder hunne kenniſſe aangegaan, eenichzints te believen, aan haar eenen brief geſchreven, en daar by verleend vrydom van excynſen. Dit ter kenniſſe der Overſten gekomen zynde, hebben die den Raadt by den anderen geroepen, en hebben zy, als mede alle de leeden van den Raadt verklaard, noch *raats noch daats te zyn* van dien brief, en dat de Biſſchop dien brief hadde gegeven buiten wil of weten van den Raadt. Zekerlyk heeft de Raadt deze verklaringe gedaan, om te toonen dat het in des Biſſchops macht niet was, de Geeſtelykheit zodanig een voorrecht te vergunnen buiten hare bewilliginge, tot nadeel van Stadts inkomen.

Op de klachten van den Commandeur der Duitſche ordre over *Gerrit van Wezel*, die de ordre hadde verlaten en zich begeven by de Carmeliten te Haarlem, heeft de Cardinaal *de Cuſa*, afgezant des Paus, eenen brief geſchreven aan den Biſſchop en Prooſt t'Utrecht, hen bevelende dien Ridder weder te doen komen in zyne ordre en de

de Carmeliten te gebieden, dat zy denzelven niet zouden ophouden of ſtyven in zyne ongehoorzaamheit. (1) Welke Cardinaal ook in dit jaar eenen brief heeft uitgegeven aan het Capittel van S. Marie over de Vicariſen in de kerk te Harderwyk. (2)

Dewyl eenige ballingen en uit de Stadt gevluchten, dewelke geene oorvede hadden willen doen, of dezelve gebroken hadden, veele borgeren en ingezetenen, buiten de Stadt op andere plaatzen ontmoetende, mishandelden, en dagelyks aanſlagen ſmeeden om de Stadt te overrompelen, heeft de Raadt, op hoop van hen de verdiende ſtraf daar voor te doen gevoelen, of ten minſten tot afſtand van zulk een kwaadt gedrag te brengen, op het einde van dit jaar dit navolgende by klokluidinge doen afkondigen: *Want deze nabeſcreve perſonen, onſe ballinge ende voirvluchtige, geen oirvede en hebben willen doen, ende oeck die zommige hoir oirvede gebroken hebben, oeck die ſommige van hem van zwaere opſette bezeit zyn, ende onſe borgeren geanxt, ende oec enen onſen borger moerdadelic geſlagen ende gewont hebben in den vrier jaermarcten tot Antwerpen; hier omme zyn die Rade out ende niwe eendrachtelic op tie ballingen ende voirvluchtigen voorgeruert, hier na beſcreven, overdragen deze punten.*

In den yerſten ſo wye WILLEM VAN CRONENBERCH, JACOB PROYS, JAN WOUTMAN, ofte HERMANNUS VAN DER MEER

(1) De brief kan gelezen worden by Matthaeus lib. IV. de Nobilit. cap. 14.

(2) Ziet den Heer Schraſſert in zyne Beſchryving van Harderwyk bladz. xxxv.

MEER venge, ende onſer Stat levendich brochten, die zoude ten yerſten of yemant onſe Stat verboden wair, vry weder in onſe Stat weſen methten; behoudelic wairt dat zy van enige doetſlagen wtgeweeſt waren, die zouden des doden magen zoenen by onſen Rade. ende hier toe zouden zy hebben van onſer ſtat van enen ygelicken, die zy aldus binnen onſer Stat levendich brochten, duſent ons Heren gulden van Utrecht. ende wairt oec, dat yemant van den ballingen voirgenoemt aldus in den aentaſten doot blive, dat Got verhuede, ſo zoude die gene, die aldus dair over ware, allikenwel onze Stat van allen zaken vry weder hebben, gelyc voerſcreven is, zonder enich gelt dair van te hebben.

Ende desgelycs ſo wie FOLPERT VAN RAEPHORST, JAN SCHOT, JAN AERNTS ZOEN, AERNT WILLAMS ZOEN, SPRONK JANS ZOEN, ofte ALBERT FREDERICS ZOEN, ofte yemant van hen, venge, ende levendich binnen onſer Stat brochten, die zouden tot zes perſonen toe, ende dair en boven niet, oec onſer Stat weder hebben, in alle manieren voirſcreven, ende dair toe zellen zy van onſer Stat hebben van enen ygelicken, die zy aldus levendich binnen onſer Stat brochten, als voirſcreven is, drie hondert ons Heren gulden van Utrecht.

Voirt wairt zake, dat yemant van de ballingen ende voirvluchtigen voirgenoemt tot eniger tyt oirvede doen wouden, by goetduncken des Raets out ende niwe, ende dat aen onſer Stat van Utrecht zochten ofte zueken deden, die zullen, nadien zy dat verzueck gedaen hebben, wt deſer overdrachte voirſcreve geſondert ende onbelaſt weſen.

Hier by is noch gevoegd een verbodt van eenige goederen der ballingen of voorvluchtigen te koo-

koopen, of te beleenen, op verbeurte van de Stadt.

Op dat alle de inkomſten van de Stadt, 't zy van keuren, breuken, excynſen of andere goederen, dewelke in de laatſte rekeningen der Cameraars als onbetaald aangetekent waren, met het eindigen van dit jaar zouden worden ingevordert, heeft de Raadt des dingsdaghs na S. Lucie dagh verſtaan, dat alle dezelve voor den aanſtaande nieuw jaars dagh zouden worden voldaan, en omtrent de ſtraffe wegens wanbetalinge dit onderſcheit gemaakt: dat leden, zoo van den ouden, als nieuwen Raadt, dit beſluit niet nakomende, zouden worden ontborgert: dat nalatige borgeren hun borgerſchap zouden verbeuren, en de ſchult dubbelt moeten voldoen: en dat ingezetenen hier in verzuimig zynde, vyf jaren uit de Stadt zouden zyn, en in dezelve niet weder mogen inkomen, ten zy hunne ſchult dubbelt betaald hadden: en, 't geen zeer opmerkelyk is, dat indien Stadts ſchuldenaren, buiten de Stadt en haare vryheit, doch binnen het Geſticht, woonden, de namen derzelve in ſchrift zouden worden toegezonden aan de Schouten van die gerechten, waar onder zy hun verblyf hadden, om hen kenniſſe te geven van dit Raadts beſluit, op verbeurte, indien zy achterbleven, van de ſchult dubbelt op te brengen met de koſten daar op gevallen; en indien de Schouten hen daar niet van verwittigden, dat dan aan hen zouden verhaald worden de dubbelde ſchult met de koſten. Deze tydt wat kort geſtelt zynde, hebbe ik in het volgende jaar nu en dan dezelve verlangt gevonden, tot dat eindelyk de zaak ter uitvoer is gebracht, en verſcheiden, wier namen in het Buur-

ſpraakboek aangetekent ſtaan, volgens het voorſchrift van het Raadtsbeſluit, zyn veroordeelt.

1452.

In het jaar 1452. is op den gewoonen tydt de Regeeringe aldus verzet:

Schepenen.

Lubbert die Waell.
Beernt Grawert.
Jan Sloyer.
Gysbert van Vlueten, Borgermeyſter.
Henric van Gent.
Jan van Drakenborch.
Gysbert van Herdenbroec.
Jan van der Horſt.
Gysbert Eerts zoen van Herdenbroec.
Huge Vuyſtinc.
Willem van Culenborch.
Dirc van Zulen.

Raden.

Jan die Wael.
Jan Knyff.
Pouwels Scrodekyn.
Jan Butendyc.
Symon Dircs zoen.
Cornelis Aelbert Scaden zoen.
Dirc Taets.
Gysbert Pauskyns zoen.
Joeſt van Bueren.
Peter van Valkendael.

Ber-

Bertelmeus van Lochorſt.
Henric die Loze.
Matheus Gysberts zoen.
Geryt van Winſen.
Reyner Modde.
Jan van Zuylen van Amerongen.
Symon van Teylingen.
Jacob Pot.
Claes Schout.
Bruninc Gysberts zoen.
Bertelmeus van Nyenvelt, Borgermeyſter.
Aernt Oge.
Peter van Vosculen.
Peter Boydyn..

Oudermannen.

Wouter Ysbrants zoen.
Goeſſen van Bruninc. } Wantſnyders.

Steven Tyelmans zoen.
Jan Dircs zoen. } Snyders.

Jan die Wael Claes zoen.
Ricout van Velde. } Backers.

Mathys Jans zoen.
Jacob Schout. } Molenairs.

Jan Louwens zoen.
Symon Jans zoen. } Linnewevers.

Tyman die Edell.
Claes Symons zoen. } Brouwers.

Meyſter Jan.
Maes die Wilde. } Viscopers.

Pouwels Gysberts zoen.
Aernt Claes zoen. } Louwers.

Peter Faes.
Jacob Henric Jacobs zoens zoen. } Wollewevers.

Ge-

Geryt van Zulen Lamberts zoen.
Evert van Voerde, Overſte Ouderman. } Marsluden.
Jan van Oudewater.
Jan die Wit. } Botterluden.
Geryt Wouters zoen.
Willam Egberts zoen. } Cordewaniers.
Herman Paſſert.
Peter Maech. } Oudecordewaniers.
Evert van Vosculen, Overſte Ouderman.
Vranck die Haze. } Corencopers.
Henric Block.
Gysbert Jans zoen. } Oudewantſnyders.
Aelbert Bertelmeus zoen.
Gelis van Eyck. } Steenbickers.
Volcken van Baern.
Jan Walmer. } Graeuwerkers.
Gysbert Louwerens zoen.
Jan Luytkyns zoen. } Ryemſnyders.
Eerſt Jans zoen.
Willem Herman Grawerts zoen. } Bylhouwers
Henric van Zevenhuſen.
Aernt die Brwn. } Smeden.
Dirck Hack.
Hendrik Sanders zoen. } Zadelairs.

In de Buurkerk, onlangs vermaakt, waaren verſcheide geſtoeltens, banken en Capellen geſtelt, waar door veel ruimte in die kerk benomen wierdt, waarom de Raadt des woensdaghs na dertiende dagh beſloten heeft, die alle, uitgenomen der Overſten capel (1), te doen afbreeken, en

(1) Daar van kan nagezien worden Matthaeus lib. 11. Fundat. Eccleſ. 6.

en dat in het vervolg noit enige geſtoeltens, banken of capellen in die kerk zouden worden gemaakt, dan met toeſtemminge der Kerkmeeſteren en van den Raadt dezer Stadt.

De oneenigheden tuſſchen den Abt en de Moniken van S. Paulus dagelyks meerder wordende, heeft de Raadt hare overdrachte, in het voorleede jaar genomen, vernieuwt, en daar noch by gevoegt een verbodt aan alle borgeren en ingezetenen dezer Stadt, van zich niet te laten gebruiken tot Rentmeeſters, of de beheeringe van de goederen des klooſters op zich te nemen: als mede, dat geene Vrouwen, by dage of by nachte, in het klooſter zouden komen, ten zy met toeſtemminge van den Abt. Om eens een einde van dien tweeſpalt en onmin te maken, heeft de Cardinaal *de Cuſa*, aan wien de Paus bevolen hadde nauwkeurig onderzoek te doen op het gedrag der klooſterlingen, en hunne levenswys te verbeeteren, den Abt *Willem van Heuckelum* afgezet, en eenen anderen, genaamt *Jacob van Poelgeeſt*, met die waerdigheid voorzien.

Te dezer tyd is er ook een hevig verſchil geweeſt tuſſchen den Abt van S. Paulus, en de Heeren van den Dom over zekere tiende, gelegen by de Stadt Amersfoort. De Raadt dezer Stadt, niet willende, dat de borgers en ingezetenen zich daar mede zouden bemoeien, heeft hen verboden die tiende te kopen, of zich in enige manieren deze zaak aan te trekken, op verbeurte van vyf jaren de Stadt te moeten ruimen.

Den vier en twintigſten May dezes jaars is te Amſterdam eene groote brand ontſtaan (1) zo dat de

(1) Van dezen brand maakt gewag Pontanus lib. II. Hiſtor. Am-

de halve Stadt byna door de vlamme verteert wierdt.

De Raadt dezer Stadt heeft niet nagelaten haare bereytwilligheit te toonen om haare nabuuren in deze beklaagelyke omſtandigheit te gemoet te komen, en ten dien einde alle de poorteren en inwooneren van die Stadt vry geleide gegeven voor eenen zekeren tydt, welke meermalen verlangt is, en onder anderen toegeſtaan uit de Stadt Utrecht te halen, het geene zy tot optimmeringe van de afgebrande Stadt, als anderzints nodig zouden hebben, en ten dien einde dit navolgende des Manendages na Magdalene ter klokke doen afkondigen: *Want die ſtede van Amſterdam, Got betert, grote ſcade van brande gehat ende geleden heeft, ſo wil die Raet van onſer Stat, aenſiende armoye ende onverwinlicke ſcaye der poirteren ende ſtede voirſcreve, gunnen ende believen allen den poirteren ende inwoenres der ſtede voirſcreve binnen onſe Stat ende Stat vryheit te comen, ende te marren, ende te te verkeren, ende hoir goede binnen onſer Stat te brengen, te gebruken ende weder van hier te halen, des hem tot hoire tymmeringe ende anders behoeff is.*

In de Godshuizen en ten behoeve van geeſtelyke perzonen, wierden veele werken gemaakt door die geene, welke geene Gildebroeders waren, ook verkochten de Geeſtelyke zommige waaren van elders gehaald, waar door de gilden in hunne rechten zeer wierden verkort, en de neeringe der borgeren veragtert. Om dit kwaadt te ſtuiten, heeft de Raadt dezer Stadt des Woendaghs

Amſtel. cap. 18. als ook Commelin in zyne Beſchryvinge van Amſterdam vi. Boek.

daghs na S. Lucas dagh een beſluit genomen, 't welk ik hier zal invoegen, om dat wy uit dezelve niet alleen bericht konnen krygen van de zorge en oplettenheit der Regeerders van dien tydt voor het welzyn der gilden, maar voor al van de middelen, die zy in het werk ſtelden, om de Geeſtelykheit te beletten geen nadeel aan de borgerye toe te brengen. *De Raet out ende niwe zyn eendrachtelic overdragen, wairt zake, dat after deſer tyt voirt enich man ofte wyff, onſe borgeren, ofte onderſaten, enigerhande werk beſtade, ofte maken liete in enige Cloeſteren, Zuſterhuizen, ofte Begynhuizen, ofte aen enige andere geeſtelicke perſonen, die des ambochts geen volle gildebroeder waer, vermits welker enige onſer Stat gilden, ofte ambochten mede vercort ofte verafiert waer, die ſel verboren tien duſent ſteens, alſo dicke ende alſo menichwerve, als hyt dede, ende men dat ter waerheit vande, die ene helft tot onſer Stat behoeff van Utrecht, ende dander helft tot behoeff der gilden* (1), *die by dit voirſcreve werk vercort ende verafiert waer.*

Item wair yemant van buten, die in enige Cloeſte-

(1) Het gildegeld moeſt aangeleit en beſteet worden tot nut en voordeel der gilden, en was het niet geoorloft dat geld te verdrinken, weg te geven of te verdeelen. Zulks was al van oude tyden verboden, hebbende ik hier van in het boek, genaamt *liber hirſutus*, dit aangetekent gevonden: *Int jaer ons Heren 1370 op ten Jaers avont, droeghen de Schepene, Raet ende Oudermanne ghemeenliken over een, wantet voertyts overdraghen was, dat men der ghilden ghelt niet verdrinken, noch wech geven en zoude, maar dat ment houden zoude totter ghilden orbaer, dat men dat voertaen ghehouden wil hebben, ende waar enich Ouderman, die horen ghildebroederen wyn, ofte ghelt geve, ofte in eniger maniere deylen, van dezer tyt voirt, dan in hoers ghemeene ghilden orbaer, die zoude vier jaer uter ſtat rade wezen.*

ſieren ofte Begynhuſen, binnen onſer Stat ofte Stat vryheit, enich ambecht vuerde, hoewel nochtans dat werck, dat hy dair wrochte, den Cloeſteren ofte Begynhuiſen toebehoirde, ende hy voir die tyt ſyn ſtedige woenſtat alsdan niet gehat en hadde, den mogen die Oudermans van den gilde, dat hy vuerde, buten der vryheit der Cloeſters ofte der Suſterhuis wachten, ophouden ende ofnemen tien duſent ſteens, tot hoirs gilden behoeff.

Item wair dat zake, dat enich geeſtelic perſone after deſer tyt voirt enigerhande goet in manieren van coopmanſcappen van buten binnen onſer Stat brochte, haelde ofte comen liete, ende dat goet onder andere geeſtelicke perſonen om gewin an penwairden weder wtſlete, dat zelmen van onſer Stat wegen zinen Overſte, ofte zinen Capittel, dair hy onderhoirde, te kennen geven, omme hem te onderwyſen ende te berechten. dat hyt afliete, ende hys niet meer en dede. ende dede hyt noch hier en boven, ſo ſelmen de Stat verbieden twe jaer lang. Ende wairt zake, dat yemant van onſe borgeren ofte onderſaten, hy zy wyff, ofte man, die aldus tegens (1) enige geeſtelicke perſonen enigerhande goet ofte waer cofte, ofte ontfenge, dair onſe Stat gilden by veraftert waeren, die ſel verboren tien duſent ſteens, ſo dicke als hyt dede, die ene helfte tot onſer Stat behoeff, ende die ander helfte tot des ghilde behoeff, die daer by veraftert wair.

Item wairt zake, dat after deſe tyt enich geeſtelic perſoon, tſy onder die Eccleſie ofte anders, die enich ambecht vuerde, ofte enyge dede in enige Kerken ofte Kloeſteren, mit ſtalkeerſe (2) lich-

(1) Dat is van, wegens.

(2) *Stalkeerſen* waren lange waskeerſen, die op het autaar geplaatſt wierden.

lichte, dair hy loen ofte nuede (1) *van name, ende die Raet dat ter waerheit ondervonde, ſo ſel die Raet van der Stat zinen Capittel ofte zinen Overſte, dair hy onder hoirde, te kennen geven, omme den ſelven alſo te onderwyſen, dat hy afliete, ende hys niet meer en dede. ende dede hyt noch hier en boven, ſo ſelmen hem die Stat verbieden twe jaren lang.*

Item ſo en ſellen die Waskeersmakers voirtan niemande beſcatten ofte meer off nemen van de dooden te lichten, (2) *dan zy over veertig jaren, of dair en boven, na der waſſe ofte payement te rekenen, te nemen plagen, ofte in andere Steden hier omtrent, na gelykeniſſe des was, dair off neemt. Ende wairt zake, dat zy yemande hier en boven vorder off namen, ende die Raet dat ter waerheit ondervonde, ſo zouden zy tot elken reyſe verboren tien duſent ſteens tot onſer Stat behoeff.*

Item en ſel geen gildebroeder hem verbynden, noch compoſitien maken mit den anderen, dair yemant anders van den zelven gilde mede verafiert wert, by zwaere correxie des Raets tot hoir ſelfs goetduncken.

De Ridder *Hendrik van Cronenborch* heeft aan Biſſchop *Rudolph* zes duizent guldens opgeſchoten, die voor dezelve zyne tafelgoederen en den tol te Rhenen heeft verbonden, en is, ter meerder veſteniſſe aan den gemelden Ridder dezen Brief gegeven:

Ru-

(1) Dat is nutſel.

(2) Dat is van de waskeerſen, die om het doode lyk, zoo lang het zelve boven aarde ſtaat, gezet worden, volgens het gevoelen der Roomſche Kerk, ter afweeringe der booze geeſten, en voor al van den Satan, die een vyand des lichts is.

„ RUDOLPH, by der genaden Goyts Biſſcop
„ tUtrecht, bekennen mit deſen tegenwoirdige
„ brieve, dat wy den jongen Heer HENRIC VAN
„ CRONENBOIRCH, Ridder, ſculdich ſyn ſeſs du-
„ ſent onſer gulden, gelyc die brief, den wy hem
„ dair op beſegelt hebben, innehout in welke brief
„ wy geloeft hebben die ſeſs duſent gulden te be-
„ talen binnen tien jaren naeſtcomende wt onſen
„ tafelgoede ende toll van Renen, gelyc die voir-
„ ſcreve brief dat begrepen heeft. Ende in de-
„ ſe tien jaer een lange tyt is, ende wy al-
„ le ſterflicke ſyn, ende oec binnen deſen ja-
„ ren voirſcreve wael aflivich werden mochten,
„ ende Heren HENRIC voirſcreve dan ſyns gelts
„ voirſcreve niet vaſt en were, dair omme heb-
„ ben wy onſen lieven neve, ende getruwen
„ HENRIC Borchgreve van Montfoirde, ende
„ Heer van Purmerende &c. ende voirt allen
„ onſen anderen Ridderen ende Cnapen, Steden
„ Utrecht, Amersfoirt ende Renen gebeden, dat
„ ſy Heren HENRIC voirſcreven mede loven wil-
„ len, of wy oflivich woirden, binnen den tien
„ jaeren voirſcreve, geen Heer te willen hulden,
„ noch aennemen in geenre wys, ten wair dat
„ hy beliefde ende mede beſegelde alſulke renten
„ Heer HENRIC voirſcreven te willen laten vol-
„ gen wt den goeden voirſcreve, na wtwyſen
„ ſyns briefs. Ende want wy dit by goetdunc-
„ ken onſer Ridderſcap ende Steden voirge-
„ noemt, die dit mede verdedinct hebben, Heer
„ HENRIC voirſcreven gedaen ende belieft heb-
„ ben, gelyc ſyn brief voirgenoemt dat wtwyſt,
„ ſo hebben wy hem, ende enen ygelicken by-
„ ſonder, gebeden deſen brief mede te willen
„ beſegelen, ende hulpe doen na horen vermo-
„ gen

„ gen, off Heer HENRIC voirſcreve tot eni-
„ ger tyt geen betalinge en krege, als zyn brief
„ inhout ende wtwyſt, den wy hem dair op
„ gegeven hebben. Ende ſo iſt dat wy HEN-
„ RIC Borchgreve van Montfoirde, JAN VAN
„ BOECHOUT, DIRCK VAN ZULEN van den Ze-
„ vender, ALFER VAN DER HORST, STEVEN VAN
„ ZULEN van Nyevelt, Willams ſone, ende
„ JOHAN VAN ZULEN van Nathewiſche, van
„ den gemenen Ridderſcap wegen: ende voirt
„ Burgermeyſteren, Scepenen ende Rade van
„ Utrecht, Amersfoirt ende Renen, bekennen
„ elx byſonder, dat wy om bede wille ons ge-
„ nedichs Heren, ende oirber ende nutſcap
„ wille des Geſtichts voirſcreve, geconcen-
„ tiert ende belieft hebben, concentieren en-
„ de believen alzulke brief, als onſe genedige
„ Heer voirſcreve Heren HENRIC voirſcreven
„ gegeven heeft op zine tafelgoeden ende toll
„ voirgenoemt, op ſes duſent ſynre genaden gul-
„ den, na wtwyſinge Heren HENRIX brief, den
„ zine Genade hem dair op gegeven hebben,
„ ende ſyn des contente ende te vrede, ende
„ geloven ſamentlic, ende elx byſonder mits de-
„ ſen ſelven tegenwoirdigen brief Heren HEN-
„ RIC voirnoemt, ende zine erfgenamen, ge-
„ brake ſyns, ofte onſe genedige Heer voir-
„ ſcreve, binnen deſe tien jaeren voirſcreven,
„ oflivich worden, dat wy dan genen Heer aen-
„ nemen noch hulden en ſellen, hy en heb-
„ be yerſt belieft, geconfirmiert, ende beſegelt
„ mit ſinen transfixbrieff doir ons genedigen
„ Heren brief voirſcreve geſteken, zulke ge-
„ lofte, als ons genedige Heer hem dair in ge-
„ daen heeft; alzo dat Heer HENRIC voirnoemt,

„ ofte zine erven, gebraken synre, geveſticht
„ zullen bliven, ende die renten voirſcreve ſul-
„ len bueren die tien jaer lang ter tyt toe, dat
„ Heer HENRIC voirſcreve, off zine erfnamen,
„ gebrake zynre, betaelt waeren, als Heer HEN-
„ RIX brief inhout, die hy dair off heeft van on-
„ ſen genedigen Heer voirſcreve. Ende wair dat
„ ſake, dat Heer HENRIC, ofte zine erven voir-
„ genoemt, tot eniger tyt geen betalinge krigen
„ en konden, ſo geloven wy alle gemeinlic ende
„ elx byzondere, dat wy Heren HENRIC voir-
„ ſcreven, ende zinen erven, wair hy doot, hulp
„ ende byſtant na onſen vermogen doen zullen,
„ dat hy betalinge krige, als voirſcreven is, vant
„ ſelve hy ten afteren wair, zonder argeliſt. En-
„ de ſo wy ROEDOLPH Biſſcop voirſcreve, onſen
„ lieven neven ende getruwen vrienden, Rid-
„ derſcap ende ſteden gebeden hebben, als voir-
„ ſcreven ſtaet, dezen brief onder ons ende mit
„ ons te willen beſegelen, want wy Heer HEN-
„ RIC voirſcreve denken te houden, als wy hem
„ gelooft hebben, ende dat oec ſo gehouden wil-
„ len hebben, ſo hebben wy deſen brief mit on-
„ ſen Zegel doen beſegelen. Ende want wy Rid-
„ derſcap ende ſteden hier na beſcreven, om
„ bede wille ons genedichs Heer voirſcreve, en-
„ de om nutſcap ende oirbaers wille sGeſtichts
„ voirnoemt, denken alle dinck na onſen vermo-
„ gen te houden ende te voldoen, ſo hebben wy
„ HENRIC Borchreve van Montfoirde, Heer van
„ Purmereynde, ic JOHAN VAN BOECHOUT, DIRCK
„ VAN ZULEN van den Zevender, ALFER VAN
„ DER HORSTE, STEVEN VAN ZULEN van Nievelt
„ Willams ſone, ende JOHAN VAN ZULEN van Na-
„ tewiſſche, van de gemene Ridderſcap wegen;

„ Bor-

„ Borgermeisteren, Scepenen ende Rade der Stat
„ van Utrecht, van Amersfoirde, ende van Re-
„ nen, onse, ende onser steden, zegelen hier
„ aan gehangen. Gegeven int jaer ons heren du-
„ sent vier hondert twe en vyftich op Sinte Jans-
„ dach te midsomere.

Men moet zich niet verwonderen, dat hier naar meldinge gemaakt wordt van de Ridderschap en Steden, en niet van de Geestelykheit, zynde de eerste staat des Gestichts, dewyl de Bischop of haar daar toe niet zal verzocht hebben, of, het geen waarschynelyker is, hare toestemminge niet heeft konnen verkrygen, ter oorzake van de verwyderinge over de buitengewoone beden, die hy van haar eischte, waar van wy op het volgende jaar meerder verslag zullen doen.

Ter bevorderinge van den koophandel binnen deze Stadt, heeft de Raadt eenige voorrechten vergunt aan de kooplieden van de Hanse Steden, (1) en hen dezen brief uitgelevert: „ Wy
' Borgermeysteren, Scepene, Rade, ende ge-
' mene Oudermannen van den ouden Rade ende
' van den nywen der Stadt van Utrecht doen
' kont allen luden, dat wy, aensiende ende voir
' ogen hebbende welvaeren onser Stadt ende des
' gemenen coepmans, ende oirbair ende profyte

„ on-

(1) Met deze hadden de Hollanders en Zeelanders een bestandt aangegaan in den jare 1441, het welk kan gelezen worden by Aitsma in zyn tweede boek van Zaken van Staat en Oorlog, by wien men ook in het xv Boek zien kan eene lyst der steeden, welke *Hanseesteeden* genoemt wierden wegens der zelver gelegenheit aan de Zee, of wel van het oude Duitsche woord *Hanse*, 't welk een verbond betekent wegens een onderling verdrag en maatschappye tot het dryven van koophandel gemaakt. Ziet Leibnitii Collectanea Etymologica p. 1. pag. 20.

" onſer borgeren ende inwoenres, mit rypen ra-
" de ende voirdachten ſinnen, eendrachtelic o-
" vercomen ende geſloten zyn mit den Alderlu-
" den ende gemenen coepluden van den Henſe-
" ſteden des heyligen Roemſchen Rycs, omme
" die comanscap binnen onzer Stat te vermee-
" ren, alſülcke punten, privilegien, vryheden
" ende ſtatuiten, als hier na volgen.

" In den eerſten ſo ſell die coopman alſo ge-
" vryet, geveylicht ende beſcermpt weſen, li-
" ves ende goedes, over al binnen onſer Stat,
" Stat vryheit ende gebieden, by alſo, dat nye-
" mant voir des anderen ſchult, off misdaet, ge-
" toeft, noch geholden en ſell werden vorder,
" dan alene voir ſine eygene proper ſchult off
" misdaet, ofte hy en wair kenlic borge.

" Item ſo ſell die coepman gemeenlike mogen
" copen ende vercopen mit wien dat hy will, en-
" de ſyn ſchoenſte ende beſte doen mit ſynen
" goede, dat ſy in groten ofte cleynen perſelen
" tot ſynen profyte ſo waell buten markeden, (1)
" alſe binnen markeden, ſonder an cleynen pen-
" warden wt te ſliten, dair onſer Stat ghilden
" mede veraffert mochten werden: und alſoda-
" nege gued, alſe hy nicht vercopen en can, off
" en will, vry, veylich, ongelettet, und onge-
" hindert, weder ute der ſtede, und land mogen
" vueren, waer dat hy wille, te water off to lan-
" de, by dage oft by nachte, betalende dair off
" enen redeliken toll.

" Item men ſell den coepluden recht doen van
" bekenden off bewyſliken ſchulden, binnen den
" derden, ofte, ten langſten, binnen den achte-
" den

(1) Dat is *merktdagen*.

" den dage, dair die dach der betalingen van ver-
" ſchenen und vervallen is, ſonder vorder ver-
" treck off wtſtell dair in te doen.

" Item elc coepman mach beſceiden in ſynre
" comanſcap alreleyde gelt, dat eine evene co-
" met te geven und te nemen, ſo wall int verco-
" pen, als int copen.

" Item zellen die voirſcreve coepluden binnen
" der ſtede, dair ſy liggen, mit eren (1) geſels-
" cappe gemene vergaderinge openbaerlike mo-
" gen hebben, alſo dicke, als ſe willen, omme
" na eren gewoente et recht te holden, te ordi-
" nerene, und te corrigieren alle vorwarden, und
" ordinancien under en gemaeƈt, und to punie-
" ren alle misdaden, die under en luden geval-
" len, na eren ordinancien, beholden, und wt-
" gheſcheiden der misdaet, die ſtrecket to live
" off lede te verlezene.

" Item ſell die Stat, alſe der behoeff is, ere
" dienere und vangniſſe lenen den coepmanne,
" omme die ongehoirſam van der Henze to cor-
" rigieren, und to ſtraffen.

" Item ſo zell die Coepman mogen hebben al-
" rehande vitalie, und dranck binnen ſynre her-
" bergen off maſſcap, dair hy licht, te verte-
" ren, mitsgaders ſynen dienres ſonder axiſe dair
" off te geven, ſonder enigen dranck te verco-
" pen.

" Item ſo wat guede, dat na doder hant bli-
" ven, ſellen die Alderluden in bewaringe mo-
" gen holden jair und dach tot der erfnamen be-
" hoeff. und by alſo dat dair bewys off comet,
" dat ſy dan den erfnamen dat mogen to leveren
" by

(1) Dat is *met hunne*.

" by weten der ſchulten, off der Stat, ſonder
" wederſeggen.

" Item ſo wat huſe of kelrers die Coepluden
" hueren, en ſelmen hem niet verdriven mogen
" den tyt lang hoere hueren geduerende, ten ſy
" dat die voirſcreve huſe ofte kelres binnen den
" tyt ere hueren witteliken vercoft worden; en-
" de dan zellen die voirſcreve coeplude die voir-
" ſcreve huſe ofte kelres nochtans een jair lang,
" na dien die coep gegaen wair, in hoerre hue-
" ren behouden, ende niet langer, ten ſy by wil-
" len des huysheren. Ende oec mede ſellen die
" voirſcreve coeplude die huſe ende kelres voir-
" ſcreven, tendens hoeren jaren, als die huer wt
" is, voir yemant anders mogen hueren, ende
" behouden voer tſelve gelt, dattet een ander
" ter witliker wairheyt dan voir geven will.

" Item die Coepman ſell gemeenlike van alle
" laſten und bezwaringen, als van waken, off
" anderen, die men, na gewoenten der ſtede,
" op ſyn lyff off gued brengen ende ſetten mach,
" vry wezen, ende beſchermet.

" Item worde enich man, omme ſyner misdaet
" willen, an ſyn lyff gerichtet, des mans gued en
" ſall dair omme nicht verboert weſen, mer ſy-
" ne neyeſte erven ſullen des doden mans gued
" aantaſten und beholden.

" Item en ſel geen knecht ſyns Heeren off
" meyſters gued verſpelen, verdobbelen, bezae-
" ten, belaſten, noch verboeren mogen mit ge-
" nen ſpele, broke off misdade.

" Item ſo wat guede die coepluden den wage-
" nairs, ſcipluden, off anderen arbeyders toe le-
" veren, off bevelen, dat ſy by getale off ſon-
" der getall, dat ſy hem dat al heel und gans

" we-

" weder ſullen antwarden, und te leveren.

" Item ſelmen den coepluden gereescap doen " in den Wagehuſe, dat gemeene weſen ſall, dat " men alreleyde guet dair inne mach wegen, wol " zwaer dat is, dat is, ſunder die ſtucke untwee " te ſlaen, ofte ſnyden.

" Item ſo zell elc wegen voir den Rade ſinen " eedt doen in jegenwoirdicheit der Alderlude, " elken recht te wegen, ſonder loſe behendic- " heyt, ſo wal den coper als den vercoper, und " die hant te holden van den ſcalen.

" Item ſo en ſelmen genen Coepman, off ſine " knapen in vangniſſe leggen noch holden, om- " me geenrehande ſchult, dair gene Scepenbrie- " ve off gemaket en ſyn, alſo lange als hy wy- " ſen mach binnen der Stadt alſo vele ſines gue- " des, alſe die ſcult draget, voir em te ſtene " rechts te plegen, off tuighaftige perſonen, die " em verborgen rechts te plegen.

" Item wert is, dat enich Tolnair, off yemand " anders, die voirſcreve coeplude veronrechten " wolde, dat ſell die Raet altehant beteren und " off doen.

" Item ſo ſellen die voirſcreve coeplude ere ſe- " pulture mogen kieſen, wair dat ſe willen, be- " holden der Perrochien er recht, dair enich " coepman inne ſtervet.

" Item wairt ſake, dat den Coepman by crach- " te, ofte by dade, ſyn gued genomen, ge- " roeft, ofte geſtolen worde, heymelic off open- " bair, ende he dat gued weder vonde binnen " onſen gebiede, ende bewyſen ende goet doen " konde mit ſinen merke, off anderſins by goe- " der informacien, dattet ſyn goet waer, dat " men dat den Coepmanne weder toeleveren en-

" de doen hebben ſall. behoudeliken des waert " ſo, dat enich man dat voirſcreven genomen, " ofte dieflic goet witteliken ende ſonder fraude " gecoft hadde, ende oec niet dair van geweten " en hadde, dattet dieflic ofte genomen gued ge- " weeſt wair, dat dan die Coepman den voir- " ſcreven copere weder geven ſoude ſo vele gel- " des, alſe dair hyt ter wittaftiger wairheit om- " me gecoft hadde, ende ſo mochte die voirſcre- " ve Coepman ſine goet na hem nemen, ſonder " wederſeggen van den copere.

" Item wert oec ſake, dat yemant van den " voornoemde coepluden vermoerdet, gewon- " det ofte gelemmet worden, off dat en yemant " et guet geſtolen hadde, off ſtelen woude, ſo " ſellen ſe de off den misdader ſonder broke mo- " gen antaſten und holden, ſo lange, dat die " Sculte, off dienres van de Stat dair by comen, " omme recht dair off te geſchien.

" Item wert ſo, dat enich ſcip brokachtig wor- " de in der Zee, off in verſchen wateren, ende " dat die gene, die dat gued geviſſchet ende ge- " bercht hadde, ende ſo binnen onſer Stat ge- " biede brochte ende bergen woude, dat gued " ſelmen den voirnoemde coepluden weder to le- " veren, omme redelic arbeydes loen, by over- " ſtane van den Rade, ſo verre die Coepman dat " mach gued doen, ſo voirſcreven is, mit ſinen " merke, off by gueder onderwyſinge, dattet ſyn " gued, off ſyner vrienden gued is, in de voir- " noemde Henſe behoerende. und nyemant en " ſall noch en mach in achterdeel des Coepmans " alſodanige gued copen noch behalden.

" Item wert ſo, dat enige van der Henze on- " der malkanderen buten landes gevochten had- " den,

" den, alſo dat erer een den anderen gewon-
" det, ofte leemte van lede gedaan hadde, und
" dair na in onſer Stadt off gebiede quamen, die
" Raet, Richter, ofte Schulte en ſullen dair off
" geen recht doen, noch verhalen, dat en ſy by
" clachten van den Alderluden in den name van
" den gemenen coepmanne.

" Item wert oec ſake, dat die voernoemde
" Coeplude, off ere cnapen, in redeliken und
" temeliken ſaken onſer Stadt hulpe ende byſtant
" waer toe behoven, dair inne ſellen wyſe mit
" rade und dade behulpelic und vordelic weſen,
" na onſen vermogen, het zy by zendenen, of
" in ſcrivene, ſo, en des, na legentheyt der ſa-
" ken, ſall behoeff und van noden weſen.

" Item ſo ſellen wy beſorgen een wiſſele of
" twee, eder drie, ende dair off alſodanige ſe-
" kerheyt nemen, dat die Coeplude voirſcreve
" bewaert ſellen ſyn, ende des in genen ſcaden
" comen en ſellen mogen.

" Ende want wy Borgermeyſteren, Scepene,
" Rade ende gemene Oudermanne van den ou-
" den Rade ende van den nywen der Stadt van
" Utrecht voirſcreven, deſe voirſcreve punten,
" ende elcs byſonder overdragen, ende mitten
" Alderluden ende gemene Coepluden van den
" Hanſe ſteden des heiligen Roemſchen Rycs voir-
" ſcreven overcomen ſyn, ſoe hebben wy hem
" geloeft, ende geloven van onſer Stat wegen,
" dat wy hem alle die voirſcreve punten, ſa-
" mentliken ende elcs byſonder, volcomelic hou-
" den, volgen ende geſcien ſellen laten, elcs als
" ſy voir beſcreven ſtaen, ſonder enich gebreck
" dair inne te laten vallen off geſchien, ofte weer
" dair tegen te zuecken, in enich ſins, alle ar-

" ge-

" geliſt wtgeſceyden. In kenniſſe hier of ſo hebben wy onſer Stat Segell ſecreet aen deſen " brieff doen hangen. Gegeven int jair ons heren duſent vier hondert twee ende vyftich op " onſer liever vrouwen avont conceptio.

In dit jaar is, volgens het Schryven van Heda, een ſwaren oorlog in het Munſterſche ontſtaan over de verkiezinge van enen Biſſchop. Ik hebbe hier boven bladz. 182. en 183. verhaald, dat onſe Utrechtſche Biſſchop naar Munſter was gereiſt, en veel gelts aldaar te vergeefs hadt verſpilt, om dien zetel voor zynen neef te verkrygen. *Dirk van Meurs*, Keurvorſt van Keulen, zynen broeder *Walraven van Meurs* tot die waerdigheit de Canoniken willende aanbeveelen, hadde vry geleyde om te Munſter te komen verzocht; doch die van de Stadt Munſter hebben hem zulks geweigert. De meeſte leden van het Capittel hebben, ter bevorderinge van de vryheit hunner verkiezinge, zich uit de Stadt begeven en te Dulmen hunne byeenkomſt gehouden, en aldaar *Walraven van Meurs* tot Biſſchop verkoren; doch die van de Stadt Munſter, willende tot hunnen heer hebben *Erik van der Hoeye*, hebben zich tegens het Capittel geſtelt, en *Jan Grave van der Hoeye*, broeder van *Erik*, tot hunnen beſchermheer aangenomen, die zich aanſtonts van de meeſte ſloten en ſterktens van Munſterland meeſter maakte. Die van de Stadt hebben van deze verkiezinge, door het Capittel gedaan, zich beroepen op het Roomſche hof, voorwendende, dat het Capittel wel de macht hadde om eenen Biſſchop te verkiezen, doch dat het aan het volk ſtont daar in hare toeſtemminge te geven, zonder welke de verkiezinge niet beſtaan konde. *Walraven*, ſchoon hy de be-

beveſtiginge van den Paus verkregen hadde, wierd uit Munſter gehouden, waar om hy genootzaakt was krygsvolk te vergaderen en byſtandt van andere Vorſten en Heeren te verzoeken, en heeft hy onzen Utrechtſchen Biſſchop mede in zyne belangens gekregen, die met eene groote krygsmacht hem te hulpe is opgetrokken. Biſſchop *Rudolph* wende veele moeyte aan om die van Overyſſel in dezen oorlog in te wikkelen, tot voorwendzel gebruikende, dat de Munſterſche in het Twent eenen roof gedaan en eenig vee mede genomen hadden, welke ſchade hy zeer vergroote, en trachte hen te overreeden, dat zy dit aangedaan ongelyk niet ongeſtraft moeſten laten. De Munſterſche dit vernomen hebbende, ſchreven aan de Overyſſelſche Steden, verſchoonden het voorval in Twent, en verzochten vrede, tot welke *Johan* Hertog van Cleef hen mede aanmaande. Welke ſteden aan den Biſſchop verklaarden, dat zy geen verſchil hadden met de Munſterſche, en dat zy zich in dien oorlog mengende niet dan ſchade te wachten hadden, en ſchoon veele Overyſſelſche edellieden met den Biſſchop optrokken, weigerden zy volſtandig daar in deel te nemen. (1) De geſchiedſchryvers, in navolginge van Heda, getuigen, dat, dewyl de Stadt Munſter halſtarrig weigerde eenen Heer uit het geſlacht van Meurs te ontfangen, onze Biſſchop, door tuſſchen komſt van den Cardinaal *de Cuſa*, met *Walraven van Meurs* zoude over een gekomen zyn, indien de Stadt Munſter door de wapenen wierdt vermeeſtert, dat dan *Walraven*, onder beding van een jaarlykſch in-

(1) Ziet Henrici Brumani res Tranſiſalanae apud Dumbar tom. 11. Anal. pag. 189 & ſeqq.

inkomen uit het Bisdom van Munſter, zoude afſtaan van zyn recht, door de verkiezinge bekomen, ten voordeel van *Coenraad van Diepholt*, neef van onzen Utrechtſchen Kerkvoogd, en doen die Schryvers daar dan by, dat op dien zelven tydt Biſchop *Rudolph* aan *Walraven* zoude toegeſtaan hebben de tienden der inkomſten van de Utrechtſche Geeſtelykheit, en dus vermengen zy beide deeze overeenkomſten, zynde de laatſtgemelde reets te voren geſchied voor *Walravens* afſtandt van het Utrechts Bisdom, zoo als wy hier boven gezien hebben.

Walraven heeft aan het Capittel te Deventer kwyt geſcholden de geëiſchte onderſtandgelden (1) van welke ik bladz. 183. gewag gemaakt hebbe.

De Capelle te Wulpoert by Dordrecht is door het Capittel van S. Jan, met toeſtemminge van den Biſſchop, tot eene Parochiale kerk verheven. (2)

Voor en al eer ik tot het volgende jaar overgaa, moet ik berichten, dat de Heer *Gerrit van der* A zynen watergang van der A overgegeven en verkocht heeft aan Dykgraaf en Heemraden van de Langevliet, om die te mogen diepen, graven en ſchouwen, en belooft heeft by den Biſſchop de goetkeuringe van dien koop te verzoeken, hebbende in het volgende jaar zyn broeder *Hendrik van der* A deze verkopinge toegeſtemt. (3)

(1) De brief is te lezen by Matthaeus tom. VIII. Analect. p. 188.

(2) Ziet de brieven by Matth. III de Nobilit. I. p. 778 en 779.

(3) Ziet Utrechtſch Placaatb. II. deel bladz. 132. en 133.

1453.

In het jaar 1453 zyn verkoren tot

Schepenen.

Godert die Coninc.
Lodewyck die Waell.
Henric die Wit.
Jan Trinde.
Godfcalc van Winfen, Borgermeyfter.
Wouter van Teylingen.
Geryt Knyff.
Eerft van Drakenborch.
Jan Grawert, Hugen zoen.
Lubbert van Alendorp.
Herman van Lewenberch.
Jan die Coninc.

Raden.

Jan Sittert.
Huge van Gronenberch.
Wouter van Catwyck.
Jacob van der Horft.
Willam van Lochorft.
Tyman van Oudencoep.
Geryt Steffens zoen.
Henric Jacob Dircs zoens zoen.
Jan Rwfch.
Jan van Valkendael.
Roeloff de Haen.
Jacob Veen.
Goert de Edel.
Steven van der Horft.

Ge-

Geryt van Oeſtrum.
Roeloff de Craen.
Jacob Tymans zoen.
Willam van Gent, Borgermeyſter.
Herboert Aernts zoen.
Geryt Sas.
Geryt Grawert.
Jan van Benſcoep.
Tyman Nypyſer.
Dirck van Wael.

Oudermannen.

Bertelmeus Soudenbalch. } Wantſniders.
Peter van Zulen.

Jacob Wouters zoen. } Sniders.
Willam Geryt.

Aernt van der Horſt. } Backers.
Willam Proeſt.

Henric Stevens zoen. } Molenaers.
Tyman Huckert.

Henric Marte. } Linnewevers.
Marten Henrics zoen.

Jan Dedel. } Brouwers.
Ariaen van Cleve.

Eerſt van Herdenbroeck. } Viſchcopers.
Claes Gysberts ſone.

Geryt Weſſels ſone. } Louwers.
Gysbert van der Ae.

Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Henric Jans zoen de Hoedemaker.

Coninck van Voerde. } Marsluden.
Jan Heerken.

Claes van Zyll Roeloffe. } Botterluden.
Jacob van Winſen.

Meyns

Meyns Roeters zoen. } Cordewaniers.
Huge Jans zoen.
Henric Coerntgen. } Oudecordewaniers.
Jacob die Vreſe.
Braem van Luttikenhuiſe. } Corencopers.
Cornelis Walichs zoen.
Willam Block. } Oudewantſnyders.
Dirck Block.
Roloff Dircs zoen. } Steenbickers.
Geryt Herboert.
Willam Scroyken. } Graeuwerkers.
Mathys van Vosculen.
Goert Bot, Overſte Ouderman. } Ryemſnyders.
Claes Folperts zoen.
Henric Peters zoen. } Bylhouwers.
Elis van Zanten.
Henric van Nievelt, Overſte Ouderman. } Smeden.
Geryt van Boemel.
Henric de Haſe. } Zadelairs.
Herman van Huemen.

De Utrechtſche Biſſchop heeft, ter bevorderinge van zynen neef tot den Munſterſchen ſtoel, noch moeite noch koſten geſpaard, om die van Munſter tot gunſtige gedachten te brengen. Ten dien einde is hy met eene aanzienlyke krygsmacht getrokken naar Munſterland, en op onſer lieven Vrouwen dagh (1) gekomen voor Munſter, doch door

(1) Volgens het verhaal van Arnold de Bevergerne in zyne Munſterſche Chronyk by Matthaeus tom. VIII. Analect. De naamloze Schryver van de Munſterſche Chronyk by den zelven Matth. t. VIII. Anal. p. 180. brengt deze komſt voor Munſter op het voorgaande jaar.

door den wakkeren tegenſtand der ſtedelingen, is hy genootzaakt geweeſt af te trekken, en heeft niet anders konnen uitrechten, dan eenige plaatſen in dat land te verwoeſten, en de inwooneren van het hunne te berooven. Biſſchop *Rudolph*, een hoogmoedig man zynde, en niet konnende dulden den wederſtandt van die van Munſter, heeft alle zyne ſchatten en goederen aangeleid, om zyn oogmerk te bereiken, en heeft in dezen oorlog niet alleen zyne lichaams krachten verzwakt, maar ook alle zyne goederen verſpild, zoo dat hy van een ryk een arm Heer geworden is. Om deze koſten enigzints goet te maken, en het begonne werk niet te laten varen, heeft hy van de Utrechtſche Geeſtelykheit buitengewoone beden geëiſcht, welke de opbrenginge geweigert heeft, waar door in het vervolg groote beroertens en opſchuddingen in de Sradt Utrecht zyn ontſtaan, dewyl de Regeerders den Biſſchop tegens de Geeſtelykheit begunſtigden.

Het eerſte, waar mede de Geeſtelykheit begon, was de ophoudinge van den openbaren Godsdienſt, en voor al van den morgen en avond zang. En niet tegenſtaande de Biſſchop ter bede en verzoek van de Ridderſchap, de Stadt Utrecht en de Steden Amersfoort en Rhenen, zoo als uitdrukkelyk getuigd wordt in des Raads beſluit genomen donderdaghs na S. Marcus dagh, *hem genoech overbeden heeft. te weten, dat ſine genade de voirſcreve vyf Goitshuiſen geboden heeft te vrien van die veertiende penning* (1) *die onſe heilige Vader*

(1) Wy hebben hier boven gezien, dat in het verdrag tuſſchen Biſſchop *Rudolph* en *Walraven van Meurs*, de laatſte bedongen hadde den tienden penning van de inkomſten der Utrecht-

der den Paeus Heer Walraven van Meurs gegonſt ende belieft heeft, ende dair toe hoir genome goede omme deſer ſake wille, weder te doen geven; zoo hebben zy echter den Biſſchop nergens in te wille geſtaan, en geweigert iets toe te geven. *Ende want dan* (zoo luiden de woorden in dat zelve Raadtsbeſluit) *onſe genedige Heer mit gene glimpe van ſynre eccleſien comen en kan noch en mach, ſo ſyn die Rade out ende niwe eendrachtelic overdragen, dat ſy onſen voirſcreve genedigen Heer na allen onſen vermogen byſtant doen willen tot zine rechten tegens der voirſcreve eccleſien, ende ſynre genade helpen beſcudden ende beſchermen voir alle laſten, beſwaringe ende proceſſen, die de voirſcreve eccleſien op onſen genedigen Heer voirſcreve, ende zinen goeden vorder mit onrechte hier van opleggen mogen, ende opleggen willen.* Ende om alle onruſt in de Stadt te voorkomen, heeft de Raadt ten zelven dage by klokluidinge doen verbieden alle de borgeren en onderſaten, mannen en vrouwen, zoo geeſtelyke als wereldlyke, *dat niemant onredelicken van deſen en ſpreke, dair onruſte en onvrede binnen onſer Stat van comen mochte; mer dat een ygelick hem deſer zake ledich houde, by zwaer correxie sraets tot horen goetduncken. Ende wair yemant die*

trechtſche Geeſtelyken, waar van, volgens het getuigen van Veldenaar, de Biſſchop mede een gedeelte zoude hebben. Ook hebbe ik verhaald, dat de Paus dit verdrag goetgekeurd hadde, en dat de Biſſchop van Luik, aan wien de Paus de uitvoeringe hadde aanbevolen, daar op brieven hadde verleend, by welke de Geeſtelykheit ter opbrenginge van die belaſtinge wierde aangemaand. Doch nergens hebbe ik konnen vinden de juiſte ſomme, welke *Walraven* voor zich eiſchte, dan alleen in dit Raadtsbeſluit, in welke dezelve op den veertienden penning geſteld wordt.

die enige onredelicke ſprake van yemand hier van hoirde, dat hy dat terſtont, alſe hyt gehoirt had, onſen Overſten by brenge, ende te kennen geve, oec by zwaer correxie sraets, tot horen goetduncken.

Dus verklaarde zich de Raadt voor den Biſſchop, waar door groote onmin en oneenigheit tuſſchen hen en de Geeſtelykheit is ontſtaan. Welke zoo verre gegaan is, dat, wanneer by gelegenheit van den twiſt tuſſchen de Heeren van den Dom en den Abt en het klooſter van S. Paulus, de Heeren van den Dom brieven verworven hadden, die tot bezwaar van de gemeente ſtrekten, zoo dat niet alleen in de Stadt en Stadts vryheit de zang was nedergeleit, maar zelfs aan zieken geene laatſte kerkgerechten zouden worden toegebracht, geene doden begraven, geene kinderen gedoopt, en diergelyke Kerk en Godsdienſt plichten niet meerder zouden worden verricht, de Raadt beſloten heeft de Heeren van den Dom aan te zeggen, den ſtilſtandt van den dienſt op te heffen, en met gene proceſſen of brieven de gemeente te vervolgen; en indien zy zich hier niet naer wilden gedragen, en de gemeente hier door in zwarigheit mochte komen, dat dan beide partyen terſtont uit de Stadt zouden vertrekken. Dit beſluit, genomen dingsdaghs na translationis Martini, levert een ſtaaltje uit van de grootmoedigheit der Regeerders dezer Stadt, en van hunne macht, om de Geeſtelyken, de borgeren en inwooneren nadeel toebrengende, te beteugelen, en te beletten, dat hunne onderlinge verdeeltheden geene ſtoringe aan de gemeene ruſt zouden veroorzaken.

Dat de ballingen te dezer tydt wederom eenen aanſlag hebben gemaakt, om de Stad te overval-

len,

len, blykt my uit een doodvonnis, aangetekend in het Buurſpraakboek maandaghs na Palme, 't welk geveld en ter uitvoer is gebracht aan *Vaelric Lieber* en *Hendrik van Reningen*, om dat zy niet alleen van dit voornemen kenniſſe hadden gehadt; maar ook aangenomen het zelve te helpen uitwerken; en vinde ik in het Raadtsboek van het volgende jaar, dat aan eenen *Dirk de Koekebakker*, die wegens eenen doodtſlag, binnen de Stadt aan eenen borger begaan, de Stadt hadde moeten ruimen, toegeſtaan is wederom binnen de Stadt te komen en aldaar te verblyven, mits zoenende de nabeſtaande der nedergeſlagene, *overmits hy in ſtilte de Overſten te kennen gegeven hadde den opſet, dair Vulric Lieber en Henric van Reningen om gerecht zyn.*

De menigvuldigheit der honden veel geraas en getier op de ſtraat gevende, heeft de Raadt dezer Stadt *Jan de Coſter van der Sluys* aangeſteld en gemachtigt, om alle honden, die hy op ſtraat zoude vinden, uitgenomen *windhonden*, *haashonden*, *dierhonden*, *maralenhonden*, *en der Louwers honden*, doodt te ſlaan, met verbodt aan een iegelyk van hem in de oeffeninge van dit werk te wederſtaan, of met woorden of werken te misdoen of hinderlyk te zyn.

Het geſchil tuſſchen den Landcommandeur der Duitſche ordre t'Utrecht en den Stadhouder der Balye van Weſtphalen, over de Tielſche en Otmarſche Commanderye, is in dit jaar vereffend, en de eerſte aan de Utrechtſche, de laatſte aan de Balye van Weſtphalen toegevoegd. (1)

(1) Ziet Matthaëus tom. x. Analect. p. 308. & 312.

1454.

Tot de Regeeringe voor het jaar 1454. zyn verkoren

Schepenen.

Jan die Waell.
Jan van Drakenborch.
Gysbert van Vlueten.
Lubbert die Waell, Borgermeeſter.
Henric van Gent.
Jan die Wit.
Jan van der Horſt.
Jonge Gysbert van Herdenbroec.
Huge Vuyſtinc.
Gysbert van Herdenbroec.
Symon van Teylingen.
Evert van Voirde.

Raden.

Goeſſen van Brienen.
Henric Knoep.
Pouwels Scrodekyn.
Jan Butendyc.
Symon Dircs zoen.
Gysbert Thomaes zoen.
Jan van Rietvelt.
Gysbert Pouskyns zoen.
Wouter van Vyanen.
Peter Boudyn.
Bertelmeus van Lochorſt.
Henric die Loze.
Matheeus Gysberts zoen.

Vranc die Haze.
Reyner Modde.
Aelbert Bertelmeeus zoen.
Volken van Baern.
Jacob Poſt.
Eerſt Jans zoen.
Bruninc Ysbrants zoen.
Willam Zaall.
Dirck Hack.
Beernt Grawert, Borgermeeſter.
Jan van Oudewater.

Oudermannen.

Dirc van Zulen.
Wouter Ysbrants zoen. } Wantſnyders.
Jan Knyff.
Peter van Vosculen. } Snyders.
Jan die Waell Claes zoen.
Ricout van Velde. } Backers.
Beernt Haſert.
Jacob Schout. } Molenairs.
Symon Jans zoen.
Evert Henrics zoen. } Linnewevers.
Tyman Deell.
Claes Symons zoen. } Brouwers.
Maes die Wilde.
Willam van Mairſen. } Viſchcopers.
Jan Moirkyn.
Willam Claes zoen. } Louwers.
Jan die Verwer.
Lambert Mouweris zoen. } Wollewevers.
Geryt van Zulen.
Henric Pyll. } Marsluden.

Peter van Valckendaell, Overſte Ouderman.
Willam van Zyll, Overſte Ouderman. } Botterluden.

Jan Sloyer.
Jan van Velpen. } Cordewaniers.

Jan Robberts zoen.
Claes Mathys zoen. } Oudecordewaniers.

Claes Deell.
Jan Jacob Peters zoens zoen. } Corencopers.

Henric Block.
Weerner Jans zoen. } Oudewantſnyders.

Willam Thonis zoen.
Gysbert van Boelre. } Steenbickers.

Jacob van der Horſt.
Henric van Alffen. } Graeuwerkers.

Gysbert Louwerens zoen.
Willam Gysberts zoen. } Ryemſnyders

Claes Schout.
Volken Jans zoen. } Bylhouwers.

Bertelmeus van Nyevelt.
Claes van Bredae. } Smeden.

Geryt Mathys zoen.
Henric Sanders zoen. } Zadelairs.

In den Jare 1449. waren by de ordonnantie *op den Sparen* de vier Overſten toegeleit de twee ponden, die op de kiſte moeſten gelegd worden van die geene, dewelke iemand voor den Raadt en Oudermannen riepen, en hunne zaak aan hunne uitſpraak overlieten, waar voor zy buiten koſten van de Stadt hunne zilvere covels moeſten maken. Hier van is de Raadt in het begin van dit jaar afgegaan, en heeft verſtaan, dat die twee ponden zouden worden ontfangen by den legen Cameraar,

raar, en door den zelven in zyne rekeninge ten voordeel van de Stadt verantwoord worden, en dat de vier Overſten en de twee Cameraars van de Stadt zouden genieten ieder twee mark zilvers, en daar voor maken hunne covels; als mede dat de Overſten ieder een pond groot zouden hebben, ter onderhoudinge van een peerd.

Op de klachten van *Daniel van Niewael* Schepen Clerk, dat de Busmeeſteren van den Rade zaken onderwonden, waar door hy beſchadicht, en hem de voordeelen, tot zyn ampt behorende, wierden ontnomen, heeft de Raadt, geene verandering in het beſtier der Busmeeſteren willende maken, hem ontheven van de jaarlykſche uitkeeringe van een honderd ponden, die hy, zoo als wy op het jaar 1440. hebben aangetekend, jaarlyks moeſte aan de Stadt goet doen; onder voorwaarde, dat hy op zyne koſten leveren zoude alle groen en en rood waſch ter bezegelinge der brieven nodig, zoo dat het waſch goet, en de bezegelinge zoo dik van waſch moeſt zyn, als behoorde en vereiſcht wierdt, om dezelve wel te konnen bewaren, op verbeurte, indien hy zulks niet wel bezorgde, van vervallen te zyn van deeze gunſt, en wederom, als voorheen, de honderd ponden aan de Stadt te betalen. Niet lang heeft hy dit voordeel getrokken, zynde hem in het begin van het volgende jaar wederom de uitkeeringe van een honderd ponden opgeleid. Dit Schryvers, of zoo wy het nu noemen, Secretaris ampt van het Gerecht, moet voordeelig geweeſt zyn, dewyl deze *Daniel van Niewael* het zelve van de Stadt gekocht hadde voor 3850. ponden Stadts pay, en als men begrypt, dat hy niet alleen zonder eenige jaarlykſche wedde, maar

zelfs met eene jaarlykſche uitkeeringe van een honderd ponden belaſt, 't zelve heeft waargenomen, kan men niet anders beſluiten, als dat de inkomſten deszelfs niet gering moeten geweeſt zyn. Deze *Daniel van Niewael* is ook geweeſt bezitter van het huis te Reineſtein by Cothen, en is hem in den jare 1456. dit ampt ontnomen, vermits hy *David van Bourgondien* tegens *Gysbert van Brederode* aankleefde. (1)

In dit, en in het volgende jaar, zyn groote opſchuddingen in deeze Stadt ontſtaan, hebbende de oneenigheden tuſſchen den Biſſchop en zyne kerk daar toe gelegenheit gegeven. De Geeſtelyken weigerden ſtandvaſtig de geëiſchte beede aan den Biſſchop toe te ſtaan, om dat hy zich in dezen Munſterſchen oorlog hadde ingewikkeld zonder hunne toeſtemminge, en alle de groote koſten door hem niet tot welzyn, of voordeel van de Utrechtſche kerk, die in de verkiezing van eenen Munſterſchen Biſſchop geen belang hadt; maar alleen ter bevordering van zynen neef, en dus uit eigen inzichten, waren gemaakt, wienshalven zy zich ongehouden achteden daar toe iets op te brengen. In de Stadt Utrecht deden zy, uitgenomen alleen de Jacobinen, of Predikheeren, alle opentlyke oeffeninge van Godtsdienſt ophouden, jaa lazen zelfs dagelykſch de vervloekinge tegens die geene, welke hen vervolgden. Heda, Veldenaar, en die hen gewoon zyn na te ſchryven, verhaalen, dat de vyf Godtshuizen en de vier Parochiekerken, bericht bekomen hebbende van het voornee-

(1) De klachten over de mishandelingen hem aangedaan, konnen in het brede gelezen worden by Matthaeus tom. II. Analect. p. 225. & ſeqq.

neemen des Biſſchops, en die hem begunſtigden, om met geweld deze bede in te vorderen, en ten dien einde zommige van hen te vangen, en dus tot de opbrenginge der beede te dwingen, hen op het nauwſte hebben verbonden, om den uitvoer dezer dwangmiddelen tegen te gaan, en ten dien einde over een gekomen zyn, alle nacht wake te houden in hunne kerken, met afſpraak van de klokke te luiden, als 'er onraat was, en den anderen ter byſtandt toe te ſchieten: dat de Biſſchop, ziende zyn oogmerk verydelt, de Stadt verlaten, en zich naar het ſlot Ter Horſt begeven hadde, en dat die van den Raadt dezer Stadt by de Geeſtelyke aangehouden hadde, om hunne waak af te ſtellen, en zelfs alle wereldlyke, met bedreiginge van ſtraffe, verboden by hen te waaken. Ik vinde noch in het Raadtsboek noch in het Buurſpraakboek eenige meldinge van deze waak, noch van het zoo even gemelde verbodt des Raadts.

De Raadt heeft even voor het verzetten van de Regeeringe verſtaan, niemandt tot Cameraar te verkiezen, die eenig deel hadde aan de verpachtinge van Stadts excynſen (1), en de Vyven is voor hunne wedde toegeleid alle half jaar drie honderd guldens. (2)

Aan de Keurmeeſters der Vechtkeuren is voorgeſchreven dezen eedt: „ Dat zweer ic, dat ic „ van deſe tyt voirt alle die vechtkoren, die van „ deſer tyt voirt tot Lichtmiſſe toe naeſtcomen- „ de verſcinen zellen, nu niet wtgegaan, noch „ den Rade aengebrocht ſyn, die wy ondervyn- „ den zellen connen, truwelic wtgaan, ende „ den

(1) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 78.
(2) Ziet Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 249.

„ den Rade op den Raethuſe bybrengen zellen,
„ zonder enige coren heymelicke te verduyſte-
„ ren, oec zonder yemant des te verdragen, off
„ dair in te verſchonen. des en ſel ic laten om
„ lieve, noch om lede, om maeſchap noch om
„ zwagerſcap, noch om anxt van mynne live,
„ noch om anxt van myne goede, noch om geen-
„ rehande zake. Dat my Got ſo help ende ſyn
„ heiligen!

Ook zyn Stadts ponden, die in den jare 1449. op zes Comſterten gebracht waren, geſtelt op zeven en eene halve Cromſtart.

Heda (1) verhaald, dat in den jaare 1451. op de rivier de Lek, onder het gebiedt van Holland, door de Utrechtenaars gegrepen, en gevangen naar Utrecht is weggevoert *Dirk van Hagenouwe*, afgezonden (2) door den Prooſt van den Dom *Gysbert van Brederode*, en dat hy te Utrecht op S. Meertens dagh is onthalſt: dat tot weerwraak in den volgenden winter, door toedoen, of liever opruijing en aanhitzing van den gemelden Prooſt, op de Vaart zyn gevangen geworden de Dykgraaf en Heemraden van den Lekkendyk, welke hunne vryheit niet dan met betaling van groot losgeld hebben bekomen: dat de Hollanders zich niet hebben bemoeit, of zich willen ingeven in dat laatſte voorval; maar zeer euvel hebben genomen de vervoeringe van den voornoemden *Dirk van Hagenouwe* van hunnen grond: dat hier over eene byeenkomſt is beleid op de Putkop, en aldaar verſchenen zyn de Utrechtſche Biſſchop, en de Heer

(1) Hiſtor. Ultr. p. 287.
(2) In het Latyn ſtaat *miſſus*, 't welk eene Boode kan vertaald worden. Ziet Matth. t. 1. Analect. p. 482.

Heer *van Lalain*, Stadthouder van Holland: dat de laatſte en de Hollandſche Heeren, die hem aldaar verzelden, deze zaak zoo hoog hadden opgenomen, dat zy zelfs zich niet hadden onthouden om dreigementen te doen, indien hen geene genoegzame voldoeninge wierdt gedaan: dat door den Biſſchop volgens zyne gewoone grootmoedigheit, daar op zoude geantwoord zyn, hebben wy eenen doodſchuldigen op uwen grond gegrepen, neemt vry in zyne plaats uit ons rechtsgebied twee deugenieten of ſchelmen, wy mogen dat wel lyden; doch indien dat u niet behaagt, ziet toe voor het uwe, wy zullen acht nemen op het onze: en dat dit ſtout antwoord die uitwerking hadde, dat de verſchillen in der minne wierden vereffent. Ik vinde noch van de wyſe, op welke deze *Dirk van Hagenouwe* is gevangen, noch van den daghvaard op de Putkop, by iemand elders gewag gemaakt, ook niet in het Raadt of Buurſpraakboek van dat jaar; maar van het vonnis en doodtſtraffe, welke de gemelde *Dirk* heeft ondergaan, niet in het jaar 1451, als Heda ſchryft, maar in dit jaar leeze ik in het Buurſpraakboek op S. Martyns dagh translatio, dit navolgende; *Want Dirc van Hagenouwen hem verſtellet heeft mit onſe ballingen, mit de welke hy daer na geſtaen heeft mit opſette., rade ende dade, toe te brengen, dat onſe Stat overvallen ſoude geworden hebben. oec heeft hy opſette helpen maken, ende arbeit daeromme gedaen, omme onſe borgeren buten te helpen vangen ende ſlaen, ende onſe marctſcepe mit crachte en wech te vueren, ende oec opſette van moerdbrant heeft helpen maken, ende daeromme ſelmen dat rechten mitten zweerde aen zyn lyff.* En dat dit vonnis ter uitvoer is gebracht,

na

na dat hy noch andere medeplichtigen hadde ontdekt, blykt uit het geene op dit jaar in het zelve Buurſpraakboek des dingsdaghs na S. Margrieten dagh aangetekend ſtaat. *Want Dirc van Hagenouwen, ſaliger gedachten, enige buten onſer Stat geſeten, beyde geeſtelic ende weerlic, in zynre belidinge, daer hy ander dages albier op gericht ende geſtorven is, bezeit ende bezwaert heeft van opſetten onſe Stat te overvallen, ende andere daer ſy van geweten hebben, ende helpen maken, hier omme ſo gebiet die Raet out ende nywe enen ygelyck, hy ſy man ofte wyf, geeſtelic ofte weerlic, dat niemant met die bezeide en rune noch en ſpreke, ete of drinke, of converſatie houde &c.* Waar uit men kan opmaken zyne misdaden, en dat hy wel en wettig ter doodt is gebracht.

Ten voordeele van den koophandel, zyn gezwoore Wiſſelaars aangeſtelt, en alle andere borgeren en ingezetenen verboden te wiſſelen om geld, of eenig genot daar van te nemen.

Ook is 'er eene loterye uitgeſchreven, in welke den inleg was vyftien kromſtaarten aan gereet geld, of twee ponden aan renten, die de Stadt zedert den jaare 1440. tot nu toe de renthefferen ſchuldig was. Dien de hoogſte prys te beurt viel, zoude het verkoopampt van de huizen en huisraden bekomen, dat is, die zoude Stadts Erfhuismeeſter zyn. Voorts waren noch andere pryzen als geldpryzen, zilvere kruizen en zilvere lepelen in deze loterye te trekken.

Biſſchop Rudolph heeft met veel iever den Munſterſchen oorlog voortgezet, en nevens *Dirk* en *Walraven van Meurs* des vrydaghs voor S. Marie Magdalene dagh by Waerle op de heyde de Munſter-

ſterſche ſlag gelevert, en de overwinninge op hen behaald. (1)

Volgens eene oude keur (2) verviel de eigendom van het huis, waar in eene Begyn ſtierf, aan het Begynhof, immers was het haar niet geoorloft by uiterſte wil dezelve te maken aan iemand buiten het Begynhof wonende. En indien eene Begyn zich ſchuldig gemaakt hadde aan ongehoorzaamheit tegens hare meeſtreſſe, en uit het Begynhof geweken was, konde zy dat huis niet overgeven aan eenen anderen, maar moeſte het zelve overlaten ten voordeele van het Begynhof. Deze keur was zedert eenigen tydt niet nagekomen, waar door veroorzaakt was, dat de huizen waren gekomen in bezittinge van andere menſchen, die in dezelve veeltydts een wereldſch leven

(1) Ziet Arnoldi de Bevergerne Chron. Monaſter. by Matth. tom. VIII. Anal. p. 161.

(2) Deze keur kan gelezen worden by Matth. lib. 1. Fundat. Eccleſiar. 32. p. 379. die ze brengt op het jaar 1384. in welk jaar niet *Dirk Vrencke*, maar *Jacob van Lochorſt* Schout dezer Stadt is geweeſt. Ten zy men ſtelle, dat het eene drukfout is, en het jaar ſtelle op 1284. in welke deze *Dirk* het Schoutampt heeft bekleedt. Ziet het Utrechtſch Placcaatb. III. Deel bladz. 214. Van deze Begynen en haar leven kan men omſtandig bericht krygen in die aangehaalde plaats van Matthaeus. Waar by ik maar alleen voege, dat een teſtament van een Begyn gemaakt voor de Meeſtreſſe van waerde was, waar van tot voorbeeld kan ſtrekken het geene ik in het Raadtsboek van den jare 1460. des woensdaghs na Servatii geboekt vinde: *Claerden Scepenen, Rade ende Oudermans, dat ſulke gifte ofte make, als Joncfrou Janna van den Velde gegeven ofte gemaict heeft voir de Meyſterſche op ten Begynhove, op enen huſe binnen den voirſcreve hove gelegen, alſe twe goude Aernhemſe gulden, ende twee quaerte ryns wyns sjairs, tot enen ewigen teſtamente, dat dat van weerden weſen ſell, want men ſulcs van ouden gewoenten op ten hove voirſcreve voir der Meyſterſche geplegen heeft.*

ven leiden tot groote ontſtichtinge van deze Suſteren. Waarom de Raadt dezer Stadt des donderdaghs na S. Gelis dagh verſtaan heeft, dat in het vervolg geene overgiften van huizen, ſtaande binnen de vryheit van het Begynhof, van waerde zullen zyn, ten zy die geſchieden voor de Meeſtreſſe, en alleen aan gefalide Begynen, en dat de brieven van overgifte bezegelt zullen wezen met het zegel van het Begynhof: ook dat geene bezitters der huizen aldaar gelegen, dezelve aan iemand zullen mogen verhuuren, of in dezelve laten woonen, ten zy de Meeſtreſſe in der tydt 't zelve toelaten.

In dit jaar is geſticht het Gaſthuis van S. Meerten buiten de Weerdpoort. (1) Ook heeft Biſſchop *Rudolph van Diepholt* twee Vicaryen geſticht in de Domkerk, in die Capelle, welke hy tot zyne begraafplaats hadde afgezondert. (2) Welke Biſſchop ook uitgegeven heeft eenen Dykbrief, volgens welkers voorſchrift de Leckendyk beneden dams zoude worden beheerd. (3) Voorts is in dit jaar door de Commandeurs van Tiel en Outmarſen voldaan aan de uitſpraak, waar van ik op het voorige jaar gewag hebbe gemaakt. (4)

Willem Arents zoon, poorter van Antwerpen, hadde in die Stadt beſlag geleit op eenige goederen, toebehorende aan Utrechtſche borgeren, om daar aan te verhalen het geene hy van de Stadt Utrecht

(1) Ziet Matth. II. Fundat. Eccleſ. p. 501.
(2) De Stichtinge is te vinden by Matth. I. Fund. Eccl. I. p. 29.
(3) Ziet Utrechtſch Placcaatb. II. Deel. p. 109.
(4) Ziet Matth. tom. x. Analect. p. 317.

Utrecht te eiſſchen hadt. Ter wegneminge van deze geſchillen is eene zamenkomſt van der beide Steden afgezondenen beraamd en gehouden te Dordrecht, en kort daar aan van het verhandelde, en waar in zy overeengekomen zyn, te Vianen gemaakt en getekend door de geheimſchryvers der voornoemde Steden dit geſchrift, 't welk ik op ons Stadthuis gevonden hebbe.

" Op die geſchele, weſende tuſſchen die Stadt " van Antwerpen ter eenre zyden, ende die Stadt " van Utrecht ter ander, overmits een reſtament " gedaan in der Stadt van Antwerpen op ſekere " penningen, toebehoerende eenegen perſonen, " borgeren der voirſcreve Stadt van Utrecht, ten " verſueke *Willams Aernts zoen*, nu ter tyt poer- " ter tAntwerpen, mids alderhanden gebreken, " die hy ſeegt te hebbene aen die voirſcreve Stadt, " van Utrecht. So is, omme die oude ende ge- " woentlike gunſt ende vruntſcap te onderhou- " den, ende alle onleden ende ongunſten te ver- " hueden, tot deſer dachvaert gehouden in der " Stad van Dordrecht op ten vyfſten dach der " maent van Julio anno XIIIIC. LIIII. daar na vele " handelingen dair off gehadt tuſſchen den Gede- " putierden van den voirſcreven twe ſteden, te " weten by *Jane Noyts*, Borgermeeſter, *Willeme* " *de Moelnen*, Scepen, ende Meeſter *Peter van der* " *Voert*, Secretaris der voirſcreve Stadt van Ant- " werpen: ende by *Gysbrechte van Vlueten* Sce- " pen, *Jan Sloyer* Overſte Ouderman, ende *Ry-* " *coult van der Horſt*, Secretaris der voirſcreve " Stadt van Utrecht, in den namen van den ſel- " ven tween ſteden, vercalt, gededingt ende ge- " raempt, by adviſe ende goetduncken van Mee- " ſteren *Clauſe Clopper* Raet, ende *Laurenſe van*

" *Wachelghem*, Secretaris des hoechgeboerne ver-
" moegende Vorſt ende Prince des Hertogen van
" Burgoendien ende van Brabant, ter begeerten
" der voirſcreve Stadt van Antwerpen: ende *Ste-*
" *ven van Zuylen van Nieveld Willems zoon*, ende
" *Gysbert die Gruter*, raden des hoichweerdigen
" Vorſt ende vaders in Gode, des Biſſcops van
" Utrecht, ter begeerten der voirſcreve Stadt
" van Utrecht. dair by geſchiet tgene, dat hier
" na volcht, alles op een verhaell van beyden ſy-
" den.

" In den eerſten, dat die voirſcreve van Ant-
" werpen ofdoen ſellen tvoirſcreve arreſte, alſo
" dat die voirſcreve penningen ſellen mogen vol-
" gen, vry ende onbecommert den voirſcreven
" borgeren van Utrecht, dien die toebehoerden,
" ſonder argeliſt.

" Item dat die voirſcreven van Utrecht den
" voirſcreve *Willeme* ofdoen zellen alſulke belet,
" als ſy gedaen hebben in de ſegelingen van enen
" brieve, dair mede hy overgegeven heeft, off
" van ſinen wegen overgegeven ſyn, den Goyds-
" huiſen van Facons binnen den voirſcreven Stad
" van Antwerpen twee en dertig mergen lants,
" gelegen tot Weyen, ende den ſelven brieff
" doen oft laten beſegelen, ende beſegelt over-
" leveren den voirſcreve van Facons, alſo dat ſy
" dair mede te vreden ſyn, behoudelic dien dat
" *Dyewer*, des voirſcreve *Willams* wyfs ſuſter,
" ſal houden ende hebben haer leven lang thiene
" van de voirſcreve twee en dertig mergen lants,
" ende dat *Gysbert van Lent* ſall behouden ſyn
" pachtinge, die hy dair off gedaen heeft jegens
" die ſelve *Dyewer* ſinen termyn duerende, op dat
" ſy alſoe lange leeft.

" Item

" Item dat die voirſcreve van Utrecht ſellen
" doen ende laten gheſchieden des voirſcreve
" *Willems* gemachtiden, ende all in den den Sticht,
" ende in der Stad van Utrecht, goet volcomen
" recht tegen alle die gene, dair jegens hy des
" begeren ſall, ſonder enige fraude ende arge-
" liſt, ende ſonder enich verbot dair jegens te
" doene.

" Item als van den vier hondert Rynſche gul-
" den, die die voirſcreve Stad van Utrecht tou-
" den tyden den voirſcreve *Willeme* ſculdich is
" geweeſt, ſoe by verſchenen lyfrenten, erfren-
" ten, geleenden gelde, ſoe anders, ende die hy
" in ſynre rekeninge geſet ende beweſen heeft,
" op ſekere andere perſoenen, en onder dande-
" ren op *Dericken den jongen* vyf hondert ſeven
" en veertich pont Utrechts, als hy ſeegt, dat
" die voirſcreve Stad van Utrecht den ſelven *Wil-*
" *leme*, mits ſine overſettinge dair af niet ſcul-
" dich en is te verantwoirdene in ſinen perſoen;
" mer dat ſy den ghenen, dair op de voirſcreve
" ſomme geſet is, dair off doen ſellen, ende hem
" dair mede laten behelpen, gelyc anderen bur-
" gheren der ſelver Stad, die gelike ſchult heb-
" ben, ſonder hem enich belet dair in te doene
" in enigherwys.

" Item dat die voirſcreve *Willam* ſal moegen
" volgen tallen tyden, alſt hem gelieft, ende ſo
" dat behoert, alſulken lyftocht, als hy heeft op
" die Stad van Utrecht voirſcreve, ſtaende tot
" anderen liven, dan totten ſinen, dair hy hef-
" fer off is, na wtwyſen van den brieven, die hy
" dair of heeft; mer want die van Utrecht ſeg-
" gen, dat hem die voirſcreve *Willam* geloeft en-
" de verborcht heeft dair off quyt te houden, dat

" ſy dair off ſellen mogen vorderen hoer recht op
" tie borgen, alſo behoeren ſall.

" Item dat des voirſcreve *Willams* wive, ende
" ſynre moeder, ſellen volgen alſulke lyfrenten
" mitten afterſtalle dair op verlopen ende ver-
" ſchenen, als ſy hebben op die voirſcreve Stad
" van Utrecht, ende ingelycx hoir erfrenten na
" wtwyſingen huere brieven, ſonder enigen hin-
" der oft belet.

" Item dat die voirſcreve van Utrecht den voir-
" ſcreven *Willem* ſellen doen gheſchieden beta-
" linge van *Dericken den Jongen*, van den hon-
" dert ende zes ende feſtich Aernemeſche gulden,
" te vyftien cromſtert ſtuck, die hem die ſelve
" *Dierick* tanderen tyden bekent heeft ſculdich
" te ſyne voer die Gedeputierden beyde der voir-
" ſcreven ſteden, ende dat hem deſelve *Willam*
" geven ſal volcomen quitanſy dair of: ende eeſt,
" dat die voirſcreve *Willam* dair en boven yet
" eyſſchen will den voirſcreven *Dericken* by rede-
" nen van den voirſcreven lyfrenten, ofte oec
" van der ſomme van drie hondert negen en veer-
" tig ponden twe ſtuvers, biden verſchenen anno
" negen en veertich in . . . . jair, dair af tan-
" deren tyden rekeninge geſchiet ſyn ſoude in
" preſentien van de Gedeputeerden beyden des
" voirſcreven ſteden, off anders, dat hem die
" voirſcreve van Utrecht dair aff ſellen doen en-
" de laten geſchieden goet onvertogen recht, ſon-
" der argeliſt.

" Item dat die voirſcreve van Utrecht onge-
" houden ſullen bliven van den drie marck ſilvers
" van enen Capruyne, die de voirſcreve *Willam*
" geeyſcht heeft, ende oec van de ſeventien Ryn-
" ſche gulden, die ſy hem ofgenomen hebben voer

" den

" den coſt van de Gedeputeerden, diet tAntwer-
" pen gecomen waeren. Item als van den vyf en
" tachtich Rynſche gulden, ende tien Burgoen-
" ſche ſchilde, die de voirſcreve *Willam* eyſcht
" der voirſcreve Stad van Utrecht van den ſluys-
" gelde &c. dat die ſelve *Willam* te vreden ſal
" moeten ſyn ende bliven mitten voirwaerden,
" die daer of tanderen tyden gemaeckt ſyn tuſſchen
" hem ende die ſelve Stad van Utrecht, ende
" metten brieven, die hy dair off heeft; ende
" dat die van Utrecht voirſcreve hem dair of
" zellen doen ende laten gheſchieden betalinge,
" gelyc den anderen ingeſetenen der voirſcreve
" Stadt van Utrecht, die gelike ſchult hebben,
" ende dat ſy hem dair inne geen belet doen en
" ſullen, mer vorderniſſe, gelyc anderen voir-
" ſcreven.

" Item al van den achterſtalligen renten uyt-
" ſtaende den voirſcreve *Willamme*, ſinen wive,
" off ſynre moeder, van den jairen van drie en-
" de vier ende dertich, dat die ſelve *Willam* dair
" mede ſall verbeyden, gelyc den anderen bur-
" geren der voirſcreve Stad van Utrecht gelike
" achterſtalle hebbende, ende dat men hem dair
" af doen ſall gelyc den anderen, ſonder arge-
" liſt.

" Behoudelic, dat de voirſcreve *Willam* ſal bli-
" ven ſtaande in ſinen rechte van der queſtien nu
" tuſſchen de voirſcreve Stad van Utrecht, en-
" de der voirſcreve Stad van Antwerpen heeft
" geweeſt, weder die voirſcreve *Willam* ſyn voir-
" ſcreve goede ſoude mogen vercopen off niet.

" Alle welke voirſcreve punten ende artikelen
" geſloten warden binnen der ſtede van Vyanen
" by meeſter *Peter van der Voert*, Secretaris der

" voirſcreve Stad van Antwerpen, ende *Rycout van*
" *der Horſt*, Secretaris der voirſcreve Stad van
" Utrecht, dair toe geordoneert ende gedepu-
" teert by den voirſcreve tween ſteden. Van wel-
" ken punten voirſcreven in kenniſſe der wair-
" heit gemaeckt ſyn twee geſcriften alleens ſpre-
" kende, dair of deene heeft de voirſcreve Stad
" van Antwerpen, geſcreven ende geteykent by
" *Rycout van der Horſt* voirſcreve, ende dander
" heeft de voirſcreve Stad van Utrecht, geſcre-
" ven ende geteykent, by den voirſcreven Mee-
" ſter *Peter*. Ende oic ſo ſalmen alle deſelve pun-
" ten ſetten ende ſtellen in den regiſteren van
" beyde den voirſcreve ſteden, in ſterkeniſſen van
" allen tykene des voirſcreven is. Actum bynnen
" der voirſcreve Stede van Vyanen, in den jaer
" MCCCCLIIII, een en twintich dage in Auguſto.

1455.

Alvorens ik de lyſt der Schepenen, Raden en Oudermannen van het jaar 1455. opgeeve, achte ik het nodig te verhalen het geen voor de verzettinge van de Regeering voorgevallen is.

De oneenigheden tuſſchen den Biſſchop en de Geeſtelyken hebben te dezer tydt groote bewegingen in de Stadt, en veranderingen in de Regeering van Utrecht gemaakt. Ik heb op het voorige jaar gemeld, dat die het beſtier van Stadts zaken in handen hadden, den Biſſchop gunſtig waren, en beſloten hadden hem byſtant te doen tegens de Geeſtelykheit, en dat zy t'onvrede waren over de nachtwake, die in de kerken gehouden wierdt, en alle wereldſche menſchen in de Stadt wonende, verboden hadden die wake waar

te

te nemen. Dit heeft niet konnen uitwerken, dat de Geeſtelyke afgegaan zyn van hunne genomene beſluiten; maar in tegendeel hebben zy zich te ſterker verbonden, en middelen beraamd, om hunne perſonen veilig te ſtellen tegens allen overlaſt, die hen door den Raadt dezer Stat mochte worden aangedaan. De Regeerders eenen dienaar der Geeſtelyken genaamd *Marten* in de gevangeniſſe hebbende doen brengen, hadden voorgenomen hem, ten affchrik van andere, te laten onthoofden. De Geeſtelyken, hier van bericht ontfangen hebbende, zyn gegaan naar den Dom, en hebben aldaar eene groote vergaderinge gehouden op S. Ponciaans dagh, in welke zy gewapend met harnaſſen en panziers, om zich tegens alle overvallen te dekken, verſchenen zyn, met een vaſt beſluit, om liever te ſterven, dan hen te laten dwingen, en om dus geweldt met geweldt te keeren. De gemeente, dit vernemende, is met veel drift tot die vergadering gelopen, en verzekerde de Geeſtelyken, als van welke haar voornaamſte beſtaaan en broodwinninge voortkwam, van haare hulpe, en met hen te willen leven en ſterven, met uitbrakinge van ſcheldwoorden tegens de Regenten, dezelve beſchuldigende van eenen verregaanden hoogmoedt, dien zy niet langer konden of wilden dulden. De Raadt, om, was het mogelyk, dezen toeloop te beletten, liet de klok trekken, op dat de borgers en inwooneren zich by hen op de Plaatſe zouden vervoegen, en deden eenige buſſen ſtellen tegens de Domskerk. Doch de toevloedt van het gemeen grooter zynde by de Geeſtelyken, dan by den Raadt, zyn de eerſte, geſterkt wel door vier a vyf duizent koppen van het gemeene volk, uit de Domskerk getrok-

ken, met een vaſt voornemen, om die van den Raadt, en die by hen waren, aan te taſten. Weshalven het geſchapen ſtondt, dat de Stadt in een bloedbadt zoude verandert worden, indien niet *Willem*, broeder van de Burggraaf van Montfoort, tuſſchen beiden was gekomen, en de Geeſtelyken hadde ſtaande gehouden op S. Meertens brug, en over en weer gaande, den Raadt hadde bewogen om den gevangene los te laten. De Raadt merkende de overmacht van hare wederpartye, heeft zich moeten ſchikken naar den zin van de gemeente, en zich begeven naar het Capittel van den Dom, en moeten toeſtaan alles 't geen de gemeente begeerde. De Prelaten met de Borgermeeſteren gingen op het oxaal van den Dom, alwaar zy den volke bekend maakten, hoe in het vervolg de zaken zouden geſchikt en beſtierd worden, en van daar naar het Stadthuis, in het welke de Prelaten in hun geeſtelyk gewaadt nevens de Borgermeeſters en den Raadt uit de venſters lagen, wanneer in tegenwoordigheit van de gemeente de Raadt by klokluidinge hare voorige overdrachten heeft vernietigd, en op dezelve wyze alles, 't geen de gemeente goedt dacht, doen afkondigen. Waar van het eerſte was, dat geene der borgeren en ingezetenen, die zich by de Geeſtelykheit, tegen het verbodt des Raadts, hadde vervoegt, zoude ſtrafbaar zyn, met verbodt van die deswegen iets te miszeggen of te misdoen. Ook is aldaar op het aanroepen der gemeente in hare tegenwoordigheit het Stadts ſecreete Zegel aan tween gebroken, en op den dagh van Paulus bekeeringe afgekondigd, dat in het vervolg de Oudermannen niet meer zouden zitten in den Raadt, en dat de Gildebrief,

vol-

volgens welke zy leden van den gemeenen Raadt waren, in alle de Gilden zoude worden geſcheurd en vernietigd. Men moet niet denken, dat de Oudermannen afgezet wierden, maar de gemeente, naar alle waarſchynelykheit zich verbeeldende, dat de Oudermannen dikwerf door de Schepenen en Raden belet wierden naar hare bevattinge de zaken te beſluiten, wilde niet, dat zy in het vervolg met de Schepenen en Raden zouden vergaderen, vermeenende dat de gemeene zaken beter zouden beſtierd worden, als die overgelaten wierden aan de beheeringe der Gilden. De Oudermannen derhalven moeſten uit den Raadt blyven, en alleen maar by hunne Gildebroederen komen, en by gemeene morgenſpraken hunne beſluiten nemen, welke voor wetten doorgingen. De gemeente dus meeſter geworden zynde heeft alle de macht van de Regeering aan de Gilden gebracht, en donderdaghs voor Maria Lichtmiſſe eenen nieuwen gildebrief gemaakt, volgens welke in het vervolg de beſtellinge van de Regeering en der gemeene zaken zoude verricht worden.

Schoon ik tot noch toe de gewoonte gehadt hebbe, als diergelyke brieven reets gedrukt zyn, om deze Jaarboeken niet te verre te doen uitdyen, de Lezers te verzenden tot dien Schryver, welke dezelve in het licht gebracht heeft, en deeze Gildebrief door de onvermoeide neerſtigheit van den Heer van de Water in het derde deel van het Utrechtſch Placaatboek bladz. 78. te vinden is, zoo hebbe ik echter geoordeeld dezen, als eene zeer merkwaardige veranderinge bevattende, en waar uit men op kan maken de bezwaarniſſen, die de Gemeente tegens de Regeerders gehadt heeft, alhier niet te moeten overſlaan; te meer, om

dat ik, zedert den uitgaaf van het eerſte deel dezer Jaarboeken, meer dan eens beriſpt ben, over het wyzen van de Lezers naar ons Utrechtſch Placaatboek, van welk treffelyk werk de minſte voorzien, en derhalven buiten ſtaat zyn, om de aangehaalde plaatzen na te zien. Alvorens ik den zelven opgeeve, moet ik den Lezer berichten, zich niet te moeten verbeelden, dat die Gildebrief een opſtel en werk van de gemeente was. By haar was wel eene drift en onbezonne yver naar veranderinge, en de wil en luſt tot verwekkinge van opſchuddinge, maar geene bedaartheit of verſtandt genoeg, om een goedt voorſchrift op te ſtellen, volgens welke Stadts zaken moeſten geſchikt worden. Doch, gelyk het dikwils in burgerlyke beroertens gaat, andere, meer kundige en aanzienlyke luiden, t'onvreede op de Regeering, hebben ter bevordering van hunne eigene inzichten en belangens, de gemeente met raadt by geſtaan, en opgegeven, hoe het beſtier in het vervolg wezen moeſt. Immers in een zeker geſchrift (1), 't welk gelooft wordt ten tyde der geſchillen tuſſchen *David van Borgondien* en *Gysbert van Brederode* uitgekomen te zyn, leeze ik deeze woorden: *Die Eccleſie ende Paepſcap in de Stadt van Utrecht, by raet, conſent ende byſtant des Domprooſt* (te weten *Gysbert van Brederode*, die uit den Haag ontboden was) *ende Heer Reynout van Brederode, ende Heyrichs Borchgrave van Montfoirt, verkeerde dat regiment, ende Raet ende Scependom van Utrecht tot hoiren wille, ontſettende die geene, die aldaer doe Borgermeeſteren, Scepenen ende Raet waeren, ende*

(1) Te vinden by Matth. tom. II. Analect. p. 492.

ende togen die gilden ende gemeynte van Utrecht boven die Raet ende Scependom voernoemt.

„ Des donredages voir Lichtmiſſe by
„ morgenſprake van den gemene
„ Gilde.

" In den yerſten zyn gezet die veertien hoeft-
" gilden op twaelf gilden, te weten, elc gilde
" blyft alſt is, geſondert die Wantſnyders en-
" de Snyders zyn tot ene gilde geſet, ſoet een
" waeck is, ende ſel heten der Wantſnyders gil-
" de. Ende die Viscopers ende Brouwers ſyn
" oeck tot een gilde geſet, ende ſall heten der Vis-
" coper gilde, ende elc van deſen twaelf hoeft-
" gilden (1) ſel hebben enen Scepen, twee Ra-
" den ende twee Oudermannen.

" Item des daegs voir onſer Vrouwen avont te
" Lichtmiſſe, ſelmen voirtan den nyen Raet kie-
" ſen, ende dat in manieren, als nabeſcreven
" ſtaet.

" In den yerſten ſo ſellen te lote gaan die twaelf
" hoeftgilden, ſo die nu te ſamen geſet ſyn, elx
" tot eenre bequame ſtede, ende aldair ſellen ſy
" elcs in hoire gilde loten na der ouder gewoen-
" ten, ende men ſall maken in elke gilde acht
" ſonderlinge loeten, ende die gene, die de
" acht lote crigen, ſell noemen ende haren tot
" enen Scepen elc enen man, ſonder beraet on-
" der malkander, wt horen gilden ende niet wt
" hem

(1) De twaalf hoofdgilden waren de Wantſnyders, Bakkers, Viskopers, Louwers, Marslniden, Botterluiden, Cordewaniers, Koornkopers, Graeuwerkers, Riemſnyders, Bylhouwers en Smeden.

" hem ſelven, die boven dertich jaren out ſyn,
" ende dan zalmen hebben acht mutſen, alſe van
" elken gehouden een muts, ende dan ſellen die
" gemene Gildebroeders in elke mutſe hoir hant
" ſteken, ende een boen in hore hant hebben, die
" men elken leveren ſall, ende ſy moegen die
" boen laten in wat muts ſe willen, ende die dan
" alre meeſt bonen heeft, die ſell de Scepen van
" horen gilde weſen.

" Item als die Scepen gecoren is, ſel die gene,
" die den Scepen gehairt hebben, enen anderen
" weder in der ſtede haren, ende dan ſelmen bo-
" nen uten by gehairden voirſcreve die niet ge-
" worden en ſyn, ende wt ten enen nywen ge-
" hairde kieſen twe Raden, ende welke mutſen
" dan meeſte bonen crigen ſouden die twee Raden
" weſen.

" Item als die acht loten gegaen ſyn, ſo ſel-
" men eden die gene, die de loten gecregen heb-
" ben, na behoeren, ende als ſy geëedt ſyn, ſo
" ſelmen hem vragen van voiran, na dat die lo-
" te gevallen ſyn, wien ſy haren int openbair,
" ende die ſelmen dan ſcriven, ende dit zal al
" geſchien ſonder enich runen (1), ofte rade van
" den genen, die de lote gecregen hebben, ofte
" oec yemant mit hem ſprake te hebben.

" Item alſe dan die voirſcreve twe Rade wt de
" voirſcreve gehairden gecoren ſyn, ſo ſellen die
" twe, die de Rade gehairt hebben elx enen an-
" de-

(1) Ziet van dit woord het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 171. waar by noch tot nadere opheldering kan gevoegd worden, dat *ruunen* in het Hoogduitſch betekent, de hoofden by den anderen te ſteeken, en dus te overleggen, en met den anderen te ſpreken, en mompelen. Ziet Leibnitii Collect. Etymol. p. 11. p. 146.

" deren weder in der ſtede haren, ende dan ſal-
" men bonen, als voirſcreven is, van voirſcreve
" ſeſſen, die niet geworden en ſyn, ende tot Ra-
" de gehairt ſyn, ende wt den tween nywen ge-
" hairden twee Oudermannen, ende welke twee
" mutſen, ofte meer, even veel bonen cregen,
" ſo ſoudmen die namen ſcriven van den geliken
" bonen in een cedelken, ende werpenſe in een
" mutſe, ende dan ſoude die outſte perſone van
" den ouden Rade, die de loten maken zellen,
" dair uit nemen een cedelken, ende die dan yer-
" ſte wtquame, ſoude die Scepen, Raet ofte Ou-
" derman bliven.

" Item die acht lote, die die haringe in den
" twaelf hoeftgilden crigen, en ſellen nyemant
" haren, ſy en ſyn gegoet tot vier hondert Ryn-
" ſche gulden toe, off dair boven, na horen vyff
" ſinnen, ende by horen ede.

" Item die lege gilden ſellen loten na der ou-
" der gewoenten mit vive ſonderlinge loten, en-
" de die vive loten ſellen elcs vive anderen ha-
" ren boven dertich jaren out, ende dan ſellen
" die Gildebroeders gemeenlicke bonen een yge-
" lic in ſinen gilde, ende welke twe mutſen dan
" meeſte bonen hebben, die ſellen die Oudermans
" bliven.

" Item den eerſten coer, die men nu doen
" zall, ſelmen wel noemen mogen ongehylicte
" perſonen, behoudelic der ouder van dertich
" jaren; mer then naeſten jair, ende ſo voirtan,
" en ſelmen niemant kiezen voir Scepen, Rade
" ofte Ouderman, hy en ſy gehilict, ofte hy zy
" weduwer.

" Item als die Scepen, Rade ofte Oudermannen nu gecoren ſyn, ſelmen die Oudermannen

" bren-

" brengen opt Raethuis, ende dair ſelmen ſe ee-
" den by den ouden Rade, ende dan ſellen die
" Oudermannen voirt opt Oudermans huis gaen,
" ende aldair om hoir Overſte Oudermannen lo-
" ten mit vive man te haren wt de twaelf hoeft-
" gilden, ende dair mitter boen wt te kieſen on-
" der hem ſelven twe Overſte Oudermannen.
" Ende dat gedaen, ſellen ſy van den huſe gaen,
" ende regieren hoir gilden, en dair op niet we-
" der comen te rade.

" Item als die Oudermannen voir geeedt ſyn,
" ende after gaen, zellen die Rade opt huis oec
" geeedt werden van den ouden Rade, ende dan
" onder hem vier en twintig loten mit vier ſon-
" derlinge loten, dair ſy wt bonen ſellen twe
" Borgermeyſters, ende die outſte van jaeren zell
" die woirde vuiren, ende die vier, die de ha-
" ringe gedaen hebben, mogen wel mede bo-
" nen. Dat gedaen, ſell die oude Raet off
" gaen, ende niet weder in den Rade comen,
" then wair off ſy tanderen tyden dair gecoren
" waren.

" Item die Borgermeyſters ſelmen alle drie
" maenden, te weten des dages, als men die ſy-
" ſen vercoept, vernywen, ende een ygelic Raet
" mach men kieſen voir enen Borgermeyſter.
" ende wie eens Borgermeyſter geweeſt is, en
" ſelmen in dat ſelve jair niet weder kieſen tot
" enen Borgermeyſter; mer als hy weder te
" Rade gecoren wert over tjair, mach men hem
" weder Borgermeyſter kieſen.

" Item twe broeders, noch die Vader met den
" kynden en ſellen te ſamen niet ſitten in den Ra-
" de voir Scepen, Rade, off Ouderman. ende
" die Borgermeyſters, noch Overſte Oudermans

" en

" en ſellen malkander geen afterſuſters kynt,
" noch naire maech weſen. Ende off hier gebreck
" inne viel, ſo ſoude de geene, die de eerſte opt
" Raethuis te Rade quame, bliven, ende die an-
" deren ſoudmen verkieſen.

" Item alſe dan die Raet geeedt is, ſelmen die
" Scepen in den Rade oec eeden, ende dan van
" den huſe gaen opt hoff (1) ende dair dan eede
" doen, ende niet weder opt huis comen, then
" ſy dat ſy dair geeyſcht werden, omme over
" den blode (2) te ſitten, ende anders niet.

" Item nyemant en ſell in den Rade ſitten voir
" Scepen, Rade ofte Ouderman, hy en zy ge-
" boere borger, off hy en hebbe tien jair borger
" geweeſt, ſonder ferpell, ende ſall men niemant
" geboren borgerſcap geven.

" Item niemant en ſell in den Rade ſitten voir
" Scepen, Raet ofte Ouderman, die aen den ſy-
" ſen, ofte eniger der Stat goede, winnen ofte
" verlieſen ſall, ofte vennoitſcap dair aen heb-
" ben in dat jair, dat hy te Rade ſitten ſell op
" tien jair uter Stadt te weſen.

" Item zelmen tot allen zyſoenen rekenen van
" de onſekere oncoſten binnen veertien dagen na
" wtganc des ſyſoens, ende nochtans rekenen van
" als tenden jairs, alſe die Overſte Camerair ſyn
" rekeninge doen ſell.

" Item die Camerairs en ſelmen niet te Rade
" kie-

(1) Dat is, op het Biſſchops hof, alwaar de Schout, door den Biſſchop aangeſteld, hen in den eedt nam. Van welken eedt, die alleen maar eershalven voor den Biſſchop, die geene macht hadde om Schepenen aan of af te ſtellen, verdient gelezen de worden 't geen de Heer Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 47. aangetekend heeft.

(2) Dat is bloede, of halsrecht.

" kieſen voir Scepen, Raet off Ouderman, ende
" ſy ſellen hoir rekeninge doen op ten Raethuiſe
" voir Scepenen, Rade ende Oudermans mit
" open doren; ende deſe Camerairs ſellen vier
" jair lang Camerairs bliven, ende die en ſellen
" dair en binnen geen ſyſen, noch Stad goede
" copen, noch dair an winnen nochte verlieſen,
" noch vennote dair an weſen. Ende off de Ca-
" merairs onredelicke rekeninge deden, dair den
" Rade, noch der gemeenten, niet aen en ge-
" nuechde, ſo ſelmenſe verſetten, ende ſy ſellen
" dair toe beteringe doen by den Rade.

" Item *Jacob Pot* is Camerair gecoren van den
" ſack, ende ſal hebben sjairs twee hondert
" ponden.

" Item *Claes van Syll* is lege Camerair, ende
" ſall mede inmanen die coren ende onſeker goe-
" de, ende ſall hebben sjairs hondert ponden.

" Item *Zweder van Denemarken* is Schutmey-
" ſter, ende ſall hebben sjairs hondert ponden.

" Item nyemant en ſall hem weren gecoren te
" werden (1), als voirſcreven is, op tien jair uter
" Stat te weſen.

" Item want die ſommige, vermits overdrach-
" te sraits, buten conſente der gilden ingecomen
" zyn van dootſlagen (2), boven onſen borger-
" rechten ende vryheiden, by den gemeenen gil-
" den overdragen, ſo zellen die ſelve perſoenen
" weder uytter Stadt gaen binnen drie dagen,
" ende men zal die overdrachten van den doot-
" ſlagen voirtain volcomelic houden. (3)

" De-

(1) Ziet hier van het geene ik in het voorbericht van het eerſte deel geſchreven hebbe.

(2) Dat is, die ſchuldig waren aan dootſlagen.

(3) Ziet het geen ik hier van aangetekent hebbe eerſte deel bladz. 121. en 122.

" Deze zyſen hier na beſcreven ſellen
" off weſen, die Botterſys (1), die Mars-
" ſys

(1) Tot de Booterſys behoorden veele waren, welker optellinge ik in eene oude overdracht van den jare 1375. aldus vinde: „ Tot den Botterſys behoert in den eerſten Drentſche wolle, Eemſche wolle, Woyſche wolle, ende alle wolle de in der Stat vriheden valt, daer men ſys gheeft, de van horen ſcapen valt, die zellen die lude verſizen, ghelyc of ſi binnen Utrecht woenden, oec weder zize zelve ryeden off niet en reyde, ende alle die wolle die in den zeſys nyet en hoort van elken pont grote vyf ſtuvers.

„ Item oly van elken vate een groten, ende enen halven vate een halve grote, ende van enen vierendeel vaets enen Brabantſchen, het ſi dat ment by vaten vercoopt of bi cannen, alſe elc vat vyftien cannen gherekent, ende voert na den belope ten vierendeel vaets toe.

„ Item van Hooninch van elken vate een grote, van enen halve vate een halve grote, ende van enen vierendeel een Brabantſch, het ſi dat ment vercope bi vaten of bi vierendelen.

„ Item van den Boter van elken vate een grote, van enen halven vate een halve grote, ende van enen vierendeel een Brabantſch, van een half vierendeel enen Hollants.

„ Item elc pont caſen een grote, van een half pont caſen een halven grote.

„ Item al yzer ende koeperdrade, ſtaal ende yſerdraet, zonder dat in de zeſys hoert, van elken pont grote vyf ſtuvers.

„ Item van vederen ende van plumen van elken pont grote vyf ſtuvers.

„ Voert van allen anderen goeden, dat in den Botterſys hoert, van elken pont grote vyf ſtuvers.

„ Item Hoppe, Spec ende Roezel, dat over die zee nyet en coomt. dat binnen dunen valt, want geen zee en is, dan buten dunen.

„ Item zweerden, zichten ende al heernaſch, dat van buten coompt.

„ Item Hennip, weer, ende wouten, ende alle houtene koolvaten, ende al Hamborcher hout.

„ Item alle onghel, gheſmouten ende ongheſmouten, dat over de ze nyet en coomt.

" sys (1), dieHoutsys (2), die Grauwerkersys, " die Hudesys. (3)

" Item alle giften ende kledinge, ende officien " in desen jaire gegeven van der Stadt wegen, " zellen off wesen, alse Meystet *Bertout*, *Victor*, " *Wouter* van der Hoeve, *Jacob* de Lepelmaker, " alle dienst, pensie ende covels off.

" Item want der Stadt Chirurgyns geen pensie " te

„ Item alle zweertspanen, randen van teensen, hersse en- „ de gaghel.

„ Item steencolen, ende smedecolen, ende alle gaghel „ ende hoppe, de in der Stat vrihede nyet en wasset.

(1) Van de Marssys vinde ik in die zelve overdracht alleen maar aangetekent. *Item de Marssys daer zelmen off geven van elke pont grote vyf stuvers, het zi dat zyt vercopen, of zelve bezighen.* zonder byvoeginge der waren, waar van die zys gevorderd wierdt. Dezelve woorden staan 'er ook van de Graeuwerkerssys, sonder meldinge der waaren, die dien zys onderhevig waren.

(2) Van de Houtsys, wordt in die zelve overdracht gezegt: *Dit is dat ghoet dat toebehoren zal den Houtsys: In den eerstен al hout, oec waent coemt, oec waert het voertyds sys in ghegheven heeft, dat in der Stat ofte in der Stat vryhede nyet ghewassen en is, dat syn die ghene die der Stat te dienen pleghen, ende die mitter Stat greven ende last draghen. ende daer toe zel horen in den houtsys alle teen van elken pont grote vyf stuvers, wtghenomen Berninchout, Brizelienhout, Heffhout, ende alle hole houten vaten.*

(3) Van de Huidensys, wordt op dezelve plaats getuigt: *Al hude, wt wat lande dat si comen, zi zyn ghegherwet ofte onghegherwet, ofte geloot, ende de hier in de Stat ende in den lande vallen, zellen gheven van elker huyt, die een pont ghelt, of daren boven, vyf groten. enae alle Cordewaen, daer dat stuc vyf stuivers, of ghelt. of daren boven bi der Daken. ende Broesselsche rugghen zellen horen in den Hudenzys.* In welke plaats door *Cordewaen* verstaan moet worden Spaansch leer, genoemt naar de Stad Cordua in Spanjen gelegen, van waar het beste Spaansche leer kwam- Hier van daan ook *Corduwaniers* genoemt de Schoenmakers, en *Oude Corduwaniers* de Schoenlappers. Ziet Matth. t. 1. Analect. p. 476.

" te hebben en plagen, dan Meyſter *Henric* al-
' leen, dat die ſoen van ſinen doden vader was,
' ſo zellen die penſie van Meyſter *Claes* ende
' Meyſter *Gysbert* off weſen, mer ſy zellen voir-
' tan hoir covels van der Stadt wegen behou-
' den.

" Item want er deſer tyt geen ure clock en is
' te Buerkerck, ſo zal die penſie van *Voire* of we-
' ſen, mer hy zal ſyn Stad covel behouden.

" Item die wakers die des dages op ter ſchot-
' doren ſellen off weſen.

" Item zellen zyn mer vier leege knapen, en-
' de niet meer na der ouder gewoenten.

" Item ſellen die Camerair voirtan by hem ſel-
' ven begaen by horen eden, ſonder oncoſte te
' bedingen van der haver tſinte Jan, dat Schud-
' dekorfsbroet te beſteden, ende der Schutter
' wyn (1) te geven, ſonder yemants vorder be-
' wynt ofte ſeggen dair in te hebben.

" Item die Vive ſellen hebben elx halve jairs
' twee hondert pont, ende niet meer.

" Item en ſell nyemant Heemraet op tie Lec-
' kendyck weſen, hy en zy dair onder gegoet tot
' twee hoeven lants toe, die zyn ſelfs ſyn, ſon-
' der ſerpell off argeliſt.

" Item *Rycout van der Horſt* (2) ſell voirtan
' min hebben vyf pont ter penſie sjairs, dan hy
' gehadt heeft, ende *Daniel* (3) ſell de Stadt ge-
" ven

(1) Jaarlyks by het ſchieten van de Papegay, wierdt door de Stadt aan ieder Schut een mingelen wyns, aan den Koning der Schutten, die de Papegay geſchoten hadde, aan de twee Overſte Homans, de twee Panjoendragers en de twaalf Nederhomans elk een halve take wyns gegeven.

(2) Secretaris van de Stadt.

(3) *Niewael* Secretaris van het Gerecht.

" ven na der oude gewoente hondert pont sjairs
" wt sine ampte, ende die Stad sal het roode was
" weder betalen.

" Ende *Hogehusen* (1) sell hebben ter pensie voir
" sine schade, omme dat die Oudermans of gezet
" zyn, sjairs twee ende vyftich ponden ende dair toe
" die twee ende vyftich ponden sjairs die hem te
" voren ghegont waren, ende dat gewoenlicke gelt
" van den rekeningen, ende anders syn onseker
" verval, ende sall der Stadt dienen mit der Stadt
" Clerck, mit den welken hy vercleet wezen zall,
" ende hy sell der Cameraers lyfrenten boeken, en-
" de erfrenten boeken jairlix scriven sonder loen.

" Item en zal nyemant voirtan den Botterma-
" ten enich meer gelt van der schoppen op ter
" Bottermarckt geven, ten wair dat hy die boter
" gemeten woude hebben, ende anders niet.

" Item alle der Stadt officien, alse Busmeysters,
" Vive, Libelmeysters, Coermeysters, Heem-
" raets, Baghynmeesters, ende voirt alle des
" Raits ampten, dair men Rade toe te setten
" pleecht, dair salmen omme loten onder den
" Rade mit vive sonderlinge loten, ende so wien
" die vive loten vallen, sellen alle die ampten in
" den Rade geven dat jair wt duerende, gesondert
" die Vive, ende sellen niet langer dienen dan een
" half jair, ende dan selmense weder op een nywe
" verkiesen mitten loten in der manieren voirscre-
" ve, ende of Borgermeyster worde gecoren van
" den gene, diedese officien cregen, so sel die Bor-
" germeyster syn beveell enen anderen overgeven
" van den Rade. ende nyemant en sall hem we-
" ren deseampten aen te nemen ende te voeren,
" op tien jair uter Stadt te wesen.

" Item

(1) Secretaris van de Oudermannen.

" Item die Busmeyſters ſyn, ſellen mede Woe-
" kermeyſters weſen.
" Ende deſe overdrachte is gemaict, behoude-
" licke andere alle overdrachten, ſlitinge, wilco-
" ren ende goede gewoenten in hoire volcomen-
" re machten te bliven.

„ *Dit is die verclaringe op tie voir-*
„ *ſcreve overdrachte oec bi den*
menen gilden.

" Item ſo en ſel die Raet van der Stad niet o-
" vergeven mogen enigerhande ſaken, die der
" Stad ende den menen gilden, ofter meenten
" aengaen, ſy en ſellent yerſte te kennen geven
" den tween Overſte Oudermans, ende die twe
" Overſte Oudermans ſellent voirt de gemene
" Oudermans te kennen geven, ende hoir mor-
" genſpraec dair op hebben, wes hem dair in ge-
" boirt te antwoirden op tie zake, tot alre tyt,
" alſt geboren ſel, als voirſcreven ſtaet.
" Item voirt en ſelmen geen borgeren belaſten
" in onſe Stad van enige vangniſſe, die men ver-
" borgen wil na der Stad rechte, men heeft den-
" zelven yerſte tantwoird geſet, ende dair na
" voirt te varen na der Stad rechte, geſondert
" van opzetten, moordadelicke ſaken ende on-
" daden. (1)
" Item wairt zake, dat enich borger wtreysde,
" daer hy te doen had, ende hy belaſt woirde
" van de Stadt wegen, daer van ſel hem die Stad
" vryen, ende brieven van behulp van geven op
" ter Stat coſt.

" Item

(1) *Ondaden* zyn ſchelmſtukken en misdaden, die aan den lyve ſtrafbaar zyn.

" Item die haringe voirſcreve, daer men die " Scepenen, Raet ende Oudermans wt bonen ſel, " is verclaert aldus: dat die acht loten elx enen " man haren ſellen tot enen Scepen, die hem dair " nutte toe dunct te weſen, ende dair ſelmen wt " bonen enen Scepen, als voirſcreven is. Ende " dat alſo gedaen, ſellen die voirſcreve acht lo- " ten weder op een nywe haren elx enen man, " die dair nutte toe is, ende dair ſelmen die twe " Raden wtbonen in manieren voirſcreve. Dat " dan alſo gedaen, ſellen die voirſcreve acht lote " noch weder op een niwe haren elx enen man, " die dair nutte toe is, tot twee Oudermans, en- " de dan ſelmen dair twe Oudermans wt bonen, " oec in der manieren voirſcreve. ende men ſel " weder haren mogen, die eens gehairt geweeſt " hebben, ende niet gewoirden en ſyn.

" Item, hoewel die overdrachte voirgeſcreven " hout ſo wel op tie Oudermans, als op Scepe- " nen ende Rade, dat zy gegoet weſen zellen tot " vier hondert Rynſche gulden toe, ſo ſel die eed " nochtans dair van aff weſen, van ſo vele dat de " Oudermans aendraecht.

" Item die Raet en ſal geen oirloge aennemen, " noch morgengelt, noch ſcattinge overgeven, " noch geen ſiſen verſwaren noch verhogen, noch " geen verdrifte doen aen geeſtelicke noch aen " weerlicke, noch oeck geen renten vercopen, " dan by conſente van de gemeene gilden van " Utrecht.

" Item ſo ſelmen alle der borgers ende onder- " ſaten der Stad van Utrecht hoir goede rechten " ende vryheiden voirtan vaſt ende ſtade houden, " ſonder yet dair in te mencken.

" Item en ſelmen nyemant voirtan believen in " te

" te comen van den genen, die verdreven ſyn,
" ofte voirvluchtich, buten conſente van den ge-
" menen gilden van Utrecht.

Hier op is gevolgt op Vrouw Lichtmiſſe dagh de verzetting der Regeering in dezer voegen.

Borgermeeſteren van de eerſte drie maanden.

Henric van Nyevelt.
Braem van Luttikenhuſe.

Van de tweede drie maanden.

Dirc Hoet.
Reyer Willams zoen.

Van de derde drie maanden.

Roelof die Kraen.
Wouter van Katwyck.

Van de laatſte drie maenden.

Goert Egbertſe.
Hubert van Blochoven.

Schepenen.

Geryt Knyf.
Eerſt van Herdenbroeck.
Willam van Steenre.
Henric de Wit.
Jacob van Winſen.
Vranck van Yſelſtein.

Jan Mouwer.
Weerner Braem.
Willam van Ghent.
Herman van Lewenberch.
Wouter van Teylingen.
Dirck van Oeſtrum.

Raden.

Huge van Groenenberch.
Dirck van Waell.
Geryt van Mairſen.
Wouter van Catwyck.
Dirck Hoet.
Willam van Lochorſt.
Geryt Jan Weſſels zoen.
Dirck Taets.
Loyck de Waal.
Goert de Coninck van Voerde.
Macharus van Benthem.
Herman Creeck.
Jan over de Vecht.
Jan Jans zone.
Braem van Luttikenhuſe.
Goert Dedel.
Goetſcalc van Winſen.
Jan Knoep.
Lubbert van Alendorp.
Claes Folperts zoen.
Geryt van Ryn.
Goert Egberts zoen.
Geryt van Boemell.
Willam Jacobs zoen.

Ouder-

Oudermannen.

Jacob Wouters zoen. } Wantſniders.
Willam Geryt. }
Willam Proeſt. } Backers.
Jan Steen. }
Henrich Stevens zoen. } Molenaers.
Jan Wouters zoen. }
Henric Merre. } Linnewevers.
Merten Henrics zoen. }
Jan Deell, Overſte Ouderman. } Viſchcopers.
Dirc Heer Heyn Jongen zoen. }
Gysbert van der Ae. } Louwers.
Willam Henric Lamberts zoens zoen. }
Dirc Aernts zoen. } Wollewevers.
Aelbert van Angeren. }
Aelbert Rombouts zoen. } Marsluden.
Jacob Wouters zoen van Vyanen. }
Dirck de Vogelaer. } Botterluden.
Jacob Jans zoen. }
Geryt Wouters zoen. } Cordewaniers.
Jacob Henrics zoen. }
Henric Heernken. } Oudecordewaniers.
Herman Jans zoen. }
Jacob Backer. } Corencopers.
Merten Jacob Peters zoens zoen. }
Ghysbert van Helsdingen. } Oudewantſniders.
Elis van Werchoven. }
Peter Willems zoen de Rode. } Steenbickers.
Roeloff Dircks zoen. }
Claes Jans zoen. } Graeuwerkers.
Geryt uten Leen. }
Aernt Heer. } Riemſniders.
Peter Willams zoen. }

Geryt Zaſs. } Bylhouwers.
Wouter van der Eem. }
Elyas Riqwyns zoen, Overſte Ouderman. } Smeden.
Jan Korskyns zoen. }
Jacob de Beer. } Zadelaers.
Ariaen van Weſel. }

Uit deeze lyſt blykt, dat *Hendrik van Nyevelt* tot Borgermeeſter is verkoren, alhoewel hy niet gevonden wordt onder de genoemde Raden, ook niet onder die geene, die in het begin van May in dit jaar tot Raden aangeſteld zyn, uit welke, en niet uit de Schepenen, de Borgermeeſteren moeſten genomen worden. De reden hier van is my onbekend, ten zy men dit toeſchryve aan de verwerringe, veroorzaakt door de gedurige oproeren in dit jaar verwekt. En geen wonder! dewyl het onbezuisde volk, dan dit, dan wederom wat anders begeerde, en wegens onkunde in het beſtier der gemeene zaken, dikwils niet wiſte, wat tot haar beſte ſtrekte, en, gelyk het doorgaans in diergelyke omſtandigheden gebeurt, zich geenen tydt gaf tot een bedaard overleg.

Alhoewel de gilden thans alle de macht van de regeering in hunne handen hadden, zoo is het echter licht te begrypen, dat de Biſſchop en de vorige Regeerders niet ten eenemaal ontbloot zullen geweeſt zyn van eenige borgeren en ingezetenen, die hen aankleefden, en dat in de vergaderinge der gilden altydt de eensgezintheid geen plaats zal gehadt hebben, en hebbe ik nooit in een jaar meerder rechtsplegingen geboekt gevonden, dan in dit jaar, tegens menſchen, die kwaadt geſproken hadden van den handel dier genen, de-

dewelke thans Stadts zaken beſtierden, welker meeſten bekeurt zyn, en aan welke opgeleit is, binnen zekeren bepaalden tydt, eenige roeden muurs aan Stadts wallen te maken ten koſten van hen, of voor elke roede te betalen vier Rudolphs guldens. Al het welk klaar bewyſt de geduri-ge bewegingen en verdeeldheden, welke te dezer tydt in de Stadt zeer in zwang gingen. Om allen opſtand, welke mochte voorvallen, zoo van buiten als van binnen, tegen te gaan en tydig te ſtuiten, is des maandaghs na S. Eegten (S. Agatha) dagh dit by klokluidinge afgekondigt: *Die Raet van der Stat ende die gemeen Gilden laten enen ygelicke weten, dat ſy hebben offgeſet ende verandert hebben die luidinge laetſte geſchiet* (1), *van den Homans ende de vergaderinge in de vier vierendeelen, in manieren hier na beſcreven.*

In den yerſten ſo ſel weſen een clocke, ende ſel heeten die gemeente clocke. ende hier toe is geordineert die Raetclock. ende tot wat tyden men dieſelve clock ſlaet, ſellen vergaderen alle die genen, van manne perſonen, die woenaftich ſyn tuſſchen der Rodentoirnpoerte ende Rodenborchgerbrug ende dair en binnen alſo ommegaens, op tie Rodenborgerbrugge voirſcreve mit horen harnaſch. ende dair off zellen Homans weſen die Scepen, Rade ende Oudermans, die binnen der voirſcreve plaetſen woenaftich ſyn. Ende wair yemant die onverhoirich hier in woirde, ende niet en quame als voirſcreven is, ſel verboeren een coer van vyf ponden, die men niemant verdragen en ſel; ende die vyf ponden ſellen die Ouder-

(1) Te weten op Donderdagh dertiende dagh, wanneer de Ordonnantie van den jare 1449. was vernieuwt.

dermans elken van horen Gildbroeders wtpanden ſonder verdrach.

Item die gene, die woenaftich ſyn beneden de Rodenborgerbrug tot der Plaetſe toe, die Plaetſe mede ingerekent, ende dair en binnen ommegaens woenaftich ſyn, ſellen comen ende vergaderen, als men die voirſcreve clocke ſlaet, bi den voirſcreven coer, op ſinte Marien plaetſe, ofte op tie Borchbrugge. ende die Scepene, Rade ende Oudermans, die dair en binnen ommegaens woenaftich ſyn, ſellen die Homans dair off weſen.

Item die gene, die woenaftich ſyn beneden der Plaetſe tot der Weerpoirte toe, ende alſo dair en binnen ommegaen, ſellen comen, als men die voirſcreve clocke ſlaet, by den voirſcreven koer, in den Noden, ende dair of ſellen die Homans weſen die Scepene, Rade ende Oudermans, die dair binnen geſeten ſyn; then wair off yemant bi der Eccleſie quame, ende wair dat hy bewiſen mochte, die en ſoude niet verboren.

Item deſe voirſz. Raet clocke, of Gemeen clocke, en ſelmen niet ſlaen, then ſy laſt van vyanden van buten, ofte vergaderinge van binnen. ende oft zaek wair, dat men aen die Gemeentclock, oft geboerde, niet comen en mochte, ſo ſoudmen ſlaen onſer Vrouwen clocke tſinte Merten, ende ſelmen vergaderen in maniere ende verbanden voirſcreve, gelyc op tie Meenteclocke overdragen is. ende onſer Vrouwen clock voirſcreve en ſelmen oec niet ſlaen, dan in laſten van vianden off vergaderinge als voirſcreven is.

Item of enich brant geviel, ſo ſelmen die clock ſlaen in den Kerken, ofte Cappellen, dair die brant naiſt gevallen wair. ende dan en is nyemant verbonde, hy en mach zinen vrienden, die in laſte

wae-

waeren, wel te hulpe comen, ende dien brant helpen leſſchen, alſo lange als men die Gemeentclocke, ofte onſer Vrouwenclocke tſinte Merten, niet en ſlaet, ſo ſel een ygelic comen op ten benoemden ſtieden, als voirſcreven is, by den voirſcreven coer, geſondert die Pynres, die brant leſſchen moeten, ende die buer, die geſeten ſyn dair die brant viel.

Ende wairt zake, dat yemant anders hier en boven vergaderinge maecte, contrarie deſe voirſcreve overdrachte, dat woude die Raet rechten mit den zweerde aen ſyn lyff. Welke laatſte woorden kort daer aan, te weten woensdagh na S. Mathys dagh, nader by den Raadt en de gemene gilden zyn verklaard, en aldus geſtelt. *Waert dat yemant anders vergaderinge maecte contrarie der Eccleſien off den gemeenen gilden, dat men dat rechten ſal mitten zweerde aen ſyn lyff.* Op welken dagh de Overſte Oudermans met de Oudermans de Raden, op het Raadthuis zittende, hebben aangebracht, by de gemeene Gilden verſtaan te zyn, dat de ſleutels van Stadts poorten, Stadts bannier en wimpelen, voortaen zouden zyn in bewaringe der Overſte Oudermans, en dus niet meer in die der Borgermeeſteren (1), en dat alle brieven, die in het vervolg zouden inkomen, welkers inhoudt Stadts of der gemeene lands zaken betroffen, aan de gilden zouden moeten overgegeven worden, om aldaar in hunne morgenſpraken gelezen te worden. En is Vrydaghs daar aan volgende verboden eenige ballingen te ontbieden of in de Stadt te brengen, buiten toeſtemminge der gemeene gilden, op verbeurte van vyf jaren uit de Stadt te zyn.

Des

(1) Ziet den Heer Matthaeus tom. II. Analect. p. 356.

Des Saturdaghs daar aan volgende, is wederom eene andere ordrè beraamd, volgens welke de inwooneren dezer Stadt in tyden van noodt zouden vergaderen, en is ingefteld een Bekkenflag, op welkers geluit ieder in de wapenen ter geſchikte plaatzen zoude moeten komen. Dewyl Veldenaar en Heda hier van gewagen, achte ik het nodig, om een recht denkbeelt daar van te konnen maken, de woorden van dit beſluit hier op te geven: *De Raet van der Stat laet weten enen ygelicken, dat de gemeen gilden van Utrecht overdragen ende geordineert hebben een Beckenſlach, off men aen die clocke niet comen en konde, te ſlaen, en dat in deſen manieren na beſcreven.*

In den eerſten ſo hebben zy geſchict tot vele ſteden geloeflicke perſonen, hier na beſcreven, diet becken ſlaen zellen tot alre tyt, ende zellens hem niet weren mogen, elx by een coer van vyftich ponden ter Stad behoeff, des men nyemant verdragen en ſell.

Voirt ſo en zellen die geordinierde tot de becken geen becken ſlaen, then coomt hem aen by waraftige gerufte off geachte perſonen, diet hem aenbrengen.

Item als enich man van de geordinierden totten becken in laſte dat becken ſlaen ſel, dat zel hy doen binnen ſinen huſe, voir den veynſter wt op tie ſtraet, omme te verhueden, dattet hem niet gekeert en wert, ende op tie ſtrate niet comen, eer ſyn buer gewapent by hem ſyn. ende als dan ſyn buer gewapent by hem ſyn, ſel hy dair mede gaen op ſyn geſette ſtede, ſo dat laetſte wtgeluyt was, ende mit de gilden overdragen was.

Ende wairt zake, dat die gene, dient becken bevolen wair, dat becken niet en ſloege, alſt noot waer, ende dat waraftig wiſte, ende hem bygecomen

men wair, die ſal comen ende verantwoirden hem voir de gemenen gilden van Utrecht, waer omme hyt niet geſlagen en had, want men dat van hem ſoude weten willen.

Ende wairt oec zake, dat yemant becken ſloege tot eniger tyt, diet niet bevolen en wair, dat zoude men terſtont rechten mitten zweerde aen ſyn lyff.

Voirt wairt zake, dat enich van de geordineerde totten becken wtreysde, ſo ſel hy enen goeden buerman, na der weerden gelyc hem zelven, in ſyn ſtede ſetten, dat becken te ſlaen, in manieren voirſcreve, oft van node wair.

Ende als dair enich laſt valt van gerufte van Beckenſlach van buten, off van binnen, ſo ſelmen mede ſlaen die clocken, te weten ſinter Claes clocke, onſer Vrouwen clock ſinte Merten, of die gemeenteclock, ende ſinte Jacobs clock, op dattet die lude buten onſer Stad geſeten horen mogen, ſo men die anders by nachte geen weet doen en kan, omme die te comen, dair ſy geordineert ſellen werden, alſe voir die Weertpoirte, dair menſe inlaten ſal. En zyn 'er vier en veertig Bekkenſlagers aangeſteld, en zoo veel plaatzen beſtemt, welke, als mede de namen der Bekkenſlageren in het Buurſpraakboek aengetekent ſtaan. In dit zelve jaar, te weten Saturdaghs na midvaſten en maandagh na S. Jacobs dagh, is eenige veranderinge gemaakt in de vergaderplaatzen, en verſtaan dat by Bekken- of klokkenſlag die van den Overeynde op S. Marieplaatze, en die van den benedeneynde op de Neude, en nergens anders, zouden by een komen, ook is in het volgende jaar des Sondaghs na Sacramenti, het getal der Bekkenſlagers verminderd, en gebracht op veertig.

Korten tydt daar na, te weten omtrent het midden

den van de vaſten, is een Bekkenſlag en groot oproer in deze Stadt geweeſt, ſchynende de Bekkens niet door de daar toe gezette ſlagers, maar door andere, geroert te zyn. Het geval en de gevolgen van dien, ſtaan in het Buurſpraakboek des Saterdaghes na Midvaſten aldus aangetekent: *Alſo nu een ſaterdach leſtleden een groet beckengeſlach, vergadering ende oploep binnen onſer Stat geweeſt is, ſo iſt, dat die Raet van der Stad, omme ymmer ruſt ende vrede te bet te houden binnen onſer Stad, laet weten allen den genen, die op die tyt tbecken geſlagen, ofte in den oploep ende vergaderinge geweeſt zyn, dat ſy claerlicken van onſer Stat wegen dair off gevryt ende ontheven zellen bliven tot ewigen dagen, zonder enich afterdencken dair op te hebben in enigerwys. In welke vergaderinge ende oploep van zommigen enige van onſe Rade ende borgere, mit een oproep van den meente op ter poirte geleit worden. Hier op is nu overdragen bi den gemenen gilden van Utrecht, dat die voirſcreve onſe Rade ende borgeren, op ter poirte weſende, terſtont van der poirte vry gaen, ende bliven ſellen, op zulke oervede ende borchtochte* (1), *die men yerſte van hem nemen ſel.*

Ende die Raet gebiet ende laet weten enen ygelicken, dat nyemant in zulken oploep, ofte diergelycken, den anderen op ter poirten en roepe, buten den Overſte Oudermans mit die Borgermeiſters, thenſy dat hy terſtont ſelve by ſetten will.

Voirt

(1) Dit was eene gewoonte en recht der borgeren, dat zy in de gevangeniſſe zynde, op het ſtellen van eene genoegzame borgtocht, om te zullen voldoen aan den uitſpraak, die over hunne misdaden en breuken zoude gedaan worden, niet langer opgeſloten, maar ontſlagen wierden.

Voirt gebiet die Raet dat nyemant den voirſcreve onſen Rade ende borgeren op ter poirten, oſte in horen huſen op tie tyt verſekert weſende, en misdoe in woirden noch in werken op hoir live.

Het is opmerkelyk, dat in dit, en de volgende oproeren, in dit jaar verwekt, geene doodtſtraffe, uitgenomen in een geval, ſtraks te melden, geoeffent is. Ik leeze in het Buurſpraakboek, dat op dezen tydt eenen *Willem Stevenſe*, veel moetwil op de Plaatze voor het Raadthuis bedreven, en eenen der Borgermeeſteren onweerdiglyk bejegend, jaa zelfs al eenen pyl bereid hebbende om hem naar het aangezicht te ſchieten, gekomen is voor den Raadt, in hembd en in broek, blootshoofts, met een bloot zweerd in zyne hand, bekennende zyn lyf verbeurd te hebben, en biddende om genade en het leven, en dat de Raadt hem het leven geſchonken heeft, alleenlyk hem zyn borgerrecht ontnemende. Ik vinde maar een doodtvonnis, in den zomer van dit jaar geveld, in het Raadtboek des dingsdaghs na S. Jacob aangetekent met deze woorden: *Want Zweer van Tyenhoven een grote teſſinge ende logentael* (1) *den goeden heren overgeſeit ende verſiert heeft*

(1) In een geſchrift, opgeſteld door eenen yverigen voorſtander van Biſſchop *David*, in het licht gebragt door den Heer Matthaeus tom. II. Anal. p. 216. & ſeqq. wordt geſtuigd, dat de Heeren van Brederode met den Borchgraaf van Montfoort, en andere, des nachts in eene byeenkomſt hadden vaſtgeſteld, alle de begunſtigers van *David van Bourgonje* gewapender hand te overvallen, en dat deze *Zweder van Tyenhoven*, ſtaande tuſſchen de deuren van het verrek, in 't welk zy vergadert waren, dit hadde gehoort en dom door de Stadt verſpreid; dat hy daar op in hechtenis gebracht, door de pynigingen, hem aangedaan, beleden hadde het bovengemelde nooit gehoort, maar zelfs verçiert te

heeft binnen onſer Stadt, gelyc hy hem ſelven belyt heeft, daer geſcepen was grote bloetſtortinge binnen onſer Stat van te comen, hadde Got van hemelric mit ſinre bermhertigheit niet verhoet, hebben hier omme die Scepen ende Rade overdragen, dat men dat rechten ſel mit een rade aen ſinen live; mer men zel hem gratie doen mit den zweerde, ende geven hem tkerchoff. Ik hebbe dit geval niet willen overſlaan, om dat het een vol bewys uitlevert van het gezag, en de macht der Gilden in dezen tydt, zich aanmatigende en met 'er daad oeffenende het recht, om een vonnis by Schepenen en Rade uitgeſproken, te veranderen en te verzachten.

Ter beveiliging van de gemeene ſtraten is aan de Vyven de macht gegeven, om onzedige menſchen, die zy des nachts op de ſtraten en in de herbergen vonden, in eene verzekerde plaats te brengen, om het oordeel van den Raadt over hunne misdaden te ondergaan, zoo nochtans, dat zy uit de gevangeniſſe zouden worden ontſlagen, indien zy by borchſtellinge zich onderwierpen aan het vonnis, het welk, naar mate der grootheit hunner misdryven, zoude geveld worden.

Nu zal het tydt worden om te melden het geen den Biſſchop *Rudolph*, zedert zyn vertrek uit de Stadt Utrecht, wedervaren is. Heda verhaald, dat hy, op het ſlot Ter Horſt zyn verblyf hebbende,

hebben. Doch uit den ganſchen inhoudt van dit geſchrift blykt klaar de eenzydigheit van den maker, welke, ingenomen met eenen bitteren haat tegens de Heeren van Brederode en hunne aanhangeren, hen veele wreedheden en gepleegde geweldenaryen te laſt leit, van welke alle de geſchiedſchryvers zwygen, en die geen het minſte geloof verdienen.

bende, zich bedroeft heeft over het ongelukkig lot zyner vrienden in de Stadt Utrecht, en, buiten ſtaat zynde om hen hulpe toe te brengen, zynen toevlucht genomen tot den Hertog *Philips* van Bourgondie, en aangeboden heeft zynen Biſſchoppelyken ſtaf af te leggen; en dat Hertog *Philips* niet verzuimd heeft aanſtonts zyne gezanten tot den Biſſchop af te vaardigen om met hem te handelen; doch dat de Utrechtſche Kerkvoogd, gedurende dien handel, eer dezelve zyn volle beſlag hadt, was overleden. Een ander (1) getuigt, dat hy in het begin van dit jaar door den Paus benoemd zynde tot het Bisdom van Osnabrug, voor den tydt zyner bezitneminge, die kort na Paaſſchen beſtemd was, op Palmdagh geſtorven is. Een derde (2) wil ons wys maken, dat hy tegenwoordig is geweeſt in de belegeringe der Stadt Vrede in het Munſterland, en aan zyne wonden, in dezelve bekomen, zoude zyn overleden. Veele ſchryvers ſtellen zyn ſterfplaats op het ſlot ter Horſt; doch het komt my het geloofwaerdigſte voor, dat hy het leven afgeleit heeft te Vollenhoven in Overyſſel (3) op den vier en twintigſten Maart. Van welke plaats zyn doode lichaam is vervoerd naar Utrecht, en aldaar in de Domkerk begraven, met dit Latynſch Graffſchrift, door *Rudolph Agricola* (4) opgeſteld:

Con-

(1) Arnold van Bevergerne in zyne Munſterſche Chronyk by Matth. tom. VIII. Anal. p. 162.

(2) Anonymi Chron. Monaſt. apud Matth. d. l. p. 188.

(3) Ziet het geen de Heer Matthaeus daar van aangetekend heeft, op de zoo even aangehaalde plaats.

(4) Ziet Bockenb. Pontif. Traject. p. XLI. Dit graffſchrift beantwoord geenzins aan den grooten naam, die deze man by de geleerde wereld gehadt heeft, ten zy men deszelfs ſlecht.

Conditur hic Praesul Rodolphus sanguine clarus
Qui morum aequavit nobilitate genus.
Qui populo tutela suo, terror fuit hosti.
Illum tutatus, viribus hunc domuit.
Huic Marti infestus, fidus pastor fuit illi,
Plebejis gratus, Principibusque viris.
Hic empta fundo Lagh condidit, abstulit hosti,
Wyc, Abcoud, Duerstat contulit Ecclesiae.
Aedibus Horst auxit, cinxit munimine Blancburch,
Arx & ab hoc Vollenhoe splendida facta nitet.
Curia concilio cleri Procerumque celebris,
Hujus magnifice est aedificata animo.
Hunc genuit Diepholt domus inclyta, sustulit atra
Mors, quem syderio suscipe, Christe, solo.

Dus

heit verschoonde wegens de jonkheit van den dichter, wiens geboortedagh gemeenlyk gesteld wordt omtrent het jaar 1442. weshalven, zoo het aanstonds na Bisschop *Rudolphs* afsterven voor den dag gekomen, en op zyn grafzerk gesteld is, Agricola nauwlyks den ouderdom van dertien jaren zal hebben bereikt. Hy was in de Ommelanden by Groningen geboren, en was zyn vaders naam *Hendrik Huisman*, welken hy in *Agricola* verandert heeft. Conringius de Scriptor. post Christ. nat. sect. xv. cap. 5. getuigt, dat hy de eerste Duitscher geweest is, die de Griekse, Latynsche en Hebreeuwsche taalen recht kundig is geweest, en Cronius Animadv. Phil. & Hist. part. iv. p. 25. zegt, dat hy de geleerdste Duitscher van zynen tydt is geweest, noemende hem eenen *Duitschen*, om dat hy te Heidelberg een zeer beroemd en vermaard Hoogleeraar geweest is. Erasmus geeft hem grooten lof, vooral in zyne Adagia, proverb. *quid cani cum balneo pag.* 172. 't welk Valerius Andreas in zyne Biblioth. Belg. en gedeeltelyk Hamelmannus tom. I. Oper. p. 106. opgeeft. Welke lofgeevinge de Roomsche onderzoekers der boeken kwalyk genomen en afgekeurd hebben, zoo dat ze in de uitgaven der Adagia van Erasmus by Manutius gedrukt, uitgelaten is. ziet Append. ad Cave Histor. Liter. ad ann. 1474. Is iemand begeerig dezes mans leven en zyne schriften na te gaan, die kan daar van onderricht krygen by Vossius lib. iii. de Hist.

Latin.

Dus is deze Biſſchop uit de wereld geſcheiden, die met veel kloekmoedigheit en beleit zyne tegenſtanders overwonnen, het Sticht tegens machtige vyanden heldhaftig beſchermt, deszelfs afgebrokene, en buiten ſtaat van tegenweer geſtelde ſloten opgemaakt en verbetert, het Biſſchops Hof in de Stadt Utrecht ſierlyk opgebouwt, en veele voortreffelyke zaken heeft uitgevoerd (1), en zyne kerk benevens het ganſche Sticht in eenen bloeienden ſtaat aan zynen opvolger zoude nagelaten heb-

latin. cap. 6. Boiſſard. tom. 1. Icon. p. 173. M. Adam Vitae Philoſoph. p. vi. Rollii decad. 1. Philoſoph. n. 1. en de ſchryvers aangehaald by Niceron Memoires pour ſervir a l'hiſtoire des hommes illuſtres tom. xxiii. p. 180. Eenige byzonderheden zoude ik van dezes mans leven konnen aanteekenen, indien dat hier de plaatze was, alleenlyk zal ik 'er maar by doen, dat onder zyne uitgegevene brieven eene te vinden is p. 183. waar in hy aan zynen broeder *Jan* ſchryft, verzocht te zyn van den Keizer *Maximiliaan* aan zyn hof te komen, om het opzicht te hebben over zyne kinderen, doch zulks geweigert te hebben, om een ſtil leven te konnen leiden, met byvoeginge, zyn voornemen geweeſt te zyn, alhier t'Utrecht te komen wonen, indien de oorlog het niet hadde belet. Hy is overleden te Heidelberg den 18. October 1485. en aldaar begraven, hebbende Hermolaus Barbarus hem met dit graffſchrift vereert:

Invida clauſerunt hoc marmore fata Rodolphum
Agricolam, Friſii ſpemque decusque ſoli:
Scilicet hoc uno meruit Germania, quidquid
Laudis habet Latium. Graecia quidquid habet.

Ziet tom. 1. Delic. Poëtar. Italorum p. 334.

(1) In het Chronicon Magnum Belgicum p. 373. wordt hem dit getuigenis gegeven: *Rodolphus, licet fere fuit laicus, tamen amator & defenſor totius Cleri fuit & eccleſiaſticarum perſonarum. inſuper omnia caſtra diruta reſtauravit, eccleſias pulchris vitris ubique illuminavit, ac in morum honeſtate valde compoſitus, humilem ſe omnibus praebens, &, ut multa paucis verbis concludam, cum vicinis ſuis principibus pacificatus permanſit.*

hebben, indien hy niet op het laatſte zyns levens zich hadde ingewikkeld in den Munſterſchen oorlog, alleenlyk ter gunſte van zynen neef, om denzelven dien zetel te doen beklimmen. Waar door hy alle zyne goederen en rykdommen heeft verſpild, zoo dat hy niet genoeg hadde tot onderhoudt zyner dagelykſche hofhoudinge, en dus genoodzaakt wierdt buitengewone beden te vragen, en de Geeſtelykheit met ſchattingen, welke zy ondraaglyk oordeelde, en daarom weigerde op te brengen, te bezwaren.

Des vrydaghs na Letare, is by klokluidinge afgelezen, by gemeene morgenſpraak van alle de Gilden verſtaan te zyn, dat alle ballingen vergund wierdt oorvede te doen, indien zy des begeerden, tot beloken Paaſſchen toe; welke behoorlyk verricht zynde, zy een myle van de Stadt voor als noch zouden blyven, doch gerechtigd zyn om hunne goederen te gebruiken, verkopen, verzetten, en met dezelve naar hun goetdunken te handelen. En om hen daar toe bekwame gelegenheit te geven, wierdt ten zelven dage bekend gemaakt, dat eenige geſchikten uit den Raadt, Oudermannen en gemeente, zich donderdaghs daar aan volgende zouden begeven naar Schoonhoven en Oudewater, om op de eerſte plaats, de ballingen en voorvluchtigen, die by gelegenheit van de inkomſt van den Biſſchop in het jaar 1449. de Stadt hadden moeten verlaten, tot het doen der oorvede toe te laten; en in de laatſte Stadt, die geene, welke in het begin van dit jaar uitgeweken en verdreven waren, deze belofte en verbinteniſſe af te nemen.

Alvorens ik de verkiezinge van eenen nieuwen Biſſchop verhaal, moet ik noch melden, dat de

ge-

gemeene gilden des maandaghs na Palmdagh noch eenen Gildenbrief (1) hebben gemaakt, in welke zy den voorigen Gildenbrief beveſticht hebben, en daar by noch gedaan, dat daaghs voor Lichtmiſſe de gemeene Gilden de regeeringe zouden beſtellen, en uit ieder Gild een Schepen, twee Raden en twee Oudermannen by het lot zouden kiezen, welke alle moeſten zyn van echte geboorte: dat de Raaden geene zaken zouden onderwinden dan geweld en onrecht te keeren, Stadts ſyſen en goederen te verkopen, welke zich aan wanbedryf ſchuldig makende door de gemeene Oudermannen by goetdunken der Gilden zouden worden beſtraft: dat de Oudermannen met niemand te rade zouden gaan, dan alleen met hunne Gilden: dat de Gilden zoo dikwils hunne morgenſpraken konden houden over zaken hunne Gilden betreffende, als hen zoude goetdunken: dat de gemeene morgenſpraken op het Jans kerkhof viermaal des jaars, des daaghs na de verpachtinge der maandzyſen, over zaken, die Stadt en Land raakten, zouden gehouden worden: dat voor het borgerrecht vyf oude ſchilden zouden worden gegeven, waar van de helft de Stadt (2) en de andere helft de Gilden zouden genieten; en dat geen nieuwe Biſſchop zoude worden aangenomen, ten zy hy dezen Gildenbrief mede bezweerde. Als mede geen Gildebroeder in een Gilde, ten zy hy by eede beloofde de-

(1) Ziet dezen brief in het Utrechtſch Placaatb. III. Deel bladz. 80.

(2) Uit des Cameraars rekeninge over dit jaar is my gebleken, dat Stadts deel voor yder verkrege borgerrecht bedroeg achtien ponden zes ſtuivers en acht duiten, en dat in dit jaar de Stadt daar van genoten heeft acht hondert vyf en twintig ponden.

dezen Gildenbrief te houden en te helpen houden. En hebben de Borgermeesteren, Raden, Overste en gemeene Oudermans, nevens alle de leden van de gemeene Gilden gezworen dezen Gildenbrief eeuwig en onverbrekelyk te zullen onderhouden, zynde Stadts groote, en alle der twaalf Gilden zegelen aan dezen brief gehangen.

Door de vyf Capittelen is de dagh tot de verkiezinge van eenen nieuwen Bisschop gesteld op Maendagh na Paesschen, zynde den zevenden April, het welk door den Raadt by klokluidinge den volke is bekend gemaakt, met bevel aan alle wereldlyke personen, zich te wachten dien dagh te komen in de Domkerke of op het Kerkhof, op verbeurte van vyftig ponden. Ook is, naar gewoonte, afgelezen, dat alle vreemde Heeren, Vorsten en Ridders, des woensdaghs te voren uit de Stadt zouden gaan, en daar niet inkomen, voor dat de Canoniken hun werk verricht hadden, op dat dezelve onbelet van iemandt, te vryer de verkiezinge zouden konnen doen. En dewyl den Raadt ter ooren was gekomen, dat'er veele harnassen van buiten in de Stadt waren gebracht, is aan ieder, en voornamentlyk aan de herbergiers verboden dezelve te bergen, op verbeurte der harnassen en twintig ponden, en eindelyk, alle vreemden gewaarschouwt, indien eenige opstand in de Stadt voorviel, zich daar mede niet te bemoeijen, of by het oproerig volk zich te voegen, onder bedreiginge, van, indien zy zich hier aan schuldig maakten, met den zweerde te zullen worden gestraft.

Onder de vreemde Heeren, die te dier tydt zich in deeze Stadt ophielden, waren *Aarnoud* Hertog van Gelderland, en *Jan* Grave van Nassau,

ſau, welke met een aanzienlyk gevolg van Edellieden en dienaren in de Stadt waren gekomen. De eerſte trachte de gunſt der verkiezers te winnen voor *Steven van Beyeren*, Canonik en Theſaurier te Keulen, broeder van den Paltsgraaf *Frederik*, welke getrouwt was met eene dochter van den Hertog van Gelder, aanbiedende de Utrechtenaars wederom te doen genieten alle de tolvryheden, hen voortydts wettig verleend, en naderhandt ontnomen. Deze wierdt ook door eenen brief van den Aartsbiſſchop van Keulen aan de Capittelen (1) ter verkryginge van den ſtoel, zeer aangeprezen. De tweede, afgezant van Hertog *Philips van Bourgondien*, deede veel moeite, om den Biſſchoppelyken muts op het hooft van *David van Bourgonje*, Biſſchop van Terroane, natuurlyken zoon van Hertog *Philips*, geboren uit *Coleta Caſtellana*, gezegt van *Boſquiel* (2), te doen zetten. Hertog *Philips* toonde veel yver in dit werk, voorgevende, dat door deze bevordering de gedurige verſchillen en oneenigheden, die zedert langen tydt tuſſchen Holland en Utrecht waren ontſtaan, en noch dagelyks, tot groot nadeel en verderf der beide landſchappen, te verwachten waren, zouden worden weggenomen en voorgekomen. Maar het waare oogmerk was, om het Sticht mede zyne heerſchappye te onderwerpen, waar op zyne voorgangeren lang toegeleit had-

(1) Deze brief is uitgegeven door Matthaeus tom. II. Analect. p. 460.

(2) Hertog *Philips* heeft veertien baſtaard kinderen gehadt, die opgenoemd worden by P. Heuterus lib. VI. Rer. Burgund. en by Vredius de Geneal. Com. Flandr. tab. XIX. & Probat. p. 383. & ſeqq.

hadden, doch het welk naderhand aan het huis van Ooſtenryk eerſt gelukt is.

Des maandaghs na Paaſſchen zyn de Canoniken in het Capittelhuis van den Dom by een vergadert, 's morgens ten zeven uren, en is by het opnemen der ſtemmen bevonden, maar twee voor *Steven van Beyeren*, en de overige alle, uitgenomen die van den Domprooſt zelfs, die zyne ſtem gegeven hadde aan *Dionys de Monmorancy*, Canonik te Luyk, ten behoeven van *Gysbert van Brederode*, Prooſt van den Dom, zoon van *Walraven*, uitgevallen te zyn. De twee Canoniken *Gerrit van Damaſch* en *Jan van Wittenhorſt*, welke *Steven van Beyeren* hadden benoemd, hebben, voor het ſcheiden van het Capittel, om de verkiezinge eenparig te doen zyn, hunne gegevene ſtemmen herroepen, en dezelve gevoegd by de anderen. (1) Billyk konden de Canoniken het verzoek van den Hertog van Bourgonje van de hand wyzen, vermits tot den Geeſtelyken ſtaat volgens het voorſchrift der gemeene Geeſtelyke rechten, niemand van onechten bedde geſproten mochte verheven worden, en volgens de wetten der Utrechtſche Kerk verboden was, iemand tot eene Prebende toè te laten, ten zy hy van wettige geboorte was. Zy hadden ook redenen om *Steven van Beyeren* niet te verkiezen, dewyl Hertog *Philips* zeer euvel zoude genomen hebben, dat zy meerder gehoor hadden gegeven aan de voorſpraak van den Hertog van Gelderland, dan aan de zyne. Om derhalven geenen dezer twee Vorſten te

(1) Hoe, en op wat wys deze verkiezinge is toegegaan, kan gelezen worden by Matthaeus tom. II. Analect. p. 432. & ſeqq.

te beledigen (1), en, was het mogelyk, hunne afgunst te ontgaan, hebben zy beide de vryers tot deeze aanzienlyke bruid voorby gegaan; en dezelve eenen derden toegeschikt. Welk gedrag der Canoniken zeer te pryzen was, dewyl *Gysbert van Brederode* van een zeer adelyken afkomst, met verstant begaafd, de wetten en rechten van de Utrechtsche Kerk zeer kundig was, en zy rechtmatige redenen hadden van hem te verwachten, dat hy hunne Kerk wel bestieren en regeeren zoude. Ook konden zy zich niet verbeelden, door deze verkiezinge den Hertog *Philips* te zullen vergrammen, dewyl *Gysbert van Brederode* aan zyn hof verkeerde, en zyn Raadtsman was, die hem noch onlangs zeer wezendlyke dienſten in den oorlog tegens de Gentenaars bewezen hadt. Doch de uitkomst heeft geleerd, dat zy zich met eene ydele hoop gevleid hebben.

Deze verkoorene Bisschop is in het Bisschoppelyke Hof ingeleit, en zynen plechtigen eedt aan de kerk gedaan hebbende (2) heeft gezanten naar Romen gezonden, by welke de Utrechtsche Kerk de hunne gevoegd heeft, ter verkryginge van de goedkeuringe dezer keuze. Zes aanzienlyke Heeren, te weten *Willem Paeds*, *Alfert van Montfoort*, *Evert van Zoudenbalch*, *Ludolph van Hoorn*, *Dirk Uiterweert*, en *Herman van Rhenen* (3) zyn ten dien einde naar Romen gereisd.

De

(1) Ziet P. Heuterus lib. IV. Rer. Burgund. cap. 16.

(2) Het geene hy by eede aan de kerk belooft heeft na te komen, kan gelezen worden by Matthaeus t. II. Anal. p. 462. & seqq.

(3) Gouthoeven Chron. bladz. 468. In eenen brief van *Aernout Heymrik* Deken van Xanten, geschreven aan *Lodewyk de Venne* Domdeken, uitgegeven door den Heer Dumbar

De Cabeljauwsgezinden in Holland benydeden zeer deze verheffinge van *Gysbert van Brederode*, welkers voorouders altydt de hoofden der Hoekschen geweest waren, waarom zy niet verzuimd hebben, middelen uit te denken, door welke hem de bezitneeming van den Utrechtschen stoel konde worden belet. Weshalven zy goedvonden eenige uit de hunnen af te vaardigen naar Hertog *Philips* te dier tydt zich te Brussel onthoudende. Deze, ter gehoor van den Vorst toegelaten zynde, hebben den zelven aangezet, om den voortgang van dit werk te stuiten, voorgevende, dat, indien *Gysbert van Brederode* het Bisdom verkreeg, niet alleen de vrede en rust, welke Holland nu eenigen tydt genoten hadde, zoude worden gestoort, maar dat de Hertog zelfs gevaar liep, het Graafschap van Holland te zullen verliezen, nademaal *Reinout van Brederode*, broeder van *Gysbert*, die een machtig Heer was, en veele vrienden in Holland hadde, geholpen door het vermogen van zynen broeder, zich zoude trachten meester van het land te maken, beweerende daar toe recht te hebben wegens zyne hooge geboorte, als gesproten zynde uit het bloedt der oude Hollandsche Graven. By welk vertoog de gezanten noch voegden een aanbodt der Cabeljauwsgezinden van hulpe en bystand aan den Hertog, om *Gysbert van Brederode* uit den stoel te weeren.

De

bar t. 1. Analect. worden de vier laatsten p. 397. genoemt, en hunne hoedanigheden beschreven. Van welken Deken, die een ieverig voorstander van *David* van Bourgonje is geweest, noch eenige met de hand geschrevene boeken in het klooster te Xanten overig zyn, volgens de getuigenisse van Tesschemaker in Annalibus Cliviae &c. part. 11. sect. 2. p. 289. en op andere plaatzen meer.

De Hertog, reets te onvrede over de weinige achtneminge, welke de Utrechtſche Canoniken aan zyn verzoek betoond hadden, heeft dit aanbrengen gelooft, en is naar allen ſchyn verblydt geweeſt, dat hem gelegenheit gegeven wierdt, om dit werk niet te laten varen. Ter bereiking van zyn oogmerk was voor al en eerſt nodig de gunſt van het Roomſche Hof te winnen, waarom hy aanſtonts den Biſſchop van Atrecht naar Romen gezonden heeft, met laſt om Paus *Calixtus den derden* te overreeden, ten einde hy zynen natuurlyken zoon *David* met het Bisdom wilde voorzien. Deze te Romen gekomen zynde, heeft niet alleen groote beloften gedaan uit Hertog *Philips* naam van aanzienlyke hulptroupen tegens de Turken te zullen zenden, maar ook zeer verheft de deugden van *David*, en zyne begaaftheden tot het beſtier der kerke opgevyzelt, en daar en tegen met de uiterſte verachting van *Gysbert van Brederode* (1) geſproken, voorgevende onder andere zyne ongeſchiktheit tot de regeeringe van de Utrechtſche Kerk, als zynde een bloedtgierig man en onwaerdig om tot het Prieſterampt te worden toegelaten, dewyl hy noch onlangs in het jaar 1453. tegens de Gentenaars hadde geſtreden. (2) Dit was het loon

(1) Pontanus lib. IX. Hiſt. Gelr. p. 505. en Slichtenhorſt bladz. 245. verhalen, dat *Gysbert van Brederode* even na zyne verkiezinge door zyne ontydige ſtrengheit zich vyanden zoude verwekt hebben, die den Hertog van Bourgonje zouden hebben aangezet om hem uit de bezitting te weeren, en zynen natuurlyken zoon door het gezag des Paus in den Utrechtſchen ſtoel te beveſtigen. Doch dit verhaal verdient geen geloof, zoo als uit het vervolg blyken zal.

(2) Dit zag op de Kerkelyke wetten, verbiedende de Geeſtelyken den oorlog by te wonen. Waar van nagezien kan worden het geen ik in myne uitgegevene Analecta de Hadriano VI. p. 214. hebbe aangetekent.

loon en de dankbaarheit, met welke Hertog *Philips* de trouwe dienſten, zoo onlangs bewezen, vergeldde. Alle de Hollandſche geſchiedſchryvers getuigen, dat *Reinout van Brederode* met zynen broeder *Gysbert*, ten verzoeke van Hertog *Philips*, met duizent ſoudeniers op hunne eigene koſten, Hertog *Philips* ter hulpe gekomen, en tegens de oproerige Gentenaars opgetrokken zyn, welke zich in eenen ſtrydt kloekmoedig gedragen, en eene heerlyke overwinninge behaald hebben. Deze merkelyke dienſt en trouwe aan den Vorſt betoond, verſtrekte nu tot verwyt, en wierdt tot een middel gebruikt om *Gysbert van Brederode* van zyn recht, door eene wettige en eenparige verkiezinge verkregen, te verſteken. *Alphonſus* Koning van Arragon liet ook door zyne gezanten by den Paus ten voordeel van *David van Bourgonje* aanhouden, en wierdt deze zoo genaamde heilige Vader overgehaald, om de voorzieninge tot het Utrechts Bisdom aan *David* te verleenen. De Utrechtſche Gezanten, niet twyfelende aan de toeſtemminge van het opperhoofd der kerke, hadden reets de vier duizent dukaten, die het Hof van Romen voor de goetkeuringe op den naam van Annaten (1), gewoon is te ontfangen, betaald, en wierden met goede woorden gepaait; jaa zelfs hadde die zoo gezegde onfeilbare opvolger van S. Pieter hen, aandringende op

(1) Die begeerig is de reden van de benaminge, den oorſpronk en de hoedanigheit van deze ſchattinge te weeten, kan daar van in het breede bericht krygen by den Heer Ludwig, die geſchreven heeft de *Jure Annatarum*, te vinden in tom. 11. Opuſcul. Miſcell. p. 886. & ſeqq. omtrent dezelve verdient ook gelezen te worden Wolfius tom. 11. Lection. Memorabil. p. 212.

op afdoeninge van zaken, verzocht, niet ongeruſt, maar wel te vreden te zyn, zullende hen eerſtdaags getrooſt naar huis laten keeren, met verzekering, dat hy de Utrechtſche kerk nimmermeer zoude voorzien dan met vrede en zonder ſchande. Op deze wyze wierden de Gezanten op eene ſchandelyke manier bedrogen en om den tuin geleid. Eenigen tydt daar na wierdt het niet alleen ruchtbaar te Romen, dat de Paus gunſtig was geweeſt aan *David van Bourgonje*, maar zelfs te Utrecht, en wierden de Gezanten hier van door brieven verwittigd. Waarom zy wederom gehoor by het Roomſche Opperhoofd verzochten, en door den mond van *Ludolf van Hoorn* vertoonden het vertrouwen, 't welk zy geſteld hadden op de trooſtelyke woorden, hen voortydts toegevoegd, waar mede zy niet konden over een brengen het geen hen van alle kanten wierdt bericht, te weten dat Biſſchop *David van Bourgonje* de Utrechtſche ſtoel was toegezeit, verzoekende hen niet langer te willèn ophouden, maar te verklaren, of die geruchten waarachtig waren, of valſch, Waar op de Paus in het bywezen van veele Cardinalen en Biſſchoppen erkende de voorgemelde woorden geſproken te hebben, belovende niet tegen dezelve te zullen doen, met betuiging van verwondering, dat zy Gezanten meer geloof gaven aan het zeggen van andere menſchen, dan aan zyne woorden.

Op deeze wyze wierden zy te Romen opgehouden, tot dat zy eindelyk zekere tyding van Utrecht ontfangen hebbende van den bedrieglyken handel des Paus, zich naar huis begaven, te vergeefs verzocht hebbende de wederomgevinge van de vier duizent dukaten. Belachelyk moet het

het gehouden worden by alle luiden, die eer en deugd beminnen, dit verfoeijelyk gedrag des Paus voor te ſpreeken en te beweeren, dat het antwoord niet bedrieglyk, maar naar waarheit geweeſt is, dewyl hy door het verkiezen van *David*, wiens bekwaamheden en talenten zeer hoog worden opgevyzelt, wezentlyk de kerk en het ganſche Sticht getrooſt hadde. (1)

Ook hadde *Gysbert van Brederode* Gezanten afgevaerdigt naar Keizer *Frederik*, om het wereldſche rechtsgebiedt van hem te ontfangen, welke zyn verzoek aanſtonts toeſtond. (2)

In het Raadtboek van dit jaar ſtaat des vrydaghs na Inventionis Crucis aangetekend, dat daags te vooren eene groote beweginge in deze Stadt geweeſt, en op het bekken geſlagen is, vermits eenige menſchen des middags na den eeten gewapend op de Plaatze gekomen zyn. Doch hun toeleg mislukt zynde, zyn alle, op de Plaatze zich te dier tydt bevonden hebbende, uitgezondert die geene, welke by de Overſten gekomen waren om hunne hulpe tot wederſtandt aan te bieden, gelaſt in de gevangeniſſen te gaan, en in dezelve te verblyven, tot dat hunne zaak door den verkoorenen Biſſchop, en zes en dertig mannen uit de gemeene Gilden daar toe geſchikt, onderzocht en ten beſluit was gebracht, onder bedreiginge van zware ſtraffe aan de ongehoorzamen. Ik denke, dat deze opſtandt gelegenheit gegeven heeft tot het verzetten van de Regeering, dewyl ik in het gemelde Raadtboek vinde, op denzelven dagh door

(1) Heimricius apud Dumbar t. 1. Analect. p. 403.

(2) Dit geſchiede, om dat een Utrechts Biſſchop ook Prins van het Ryk was. Ziet Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 44.

door de gemeene Gilden beſloten te zyn, des maandaghs daar aan volgende te loten om nieuwe Raden en Oudermannen, naar het voorſchrift van den laatſten Gildenbrief, te kiezen. Mogelyk zullen zommige der Raden en Oudermannen deel gehadt hebben aan dit oproer, waarom de Gilden nodig geoordeelt hebben, de Regeering te verzetten, het welk op S. Servaas dagh op deze wyze is geſchiet.

Raden.

Jan Dircs zone.
Loeff Berchmaker.
Geryt van Mairſen.
Wouter van Katwyck.
Dirc Hoet, Borgermeeſter.
Cornelis Albert Schaden zone.
Dirc Taets.
Jan Schinckel.
Bertelmeus van Voernsweerde.
Albert Ribouts zoen.
Reyer Willams zoen.
Jan van Valkendael.
Jan Jans zoen.
Geryt Wouters zoen.
Braem van Luttikenhuſe.
Roeloff de Kraen.
Dirc Schive.
Roeloff Wouters zoen.
Claes Folperts zoen.
Willam Goyerts zoen.
Goert Egberts zoen.
Geryt Krieck.
Pouwels Geryts zoen.
Hubert van Blochoven.

Oudermannen.

Jacob Jacobs zoen.
Roeloff van Baerne. } Overſte Oudermans.
Egbert van Aemſtel.
Lambert de Vlieger. } Wantſniders.
Henric Stevens zoen.
Evert Dircs zoen. } Backers.
Jacob Bos.
Gerbrant Jacobs zoen. } Viſchcopers.
Gysbert van der Ae.
Aernt Claes zoen. } Louwers.
Peter van Velde.
Jan van Lewen. } Mersluden.
Jan Louwen zoen.
Aernt van der Meer. } Botterluden.
Geryt Jacobs zoen.
Jacob Henrics zoen. } Cordewaniers.
Marten Jacobs zoen.
Willam de Vos. } Corencopers.
Gysbert Jans zoen.
Bertelmeus van Baerne. } Graeuwerkers.
Pet de Roye.
Willam Thomaes zoen. } Ryemſniders.
Geryt Sas.
Steven van Zulen. } Bylhouwers.
Yman Ysbrantſe.
Claes de Keyſer. } Smeden.

De gemeene Gilden Stadts weyden, welke in den jare 1433. verkocht waren, wederom aan hen willende nemen, hebben by klokluidinge des dingsdaghs na Hemelvaarts dagh doen afleezen, en gebieden ieder, zoo Geeſtelyk als Wereldlyk, die

die eenige gedeelte dezer weyden hadde, zyne brieven van verkregen eigendom te brengen in handen van *Jacob van Jutfaas*, en de zaak te verblyven aan de uitſpraak van zes en dertig mannen uit de Gilden daar toe geſchikt, met vordere bekendmakinge, dat de Gilden en gemeente van Utrecht de weyden, toebehorende aan diegeene, welke geenen aanbreng noch verblyf deden, zonder eenige verſtoringe daar van te doen, naar zich zouden nemen.

Korten tydt daar na, te weten dingsdaghs na beloken Pinxteren, zyn wederom zommige borgeren by een gerot, en met Stadts bannier gewapend op de Plaatze gekomen. Ik moet geloven, dat zy niet van meeninge zyn geweeſt veel kwaadts uit te voeren, om dat in het vonnis over dezelve geveld, hen niets anders te laſte wordt geleid, dan dat zy op de Plaats, welke *hoir gezette ſtede niet en was*, gekomen waren, en is de ſtrafoeffeninge ook niet ſtreng geweeſt, zynde alleenlyk om dit misbedryf het borgerſchap benomen aan deze perzoonen, *Jan Dedel*, *Jan Claes zoen*, *Elias Rycouts zoon*, *Peter Leyen*, *Aernt Henrikſe*, *Lubbert van Alendorp*, *Huge van Gronenberch*, *Jan van Hamelberch*, *Jan*, *Henrik* en *Aernt Knoep*, *Evert die Jonge*, *Eggert Spierinck*, *Henrik van Duven*, *Goetſcalc van Winſen*, *Henrik Speyert*, *Henrik Pyl*, *Willam Geryts*, *Tyman Nypyſer*, *Gysbert van Gronenberch*, *Huge*, en *Jan Vuſtinck*, *Jan Butendyc*, *Jacob Janſe* de Glaſemaker, *Willem Proeſt*, *Jacob Janſe* de Snider, *Gysbert van Hamelenberch*, *Willem van Zyll*, *Geryt uten Leen*, *Willem die Clerc*, *Loeff van der Haer*, *Willem Jacobs zoon*, *Adriaen Wouden*, *Willem Jans zoon van der Meerne*, *Jan Bol*,

Beernt Kruhert, *Claes Blok*, *Gysbert van Gronenberch* de Snider, *Wouter de Brune*, *Gysbert Luytgens zoon*, *Wouter die Vreſe*, *Jan Eggert zoon*, en *Willem van Borchſteden.*

Om in 't vervolg te verhoeden, dat Stadts bannier noch der Schutteren wimpels by diergelyke voorvallen niet op de ſtraat zouden gezien worden, is verſtaan, zoo wel Stadts bannier, als der Schutteren rode en witte panjoenen, te bewaren in eene kiſt, welke gezet zoude worden in de Sacriſtie van de Buurkerk, en is voorts afgekondigd, dat iemand in het toekomende in eene vergaderinge met een nagemaakt bannier of wimpel verſchynende, vryelyk, zonder eenige verbeurte, door een ieder zoude mogen geſlagen en gevangen worden gehouden.

De gemeene Gilden hebben het niet laten beruſten by het wederom eiſſchen van de Stadts weyden, maar hebben des ſaturdaghs na translationis Martini beſloten gebruik te maken van het geene de gemeene Raadt in den jare 1446. hadde goedgevonden omtrent het overbrengen van wereldſch goed in de geeſtelyke hand; (waar van ik op dat jaar verſlag gedaan hebbe) en verſtaan, dat alle die tegen die overdracht eenig goed aan Geeſtelyken hadden overgegeven, of ten hunnen behoeve ontfangen, binnen acht dagen daar van kenniſſe zouden geven, en in geſchrifte ſtellen, welke die goederen, en op wat plaatze die gelegen waren, aan vier en twintig mannen, uit de gemeene Gilden daar toe geſchikt, welke tot dat werk zich verledigen zouden in den Reventer (1) van der Minnebroe-

(1) *Reventer* wordt in een klooſter genaamd de plaats, in welke de Monniken hunne middag en avondmalen hebben. Ziet Matth. t. 11. Analect. p. 548.

nebroeders kerk, onder bedreiginge, dat de onwillige en ongehoorzame zwaarlyk zouden worden bekeurd naar bevind van zaken. Het ſchynt my toe, dat de driftige gemeente niet te vreden zal geweeſt zyn over den langzamen voortgang van dat werk, om dat ik in het Buurſpraakboek vinde des Sondaghs op onzer lieven Vrouwen avondt nativitas, dat eene groote menigte volks gekomen is in den zoo even gemelden Reventer, in welken de Overſte Oudermannen met de gemeene Oudermannen te raden zaten, en van hen met onbetamelyke woorden en gebeerden geëiſcht hebben, aanſtonds zonder tydts verzuim eenen gemeenen morgenſpraak te beleggen, of dat zy anders de bekkens zouden doen ſlaan. En de woede van dit volk ging zoo verre, dat zy zich niet en ontzagen, volgens het verhaal van Heda, in de kloosteren te gaan, (het welk Veldenaar alleen maar bepaald tot de Susterhuizen), en kiſten en kaſten op te breeken, om te bezien de papieren en bewyzen tot hunne bezittinge behoorende, jaa zelfs dat zy zoo van Geeſtelyken als Wereldlyken wilden weten, op wat wyze zy aan den eigendom hunner goederen gekomen waren.

Dit gedrag van het gemeene volk verdroot zeer den verkooren Biſſchop, (die, vermits de toeſtemming van den Paus achter bleef, door de drie Leden van Staat op den XVII. September tot Ruwaard en Beſchermheer van het Sticht was aangeſteld (1)) wel voorziende, indien deze geſtadige onruſt en verdeeldheit in de Stadt lang duurde, hy niet veel byſtand tegens Hertog *Philips*, die zich gereedt maakte om in Holland te komen, en

(1) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 471.

en zynen natuurlyken zoon *David* in den Utrechtschen stoel te zetten, van de stedelingen te verwachten hadt. Weshalven hy alle moeite aanwendde, om de gemeente, die genoegzaam dagelyks in hare Gilden morgenspraken hield, en veele onordentelykheden bedreef, tot bedaaren te brengen, haar voor oogen stellende het gevaar, waar in zy, door het woeden in haare eigene ingewanden, zich zelfs bracht, vermaanende haar alle partyschappen af te leggen, en zich met hunne medeborgeren te verzoenen. En dewyl 'er onder de geene, welke uit de Stadt voortydts verdreven, of uit dezelve gevlucht waren, verscheide zich bevonden, van wier vriendschap hy verzekerd was, en op welke hy staat konde maken, werkte hy uit by de Gilden, onder eene ernstige betuiging van vredelievenheit, dat zy toestonden met de ballingen te handelen, en hen, onder belofte van zich wel te gedragen, en niemandt uit oorzaak van hun banvonnis te misdoen, toe te laten in de Stadt te komen. Om dit wel uit te voeren, wierdt 'er by klokluiding des vrydaghs na S. Michiel voor het Raadthuis afgeleezen, dat, om de partyen geheel en van alle zyden neder te leggen, belieft was alle de ballingen, zoo nieuwe als oude, uitgezonderd *Willem van Cronenborch*, en die geene, welke zedert Paasschen laatstleden de Stadt geruimd hadden, te laten inkomen, zynde vrye geleide verleend, om des woensdaghs daar aan volgende te komen te Sertrosen, (zynde het Karthuiser klooster buiten de Weerdpoort,) en in het Nonne klooster te Oudwyk, om aldaar in handen der geschikten uit den Raadt en die hun uit de gemeene Gilden bygevoegd zouden worden, af te leggen hunne oirvede. Zulende

lende de nieuwe op de eerſte, en de oude ballingen op de tweede plaats verſchynen; met verbodt aan alle borgeren en ingezetenen te dier tydt op die beſtemde plaatzen te komen, met de ballingen te ſpreken, te eeten of te drinken, op verbeurte van vyftig ponden. De ballingen, door hunne vrienden hier van verwittigd, hebben zich ter beraamde tydt en plaatze begeven, en behoorlyke oirvede gedaan, en zyn tot Stadts inwooninge toegelaten, waar van kort daar aan, zynde des ſaturdaghs na Victoris, aan het gemeen kennis gegeven is, met waarſchouwinge aan alle borgeren en ingezetenen, deze nu ingekomene ballingen niet te misdoen in woorden of in werken, en is ten zelven dage opentlyk afgekondicht, dat de Raadt en de gemeene Gilden het verloore en verbeurde borgerrecht wederom hadde gegeven aan deze nabenoemde perſonen: *Albert Proys*, *Jacob Proys*, *Braem van Lichtenberch*, *Philips van Groenevelt*, *Beernt Grawert*, *Gysbert van Vlueten*, *Gysbert Lourens zoen*, *Ariaen van Lantscrone*, *Jacop van Amerongen*, *Jan Woudman*, *Jan van Amerongen*, *Folpert van Raephorſt*, *Geryt Foeck*, *Alert* en *Cornelis* zyn zonen, *Vrederic van Damaſch*, *Henric de Baſtert van Montfoirde*, *Jan Hermans zoen*, *Jacob van der Horſt*, *Jan Aernt Proys zoen*, *Rycout van den Velde*, *Maes Willams zoen*, *Jan Zebeke*, *Albert Frederics zoen*, *Eerſt van Gronenwoude*, *Aernt Botterman*, *Albert van Aſſengaet*, *Albert van Cavenbroeck*, *Ariaen Peters zoen*, en *Lambert Henrics zoen*.

Onder de aanzienelyke, die in den jare 1449. door Biſſchop *Rudolph* verdreven en uitgezet waren, en nu wederom in de Stadt kwamen, waren *Reinout van Brederode*, broeder van den Ru-

waard, *Jacob van Gaasbeek*, *Jan van Renes*, *Johan Proeys*, Domdeken, *Jacob Proeys* zyn broeder, en verſcheide andere edellieden, op wier getrouwigheit en aankleving aan zyne belangens *Gysbert van Brederode* ſtaat konde maken. De Ruwaard, om deze zyne vrienden veilig te ſtellen tegens het onbezonne volk, 't welk geweldig aan het hollen was, en om hun byzyn zich ten nutte te maken, deede eene vergadering beleggen, en in dezelve roepen de thans wederom in hun vaderland herſtelden, en de ſcheurzieke gemeente, van hen, onder een nadrukkelyk vertoog van het nadeel, 't welk zy hun eigen zelven, het Sticht, en de Stadt Utrecht, door hunne verdeeldheden toebrachten, begeerende, alle ongelyk, den anderen tot noch toe aangedaan, te vergeven en te vergeten, en als vrienden met den anderen te leven; en de voornaamſte van hen ter maaltydt onthaald hebbende, overreedde hy hen tot aflegginge van allen twiſt, verſchil en vyandſchap. Hier op wierdt des woensdaghs na Simonis en Judae van den Raadthuiſe afgelezen: *Sanu, omme ruſt ende vrede by goetduncken ons genedichs heren ende van den menen Gilden, alle die ballingen out ende nywe verenicht ende ingecomen ſyn, dair die partien by der hulpe van Gode tot ewige dagen mede neder geleit ſellen weſen, hier omme ſo verbiet die Raet ende menen gilden van Utrecht, enen ygelicken, dat niemant after dezer tyt voirt partie en neme, ofte van partiege zaken en ſpreke, op verbeurte van een roede muers tot elken reyſe, die men de brokigen off nemen ſal ſonder verdrag.*

Wyſſelyk hadde de Ruwaard dit begrepen, dewyl eene borgerye onder den anderen verdeeld, geenen tegenſtand tegens eenen machtigen vyand,

van

van buiten tegens haar opkomende, kan bieden; maar hem ten proye moet worden.

Ondertuſſchen was Hertog *Philips* met eenen groten ſtoet van Edellieden, en eenig krygsvolk in 's Gravenhage gekomen, alwaar hy het Feeſt van het goude Vlies prachtig gevierd, en overleg en toeſtel gemaakt heeft, om in het volgende jaar met een machtig heirleger zynen natuurlyken zoon *David* in den Utrechtſchen zetel te veſtigen, waar van ik het gevolg op het volgende jaar zal verhalen.

Die van Amersfoort, begunſtigers zynde geweeſt van den overleeden Biſſchop *Rudolph* en zyne aanhangeren, begonden zich te beweegen, en veele hunner verklaarden zich voor *David van Bourgonje*, welke tydinge ten kennis van den Ruwaard gekomen zynde, oordeelde hy het van de uiterſte noodtzakelykheit te zyn, de weinige vrienden, welke hy in die Stadt hadde, onderſtandt te moeten doen, en te bezorgen, dat die Stadt van hem niet afviel. Dit ſmakelyk gemaakt hebbende by de gemeene Gilden van Utrecht, hebben die des maandaghs na S. Thomas den volke by klokluidinge bekend gemaakt, by hen dit beſluit te zyn genomen: *Want onſe genedige Heer ende onſer Stat ende gemeenten bycomen is, dat nu te nacht leſt verleden een groot opſtal onderlinge binnen der Stat van Amersfoert geweeſt is, God betert, ende ſyn dairomme beducht die voirſcreve Stat van Amersfoirde van den Geſtichte van Utrecht vervreemt te werden; hier omme, ende omme die voirſcreve Stat van Amersfoirde te bet te ſterken, ende ymmer aen den Stichte van Utrecht te houden, ſyn onſe genedige Heer ende die mene gilden op deſer tyt overcomen ende overdragen, dat ſynre Genaden*

vriende mit vyftich man wt elken waeck, die men daer toe ordineren ſel, terſtont wt trecken zellen, ende gebieden hier omme alle die gene, die nu geordineert zellen werden, dat zy hem terſtont remaken ende wttrecken, ende hem tſamen houden ende gehoir geven den vier Homans van onſen genedigen Heer, ende der meente wegen dair toe geſet, alſe Her GYSBERT VAN VIANEN VAN RYSENBERCH, WILLAM VAN NIEVELT, JAN VAN LICHTENBERCH, ende BRAEM VAN LUTTEKENHUSE. Ende wair yemant; die de voirſcreve Homans geen gehoir en gave, dat woude men terſtont rechten mitten zweerde aen horen liven. Ik vinde niet, dat de Utrechtenaars binnen Amersfoort zyn gekomen, en aldaar iets verricht hebben, alleenlyk wordt in de Amersfoortſche Cronyk (1) getuigd, dat in dit jaar de Utrechtſche in de voorſtadt buiten de Utrechtſche poort eenige huizen hebben afgebrand, gebelgt zynde op die van Amersfoort over het innemen hunner ballingen; en dat zy op de aankomſt van den Biſſchop te rugge zyn gekeerd. Doch dit is later voorgevallen, en niet in dit jaar.

Dat de vyanden en tegenſtanders van *Brederode* het werk naar hun zin hebben geſchikt, zal blyken uit het geene ik op het volgende jaar melden zal.

Men moet geen geloof geven aan het ſchryven van Verhoeven (2) die ons wil diets maken, dat *Gysbert van Brederode* ſtrengelyk met de gunſtelingen van den vorigen Biſſchop *Rudolph* gehandeld, en

(1) By Matthaeus rer. Amersf. Script. p. 156.
(2) By Matthaeus rer. Amersfort. Scriptor. p. 101.

en dezelve in ballingſchap verzonden heeft, welke zich naar Amersfoort begeven, en van daar eenige afgezonden zouden hebben naar den Bourgonjer Hertog, om hem aan te zetten by den Paus *Calixtus* uit te werken, dat *David* met het Bisdom wierdt voorzien. Welk verhaal, ten deelen onwaar, ten deelen verwart, uit het geene ik op het volgende jaar zal aantekenen, genoegzaam wederleid zal worden.

Alvorens ik dit jaar ſluite, moet ik kortelyk aanhalen, dat in dit jaar, door toedoen van die van Swol en Campen, tuſſchen Amersfoort en Deventer een verdrag gemaakt is over den Katertol (1), als mede dat door het Convent van den Duitſchen huize eenig land in erfpacht gegeven is aan *Gerrit Keyſer* (2), en dat de Rentmeeſter van de Domeinen eenen brief uitgelevert heeft aan de vyf Capittelen, wegens den Tol in het Geyn (3), en eindelyk dat eene Vicarye in de Oudmunſter kerk door den Deken *Wouter Grawert* is geſticht. (4)

(1) Ziet Matthaeus tom. VI. Analect. p. 64. In welk boek op bladz. 60. ik met de hand van den zeer geleerden Heer Monen, eertydts bezitter van de deelen der Analecta van Matthaeus, (welke ik door koop verkregen hebbe, en gebruike) aangetekend vinde, dat deze tol gezegt wordt de *Katertol* of *Kotertol*, naar de plaatze op welke dezelve betaald wordt, genoemt *Katen* of *Koten*, alwaar een veer over de rivier den Yſſel was, bekend onder den naam van *Kater* of *Koterveer*, en naderhand eene ſterkte, geheten de *Kater* of *Koterſchans*, gebouwt is.

(2) Ziet Matth. tom. X. Analect. p. 389.

(3) Deze brief kan gelezen worden by Matth. de Jure Gladii cap. XVIII.

(4) Ziet Matthaeus tom. III. Analect. p. 391. & ſeqq.

In

1456.

In het jaar 1456. zyn op den gewoonen tydt aangeſteld tot

Schepenen.

Peter van Vosculen.
Jacob van Jutfaes.
Jan over de Vecht.
Jan van Veen.
Evert van Voerde.
Peter van Valkendael.
Jan Sloyer.
Willam van Snellenberch.
Willam Foyt.
Jan Luytgensze.
Geryt van Ryn.
Bertelmeus van Nievelt.

Raden.

Jan van Emmerick.
Tyman Cluetinc.
Claes Ketelaer.
Jacob Scout.
Willam van Lochorſt.
Claes Symonsze.
Bertelmeus Zoudenbalch.
Henric Jacobsze.
Dirck Hack.
Lubbert Zwaencoert.
Henric Mar.
Jan van Oudewater, Borgermeeſter

Ge-

Geryt de Craen.
Jan van Velpen.
Jan Jacop Petersze.
Geryt Volkensze.
Willam Scroyken.
Volken van Baern, Borgermeester.
Henric de Hase.
Volken Jansze.
Gerst Jansze.
Wouter van der Eem.
Claes Hugensze.
Cristoffel van Herlem.

Oudermannen.

Mattheeus Gysbertsze. } Overste Oudermans.
Jacob Tymansze. }
Willam Bollingen. } Wantsnyders.
Jan van Spyck. }
Hilbrant Dircsze. } Backers.
Beernt Hasert. }
Aernt Sem. } Vischcopers.
Willam van Mairsen. }
Cornelis Walichsze. } Louwers.
Jan van den Sceel. }
Jan Heerken. } Marsluden.
Geryt Scay. }
Jan van Blochoven. } Botterluden.
Jan Goertsze. }
Willam Egbertsze. } Cordewaniers.
Meyns Roetersze. }
Albert Bertelmeusze. } Coerncopers.
Willam Thonisze. }
Henric Braem. } Graeuwerkers.
Peter de Goyer. }

Jan

Jan Thomasze. } Riemſniders.
Jan Mont. }
Herboirt Aerntsze. } Bylhouwers.
Vrederic Gysbertsze Rademaker. }
Goert Willamsze. } Smeden.
Peter Kannemaker. }

De nagedachten van *Ponciaan* en *Agnes*, door den Roomſchen Kerkvoogd tot heiligen verklaard, wierdt gehouden den XIV. en XXI. Januarius, en wierden hunne overblyfzelen, onder de benaminge van *reliquien* bekend, voortydts door Biſſchop Baldrik te Utrecht gebracht (1), zorgvuldig bewaard, ook wel in plechtige ommegangen gedragen, en het volk vertoond. Op de gemelde dagen wierdt het geheugen dier martelaren godvruchtig, naar het geloof der Roomſche Kerke, vernieuwt, en de avonden, ook zomtydts wel de nachten, immers een groot gedeelte der zelve, in veel vreugde met eeten, drinken, danzen, ſpringen en vertooninge van veele zotternyen, doorgebracht. Voor al was het in deeze Stadt in gebruik, des avonds na den eeten eenige geſchenken, onder het ſlaan op een bekken om te leiden. Deze gewoonte is in het begin van dit jaar afgeſchaft, om redenen, vervat in het Buurſpraakboek des manendaghs na dertiende dagh: *Want men altyt van oude hercomen over lange jaren tot hier toe op ſinte Ponciaens dach ende op ſinte Agnieten avonden, des avondes na den eten, dat*

(1) Het lichaam van deze *Agnes* is door Biſſchop *Frederik van Blankenheim* in eene vergulde bewaarkas in de Domkerk geplaatſt. Ziet Chronicon Magnum Belgicum ad an. 1418. p. 341.

dat becken gewoenlix te ſlaen pleecht, als men die preſenten te dragen pleecht by der ſtraten (1), *ende nu een nye policie ende ordinancie by den menen gilden van Utrecht mit rypen rade op dat becken te ſlaen gemaeckt ende ordiniert is, ende dat in laſten of in noden onſer Stat ende gemeenten aengaende, ende anders niet, hier omme ſo laet die Raet weten enen ygelicken, ende gebiet, dat niemant, hy ſy geeſtelic ofte weerlic, binnen ofte buten in onſer Stat vryheit geſeten, tavonde noch ſinte Angnieten avont, noch oec tanders tot eniger tyt, dat becken en ſla, noch becken geſlach en make, geſondert die geoirdinierde tot den beckenſlach, die tot alre tyt, alſe hem waraftige tydinge ende gerufte van laſt ende van node, onſer Stat ende gemeente aengaende, aencomt, dat becken wel ſlaen mogen, ende oec gehouden ſyn te ſlaen, by horen ede ſonder verboeren.*

Om

(1) De reden van deze gewoonte is my onbekent, en hebbe ik dezelve uit Haraeus de Vitis Sanctorum, in het leven van *Ponciaan* en *Agnes* niet konnen naſpeuren, ook niet in de Acta Sanctorum, welkers opſtellers gewag maken van dit gebruik om op S. Ponciaans dagh geſchenken te geven, en dat die geene die dezelve op dien dagh ontfangen hadden, acht dagen daar na op S. Agnes dagh aan de vorige gevers wederom andere zonden ter vergelding, wordende deze daadt *Poncen* en *Agneeten* genaamd. ziet tom. 1. Act. SS. p. 935. Omtrent dezen tydt wierdt ook zekere dagh, zynde maandagh na drie Koningen in veel vreugde en dertelheit te Utrecht doorgebragt, genaamd *verloore maandagh*, op welke veel volks op ſtelten door de Stadt in allerhande gewaadt zich vertoonde, vragende aan de huizen, en ook ontfangende, kleine en geringe geſchenken, voor al eet- en drinkwaren, welke zy des avonds met den anderen opaten en verdronken, en veele ongebondenheden bedreven. Waar van verdient nagezien te worden, het geen de beroemde Hoogleeraar Gysbert Voet tom. III. Diſputat. Theolog. p. 1396. & 1397. heeft geſchreven, en Olivarius Vredius Flandria Vetus p. 347.

Om het volk tot godvrucht aan te ſpooren, en den zegen van den hemel af te bidden, is vaſtgeſteld des woensdaghs daar aan volgende het Sacrament om te dragen, en op dat geene onordentelykheden by die gelegenheit voorvallen, en die ſtatelyke ommegang in goede ordre verricht zoude worden, is daaghs te voren van den Raadthuize afgelezen, dat niemandt, 't zy man, wyf of kind, mede zoude gaan, dan achter de Overſten en de Raden, en wierdt ieder gelaſt de ſtraten voor zyne huizinge te reinigen en ſchoon te maken, op verbeurte van vyf ſchellingen, waar van de Scherprechter keurmeeſter zoude zyn.

Op het voorige jaar hebben wy gezien het wys overleg van *Gysbert van Brederode*, om allengskens en door zachte middelen de hollende gemeente aan het bedaaren te krygen, en dat daar toe zeer dienſtig was geweeſt het wederom in de Stadt laten der ballingen. Door deeze verſterkt, wierdt het gezag der geene, welke zedert eenigen tydt het gemeen gaande gemaakt hadden, en meeſters van de Stadt waren geweeſt, zeer verzwakt. Ondertuſſchen maakte Hertog *Philips* groote toeruſtinge en vergaderde veel volks, om zyn voorneemen ter uitvoer te brengen. De Ruwaard, hier van verwittigd, zat meede niet ſtil, maar beraadde zich, hoe beſt dezen gedreigden aanval tegen te gaan, en zyn goedt recht, door eene wettige verkiezinge verkreegen, te handhaven; te meer, dewyl de Gilden dezer Stadt des maandaghs na S. Jans dagh by eenen gemeenen morgenſpraak beloofd, en zich verbonden hadden, hem trouwen byſtandt te doen. Doch dat hier door de ruſt binnen de Stadt noch niet beveſtigd en de muitzieke geeſten tot ſtilte waren gebracht,

toon-

toonde de daar op volgende S. Marcus dagh, zynde den xxv. April, op welke het grauw, niet te vreden, dat het zynen bozen luſt niet genoeg hadt konnen boeten tegens veele gegoede en ryke inwooneren dezer Stadt, op de been kwam, de bekkens door de ganſche Stadt deede ſlaan, en de Neude tot hunne vergaderplaats verkoor. De Ruwaart, dit gruwelyk opzet willende tegengaan, zondt aanſtonds boden naar Vianen en Montfoort, met verzoek aan zynen broeder *Reinout* en den Borchgraaf, hem met eenig gewapend volk ſpoedig te willen byſpringen. Welke beide tydig binnen de Stadt gekomen zynde, beſloot hy de oproerige gemeente met geweldt tot billyke onderwerpinge te brengen, en ſtelt zyne byhebbende manſchap in goede ordre, ieder derzelve voorziende met een ſtrooytje, op dat zy door dat teken kenbaar en onderſcheiden zoude zyn van die geene, welke zy te bevechten hadde, en trekt wel gemoed door de Schouteſteeg naar de Neude. De wilde gemeente, welke de Stadt met roof en moord gedreigd hadt, ziende den Ruwaaart zoo onverzaagt op haar aankomen, wierdt met ſchrik en groote vreeze bevangen, en veranderde ſchielyk haare taal, ſtaken de handen om hoog, en verzochten vrede (1). De Ruwaard bewilligde in haare beede, met laſt om de wapenen af te leggen, en dat die geene, welke by hem wilden blyven aan eene zyde zouden ſtaan, en zich van de anderen afzonderen, doch zy gingen meeſt alle

(1) Zoo verhaald het Veldenaar, en Joh. a Leidis by Matth. t. II. Analect. p. 356. Heda verhaald, dat Brederode onder het volk heeft laten ſchieten, waar door veele geſneuvelt en de overige op de vlucht zyn gedreven.

alle tot hem over, met dierbaare betuiginge, van volſtandig getrouw te zullen zyn.

De Ruwaard op deeze wyze het tomeloos volk getemd hebbende, beval aanſtonds alle gevangene borgers, die door het gemeen in den kerker waren geleid, los te laten. En om alle waakneminge over het geene in vorige tyden gebeurd was, te beletten, wierdt op dien zelven dagh van S. Marcus by het luiden der klokke afgekondicht dit volgende: *Die oude ende nye ballingen zellen vry wezen van hoerre oirveeden, behoudeliken wat an hem of den hoeren geſciet is op ſinte Blaſius nacht anno* 1449. *doe Biſſcop Roeloff inquam, ende mede op ten dach, doe Beernt Grawert wtgeſet wart, an verdriften, live, bloede ende goede, oec van wien hem dat geſciet is van binnen ofte buten, tſy die van Amersfoert, van Rhenen, off wie ſy ſyn, dat dat vry, qwyt, doot, ende an beyden ſyden beſoent ende qwyt geſchonden ſell bliven, ende wairſake, dat yemant van hemluden het contrarie dede, dat ſell die Raet rechten mitten zweerde an hoeren live, ende hier in ſell myn genadige Heer ende die gilde den Raet ſtercken; mer wairſake, dat ſingulair perſonen, die een tegens den anderen te doen hadde van ſaken, dat van sheren ofte ſtat wegen niet geſciet en wair, dat mogen ſy zuecken mit recht ende anders niet.*

Item desgelycs ſellen vry weſen van hoerre oirveden ende hoir borgerſcap weder hebben alle de gene, die eerſte op ter poirten gelegen hebben, ende zulke gelden als ſy gegeven hebben, ſellen gegeven blyven ende qwyt weſen, ende ſy en ſellen om dier ſake wille op nyemant gene wrake doen op hoir lyff, dat die Raet oec rechten ſell an den brokigen mitten zweerde als voirſcreven is.

Item elc van de voirſcreve perſonen ſellen weſen ende

ende dienen in den gilden, dair zy van outs in geweeſt hebben.

Voirt laet die Raet enen ygeliken weten, wes op huden geſciet is, dat die Raet op hem neempt, dat dairomme nyemant gene wrake en doe, want die Raet dat rechten zoude tot hoers ſelfs goetduncken.

Veldenaar, Jan van Leiden en andere ſchryvers, getuigen, dat hy ook het houden van morgenſpraken, en het ſlaan op de bekkens op den hals verboden, en de Regeeringe gezet heeft als ze van outs pleeg te wezen, en voegt 'er Veldenaar by, *aldus kwam dat gemeene ſpul of.* Ik vinde ook in het Raadtboek, dat op S. Marcus dagh de Regeeringe is veranderd, en dat nieuwe Raden by weinige, die aangebleven zyn, en vier en twintig Oudermannen, en dus twee uit ieder der twaalf hoofdgilden zyn verkoren, welker getal tot twee en veertig is vermeerdert, niet op dezen dagh, maar op S. Symon en Jude avondt, zynde den 28. October, op welken dagh eene nieuwe Gildebrief (1) is gemaakt, by welke de verkiezinge van Schepenen, Raden ende Oudermannen wederom op den ouden voet is gebracht. Ook moet men niet begrypen, dat alle morgenſpraaken der Gilden in 't gemeen, maar alleen zulke, welke zedert eenigen tydt in zwang hadden gegaan, en maar ſtrekten tot verwekking van oproer, verboden zyn. Dit blykt uit den zoo even gemelden Gildebrief, welke door de gemeene Gilden eenparig is goetgekeurd, en door ieder Gild bezegelt, het welk niet heeft konnen verricht worden, dan in eene gemeene morgenſpraak,

(1) Welke gelezen kan worden in het Utrechtſch Placaatb. III. Deel bladz. 85.

ſpraak, en verſcheide andere gevallen, van welke zommige in het vervolg gemeld zullen worden, toonen dit duidelyk. De gemeene Raadt is derhalven wederom geſteld als van oudts, en Schepenen en Oudermannen der een en twintig Gilden tot Leeden der zelve aangenomen. Ook is het Bekken ſlaan niet aanſtonds in het geheel afgeſchaft, maar eerſt naderhandt, en naar alle waarſchynelykheit op den gemelden S. Simon en Judas dagh, op welken alles gebracht en herſteld is op den ouden voet. Want in het Buurſpraakboek des Sondaghs na Sacramenti worden gemeld de namen van veertig Bekkenſlaanders, op dien dagh aangeſteld, met aanwyzinge van de plaatzen, op welke ieder van hen in tyden van noodt dezen dienſt moeſten waarneemen, zynde ter zelver tydt mede opentlyk afgekondigd, dat, indien iemandt buiten de aangeſtelde op het bekken ſloeg, zonder verſchoning zyn leven zoude verbeuren.

Ik zal hier opgeeven de namen der geene, welke op S. Marcus dagh tot de Regeering zyn aangeſteld, en achter de vier en twintig Oudermannen, op dien dagh verkoren, laten volgen die geene, welke den XXVIII. October, ter vervullinge van het gewoon getal daar zyn bygekomen. Waar omtrent ik den Lezer noch moet verwittigen, dat het getal der Raden geboekt ſtaat op XXV. in plaatze van XXIV. en der Oudermannen op XLI. en dus een minder, 't welk my doet denken, dat een der Oudermannen onder de Raden geſteld is. Uit deze verandering der Regeeringe beſluite ik, dat 'er onder de voorige Regeerders verſcheide zullen geweeſt zyn, die hunnen plicht niet betracht en met het gemeen geheuld hebben.

Van

Van deze verzettinge meld het Raadtboek aldus.

Op ſinte Marcus dach

Die Scepen bliven als ſy voir gecoren ſyn.

Raden.

Ryman Cluetinc.
Aernt Borre.
Wouter van Catwyc, Borgermeeſter.
Thomas Rutgersze.
Willam van Lochorſt.
Herman Claesze.
Philips van Groenevelt.
Henric van Abcoude.
Adryaen van Wezell.
Wouter van Vyanen.
Jan van Oudewater.
Jan van Blochoven.
Geryt die Kraen.
Jan van Hamelenberch.
Henric Garſtman.
Jan van Makener.
Goedſcalc van Winſen.
Jan Foyt.
Henric die Haze.
Goeſſen van Schayk.
Jan van Loenen.
Willem Vogell.
Aelbert van Ryn.
Criſtoffel van Harlem.
Folpert van Amerongen, Borgermeeſter. (1)

Over-

(1) In het Raadtboek op elf duizend maechden dagh, ſtaat aan-

Overſte Oudermannen.

Mattheeus Gysbertsze.
Jacob Tymansze. (1)

Oudermannen.

Wouter Ysbrantze.
Jan Henricsze.
Beernt Hafert.
Henric Jan Lubbertze.
Aryaen van Cleve.
Henric Peter Tymans zoens zoen.
Jan van Scherll.
Claes Engbertze.
Geryt Scade.
Aernt Claesze in Galiſſen.
Jan Godertze.
Wouter die Wolff.
Peter Jansze.
Dirc Claesze.
Aelbert Bertelmeusze.
Willem Hubertze.
Henric Braem.
Peter die Goyer.

Jan

aangetekend: *De Rade hebben eendrachtelic gegont Folpert van Amerongen die Caſteleynſchap ter Eem.* Deze, nevens *Wouter van Catwyk*, waren op dezen dagh niet tot Borgermeeſters verkoren, maar *Philips van Groenevelt*, en *Jan van Oudewater*; doch vermits die beide uit de Stadt waren, en de Stadt niet zonder Borgermeeſters konde zyn, zyn zy in hunne plaats aangeſteld op den eerſten May, en dus korte dagen daar na.

(1) Deze waren ook tot die waardigheit verheven op Maria Lichtmiſſe, en hebben dezelve behouden.

Jan Thomaesze.
Gysbert van der Ae.
Rutger Egbertsze.
Herman Elyasze.
Jacob Borre die Meſſemaker.
Pous Willamsze.

Behalven die Scepen, die te Lichtmiſſe gecoren werden, ende die Rade, ende Oudermans, die op ſinte Marcus dach gecoren worden, ſo ſyn deſe nabeſcreve perſonen noch Oudermans gecoren, op ſinte Symon ende Juden dach, mitten welken die gilden vervult wierden, ſo der weder XXI. *gilden ſyn, alſt van outs geweeſt heeft.*

Dirc van Zulen.
Henric Knoep.
Willam Proeſt.
Henric Stevensze.
Henric Marre.
Folpert van Raephorſt.
Claes Bloc.
Claes Splinter.
Henric Jacobsze.
Aelbert Romboutsze.
Willam van Zyll.
Henric Boirnkyn.
Jan Robbertsze.
Tyman Dedell.
Jan Reynersze.
Lubbert Zwaenkert. (1)

Niet alle, zoo als Veldenaar, en andere Schryvers ver-

(1) Deze wordt op het vorige jaar genoemd *Zwaencoert*.

verhalen, maar wel het grootſte getal van de oproerige gemeente, zyn tot *Brederode* overgegaan. Dit blykt uit het geene even na het voorgevallene op de Neude ter klokke is uitgeroepen, en in het Buurſpraakboek aldus aangetekend ſtaat: *Die Raet laet enen ygeliken weten, dat ſy geſciet hebben die gene, die zedeliken ommegaen zellen om te zuecken die gene, die de onzedicheit ende moyterie op huden tegen onſen genedigen Heer den Elect, ende der gemeente van Utrecht, gemaict hebben, ende laet vorder weten, dat nyemant en huſe noch en hove die gene, die men nu zueckende ſell werden, want die Raet dat rechten wil tot hoers ſelfs goetduncken.* Veele zyn 'er gevlucht, en de meeſte zyn naar Amersfoort gegaan, welker Regeerders niet gunſtig waren aan *Brederode*. Op den daar aan volgenden Meydagh zyn alle de uitgewekene ingedaagd, om binnen acht dagen zich te komen verantwoorden, op verbeurte, indien zy niet verſcheenen, van hun borgerrecht, en dat hunne vrouwen en kinderen in de Stadt niet geduld, maar hen nagezonden, en alle hunne goederen tot Stadts behoef zouden worden aangeſlagen. Dit is ook ter uitvoer gebracht, zynde dingsdaghs na Pinxteren de Stadt en het Land van Utrecht op hun lyf ontzeit, om dat niet ter antwoordt gekomen waren, aan *Peter uter Spyc*, *Loeff Berchmaker*, *Pouwels van der Horſt*, *Egbert die Druechſcheere*, *Aernt van der Horſt*, *Ricout*, *Jacob*, *Jan* en *Geryt van Velde*, *Jan Zutert*, *Jacob Stevensze*, *Jacob Jan die Conincs knecht*, *Wouter Willamsze*, *Claes Noyensze*, *Jacob Borre*, *Jacob Petersze*, *Cornelis Walichsze*, *Jan van Heze*, *Aelbert Zoudenbalch*, *Gysbert Vogelcoep*, *Jonge Lodewyck die Wael*, *Steven Gerytsze van Zulen*, *Jacob Plact*,

Plaet, *Jan van Holland*, *Thys Lagenoet*, *Henric Sandersze*, *Jan Herboirt*, *Pouwels van der Buren*, *Geryt Jacobsze die Houwer*, *Jan Backer*, *Scapen Claesze*, *Willam Snebbert*, *Vrederic van Poll*, *Mathys Dircsze*, *Steven Egbertsze*, *Evert van Broechuſen*, *Peter Maesſe in den Weerde*, *Claes Schout*, *Willam Dircsze*, *Gysbert van Beesle*, *Claes Hugensze van Bredae*, *Jacob Claesze*, en *Jan Mathysze van Herp*; en zyn hunne goederen toegeſlagen, en de vrouwen en kinderen gelaſt by zonnenſchyn noch ten zelven dage uit de Stadt te gaan, uitgezondert die Vrouwen welke van haare mannen geſcheiden waren, en de kinderen, welke onder hunne ouders niet meer ſtonden, en tot mundige jaren gekomen waren, en is in eenige volgende dagen het zelve vonnis geveld over verſcheide perzonen, die onwillig waren ter verantwoordinge te komen. Doch dewyl zy weigerden hunne verdediginge te doen voor den Raadt, en deszelfs beſluit daar over zich te onderwerpen, is des maandaghs na Petri by den Raadt verſtaan, hun banvonnis te verklaren voor hun leven lang te zullen duuren, en dat hen nooit zal worden toegeſtaan met eenen nieuwen Biſſchop in te komen. Vervolgens zyn op dezelve ſtraffe ter klokke uitgeluid *Jan Uter Spyc*, *Steven Hubertsze*, *Pouwels Scrodekyn*, *Aernt en Ricout van der Horſt*, *Jan die Coninc*, *Gysbert Eertze van Herdenbroec*, *Jacob Jacobsze*, *Jacob van Galencoep*, *Peter van Zulen*, *Lubbert die Waell*, *Bertelmeus van Voirswerde*, *Joeſt van Bueren*, *Geryt van Zulen Lambertsze*, *Jan en Vrederic die Wit*, *Joannes Ponciani*, *Aernt van Culenborch*, *Jan Grawert Hugensze*, *Symon van Teylingen*, *Beernt*, *Pieter* en *Geryt Grawert*, *Dirc Grawert*

baſtart, *Heer Willem van Montfoirde*, *Melis van Mynden*, *Jan van Zulen van Natewiſch*, *Geryt van Zulen van Blikenborch*, *Jacob van Zulen van Blikenborch*, *Godert Bot*, *Jan van der Horſt*, *Daniel van Nyewael* (1), *Jan van Ryetvelt*, *Peter Boyden*, *Dirc Hack*, *Jacob van Doern*, *Bertrut Walmer*, *Heyn Bont*, *Gysbert Roversze*, *Jan Dircſe de Spoermaker*, *Steven van der Horſt*, *Walich van Loenen*, *Tyman van Keſſel*, *Peter van Well*, *Heynken van Neſs*, *ende Maes Willamsze.* (2)

De ruſt binnen de Stadt herſteld zynde, was het ernſtig overleg om de Stadt te verſterken en van volk te voorzien, ter wederſtandt van den Hertog van Bourgonje. De Raadt en de Gilden toonden zich ieverig, en namen des Saturdaghs na onſer Vrouwen dagh viſitatio dit aanmerkelyk beſluit: *Bevelen die gemene Rade ende Oudermans, opt verbeteren der gilden, den Overſten mitten Rade ende Oudermans hem bygeſcict, dat ſy by hem nemen ſellen mogen die gene, die hem des verſtaen, ende hem nutte dair toe dencken weſen, uten Scepen, uten Rade, uten Oudermans, off van der ſtrate* (3), *mit hem te raden ende te daden, wegen te vynden om gelt ende volc te laten comen, zoudye te geven, veſten ende werck te laten maken, ende all dat te raden ende te daden, dairmen den Hertoge van Borgonje mede wederſtaen, ende ons ſterken mach. ende off ſy in deſen werken ten afteren gin-*

(1) Deze was Secretaris dezer Stadt, ziet hier boven bladz. 259.

(2) In het geſchrift by Matth. t. II. Anal. p. 222. ſtaat, dat er drie honderd borgers uit de Stadt zyn gegaan, zommige in vrouwen klederen, andere als Monniken, welke zich naar Amersfoort hebben begeven.

(3) Dat is, zy mochten zich ook beraden met luiden, die niet in de Regeering, of in eenige Gilden waren.

gingen, ſo dat men meer wtleyde, verloefde, ofte behoefde, dan hem te voren wtgereyct werde, dat ſoude die Rade, Oudermans ende gemene gilden loven gelyc mit hem wt te dragen. ende off ſy enig gelde van yemant leenden, dat men dien brieve wedergeven ſoude onder der Stat grote zegell. Welk beſluit den volgenden dagh door alle de Gilden eenparig is goetgekeurd. En om de Stadt voor ſchielyken en onverwachten overval te verzekeren, is er ordre geſteld, om by de eerſte waarſchouwinge de poorten wel te bewaren, en ten dien einde afgelezen: *Die Raet laet enen ygeliken weten, dat ons Heer Genade mitten Rade overcomen is, alſt tot laſte coempt van vyanden, ende dat men dat becken ende clocke ſloegen, dat dan een ygelic comen ende vergaderen ſel op ten ſteden nabeſcreven, te weten, alle die gene, die woenaftich ſyn boven der Smedebrugge an beyde ſyden totter Stat mueren toe, voirt totter Rodetoirnpoirte toe, ſellen comen ende vergaderen voir die Tollenſteger poirte, ende doen dair tgene hem bevolen ſell worden van GOEDSCALC VAN WINSEN ende HENRIC VAN NYEVELT, die dair Homans ſellen weſen.*

Item voir ſinte Katrinen poirte ſellen Homans weſen ADRYAEN VAN LANTSCROEN ende HENRIC DIE HAZE, ende dair ſellen bycomen alle die gene, die woenaftich zyn tuſſchen de Backerſtege ende Vyeſtege, ende dat all omme der ouder grafte tot an die muer toe, ende van den ſtapel, ende voirt tot ſinte Katrinen poirte toe.

Item voir die Wittevrouwen poirte ſellen Homans weſen WILLAM VAN STEENRE ende PETER JACOBSZE, ende dair ſellen bycomen alle die gene, die van den Regenboge an woenen, ende voirt die Minrebroederſtraet duerende, die Scoutenſtege

ſtege mit die een ſyde van der Noede, ende voirt ſinte Jansvelt langes tot Wittevrouwen poirt toe.

Ende voir die Weertpoirte ſellen Homans weſen WILLEM CLAESZE ende AERNT CLAESZE, ende dair ſellen bycomen all die gene, die woenen van der Backerbrugge ende voirt die een ſyde van der Noede langes tot an den Herdenboll, voirt in die Louwerſtraet thent an die Weertpoirte toe.

Ende wairt ſake, dat yemant hier overhorich in worde, dat woude die Raet terſtont rechten mitten zweerden an hoeren liven.

Item tot allen van deſe voirſcreve vier poirten ſelmen oec ſcicken hondert Stalbroeders (1), *ende dat vierendeel van de pynres.* (2)

Item alle die anderen, binnen onſer Stat woenende, ſellen vergaderen op hoir oude gewoentlike ſteden, ende voirt doen, dat men hem bevelen ſell, ende onſe genedige Heer van Utrecht ſel weſen mit ſinen vrienden op ter plaetſen.

Om de Stadt in ſtaat van tegenweer te ſtellen, wierden de poorten, muuren, en toorens op de wal-

(1) Mattheus tom. II. Anal. p. 7. wil, dat zy zoo genoemd wierden, om dat zy van denzelven ſtal waren, en Kilianus noemt hen ook *ſtalgezellen*, dat is, rotgezellen, *commilitones*, *contubernales*. Zy waren huurlingen, welke in tydt van noodt voor geld dienden, en, de zwarigheit over zynde, afgedankt wierden. Deeze hadde de Ruwaert al gebruikt, volgens het verhaal van Veldenaar, op ſint Marcus dagh, trekkende met hen op tegens de oproerige gemeente; en moet hunne ſoldye niet groot geweeſt zyn, als men aanmerkt hun getal, het welk ten minſten vier hondert zal belopen hebben, dewyl ik in des Cameraars rekeninge over dit jaar vinde, dat de Stadt aan de Stalbroeders ten dienſt van *Gysbert van Brederode* heeft betaald twaalf hondert en twintig Beyers guldens, zeventien cromſterten en twee wit.

(2) *Pynres* zyn Stadts Speellieden, van welke ik hier boven reeds gemeld hebbe.

wallen verſterkt, het volk met allerlei wapentuigen, in dien tydt gebruikelyk, voorzien, den uitvoer van koorn verboden, en zorg gedragen voor overvloedt van levensmiddelen, om eene lange belegering te konnen uitſtaan, en door gebrek van nodig voedzel niet gedwongen te worden zich over te geven. (1)

Tuſſchen beiden moet ik melden het overlyden van *Walraven van Meurs* te Arnhem. Omtrent den dagh, op welke hy de wereld heeft verlaten, verſchillen de Schryvers: de eene getuigt, dat zyn doodt voorgevallen is des Sondaghs voor S. Michiels dagh (2), de andere verzekert ons, dat hy het leven afgeleit heeft daaghs na S. Franciſcus. (3)

Na het verhaal van het geen binnen de Stadt Utrecht is voorgevallen, zal ik nu overgaan tot de verrichtingen van Hertog *Philips* en *David van Bourgonje* ter bereiking van hun oogmerk. Veele aanzoeken waren by den Bourgonjer Hertog gedaan, om hem te doen afzien van zyn voornemen, en *Gysbert van Brederode* te doen genieten het recht, 't welk hy door eene wettige verkiezing had verkregen, en was zelfs *Reinout van Brederode* tot dat einde in den Haag geweeſt. (4) Ook wendde daar toe veele moeite aan *Johan* Hertog van Cleef (5), als mede *Johan van Hensberch*, Biſ-

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 469.

(2) Arnoldus de Bevergerne by Matth. t. VIII. Anal. p. 168.

(3) Anonymi Chronicon by den zelven Matth. d. t. p. 189.

(4) Gouthoeven bladz. 469. verhaald, dat hy tweemaal in den Haag is geweeſt, en dat hy gelukkig de lagen hem geleid is ontſnapt.

(5) Den welken dingsdaghs na Pinxteren, met zyn gevolg tot hondert perſonen, door den Raadt dezer Stadt vry geleide was verleend.

Biſſchop van Luik; doch alle hunne pogingen waren vruchteloos. De laatſte hadde aan *Gysbert van Brederode* toegezeit, indien hy niet bevredigd wierdt met Hertog *Philips*, dat hy hem op zyne eigene koſten duizent ruiters ter hulpe zoude toezenden. Welk aanbodt hem zeer kwalyk is bekomen, en zoo euvel genomen, dat hy gedwongen is geweeſt afſtandt van het Bisdom te doen ten behoeve van *Lodewyk van Bourbon*, de zuſters zoon van Hertog *Philips* (1) omtrent XXIV. jaren out zynde. (2)

Die van Amersfoort, in welke Stadt verſcheide uit Utrecht gewekene zich onthielden, en die van Rhenen, hadden eenige uit hunne Regeering afgezonden naar den Haag, en aangeboden hunne poorten te openen voor *David van Bourgonje*, en hem voor Heer te erkennen. Hertog *Philips* verzuimde niet hier van gebruik te maken, en zondylings *Adriaan van Borſſelen*, Heer van Brighdam, die zyne natuurlyke dochter *Anna* ten vrouwe hadt, naar die Steden, welke dezelve bezettede. Kort daar na volgde *David*, nemende zynen reis over Gornichem en Thiel, en wierdt eerſt te Rhenen en naderhand te Amersfoort plechtig ingehaald en als Heer gehuldicht. Ook wierdt het Kaſteel Ter Horſt, door den Kaſtelein *Everard*

(1) Want dat hy om heiliger en ſtilder te leven, zynen zetel zoude overgegeven hebben, zoo als in het Chronicon Magn. Belgic. p. 367. vermeld ſtaat, vind geen geloof. Knippenberch Hiſtoria Eccleſ. Ducat. Gelriae libr. III. cap. 8. getuigt: *incertum an rerum pertaeſus, aut Philippi Burgundi promiſſis, depoſuit Epiſcopatum.*

(2) Corn. Zantfliet in Chron. apud Martene tom. v. Collect. Veter. Script. p. 489. getuigt, dat hy omtrent XVIII. jaren bereikt hadt.

rard van der Eyſt overgegeven, onder beding van zeven duizend Rynſche guldens, welke hy voorgaf daar op beleend te hebben.

De Bourgonjer Hertog heeft, na dat hy eenen algemeenen optocht door Holland en Zeeland hade doen aanſchryven, en de Stadt Leyden tot de vergaderplaats benoemd, zich uit den Haag naar Leyden begeven op S. Marie Magdalene dagh, in welke Stadt, na bekome vry geleyde, tot hem zyn gekomen *Reinout van Brederode*, *Hendrik* de Borchgraaf van Montfoort, *Jan van Reneſſe* Heer van Wulven, *Johan Proeys* (die in zyne kerkelyke weerdigheden, van welke hy in het jaar 1449. ontzet wierdt, herſteld was) en zyn broeder *Jacob Proeys*, vergezeld door *Johan* Hertog van Cleef, welke getracht hebben den vergramden Vorſt te overreeden tot het afleggen der wapenen, en te verzoenen met *Gysbert van Brederode* en de Stadt Utrecht. Doch hunne voorſlagen hebben te dier tydt geenen ingang gevonden. Hertog *Philips* heeft acht dagen te Leyden vertoefd, en overleg gemaakt, hoe hy beſt de Stadt Utrecht ter overgave zoude noodtzaken, en zynen natuurlyken zoon *David*, met verwerpinge van *Brederode*, op den ſtoel zetten. De Hollanders en Zeeuwen hunnen aantal van manſchap ter beſtemder tydt en plaatze geleverd hebbende, is hy met dezelve opgetrokken naar Woerden, en van daar naar Yſſelſtein, alwaar zyne krygsmacht zeer vermeerderd is door de aankomſt van verſcheide groote Heeren (1), en gewapend volk uit Vlaanderen,

(1) Wier namen gelezen konnen worden by Gouthoeven bladz. 470. en by Jan van Leiden tom. II. Analect. Matthaei p. 360.

deren, Braband, Artois en Henegouwen. De Hertog van Cleef (welke 's jaars te voren getrouwt was met *Elisabeth*, dochter van *Jan van Bourgonje*, Hertog van Nivers) ging als middelaar tusschen den Hertog en *Brederode* over en weder. Welke laatste wel voorzag, dat hy zulk eenen vermogenden Vorst en zulken aanzienlyken krygsmacht niet lang zoude konnen wederstaan, en daarom naar de voorslagen, welke door den Hertog van Cleef aan hem gedaan wierden, begon te luisteren, te meer om dat hy van de stedelingen niet konde verwachten, dat zy langen tegenstand zouden bieden, dewyl zommige zich verklaarden voor de gehoorzaamheit aan den Roomschen Stoel, willende ontheft zyn van den ban, en verscheide hunne geneigtheit openbaarden tot eenen vredehandel, om te voorkomen hun uitterste verderf en verlies van goederen en bezittingen, welke zy vreesden by eene inneeminge en veroveringe van de Stadt te zullen ondergaan. Hy kende ook al te wel de Utrechtsche gemeente, welke zedert eenigen tydt zeer verdeeld was, en veele oproeren in de Stadt hadde verwekt, om zich te betrouwen op haare geduurzame standvastigheit. De iever der Geestelyken verflauwde ook, na dat Hertog *Philips* verboden hadde de pachten hunner goederen onder zyn gebiedt leggende te Utrecht te betalen (1), waar door zy van een gedeelte hunner inkomsten wierden ontzet. Waar by noch kwam de afval van Amersfoort en Rhenen. Om alle welke redenen hy oordeelde het oor te moeten leenen aan billyke voor-

(1) Volgens het verhaal van Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. 308.

voorwaarden, en de zaak ter overweginge gebracht hebbende by de Geeſtelykheit, Ridderſchap, den Raadt ende Gilden der Stadt Utrecht, heeft hy met dezelve beſloten, dezelve Heeren, die te Leyden te vooren geweeſt waren, naar Yſſelſtein af te zenden, alwaar het verdrag kort daar na geſloten en getekend is, en hebben *Johan* Hertog van Cleef, en zyn broeder *Adolph* Heer van Raveſtein zich voor de trouwe nakominge van het geene beſproken was, borgen geſteld By het zelve was bedongen, dat *Gysbert van Brederode* zoude afſtaan zyn recht op het Bisdom ten behoeven van *David van Bourgonje*, welke door de Staten van het Nederſticht als Biſſchop en Heer zoude worden erkend; en indien de Leden des Stichts, zoo boven als beneden den Yſſel, hem weigerden aan te nemen, zouden de gemelde Staten den Hertog en *David* byſtand doen, om hen tot gehoorzaamheit te brengen, Aan *Gysbert* wierden gelaten de Prooſtdyen van den Dom en Oudmunſter (1), en gegeven de Prooſtdye van S. Donaas te Brugge (2), en wierden hem toegeleit jaarlyks uit de inkomſten van het Utrechtſch Bisdom vier duizent twee hondert Rynſche guldens, en zoude hem ter vergoedinge der onkoſten, zoo te Romen als hier gevallen, uitgereikt worden vyftig duizent Lewen, en zoude boven dit alles hy Raadt van den Hertog van Bourgonje in Holland zyn. (3) Omtrent de ballingen zoude ge-

(1) Ziet den Heer Drakenborch Aanhangzel op de Kerkelyke Oudh. bladz. 104.

(2) Opengevallen door de verheffing van Lodewyk van Bourbon tot Biſſchop van Luik Ziet Corn. Zantfliet Chron. apud Martene tom. v. Collect. Vet. Auctor. p. 489.

(3) Op eene dubbele wedde volgens Heda p. 292. en den

gevolgt worden het voorſchrift der zoene in het jaar 1430. tuſſchen den Hertog, Biſſchop *Rudolph* en de Stadt Utrecht gemaakt. De Bourgonjer Vorſt en Biſſchop *David* zouden op hunne koſten te Romen bezorgen de vernietiging van alle bannen, en excommunicatien tegens *Gysbert van Brederode* en zyne aanhangeren uitgeſproken. Ook nam de Hertog aan ten zynen laſte uit te werken, dat de Paus *David* zoude wettigen en ontheffen van de ſmet zyner geboorte, met verklaring, dat dit geval geen nadeel zoude doen in het vervolg aan de rechten van de Utrechtſche Kerk (1), en betuigde de Hertog te vergeven alles 't geen zoo door Geeſtelyken als Wereldlyken tegens hem misdaan was. En zoude de Hertog van Cleef de Vaart (2) bezetten, op dat *David* daar

Heer Paulus Voet Kort Verhaal der Heeren van Brederode bladz. 79. die 'er noch byvoegd, dat *David* zyn leven lang gedurende aan Brederode uit het Bisdom van Teruanen zoude betalen twee duizent Franſche guldens.

(1) Hier van heeft de Vorſt eenen brief uitgeleverd aan de vyf Godshuizen, door Matthaeus in het licht gebracht Manuductio ad Jus Canonic. lib. 1. tit. 6.

(2) In het verdrag, te vinden by Matthaeus Rer. Amersf. Scriptor p. 308. & ſeqq. en naderhandt verbeterder uitgegeven door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkel. Oudhed. bladz. 369. ſtaat, dat de Hertog van Cleve *zoude inhebben het bolwerk op te Waert*, welk bolwerk ik niet kenne, en weete ook niet ooit by andere Schryvers daar van meldinge gevonden te hebben. En twyffele ik niet, of voor *Waert* moet gelezen worden *Vaert*, zynde het zeer bekend, dat de *Vaert* gelegen aan de Lek over Vianen verſterkt is geweeſt, om van het Kaſteel Ter Horſt, op 't welk zich *David* te dezer tydt onthield, volgens het geene wy lezen by Matthaeus tom. IX. Analect. p. 77. was de naaſte en gelegenſte weg over de Vaart naar Yſſelſtein.

Heda verhaald, dat deeze onderhandelingen voorgevallen zyn buiten kennis van het Utrechtſch volk, 't welk daar over be-

daar over veilig tot zynen vader zoude konnen komen, en naderhandt de Katharyne poort, door welke de Hertog met *David*, en zoo veel volks als het hem goetdacht, zynen ingang in de Stadt nemen zoude. En op dat zoo een groot getal volks behoorlyk gehuisvest zoude worden, zoude de Hertog zyne Fouriers in de Stadt zenden, dewelke nevens eenige geschikten uit den Raadt op de gevoeglykste wyze plaatzen zouden bestellen ter verblyf voor die geene, welke met paarden en wagens zouden inkomen, zullende de Archiers (1), en die te voet den Hertog zouden verzellen, in de Godshuizen, als in het Duitschen huis, S. Katharine, S. Paulus en in andere geherbergt worden. (2)

Op

begon te morren, en dat *Brederode* zich willende zuiveren, door het luiden van de klok den Raadt en het volk by den anderen geroepen, en verzekerd hadt, dat zy ten onrecht onvergenoegd waren, dewyl hy niet voortgesproten was uit bedrieglyk of verraderlyk bloedt, en daarom zoo wel, als zyne doorluchtige voorouders, zyne eer en goede naam zoude handhaven, en dat hy het volk te vrede hadde gestelt. Door dit volk moet het gemeen of het graauw verstaan worden, en niet de Gilden, dewyl die 'er hun beraadt over gehadt hebben, en dat 'er al eenige zamenrottinge op de straat, en de Raadt dezer Stadt beducht geweest is voor opstandt, blykt uit het geen des maandaghs na Petri by klokluidinge is afgekondigt, en in het Buurspraakboek aldus aangetekend staat: *Die Raet verbiet, dat hem nyemant en wapen noch onsedicheyt en bedrive tegens onsen Heer den Elect, noch tegens den Rade, off overdrachten der gilden, off die Raet wilt rechten mitten zweerden an hoeren liven. Want die Oversten by onsen Heer ende den Staten gaen sellen, ende sluten tgene dair men, oft God will, mede tot ruste ende vrede comen sell, hier omme gae een ygelic thuys ende doe thesse.*

(1) Wie die waren, ziet by Matthaeus t. 1. Analect. p. 488. welke ook beschryft het ampt der Fouriers. Ibid. p. 462.

(2) Op dat de borgers en ingezetenen zich niet tegens deze inkwartiering stellen, en dezelve gewillig ondergaan zou-

Op deeze voorwaarden heeft *Gysbert van Brederode* afstandt gedaan van het Bisdom, welke naar de tydts omstandigheden, in welke hy gesteld was, niet zeer nadeelig waren; doch dat dezelve niet alle zyn nagekomen, zal het vervolg leeren.

De Raadt dezer Stadt heeft zorge gedragen, dat by de inkomst van den Bourgonjer Vorst en den nieuwen Bisschop, alle wanorder geweerd, niemand der geene, welke hen verzelden, mishandeld of kwalyk bejegend zoude worden, en voor al, dat geene ballingen onder hun talryk gevolg in de Stadt zouden sluipen, en ten dien einde des donderdaghs na Petri doen afleezen: *Want die hoechgeboere duerluchtige Vurste, die Hertoge van Cleve* (1) *seker punten versproken ende verdedinct heeft tusschen den hoechgeboere, duerluchtige ende mogende Vorste den Hertoge van Burgonien, mit den eerweerdigen Vader in Gode heren DAVID van Burgonien Bisscop tUtrecht, mitten hoeren, an deen syde, ende Heer GYSBERT VAN BREDERODE, ende der Stadt van Utrecht, an dander*

den, heeft de Raadt des woensdaghs na Petri by klokluidinge doen aflezen: *Want die hoichgeboire, duerluchtige Vurst, die Hertoge van Burgundien incomen sell mit groten volke, zoe heeft hy zyn Foriers hier binnen gescict, om die herbergen in te nemen, ende wy hebben donse uten Rade gescict by den Foryers, die welke te samen omme sellen gaen, om die herbergen in te nemen, ende te bespreken; dairomme laet die Raet enen ygeliken weten ende gebiet, dat hem een ygelic gevuechlic hebbe in't gene van den Foryers ende onsen gesciften hevolen sell werden, off die Raet wilt scerpeliken rechten tot hoeren goetduncken.*

(1) Dat de Hertog van Cleef *Gysbert van Brederode* tot het aangaan van dit verdrag aangezet en overreedt heeft, getuigt Tesschemaker in Annalib. Cliviae &c. p. cccv.

der ſyde ; op welke dedinge die voirſcreve Vurſten mit horen vrienden incomen ſellen , dairomme laet die Raet enen ygeliken weten , ende gebiedt , dat nyemant en misdoe in woerden off in werken enigen van den genen , die mit den voirſcreve Heren incomen ſellen op hoir lyff , geſondert die ballingen ende voirvluchtige onſer Stadt , ſo die wtgeſondert ſyn.

Voirt laet die Raet enen ygeliken weten , dat ons Heer Genade van Cleve den ſtotell hebben zell van der Tollenſteges poirte. (1) *ende als die Hertoge vau Borgonie ende onſe Heer van Utrecht mit hoere vrienden incomen ſellen , ſo ſell die Hertoge van Cleve voir der poirte weſen mitten Overſten onſer Stadt , ende den genen , die hem bygevuecht ſellen werden , in hoir harnaſch , om te wachten , an te taſten , ende te rechten die genen , die boven deſe voirſcreve dedinge incomen ſouden willen. ende dairomme gebiedt die Raedt , dat hem op tie tyden nyemant van onſen borgeren ende onderſaten en wapen , noch harnaſch an en doen , dan die gene , die by den Hertoch van Cleve geſcict ſellen werden ; noch dat hem nyemant en ſterck , noch enich geveerde en make in enichſins , om hulpe off byſtant te doen mit woerden off werken , enige van de ballinge of voirvluchtige om die in te hebben. ende off hier yemant in broecte , dat ſelmen terſtont rechten mitten zweerde , an hoeren liven , ſonder yemant dair inne te verſconen.*

En op den volgenden dagh , even voor de inkomſt , doen afkondigen : *Want onſe genedige Heer*

(1) By het verdrag was de Katryne poort tot de intreede bepaald ; weshalven hier in veranderinge , naar alle waarſchynelykheit met wederzyds genoegen , zal gemaakt zyn. Ook was deze de naaſtgelegene van Yſſelſtein , en door welke de nieuwe Biſſchoppen doorgaans gewoon waren in te komen.

Heer van Utrecht nu incomen ſell, ſo waert die Raet enen ygeliken, dat nyemant van den wtweſenden ofte ballingen mit onſen Heer. off mitter line (1) *in en comen, want hem dat niet te bate comen en ſell, men en ſell dat rechten als dat behoert.*

Ten zelven dage zynde vrydagh na Petri den zesden Auguſtus, hebben de Hertog, en zyn zoon *David* met eenen grooten ſleep van voorname Heeren en Edellieden (2), en krygsvolk, hunne intreede in de Stadt Utrecht gedaan, nemende de Hertog zynen intrek by de Commandeurs van S. Katharine, en heeft *Brederode* ſtatelyken afſtandt gedaan van het Bisdom, en is *David van Bourgonje*, hebbende *Gysbert van Brederode* als Domprooſt aan de rechter, en *Jacob Proeys* Domdeken aan de linker handt, gevolgd door de Geeſtelykheit, geleid in den Dom, en door dezelve gezet in den Biſſchoppelyken ſtoel, alwaar hy als Biſſchop en Heer gehuldicht en ontfangen is. Ook heeft hy ten zelven dage, naar gewoonte, beloofd en bezworen Stadts rechten en vryheden te zullen onderhouden. (3)

Alhoewel Hertog *Philips*, vergezeld van zoo veel krygsvolk, de Stadt Utrecht in zyne macht hadde, zoo heeft hy echter zyn woordt heilig nagekomen, en de Stadt in geenen opzichte verkort, ook door zyn volk eene goede krygstucht doen onderhouden. Een geval is 'er maar gebeurd, 't welk, indien daar in niet tydig was voorzien, veel wan-

or-

(1) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 315.

(2) Welker voornaamſte genoemd worden door Veldenaar, ziet ook Matthaeus tom. II. Analect. p. 360. & tom. IX. p. 78.

(3) De brief daar van heeft Matthaeus uitgegeven lib. II. de Nobilit. cap. 45. p. 714.

order en bloedſtortinge zoude hebben konnen veroorzaken, door toedoen van eenen Soldaat uit Picardien. (1) Deeze van eene groenvrouw appelen gekocht hebbende, weigerde dezelve te betalen. De Groenvrouw, deede, al kermende en ſchreyende, hier over haar beklag aan eenen Hollandſchen krygsknecht, welke den Picard vaſthield, en wilde hem noodtzaken den bedongen prys te voldoen. De Picard eenige zyner landslieden by hem krygende, riep de Hollander om byſtandt, waar op zommige Hollanders, Zeeuwen en Vrieſen ter zyner hulpe toeſchoten, bereidende zich beide de partyen ten ſtrydt, en wordt 'er verhaald, dat de Utrechtenaars zich met hun verſchil niet bemoeiden, ja zelfs niet zonder genoegen aanſchouwers waren. Het gerucht hier van kwam tydig ter ooren van den Hertog van Cleef, welke met eenige voorname krygsoverſten ylings te paard kwam aanrennen, de zamengerotte krygsknechten verſtrooide, en dus het voornemen om den anderen te bevechten verydelde.

Na een verblyf van acht dagen (2) in deze Stadt, is Hertog *Philip* met zyne krygsmacht getrokken naar Deventer, en de nieuw gekoren Biſſchop naar het Kaſteel ter Horſt (3), beveelende de bewaringe en beſtieringe van de Stadt Utrecht

(1) Ziet Snoyus lib. x. Rer. Batavic. p. 151.

(2) Volgens Heda vyf dagen.

(3) Zoo getuigen de meeſte ſchryvers. Het kan zyn, dat *David* zich eerſt daar henen begeven heeft, doch hy moet er niet lang vertoefd hebben, dewyl hy met zynen Vader de belegering van Deventer bygewoond, ja zelfs een der drie hoofdkwartieren voor de Stadt betrokken en daar over het bevel gehadt heeft.

Utrecht aan den Heer *van Brederode*, en zynen broeder den Domprooſt.

De Overyſſelſche, wars van de heerſchappye des Bourgonjers, hadden zich ieverig getoond voor *Brederode*; doch, vernemende het geen te Utrecht voorgevallen was, waren wat aan de hand gekomen, en hadden aangeboden *David* voor Heer te zullen erkennen, onder voorwaarden, dat *Adolph*, de zoon van *Aarnout* Hertog van Gelre, de eerſte twaalf jaren over en neffens hem als Momber zoude gebieden. Welke voorſlag door Hertog *Philips* is verworpen. De Overyſſelſche, beweerende, dat de afſtand van *Brederode*, door geweldt afgeperſt, en dieshalven onwettig en ſtrydig was tegens de Geeſtelyke en Wereldlyke rechten, namen voor, zich ten uitterſten te verdedigen, weshalven *Philips* hen den oorlog aankondigde, en trok met zyne krygsmacht over de Veluwe voor Deventer, en berende die Stadt. De Overyſſelſche hebben, terwyl deze Stadt belegerd was, heimelyk een verbondt aangegaan met den Hertog van Gelder, by 't welk zy hem voor Heer aannamen, en verplichten zich aan den anderen kant de Hertog van Gelder en zyn zoon *Aarnout*, den oorlog den Bourgonjer te zullen verklaren; alle vreemd krygsvolk uit Overyſſel te helpen weeren; geenen zoen of vrede met hunne vyanden zonder hunne toeſtemming aan te gaan; de gewoontens en rechten van Overyſſel te doen onderhouden; hen naar hunne wetten te laten leeven; de wettige ſchulden door Biſſchop *Rudolph* gemaakt te betalen, de kaſteelen open te laten voor de Staten, en niet toe te laten, dat uit dezelve eenig ongelyk de inwooneren wedervaare. Voorts was by 't zelve afgeſproken, dat

zy

zy te zamen zouden trachten uit te werken by den Paus en den Keizer, dat Overyſſel en Gelderland voor een landſchap wierdt gehouden ; zoo nochtans dat Overyſſel onder de beheering van den Hertog van Gelder zoude blyven , en dat hem niet vry zoude ſtaan de Overyſſelſche te begeven of te laten varen, en dat de Hertog van Gelder ook zorge zoude dragen voor de Geeſtelyken, en over hen een Suffragaan (1) ſtellen. (2) Dit verdrag, ſchoon niet ter uitvoering gebracht, bewyſt de gemoedsgeſteldheit der Overyſſelſche, en den haat, met welken zy tegens den Bourgonjer waren ingenomen, willende liever onder den Gelderſchen Vorſt, welke, en voor al zyne voorgangeren , veeltydts hunne bittere vyanden hadden geweeſt , ſtaan , dan onder den Bourgonjer Biſſchop.

Hertog *Philips* ſpaarde noch moeite noch koſten, om de Stadt tot de overgaaf te dwingen, en de belegerde daar en tegen verweerden zich dapper en manmoedig , tot dat door tuſſchenkomſt van *Johan* Hertog van Cleef een verdrag geſloten wierdt, by welke de Overyſſelſche Steden zich verbonden *David* voor Heer en Biſſchop aan te nemen , onder belofte, dat alle hunne voorrechten en gerechtigheden ongeſchonden zouden worden bewaard , en dat Hertog *Philips* met zyne krygsmacht Overyſſel zoude verlaten.

De Schryvers verſchillen omtrent den tydt, hoe lang

(1) Van de benoeminge der *Suffraganen* , en hunne bedieningen, kan men bericht bekomen in het Voorbericht op de Batavia Sacra bladz. xxviii.

(2) Ziet Henrici Brumani Res Tranſiſalanae apud Dumbar t. ii. Analect. p. 195.

lang deze belegering geduurd heeft. Heda, Gouthoeven, als ook Revius (1) getuigen, dat *Philips* daar mede acht weken heeft doorgebracht. Heymricius de Deken van Xanten (2) ſchryft, dat de Stadt zes weken de belegering heeft uitgehouden. Slichtenhorſt (3) wil ons wys maken, dat'er negen weken zyn verlopen, eer het beſtand getroffen is, en Henrik Bruman (4) verzekert ons, dat het reeds in de derde maand liep, eer zy het eens wierden. Doch als ik lette, dat die laatſte ſchryver, als mede Revius, de tekeninge van het verdag brengen op den XVII September, en my errinnere, dat *Philip* en *David* den VI. Auguſtus te Utrecht hunne intrede hebben gedaan, en na acht dagen verblyf naar Deventer zyn verreisd, kan deze belegering niet meer dan vier weken geduurt hebben, waar by komt, dat volgens het eigen verhaal van Slichtenhorſt Hertog *Philips* met zyn leger den XVI. Auguſtus te Spankeren aan den Yſſel is gaan leggen, en daar na Deventer berend heeft.

De Bourgonjer Hertog is aanſtonds met zyn leger opgebroken en naar Braband gekeerd, en Biſſchop *David* is op eene ſtatelyke wys te Deventer ingehaald, en als Heer gehuldicht (5), en van daar naar Campen gereisd. Voor welke Stadt hy door de Regeerders is opgewacht, en vertoefd, tot dat hy Stadts gerechtigheden hadde beveſtigd. 't Welk verricht zynde, de Stadts poorten, die zoo lang

(1) Lib. I. Hiſt. Daventr. p. 109. en Anonymi Chron. Brabantiae door Matthaeus uitgegeven p. 193.
(2) Apud Dumbar tom. I. Analect. p. 411.
(3) Gelderſche Geſchiedeniſſen bladz. 246.
(4) Apud Dumbar tom. II. Analect. p. 197.
(5) Ziet Dumbar tom. I. Anal. p. 420.

lang gesloten waren, geopend wierden, en de Bisschop in S. Nicolaas kerk en van daar op het Stadthuis geleid, en als Heer erkent, en vervolgens op eene prachtige maaltydt onthaald wierdt. Op diergelyke wyze is hy ook te Zwol, en van de Ridderschap en kleine Steden te Spolderberch, en in Drenth te Bisschopsburg ontfangen en ingehuldigd.

Na dit verhaal keere ik wederom naar de Stadt Utrecht, om te berichten het geen in dezelve na het vertrek van Hertog *Philips* en *David* naar Overyssel is voorgevallen.

De Raadt dezer Stadt heeft, op dat het getroffe verdrag heilig zoude worden nagekomen, des dingsdaghs na onzer Vrouwem dagh assumptio opentlyk doen afleezen een verbodt aan alle borgeren en ingezetenen, van iets te verrichten, zoo met raadt als met daadt, het geen strydig zoude zyn tegens de gemaakte overeenkomst, of tegens eenige deelen des zelfs, en hen bekend gemaakt, dat de Overtreders, zonder eenige verschoning, aanstonds met den zweerde aan het leven zouden worden gestraft.

By den gemaakten zoen was alle ballingen vryheit gegeven om wederom in de Stadt te komen, mits behoorlyke oirvede doende. Veele zyn halsterrig gebleven, en hebben deze vergunning versmaadt; doch andere hebben daar gebruik van gemaakt, als *Gysbert Volkensze*, *Jan van Middelwyc*, *Aernt Zwedersze*, *Jan Spoermaker*, *Jacob Keersemaker*, *Peter van Eten*, *Vrederic van Pall*, *Jan van Holsant*, *Rutger Aerntsze*, *Jonge Gysbert van Herdenbroec*, *Loeff Berchmaker*, *Dirc Pouwelsze*, *Jan van der Eem*, *Heyn Bout*, *Steven van der Horst*, *Jan van Heze*, *Claes Hugensze*, *Henric* zyn zoon, *Gysbert*

bert Goertsze, *Geryt Jacobsze*, *Vrederic*, en *Jan de Wit*, *Peter van Zulen*, *Pouwels Scrodekyn*, *Beernt van Killenſteyn*, *Walich van Loenen*, *Jacob van Oploe*, *Jacob van Doern*, *Tyman van Keſſel*, *Maes Willamsze*; en *Meyſter Jan Ponciani.*

Onder de gevallen, uit welke men kan opmaken de wyze en middelen, door welke de Stadt haare rechten heeft verdedicht en bewaard tegens de Capittelen, is ook te tellen, het geen in het Raadtboek op tes heylich Cruys avond exaltatio aangetekend ſtaat: *Overdroegen die Rade opt Capittel van ſunte Peter, ende allen hoeren heren, dat men hem geen recht doen, noch geſcien en ſell laten, voir Scepen, noch in genen weerliken gerechten binnen der Stat vryheden, om des will, dat ſy den Rade op Heren CLAES VAN SPEREWOUDE niet en hebben willen rechten, ter tyt toe dattet Capittel den Rade recht an Heren CLAES voirſcreve tgene hy hem gebroeckt heeft. nyet min ſel men nochtans panden an doeren, venſteren of ander ruerende goeden, an ende in den Vleyſchuſe, dair Heer CLAES die pandweringe gedaen heeft.* Dus wierdt het Capittel van S. Pieter, en alle die tot het zelve behoorden, benomen de macht, om, het zy voor Schepenen, 't zy voor andere dagelykſche gerechten in Stadts vryheit, tegens wereldſche, zoo borgeren als ingezetenen, rechtsvordering te eiſſchen. Dit was een zeer gepaſt middel, om het Capittel te noodtzaken, de Stadt recht te doen ervaren tegens eenen Canonik, die den Schout en Schepenen in het uitvoeren van een vonnis hadde belet, en om denzelven te doen betalen de breuken, die hy door dat wangedrag aan de Stadt hadde verbeurd.

Ik hebbe hier boven verhaald de veranderinge, die

die in de Regeering op S. Simon en Jude avondt voorgevallen is, zynde de Oudermannen der een en twintig Gilden wederom als Leeden van den gemeenen Raadt toegelaten. Het gevolg hier van is geweeſt, dat alle Stadts zaken wederom op den ouden voet gebracht, en de beſluiten by de gemeente genomen, vernietigd zyn, als by voorbeeld, het koopen van het borgerſchap is wederom geſteld als voorheen, op vier oude ſchilden en vier geteikende plakken, alleen tot Stadts behoef, zonder dat de gilden, die zedert eenigen tydt de helft daar van hadden genoten, eenig deel daar in zouden hebben, alleenlyk aan hen wordende overgelaten 't geen iemand, een Gild winnende, aan het zelve geven moeſte, eer hy tot Gildebroeder wierde aangenomen. Zoo is ook op S. Martens avond de nachtwaak wederom geſchikt volgens het Raadtsbeſluit, genomen in den jare 1449. des maandags na S. Peters dagh ad vincula, zynde daar noch bygedaan: *Dat men een opſtaen hebben ſell onder den Rade out ende nye, te weten, dat alle nacht op Haſenberch weſen ſellen tot twaelf perſonen toe uten Rade out ende nye, behalven die ſy nochtans waell by hem krygen ſellen: ende deſe twaelf, dient haer opſtaen weſen ſoude, ſellen op Haſenberch weſen des nachts voor een uren, by enen koer van een boddrager, ende dair bliven thent men vuyrop blaeſt, by den ſelven koer. ende deſen koer ſellen verteren die gene, die int opſtaen comen, ende den brokigen wtpanden van den ſelven morgen, dat ſyt verboert ſellen hebben, ende aldus ſell dit om die twaelfde nacht ommecomen.*

Want die wege an den muiren ſo vuyl ſyn, dat die ommegangers an den mueren niet ommegaen en mogen, ende der Stat dat tot grote coſte draecht, ſo ſyn die Raet out ende nye overdragen, dat men die

die ommegangers off laten ſell, ende dair voir nemen op ter Stat coſt twee man te peerde, die alle nacht omme ryden ſell an den muiren, ende doer den ſtraten, ter tyt toe thentmen weder an de mueren ommegaen mach.

Item, off noet waer, het wair van gerufte van vyanden, brande, oplopen off vechteliken, dair om den Overſten noet dochte om dat te wederſtaen ende te verhueden, den Raet out ende nye by een te hebben, ende ſy die Raetclok deden luden anders dan op gewoenliken tyden, dair men tegen geboden hadde om opt huys te weſen na ouden gewoenten, ſo ſellen die Rade out ende nye terſtont by den Overſten comen an der Plaetſe mit eenre langer weren ten minſten, ende mede mit zulken harnaſch, als ſy dan terſtont ſonder tueven an, ofte mede, krygen mochten. Ende wie dan van den Rade out ofte nye niet an der Plaetſen en wair, als men die clocke lute, die men niet dan een redelike poze luyden en ſel, die ſell verboeren vyftich ponden, die men nyemant verdragen en ſell.

Deeze zorg en toezicht ter bewaring van de Stadt, en om dezelve tegens alle liſtige en onverwachte overvallen veilig te ſtellen, was ten uitterſten nodig, ter verydeling der aanſlagen van verſcheide ballingen, liever buiten de Stadt willende blyven dan oirvede te doen. Deeze, met eenen bitteren haat tegens de tegenwoordige Regeerders, en voor al tegens de *Brederodes* ingenomen, bedreven dagelyks ten platten lande veel geweld, en leiden toe, om de Stadt te vermeeſteren, en wrake te nemen van het ongelyk, 't welk zy verbeeldden hen aangedaan te zyn Een der zelve, genaamd *Jan van den Velde*, *Gerrits zoon*, even buiten de poort in Stadts vryheit gegrepen, is onthalsd.

halsd De Raadt dezer Stadt heeft, om derzelver geweldenaryen te ſtremmen, en hen den verdienden ſtraf voor hunne euveldaden te doen ondergaan, beſlag op hunne goederen gedaan, en geld geſteld op de lyven, naar mate dat de een meerder en de ander minder ſchuldplichtig was, en heeft by klokluiding opentlyk doen afleezen, dat, indien iemandt *Henric* en *Jan Zittert*, *Aernt* en *Jan van der Horſt*, *Jonge Lodewyck de Waell*, *Jan die Coninc*, *Geryt van Zulen Lamberts zoen*, *Jan Grawert*, *Hugens zoon*, *Berent*, *Peter* en *Geryt Grawert*, levendig de Stadt leverde, voor ieder der zelve zoude hebben vier hondert Beyerſche guldens. Aan den genen, welke *Ricout* en *Jacob van Velde*, *Jacob Stevensze*, *Jacob Borre*, *Cornelis Walichſe*, *Steven Gerytſe van Zulen*, *Geryt Jacobsze die Houwer* en *Peter Boudyn* in handen van de Stadt levendig overgaf, zouden voor ieder van hen twee hondert Beyerſche guldens worden uitgereikt. Voor het gevangen nemen en overleveren van andere wierden hondert Beyerſche guldens toegezeit, te weten van *Peter* en *Jan uter Spyc*, *Pouwels van der Horſt*, *Egbert* die Drwchſcheere, *Wouter Willamsze*, *Gysbert Vogelcoep*, *Jacob Ploes*, *Thys Lagenoet*, *Henrik Sanderſe*, *Scapen Claes*, *Claes van Loenen*, *Bertout Walmer*, *Peter van der Well*, en *Heynkyn van Neſt*. Indien een der vernoemde ballingen, aangegrepen wordende, zich verweerde, en gedoodt wierd, zoude de aantaſter niet alleen bevryd zyn van de woone ſtraffe, maar zelfs de Stadt daar van zyn hoofdheer wezen. Ook is ieder, die eenige goederen of kleinoten van hen onder zich hadde, gelaſt, die voor den dagh te brengen, en aan alle, die eenige pachten of renten aan de gemelde per-

perſonen ſchuldig waren, bevolen daar van behoorlyke kennis te geven, en voorts aan alle borgeren en ingezetenen ſcherpelyk verboden, der ballingen wyven of kinderen te huizen of te hoven, van welke alleen uitgezondert wierden die in kloosteren waren: ook was het niemant geoorloft met hen te ſpreken, te eeten of te drinken, en brieven aan hen te zenden of van hen te ontfangen, en dus wierd alle gemeenſchap met hen afgeſneden. Veele dezer luiden hielen zich op te Rhenen en voor al te Amersfoort, tuſſchen welke en de Stadt Utrecht, niet tegenſtaande de laatſte met Biſſchop *David* was verzoend, de eenigheit noch niet beveſticht was. In tegendeel hadden die van Amersfoort, eenen aanſlag gemaakt om het Blokhuis Ter Eem, in dit voorjaar door de Utrechtenaars, ter beteugelinge der Amersfoorders geſtelt, gewapender hand te vermeeſteren, en af te breeken. Ook hadden zy getracht het ſlot Ter Horſt in hunne handen te krygen. Dit gedrag der Amersfoorders is euvel opgenomen by de Regeerders van Utrecht, welke, om hen tegen te gaan, deeze navolgende beſluiten hebben genomen, welke ik dienſtig geacht hebbe hier woordelyk mede te deelen: des dinsdaghs na S. Franciſcus dagh: *De Raet laet weten, ende gebiedt, dat nyemant 't Amersfoirde en trecke buten conſente van den Rade, want wy niet en weten hoe wyt met die van Amersfoirde ſtaende hebben, ſo ſy boven allen gewelden, die ſy an onſen Borgeren keren, nu geweldelike hoir hande mit gewapender hant ſtaen ant Blochuys Ter Eem, om dat te breken, dat die Stat ende gemene gilden tot groten coſte gemaect hebben. Ende wair yemant, die hier in broecke, die ſoude verboeren telker reyſe vyftich pon-*

ponden, die men nyemant verdragen en ſell. Op S. Meertens avond: *De Raet laet weten ende gebiedt, wairt zake, dat yemant die van Amersfoirde ſculdich waren, het wair van pachten, renten, bier, oſſen, off enigerhande ſculden, dat ſy dat terſtont te kennen geven onſen Raden dair toe geſet, want men die ſculden toegeſlagen heeft.* Des maandaghs na Wilbrordi. *Want onſe ſlot ter Horſt, dat in voirtyden van den Stichte ontvreempt wart, ende mit goede ende bloede weder an gewonnen wart by der Stat ende Staten van den lande, in zulken ſchyn, dattet in der Stat bewaerniſſe bliven ſoude, zoe is dat ſelve ſlot, ende onſe Caſteleyn dair op weſende, in groten laſt, want hem die van Amersfoirde dair tegen geſterct hebben, om ons dat ſlot mit gewapender hant mit machten, crachtelic ende geweldich te nemen, ende wthandich te maken. Ende om dat te wederſtaen, ſo men van eren ende rechtswegen ſculdich is te doen, ſo ſyn die Rade out ende nye overdragen, dat men dat ſelve ſlot mit enen clockenſlage ontſetten ſell, alſt nutſte is. Laten dairomme weten allen onſen borgeren ende onderſaten, nyemant geſondert, die boven twintich jaeren, ende beneden zeſtich jaeren out ſyn, dat ſy hem terſtont rede maken in hoeren harnaſch, ende comen in der Noeden by den Overſten, die hoir Homans weſen ſellen, alſe WOUTER VAN CATWYCK, WILLAM VAN STEENRE, HENRIC VAN NYEVELT ende MATHEUS GYSBERTSE, ende dien mit onſer Stat bannier voirt volgen, ende gehoirſam weſen int gene hem by den ſelven bevolen ſell werden. Ende wairt ſake, dat hier yemant overhorich in worde, die ſellen verboeren vyftich ponden, ende nochtans ſtaen tot correctie 's Raets. Hier inne ſyn ge-*

ſondert die Scuts, die ſellen volgen ende gehoir geven hoeren Homans. Ende alle die gene, die in oirvede ſtaen, ſellen mede wtreyſen, alſe die gene, die Scuts ſyn, mitten Scutten, ende die gene Scuts ſyn, mitten gemenen hope, by den ſelven koer van vyftich ponden, ende nochtans ſtaen tot correctie 's Raets. Ende als men die clocke derde werve geſlagen heeft, ſell een ygelic op ſyn koeren in der Noede weſen. Ende wair yemant van onſen borgeren off onderſaten, die parlement off vechtelic onder malcanderen maecten in deſer voirſcreve reyſen, off die hoeren Homans niet gehoirſam en waeren, dat ſoude men terſtont in den velde rechten mitten zweerde an hoeren liven; ende alle twydrachten, die niet geweeten ſyn, ſet die Raet in vrede, deſe voirſcreve reyſe wtduerende. Het vervolg zal ons leeren, dat Biſſchop *David* het met de Amersfoorders eens geweeſt is. Of op deeze wapenruſting eene uittocht gevolgt is, kan ik met geene zekerheit zeggen, dewyl in het Raadt- en Buurſpraakboek daar niets van gemeld wordt. Goudhoeven verhaald wel, dat de Utrechtſche voor Amersfoort zyn gekomen, en eenige huizen in den brandt hebben geſtoken, en op het aankomen van den Biſſchop naar huis zyn gekeert; doch hy bepaald den netten tydt niet, in welken het is voorgevallen. De Amersfoortſche Chronyk brengt dit op het vorige jaar, zoo als ik daar aangetekent hebbe. Doch het is waarſchynelyker, dat het op dezen tydt is gebeurt.

De Paus Calixtus heeft in dit jaar, op de klachten der vyf Capittelen, over het niet nakomen van de Interdicten, door de Predikheeren, Minrebroederen, en andere, zo Geeſtelyken als Wereldlyken, te Utrecht, den Egmonder Abt, en

de

de Deekens van Emmerik en Leyden gelaſt, het geen Paus Clemens, zyn voorganger, ten dezen opzichte bevolen hadde, ter uitvoer te brengen. (1)

De gemeene Raadt heeft met gemeene morgenſpraak der Gilden, alle vorige overdachten, de rechtspleginge betreffende, vernieticht, en een nieuw voorſchrift (2) naer 't welk Schout en Schepenen het recht zouden bedienen en vonniſſen wyzen, gemaakt en vaſtgeſtelt, en het zelve driemaal doen affchryven, en gewild, dat 'er een in Schepens kamer zoude zyn, het andere in de Buurkerk leggen, om van ieder borger en onderzaat dagelyks, des begeerende, te konnen geleezen en nagezien te worden, ten einde zich naar het zelve te ſchikken, en dat het derde zoude worden opgeſloten in Stadts kiſt. De dagh, op welken deze ordre is beraamd, ſtaat niet uitgedrukt, doch het komt my voor, dat ze in het laatſt van dit jaar zal gemaakt zyn, om dat ik in het begin van het volgende jaar, te weten des Saturdaghs na S. Pauwels dagh converſio, in het Raadtboek aangeteekent vinde. *Die Rade out ende nye hebben toegelaten dat nye Scepenboec, ende dair ſelmen voirtan na rechten.* Doch het ſchynt, dat de Raadt enige bekommering heeft opgevat, of niet in dezelve iets gevonden wierdt, 't welk den Biſſchop onaangenaam zoude voorkomen, want na de woorden, zoo even opgegeven, volgt 'er: *behoudelic ende wtgeſondert, ofter enige pun-*

(1) De brief daar van is door Matthaeus de Jure Gladii cap. xxxi. p. 501. uitgegeven.

(2) 't Welk nagezien kan worden in het Utrechſch Placaatb. III. Deel bladz. 291. en volgende.

punten waeren, dair men onſen Heer in vercorten mochte, ende dair toe is geſcict om die punten wt te zuecken, ende onſen Heer om te verzuecken, ende onſen Rade out ende nye weder by te brengen.

Op welke wyze de Staten van het Nederſticht den Hertog van Cleef, die zich voor de nakoming van het verdrag borge hadde geſtelt, ontheft hebben van zyne verbintenis, met betrekking tot de betaling der vyftig duizent Lewen aan *Gysbert van Brederode*, kan nagezien worden by Matthaeus. (1)

1457.

In den jaare 1457. zyn benoemd tot

Schepenen.

Eerſt van Herdenbroec.
Jan van Lichtenberch.
Jan Borre van Amerongen. (2)
Herman van Lewenberch.
Jacob van Winſen.
Jacob Proys, Borgermeeſter.
Jan van Hamerſteyn.
Hendric van Sandenborch.
Jan van der Hair.
Dirc Taets.
Gysbert over de Vecht Jans zoen.
Henric die Wit.

Ra-

(1) Matth. tom. II. Analect. p. 485.
(2) Aan dezen is in het volgende jaar door den Raadt eendrachtig gegeven het Caſteleinſchap te Vreelant.

Raden.

Gysbert over die Vecht.
Gysbert van Groenenberch.
Jan Hermansze.
Jan Butendyc.
Jan Deell.
Claes Gysbertsze.
Aelbert Proys.
Jan Willamsze.
Jan van Tyell.
Tyman Nypyſer.
Jacob Veen.
Bertelmeus van Lochorſt.
Vranc de Haze.
Luytkyn Korskynsze.
Reyner Modde.
Roeloff de Kraen.
Aernt Henricsze.
Jonge Henric van Gendt.
Jonge Geryt van Ryn.
Gysbert Mattheusze.
Henric van Nyevelt, Borgermeeſter.
Hubert van Blochoven.
Jan Rwſch.
Jonge Aryaen van Lanſcroen.

Oudermannen.

Vrederic die Voecht. } Wantſnyders.
Lambert Florensze. }
Huge van Groenenberch. } Snyders.
Jacob Woutersze. }
Hildebrant Dircsze. } Backers.
Henric die Lange. }

Jacob Scout. } Molenairs.
Jacob Cuper. }
Evert Henricsze. } Linnewevers.
Peter Muſch Gelis zoen. }
Claes Simonsze. } Brouwers.
Gerbrant Jacobsze. }
Dirc Heer. } Viſcopers.
Jan van Amerongen. }
Aernt Claesze. } Louwers.
Jan Schinckel. }
Peter Faeſſensze. } Wollewevers.
Gysbert Pouskynsze }
Coninc van Voirde. } Marsluden.
Jacob Woutersze van Vyanen. }
Willam van Steenre, Overſte Ouderman. } Botterluden.
Jan Jacobsze van Lichtenberch. }
Geryt Woutersze. } Cordewaniers.
Jacob Henricsze. }
Jannes de Vrieſe. } Oudecordewaniers.
Herman Paſſert. }
Willam die Voſs. } Corencopers.
Jan Willamsze. }
Henric Bloc. } Oudewantſnyders.
Gysbert van Helsdingen. }
Henric Sandersze. } Steenbickers
Jorden Willamsze. }
Geryt uten Leen. } Graeuwerkers.
Peter Braem. }
Peter Willamsze. } Ryemſnyders.
Willem Thomaesze. }
Godert Egbertsze, Overſte Ouderman. } Bylhouwers.
Eerſt Jansze. }

Pe-

Peter Rwſch.
Pouwels Gerytsze. } Smeden.
Jan die Goyer.
Dirc Heer Claes zoen } Zadelairs.

Op den dertienden avond heeft de Raadt doen afkondigen, dat, vermits alles op den vorigen voet, overeenkomſtig de oude gewoontens en herkomen, heriteld was, wederom toegelaten zoude worden het plegen van vrolykheit, met het omdragen van vereeringen, onder het ſlaan op een bekken, op S. Agnes en Ponciaens dagen, blyvende op andere tyden het bekkenſlaan, op verbeurte van het leven, verboden. Ook heeft de Raadt daaghs voor het verzetten van de Regeering verſtaan, dat op dien dagh in de Gilden geene brieven vertoond, of boodſchappen ontfangen, maar alleen in dezelve gehandelt zoude worden van het geene de verkiezinge des Raadts betrof, en indien iemand het tegendeel deede, dat hy aanſtonts met den zweerde zoude ter doodt gebracht worden, moetende alle brieven en boodſchappen overgegeven, en verricht worden aan de Overſten, en aan niemand anders, zoo als oudtyds altyt gebruikelyk was geweeſt.

De Heer van *Gaasbeek*, die, zoo als wy hier boven gezien hebben, het vruchtgebruik zyner Heerlykheden, en dus mede van de Stadt Wyck, hadde behouden, willende eenige verbeeteringe tot meerder ſterkte aan de Stadt Wyck maken, hadde, om de koſten te vinden, bevolen eene omzetting over de gemeene poorteren te doen. De meeſte toonden zich onwillig om deze ſchatting op te brengen, jaa zelfs kwamen zommige tot die buitenſporigheit, dat zy niet alleen de

betalinge weigerden; maar zelfs de Schepenen in het afhalen van geld of panden, verhinderden, kwalyk en spytig bejegenden, en met geweldt wederstonden. De Heer van *Gaasbeek* dit wangedrag niet konnende ongestraft laten, heeft eenige wederspannelingen, doen vatten en in de gevangenis leggen. Door deze misdaadt hadden zy het leven verbeurd; doch op voorspraak van den Bisschop, de drie Staten des lands, het Capittel van Wyk, en andere aanzienlyke Heeren, heeft de Heer van Gaasbeek het vonnis verzacht, en hen, onder oplegginge van zekere verbeetering en het doen van bedevaarden, het leven geschonken. (1)

Bisschop *David* heeft na zyne te rugkomst uit Overyssel zich eerst op het slot Ter Horst, en naderhant te Amersfoort opgehouden, in welke Stadt de Utrechtsche ballingen meest hun verblyf en schuilplaats hadden, by den Bisschop hunne bescherming vindende. Veele en verscheide byeenkomsten zyn 'er in dit jaar gehouden, om de vyandlykheden tusschen de Steden Utrecht, Amersfoort en Rhenen te doen ophouden, en door een minnelyk verdrag uit de wereld te brengen; maar dewyl de Bisschop begeerde, dat de ballingen alle wederom zouden ingelaten worden, en die van Utrecht zulks volstandig weigerden, zyn dezelve vruchteloos afgelopen. Ook zyn te dezer tyt twee Staatsvergaderingen in de Stadt Utrecht gehouden, een des saturdaghs na groote Vastenavondt, en een woensdaghs na Oculi, in welke, na verleende vrygeleyde de Raden der Steden Amers-

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xxiv. p. 411.

Amersfoort en Rhenen zyn verſcheenen; doch in dezelve geen overeenkomſt hebbende konnen getroffen worden, zyn zy wederom naer huis gekeert.

Biſſchop *David*, onmachtig om de Utrechtſche tot zynen wil te brengen, trok naer het hof van zynen Vader, naer alle waarſchynelykheit, om te klagen over het gedrag der Utrechtſche, en die daar het bevel hadden, en hulpe tegen dezelve te verzoeken. Gedurende zyn afweezen wierden dagelyks veele buitenſporigheden en geweldenaryen ten platten lande gepleegt, door welke ook de Geeſtelyken in hunne goederen zeer benadeeld wierden. Waarom zy dingsdaghs voor Hemelvaartsdagh eenen brief ſchryven aan Hertog *Philips*, by welken zy te kennen geven, gehoopt te hebben, dat de gemaakte vrede te Yſſelſtein uſt aan het land zoude verſchaft hebben; maar dat zy, tot hunne groote ſmerte, het tegendeel ondervonden, veroorzaakt door kwade en verkeerde aanbrengingen der geene, welke tot geenen vrede raden: dat 'er wel verſcheide daghvaarden met den Biſſchop zyn gehouden om de geſchillen te vereffenen, waar toe ook de Steden van Overyſſel hun beſt hadden gedaan, doch zonder een gelukkig gevolg, zoo dat dagelyks de overlaſten tot eene onverwinnelyke ſchade vermeerderden, welke, indien zy niet ſpoedig geſtuit wierden, een overmydelyk verderf van het land zouden uitwerken. Om welke redenen zy ootmoedelyk verzochten, dat de Hertog wilde Biſſchop *David*, die zich thans by hem onthield, overreeden tot het nakomen van het te Yſſelſtein bezegeld verdrag, en tot het nederleggen van alle tweedrachten, te meer daar de Domprooſt met de gemeene Staten des lands geneigt waren, het geen te

Yſſelſtein over een gekomen was, te achtervolgen. (1) Of op dit ſchryven antwoordt is gekomen, weete ik niet. Maar ik vinde in het Buurſpraakboek, dat dingsdagh na S. Peters dagh ad vincula vry geleide is verleend aan den Heer *Lannoy* Stadhouder van Holland en Zeeland, *Jooſt van Halewyn* en noch drie andere Raden van den Hertog van Borgonje, om te Wyck ter daghvaard te gaan, alwaar zekerlyk gehandelt zal zyn over de ſtilling der onluſten. Doch deze daghvaard is mede vruchteloos afgelopen. Alleenlyk is hier op gevolgt een ſtreng verbodt des Raadts van Utrecht aan alle hare borgeren en ingezetenen, van geene onderdaanen des Hertogs van Borgonje, en in het gemeen van niemand, zonder uitdrukkelyk bevel des Raadts, te beſchadigen, op ſtraffe des doots. Miſſchien zal het voorgevallene aan de Bildt, het welk door den Schryver van de Amersfoortſche Chronyk, (2) en door Johan van Leyden (3) gebracht word op dit jaar, hier toe aanleiding gegeven hebben. De eerſte Schryver verhaald, dat die van Amersfoort naar Haarlem tot den Biſſchop hadden afgezonden den Borgermeeſter *Nicolaas Iper*, den Schepen *Gerard Noltwe*, en den Secretaris *Willem Pardis*, om van hem te verzoeken excyns te mogen vorderen van de Geeſtelykheit, en dat zy aan de Bildt by het ſteene kruis komende, waren aangetaſt door *Walraven* den Baſtard van Brederode, gebelgt over eene kwade bejegening door den Schout hem

(1) De brief is door Matthaeus uitgegeven tom. II. Analect. p. 482.
(2) By Matthaeus Rer. Amersf. Scriptor. p. 156.
(3) By Matthaeus tom. II. Analect. p. 362.

hem aangedaan, en de twee eerſten gedood. Veel beter en netter wordt deze geſchiedenis opgegeeven door Jan van Leyden, ſchryvende, dat *Reinout van Brederode*, bericht ontfangen hebbende, dat een Schotſch ſchip, geladen met wol, geſtrant was by Sandvoort, in de heerlykheit van Brederode, zynen baſtard zoon *Walraven* naar die plaats afgezonden hadde, om zyn recht aldaar te bewaren; doch dat *Lubbrecht van Raephorſt*, Schout te Haarlem met *Nicolaas van Yperen* en *Gerrit van Noortwyk*, vergezelt met eenige Haarlemſche Schutten, de geſtrande wol, in weerwil van *Walraven*, onder toevoeging van veele ſpytige en onhebbelyke woorden, van daar gehaald en in Haarlem gebracht hadden: dat *Walraven*, deze overmacht niet konnende wederſtaan, voorgenomen hadde zich van dit ongelyk te zullen wreeken, en kennis bekomen hebbende, dat de Regeerders van Haarlem, die met de Geeſtelyken van hunne Stadt dingplichtig waren voor den Biſſchop over het betalen van den excyns, den Borgermeeſter *Nicolaes van Yperen*, den Schepen *Gerrit van Noortwyk*, en den Secretaris *Willem Paeds* (1) geſchikt hadden om naar Amersfoort tot den Biſſchop te reizen, zonder weten van zynen Vader *Reinout van Brederode* hen aan de Bilt overvallen, en de twee eerſtgenoemde het leven hadde benomen; en dat *Reinout* dit zoo euvel hadde opgenomen, dat *Walraven* eenen geruimen tydt in zyne tegenwoordigheit niet heeft mogen komen.

Des maandaghs na Buurkerkermis, zyn voor een

(1) Deze word door Schrevelius in zyn Harlemum pag. XL. genoemt *Raets*.

een half jaar uit de Stadt gezet *Peter van Zulen*, *Gysbert van Herdenbroec*, *Pouwels Scrodekyn*, *Vrederic van Poll*, *Macharius van Benthem*, *Jacob van Doern*, *Aernt Aerntsze*, *Willam Jan Willamsze*, *Jan die Coninc* die Goutsmit, *Claes Folpertsze*, *Jan Grawert Woutersze*, *Reyner Franckensze*, *Godert Deel*, *Evert Borre*, *Claes Jan Blocs zoen*, *Geryt Delen*, *Geertruyt Grawert Lubbert van Alendorps* wyff, en *Jans weduwe van de Zevender*, zynde hen voor het scheyden uit de Stadt opgeleit oirvede te doen, en te beloven niet gedurende hun afwezen met Stadts ballingen te spreeken, of te Amersfoort of te Rhenen te komen, zullende hen, indien zy de oirvede nakwamen, en zich wysselyk droegen, toegelaten worden na het verloop van een half jaar wederom in te komen. Waar in hunne misdaadt bestaan heeft, wordt niet gemeld, alleenlyk staat 'er zulks *om besten wil* geschiet te zyn.

Jan Grave van Nassau hadde zich voor twee jaren borge gesteld voor zes duizent Rhynsche guldens, ten verzoeke van den Heer van Gaasbeek, den Heer van Brederode en den Borchgraaf van Montfoort, van welke zestien hondert guldens waren afgelost; doch gemaand wordende ter betalinge van de overige vier duizent vier hondert guldens, heeft de Stadt Utrecht zich verbonden, indien die Heeren binnen den bepaalden tydt niet voldeeden, die schult af te zullen lossen.

De brief daar van, myns wetens noch ongedrukt, is van dezen inhoudt: „ Allen den genen, „ die desen brieff zullen zien, of horen lesen, „ Borgermeysteren, Scepenen, Rade, Porte„ren, Ingesetenen, ende alle die ghemeyne on„ dersaten der Stadt van Utrecht, saluyt, met „ ken-

„ kenniſſe der waerheyt. Wy doen te weten,
„ alſe die edele ende mogende Joncker JOHAN
„ Grave tot Naſſauwe, tot Vyanden, ende tot
„ Dyetze, Heer tot Breda, ontrent twee jaar
„ geleden, ter beden ende lieften van den ede-
„ len JACOB Heer tot Gaesbeken, &c. Heeren
„ REYNOLT, Heer tot Brederode &c. ende
„ HENRIC Borchgreve tot Montfoorde &c,
„ hem verbonden heeft aan CLAEUSE VAN
„ DRIELE van Brueſſele te betalen, den zelven
„ CLAEUSE ſeſſe duſent goede overlentſche
„ Rynſche guldene, tot zekere termynen lan-
„ ge overleden, van welcke noch wtſtaen on-
„ betaelde vier duzent ende vier hondert der
„ voergenoemde guldenen, dair of onſe voerge-
„ noemde lieve Joncker van Naſſauwe den voer-
„ ſcreve CLAEUSE te vreden moet ſtellen en-
„ de vernuegen, waer by die ſelve onſe lieve
„ Joncker van Naſſouwe onſe voergenoemde
„ lieve Jonckeren ende Heren van Gaesbeke,
„ van Brederode ende van Monforde, mit ſinen
„ openen brieven gemaent ende verſocht hadde,
„ dat ſy den voergenoemde CLAEUSE van der
„ voergenoemde ſomme, ende allen coſten ende
„ ſcaden, die daer op zyn gegaen, ſouden ver-
„ nuegen ende betalen, of dat ygelic van hem
„ mit ſyns ſelfs lyf, ende mit eenen zekeren ge-
„ tale van luyden ende perden ſouden leyſten (1)
„ in

(1) Dit was een gewoon verband in de verplichtings brieven van deze tyden geſtelt, om den ſchuldenaar ter betalinge te noodzaken, welke op den beſtemden tydt niet voldoende, moeſte gaan in eene zekere bepaalde Stadt, en zynen intrek nemen in eene herberg, en in dezelve op zyn eigen koſten in gyzeling blyven, tot dat de ſchuldeyſcher was voldaan. En dit wierd *leyſten* genoemt.

„ in de ſtat van Antwerpen, ende aldaer blyven
„ leyſten in alle der maten, als die brieve, die
„ ſy daer af onſen voergenoemde Joncker van
„ Naſſow hebben gegeven, begrypen ende ver-
„ claren. Ende want die ſelve onſe lieve Jonc-
„ ker van Naſſouwe, om onſer ernſtiger bede
„ wille, belieft heeft ende geconſenteert, die
„ voergenoemde maninge te laten ſtaen, ſonder
„ meer vorderinge daer of te doen, tot Sunte
„ Martens dach toe in den wynter naeſtcomen-
„ de, ende dat hy die voergenoemde ſomme van
„ vierenveertich hondert Rynſche gulden te co-
„ ſte ende met financien ſel opbrengen, wer-
„ ven ende gecrigen, ende den voergenoemde
„ CLAUSE VAN DRIELE daer af betalen ten
„ beſten ende vuechlicxſten, dat hi ſal connen,
„ ſoe iſt, dat wy Borgermeyſters, Scepenen ende
„ Porters, Ingeſetene, ende alle die gemeynte
„ ende onderſaten der Stadt van Utrecht voer-
„ ſcreven, geloeft hebben, ende geloven, in
„ goeden trouwen, voer ons, onſe erven ende
„ nacomelingen, dat wy alſoe vele zullen doen,
„ dat onſe voergenoemde Jonckeren, ende He-
„ ren van Gaesbeke, van Brederode, ende van
„ Montforde, tuſſchen dit voergenoemde Sinte
„ Martens, onſen voergenoemde lieven Jonc-
„ ker van Naſſouwe, off ſinen erven, waert
„ dat ſyns gebrake, wael ende volcomelic zullen
„ betalen die voergenoemde ſomme, ende oec
„ allen coſten ende ſchaden, die hy, of zyn er-
„ ven, daerom zullen hebben gehadt, gedaen en-
„ de geleden, des hy mit ſinen ſympelen woor-
„ den ſal zyn gelooft, zonder meer proeven off
„ betoens daer af te dorven doen. Ende off des
„ alzoe niet en geſciede, ende enich gebreck

„ off

„ off vertreck daer inne viele, ſoe hebben wy
„ voert gelooft, ende geloven mit deſen onſen
„ brieve, voer ons, onſe erven, ende na-
„ comelingen, als principale ſaecwalden ende
„ ſchulderen, alle geſamender hant, ende een
„ yegelic van ons byſonder ende voeral, dat wy
„ dan terſtont onſen lieven Joncker van Naſſou-
„ we, den voirſcreve ſunte Martens dach gele-
„ den, van der voergenoemde vier ende veer-
„ tich hondert Rynſche guldenen, ende van
„ allen coſten ende ſcaden, by hem daerom ge-
„ daen ende geleden, des wy altyt ſinen ſimpe-
„ liken woerden ſullen geloven, ſonder meer
„ proven of betoens daer of te doen, of te be-
„ gheren, wael ende volcomelic zullen vernue-
„ gen, ende hem die ſcicken ende doen leveren
„ in ſyn vry ende ſeker behout, binnen ſynder
„ ſtat van Breda, op onſen coſt, anxſt ende aven-
„ ture. Om welke onſe geloeften nacomelingen,
„ ende alle der voerſcreve Stadt van Utrecht,
„ onſe, onſer erven ende nacomelingen, ende
„ elcker van ons, ende onſe porteren goede, by-
„ ſonder ende over al, haeffelic ende erfelic, te-
„ tegenwordich ende toecomende, tot wat
„ plaetſen die gelegen ſyn, off bevonden zullen
„ mogen worden, dewelke onſe voergenoemde
„ lieve Joncker van Naſſouwe, alſoe verre, als
„ in der voergenoemde betalingen enich ge-
„ breck, of langer vertreck, viele, daer voer
„ ſal moegen aentaſten, houden, vangen, ſcat-
„ ten ende vercopen, na ſynder geliefte, mit
„ gerichte, of ſonder gerichte, alſoe lange ende
„ veele, ende totter tyt toe, dat hy van den
„ principaale ende van allen coſten ende ſcaden,
„ tot ſyn ſelfs ſeggens, wael voldaen, ende

„ vol-

„ volcomelic verneucht ſal ſyn, gelyc voerſcre-
„ ven ſtaet.

„ Voert hebben wy gelooft ende ons verbon-
„ den, geloven ende verbynden mit deſen brie-
„ ve; dat wy ons tegen de voergenoemde oude
„ gelooften, noch tegen gheen poent in deſen
„ brieve geſcreven, nymmermeer en zullen be-
„ helpen mit genen privilegien, vryheiden off
„ rechten, die wy hebben off gecrigen mogen,
„ noch mit genen rechten, gheeſtelic, of weer-
„ lic, vertyende (1) ganſelic op alle die ſelve
„ privilegien ende rechten, ende voert op allen
„ exceptien, ſaken ende vonden, die ons, ofte
„ onſe erven ende nacomelingen, in deſer ſaken
„ te hulpe, ende onſen lieven voergenoemde
„ Joncker van Naſſouwe, off ſinen erven, te
„ hinder ende tonſcaden zoude mogen comen,
„ alle argeliſt wtgeſceyden. Ende des torconde
„ hebben wy onſer Stat groten ſegel aan deſen
„ onſen brieff doen hangen, die gemaeckt was int
„ jaer ons Heeren duzent vier hondert zeven
„ ende vyſtich, op ten vyſtenden dach in Junio.

In het begin van October hebben de Utrechtſche wederom eenen uittocht gedaan tegens de Amersfoordſche, doch niets merkwaardigs uitgerecht.

Ter goetmaking van de onkoſten, die in deze uittochten moeſten gedaan worden, en voor al ter betaling der Stalbroederen, welke de Stadt in haren dienſt hadde, heeft de Raadt dezer Stadt de oude ende nieuwe Overſten, en twaalf leden uit den Raadt macht gegeven, om de borgeren en ingezetenen, naer mate hunner vermogens te ſchat-

(1) Dat is afziende, en, zoo men thans zegt, renuntierende.

ſchatten, en te ſtellen ter levering van zeeker getal paerden en ruiteren, en ter leening van geld, en om aan die geene, dewelke penningen opſchoten, behoorlyke brieven uit te geven.

Om de Stadt veilig te ſtellen voor allen overval, heeft de Raadt donderdaghs na alre heyligen dagh dit beſluit genomen: *Die elf waken ſellen binnen mueren waken mit halver wake, ende ſy ſellen hebben in elker halver wake twintig man, gewapent met panſer ende yſer hoet, ende eenre langer weren ten minſten, ende Scepenen, Rade ende Oudermans des gilde, dient hoir beurte is, ſellen mede waken. ende als die clocke tien ſlaet des avonts, ſellen ſy weſen op ter wake, ende niet weder uter wake ſceyden voir des morgens, dat die clocke zes geſlagen heeft. Ende wie van den Rade ter voirſcreve ure op ter wake niet en waer, off weder wech ginge, voer dat tie clocke zes ſloege, die ſoude verbueren elcs twee Boddragers; ende wie van de Gildebroeders ter voirſcreve ure op ter wake niet en ware, off weder wech gingen eer voirſcreven is, die ſoude verbueren elcs enen boddrager.*

Ende die Raet beliefde mede, dat men mit vier peerden des nachts omme ſell laten ryden an der Stat mueren.

In de maand December is, op verzoek van den Bourgonjer Hertog, een beſtandt voor eenige weken getroffen, welkers aankondiging op onzer liever Vrouwen dagh conceptio, in deze woorden is gedaan: *Die Rade out ende nye laten enen ygeliken weten, dat een ſeker beſtant wt ernſtelic verzuec ende vervolch des mogenden Vurſten sHertogen van Burgonien, tuſſchen den eerweerden in Gode, Heere DAVID van Burgonien onſen Heer, ende de Stadt van AMERSFOIRDE ende RENEN,*

ende hoeren hulperen, ende hulpers hulperen, an deen syde: ende de Heeren GYSBERT VAN BREDERODE, Domproest tUtrecht, Proest tot sinte Donaes, tot Brugge, Erfcancellier van Vlaenderen, REINOLT Heer tot Brederode, ende tot Vianen, HENRIC Borchgrave tot Montfoirde, Heer tot Purmerende ende van der Linschoten; ende onser Stadt, ende hulperen ende hulpers hulperen an dander syde, nu rechtevoert ingaende ende duerende tot onser Vrouwen Lichtmisse toe naestcomende. welk bestant an beyden syden beloeft ende bebrieft is te onderhouden. Ende ofter yemant wair, oec wie hy wair, die dat bestant brake, off niet en hielde, dat soudemen terstont rechten an hoeren liven, als dat toebehoirt, indien men hem gekrygen konde; ende off hy dair en boven ontruymde, off voirvluchtich worde, so soude hy dair voir tot ewigen dagen balling wesen der Stat van Utrecht, ende des Heren van Brederode, ende der Jonckeren van Montfoirde op syn lyff. Ende in desen bestande sellen onse ballinge mede veylicheyt hebben, dit bestant geduerende; behoudelic, dat die van Amersfoirt ende onse ballinge, onse Stat niet naerre comen en sellen, dan op anderhalve mile na; ende des gelycs en sellen wy, noch die onse, der Stat van Amersfoirde oec niet naerre comen, dan op anderhalve mile na. Ende wie naerre der Stat van Amersfoirde quame, dan anderhalve mile, die wair uten bestande.

Het aangaan van diergelyke beſtanden of wapenſchorsſingen voor eenige dagen, weken, of maanden, was in deeze tyden zeer gebruikelyk, wordende die tuſſchentydt beſteedt in het hooren en voorſlaan van middelen ter bevrediging, en indien het vredes verdrag binnen zulk eenen be-

bepaalden tydt zyn volle beslag niet konde krygen, wierdt het bestandt, als 'er maar hoop tot vereeniging was, voor eenen zekeren tydt verlengt; na welkers verloop de handel tot geen gelukkig einde gebracht zynde, wierden van weerkanten de wapenen wederom opgevat.

1458.

In het jaar 1458, zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan Sloyer.
Jan over de Vecht.
Folpert van Amerongen, Borgermeester.
Evert van Voirde.
Jacob van Jutfaes.
Braem van Lichtenberch.
Beernt Proys.
Jan van Oudewater.
Philips van Groenevelt.
Geryt Voirn die Waell.
Jan over die Vecht Peters zoen.
Jan van Blochoven.

Raden.

Dirc van Zulen.
Werner van Lichtenberch.
Wouter van Catwyc.
Jan Petersze.
Henric Peter Tymansze.
Claes Bloc.
Geryt Gerytsze.
Jan van Schorell.

Henric Gerytsze.
Jacob Jansze.
Dirc Claesze.
Peter Jansze.
Matheeus Gysbertsze.
Willam van Weſell.
Gysbert Jansze.
Meyſter Jacob in der Loedze.
Willam Foyt.
Adryaen van Lanscroen, Borgermeeſter.
Geryt van Ryn.
Jan van Loenen.
Jan van Mairſen.
Jan Pouskynsze.
Goedſcalc van Winſen.
Willam van Lochorſt.

Oudermannen.

Jan Foyt. } Wantſnyders.
Adryaen Wonder. }
Geryt Taets. } Snyders.
Jacob Jansze. }
Henric Jan Lubberts zoens zoen. } Backers.
Evert Dircsze. }
Tyman Hackert. } Molenairs.
Beernt Hazert. }
Matheeus Henricsze. } Linnewevers.
Cornelis Aelbertsze. }
Herman Claesze. } Brouwers.
Hubert Coenraetsze. }
Folpert van Raephorſt. } Viscopers.
Dirc Heer. }
Henric van Apcoude. } Louwers.
Willam van Ingen. }

Hen-

Henric Jacobsze. } Wollewevers.
Thomaes Holl. }
Aelbert Romboutsze. } Marsluden.
Henric Pyll. }
Peter van Valckendaell. } Botterluden.
Willam van Zyll. }
Jan van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Jan van Maſtwyc. }
Jan Robbertsze. } Oudecordewaniers.
Claes Mathysze. }
Willam van Snellenberch. } Corencopers.
Jan Jacob Peters zoens zoen. }
Jan Jan Reyners zoens zoen. } Oudewantſnyders.
Jacob Jacobsze. }
Willam Thonisze. } Steenbickers.
Claes Symonsze. }
Werner Braem, Overſte Ouderman. } Graeuwerkers.
Jan Knoep. }
Jan Luytkynsze. } Ryemſnyders.
Willam Godertze. }
Willam Vogelair. } Bylhouwers
Aelbert van Kanenbroec. }
Bertelmeus van Nyevelt, Overſte Ouderman. } Smeden.
Tyman Ysbrantsze. }
Henric die Haze } Zadelairs.
Geryt Mathysze. }

Op den eerſten February heeft het Capittel van S. Marie een vonnis geveld over haaren mede Canonik *Pieter Ramp*, die zich aan verſcheide misbedryven (1) hadde ſchuldig gemaakt, en hem zyne ſtem

(1) Deze worden in het vonnis, 't welk door Matthaeus in

ſtem ontnomen, als mede de vruchten en inkomſten zyner Prebende, en hem tot ſtraffe opgeleid te reizen naar Erford, Roſtok of Heidelberg, en aldaar vier jaren op de hoge ſchoole te verblyven.

Des woensdaghs na Oculi is van den Raadhuize afgelezen, dat alle vreemde bieren niet duurder zouden mogen verkocht worden, dan het Utrechtſch dik inbrouwen bier, uitgezondert die bieren, welke over zee kwamen, en, naar ouder gewoonten, zonder ryding vertapt wierden. Van deze uitheemſche bieren zoude tonnegeld betaald worden door de Tappers, doch niet by de borgers, die het inſlaan om zelfs te drinken.

Het beſtand, van't welk wy zoo even gemeld hebben, op Vrouw Lichtmis dagh geeindigd zynde, is tot den negentienden February verlengt. Welken tydt verſtreken zynde, zonder den anderen te konnen verſtaan, zyn de vyandlykheden wederom begonnen, en is *Anthoni* de Baſtaard van Bourgonje, broeder van Biſſchop *David*, met duizent paarden by den Biſſchop gekomen, en heeft de Stadt Utrecht den oorlog aangezeid. De Utrechtſche hebben zich mede ten oorlog bereid, en over de Stalbroeders, die te peerde zouden uitryden, Bevelhebberen geſteld, en benoemd de amptenaren, welke in dezen oorlog dienen zouden, als tot Ritmeeſters, *Jan van Haesvelt*, *Jan van Eeyl*, *Folpert van Amerongen*, en *Jacob Proys*, tot

is uitgegeven de Jure Gladii cap. xxxi. p. 503. opgeteld. Van *Pieter Ramp* Canonik van S. Jan wordt op de jaren 1436. en 1437. melding gemaakt by Matth. t. II. Anal. p. 499. en 502.

tot Homans van de peerden *Dirc van Zulen* en *Jan van der Haer*. Tot Verdinkmeesters (1) *Willam van Steenre*, *Philips van Groenevelt*, *Godscalc van Winsen*, en *Jan van Lichtenberch*. Tot Schatmeesters (2) *Adryaen van Lantscroon*, *Bertelmeus van Nyevelt*, *Jan van Amerongen* en *Albert Proys*. Tot Stokmeesters (3) *Wouter van Catwyk*, *Jan van Loenen*, *Roeloff de Kraen* en *Aernt Henriksze*, en eindelyk tot Stadthouders aan de Plaetze voor het Raadthuis, als het leger te velde is, *Werner Braem*, *Jan van Oudewater*, *Jacob van Winsen*, en *Huge van Groenenberch*.

Op den achtienden April heeft de Raadt een opmerkelyk besluit genomen, omtrent het wedergeven der renten aan de oude ballingen, het vergoeden hunner afgebrokene en verbrande huizen en kasteelen, en andere wetenswaardige zaken, met aanbodt aan de nieuwe ballingen om hen tot het doen der oirvede toe te laten. Ik hebbe deszelfs bewoording en inhoudt van dat gewicht gevonden, dat ik oordeel geenen ondienst aan den Lezer te zullen doen met het zelve hier op te geeven, zoo als 't in ons Raadtboek te lezen is. *Wantet onnatuerlick is, dat men yemant den gront syner renten in verdriften langer nemen sell, dan die verdrifte duert: ende het behoert ymmer, die men tot zoenen*

(1) Deze wierden aangesteld, om met de ingezetenen ten platten lande, welke het branden, plonderen en roven wilden afkopen, nopens den prys der brandschatting over een te komen.

(2) Dezer bediening bestond in het schatten en in het stellen van den prys op de gevangene, welke hunne vryheit voor geld wilden bekomen.

(3) Aan deze was de zorg en bewaring der geene, welke in het veld gevangen wierden, bevolen.

nen neempt, dat men dien syn renten ende goeden dan voirtan sell laten gebruken; ende dairomme hebben die Rade out ende nye eendrachteliken weder gegeven den personen, die over negen jaren verdreven worden, sulke lyfrenten ende erfrenten, als hem doe afgesat werden, ende noch onverstorven syn, ende die selmen weder liven op tie selve live van den genen, die noch leven, daer sy te voeren op stonden, sy die selve renten voirtan te gebruken; mer dat ontboerde tot deser dage toe, sellen sy quytschelden, ende sy sellen hem lyden (1) mit sulker betalinge, als men binnen onser Stat doet, ende sy en sellen buten om deser renten will doen, ten wair last anquame, so dat sy der Stat van Utrecht niet gebruken en mochte.

Voirt sellen die gene hoir weyde weder hebben, die hem over negen jaeren affgesat wart, gesondert dat die Stat zint der verdriften dair off vercoft heeft, ende voir dat vercofte sellen sy weder hebben zulke ponden, haren orbair mede te doen, als dair die vercofte weyde mede betaelt wart. mer des sellen sy weder quytscheldinge doen van tgene hem tot desen dage toe ontboert is. ende dair toe sellen sy brieven geven ende lofte doen na behoeren, te laten berusten tot ewigen dagen in der weyde die gene, ende hoir nacomelingen, die se van der Stat sint der verdriften gecoft hebben. (2)

Voirt

(1) Dat is, zy zullen te vreden moeten wezen.

(2) Ik heb hier voor verhaald, dat Stadts weyden waren verkocht, en dat de gemeente naderhandt die wederom aan de Stadt gebracht en den koop vernietigd heeft. Eenige dezer weyden waren door deze ballingen gekocht, en naderhandt ontnomen, dewelke nu vergoedinge zullen erlangen, zoo met het wederkrygen der noch onverkochte weyden, als met aan hen toe te leggen zulk geld, voor 't welk die weyden door koop in eens anders bezitting, na de verdrifte van

Voirt want Rynouwen wt overdrachte sraets out ende nye, buten den heer (1) *verbeernt is, boven dat VREDERIC VAN RYNESSE saliger gedachten, dient huys syn was, in oirveden stont, ende JACOB PROYSEN huys oec buyten den heer, mit overdrachten sraets out ende nye verbeernt wart, buten dat JACOB geen quaet gedaen en hadde, ende altoes overbodich was oirvede te doen, zoe heeft die Raet out ende nye bekent, dat hier verstoringe off behoirt te gaen, ende syns eendrachtelic overcomen, so men qualive by den gelde is, dat VREDERICS erffnamen VAN RYNESSE dair voir hebben sellen dertien hondert ponden sjairs, ende JACOB PROYS drie hondert ponden sjairs lyfrenten tot enen live. ende dese renten selmen terstont liven, so dat die Stat dat versterff te baten hebben sell; mer die eerste termyn vant boeren en sell niet eer ingaen, eer de Stat te baten gestorven sellen wesen, van desen dage an te rekenen, zestien hondert ponden; mer sy sellen hem lyden mit sulker betalinge, als men binnen onser Stat doet, ende sy en sellen geen besettinge buten om deser renten wille doen, ten wair off sy verdreven worden, off dat hem last anquam, so dat sy der Stat van Utrecht niet gebruken en mochten.*

Voirt wantet een ongewoentlic dinc gehanteert is geweest binnen onser Stat, alse malkanderen op tie poirte te brengen, die rycheit voir, ende die arme na, ende dair gescat (2), *zoe is die Raet out ende nye*

van het jaar 1449. gekomen waren, met afzien voor het toekomende van alle recht en aanspraak op dezelve.

(1) Dat is, niet van het heirleger dat te velde was, en dus in geenen openbaren oorlog, of veldtocht. Ziet het geene wy hier boven bladz. 181. hebben aangetekend.

(2) Dit was der Gemeente, gedurende hare geweldige re-

nye, des eendrachtelic overcomen, dat die gene, die niet gegeven en hebben, noch hoir oplagen ende verbant niet voldaan en hebben, dat die dair off quyt weſen ſellen : ende die gene, die gelt gegeven hebben, van beiden poirten voir ende na, ſelmen hem hoir gelt weder geven van tgene onſe Heer die Domproeſt ons ſculdich is te betalen uten Mergengelde (1), *die overgegeven ſyn den Domproeſt mede te voldoen, na wtwyſinge des tractaets, ende den brieff, den wy van den Domproeſt hebben van der voirſcreve ſcult, ſelmen leggen in JACOB POTS* (2) *handen tot behoeff der Stat, ende der perſonen voirgenoemt, die voirſcreve perſonen thoir dair off te bueren, ende dat overloep onſe Stat. Tot deſen voirſcreve ſellen geſondert weſen onſen ballingen, voirvluchtigen, ende die doet ſyn; mer wairt ſake, dat yemant van onſen borgeren off onderſaten, thans binnen Utrecht wonende, in borchtochte ſtonden voir yemant van den voirſcreve ballingen off voirvluchtigen van de voirſcreve gelde ruerende, mit dier laſten en ſelmen den onſen geen laſt an doen, ende ſellen dair of quyt weſen.*

Ende want dit voirſcreve werk utet nemen van der Weyden gecomen is, om dat dan meer te verhue-

regeering, dagelyks werk geweeſt, doende alle die haar in den weg waren, of het met haar niet eens waren, en voor al de gegoede luiden, in de gevangenis brengen, en daar op verblyven, tot dat zy het geld, waar op zy hen ſchattede, betaalden, of borgen in verzekering voor de voldoening ſtelden. En indien dit langer geduurt hadt, zouden zy zich binnen korten tydt meeſter gemaakt hebben van de goederen der ryken in de Stadt, het welk haar oogmerk was.

(1) Tot betalinge der vyftig duizent Lewen aan Brederode, volgens het verdrag te Yſſelſtein geſloten, was een Mergengeld uitgeſchreven.

(2) Deze was Cameraar van de Stadt.

kueden, ſo ſelmen die brieven van der Weyden in zulker eren ende krachten houden, als die vercoft is, ende die brieve die na doer den Weydebrieven geſteken ſyn, ſelmen weder wtrecken.

Voirt om voirtan te verhoeden onluſten, die vant nemen der lude goeden comen mochten, in verdrifften, zoe is die Raet out ende nye eendrachtelic overdrage, alſe wairt ſake, dat van deſe tyt voirt enige verdriften meer geſcieden, dat God verhoeden will, dat men dan nyemant tſyn nemen en ſell van den genen, die binnen den eerſten zeſs weken behoirlyke oirvede doen willen buter der mile te bliven. (1) *ende die oirvede te nemen en ſel die Stat niet weygeren. Ende worde hem die oirvede te neme geweygert, ſo ſoude die verdreve allikewel ſyn goede gebruiken, gelyc off hy oirvede gedaen hadde; mer tot alre tyt, als die Stat die oirvede geert,* (2) *ſo en ſell hem die verdreve des niet weygeren te doen, opt verboeren vant gebruken ſyns goets. Ende wairt dat yemant den genen misdeden an live ofte goede, die aldus in oirvede ſtonden, off overbodich waeren oirvede te doen, als voirſcreven is, dat ſoudemen rechten mit ten zweerde an boeren liven.*

Voirt is die Raet out ende nye overdragen op ten genen, die tehans verdreven off voirvluchtich ſyn, alſe dat die oirvede doen mogen binnen veertien dagen, ende deſer voirſcreve overdrachte oec gebruken in allen punten; behoudelic dat ſy quytſchellinge doen ſellen van allen afterſtallen ende naminge tot deſen dage toe, dat hem die Stadt genomen off ont-

hou-

(1) Dat is, niet binnen den omtrek van een myl, of uur gaans omtrent de Stadt Utrecht te komen.

(2) Dat is, begeert.

houden heeft, geſondert dat ſy hoir renten ende goeden voirtan anvatten ſellen mogen, ende gebruken: ende off ſy op yemant, of yemant op hem van ſingulaeren perſonen te ſeggen hebben, dair van ſellen ſy rechts ſpreken, ende weder omme rechts plegen mogen van witlike ſculde ruerende.

Item die gene van den ballingen ende voirvluchtigen, die deſe oirvede binnen deſen voirſcreve veertien dagen niet en deden, dien en ſelmen binnen tyen jairen geen gracie doen tot oirvede te nemen off in te comen.

Item en ſellen die gene, die oirvede doen, nu noch namaels in genen Steden off ſloten comen mogen, dair wy mede in onvrede ſtaen, ofte quamen, alſo lange, als die tyt der onvrede duerde.

Het geen de nieuwe ballingen betreft, is daaghs daar aan by klokluiding afgelezen, en daar by gedaan, dat die geene, die oirvede wilden doen, binnen de veertien dagen, zulks zouden verzoeken aan *Philips van Groenevelt*, *Jan van Oudewater*, *Jan van Lichtenberch* en *Roeloff de Kraen*, daar toe door den Raadt geſchikt, met toezegging van vry geley.

De reden, om welke de ballingen weigerden oirvede te doen, was, om dat zy beweerden, dat die geene, welke thans in de Regeeringe dezer Stadt waren, hunne ballingen waren, en niet wettig ontſlagen waren van hunne oirvede en beloften in den jare 1449. gedaan, zynde in dat jaar wegens den tegenſtandt aan Biſſchop *Rudolph*, hunnen Heer, gebannen en onder oirvede gebracht. Dat deeze wel in den jare 1455. wederom in de Stadt waren gekomen, doch buiten den wil en toeſtemming van den Heer van den lande, en van die geene, aan welke zy oirvedig waren. Jaa zelfs

met

met hulpe van de Heeren van Brederode, en den Borchgraaf van Montfoort, tot Overſtens en Regeerders dezer Stadt geſtelt zynde, even voor het ſluiten van het vredes verdrag te Yſſelſtein, ballingen hadden gemaakt die geene, aan welke zy zelfs noch oirvedig waren, zonder dat zy dezelve volgens Stadts oude rechten hadden gehoort tot hunne onſchult. (1) Weshalven de nieuwe ballingen ſtaande hielden, dat zy onwettig waren uitgezet, en wierden hier in door die van Amersfoort en den Biſſchop onderſteunt.

Daaghs daar aan volgende den twintigſten April is het volk wederom gelaſt zich gereet te maken tot den uittocht, met een ſtreng bevel, van buiten oorlof der Overſtens en Ritmeeſteren in het veldt niet te roven of iemand te beſchadigen, op ſtraffe des doodts.

Gouthoeven verhaald, dat de Baſtard van Bourgonje met zyne mede gebrachte ruiteren gekomen is aan de Bildt, zynde een dorp, een klein uur gaans van de Stadt Utrecht gelegen, en aldaar enige huizen in brand heeft geſtoken; dat de Utrechtſche van zyne aankomſt kennis krygende, hem te gemoet waren uitgetrokken, doch dat hy hen niet hadde afgewacht, maar naar Amersfoort was geweken.

Met alle deze uittochten wierdt anders niet uitgerecht wederzyts, dan het platte land te beſchadigen, en veele onſchuldige ingezetenen van het hunne te beroven, en tot den bedelzak te brengen. Om hier van een einde te maaken, wierdt des maandaghs na Pinxteren wederom te Wyk eene daghvaart gehouden, op welke wegens den Biſſchop Mee-

(1) Ziet Matthaeus tom. II. Analect. p. 490. & ſeqq.

Meester *Jan* Vicarius. *Melis van Mynden*, *Jan van Boechout*, *Jan van Zulen van Natewisch*, *Evert Freysse van Stroowyk*, *en Gerrit van Zulen van Blickenborch*, en wegens Amersfoort *Jacob van Bylair*, *Evert Claesze*, *Geryt Dier*, *Gerrit Meusze*, *Reyer Hermansze*, *Zeger Arentsze en Rycout van der Horst* verscheenen zyn. Doch deze daghvaart is mede vruchteloos afgelopen, en heeft de Raadt dezer Stadt noch in die zelve week, te weten des saturdaghs, een nieuw opbodt gedaan van hare borgeren en ingezetenen boven de twintig en beneden de zestig jaren oudt zynde, en hen gelast zich aanstonts gereet te maken ter uittocht, om de bezettelingen op het Blokhuis by Soest te voorzien van het geen tot hun levens onderhoudt nodig was; jaa zelfs heeft de Raadt bevolen aan alle de ingezetenen van het Sticht, die te dezer tydt met hunne wagens en paarden in de Stadt waren, met dezelve deeze reyze te doen op verbeurte van vyftig ponden, en op die geene, die eenige paarden verstak, gestelt eene boete van tien ponden.

Men moet zich niet verwonderen, dat de Bastard van Bourgonje, welke in dien tydt voor een kundig en dapper krygsman beroemd was, met zyne medegebrachte krygsmacht, gevoegt met die van Amersfoort, en die hen bystandt deden, deze sterkte, welke hen zeer in den weg was, niet tegenstaande veele moeiten daar toe aangewend, niet heeft konnen overweldigen; want het zwaar geschut, om zulk een Blokhuis onder den voet te schieten, was te dier tydt noch niet uitgevonden, en zoo lang het zelve met levens middelen, en het geen tot het doen van eenen goeden tegenweer vereischt wierdt, konde worden voorzien,

was

was het genoegzaam onverwinnelyk.

Korten tydt hier na, te weten op Sacramentsdagh, is vry geleyde vergunt aan den Heer *Jan van Lannoy* Stadhouder van Holland en Zeeland, en *Simon van Lalain*, Raden des Hertogs van Bourgonje, voor veertien dagen, die met eenen sleep van tachtig perſonen te Utrecht zyn gekomen, om den handel over den vreede voort te zetten: en is acht dagen daar na, te weten op S. Odulphus dagh binnen de Stadt Utrecht eene byeenkomſt beraamd, op welke wegens den Biſſchop, en zynen broeder den Baſtard van Bourgonje, verſcheenen zyn *Joris van Roſenbos*, Heer van Filomeus, Ridder, *Anthoni van Lannoy*, *Jan van Boechout* en Meeſter *Jan Militis* (1) Vicarius des Biſſchops. De Raadt dezer Stadt heeft van het vergunde vry geley, ende aankomſt dier Heeren tot het houden van eene daghvaart openlyk kennis gegeven aan het gemeen; doch tevens, onder verbeurte van een jaar uit de Stadt te wezen, en daar en boven noch naar goetvinden van den Raadt zwaar geſtraft te worden, ernſtig alle hare borgeren en ingezetenen verboden, met die Heeren of met derzelver bedienden te ſpreeken, of raadt te houden, zynde zulks alleen geoorloft aan die geene, welke de Raadt, om met hen te handelen, hadde afgezondert. Welke waren de oude en nieuwe Overſtens, en twaalf leden zoo uit den ouden als den nieuwen Raadt.

Op het voorſtel van den Stadhouder van Holland

(1) Deeze is geweeſt Prooſt te Arnhem, en zyne hoedanigheden worden breet uitgemeeten door Arn. Hymricius by Dumbar t. 1. Anal. p. 427.

land is eene ſtilſtandt van wapenen beraamd te duuren tot eenen dagh na het ſcheiden dezer byeenkomſt, onder voorwaarde, dat ieder op zynen grondt zoude blyven, uitgezondert dat het de Utrechtſche vry zoude ſtaan op en af te gaan van 't Blokhuis aan de Eem, en daar van wel iets af, doch niet op te brengen het geen tot verſterking van het zelve zoude konnen ſtrekken. Eindelyk is door toedoen van den Heer Lannoy den vier en twintigſten Juni eene zoen getroffen, welkers voorwaarden waren: de Geeſtelyken der vyf Godshuizen en der Kloosteren zullen, ſtatelyk omgaande, den Biſſchop tegen komen by de Kapel van het heilige kruis buiten de Wittevrouwenpoort, en met hem terug keeren naar de poorte, buiten welke de Overſten en Raden met een groot getal borgeren zullen ſtaan, en nevens de Geeſtelyken, bloodshoofts op hunne knien leggende, den Biſſchop om vergiffenis bidden, en aan hem overgeven de ſleutelen der poorten: het zal den Biſſchop vry ſtaan zynen broeder *Antoni* met duizent paarden in de Stadt te brengen: De Domprooſt, *Reinout van Brederode*, en *Hendrik* de Borchgraaf van Montfoort, zullen den Biſſchop by het intreden in de Stadt, te gemoet komen, en vergezellen tot des Biſſchops hof, alwaar twee Borgermeeſteren, vier Schepenen en tien of twaalf poorteren, van de ſteden Vianen en Montfoort in hunne tegenwoordigheit op hunne knien vergiffenis zullen bidden Daar na zullen de Heeren van Brederode en de Borchgraaf met den Biſſchop gaan op zyne zaal of in eene andere kamer, en aldaar verſchoning hunner misbedryven verzoeken, welke hen, als mede alle de voorgenoemde, door den Biſſchop zal gege-

gegeven worden: alle de ſchaden en gebreken aan beide zyden, en al het geen de een van den anderen te eiſſchen heeft, zal worden overgelaten aan de uitſpraak van den Baſtard van Bourgonje, den Stadhouder Heer van *Lannoy* en de drie Staten van het Nederſticht: De Utrechtſche zullen aanſtonts het Blokhuis aan de Eem by Soeſt afbreken, en ontſlaan de Stalbroeders, die zy in hunnen dienſt hebben: De Biſſchop *David* zal de Stadt Utrecht laten behouden haar recht op het huis te Eembrugge, en zal onderhouden den Landbrief, en alle rechten en privilegien, die hy haar bezworen hadde, en ook nakomen het verdrag te Yſſelſtein gemaakt. (1)

Het is waarſchynlyk, dat de Heer van *Lannoy* de Utrechtſche niet onduidelyk zal te verſtaan gegeven hebben, dat, indien zy volharden in onmin met hunnen Biſſchop te leven, de Hertog van Bourgonje over zoude komen ter hulpe van zynen zoon, en dat zy daarom liever verkoren hebben ſchult te bekennen, dan zich bloot te ſtellen voor de gramſchap van zulk enen machtigen Vorſt, te meer, dewyl alle hunne voorrechten ongeſchonden zouden blyven.

Op dezen zelven dagh, op welken deeze zoene is gemaakt, heeft de Biſſchop het wereldſche rechtsgebiedt beveſticht aan den Borchgraaf van Montfoort. (2)

Uit den inhoudt van de zoene blykt, dat zoo die van Utrecht als die van Amersfoort, de beſliſſing aller hunner geſchillen hadden overgelaten aan

(1) Ziet Matthaeus Rer. Amersf. Script. p. 313. en de Jure Gladii p. 151.
(2) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. xi. p. 150.

aan de uitſpraak van den Baſtard van Bourgonje, den Stedehouder van Holland, en de drie Staten des Nederſtichts. Des niet tegenſtaande moeten 'er wederzyts rechtsvorderingen zyn gepleecht, en heeft men voorzien, dat 'er bezettingen zouden gedaan worden, welke men heeft willen voorkomen, 't welk ik beſluite, om dat van eene opſchortinge der zelve voor zes weken gewag gemaakt wordt in het Raadtboek des woensdaghs na Mauricii in dezer voegen: *Beliefden Scepenen, Rade ende Oudermans, dat een opſettinge geſcien ſell zes weken lang, tuſſchen den van Amersfoirde ende ons, ſonder enige beſettinge te geſcien op genen ſyden binnen deſer tyt. ende alle ſaken, die onder recht ſtaen, ſellen die pertyen in den rechte zeſs weken opſetten, om te zien off men hiern binnen yets goets doen mochte.* Ten zy men ſtelle, dat die rechtsvorderingen na den tydt der gemaakte zoene, over gemeene zaken, naderhant voorgevallen, en die geene betrekking hadden tot de geſchillen, over welke de uitſpraak zoude geſchieden, begonnen waren, en dat men begrepen heeft, dat het vervolgen der zelve in dezen tydt, in welken gearbeid wierdt om alle twiſten in der minne te vereffenen, nieuw ongenoegen, haat en vyandſchap zoude verwekken. Ook hebben de Utrechtſche en de Amersfoordſche wederzyts voor eenen zekeren tydt, die verſcheide malen verlengt is, aan elkanders borgeren en inwooneren een vry en zeker gelyde toegeſtaan. Schoon ik in het Raadtboek, noch by geenen Schryver melding vinde van de inkomſt des Biſſchops in deze Stadt ter dezer tydt, zoo ſtelle ik echter zeker, dat, zoo hy niet ingekomen is, immers zyn voornemen geweeſt zal zyn, des ſondaghs

daghs na Victoris zulks te doen, om dat in het Buurſpraakboek de bekendmaking daar van, daaghs te voren aan het volk gedaan, aangetekent ſtaat. Doch of aan alle de vereiſchtens, in de zoene beſproken, zoo nopens de inhaling van den Biſſchop, als nopens het bidden van vergiffenis, wezentlyk voldaan is, dan of de Biſſchop, vergenoegt met de aanbiedinge, de perſonen in de zoene genoemt, daar van zal hebben ontheft, is my onbekent, en vinde ik daar van nergens iets geboekt. In de reekening van den Cameraar over dit jaar leeze ik, dat de Stadt een buiten gewoon geſchenk aan den Biſſchop heeft vereert, te weten een zilver zoutvat, voor 't welk de Stadt betaald heeft drie hondert Rhynſche guldens, uitmakende vyftien hondert Stadts ponden. Mogelyk zal het zelve gediend hebben tot afkoop van het zoo even gemelde. Het moet al een groot zoutvat geweeſt zyn, 't welk zoo veel gekoſt heeft.

De Stadt Utrecht hadde by de zoene zich verplicht de Stalbroederen af te danken; doch dewyl die niet konden ontſlagen worden zonder betaling hunner ſoldye, was het geene geringe zwarigheit by den Raadt, hoe men gevoeglykſt hier toe geld zoude bekomen. Het Raadtsbeſluit daar omtrent genomen, uit 't welk blykt de ſobere geſteltheit van Stadts kas, de verlegenheit om de penningen te vinden, en de middelen aangewend ter vervulling van dit gebrek, is my lezenſwaardig voorgekomen, en om die reden hier niet te moeten worden overgeſlagen:

Des Saterdagh na S. Meertens dach tranſlatio. Alſo die Stat van Utrecht teſer tyt grotelic belaſt ſyn, om opt corſte aen gelt te comen totter ſomme

toe van drie duſent rynſche gulden, om den ruiteren ons te ontſlaen, ſoe iſt dat die Raet out ende nye eendrachteliken den drien Cameraeren, alſe JACOB POT, ZWEER VAN DENEMARKEN ende CLAES VAN ZYLL ROELOFS ZOEN, vrientlic gebeden hebben om raets te vynden, in maniere van eenre beden te ſtellen aen onſen borgeren ende onderſaten, geeſtelic ende weerlic, om elc te willen lenen twaelf Rynſche gulden. Off hadden die gene, die gebeden zullen werden, geen gelt, dat ſy tot ſo vele ſulverwercx tot dien gelde toe lenen wouden; off dat ſy twe Rynſche gulden des jaers van onſe Stat copen wouden. Des ſo hebben hem die Cameraers voirſcreve, om bede wille des Raets out ende nye, goedertieren gemaeckt, om deſe bede aldus te doen, opt vorwarden, dat ſy negen uten Raede out ende nye kieſen mogen deſe laſten met hem te helpen dragen; te weten drie van den negenen, die deſe bede mit hem doen ſoude, ende dair tendens die ander ſes mitten Cameraers den drien zamentlic die laſten ſullen helpen dragen.

Voirt ſo heeft die Raet out ende nye belieft, dat die Cameraers voirſcreve alle de Stat goeden, het ſy dat van den ſyſen, off van den lyfrenten, die men vercopen ſel, off alle ander onſer Stat goeden comen ſell, in handen houden ende bliven ſellen, om hem ende die negenen te ontheffen.

Voert ſo en ſel nyement in der tyt hem der Stadt goede onderwynden te bueren, te heffen, off in te houden, dan die Cameraers voirſcreve, ende van de voirſcreve der Stat goeden ſo ſellen die Cameraers rekeninge doen als gewoentlic is. Ende die Raet out ende nye hebben eendrachtelic de Cameraren mitten negenen voirſcreve ſcadeloes geloeft te houden

van

van allen coſt ende ſcade, die dair van comen mogen.

Deſe nabeſcreve ſyn die negen, die bi den Cameraren gaen ſellen, alſe FOLPERT VAN AMERONGEN, ADRYAEN VAN LANSCROEN, BERTELMEUS VAN NYEVELT, WERNAIR BRAEM, GOEDSCALC VAN WINSEN, JAN VAN OUDEWATER, ende WOUTER VAN CATWYCK, ende die drie, die mitten Cameraren om ſellen gaen, ſyn FOLPERT VAN AMERONGEN, BERTELMEUS VAN NYEVELT ende PHILIPS VAN GROENEVELT.

Uit de rekening van den Cameraar over dit jaar is my gebleken, dat vyf en zeventig perſonen ieder hebben geleend twee en veertig Rhynſche guldens, en dat de Stadt verkocht heeft aan lyfrenten 157957. pond. 13. ſt. 2. d.

Ook heeft de Raadt beſloten, om de Gilden te verlichten, de haven aan de Vaart te doen graven op Stadts koſten, en de oude ende nieuwe Overſtens laſt gegeven geld daar toe op te nemen.

Ter vereffening van eenige verſchillen tuſſchen de Gelderſche en Utrechtſche is eene daghvaart beraamd, om de klachten van de wederſeitſche ingezetenen te hooren en af te doen. De Raadt dezer Stadt heeft, des donderdaghs na S. Willebrord, daar van kenniſſe gegeven aan haare borgeren en ingezetenen, op dat die geene, die eenig ongelyk door de Gelderſche was aangedaan, of iets van hen te eiſſchen hadden, zulks in geſchrift zouden ſtellen, en brengen binnen acht dagen in de kamer onder Haſenberg, ten

einde de geſchikten tot die byeenkomſt daar van gebruik zouden konnen maken, en hunne klachten, en geledene ſchade voorbrengen.

In het Raadtboek van dit jaar ſtaat geſchreven eene Ordonnantie ter bepaling van de koſten op de beheering van den Lekkendyk vallende, gemaakt by de drie Staten, welke in ons Utrechtſch Placaatboek niet gedrukt is, waarom ik dezelve alhier zal mededeelen, zoo als ze daar geboekt ſtaat.

„ Dat is die Ordinancie gemaect by
„ den drien Staten ſlants, alſe Ec-
„ cleſie, Ridderſcap ende Stat van
„ Utrecht, om te ſchuwen den on-
„ coſt, die op ten Leckendyck te ge-
„ ſcien pleecht, ende om dat den
„ Raet wil, dat die Ordinancie ymael
„ gehouden werde, zo is die ſelve
„ Ordinancie in deſen boecke ge-
„ ſcreven, ende hout van woirde te
„ woirde aldus.

„ Item in den yerſten is gewoenlic geweeſt
„ wanneer die Dycgrave ende die Heemrade op
„ ten Dyc ryden, het ſy te ſcouwen, off an-
„ ders, dat hem dan waell gaſten aenſlaen, en-
„ de in den herbergen veel oncoſt doen, omme
„ die mailtyt voir ende na, dat die Cameraer
„ van des lants wegen te betalen pleecht, dat den
„ lande tot groten oncoeſt coempt. Dair is op
„ overdragen, dat die Dycgrave ende Heemra-
„ den van deſer tyt voirt ryden ſellen op hoir
„ dach-

„ dachueren, ende geen gaſten op des lants coſt
„ bidden, noch dat nyemant dair op des lants
„ coſt teren, noch oncoſt doen en ſellen, mer
„ elc op ſyns ſelfs coſt; behoudelic, dat men
„ den Dycgrave ende den Heemrade elc hoere
„ wyn betalen ſell tot hoir maeltyt, ende an-
„ ders niet, ende dat ſell weſen die Dycgrave
„ een quaert, ende elc Heemraet een mingelen,
„ die dair an die ſcouwen ſyn.

„ Item ſo wanneer dat men enige anlage ofte
„ inlage op ten Dyc beſtaet, ende als men die
„ opneemt ſo pleecht die Dycgrave mit allen den
„ Heemraden op ten Dyc te ryden, dat den lan-
„ de tot groten oncoſt coempt. Daer is op over-
„ dragen, dat die Dycgrave mit vyff Heemrade
„ dair op ryden ſell, als een van myns Heren we-
„ gen, een van der Eccleſie wegen, een van der
„ Cloeſteren wegen, ende een van des lants
„ wegen, ende een van der Stat wegen, ende
„ niet meer.

„ Item voir ſo en ſellen die Dycgrave, en-
„ de gemeen Heemrade geen dachueren heb-
„ ben, dan die ſelve dage, die ſy op ten Dyc
„ ſyn, off die ſy in den Capittell, off anders in
„ den Rade ſyn, als ſy van den lantwegen ont-
„ boden ſyn.

„ Item ſo ſell die Camerair van den Dyc in
„ ſyne rekeninge des Dycgrave ende der Heem-
„ rade dachueren ſcriven elcs byſonder, ende tot
„ wat tyden, ende wair die geſciet ſyn.

„ Item want die Dycgrave ende Heemrade
„ peerde hebben, ſo en ſellen ſy van geene wa-
„ gen ofte ſchuten yet rekenen dan in noetſa-
„ ken.

„ Item ſo ſell die Camerair, die in der tyt

„ weſen ſell, wanneer hy ſyn rekeninge doet, mit
„ cedulen bewyſen, beſcreven by den genen,
„ die hy dat gelt wtgereyct heeft, alſo verre als
„ die ſomme beloept vier Arnoldus gulden.

„ Item ſo en ſell die Dycgrave die clock niet
„ doen ſlaen, dan wanneer dat mens van noet-
„ wegen behoeft, op dat die arme luden niet tot
„ hoeren groten ſcade buten noetſaken zwaerlic
„ belaſt en werden.

„ Item die gene die geſcict ſellen werden by des
„ Camerairs rekeninge te horen ende te examine-
„ neren, ſelmen eens een take wyns geven, ſo
„ wanneer ſy hoir relatie voir de Eccleſie, Rid-
„ derſcap, ende der Stat gedaen hebben.

„ Item ſo wanneer die Camerair van ſyn offi-
„ cie gaet, ſo ſell hy den Camerair, die dan toe-
„ comende is, doen alle, dat in ſyn jair over-
„ gebleven is, het ſy ſcuppen, ſpade, grepen,
„ rodewagen, ende alle ander reeſcap, overle-
„ veren.

„ Item want die Heemrade by des Camerairs
„ rekeninge niet te doen en hebben, ſo en ſelmen
„ geen dachueren geven, alſe die Camerair ſyn
„ rekening doen ſell.

„ Item en ſell die Camerair geen afterſtal re-
„ kenen van enigen jairen, noch van ſyn jaer,
„ want hy tyts genoech heeft ſyn rekeninge te
„ maken, het en wair by laſt van groten water,
„ ofte van inlage, ofte andere ſaken, dair men
„ meer gelts toe hebben moeſte, dat ſal hy dan
„ den drien Staten ter goeder tyt te kennen ge-
„ ven, ende dair ſel men hem dan terſtont Ca-
„ pittel toe doen leggen, als hys begeert, ende
„ wt den Staten by hem te deputeren, te hel-
„ pen raden, hoe men die werken nutſte maken

„ ſell,

" ſell, ten beſten oirbair, ende minſte coſt des " gemene lants.

" Item ſo ſell die Camerair ſyn rekeninge doen " in der maent van Meert, want dair groet oir- " bair off coempt, noetſaken wtgeſeyt.

" Item als die Dycgrave enich Heemrade be- " hoeft, ſo ſell hy huden den enen, ende mor- " gen den anderen nemen, nadien dat die ſake " laſtich is.

" Item ſo en ſell die Dycgrave hem geenre- " hande dingen onderwynden, den Dyc anrue- " rende, dan te ſcouwen ende recht te doen op " ten Dyc mit ſynen Heemraden, ende in hoge " wateren ofte Ysgangen den Dyc bewaeren, " alſt van outs gewoenlic is geweeſt, ende an- " ders niet.

" Item ſo wie een ſcouwe op ten Dyc veder " doet dingen, die coſt ende ſcade, die dair of " coempt die ſell betalen die geen, die dair in den " onrecht vervallet, ſonder verdrach, want dat " lant coſt noch ſcade dair hebben en ſell.

" Item wanneer die Camerair in des lants dien- " ſte is, ſo ſell die Camerair ſyn dachueren heb- " ben, gelyc als een Heemraet, ende voir ſyn " penſie vyf en twintich Arnoldi gulden ſjaers.

" Item ſo ſell die Camerair niet mede ryden " ſcouwen, mer als men ſcouwet, ſo ſell die Ca- " merair an die Vaert weſen, om te beſien hoe " veel, ende wat Heemrade in de ſcouwe ge- " weeſt ſyn, ende hem hoir dachueren aldair ge- " ven, ende wtſteken die geene, die niet betaelt " en hebben, off dair hy gebrec aen heeft.

" Item ſo en ſel die Camerair nyemant wtſte- " ken, ofte ſcade doen, ten wair dat die Dyc- " grave dat gelt terſtont oplyde.

" Item wanneer dair laſt op ten Dyc is, als van " hoge wateren, ofte van ysgangen, ſo ſell die " Dycgrave ende Heemrade hoir dachueren heb- " ben, ende anders en ſel dat lant geen oncoſt " hebben, behoudelicken hem hoeren wyn, als " voirſcreven ſtaet.

" Item ſo wanneer eenige aenlage, inlage ofte " nye werck, op ten Dyc noet ſyn te maken, ſo " ſell die Camerair by den Deputaten der drie " Staten, dair toe geſcict, dat werck opbyeden, " ende ter meeſter oirbair, ende minſte coſt, be- " ſtaden te maken, op dat een ygelic weten mach " wat dat koſten ſell.

" Item ſo ſellen die Staten enen Camerair jair- " lics uten Heemraden, ofte anders, mogen kye- " ſen, ende alſo gecoren ontſetten, die deſe voir- " ſcreve punten zweren ende loven ſell te hou- " den, als gewoenlic is.

Ik hebbe hier boven verhaald, dat Biſſchop *Rudolph van Diepholt* aan *Walraven van Meurs* voor deszelfs afſtandt hadde toegezeit een jaarlykſch onderſtandt, door de Geeſtelyken van het Utrechtſch Bisdom te betalen, en dat de Paus zulks hadde goetgekeurd, en dat tegens de Geeſtelykheit, geweigert hebbende die ſchattingen op te brengen, den ban was uitgeſproken. Na *Walravens* doodt, hebben zyne erfgenamen, te weten *Dirk van Meurs* Keurvorſt van Keulen, en *Clara van Meurs* Abdiſſe te Nuis, ſterke aanmaningen aan de Geeſtelyken te Utrecht laten doen, ter betaling van die ſchult, welke in dit jaar is betaald, en is de Geeſtelykheit daar op ontheft van de Roomſche vonniſſen. (1)

Eer

(1) Matthaeus brengt hier van twee brieven te voorſchyn, de

Eer ik van dit jaar afscheide, zal ik hier laten volgen eenige brieven, rakende de stichting van eene Vicarye in des Raadts Capel in de Buurkerk, om dat dezelve noch niet gedrukt zyn, uitgenomen een van de zelve, welke gedeeltelyk door den Heer Matthaeus in het licht gebracht is. De eerste is van dezen inhoudt: " Wy Borgermeisteren, Scepene, Rade ende ghemene Oudermans van den ouden Rade ende van den nywen " der Stadt van Utrecht, doen kont allen luden, " dat wy van onser Stadt wegen vercoft hebben " Meyster JOHAN VAN GEYN, ewige Vicarius tot Oudemunster tUtrecht, om een seker " somme van gelde, die hy ons voll ende all betaelt heeft, den lesten penning mitten eersten, " ende wy voirt in onser Stadt oirbair gekeert hebben, alse onser Stadt schoude mede betaelt, dair " wy mede belast waeren, dertich guede gouden " Koervorster overlantsche Rynsche gulden, die " voir datum des briefs gemunt ende geslagen syn, " des jairs, off die weerde dair voir in der tyt " der betalinge. van welcken renten hy ter eeren " Goids, ende om liefte onser Stadt voirscreve, " gesticht ende gheordiniert heeft een ewige Vicarie tot Buerkerck in onser Capellen aldair, in " alre manieren, als syn fundacie dat begrepen " heeft, die doer desen onsen brieve gestoken is. " Wairom wy geloeft hebben ende geloeven in " gueden truwen voir ons, ende voir onsen nacomelingen, Rectoers ende Overste der Stadt van " Utrecht voirscreve, te betalen die dertich gou-

" de

de eene tom. VIII. Analect. p. 187. gegeven den XXIII. Junii, en de andere tom. IX. Analect. p. 420. gedagtekent den XXVI. Juni.

" de Rynſche gulden, in der weerden voirſcre-
" ve, den beſitter der Vicarien voirſcreve, alſe
" die een helfte op ſinte Johans dage te midde-
" zoemer dair naiſtvolgende, off bynnen viertien
" dagen na elken termyn voirſcreven onbegre-
" pen, ende alſoe voirt jairlicx, erfflic ende ewe-
" lic duerende, mit zulken voirwairden, dat wy
" bynnen drie jairen na datum des briefs naiſt-
" volgende deſe dertich goude Rynſche gulden
" in der weerden voirſcreve beleggen ſellen aen
" guede erven ende landen, dat geen dyckgoet
" en is, gelegen binnen der mylen by der Stadt
" van Utrecht, ofte aen anderen gueden erffren-
" then in onſer Stadt voirſcreve gelegen, dair die
" beſitter der Vicarien voirſcreven ende den
" Kerckmeiſters der kercken voirſcreven, in der
" tyt weſende, mogeliken an genoegen ſell. In
" welcken beleggen ons te baten comen ſellen al-
" ſodanighe elff goude Beyerſche gulden erff-
" renten des jairs, alſe die die erffnamen van GE-
" RYT DIE KEYSER ſaliger gedachten ſculdich
" ſyn te beleggen, ende te bewyſen, ter eeren
" ende ten dienſte Goids, alſo verre als die erff-
" namen voirgenoemt die beleggen binnen den
" naeſten drie jairen voirſcreve aen gueden erven
" ende landen, ofte erffrenten, in manieren als
" voirſcreven is. Ende die erven, ende landen,
" ofte erffrenten voirſcreve, ſellen wy dan ter-
" ſtont laten mortificeren, ende totter voirſcreve
" Vicarien laten ordineren, buten coſt ende ſca-
" de des beſitters der Vicarien voirſcreve, ſoe
" dat die voirſcreve Vicarien vrys gelts behou-
" den ende hebben ſell dertich goude Rynſche
" gulden erffrenten, ſoe voirſcreven is. Ende
" ſo ſellen wy dan verbonden bliven, ende ver-
" byn-

" bynden ons ende onſe nacomelinge, Rectoers
" ende Overſte onſer Stadt voirſcreve, die dertich
" Rynſche gulden in der weerden voirſcreve wt
" te reyken ende die te betalen den beſitter der
" Vicarien voirſcreve tot live Meyſter JOHANS
" voirnoemt, ende ALYDE ſynre moeder na ſynre
" doot vyftien Rynſche gulden in der weerde voir-
" ſcreve, wt den renten ende gueden der Vicarien
" voirſcreven, in alre manieren, als die brieven dat
" begrepen hebben, die ſy van ons dair van heb-
" ben. Mer na hoerre beyder doot, ſo ſellen wy
" dan onbelaſt ſyn ende bliven deſe renten wt te
" reyken; mer die beſitter der Vicarien voirſcre-
" ve ſell die renten dan ſelver inmanen, ende op-
" heffen, gelyc andere Vicarii hoerre Vicarien
" gueden gewoentlic ſyn te doen.

" Voirt ſo iſt voirwarde, alſe waert ſake, dat
" wy binnen den drien jaeren voirſcreve, na da-
" tum des briefs naeſtvolgende, deſe voirſcreve
" dertich gouden Rynſche gulden in der weerden
" voirſcreve niet en beweſen, noch en beleech-
" den, noch oec en lieten mortificeren, in alre
" manieren als voirſcreven is, ofte dat wy deſe
" dertich goude Rynſche gulden, in der weer-
" den voirſcreve, niet en beleechden, aen gue-
" den gouden Vrancrycſche ſcilden erffrenthen
" an onſer Stadt voirſcreve, ende die beweſen
" ende lieten mortificeren buten coſte des beſit-
" ters der Vicarien voirſcreve, ſoe ſellen wy en-
" de onſe nacomelingen, Rectoers ende Over-
" ſte onſer Stadt voirſcreve, ewelike verbonden
" bliven, ende verbynden ons in gueden trou-
" wen, deſe dertich gouden Rynſche gulden erff-
" renten des jairs, in der weerden voirſcreve,
" wt te reyken ende te betalen den beſitter der
" Vi-

" Vicarien voirſcreve op ten termynen voirſcre-
" ve, buten coſt ende ſcade des beſitters voirge-
" noemt, wt alle onſer Stadt gueden ende renten,
" hoe ende in wat manieren dat die genoempt ſel-
" len ſyn, ſonder enige nywe vonden in enige
" der punten voirſcreve te trecken ofte te vynden,
" ende ſonder argeliſte. Ende deſe brieve ſyn
" twee alleens ſprekende.

" In kenniſſe der wairheit ſoe hebben wy onſer
" Stadt groete ſegell an deſen brieff gehangen.(1)
" Gegeven int jair ons Heren duſent vier hondert
" acht ende vyftich, op ſunte Sixtus avondt des
" heyligen Martelairs.

De tweede brief behelzende de Stichtinge der Vicarye, luydt aldus. (2)

" Allen den genen, die deſen brief ſullen
" ſien of horen leſen, doe ick verſtaen JOHAN
" VAN DEN GHEYN Prieſter, ewige Vicaris
" tot Oudemunſter tUtrecht, dat ick tot eenre
" ewiger memorie ter eeren Gods, ſynre gebe-
" nedide moeder der Maget Maria, des Heyli-
" gen Apoſtels ſunte Johans Evangeliſt, ende der
" heyligen Joncfrouwe ſunte Barbara, ende alle
" Goids heyligen, voir my ende mynen ouderen
" ſielen gefundeert ende geordineert hebbe, fun-
" dere ende ordinere mit deſen tegenwoirdigen
" brie-

(1) Volgens het beſluit des Raadts genomen op S. Gallen avont. *Overdroegen die Rade out ende nye, tgene mit Meyſter Jan van Gheyn verſproken was van een Vicarie geſticht te werden in des Raets capelle tot Buerkerk, na wtwyſingen der ontwerpen, dair van in den Raede geleſen, ende die brieve dair of ende die lofte brieve van den renten ſelmen beſegelen mit onſer Stadt groten ſegell.*

(2) Het eerſte gedeelte dezes briefs kan gelezen worden by Matth. lib. 1. Fundat Eccleſ. VI. p. 163.

" brieve, een ewige Vicarie in die Buerkerck
" tUtrecht, in der Capellen, toebehorende den
" Overſten ende der goeder Stadt van Utrecht. in
" welke Capelle ick myn ſepulture begere, als ick
" aflivich, ende van eertryck verſcheyden ben.
" Tot welcken Vicarien om enen Prieſter eer-
" baerlic te leven, ick gegeven hebbe, ende geve
" dertich goude Overlantſche Rynſche gulden
" erffrenten des jairs, die ick gecoft hebbe jegens
" die goede Stadt van Utrecht, na inhout des
" brieffs, die ick van hem dair op ontfangen
" heb, ende dair deſe myne fundatie doer geſte-
" ken is.

" Item ſo is myn uyterſte wille, dat de beſitter
" mynre Vicarien voirſcreve na myn doot reſide-
" ren ende woonen ſal in der Stadt van Utrecht,
" ende alle weke ſal hy doen, ofte doen doen, in
" der Capellen voirſcreve twee miſſen, ende na
" den miſſen ſo ſal die Prieſter tot mynen grave
" mit enen Aſperſorio ende Wywater leſen enen
" *Miſerere* ende enen *de profundis*, mit verſikel
" ende collect dair toe dienende.

" Item ſo ſellen die Overſte der goeder Stadt
" van Utrecht deſe erfrenten van den dertich
" gouden Rhynſche gulden des jairs laten morti-
" ficeren, ende den beſitter der voirſcreve myn-
" re Vicarien laten ontfangen in enen Vicarium
" der kercken voirſcreve, ende laten participe-
" ren in die preſentie in der ſelver kercken, ge-
" lyck andere Vicarie doen, ende dat ewelicke
" geduerende.

" Item wairt ſake, dat die Overſte ende Re-
" ctoers der goeder Stadt van Utrecht alſodanige
" elf gouden Beyerſche gulden erfrenten des jairs
" vercrygen conden, ende dat ſy die lieten mor-

" ti-

" tificeren, ende assigneren tot mynre Vicarien
" voirscreve binnen drie jairen naistcomende, in
" alre manieren als der Stadts brieff dat begrepen
" heeft, so is myn uyterste wille, dat dese myn
" Vicarie voerscreve na mynre doot verbonden
" sal syn tot drien missen ter weke ewelike due-
" rende, alse tot tween missen van mynre funda-
" cie wegen, ende tot een misse van der Stadt
" wegen. Ende tot deser een misse soude dan de-
" se myn Vicarie verbonden syn myn leven lang,
" ende niet tot meer missen.

" Item myn leven lang soe sell ick patroen syn
" van mynre Vicarien voirscreve, ende ick sall
" in mynen leven enen gueden Priester, off die
" Priester werden sell, noemen, den Patronen
" ende Collatoers hier na bescreven ofte in myn
" testament enen by name beschreven laten, ende
" dese sellen sy dese myne Vicarie dan geven,
" als sy ledich ende open geworden is, in ma-
" nieren na beschreven.

" Item so sell ALYDT myn moeder jairlicx
" opheffen ende boren vyftien Rynsche gulden in
" der weerden voirscreve des jairs tot hoeren li-
" ve, van den goeden ende renten der Vicarien
" voirscreve, na inhout der Stadt brieven, die
" sy dair van heeft.

" Item so sell die besitter mynre Vicarien voir-
" screve altyt syn misse bestaen tot acht uren,
" ende dat des manendages, des woensdages ende
" vrydages.

" Item als dan na der tyt voirscreve dese myn
" Vicarie vaceert ende ledich geworden is, so
" sellen patroens ende collatoers wesen tot ewi-
" gen dagen die twee Borgermeisteren mitten
" tween Overste Oudermannen der Stadt van
" Utrecht

Utrecht, in der tyt weſende. Ende die vier " Collatoers voirſcreve ſellen dan deſe voirſcreve " myn Vicarie geven binnen der tyt in den rech- " ten benoempt, enen goeden Prieſter, off die " binnen jairs Prieſter wort. ende wairt dat hy " binnen jairs geen Prieſter en worde, ſo is myn " uyterſte wille, dat deſe myn Vicarie dan va- " ciert ende ledych geworden is. ende ſo ſellen " die voirſcreve vier Collatoers dan binnen zeſs " weken dair naiſtcomende die zelve myn Vica- " rie geven enen anderen goeden Prieſter, off " die binnen jairs Prieſter wort, ende alſo voirt " ewelike duerende. Mer wairt ſake, dat die " vier Collatoers niet en deden als voirſcreven is, " ende lieten enige der tyden voirſcreven over- " gaen, ſoe verboeren ſy op die tyt hoer gifte, " ende ſo ſellen dan die twee Kerckmeiſteren " mitten outſten Cureyt, in den Curen voirſcre- " ven in der tyt weſende, dair gifters off ſyn, " ende geven dan myn Vicarie voirſcreve binnen " ſeſs weken dair naiſtvolgende enen goeden Prie- " ſter, ofte die binnen jairs Prieſter wort, als " voirſcreven is. Ende en deden ſy des niet, " ſo quame dan die gifte an den Domproeſt " tUtrecht, overmits verſumenheit des rechts, " behouden dair na den vier Overſten, in der " tyt weſende, hoir collatie, in alre manie- " ren als voirſcreven is; ende dat minſte deell " van den gifters ſel altoes volgen dat meeſte " deell.

" Item want ik JOHAN VAN DEN GHEYN, " Prieſter voirgenoemt, ymmers wille, dat alle " punten voirſcreve vaſte, ende ſtade, ende van " machten, weſen ſellen, ſoe heb ik gebeden " ende bidde den Overſten der goeder Stadt,

" van Utrecht voirſcreve, dat ſy hoerre Stadt " grote ſegel aen deſen brieve ende fundacie han- " gen willen, ende dat ſy dair mede toeſien ende " helpen willen, dat den dienſt Goids voirſcreve " niet verſuymt en werde.

" Ende want wy Borgermeiſteren, Scepenen, " Rade ende gemene Oudermans van der ouden " Rade ende van den nywen der Stadt van Utrecht " voirgenoemt, alle punten, in der fundacie " voirſcreve begrepen, houden willen, ende tot " ewigen dagen ter eren Goids gehouden willen " hebben, ſoe hebben wy om bede Meyſter JO- " HAN voirgenoemt onſer Stadt groten zegell " aen deſen brieff doen hangen. Ende deſer fun- " dacien is twe alleens ſprekende. Gegeven int " jair ons Heren duſent vier hondert acht ende " vyftich, op ſunte Sixtus dach des heyligen Mar- " telairs.

Onderſtont:

Johan van den Gheyn Prieſter Fundator ende Notarius mit myns ſelves hant.

Geene ſtichtingen mogende geſchieden zonder toeſtemming van den Biſſchop, zoo heeft Biſſchop *David* dezelve goetgekeurd, en dezen brief daar van uitgelevert:

" DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apo- " ſtolice ſedis gratia Epiſcopus Trajectenſis, uni- " verſis & ſingulis Chriſti fidelibus, tum preſen- " ſentibus quam futuris, ſalutem in eo, qui eſt " omnium ſalus. Cultum divinum ſemper augeri " cupientes, ad humilem ſupplicationem dilecti " noſtri magiſtri *Johannis de Gheyn* Presbyteri, " perpetui Vicarii in Eccleſia noſtra Sancti Salva- " toris

" toris Trajectenſis, fundatoris Capellanie, ſive
" perpetue Vicarie, de qua in literis, quibus he
" noſtre litere transfiguntur, fit mentio, funda-
" tionem ac dotationem ejusdem Capellanie, ſive
" perpetue Vicarie, prout in eisdem literis de-
" ſcribuntur, tenore preſentium ratificamus, ap-
" probamus, & in Dei nomine confirmamus, jure
" matricis Eccleſie, & cujuslibet alterius, nec
" non jure communi, quibus preſentibus nullate-
" nus derogare intendimus, ſemper ſalvis, ipſam-
" que Capellaniam ſive perpetuam Vicariam in ti-
" tulum beneficii erigimus, & bona ad illam in
" dictis literis aſſignata, & in poſterum aſſignanda,
" de cetero fore, & eſſe eccleſiaſtica decernimus,
" & ſub eccleſiaſtica libertate tuenda. Et nihilo-
" minus eundem Magiſtrum *Johannem de Gheyn*,
" fundatorem predictum ad eandem Capellaniam,
" ſive perpetuam Vicariam, primaria vice inſti-
" tuimus, eumque ſibi cum omnibus juribus &
" pertinentiis ſuis conferimus per preſentes. Quo-
" circa univerſis & ſingulis Presbyteris, Capella-
" nis & Clericis nobis ſubditis, ſub penis ſuſpen-
" ſionis & excommunicationis diſtricte percipien-
" do mandamus, quatenus prefatum Magiſtrum
" *Johannem de Gheyn*, cum ad hoc in vim preſen-
" tium fuerint requiſiti, ſeu alter eorum fuerit
" requiſitus, in, & ad corporalem, realem, ac
" actualem poſſeſſionem dicte Capellanie, ſive
" perpetue Vicarie, juriumque & pertinentium
" omnium ejusdem, recipiant, admittant, & in-
" ducant, ſeu alter eorum recipiat, admittat &
" inducat, cum ſolempnitatibus in talibus fieri ſo-
" litis & conſuetis, harum noſtrarum teſtimonio
" literarum. Datum noſtro ſub ſigillo ad cauſas,
" preſentibus appenſo. Anno milleſimo quadrin-

" genteſimo quinquageſimo octavo, menſe No-
" vembris die viceſima quarta.

De vierde brief door de Cureyten en Vicarygezellen uitgeleverd, behelſt dit navolgende:

" Wy Cureyten ende Vicarygeſellen der preſen-
" tien ende memorien der Buerkercken tUtrecht,
" beleyen ende bekennen, overmiddes deſen te-
" genwoirdigen brieve, dat wy te ſamen een-
" drachtelic overcomen ſyn, ende mit onſen ge-
" menen conſent toegelaten hebben, omme ſun-
" derlinge gunſte ende lieſte, die ons ende onſer
" kercken tot deſer tyt beweſen hebben die eer-
" baere Burgermeeſteren ende Raidt der Stadt
" van Utrecht, dat Meyſter JOHAN VAN
" GHEYN, Prieſter, yerſte beſitter, ende voert
" aen alle ſine nacomelingen Vicarii ende beſit-
" ters der nywer Vicarien, die Meyſter JO-
" HAN voirſcreve bynnen deſen jair gefundiert
" heeft tot Buerkercken in des Rades Capelle aen
" die noertſyde by den toern in hoirre tyt, wan-
" neer ſy dat beſit der Vicarien voirgenoemt
" vredelic hebben, ſullen mit ons deelachtich
" weſen aller preſencien ende memorien, die wy
" nu ter tyt gemeyn hebben, off namaels krigen
" mogen, wanneer ſy die verdienen, na ſtatuten
" ende gewoenten onſer kercken; ende anders
" voirt gelyck weſen den geſellen der memorien
" ende preſencien ten ewigen dagen. Alle pun-
" ten voirgenoemt ſonder arch ende liſt. In oir-
" konde der waerheyt hebben wy Cureyten ende
" Vicarygeſellen der preſencien te Buerkercken
" onſen gemeynen ſegel eendrachtelic aen deſen
" brieff doen hangen. Gegeven int jair ons he-
" ren duſent vier hondert negen ende vyftich, des
" dinxdages na ſinte Pouwels dach converſio.

In

1459.

In den jaare 1459. zyn op den gewoonen tydt benoemd tot

Schepenen.

Jan van Ryneſſe, Borgermeeſter.
Jacob Proys.
Henric van Nyevelt.
Willam van Steenre.
Jan van Hamerſteyn.
Herman van Lewenberch.
Hendric van Sandenborch.
Dirc Taets.
Henric van Gend.
Jonge Geryt Zoudenbalch.
Adryaen van Ryn.
Goedſcalc van Brakel.

Raden.

Vrederic die Voecht.
Cornelis van Drakenborch.
Gysbert Taets.
Jan Hermansze.
Henric Riſteybacker.
Jan Deell.
Meyſter Folpert van Amerongen.
Aelbert Proys.
Jan Willemze die Verver.
Jan van Tyell.
Tyman van Zyll.
Jacob Henricſe.
Bertelmeus van Lochorſt.

Aetſert uten Ham.
Huge van Mairſen.
Roeloff die Kraen.
Geryt uten Leen.
Jonge Henric van Gendt.
Jan van Lichtenberch, Borgermeeſter.
Jonge Geryt van Ryn.
Jan van der Hair.
Hubert van Blochoven.
Jonge Philips van Groenevelt.
Jan Schinckell.

Oudermannen.

Wouter Ysbrantsze. } Wantſnyders.
Gysbert van Scadyc }
Herman Knoep. } Snyders.
Geryt Snoeck. }
Jacob van Lanſcroen. } Backers.
Geryt Voet. }
Henric Stevensze. } Molenairs.
Herman Goeſſensze. }
Henric die Wolff. } Linnewevers.
Peter Muſch Gelis zoen. }
Claes Symonsze. } Brouwers.
Jan Zeybert. }
Eerſt van Herdenbroec. } Viſcopers.
Jan van Amerongen. }
Aernt Claesze. } Louwers.
Geryt Beerntsze. }
Gysbert Pouskynsze. } Wollewevers.
Willam Steen Gelis zoen. }
Henric die Wit, Overſte Ouderman. } Marsluden.
Henric van Wenouden. }

Ja-

Jacob van Winſen.
Herman van Malſen. } Botterluden.

Gysbert van Hamelenberch
Geryt Woutersze. } Cordewaniers.

Henric Koirnken.
Herman Paſſert. } Oudecordewaniers.

Vranc die Haze.
Merten Jacobsze. } Corencopers.

Tyman Dedell.
Wernar Jansze. } Oudewantſnyders.

Gysbert van Boelre.
Henric Sandersze. } Steenbickers.

Aernt Henricsze.
Peter Braem. } Graeuwerkers.

Gysbert Hoet.
Jan van Houten. } Ryemſnyders.

Rutger Egbertsze.
Wouter van der Eem } Bylhouwers.

Eerſt van Drakenborch, Overſte Ouderman.
Aelbert van Ryn. } Smeden.

Adryaen van Weſell.
Lubbert Zwaenkert. } Zadelairs.

In onze Raadtsboeken hebbe ik veele gevallen ontmoet van vrouwen, aan welke, vergeetende de plichten, die zy hare mannen ſchuldig zyn, door den Raadt dezer Stadt is aangezeit zich behoorlyk te gedragen. In het begin van dit jaar, des maandaghs na Ponciani, vind ik hier van een merkwaardig voorval, 't welk ik oordeel alhier niet te moeten overſlaan, om dat uit het zelve blyken zal, dat de oude Utrechtſche gewoontens en rechten mede gebracht hebben, dat eene vrouw haares mans raad moeſte doen en

opvolgen. Deeze zyn de woorden: *Want een oude overdrachte overdragen is by out Raet ende by nywe, ende by gemeene morgenſprake van allen gilden, wair enich wyf, die hoirs mans raet niet doen en woude, dat die uter Stat weſen ſell, ende want HILLEGONT BERTELMEUS wyff VAN DEYLL van hoeren man is, ende hoirs mans raet niet en heeft willen doen, boven dien dat BERTELMEUS hoir geert* (dat is begeert) *by hem te hebben, ende hoir te doen, dat een goet man ſynen wive ſculdich is te doen, ſoe ſyn Scepenen, Rade ende Oudermans overdragen, ende hebben geſleten op tie voirgeruerde oude overdrachten, dat HILLEGONT van ſtonden aen by hoeren man gaen ſell, ende doen hem, als een goet wyff hoeren man ſculdich is te doen, ende by ſell hoir wederomme doen, als een goet man ſinen wive ſculdich is te doen. Ende en wil ſy by hoeren man niet gaen, ſo ſell ſy terſtont uter Stat gaen, ende dair wt blyven na wtwyſinge der ouder overdrachte voirgeruert, ende BERTELMEUS ſell dan momber van ſynen ende ſyns wyfs goede blyven na behoren; behoudeliken wes verbanden voir deſer tyt op ten voirſcreve goeden gedaen ſyn, dat die mit deſer ſlitingen niet gedoet weſen en ſellen, mer ſellen bliven in ſulker machten, als ſy tehans ſyn. ende iſt dat HILLEGONT by hoeren man gaet, ſo ſell BERTELMEUS hem verbynden geenre goeden weerloes te werden, noch commer dair op te maken, noch die verſetten, noch verſellen.* (1) Uit welke laatſte woorden men moet opmaken, dat de man, indien de vrouw volharde in haare halſter-

(1) *Verſellen* betekent in het oudt duitſch van den eenen plaats op den anderen brengen. Ziet Olivarii Vredii Flandria Vetus, p. 356.

ſterrigheit, meeſter was en bleef van haare goederen, en de macht hadde die te vervreemden, te verzetten of te verpanden.

Wy hebben hier boven bladz. 173. gezien, dat ter voldoening van de twaalf duizent Rhynſche guldens, toegezeit aan den Heer van *Gaasbeek* voor den afſtant zyner heerlyke goederen, een mergengeld was uitgeſchreven, ende dat de Raadt dezer Stadt daar in hadde bewilligt, onder voorwaarde, dat de Biſſchop de Stadt Utrecht zoude ontheffen van het deel, 't welk zy daar in betalen moeſte. Het ſchynt my toe, dat het mergengeld wel geint, doch uit de penningen, daar van gekomen, niet betaald zyn de voorgemelde twaalf duizent guldens, want in het Raadtboek van dit jaar op S. Anthonis dagh ſtaat aangetekent: *Beliefden die Raet out ende nye, dat men die twaelf duſent rynſche gulden, die verleyt ſyn voir den coip van Wyck te Duerſtede ende tſlot tApcoude, betalen ſell mit enen gemenen morgengelde, behoudeliken dat nyemant in den Sticht verſchoent werden en ſell, ende hier ſyn toe geſcict die Overſte out ende nye, dat in den Capittel over te geven, ende die wtſettinge te doen, onſe loftbrieven weder te krygen, off quitancie van weerden, ende wy ſellen onſen Heer byſtandicheyt doen, ende by ons, de onwillige willich te maken.*

Reinout van Brederode heeft in het begin van dit jaar opgeſchoten een hondert Poſtulaat, en vyftig Rhynſche guldens, met welke de Heerlykheit van Hageſtein was belaſt, en daar en boven aan den Biſſchop, zeer benodicht zynde om geld, geleend vier hondert goude Rhynſche guldens, waar voor Biſſchop *David*, met toeſtemming der vyf Capittelen, hem bevolen heeft de Heerlykheit

van Hageſtein, en het Schoutampt aan de Vaart, onder verbandt, van hem, noch zyne erfgenamen, daar van niet te ontzetten, ten zy alvorens aan hem, of zyne erfgenamen, wederom gegeven waren de voorgenoemde uitgeſchotene en geleende penningen. (1) Hier op heeft de Heer van *Brederode* het Schoutampt aan de Vaart te bedienen gegeven aan *Adam Claesze*, zyn leven lang geduurende, onder voorwaarde, dat, indien de Biſſchop by het leven van den voornoemden *Adam Claeszę* de uitgeſchotene penningen wederom gaf, hem door den Heer van *Brederode* zoude uitgereikt worden vyftig Poſtulaet guldens. (2)

Op den tweden April, heeft Hertog *Philips Everwyn van Cuylenborch* verleit met het Huis te Amerongen. (3)

Aen *Evert van Zoudenbalch*, eigenaar zyner huizinge ſtaande in de Donkerſtraat, in welke thans de Weduwe van den Erfhuismeeſter *Bosveld* woond, is toegeſtaan eene ſtraat te maken, om van zyn huis op het Buurkerkhof te komen, niet tegenſtaande die ſtraat de wydte niet zoude hebben, die volgens Stadts wetten tot eene ſtraat wierdt vereiſcht (4), en in het begin van het volgende jaar, heeft de Raadt dezer Stadt hem eenen brief uitgeleverd, volgens welken hy gemachtigd wierdt te beletten, dat in die ſtraat geene opgeſlage venſteren gemaakt, als mede dat geen vletwater of an-

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus de Jure Gladii cap. xii. p. 188.

(2) Ziet Matthaeus de Jure Gladii cap. xxii. p. 377.

(3) De brief is door Matthaeus uitgegeven de Jure Gladii p. 215.

(4) Ziet het eerſte deel dezer Jaarboeken bladz. 113.

ander water, dan regenwater in die ſtraat zoude worden geleit.

Het Roomſche Opperhoofd *Pius de tweede* heeft in dit jaar eerſt de Bulle, by welke hy den Biſſchop *David* ontheft van den ſmet zyner onwettige geboorte, welke de Bourgonjer Hertog aangenomen hadde ten zynen koſte te bezorgen, zoo als wy hier boven hebben gezien, overgezonden. (1)

Omtrent deezen tydt is geſtorven de Heer *Jacob van Gaesbeek*, zonder wettelyke geboorte na te laten, door wiens overlyden de Heerlykheit van Abcoude, en de Stadt Wyck met het Slot aan het Sticht zyn vervallen, welke door de Staten zyn overgegeven aan Biſſchop *David*, onder verbandt van dezelve nooit van het Sticht te vervreemden, of iets met dezelve te doen, dan met toeſtemminge van de Staten. (2) *Antoni* de Baſtaard van Bourgonje heeft beweerd recht te hebben op deze nalatenſchap, ten minſten op het vruchtgebruik, voorgevende die van den Heer van *Gaasbeek* gekocht te hebben, welke voor het afſtaan van zyn gewaand recht dertien duizent guldens genoten heeft, niet zonder goetvinden van den Biſſchop, volgens het getuigen van Heda (3), die van deze penningen zyn deel gehadt heeft. Biſſchop *David* heeft het ſlot Duurſtede doen verbeteren,

(1) Volgens Matth. Rer. Amersf. Script. p. 312.

(2) De brief daar van ſtaat by Matthaeus de Nobilit. lib. III. c. 1. p. 896.

(3) Volgens het getuigenis van Heda in de levensbeſchryvinge van Biſſchop *David* en zynen opvolger *Frederik van Baden* is door de Staten van het Sticht vyfmaal geld gegeven, eer zy den vollen eigendom van Abcoude en Wyck te Duurſtede hebben verkreegen. Ziet hier van den Heer Matthaeus de Jure Gladii cap. XXIV.

teren, vertimmeren en ſterk maken, en het zelve tot zyne woonplaats verkoren. Hy heeft ook den meeſten tydt zyns levens aldaar doorgebracht, en hebben de volgende Biſſchoppen mede aldaar hun verblyf gehadt.

By de drie Staten is een Morgengeld uitgeſchreven, by welke voor drie jaren ieder morgen lands belaſt wierdt jaarlyks met eenen braspenning, om daar uit 's Lands ſchulden, en vooral het geen aan den Domprooſt by het Yſſelſteinſche verdrag toegezeit was, te voldoen. De Raadt dezer Stadt heeft beſloten, uit het geld voor haar aandeel daar van komende te voldoen de ſchuldt, die ze aangenomen hadde te betalen aan den Graaf van Naſſau, waar van ik hier boven gemeld hebbe, en daar mede te loſſen eenige Utrechtſche borgers, die voor dezelve bezet waren.

In dit jaar hebben de Steden Utrecht en Harderwyk een minnelyk verdrag aangegaan, by 't welke aan de wederzydſche borgeren en ingezetenen vergund is een vaſt geley, om met den anderen vry te handelen, onder verbandt van derzelver rechten voor te ſtaan, als mede om dezelve niet te belaſten of te bezetten, onder zekere bepaling, in het verdrag breder uitgedrukt. (1)

Die van Amſterdam hebben eenen Utrechtsman, genaamd *Cornelis Boterman*, in de gevangenis geleit, het welk zoo euvel van de Regeerders van Utrecht is opgenomen, dat zy des dingsdaghs na S. Katryne dagh beſloten hebben geenen borger of ingezeten van die Stadt vry geleyde, om

(1) 't Welk geleezen kan worden by den Geleerden Heer Schraſſert in zyne Beſchryving van Harderwyk II. Deel bladz. 41.

om in hunne Stadt te komen, toe te ſtaan, zoo lang *Boterman* in den kerker bleef opgeſloten, en hebben aan de vrienden van den gemelden *Boterman* oorlof gegeven, om het gedaane ongelyk te verhaalen op de Amſterdammers, ten einde de vrylating te bevorderen.

De Heer Drakenborch heeft in het licht gebracht (1) vyf brieven, in dit jaar gegeven, betreffende de aanſtelling van *Pieter Milet* tot Prooſt van Weſtvriesland, uit welke men een recht begrip kan krygen van de plichten, welke naar de wetten der Utrechtſche Kerk door eenen Canonik van den Dom, met die waerdigheit bekleedt, moeſten in acht genomen en verricht worden. Of deeze *Pieter Milet* dezelve is, dewelke in het jaar 1458. eenen brief van den Bourgonjer Hertog te Bruſſel gegeven, ondertekend heeft, is my onbekend. (2)

1460.

In het jaar 1460. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan Sloyer.
Philips van Groenevelt, Borgermeeſter.
Adryaen van Lanscroen.
Bertelmeus van Nyevelt.
Jan over die Vecht.
Braem van Lichtenberch.

Wer-

(1) Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 437. en volg.
(2) Ziet Vredii Sigilla Comitum Flandriae p. xc.

Werner Braem.
Beernt Proys.
Geryt van Ryn.
Dirc van Zulen.
Willam van Nyevelt, Willams zoen.
Jan van Blochoven.

Raden.

Lambert Florensze.
Geryt Taets.
Jan Butendyc.
Jan Petersze.
Henric Peter Tymansze.
Henric Gysbertsze.
Claes Egbertsze.
Henric Jacobsze.
Henric Pyll.
Vrederic van Maſch.
Dirc Claesze.
Jan Woutman.
Willam van Weſell.
Jan Joeſten.
Geryt die Kraen.
Dirc Borre.
Jan Thomaesze.
Jan van Loenen.
Herman Elyasze.
Peter Rwſch.
Jan van Mairſen.
Jan van Oudewater, Borgermeeſter.
Henric die Baſtairt van Montfoirde.
Willam van Zyll.

Oudermannen.

Jan Foyt. } Wantſnyders.
Adryaen Wonder. }
Werner van Lichtenberch. } Snyders.
Gysbert van Groenenberch. }
Wouter van Catwyc, Overſte Ouderman. } Backers.
Henric Jan Lubberts zoens zoen. }
Beernt Haſert. } Molenairs.
Jacob Cuper. }
Jan Henricsze. } Linnewevers.
Jan Lourensze. }
Herman Claesze. } Brouwers.
Gerbrant Jacobsze. }
Jacob van Amerongen, Overſte Ouderman. } Vischcopers.
Dirc Heer. }
Henric van Apcoude. } Louwers.
Geryt Geryt Steffens zoens zoen. }
Aelbert van Angeren } Wollewevers.
Willam die Verwer. }
Evert van Voirde. } Marsluden.
Jacob Woutersze van Vyanen. }
Jan van Valckendaell. } Botterluden.
Jacob Jansze. }
Jan van Hamelenberch. } Cordewaniers.
Meyns Roetairtsze. }
Peter Maech. } Oudecordewaniers.
Aelbert Lambertsze. }
Hubert van Pallaes. } Corencopers.
Matheus Gysbertsze. }
Reyer Modde. } Oudewantſnyders.
Jacob Jacobsze }

Jor-

Jorden Willemsze. } Steenbickers.
Jan van Lochorſt. }
Willam Foyt. } Graeuwerkers.
Claes Jan Pouwels zoens zoen. }
Jan Luytkensze. } Ryemſnyders.
Peter Rodekensze. }
Aelbert van Kanenbroec. } Bylhouwers.
Willam Vogell. }
Tyman Ysbrantsze. } Smeden.
Henric van Moirdrecht. }
Geryt Mathysze. } Zadelairs.
Jan Pouskensze. }

In het begin van dit jaar heeft Hertog *Aarnout van Gelre* met de Stadt Amersfoort een verbandt gemaakt, welkers inhoudt gelezen kan worden by Matthaeus. (1)

Jan van der Meer hadde eenige buurluiden in de Lauwerecht (zynde een Gerecht buiten de Weerdpoort in Stadts vryheit gelegen) aangeklaagt aan den Maarſchalk, om hen voor den Biſſchop te recht te ſtellen; 't welk ter kenniſſe van den Raadt dezer Stadt gekomen zynde, heeft die, vermits de inwooneren in Stadts vryheit altydt als onderzaten dezer Stadt gehouden zyn, gemelden *van der Meer* aangezeit, de voornoemde buurluiden koſteloos te ontlaſten van den Maarſchalk, eer de Biſſchop zynen rechtdagh houden zoude, zullende by het niet nakomen van dit gebodt, tot Raadts behoeven verbeuren tien oude ſchilden, en boven dien de buuren vryen van allen laſt, koſt en ſchade, die zy vermits deze belaſting

(1) Rer. Amersf. Scriptor. p. 316.

ſting geleden hadden of noch zouden lyden. (1)

Het gebeurde niet zelden, dat de eene borger of onderzaat den anderen aanklaagde voor den Raadt dezer Stadt, wegens gepleegd geweldt, en het daar by liet beruſten, zonder de zaak te vervolgen, tot oneer of nadeel van den beklaagden, dewelke verplicht was op de poort in de gevangenis te gaan, of borg te ſtellen voor de ſlytinge des Raadts, welke op de aanklacht volgen zoude. Om dit kwaadt misbruik te ſtuiten, heeft de Raadt des donderdaghs na Converſionis Pauli verſtaan, dat eene aanklager binnen zes weken de wettigheit van zyn beklag moeſte bewyzen op verbeurte van xxv^{m} ſteens, en zulks doende dat dan de aangeklaagde zoude verbeuren ten minſten xxv^{m} ſteens, ten zy het geweldt zoo groot was, dat het aan den lyve ſtrafbaar was: dat het aan den aanklager, ſchoon hy de eerſte reize zynen eiſch niet hadde voldongen, geoorloft zoude zyn, zoo dikwils het hem beliefde, op nieuws aanſpraak te doen, mits telkens, zoo hy niet aan het bovengemelde voorſchrift voldeed, zich onderwerpende de betalinge van de zoo evengenoemde boeten: en dat niemandt van den Raadt den gebrekigen zoude mogen voorſtaan, om deze breuken te verminderen of kwyt te ſchelden, op verbeurte van l^{m} ſteens. (2)

Daaghs voor de verandering van de Regeering, heeft de oude en nieuwe Raadt ſchriftelyk de Gilden aangezeit, dat geene oirvedige in de morgen-

(1) Matthaeus tom. II. Analect. p. 244. brengt dit Raadtbeſluit by, om te bewyzen, dat de Stadt haare voorrechten tegens *David van Borgonje* mannelyk heeft voorgeſtaan.

(2) Ziet het Utrechtſch Placaatboek III. deel bladz. 310.

genſpraken te lote zouden komen, dat niemandt in den Raadt zoude worden gekoren, die geen twee maanden voor Lichtmis dagh met zyn hoogſte weer in de Stadt hadde gewoond, en dat die geene, welke de verkieslooten kreegen, zouden kiezen zodanige perſonen, *dair men op deze tyt* (zoo luiden de woorden van het Raadtsbeſluit) *eendrachticheit in den Rade mede houden mach; want wair dat dair yemant anders quaem, die ſoude die nye Raet wederom ſenden, dairom begeert die Raet op den genen, die de lote krygen, dat ſy by malcander bliven ter tyt toe, dat die Oudermans hoeren eedt gedaen hebben.* Uit welke woorden blykt, dat de macht der Gilden thans verre na zo groot en ontzachelyk niet geweeſt is, als voor weinige jaren, wanneer zy hunne beveelen den Raadt gaven, om dezelve ter uitvoer te brengen, doch nu dezelve van den Raadt ontfangen moeſten.

In het begin van dit jaar heeft Amersfoort een verdrag gemaakt met Aarnout Hertog van Gelre. (1)

De Stadt Utrecht om geld verlegen zynde, hadde, zoo als wy hier boven bladz. 372. gezien hebben, de Cameraars verzocht geld of zilverwerk ter leen te verzoeken van de gegoede ingezetenen, dewelke zulks met byſtandt van negen leeden uit den Raadt hadden aangenomen. Het komt my voor, dat meer dan negen leden tot dat werk gebruikt zyn, mogelyk om de leenders meerdere veiligheit voor hunne uitgeſchotene penningen te doen hebben. De Raadt heeft deeze, welke zich in hunne perſoonen en goederen verbonden hadden voor de

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus Rer. Amerf. ſcriptor. p. 316.

de zekerheit van de ſchuldt, wederom ſchadeloos geſtelt, en belooft te ontheffen van alle ſchaden, welke hen, of hunne erfgenamen, daarvan mochten overkomen. Hier toe ſtrekken twee brieven, welke ik op ons Stadthuis gevonden hebbe, welker eerſte dit inhout:

„ Wy Borgermeyſters, Scepenen, Raide, en-
„ de ghemeyne Oudermans van den Ouden Rai-
„ de ende van den nywe der Stadt van Utrecht,
„ maken kondt allen luden, alzoe die eerbaere
„ *Jan van Rynes van Wulven*, *Jacob van Ame-*
„ *rongen*, *Wouter van Catwyck*, *Claes van Zyl*,
„ Meiſter *Folpaert van Amerongen*, *Willem van*
„ *Stienre*, *Willem van Lockorſt*, *Gherit van Ryn*,
„ *Eerſt van Herdenbroick*, *Adriaen van Lants-*
„ *croen*, *Dyrck van Zulen*, *Werner Braem*, *Beernt*
„ *Proys Albertze*, *Jan Woutman*, *Henric van*
„ *Scarpenborch*, *Jan die Coning*, *Jan Bwtgens-*
„ *ze*, *Bartholomeus van Nyevelt*, *Vrederic van*
„ *Maſch*, *Evert van Voerde*, *Matheus Ghyshertz-*
„ *ze*, *Willem die Vos*, *Alfar van Oeſtrum*, *Wou-*
„ *ter van Teylingen*, *Jan van Lichtenberch van*
„ *Lantscroen*, *Henrick van Nyevelt*, *Jan van*
„ *Amerſtein*, *Eerſt van Drakenborch*, *Henric*
„ *van Ghent*, *Jan van Amerongen*, *Floris van*
„ *Pallaes*, *Vrederick die Voicht*, *Jacob Proys*,
„ *Willem van Zyl*, *Aelbert van Ryn*, *Roelof van*
„ *Craen*, *Gherit Zoudenbalch*, *Folpaert van Raep-*
„ *horſt*, *Henrick* die *Witte*, ende *Marten Ja-*
„ *cobsze*, onſe Overſten out ende nywe, ende
„ mede Raiden, tot onſer zonderlinger begeer-
„ ten, gheſamender hant, elcx voer al ende on-
„ geſceyden, van onſer Stat wegen, mit hoeren
„ bezegelden brieven geloift hebben *Jacob van*
„ *Amerongen* Ic. XII. Rynſche gulden; *Willem van*

„ *Snellenberghe* LXXV. Rynſche gulden, *Jan Arnt*
„ *Proys* C ende L R. gulden; *Gherit uten Leen*
„ CCC. R. gulden, *Willem die Vos* LX R. gl. *Vol-*
„ *ker Janze* die Kremer LX R. gl. *Jan Dyrcxſe*
„ XXX R. gl. *Willem Stroyken* XXX R. gl. *Vrede-*
„ *rick die Voicht* LX R. gl. ende *Tyman Cluetinck*
„ C ende II R. gl. daer die ſomme tſamen beloipt IXC
„ LXXIX R. gulden, tien ſtuyver, twintich ſtuvers
„ voer elken Rynſche gulden gerekent, te beta-
„ len tuſſchen dit ende den heilighen Pinxterdach
„ naiſtcomende in manieren ende voerwaerden,
„ als hoer brieven voerſcreven inhouden, ende
„ begrepen hebben. Ende wanttet dan onbe-
„ hoerliken waer, dat onſe Overſte ende mede
„ Raide voirſcreve, of hoer erfnamen, gebraick
„ hoers, by den voerſcreve loeften enighen ſca-
„ den ofte hinder liden zouden, zoe hebben wy
„ voer ons ende onſen nacomelingen, van onſer
„ Stadt wegen, geloift, ende geloven mit deſen
„ onſen brieve, den voerſcreve onſen Overſten
„ ende mederaiden, ende enen ygeliken van hem
„ biſonder of hoer erfgenaem, gebraick hoers,
„ waert zake, dat zy, of enich van hem, by
„ der voerſcreve loeften enige ſcaden ofte hinder
„ leden, ofte doen moſten, dat wy hem tot hoe-
„ re ſympele woerden, zonder eede, vol ende
„ al betalen ende verſtoeren zellen zonder enich
„ wederzeggen, zonder argeliſt. Ende hebben
„ des toerkonde onſer Stadt zeghel aen deſen
„ brieff doen hangen. Gegeven int jair ons He-
„ ren MCCCCLX op ten feſten dach in Januario.

De tweede is van denzelven inhoudt, over dezelve ſchuldt, doch alleen maar gegeven aan *Jacob Proys*, die zich verbonden hadde, alle die penningen wederom te zullen geven.

Te

Te dezer tydt is door de Stadt, ten nutte der borgeren en ingezetenen klein geldt gemund (1), 't welk in het gemeen genoemd wierdt *payement*, en *ſcheidelpenningen* welke laatſte benaming ſchynt te beantwoorden aan derzelver gebruik, als geſchikt om te gemakkelyker de juiſte en nette ſom, die de een den anderen ſchuldig was, te betalen, en dus van den anderen te konnen ſcheiden.

Wy hebben hier boven bladz. XLIII gezien, dat het getal der Schutten gebracht was op vier hondert. In dit jaar is hier in verandering gemaakt, en zyn eerſt alle de Schutten afgezet, en ieder derzelve aangezeit in zyn Gildt, in 't welke hy behoorde, te gaan: en is aan de twaalf Homans benevens eenige geſchikten uit den Raadt, bevolen in ieder Homanſchap vyf en twintig mannen aan te nemen, zoo dat 'er niet meer dan drie hondert Schutten zouden zyn, wordende aan ieder Homan de macht gegeven, om in plaats der geene, die in zyn Homanſchap aflyvig wierden, of door andere voorvallen uit de Schutterye gingen, anderen aan te ſtellen, om altydt het getal van XXV. volleedig te houden. Wordende in het ſlot van het Raadtsbeſluit deze uitzondering gemaakt: *Item ofter mit deſer offſettinge der Scutten oude, ofte onmachtige, goede mannen, die altoes tbeſte gedaen hebben, offgeſet waeren, die ſellen Scutten bliven boven den getale van drie hondert Scutten: te weten die van hem boven zeſtich jaeren out ſyn, die ſellen buten verbande ſtaen, ende die bene-*

(1) Dat de Stadt Utrecht van alle oude tyden af het recht van geldt te munten heeft gehadt, is door den Heer Matthaeus met veele voorbeelden bewezen lib. II. de Nobilit. cap. 12.

beneden zeſtich, ende te zwaer lichame ſyn, ſellen piecken dragen.

In plaatze van *Daniel van Niewaal* was het Schepen Klerkampt gegeven aan *Jan Aernt Proeys*, en is tot Stadts Klerk aangeſtelt *Tyelman van Ulſer*. Voortydts moeſten de Geheimſchryvers al het geen in den Raadt verhandeld en beſloten was in een boek opſchryven, eer de Raadt van den anderen ſcheide; doch dewyl dit, wegens de menigvuldigheit der voorkomende zaken, byna ondoenlyk wierdt, is deze *Tyelman van Ulſer* daar van ontheft, en hem toegeſtaen, na dat de Raadt van het Stadhuis was gegaan, zoo ſpoedig als hy konde, de ſlytingen, overdrachten, en het geen vorder verricht was, te boeken.

Jan van Leyden verhaald in het leven der Heeren van Brederode (1) dat in dit jaar door toedoen van den Heer *van Lanoy*, Stadthouder van Holland, Biſſchop *David* nader verzoend is met de Stadt Utrecht, den Domprooſt, den Heer van Brederode en den Borchgraaf van Montfoort, by welke zoene bedongen is, dat de ballingen *Jan Brant*, *Gerrit van Ryn*, *Willem van Bochorſt* en *Evert Proeys* uit de Stadt Utrecht zouden blyven ter tydt toe de Stadt Utrecht, de Domprooſt, de Heer van Brederode en de Borchgraaf gezamentlyk hen toeſtonden weder in te komen.

In de maandt van September is eenig gewapend vreemd volk in het Nederſticht gekomen en genadert tot het dorp Amerongen. Dewyl nu die ongenoodde gaſten veele geweldenaryen ten platten lande uitrechteden, en het te duchten was, dat zy verder zouden indringen, heeft de Raadt de-

(1) By Matth. tom. 11. Anal. p. 364.

dezer Stadt alle de borgeren en ingezetenen gelaſt, hun wapentuigen gereet te maken, om by het eerſte ſlaan der klokke te komen op de gewoone vergaderplaats, zynde de Neude, en ter verjaging van dit geſpuis uit te trekken. Waar van daan dit volk gekomen is, vinde ik niet gemeld, en vermits de uittocht niet gevolgt is, ſchynt het my toe, dat het niet lang in het Sticht verbleven, maar wederom elders vertrokken is.

De vriendſchap tuſſchen de Stadt Utrecht en die van Amersfoort is te dezer tydt noch niet herſteld geweeſt, want in het Buurſpraakboek leeze ik, dat des donderdaghs na Servatii by klokluidinge afgekondicht is, dat niemand der borgeren of ingezetenen zoude trekken naer Amersfoort, dan op zyn zelfs geleide, en dat zoo dikwerf iemand naer die Stadt ging, zoude verbeuren hondert ponden. In het laatſte van de maandt November is de handel ter verzoening voortgezet, en ter bevordering van dat goede werk geleide vergund aan eenige Raatsvrienden van Amersfoort, om veertien dagen zich t'Utrecht te mogen ophouden.

Door Biſſchop *David* geldt gemund zynde, heeft de Raadt dezer Stadt des Saturdaghs na Willebrordi overdragen, *dat men in den rechte, noch voer Scepenen noch voer Oudermans, ghene werderinge doen en ſell in betalinge van den gouden Davids, oft Davids ſtuvers,* (1) *ter tyt toe dat die Raet out ende nye dair van opt huys gheweeſt is, ende dat anders geordineert heeft.* Kort daar na

(1) Deze muntpenningen ſchynen niet ter kennisſe van den naarſtigen Heer Mieris gekomen te zyn, dewyl dezelve in zyne Biſſchoppelyke munten den eerſten penning van Biſſchop David brengt op het jaar 1466.

na zyn de vier Overſten afgeveerdicht naer den Biſſchop, om hem aan te zetten ter beſchryving van de Overysſeiſche ſteden en de Stadt Amersfoort tot het houden van eene daghvaart, om op dezelve eene goede ordre te beramen op de munt, ten meeſten oirbaar van het Geſticht.

Veele eiſſchen tot laſte van het Sticht zyn in dit jaar door eenige Edellieden van Gelderland, door de Stadt Wageningen en door den Hertog zelfs gedaan. *Hubert van Kuilenborch* wilde hebben de leeninge, by hem verdiend in den optocht met Biſſchop *Rudolph van Diepholt* tegens die van Munſter, andere Edellieden gaven voor in het leger van den Biſſchop gediend te hebben zonder beloning, en ten tyde van het beleg van Deventer veele ſchade in hunne goederen geleden te hebben. Die van Wageningen vraagden vergoeding voor de wagenen met bier en anderen voorraadt van Amersfoort komende, door de Utrechtſche genomen en in hunne Stadt gevoerd. De Hertog zelfs toonde bewys van het nadeel zyn land aangedaan door de ſtroperyen in Veluw, gedurende het beleg van Deventer, en begrootte de ſchade op vyftig duizent ſchilden. Pontanus en Slichtenhorſt verhalen, dat die van Utrecht *op elken naald een draad wiſten, en dat ze de eene uitvlucht op de andere zochten.* Billyk hebben zy daar op konnen antwoorden, dat zy zich niet bemoeit hadden met den Munſterſchen oorlog, gelyk ik hier boven heb aangetekent, en dat de Biſſchop voor zich zelfs, en niet voor het Sticht, denzelven gevoerd hadt. Dat ook het beleg van Deventer door den Bourgonjer Hertog was ondernomen, en dat dieshalven de vergoeding der ſchade, die zy vermeenden geleden te hebben, by Her-

Hertog *Philips* moeſt gezocht worden. Ook is hier geen verder vervolg op gekomen, en heeft de Hertog van Gelre verklaard, dat hy, niet tegenſtaande de weigering van voldoening, echter met het Sticht den vrede wilde onderhouden. De gemelde Gelderſche geſchiedſchryvers geven tot reden van deze gemakkelykheit, *om dat by het met zyne eigen onderzaten zelfs kwaad genoeg hadt.*

1461.

Voor den jare 1461. zyn tot Stadts Regeering aangeſteld:

Schepenen.

Jacob Proys, Borgermeeſter.
Jan van Lichtenberch.
Eerſt van Drakenborch.
Henric die Wit.
Jan van Hamerſteyn.
Aelbert Proys.
Meyſter Folpert van Amerongen.
Adriaen van Ryn.
Henric van Ghent.
Henric van Zandenberch.
Jacob van Winſen.
Jan van Lantscroen.

Raden.

Vrederick die Voecht.
Jonge Jan Knyff.
Henric Willemsze.
Henric Spiker.

Jan Deell.
Jan van Amerongen, Borgermeester.
Jan Schinckel.
Jan die Verwer.
Jan van Tyell.
Jan Jacobs zoen van Lichtenberch.
Gysbert van Hamelenberch.
Geryt Woutersze.
Hughe van Maersen.
Jan Dyrcxze.
Cornelis van Drakenborch.
Roeloff die Craen.
Geryt uten Leen.
Ghysbert Hoet.
Geryt van Ryn.
Rycout Meyster Geryts zoen.
Aelbert van Ryn.
Adriaen van Wesel.
Henric van Ghent.
Hubert van Blochoven.

Oudermannen.

Geryt Zoudenbalch. } Wantsniders.
Jonge Philips van Groenevelt. }
Geryt Snoeck. } Sniders.
Ghysbert Taets. }
Hildebrant Dyrcxsze } Backers.
Johan Hermansze. }
Tyman Hackert. } Molenairs.
Jacob Scout. }
Cornelis Aelbertsze. } Linnewevers.
Wouter Arntsze. }
Willem van Lochorst. } Brouwers.
Claes Symonsze. }

Fol.

Folpert van Raephorſt. } Viscopers.
Ghysbert Thomasze. }

Aernt Claesze. } Louwers.
Geryt Beerntze. }

Ghysbert Ponciaensze. } Wollewevers.
Godert Petersze. }

Aelbert Romboutze. } Marsluden.
Henric van Vyanen. }

Willem van Steenre, Overſte Ouderman. } Botterluden.
Tyman van Zyll. }

Jacob Henricxze. } Cordewaniers.
Henric van Loenen. }

Johan Robertsze. } Oudecordewaniers.
Henric Koernken. }

Aelfert uten Ham. } Corencopers.
Willem die Vos. }

Tyman Deell. } Oudewantſniders.
Werner Jansze. }

Meiſter Jacob van der Borch. } Steenbickers.
Henric Zandersze. }

Henric Braem. } Graeuwerkers.
Henric Jacob Tymansze. }

Johan Mont. } Ryemſniders.
Ghysbert van der A. }

Wouter van der Eem. } Bylhouwers.
Geryt Kryeck. }

Henric van Nyevelt, Overſte Ouderman. } Smeden.
Geryt van Bomell. }

Henric die Haze. } Zadelaers.
Adriaen Butendyck. }

Willem Aerentsze hadde de Broederen van S. Barbare en Bartholomeus Gaſthuizen in deze Stadt ze-

zekere goederen in het laatſt van zyn leven gegeven en beſproken, onder voorwaarde, dat zy binnen het jaar na zyn overlyden, een huis zouden verkrygen en machtig worden, om in 't zelve arme elendige dolle menſchen op te ſluiten, en van het nodige te voorzien. Tot dit gebruik is geſchikt een huis by S. Nicolaas Kerkhof aan den Brenck. En was reets in het vorige jaar het opzicht tot deszelfs vertimmering aanbevolen de vier Overſten en de oude en nieuwe Raden, die in het kerſpel van S. Nicolaas Kerk hunne woonplaatſen hadden. Dit werk nu voltooit zynde, heeft de Raadt des maandaghs na Paulus bekeering van deeze ſtichting eenen brief uitgeleverd, in welken de beſtiering van dit Dolhuis bepaald wordt, zoo als die by Matthaeus (1) kan gelezen worden.

In het begin van dit jaar heeft de Regeering de wynkopers aangezeit, dat geene Rhynſche wynverkopers eenige Weſterſche of andere wynen, en die de laatſte te veil hadden, geene wynen den Rhyn afkomende zouden verkopen, en de Tappers verboden voor de blanke wynen meer dan twee Cromſterten het mingelen te eiſſchen.

Ook is in het voorjaar te Naarden een overeenkomſt tuſſchen de Steden Amſterdam en Utrecht over wederzydſche geſchillen getroffen, in dezer voegen: „ In tjaer ons Heren duſent vier „ hondert een ende tſeſtich op ten elfden dach „ in Marcio, wart deſe nabeſcreve raminge en„ de ordinancie gemaict tuſſchen de Stadt van „ *Utrecht* aan die eene, ende die Stede van *Am*„ *ſterdam*, ruerende van zulken gebreken, als „ die

(1) Lib. 1 Fundat. Eccl. cap. 23.

„ die borgers van *Utrecht* van zekere lyfren-
„ ten, die sy jaerlycx aen die voirscreve Stede
„ van *Amsterdam* hebben, tafteren zyn, aen die
„ ander zyden: ende voirt omme eyne onderlin-
„ ge ghehele vruntscap te maken, ende te hou-
„ den, ende die comanscap aen beyden zyden
„ hoeren loep ende voertganck hebben moege.

„ Int yerste, alsoe JACOB PROYS van zyn-
„ re twyer dochter wegen, *Jacob van Ameron-*
„ *gen* van wegen tween *Jans* kinderen *van Tyell*,
„ *Gheryt van Heghehuysen* ende *Goesen van Sca-*
„ *dyck*, zekere lyfrenten jairlycx hebben op die
„ stede van *Amsterdam* voirscreve, ter sommen
„ van twe en vyftich Rynsche gulden, die ge-
„ coft worden in den jair ons Heren dusent vier
„ hondert vyf ende viertich laatst verleden, soe
„ is verdedingt, dat dese voirscreve personen
„ sulcke brieven, als sy van den voirscreve lyf-
„ renten hebben van der stede van *Amsterdam*
„ voirscreve bezegelt, der selver stede wederge-
„ ven, ende overleveren zullen voir eyne somme
„ gelts, die dair voir verdedingt is.

„ Item soe sullen alle erven ende landen, die
„ dese voirscreve vier personen, ruerende van
„ den voirscreve lyfrenten mitten recht gewon-
„ nen hebben, weder overgaen totten ghenen,
„ dien zy afgewonnen zyn, behoudeliken dat de-
„ se voirscreve vier personen behouden zellen all
„ alsulc gelt, als sy geboert hebben.

„ Item soe sell die Stadt van *Utrecht* den poer-
„ teren van *Amsterdam*, die lyfrente off erfrente
„ op ten dach van huden hebben op die Stadt van
„ *Utrecht*, hoir renten guetlic betalen op hoer
„ termynen. Desgelycx sell die Stede van *Am-*
„ *sterdam* den borgeren van *Utrecht*, die lyfren-
„ ten

„ ten of erfrenten aldair op hebben, hoir renten
„ oick betalen, ende geven op hoir termynen,
„ ſonder enich gebreck dair in te laten comen.

„ Item ſoe en ſall die Stadt van *Utrecht* na de-
„ ſen dage voert nyemant recht doen, die op de-
„ ſen dach gheyn borger en waer, van enigen
„ brieven, die ſy ſelven hadden, off van yemant
„ gecoft hadden, van lyfrenten, of anders, op
„ die Stede van *Amſterdam:* ende des gelycx en
„ ſell die Stede van *Amſterdam* oick na deſen da-
„ ge voirt nyemant recht doen, die enige brieve
„ van lyfrente, of anders, hadde, off van ye-
„ mant gecoft hadde van de Stadt van *Utrecht.*

„ Item ſoe en ſullen die Stadt van *Utrecht*,
„ noch die Stede van *Amſterdam*, die een op ten
„ anderen, gheynen nywicheyt beginnen, noch
„ zwaericheyt malcanderen opleggen; mer on-
„ der malcanderen vriendelic ende mynlic varen
„ ende keren nae ouden haercomen ende na in-
„ hout der zoenen, laetſtwerf tuſſchen den Ge-
„ ſtichte van Utrecht ende den Hollanderen ge-
„ maict.

„ Item waert ſake, dat enige ſingulaere perſo-
„ nen aen beyden ſyden op malcanderen yet te
„ ſeggen hadden, van ſcade of van ſcoude rue-
„ rende, daer zellen wy malcanderen mit recht
„ van beſpreken, ende dair van zelmen dan aen
„ beyden zyden enen ygelicken onvertogen recht
„ doen.

„ Item alle beſettinge aen beyden zyden teſen
„ dage toe geſchiet, ende alle borgen dair om
„ geſett, zellen off ende te niete, ende die bor-
„ gen qwyt weſen.

Insgelyks vinde ik, dat de Stadt Utrecht eene zoene gemaakt heeft met Joncker *Frederik van*

Eg-

Egmont, en dat die met den Biſſchop in den zomer in deze Stadt gekomen is, in welke ter zyner eer de Regeerders eene maaltydt op Haſenberg aangerecht, en hem, nevens veele, ten getale van meer dan hondert, goede mannen deftig en prachtig onthaald hebben, en dewyl het huis Haſenberg niet groot genoeg was, om alle die gaſten te konnen doen aanzitten, zyn enige derzelve in een naburig huis by enen Blochoven geplaatſt. In des Cameraars rekening ſtaat aangetekent, dat deeze maaltyd de Stadt gekoſt heeft aan wyn en ſpys negen en tnegentig ponden elf ſtuivers en drie duiten. Dit levert een bewys uit, dat de eetwaren en wynen in dien tydt zeer goet koop zyn geweeſt.

Die van Amersfoort (welke wy gezien hebben ieverige voorſtanders van Biſſchop *David* geweeſt te zyn) hadden met veele trotsheit de Utrechtſche behandelt, en den Domprooſt in zyn rechtsgebiedt te kort gedaan. Vervolgens ſtout geworden zynde op de gunſt van den Biſſchop, en zich verbeeldende alles hen geoorloft te zyn, hadden zy veele onbehoorlyke dingen uitgerecht, in zo verre zelfs, dat zy den Biſſchop tot nadenken brachten, als of zy zich meer aanmatigden, dan hen toekwam. De Biſſchop, zeer oplopende van aart, hadde hen nu en dan zeer onvriendelyke, jaa harde, bejegeningen gegeven, en nadrukkelyk zyn ongenoegen getoont, zoo dat hy zyne gramſchap niet verzetten liet, dan door het opbrengen van opgeleide geldboetens. Dit dede de liefde tot hunnen Kerkvoogd, die zeer benodigt was om geld, grotelyks by hen verflauwen, en dus begonden zy te begrypen, dat wilden zy het hoofd boven houden, het niet raadzaam

zaam voor hen was langer in onmin en vyandschap (1) met de Stadt Utrecht te leven, maar dat zy hunne verschillen met die Stadt vereffenen moesten. Weshalven de handel ter vereeniging met ernst voortgezet wierdt, en wel met die uitwerking, dat een bestandt getroffen wierdt voor acht dagen, 't welk van tydt tot tydt telkens verlengt, en in het volgende jaar in eenen bestendigen zoen verandert is. Welk bestandt den achtienden October van het Raadthuis der Stadt Utrecht op deze wyze afgelezen en den volke bekend gemaakt is. *Die Rait laet weten eynen ygeliken, datter eyn bestant ende veylicheyt gemaict is tusschen onser Stadt aen die eenzyde, ende der Stat van Amersfoirt an die ander zyden, in alre manieren als deze brief inhout.* „ Wy Borgermeysteren, Scepenen ende Raide der Stat van „ Amersfoirt doen kont allen luden, dat wy voer „ ons, onse borgers ende ondersaten, ende voer „ alle die ghene, die om onsen wille doen ende laten willen, gegont ende gegeven hebben, „ gonnen ende geven mit desen onsen brieve, allen borgeren ende inwoenren der Stat van Utrecht eyn guet, vast, zeker geleyde, ende „ veylicheyt buten der halver milen van onser „ Stat voirscreve; behoudelic der selver onser „ Stat ballinge te sullen staen ende blieven op „ hoir oirvede veylich te zellen moigen comen, we-

(1) Dit was zo verre gekomen, dat de Raadt der Stadt Utrecht op S. Lamberts dagh niet alleen het verbodt aan hare borgeren en ingezetenen van niet naer Amersfoort te gaan, op het vorige jaar vermeld, hadt vernieuwt, maar daar noch bygedaan, dat geen Amersfoordenaar, 't zy man, wyf, of kind in de Stadt en vryheit zoude worden gehuist of gehoost, en dat die geene, welke dezelve herbergde of huisvesting gaven, vyf jaren uit de Stadt zouden zyn.

" weſen, merren ende verkeren, zoe dicke en-
" de menichwerven hem dat noet weſen, ende
" geboeren ſall, ende veylich, ongelet ende on-
" gehindert aen hoeren liven ende gueden weder
" omme te keren. Welck geleyde ingaen zel
" ende gaet in op ten dach datum des ons briefs,
" duerende tot en donredage toe naiſtcomende
" over achte dagen, ende den dach al ſonder
" arch. des toirkonde heb wy onſer Stat zegel
" ſecreet hyr binnen beneden op doen drucken.
" Gegeven int jaer ons Heren duſent vier hon-
" dert een ende tſeſtich, des Woensdages na
" Sinte Victoers dage.

Ende in allen manieren ende voerwerden, als deſe zelve brieff inhout ende begrepen heeft, zellen alle borger ende inwoenre der Stad van Amersfoert mit hoeren liven ende gueden comen moigen op eyne halve mile weges na onſer Stadt den voerſcreve tyt geduerende; behoudeliken, dat onſer Stat hallinge op hoer oervede ſtaen ende bliven zellen.

Van des Biſſchops gramſchap op die van Amersfoort blykt uit zeker geſchrift, 't welk hy te dezer tydt, tegens hen heeft doen afkondigen, hebbende tot opſchrift *Een mandament tegens die van Amersfoort.* welkers inhoudt deeze is." *Da-*
" *vid van Bourgoenien*, by der genaden Goids
" Biſſcop tUtrecht, allen onſen Maerſchalcken,
" Amptluden, Schouten, Scepenen, Raeden, en-
" de ander onſen onderſaten, over all in onſen
" landen aen deſe zyde der Yſſel, Saluyt. Alſoe
" onſe Stadt van *Amersfoert* in voele punten ons,
" ende onſer hoeger heerlicheyt aendragende,
" ende anders, rebelle zyn, ende wyle tyts ge-
" weſt hebben, dat wy niet, vermits voele ver-
" volchs onſer Eccleſie ende drie Steden van Over-

" yſſel, en hebben kunnen afgedaan krygen, mer
" alle tyt, nyet tegenſtaende dat voirſcreven ver-
" volch, meer geſchiet, als wy verſtaan, ver-
" mits dat ſe dagelix onſe onderſaten in onſen
" landen vangen, ende dergelyken: ende, dat
" meer is, hebben die ter klocke wtgeluyt byn-
" nen onſer Stat van *Amersfoirt* yemant, die enen
" borgere van onſer Stat van Utrecht vanget,
" ende hem gevangen brengen, die ſall van elken
" hebben twyntich Poſtulaet gulden, dat ons nyet
" en ſtaet te lyden, in vermyneringe ons, ende
" onſer kercken hoeger heerlicheit; Soe iſt, dat
" wy u allen, ende enen yegelicken van u, by
" deſen aviſieren ende waernſcuwen, dat gy uwe
" lyven ende goeden wachten ende bewaeren voir
" die rebellen onſe onderſaten van *Amersfoirt*:
" ende wy gebieden ende bevelen u elcx by ene
" pene van twintich oude ſcilden, dat nyemant
" van u allen onſer Stat van *Amersfoirt* verſueke,
" vermits hem enige provande toe te vaeren, off
" yet daer te halen, off te copen, off enigerhan-
" de coopmenſcap, off anders, mit hoeren bor-
" geren off inwoenren te doen, off hantieren
" in eniger wys, heymelick off openbaer, tot
" hoeren oirbair off profyt comende. Gebieden
" ende bevelen wy u desgelyx, dat gy die bor-
" ger ende inwoenre onſer Stat van *Amersfoert*
" voerſeit, off enige ſingulaer perſonen wter
" voirſcreve onſer Stat, waer gy u der in onſen
" lande becomen kunnen, aentaſten ende van-
" gen, ende off gy elcx nyet ſtaerck genoeg en
" were dat te doen, ſo ſullen gy alsdan terſtont
" die klocke ſlaen, ende die mitten klockenſlag
" vervolgen, vangen, ende gevangen brengen
" in onſe ſloten, daer gy u der yerſt becomen

" kun-

" kunnen, ende die gevangen leveren aen han-
" den ons Caſtelleyns aldaer, alſt behoert. En-
" de weren gy oick nyet ſterck genoech een ye-
" gelick by hem ſelve, of mitten klockenſlach,
" dat te doen, ſoe wilt dat terſtont ons of onſer
" Stadt van Utrecht te kennen geven, wy, ende
" ſie, ſullen ende willen alsdan bereyt weſen u
" te helpen, ende te ſtercken te doen, gelyck
" voerſeit is. Ende wy willen enen yegelicken
" van u, die die gevangen brengen ende leveren
" ſall, doen gheven van elcken gevangen, byn-
" nen acht dagen daer nae, twyntich Poſtulaet
" gulden, off den gevangen laten tot ſynen oir-
" ber ende profyt, ende gy ſullen malcanderen,
" alſo gy die van *Amersfoirt* vernemen, die we-
" te doen, ende malcander ſtercken om te doen,
" als voirſeit is, by der voirſcreve pene. Bevе-
" len voirt onſe Maerſchalken ende Caſtelleynen,
" ende enen yegelicken byſonder, dat ſo die re-
" belle onſe onderſaten van *Amersfoirt*, als hem
" die gevangen gebracht ſullen werden, aen ne-
" men ende houden ſullen ter tyt toe, dat wy an-
" ders bevelen ſullen. Dede yemant hier ynne
" ter contrarie, ſoe dycke dat geſchiet, den denc-
" ken wy terſtont die pene voirſcreve off te ne-
" men, ende anders ons daer alſoe in hebben,
" alſt behoeren ſall.

De Biſſchop was het derhalven te dezer tydt eens met de Stadt Utrecht tegens de Amersfoord-ſche, en zyn de drie Overyſſelſche Steden gebruikt tot het beramen van eenen zoen en verdrag, 't welk in het volgende jaar getroffen is.

Reinout van Brederode, broeder van den Dom-prooſt, hadde in de geſchillen met Amersfoort veel dienſt aan de Stadt Utrecht gedaan, en ko-

ſten gemaakt. Om dezen eenigzints ſchadeloos te ſtellen, heeft de Raadt hem toegeleit een duizent Rhynſche guldens, te betalen uit het geen, wegens het Mergengeld voor Stadts aandeel inkwam.

De Stadt Utrecht ter betaling van hare ſchulden ontblood zynde van nodig geld, heeft beſloten vier duizent guldens op lyfrenten op te nemen. Op dat de Lezer een begrip kan krygen van de wyze, op welke de opneming van lyfrenten van de borgeren en onderſaten in dien tydt geſchiede, zal ik het Raadtsbeſluit, des woensdaghs na Victoris genomen, hier woordelyk invoegen: *Overdroegen die Raide out ende nywe eyndrachtelic, opt verbeteren der ghemeynre gilden* (1), *dat men vercopen zell vier duſent pont lyfrenthen onſen borgeren ende onderſaten, op eyn lyff, den penninc om achte, half te betalen mit ponden, ende half mit gereyden gelde, in dustaniger manieren: dat men die vier duſent ponden deylen zell onder den waken van den ghilden ghemeynliken, ende zoe wie coept ende betaelt voer ſinte Mertyns miſſe naiſtcomende, die zel den yerſten termyn boeren te Paeſchen daer naeſtvolgende, ende den anderen termyn Victoris dan daer naiſtcomende: ende wie na ſinte Mertyns miſſe cofte ende betaelde, die zell den yerſten termyn bueren te Pinxteren naiſtvolgende. Ende men ſel voer elc pont geven ende weder ontfangen vier witte Vleemſche ſtuvers, ofte hoer weerde in elker tyt der betalinge.*

By deze gelegenheit moet ik berichten, de gewoonte geweeſt te zyn, wanneer de ſomme, bepaald tot de opneming, als in dit geval de vier dui-

(1) De Gilden hebben den volgenden dagh haare toeſtemming gegeven.

duizent ponden, opgebracht was, dat dan het zegel, met het welk de lyfrente brieven bezegeld waren, in tegenwoordigheit van den ouden en nieuwen Raadt, verbroken en in twee ſtukken geſlagen wierdt.

Op S. Lamberts dagh is het ampt der Vyven vernieticht, en zullen wy op het volgende jaar zien de ſchikking, die omtrent deze bediening gemaakt is.

Een godtvergeten menſch, die onnatuurlyk met beeſten hadde verkeerd, en met dezelve de afgryſſelyke ſtomme zonde hadde begaan, is met den vyere verbrand. Desgelyks is in het jaar 1466. een man met een merry peerd, met het welk hy vleesſchelyk hadde omgegaan, op de Neude verbrand. Ik teken dit aan, om te berichten de gewoone ſtraf over deze verfoeyelyke misdaadt, van welke ik meerder gevallen gevonden hebbe.

Ter bevordering van den koophandel, en in het byzonder van de Lakenrederye, heeft de Raadt dezer Stadt dezen brief uitgeleverd: " Wy " Borgermeeſteren, Schepenen, Raide ende ghe- " meyne Oudermans van den ouden Raide ende " van den nywen der Stadt van Utrecht, maken " kondt allen luden, ende zonderlinge den eerſa- " men, wyſen Borgermeiſteren, Scepenen ende " Raide der Stede van Antwerpen, onſen biſon- " deren gueden vrunden, dat wy, om nutſcap, " profyt ende promocy der ghemeynre koman- " ſcap, ter inſtancyen ende begeerten *Lambert* " *Duynlant* ende *Peter Anthoniſſe*, ghegont ende " belieft hebben, gonnen ende believen mit deſen " onſen brieve, denzelven *Lambert* ende *Peter* " mit vyf ende twintich perſonen, of daer onder, " alle lakenen bynnen onſer Stadt ende Stadt vry- " heyde te ſcheren, te ruwen, te ramen, te per-

" ſen, ende anders al dat den lakenen toebehoert,
" tot nutſcap ende oerbaer des coepmans, te exer-
" cieren na behoeren; geſondert dat die zelve
" *Lambert* ende *Peter*, hoer dyenres, ofte venno-
" ten totten voerſcreve getale niet gehouden en
" zellen weſen onſe borgers te werden, maer daer
" of gevryet blyven: behoudelyken, dat zy elck
" gilde, dat zy rueren, na hoeren rechten vernue-
" gen, ende daer of te vreden ſtellen zellen, den
" tyt hier na beſcreven gheduerende. Ende gheven
" daerom den voerſcreven *Lambert* ende *Pieter* tot
" vyf ende twintich perſonen toe, of daar onder,
" mit hoeren lyven ende gueden een vry, vaſt, ze-
" ker geleyde ende veylicheit hoere voerſcreve
" officy bynnen onſer Stadt ende Stadt vryheyde
" te hantieren als voerſcreven ſtaet. Welk ghe-
" leyde ende veylicheit ingaen zellen ende gaen in
" op huden datum des ons briefs, duerende een
" jaer lang ende ſes weken naeſtkomende, en-
" de dyen leſten dach al zonder argeliſt; wtge-
" nomen, die ons ghenedichs Here van Utrecht,
" of onſer Stadt vyande, of ballinge, of voer-
" vluchtige zyn, of die van koeren of van broi-
" ke wt onſer Stadt zyn. Des toerkonde heb-
" ben wy onſer Stadt ſeghell an dezen brief
" doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
" MCCCCLXI.

De Officiaal van Utrecht heeft een Vidimus uitgelevert van drie brieven, behelzende eene oude overdracht, beraamd tuſſchen *Baarne*, en *Frederik van Drakenborch*, wegens eene wetering of watergang tuſſchen Baarne en het Eembrugſche Gerecht. (1)

Jan

(1) Deze brieven zyn door Matthaeus de Jure Gladii cap. XIX.

Jan Burggraaf van Montfoort is in dit jaar door Biſſchop *David* verleid met de Stichtſche goederen door zynen vader *Hendrik* nagelaten. (1) En heeft de Burggraaf in het Generaal Capittel tot het navolgende zich verbonden: " Ick JOHAN " Borchgrave tot Montfoirde, doe kondt ende ken- " lick allen luden mit deſen open brieve, dat ick " geloeft, geſekert ende ten heyligen gezworen " hebbe, gelove, zekere ende zwere, an hant " der Eerwairdigen in Goide Vader en Heer *Da-* " *vids van Bourgonien* Biſſcops tot Utrecht, my- " nen lieven genedigen Here, tot behoef zyns " Geſtichts in dat Generaill Capittel, in tegen- " woirdicheit der eerbare Prelaten ende Eccle- " ſien, Ridderen, Knapen, Stadt ende Staten " des Geſtichts van Utrecht, dat ick alle punten " ende articulen, die in der zoenen, die tuſſchen " den eerwairdigen in Goide Heren *Florens van* " *Wevelkoven*, Biſſcop to Utrecht an die een zy- " de, ende Heeren *Henrick* Borchgrave tot Mont- " foirde, myn Overoudevader, den Godt gene- " dich zy, an die ander ſyde, gededingt was, be- " grepen ſyn. Welke punten myn Overoudevader, " voirſcreve voirtyts, ende myn oudeoem *Swe-* " *der van Montfoirde* nae, ende Heer *Johan* " Borchgrave tot Montfoirde, myn oude vader " dair nae, ende *Henrick* Borchgrave tot Mont- " foirde, myn vader, zaliger gedachten, dair na " gezwoeren, ende op allen horen lenen ende " goeden verwilkoert hebben, vaſt ende ſtede " holden ſullen. Ende ick JOHAN, Borchgra- " ve

xix. p. 315. in het licht gegeven, om uit dezelve te bewyzen, dat Baarne oudtydts Stadts gerechtigheden gehadt heeft.

(1) Ziet Matth. III. de Nobil. 1. p. 808. en de Jure Gladii p. 152.

" ve voirſcreve, heb mede geloeft ende verwil-
" koert, gelove ende verwilkore voir my ende
" voir myn erven ende nacomelingen, mynen ge-
" nedigen Heer van Utrecht ende ſynen naco-
" melingen Biſſcoppen tot Utrecht, alle andere
" punten ende articulen, in der ſelver zoenen be-
" grepen, volcomelick te holden ende te voldoen,
" alſoe verre alſt my aendragen, off aendragen
" mogen, na inholt der voirgenoemder zoene
" van woirde te woirde hier na beſcreven, wtge-
" noemen alſulcke verleninge, als myn genedige
" Heer van Utrecht, by wille ende conſent ſyn-
" re Eccleſien, Ridderen ende knapen, Stadt en-
" de Steden, my gedaen heeft van der Dyck-
" graeffcap tuſſchen den Nyendamme ende
" Schoenhoven die Lecke langs, ende tuſſchen
" den Nyendamme ende Haeſtrichter Veer die
" Yſſel langs, alſoe als die ſelve Dyckgraeffcap
" van oudts den Geſticht heeft toebehoirt, na
" inholt der brieve, die dair off gemaict ſyn.

" Dit is die voirgenoemde zoene, als hier na
" beſcreven ſtaat. Wi AERD VAN HOERN
" &c. (1)

" In oirkonde des Brieffs, ſoe heb ick JOHAN
" Borchgrave voirſcreve mynen zegell an deſen
" brieff gehange. Gegeven te Utrecht int jair
" ons Heren duſent vier hondert een ende tſeſtich
" op ten een en twintichſten dach in Mayo.

Ook heeft de Biſſchop het hooge Rechtsgebiedt van den Prooſt en kerke van S. Jan in Achtienhoven, Wilnis en Mydrecht beveſtigd. (2)

(1) Deze brief van Biſſchop *Aernt van Hoorn* heeft de Heer Matthaeus uitgegeven de Jure Gladii pag. cxxvi.
(2) Matth. de Nobilit. II, 24. p. 435.

In

1462.

In den jare 1462. zyn tot Stadts Regeering verkoren

Schepenen.

Adriaen van Lantscroen, Borgermeester.
Jan Sloyer.
Jacob van Amerongen.
Herman van Lewenberch.
Jan over die Vecht.
Philips van Groenevelt.
Braem van Lichtenberch.
Dirc van Zulen.
Werner Braem.
Jacob van Jutfaes.
Willem van Snellenberch.
Jan van Blochoven.

Raden.

Jan Foyt.
Geryt Taets.
Henrick Jan Lubberts zoens zoen.
Jan Butendyck.
Tyman die Edel.
Jan Boll.
Henrick van Abcoude.
Jan van Schoerll.
Evert van Voerde.
Ghysbert van Tyell.
Vrederick van Masch.
Dyrck Claesze.
Jan Woutman, Borgermeester.

Hubert van Pallaes.
Jacob Jacobsze.
Geryt die Kraen.
Wouter die Jonge.
Willem Godertsze.
Albert van Kanenbroeck.
Willem Vogelaer.
Bartelmeus van Nyevelt.
Herman Wychmansze.
Vrederic van Drakenborch.
Jan die Coninc Godertsze.

Oudermannen.

Lambert Venelant. } Wantſniders.
Adriaen Wonder. }
Wouter van Lichtenberch. } Sniders.
Herman Reyertsze. }
Wouter van Catwyck. } Backers.
Geryt Voet. }
Beernt Hazert. } Molenaers.
Jan Sluſeman. }
Henrick die Wolff. } Linnewevers.
Evert Henricxze. }
Gherbrant Jacobsze. } Brouwers.
Willem Jansze die Brouwer. }
Eerſt van Herdenbroeck, Overſte Ouderman. } Vischcopers.
Claes Ghysbertsze. }
Dyrck Taets. } Louwers.
Beernt Proys, Overſte Ouderman. }
Lambert Mourysze. } Wollewevers.
Willem Steen. }
Geryt Schade. } Marsluden.
Jacob Woutersze van Vyanen. }

Claes

Claes van Zyll. } Botterluden.
Jacob Jansze. }
Bartelmeus van Lochorſt. } Cordewaniers.
Ghysbert Rutgersze. }
Herman Paſſert. } Oudecordewaniers.
Peter Maſch. }
Matheus Ghysbertsze. } Corencopers.
Willem Hubertsze. }
Wllem van der Maern. } Oudewantſniders.
Jan Joeſtze. }
Geryt Bolliken. } Steenbickers.
Ghysbert van Boelre. }
Willem Folpartsze. } Graeuwerkers.
Arnt Henricxze. }
Jan Luitkensze. } Ryemſniders.
Jan Thomasze. }
Jan van Loenen. } Bylhouwers.
Alphar van Oeſtrum. }
Tyman Ysbrantsze. } Smeden.
Jan van der Bilt. }
Geryt Mathysze. } Zadelairs.
Jan Ponciaensze. }

Om de ruſt en vreede in de Stadt Utrecht, en voor al in deszelfs Raadt, te bevorderen, is met goetdunken en toeſtemming van de Heeren van Brederode, en den Burggraaf van Montfoort, en andere aanzienlyke Heeren (1) eene overdracht gemaakt nopens Stadts Regeering, by welke onder anderen verſtaan is in plaatze der Vyve jaarlyks zeſtien mannen uit den gemeenen Raadt te be-

(1) Dezer namen ſtaan uitgedrukt in de Overdracht, welke gelezen kan worden in het Utrechtſch Placaatboek III. Deel bladz. 86.

benoemen, welke niet zouden mogen weigeren deze bediening waar te nemen op verbeurte van hondert ponden. Van deze zeſtien zouden alle vierendeel jaars vier dienen, en den Raadt by hare eerſte zitting aanbrengen alle kwade daden (1), die des daaghs of des nachts in de Stadt, of Stadts vryheit zouden voorvallen, over welke de Raadt hare ſlytinge zoude maken, zoo dat zy de kwaaddoenders niet voor hen zouden mogen doen komen, noch over hunne euveldaden en verbeurde boeten oordeelen. (2) Aan ieder wierdt toegeleid voor hunne moeite vyfen twintig Stadts ponden, en moeſten zy zweeren, boven dezen gezetten loon van niemand eenig genot, groot of klein, te zullen nemen.

Het

(1) Hier om genoemd *mannen tot de quadyen.* ziet Mieris Aantek. op de Chronyk van Holland van de Clerk van deleege landen bladz. LXX. welkers bediening beſtont in te bezorgen dat door geene kwade menſchen de ruſt der Stadt en harer ingezetenen door het plegen van ſtraatſchenderyen en andere ongeregeltheden geſtoort, en de bedryvers dier buitenſporigheden ontdekt en gekregen wierden, om naar mate hunner misdaden bekeurd, beboet of geſtraft te worden.

(2) Het ſchynt, dat de Vyve misbruik van hunne macht gemaakt hebben, en dat zy altydt geen oprechten aanbreng gedaan hebben van de breuken en boeten van de kwaaddoenders ontfangen. Om dit te vermoeden geeft my aanleiding het Raadtsbeſluit in het vorige jaar des vrydaghs na Lamberti genomen, by welke de Vive waren afgezet, het welk ik aldus aangetekent vinde: *Schepenen, Rade ende Oudermans hebben eendrachtelic den Viven in der tyd hoere Vive ampt verdragen, enae hem bevolen dat zy binnen veertien dage naeſtcomende hoere rekeninge doen zelle van alle dat zy daer van geboert mogen hebben. ende als dan ſelmen hem voer hoeren arbeyt toeſcicken, dat redelick weſen zell.* Na verloop van omtrent twee jaren zyn 'er wederom, als van oudts, Vyve aangeſteld. Ziet de aantekeningen van den Heer van de Water in het Utrechtſch Placaatboek III. Deel bladz. 246.

Het was in deze Stadt de gewoonte, dat, wanneer iemand beticht wierdt van geweldt en grote euveldaad, de aangeklaagde zich moeſt begeven in het gevangenhuis, en zoo lang in hetzelve verblyven, tot dat de Raadt hare uitſpraak over de beſchuldiging hadde gedaan. Doch dewyl dikwerf door lichtvaardige en ongegronde aanklachten hier van misbruik wierdt gemaakt, is by dezelve overdracht goedgevonden: *Item zoe wie den anderen voer den Raide van ghewelt beſpreeckt die zell zyn lyff daer tegens zetten, ende men zel zy beyde op ſinte Katrine poerte in eyne ſtock by malcanderen leegen, ende ſoe wye dan van hem beyden in onrechte valt, dat zelmen rechten mitten zweerde aen zyn lyff.* Een merkwaerdig voorbeeld hier van vinde ik in het Raadtsboek van dit jaar des vrydaghs na Bertholomeus, behelzende een doodtvonnis, geveld tegens *Jan Back*, die eenen *Jacob Gerytſe* beſchuldigd hadde van eenen beganen doodtſlag, en overtuigt tot deze aanklacht door haat en nydt vervoerd te zyn, met den zweerde gerecht is.

Te dezer tydt is eene buitengewoone rechtspleging geſchiedt aan eene Vrouwsperzoon, die eenen *Jacob Elger* getracht hadde te vergeven, welke, ſchoon hy het leven niet verloren hadt, dol en uitzinnig geworden was. Ook zoude zy aan anderen dit gruwelyk voornemen werkſtellig gemaakt hebben, indien het haar niet aan bekwame gelegenheit ontbroken hadde. De reden, welke haar tot het plegen dezer gruweldaadt bewogen heeft, wordt niet gemeld, maar van de wyze, op welke zy het zelve heeft willen uitvoeren, wordt getuigt, *mit manieren dat niet zeggen en is;* waar uit ik moet beſluiten, dat het middel

zoo

zoo verfoeyelyk is geweeſt, dat men het voor 't gemeen verborgen heeft willen houden. Dit vrouwmenſch is levendig verbrand.

Insgelyks vinde ik een ongemeen vonnis geveld en ter uitvoer gebracht aan eenen *Dirk van Lederdam*, welke om dat hy *ondeuchdelik en zwaerlick den Domproeſt belogen hadde*, veroordeeld is, om op de kaek te ſtaan, en door de Stadt omgevoerd te worden, en in elken kinnebak getekend te worden met eenen brandenden ſleutel, en voorts eeuwig gebannen.

De Stadt Amersfoort heeft door tuſſchenkomſt der Overyſſelſche Steden op S. Marie Magdalene avondt zich verzoend met den Biſſchop (1), en ook ten zelven dage met de Stadt Utrecht. De brief van de bevrediging met Utrecht, door Matthaeus gebrekkelyk uitgegeven (2) is van dezen inhoudt:

" Wy WILLEM tot AVERENCK, ende E-
" VERT VAN GRAES Raetsvrienden van De-
" venter, JOHAN WOLF ende JOHAN van
" VENE, Raetsvrienden van Campen, HEN-
" RIC VAN DE WATER ende REYNALT
" VAN DEN BUSCH Raetsvriende van Zwolle,
" alſe Gedeputeerden van de ſteden voergenoemt,
" te verenigen alle alſulke ſcelinge ende gebre-
" ken, als opgeſtaen ende verreſen ſyn tuſſchen
" die Stadt van *Utrecht*, horen borgeren, in-
" woenderen ende onderſaten aan die ene ſyde;
" ende die Stadt van *Amersfoort*, horen borge-
" ren, onderſaten ende inwoenders aen die an-
" der

(1) De brief daar van kan gelezen worden by Matthaeus Rer. Amersf. Scriptor. p. 318.
(2) Matthaeus Ibid. p. 304. & ſeqq.

" der ſyde, doen kondich: Alſoe lange tyt gro-
" te twydracht ende ſcelinge geweeſt ſyn tuſſchen
" die Stat van *Utrecht*, horen borgeren, inwoen-
" res ende onderſaten aen die ene, ente Stat van
" *Amersfoert*, horen borgeren, inwoenres en-
" de onderſaten. aen dander ſyden, overmits in-
" coemſt Biſſcop *Roelofs* zaliger gedachten mit-
" ter Stat van Amersfoert op ſinte Blaſius nacht
" binnen Utrecht: oec overmits overvallingen,
" dootſlage, rechtinge, bloedſtortinge, ſcattin-
" ge, brande, roof, verdriften, vangenis, aver-
" grepe, (1) ſcade, laſt, ende ander gebreke hier
" uyt tuſſchen henlieden verreſen ende opgeſtaan
" weſende, hebben wy, by begeerte der partyen
" voergenoemt, ende om te verhueden meerre
" laſten, dootſlaginge, brande, roef, neminge,
" ende ander grote gebreken, ende misval, die
" den ſteden voergenoemt, hoeren borgeren, in-
" woenres, onderſaten, ende die hem des bewon-
" den, ende daer in gemenget hebben, hier uyt
" verryſen ende opſtaan mochten toe kenlike ver-
" derfnis ende onverwinliken ſcade der Stede
" voergenoemt, dat wy ongeerne lyden, mer
" liever verhoet, ende ſy mit malkanderen te
" ruſte ende vrede geſet ſagen; daerom wy ons
" tot meer tyden geerne gevoecht, onledich ge-
" maeket, onſen arbeyt, koſt ende goet niet ge-
" ſpaert en hebben. Soe iſt, dat die Stat van
" *Utrecht* ende die Stat van *Amersfoert* voerge-
" noemt van allen deſen voergenoemde ſcelingen,
" twiſt ende twydracht, mit dat daer uyt geſpro-
" ten mach weſen, ende tot deſen dagen toe mit
" mal-

(1) Dat is aantaſten en wegneming van der luyden have ende bezitting.

" malcanderen gehadt mogen hebben, niet uyt-
" geſceyden, voer hem ende hoeren borgeren,
" inwoenres, onderſaten, hulperen ende hulpers
" hulperen, ende alle die gene, die ſich daer in-
" ne gemenget, ende des te ſcaffen gehadt mo-
" gen hebben, int ſeggen ende uytſprake van
" ons geſtelt ende gecompromitteert hebben, by
" ene pene van drie duyſent Vrancrykſe ſcilden,
" te voltrecken ende onderholden dat gene, dat
" wy tot ruſte ende vrede tuſſchen hem van den
" voernoemde ſcelingen ſeggende ende uytſpre-
" kende werden, binnen ſes weken na der com-
" promiſſen datum daer van, verbeurt te weſen
" van den genen, die die uytſprake niet en hiel-
" de, tot behoeff des genen, die ſy hielde, na uyt-
" wyſinge der ſelven compromiſſen. Welke twy-
" dracht ende ſcelinge voergenoemt aen beyden
" ſyden te verliken ende te verenigen ende die
" voergenoemde partien, die ene mitten anderen
" toe ruſte ende vrede te ſtellen, hebben wy van
" elken hoer aenclage, aenſpraeke ende toeſeg-
" gen, die dene opten anderen hadde, dair op
" in ſcrifte genomen ende ontfangen. Welcke
" aenſprake ende gebreke mit dat die voernoem-
" de partyen daer op hebben willen ſeggen, wael
" ende doechteliken doerhoert, doerſien, over-
" leſen, ende die gelegentheyt daer of gemer-
" ket, ende ons mit malcanderen daer op beſpro-
" ken hebbende, aenroepende de hulp ende trooſt
" des Almachtigen, die doch leert vrede onder-
" linge mit malcanderen te hebben, ende hol-
" den, uytſpreken wy tegenwoordich in name
" des ſelven voer een minlike ende vrientlike ge-
" ſceyt tuſſchen den voergenoemden ſteden, en-
" de hoeren borgeren, inwoenres, hulperen,
" en-

" ende hulpers hulperen, ende die des te ſcaffen,
" ende ſich daer in gemenget mogen hebben by
" der gene, ende in machte der compromiſſen
" voerſcreve, aldus.

" Item ſeggen wy, dat alle gevangen aen bey-
" den ſyden, ende des die ene den anderen in
" deſer onleden genomen ofte beſcedicht mach
" hebben, vry, quyt ende daer van onbelaſt we-
" ſen ſellen; behoudeliken dat die gevangen aen
" beiden ſyden hoer terinc ende coſten in redeli-
" ker maten betalen ſullen, ende die gevangen
" van die van Amersfoert getoeft, ende niet we-
" der in gekomen en zyn, daer voer hoer borge
" ſy geſet hebben in te comen in die vancgenis,
" die gegaen ſyn ſellen betalen die coſten ende
" teeringen hoeren borgen.

„ Item ſeggen wy, dat alle pachten, lyfren-
" ten ende renthen, die die ene den andere ont-
" boert mach hebben, ofte noch onderlinge mal-
" canderen ſculdich weſen mogen, elc den an-
" deren geven, betalen, ofte van vernuegen
" ſellen, na uytwyſinge der brieven ende voer-
" waerden daer van weſende.

" Item ſeggen wy, dat overmits dootſlage en-
" de ſulke bloetſtortinge, als binnen *Utrecht* op
" ſinte Blaſius nacht, ende richtinge ſommiger
" daer na, overmits hulpe ende byſtant der Stat
" van *Amersfoert*, ter incoemſt Biſſcop *Roelof*
" ſaliger gedachten binnen Utrecht geſciet, oec
" van der dootſlaginge, bloetſtortinge van die
" van *Utrecht* op Voskuyle aen die van Amers-
" foert, ende oec van allen dootslegen en-
" de bloetſtortinge op beyden ſyden geſciet tot
" deſen dage toe, ſellen die Stadt van *Amersfoert*
" binnen jaers na datum des briefs in noere Stat

" voer dier doden zielen funderen ende ſtichten
" ene ewige Vicarie mit drien miſſen ter weken
" jaerlicx weerdich weſende in ſekeren renthen
" twyntich Vrancrycxe ſcilden. Desgeliken ſel
" die Stadt van *Utrecht* binnen deſen eerſten toe-
" comenden jair binnen hoer Stat ſtichten ende
" funderen een ewige Vicarie mit drien miſſen
" ter weken voer der doden zielen, weerdich we-
" ſende in ſekeren renthen jaerlicx twyntich
" Vrancrycxe ſcilden. Ende van beyde deſe
" voergenoemde Vicarien ſel onſe genadige Heer
" van Utrecht, ende ſyne nacomelingen Biſſco-
" pen tUtrecht, collatoers ende gifters weſen tot
" ewigen tyden, ende ſalmen altoes confereren
" ende geven enen goeden eerbaren man, die
" Prieſter is, of binnen jaers geloeft Prieſter te
" werden.

" Item ſeggen wy, dat alle die ballinge van
" *Utrecht* ende van *Amersfoert*, die oervede ge-
" daen hebben, op hoer oervede ſellen bliven ſtaen,
" ende daer op hoer goede te gebruiken, ende die
" volgen laten. Ende die gene noch geen oervede
" gedaan hebben, ende oervede doen willen, die
" ſoelen oervede doen moegen, ende daer op
" ſelmen hem dan hoer guede ende renthen la-
" ten volgen; behoudeliken, of hem ymant van
" den ballingen ſoe doechtelic beweſe aen die
" Stat, daer hy balling waer, dat ſy hem wel in
" weder wouden nemen, ende ſyn oervede quyt
" ſcelden mogen.

" Item ſeggen wy, dat alle goede aen beyden
" ſyden beſlagen weſende binnen tyden deſer on-
" lede, ſellen ontſlagen ſyn, ende alle onmanier-
" lyke rechten by contumacien, ofte anders, bin-
" nen deſer tyt geſciet, ſellen doot, ledich en-

" de

„ de of weſen, ende een iegelick ſel op ſinen
„ ouden rechten ſtaen, ende ſyn goet gebruken,
„ als hy voer deſe onlede ſtont en gebruicte.

„ Item ſeggen wy, dat die Stat van *Utrecht* en-
„ de die Stat van *Amersfoert* deſe onſe uytſprake
„ ende dedinge mede zullen beſegelen van ſton-
„ den aen, confirmeren, ſtedigen, ende mede
„ bidden, die welgeboeren ende mogende He-
„ ren, Heer *Gysbrecht van Brederode*, Domproeſt
„ tUtrecht, Proeſt tot ſinte Donaes in Brugge,
„ ende erf Cancelier van Vlaenderen, ende *Rei-*
„ *nalt* Heer tot *Brederode*, tot Vianen, tot A-
„ meyden &c. gebroeders, deſe onſe uytſprake
„ mede om hoer bede wille ende meerre veſte-
„ niſſe ende ſtedicheyt te willen beſegelen.

„ Item ſeggen wy, dat mit deſen onſen uytſpra-
„ ke die Stat van *Utrecht* ende *Amersfoert*, ende
„ hoer borgeren, inwoenres ende onderſaten, hul-
„ peren ende hulpers hulperen, mit alle die gene,
„ die hem hier mede gemenget, ende te ſcaffen ge-
„ hadt mogen hebben tot deſen dage toe, ten bey-
„ den ſyden van allen twiſten, doetſlage, bloet-
„ ſtortinge, overvallinge, brant, roof, neme,
„ vanckeniſſe, ſcattinge, druwinge, verlies,
„ hinder ende ſcade voergenoemt, niet uytge-
„ ſceyden, onderlinge minlick ende vrientlick van
„ deſen dagen voert an verliket ende vereenicht
„ weſen ſullen; ende deſe onſe uytſprake te hal-
„ den ende met allen hoeren articulen te vollen-
„ trecken by den genen des compromiſſen voer-
„ genoemt daer of weſende. Ende deſer brieven
„ ſyn drie alleens ſprekende, waer van die ene
„ die Stat van *Utrecht*, die ander die Stat van
„ *Amersfoert*, ende die derde die ſteden *Deven-*
„ *ter*, *Campen* ende *Zwoll* hebben.

Op dat de Brouwers eene behoorlyke vergelding voor hunne moeite en arbeit zouden hebben, en dat ook de bieren van genoegzaam koorn zouden worden toebereit, heeft de Regeering des maandaghs na Victoris het een en het ander bepaald, en verſtaan, dat zy van ieder brouwt zouden hebben voor hun loon vyf Aernhemſche guldens (zynde ieder dier guldens waardig vyftien Cromſterten) en dat zy in ieder brouwt zouden doen vier mudden weyts, zes mudden garſt, en tien mudden haver. En dewyl de ryding van het koorn geſtelt was voor de mudde weyts twee Aernhemſche guldens, voor de mudde garſt veertien Cromſterten, en voor de mudde haver tien Cromſterten, wierdt hen gelaſt uit het voorgemelde koorn te brouwen vierentwintig grove vaten biers, en voor elk vat voor de kuyp niet meer te nemen dan vyftien Cromſterten. Zoo dat in het vervolg volgens de ryding van het koorn, als het zelve vier guldens minder of meerder gold, de prys der bieren op en afgezet wierden. En indien de Brouwers weigerden dit bevel na te komen, en niet brouwden zoo menigmaal als zy tot dezen tydt toe gedaan hadden, zoude hen voor altoos verboden worden binnen de Stadt of Stadts vryheit te brouwen.

De Jonkheer *Jacob van Zuilen van Nyevelt*, Maarſchalk van Eemland, hadde eenen *Claes Gysbertsze van Emeneſſe*, borger der Stadt Utrecht, gevangen genomen; het welk de Raadt dezer Stadt vermeende te ſtryden tegens Stadts gerechtigheden, en hadde, om den Maarſchalk daar van te onderrichten, en des voornoemden borgers ontſlag te bevorderen, *Jan Woutman* Raadts Borgermeeſter, *Jacob van Amerongen*, Schepen van den

Nieu-

Nieuwen Raadt, *Willem van Steenre*, Overſte Ouderman, en *Aelbert Proeys*, Schepen van den Ouden Raadt, afgezonden naar Wyck, in welke Stadt de Maarſchalk by Biſſchop *David* zich ophield. Deeze afgevaerdigden deden hunne bootſchap aan den Maarſchalk, hem bevelende den gevangene over te leveren. De Biſſchop nam dit zeer euvel op, beweerende, dat hy alleen, en niet de Raadt der Stadt Utrecht, recht hadde, om beveelen in de Stadt Wyck te geven, en dede hen in bewaarder hand ſtellen. Deze tyding te Utrecht komende, wierdt des Saturdaghs na Conceptionis Mariae by klokluiding ieder borger en onderzaat gelaſt zich ter uittocht gereet te maken, 't welk ook aanſtonts nagekomen is, en is een groot getal borgers en ingezetenen getrokken naar Wyck; doch Biſſchop *David* hadde goede ordre geſtelt ter verdeediging van die Stadt, zoo dat zy in de Stadt niet konden komen, en hebben zy der gevangenen vryheit niet konnen verwerven, dan na uitlevering van dit geſchrift: Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raide out ende nywe der Stadt van Utrecht maken kont allen luden. Alzo en donderdage leſt verleden onſe mede Raitsgezelle, alſe *Jan Woutman Jacob van Amerongen*, *Willem van Steenre*, ende *Aelbert Proys*, van onſer Stadt weghen binnen der Stadt van Wyck ene boetſcap deden aen den eerbaeren *Jacob van Zuilen van Nyevelt*, Maerſchalck van Amersfoert ende van Emelant, alſe dat hy *Claes Ghysbertsze* onſer Stat vry buiten zynen ſchade overleveren zoude, den hy gevangen hadde, ende dede hy dat niet, zoe wouden wy dat houden aen zyn lyff ende guet; daerom onſe ghenedighe Heer die voir-

„ ſcreve vier onſe mede Raitsgezellen ghetoeft
„ ende ghevangen hadde; ſoe bekennen wy mit
„ deſen brieve, dat wy binnen der Stadt van
„ Wyck geen ghebot en hebben; ende wy heb-
„ ben onſen ghenedigen Heer gheloift, ende lo-
„ ven, dat wy zynre Gnaden Maerſchalck *Jacob*
„ voerſcreve, noch zyne Raiden, dyenre, ofte
„ onderſaten, groet ende cleyne, wie die oick
„ zyn, om der voerſcreve vencgniſſe wille niet
„ en ſullen, of en willen misdoen, ofte doen
„ misdoen, noch in enigherwys daer om aen hem
„ kieren, tot ghenen tyden; mer zullen ende
„ willen mit hem ſtaen ende wezen als te voren,
„ ende recht of dit nye geſchiet en waer, ſon-
„ der argheliſt Des toerkonde hebben wy on-
„ ſer Stads zeghel aen dezen brief doen hang-
„ hen. Gegeven int jaer ons Heren duſent vier
„ hondert twee ende feſtich des twaelfden dages
„ in Decembri.

Uit dit verhaal, 't welk ik uit onze Raadtsboeken van dit geval heb opgemaakt, blykt, dat men geen geloof moet geven aan den inhoudt van een oud naamloos geſchrift, door den Heer Matthaeus te voorſchyn gebracht, en 't welk hy zelfs te recht van onwaarheit verdacht houdt. In het zelve wordt gemeld, dat de optocht der Utrechtſche tegens de Stadt Wyck zoude voorgevallen zyn des Saturdaghs voor S. Laurens, en dat door tuſſchenkomſt van *Johan van Reneſſe van Wulven*, de toorn des Biſſchops zoude zyn geſtild, onder voorwaarde, dat vier en twintig Raden der Stadt Utrecht te Wyck zouden komen, en aldaar bloots hoofts op hunne knien den Kerkvoogd om vergiffenis bidden, en dat dit zoude zyn verricht, en de bovengemelde brief door hen over-

overhandigt. Van deze vergiffenisbede wordt niets in het Raadts of Buurſpraakboek gewaagt, en is de uittocht later voorgevallen.

1463.

In den jare 1463. zyn tot de Stadts Regeering benoemd,

Schepenen.

Jan van Lichtenberch.
Henrick van Nyevelt.
Aelbert Proys, Borgermeeſter. (1)
Jan van Hamerſteyn.
Adriaen van Lantscroen die Jonge.
Adriaen van Ryn.
Eerſt van Drakenborch.
Henrick van Ghent.
Willem van Steenre.
Jan van Amerongen.
Florys van Pallaes.
Alfer Rwſch.

Raden.

Vrederick die Voicht.
Gheryt Knyff.
Henrick Paſteybacker.
Elyas van Catwyck.

Jan

(1) Deze is in dit jaar door eene zware ziekte aangetaſt en dus belet geworden zyn Borgermeeſterſchap waar te nemen, en is *Willem van Steenre* tot zynen Stedehouder aengeſtelt gedurende deze ziekte, volgens het Raadtsbeſluit genomen des donderdaghs na Omnium Sanctorum.

Jan Deell.
Meyſter Folpert van Amerongen, Borgermeeſter.
Jan Schinckell.
Jacob Proys.
Hubert van Blochoven.
Henrick van Vyanen.
Willem van Zyll.
Ghysbert van Hamelenberge.
Jacob Henricxze.
Aetzart Utenham.
Jan Dyrcxze
Gheryt Utenleen.
Jonge Henrick van Ghent.
Egbert Rutgersze.
Gheryt Kryeck.
Aelbert van Ryn.
Adriaen Butendyck.
Jan Willemsze die Verwer.
Reyer Modde.
Roelof die Kraen.

Oudermannen.

Gheryt Zoudenbalch. } Wantſniders.
Jonge Philips van Groenevelt }
Jacob Jacobsze. } Sniders.
Peter Rovertsze. }
Jan Hermansze. } Backers.
Henrick Spyker. }
Henrick Stevensze. } Molenaers.
Tyman Hackert. }
Peter Mees Gelysze. } Lynnewevers.
Matheus Henricxze. }
Willem van Lochorſt, Overſte Ouderman. } Brouwers.
Herman Claesze. }

Fol-

Folpart van Raephorſt. } Viscopers.
Henrick Ghysbertsze. }

Gheryt Beerntze. } Louwers.
Jacob Tymansze. }

Godert Petersze. } Wollewevers.
Ghysbert Ponciaensze. }

Henrick die Witte. } Marsluden.
Jan van Lewen. }

Jan Jacobsze van Lichtenberch. } Botterluden.
Willem van Valkendael. }

Willem van Nyevelt Willemsze. } Cordewaniers.
Henrick van Loenen. }

Jan Robbertsze. } Oudecordewaniers.
Henrick Koernken. }

Mertyn Jacobsze. } Corencopers.
Hughe van Maerſen. }

Wilger Jacobsze. } Oudewantſniders.
Werner Jansze. }

Henric Zandersze. } Steenbickers.
Jan van Lochorſt. }

Willem Scroyken. } Graeuwerkers.
Peter Braem. }

Jan Mont. } Ryemſniders.
Ghysbert Hoet. }

Geryt van Ryn, Overſte Ouderman. } Bylhouwers.
Rycout Gerytsze. }

Jan Korſtiaensze. } Smeden.
Herman van Zanten }

Adriaen van Weſele. } Zadelairs.
Lubbert Zwanekoert. }

De Steden *Utrecht* en *Amersfoort*, thans verzoend, dagelyks ondervindende, dat des Biſſchops toeleg was, hunner Steden voorrechten te ver-

zwakken, en onder veelerhande voorwendzels te verbreeken, hebben in het begin van dit jaar zich nader vereenigd, en verbonden den anderen naar hun vermogen te ſtyven en te ſterken in hunne rechten, privilegien, heerkomen en gewoontens, tegens wien het ook zoude zyn, die in dezelve inbreuk wilde doen, en ten dien einde ter meerdere beveſtiging hunner gemaakte vriendſchap dit verbandt aangegaan.

" Wy *Borgermeyſteren*, *Schepenen ende Raide* " *der Stadt van Utrecht* aen die ene, ende Wy " *Borgermeyſteren*, *Schepenen ende Raide der* " *Stadt van Amersfoert* aen dander zyden, ma- " ken kont allen luden, dat wy by onſer Steden " Raden out ende nywe, om ene gehele onder- " linge minlike vruntſcap te maken ende te on- " derhouden, ende ons ſelver ende onſer voer- " ſcreve Steden ende sghemeyne lants previlegien, " rechten, ende gewoenten, ende heercomen te " beſcudden ende te beſcermen, mit rypen " berade vruntlich overdragen ende over een ge- " comen zyn in manieren hier na beſcreven.

" In den eerſten, dat wy Steden voerſcreve " onſen gnedigen Heer van Utrecht doen zellen " ende willen alle, dat wy als goede onderzaten " onſen Heer ſculdich zyn te doen, ende hem " in zynen rechten laten.

" Item zellen wy Steden voirſcreve elc den an- " deren, na allen onſen vermoegen, in onſen " rechten, previlegien, oude heercomen ende " gewoenten ſtyven ende ſtarken, ſoe wyes van " ons beyden te doen mach hebben tegens yemant " in den Geſtichte van Utrecht gezeten, die ons " daer hynder ofte croſt inne doen woude.

" Item off yemant waer van de borgeren ofte " on-

" onderſaeten onſer Steden voerſcreve, die enige
" gewelden ofte misdaden dene den anderen de-
" den, ende enich van ons Steden dien, of on-
" ſen borgeren ende onderzaten die gewelden of-
" te misdaden geſciet ofte gedaen waeren, der
" anderen Stat dat te kennen gaf mit ſcriften
" ofte boden, ende men die gewelden ofte mis-
" daden dat ter waerheit ervonde, alsdan zoude
" elcx van ons Steden voerſcreve over onſen bor-
" geren ofte onderzaten die gewelden ofte misda-
" daden, na gelegentheit der werken, terſtont
" rechten zonder yemant des te verdragen.

" Item zellen wy Steden voergenoemt na allen
" onzen vermoegen den Lantbrief, dien wy be-
" zegelt ende malcanderen geloeft hebben te hou-
" den, na inhout des zelven Lantbriefs, ende
" voert alle Lantrecht ende ouden gewoenten mal-
" canderen helpen ſtyven ende ſtarken.

" Item zellen alle ballinge ende voervluchtige
" onſer Steden voerſcreve aen beyden zyden, die
" noch gene oervede gedaen en hebben, binnen
" eenre maent naeſtkomende oervede doen op ene
" mile elcx van des anderen Stats te blyven ende
" hoer goede gebruken, ende die gene, die binnen
" dyer tyt gene oervede doen en wouden, of en
" deden, dien zoude wy Stat, daer inne zy waeren,
" terſtont onſe Stat verbieden; ende quamen zy
" daerenboven in enige onſer Steden voerge-
" noemt, of binnen onſer vryheyde, dat zouden
" wy dan aen den broekigen rechten mitten zweer-
" de aen zyn lyf, waer wy die genaken moch-
" ten: ende yemant, die binnen der voerſcreve
" tyt oervede dede, of oervede in tyden voerle-
" den gedaen hadde, ende die oervede braken,
" dat zoude een ygelic van ons Steden voerge-
" noemt

" noemt aen de broekigen rechten mitten zweer-
" de aen horen lyven zonder verdrach, daer een
" ygelic die bereyken konde.

" Ende want wy Borgermeyſters, Scepenen
" ende Raiden der Steden voerſcreve alle punten
" ende articulen voerſcreve vaſt, ſtede ende on-
" verbreclich houden ende volbrengen willen, ſoe
" hebben wy die malkanderen geloeft, ende gelo-
" ven mit deſen brieve, als goede luden te onder-
" houden ende te voldoen zonder argeliſt. ende
" hebben des toerkonde onſer voerſcreve Steden
" zegelen aen deſen brief doen hangen, ende dezer
" brieven zyn twee alleens ſprekende. Gegeven int
" jaer ons Heren duſent vier hondert drie en feſtich
" op ten drie en twintigſte dag in Januario. (1)

Pryſſelyk was dit gedrag der beide Steden ter handhaving harer voorrechten, welke Biſſchop *David*, ſteunende op de macht van het huis van Bourgonje, op alle wyze trachte te ondermynen, ter bereiking van zyn oogmerk, om onbepaald te heerſchen; en beide onvoldaan van den Biſſchop, hebben zy haare gemaakte vriendſchap meer geſterkt, en een gemeen overleg gemaakt om zynen toeleg te verydelen. Ik vinde in des Cameraars rekening, dat des ſaturdaghs na S. Mathys dagh eenige Raden van Amersfoort door de Overſtens der Stadt Utrecht zyn onthaald in de Rodeburch, hebbende de onkoſten daar van bedragen vyf guldens en twaalf Cromſterten, makende tien Stadts ponden (2) achtien ſtuivers en zes duiten: en in die

(1) Matthaeus in dedicatione Rer. Amersf. Script. brengt kwalyk de daghtekening op den dertienden Januarius.

(2) De waarde van een Stadts pond was in dit jaar geſteld op vier witte ſtuivers.

die zelve rekening leeze ik, *des vrydages na S. Michiel hadden onſe Overſte ten eten den Raet van Amersfoirt, coſte die maaltyt, ſo der veel van den Rade by vielen, elf gulden negen Cromſterten, maeckt een en twintich ponden vyftien ſtuivers.*

Verſcheide maaltyden zyn in dit jaar door de Stadt gegeven, welke ik kortelyk zal melden. Op Sacramentsdagh zyn de Heer en Vrouw van *Brederode* nevens den Domprooſt door de Overſtens onthaald, en bedroegen de onkoſten elf guldens, makende twintig ponden elf ſtuivers en zes duiten: Des vrydaghs na Martini de afgezondenen van de Stadt Groningen nevens anderen, 't welk de Stadt gekoſt heeft zeventien guldens en tien Cromſterten, bedragende drie en dertig ponden twee ſtuivers en zes duiten: Op S. Margriete dagh de Heer en Vrouw van *Brederode* met haare Jonkvrouwen, de Domdeeken en andere, voor welke maaltydt met deſſelfs toebehoren de Stadt betaald heeft elf guldens en tien Cromſterten. Des Sondaghs na S. Michiel hebben de Overſten op Haſenberg ten eeten gehadt den jongen Heer van Gelre, nevens de Heeren van *Brederode* en andere, en heeft de Stadt daer en boven noch aan dien Heer vereerd vier amen wyn en een os van twintig Rhynſche guldens, welke onkoſten alle te zamen beliepen drie hondert en vier Rhynſche guldens en vyftien ſtuivers, uitmakende vyf hondert drie en twintig ponden en vyftien ſtuivers. Noch hebben de Overſtens des vrydaghs na onzer Vrouwen dagh tot gaſten gehadt, den Heer van *Brederode*, en de Heeren *Gysbert van Ryſenborch* en *Jan van Boechout*, waar voor des Stadts Cameraar in rekening gebracht heeft een en twintig guldens en drie Cromſterten, zynde negen en dertig ponden

den en vyftien ſtuivers. Zekerlyk zyn deeze onkoſten door de Stadt gedaan, om zich vrienden te maken, en voor al om de Heeren van *Brederode*, die veel gezag en macht hadden, en andere aanzienlyke luiden, aan zich te verbinden, op dat zy des te beter in ſtaat zoude zyn den Biſſchop in zyn hoogmoedig en trots gedrag te konnen wederſtaan.

De Stadt Utrecht heeft met de Steden Weeſp en Muiden dit verdrag aangegaan:

„ Wy Borgermeyſteren, Scepenen ende Raede der Stat van *Utrecht* aen die ene, ende wy „ Scoute, Borgermeyſteren, Scepenen ende Raede der Steden *Muden* ende *Weeſp*, aen die ander zyden, maken kont allen luden, dat wy „ om een gheheling onderlinghes minnelike „ vrientſcap te maken, ende onderhouden, mit „ rypen berade vrientlic overdragen ende over „ een gecomen zyn in manieren hier na beſcreven.

„ In den eerſten ſellen allen borgeren, geeſtelic ende weerlick, der Stat van *Utrecht* een „ vry vaſt geley ende veylicheit hebben mit hoeren liven ende gueden binnen onſer Steden „ van *Weeſp* ende van *Muden*, ende onſen bedrive, ende daer doer te varen, te bliven ende te „ keren, te water ende te lande: ende desgelycx „ ſellen alle poerteren ende onderſaten, geeſtelick ende weerlick der Steden van *Muden* ende „ van *Weeſp*, van *Muderberch* ende van *Weeſper kerſpel*, mit horen liven ende goeden een vry „ vaſt geley hebben binnen onſer Stat van „ Utrecht, ende onſer Stat vriheit, ende oec „ daer doer te varen ende te keren, te water ende „ te lande.

„ Item

" Item oft gebuerde, dat den borgeren ofte on-
" derſaten, geeſtelic of weerlic, onſer Stat van
" *Utrecht* voergenoemt, binnen den Steden van
" *Muden* ende van *Weeſp*, ende hoeren bedriven,
" of den poerteren of onderſaten, geeſtelic of
" weerlic, onſer Steden van *Muden* ende van
" *Weeſp*, *Muderberch* ende *Weeſper kerſpel*, bin-
" nen der Stat van Utrecht, ende hoeren bedri-
" ven, enige laſte, hynder, ſcade, of moeye-
" niſſe van yemant geſciede, daer ſellen wy Stat
" ende Steden voergenoemt elc des anderen bor-
" geren, poerteren of onderſaten behulpelic ende
" byſtandich in weſen tot hoeren rechten, ge-
" lyck ons zelfs borgeren, poerteren of onderſa-
" ten.

" Item overmits deſe geleyde ende veyliche-
" den ſellen wy Stat ende Steden voirſcreve die
" een der anderen borgeren, poerteren, of on-
" derſaten, niet beſetten, noch belaſten van ghe-
" nen zaken; behoudeliken dat onſe borgeren,
" poerteren ende onderſaten, elc in ſynre Stat
" ende Steden, den anderen wel beſetten, be-
" clagen ende mit recht beſpreken ſal mogen van
" ſyns ſelfs perſoens ſcult of misdaden alleen, en-
" de daer van ſellen wy Stat ende Steden voer-
" ſcreven dan elcx des anderen borgeren, poerte-
" ren of onderſaten een onvertogen recht doen,
" na inhout der zoenen leſtwerf tuſſchen den Ge-
" ſtichte van Utrecht ende den lande van Hol-
" lant gemaect.

" Item deze geleyde, veylicheiden ende voer-
" waerden voerſcreve zellen onverbreckelic ge-
" houden worden, ende dueren veerthien dage
" lanc, na dien dat wi Stat ende Steden voer-
" ſcreven dat die een den anderen weder op doet

" ſcri-

" ſcriven, (1) behouden, dat die borgeren, poer-
" teren ende onderſaten onſer Stat ende Steden
" voerſcreve binnen tmiddel van dien tyden mit
" horen liven ende goeden vry ende veylich vae-
" ren ende keren ſellen moegen, ende hoer liven
" ende goeden bergen zonder argeliſt behouden
" oec ons Stede van Muden ons genadich He-
" ren, ende ſyn Baeliuus heerlicheyt in hoeren
" machten te bliven.

" Ende want wy Borgermeiſteren, Scepenen
" ende Rade der Stat van *Utrecht*, ende wy
" Scoute, Borgermeiſteren, Scepenen ende Ra-
" de der Steden van *Muden* ende van *Weeſp* voer-
" ſcreve, alle punten voerſcreven, ſtede, vaſt,
" ende onverbreechgelic houden ende volbren-
" gen willen, ſoe hebben wy die malcanderen
" gelooft, ende geloven mit deſen brieve, alze
" goede luden, tonderhouden ende te voldoen
" ſonder archeliſt. Deſer brieven zyn drie alleens
" ſprekende. Ende hebben toerkonde onſer Stat
" ende Steden voerſcreve zegelen aen deſen brief
" doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
" duſent vier hondert drie en tſeſtich, den eer-
" ſten dach in Julio.

Tot Schoonhoven waren enige goederen, Utrechtſche borgeren toebehorende, nevens het merktſchip, waar in dezelve waren, aangehaald en bezet, niet tegenſtaande de gewoonlyke tollen voldaan waren. Ter wedervergelding van dit ongelyk, wierden eenige Hollanders, zich in Utrecht bevindende, aangehouden, en gaf de Raadt op S. Victors dagh hier van by klokluiding aan de gemeente kennis, verbiedende teffens een iegelyk niet

(1) Dit is door de Stadt Muiden gedaan in het jaar 1498.

niet in Holland of Zeeland te trekken, dan op hun zelfs geleide, met aanzegging, dat, indien iemandt tegens dit verbodt naar die landen ging, en in dezelve beschadigd wierdt, de Stadt hem niet te hulpe zoude komen, of hem, als haren borger of onderzaat, voorstaan. Dit verbodt is dingsdagh na Jaarsdagh herhaald, en eerst ingetrokken op beloken Paaschen van het volgende jaar.

Om de borgers te meer te verplichten tot Stadts inwooning, heeft de Raadt des dingsdaghs na Brixii overdragen, dat de Stadt niemand voor haren borger verantwoorden zoude, dan welke in dezelve zyne vaste woonplaats hadde, ten zy het buitenverblyf hen in vorige tyden om redenen by een byzonder Raadtsbesluit was toegestaan, als de Molenaars. (1) Ook wierdt aan de buitenwooners in Stadts vryheit, die de Veenen gebruikten, des zomers wel in de Veenen te woonen vergund, doch onder voorwaarden, dat zy het koorn en hooy van hunne landen in hunne huizen, die zy in Stadts vryheit hadden, zouden inmennen en invoeren, en des winters wederom in hunne woonplaatzen komen, zullende de Stadt hen, indien zy dit niet nakwamen, voor geene onderzaten beschermen. Dit inbrengen van het koorn in hunne huizen in Stadts vryheit staande, zal, naer alle waarschynlykheit, geboden zyn met dat goede oogmerk, op dat de Stadt by alle voorvallen genoegzaam van koorn zoude konnen worden voorzien, en geen gebrek daar aan hebben.

Gerrit van Ryn en *Willem van der Weyde* verschil gekregen hebbende over eene thiende, gelegen

(1) Ziet het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 461.

gen in den ouden Rhyn, hadden hunne zaak gebracht voor den Raadt dezer Stadt; doch die heeft geweigerd daar over te oordeelen, en hen verzonden aan de rechtbank van den Biſſchop, om dat die thiende deszelfs leengoed was.

1464.

Voor den jare 1464. zyn Stadts Regenten geweeſt:

Schepenen.

Eerſt van Herdenbroeck.
Adriaen van Lantscroen.
Jacob van Amerongen, Borgermeeſter.
Jan over die Vecht, die oude.
Dyrck van Zulen.
Werner Braem.
Willem van Snellenberch.
Jan van Blochoven.
Beernt Proys.
Jan over die Vecht, Peters zoen.
Goetſchalk van Brakel.
Jan Woutman.

Raden.

Henrick van Scherpenborch.
Tyman Clueting.
Jan Butendyk.
Gheryt Hughensze.
Henrick Peter Tymans zoens zoen.
Jan Boll.
Henrick van Abcoude.
Jan die Coninck.

Her-

Herman Kroeck.
Ghysbert die Kraen.
Dyrck Claesze.
Hubert van Pallaes, Borgermeester.
Willem Hubertsze.
Aernt Henrixze.
Jan Lwtgensze.
Jan van Loenen.
Aernt Willemsze van den heiligen lande.
Bertelmeus van Nyevelt.
Vrederick van Drakenborch.
Adriaen Wonder.
Jacob Jansze.
Tyman Deel.
Geryt die Kraen Roelofsze.
Willem Willemsze.

Oudermannen.

Goeffen van Schadyck. } Wantsniders.
Wouter Ysbrantsze. }
Jan Knyff. } Sniders.
Werner van Lichtenberch. }
Wouter van Catwyck, Overste Ouderman. } Backers.
Henrick Jan Lubberts zoens zoen. }
Beernt Hazert. } Molenaers.
Jacob Staell. }
Evert Henricsze. } Lynnewevers.
Cornelis Aelbertsze. }
Gerbrant Jacobsze. } Brouwers.
Symon Claesze. }
Claes Ghysbertsze. } Visscopers.
Claes Heer. }

Willem Henric Lamberts zoens zoen.
Filip Beerntsze. } Louwers.

Lambert Mourysze.
Jan Petersze die Verwer. } Wollewevers.

Evert van Voerde.
Jan van Tyell. } Marsluden.

Jacob van Winsen.
Claes van Zyll, Overste Ouderman. } Botterluden.

Vrederick van Masch.
Gheryt Woutersze. } Cordewaniers.

Herman Passert.
Aelbert Lambertsze. } Oudecordewaniers.

Matheus Ghysbertsze.
Willem die Vos. } Corencopers.

Jan Jan Reyers zoens zoen.
Willem van der Meern. } Oudewantsniders.

Gheryt Bolliken.
Kerken Ghysbertsze } Steenbickers.

Jan Knoep.
Claes Jan Pouwels zoons zoon. } Graeuwerkers.

Willam Govertsze.
Jan van Rodenborch. } Ryemsniders.

Alfer van Oestrum.
Herman Elyasze. } Bylhouwers.

Wouter van Teylingen.
Tyman Ysbrantsze. } Smeden.

Gheryt Mathysze.
Jan van der Borch. } Zadelaers.

Des Saturdaghs na Vrouw Lichtmisse, en dus na dat de Regeering even gestelt was, is'er eenige verandering gekomen, en is in plaats van *Jacob van Amerongen* tot Schepenborgermeester *Jan van Renes van Wulven*, en voor *Hubert van Pallaes*, de voornoemde *Jacob van Amerongen* verkoren

koren tot Raadtborgermeester. In het Raadtsbesluit staat zulks geschiet te zyn ter bede van den Heer Domprooft en van den Heer van Brederode, en andere hunne vrienden en maagden, en om ruft en vrede binnen de Stadt te houden. Jan van Leyden in het leven van de Heeren van Brederode (1), opnoemende verscheide gevallen, in welke de Heeren van Brederode hadden getoond hunne bereidwilligheit, om Bisschop *David* ten dienst te staan, verhaald onder anderen, dat de Bisschop de Heeren van Brederode by hem ontboden hebbende, zyn ongenoegen over de Regeering der Stadt Utrecht te kennen gegeven, en hen gevergt hadt uit te werken, dat hy voor een jaar de vier Overstens mochte aanstellen, en dat zy het hem toegezeit en ter uitvoer gebracht hadden: en dat de vier nieuwverkoorene Overstens door den Bisschop was aangezeit, dat zy in zyn afwezen, als zy eenigen raadt begeerden, zouden gaan by de Heeren van Brederode. Matthaeus tekend op die plaats van Jan van Leiden aan, hier van niets gevonden te hebben in het dagelyks Raadtsboek, dan alleen het bovengemelde besluit, twyffelende of Jan van Leiden hier op gezien heeft. Zoo die Schryver op dit voorval het oog gehadt heeft, zal hy meer getuigd hebben, dan 'er gebeurd is; want de vier Overstens zyn niet door den Bisschop aangesteld, maar alleen is 'er verandering gemaakt in den Schepen en Raadtborgermeester. Het kan wel waar zyn, dat de Heeren van Brederode dit hadden te weeg gebracht om genoegen aan den Bisschop te geeven, en dat zy, zonder melding van des Bisschops begeerte, het zelve op

(1) By Matthaeus tom. II. Anal. p. 366.

op hunnen naam hadden verzocht, en dat het dus ter hunner beede was geschiedt.

In het begin van dit jaar is de Stadts Cameraar gelast op Ponciaans avondt ieder Schepen, Raadt en Ouderman te geven, ten koste van de Stadt, een take wyns, en de Overstens twee taken, waarschynelyk om den avond van den dagh aan dien heiligen toegeweid, en welke nevens het grootste gedeelte van den daar aan volgenden nacht, met veel bedryf van vreugde (1) doorgebracht wierdt, met vrolykheit ten einde te brengen. Uit des Cameraars rekening blykt, dat deze wyn aan de Stadt gekost heeft hondert en eene gulden en twee Cromsterten.

Op den laatsten Januarius is voor den dagh gekomen eene nadere verklaringe op des Raadts overdracht van den jare 1462. van welke wy op dat jaar gewag gemaakt hebben, welke nagezien kan worden in het Utrechtsch Placaatboek. (2)

In dit jaar vinde ik de eerste melding van nachtwakers, of kleppers, zynde zestien mannen benoemd, die ieder in een vierde deel der Stadt alle nacht zouden omgaan met eenen ratel, en de inwooneren waarschouwen, dat zy goede acht zouden geven op hun vyer en kaarssen, tot voorkoming van brandt.

De Overstens wierden jaarlyksch met zilvere covelen door de Stadt beschonken, om dezelve ter eere van de Stadt te dragen. Te dezer tydt is besloten by dat gebruik te blyven; doch dat aan die gene, welke een of meermalen met die eerampten waren vereerd, by den aanvang van hunnen

(1) Zie boven bladz. 302.
(2) III. Deel bladz. 88.

nen dienſt, geene nieuwe gegeven, maar dat alleen het laken tot dezelve en het maakloon door de Stadt zoude worden betaald.

De levensmiddelen waren in dit jaar zoo goedt koop, volgens het getuigen van Heda, dat een mudde tarwe, een mudde gerſt, en zoo veel rogge en haver, met een kan wyns, een kapoen en een gans in eene koop verkocht wierden voor een oudſchildt. Andere Schryvers, als Velius in zyne Hoornſche Kronyk en Commelin (1) gewagen mede van den overvloedt en weinige geldinge der waaren, tot levens onderhoudt nodig.

Biſſchop *David* heeft twee brieven uitgeleverd, by den eenen vergund hy aan de Fraterheeren te Deventer twee miſſen ter week te doen in hunne kerk, of elders in het Bisdom van Utrecht; by den anderen vermaand hy *Johan Hakenberge tot Nyeſtadt*, Vrygraaf in de Sunderlandt, de borgers van Deventer niet te daghvaarden voor zyn Gerecht. (2)

Het Capittel van Breda heeft een Vidimus verleend van eenen brief van den Hertog van Cleef, ten behoeve van den Domprooſt van Brederode in het jaar 1456. gegeven, van dezen inhoudt:

" Univerſis & ſingulis preſentes literas, per " modum copie ſeu vidimus extractas & conſcri- " ptas, viſuris & audituris, *Decanus & Capitu-* " *lum Eccleſie collegiate beate Marie Virginis oppi-* " *di*

(1) Beſchryving van Amſterdam VI. Boek, 7. Hoofdſt. bladz. 912.

(2) Beide deze brieven zyn door den Heer Dumbar uitgegeven in zyn Kerkelyk en Wereldlyk Deventer bladz. 187. en 578.

" *di de Breda* Leodienſis Dioceſis, ſalutem in
" Chriſto ſinceram, & ſubſcriptorum agnoſcere
" veritatem. Noveritis die dato preſentium in
" manibus noſtris tenuiſſe, palpaſſe, vidiſſe, ac
" inſpexiſſe, & perlegiſſe, atque in ſingulis par-
" tibus & circumſtantiis diligenter examinaſſe,
" certas literas patentes, ſcriptas in pergameno,
" ac ſigillo pendente illuſtriſſimi ac magnifici Prin-
" cipis Domini Ducis Clivenſis, prout prima fa-
" cie apparebat, ſigillatas, in cujus circumferen-
" tia legebantur he dictiones D. Johannis Ducis
" Clivenſis & Comitis de Marka, ſanas & integras,
" non viciatas, non cancellatas, neque abolitas,
" aut ſuſpectas, ſed omnibus prorſus vicio & ſu-
" ſpicione carentes, tenorem, qui ſequitur de
" verbo ad verbum continentes. *Wy JOHAN van der gnaden Goids Hertoge van Cleve ende Grave van der Marcke, dat ende alſoe ons die drie Staten des Nederſtichts van Utrecht geloeft ende verſeghelt hebben uyt te reyken tot behoeff heren GHYSBRECHTS VAN BREDEROIDE, Domproiſt tUtrecht en Proiſt tſunte Donaes te Brugge, zynen erven of teſtamentoers, gebreke ſynre, of helder sbriefs mit onſen off hoeren wille, een ende twintich duſent Rynſche gulden, tot drien terminen te betalen, na wtwiſinge ons briefs, den die voirſcreve drie Staten ons dair off gegeven hebben, bezegelt mit zegelen A. B. C. D. zoe bekennen wy JOHAN Hartoich van Cleve ende Greve van der Marcke voir ons, onſe erven ende nacomelingen, dat wy onſen lieven ende zeer geminden neve Heer GHYSBRECHT VAN BREDEROIDE, Domproiſt tUtrecht, ende Proiſt tſunte Donaes te Brugge, mit onſen voerbedachten vrien wille mechtich gemaict hebben, ende mechtich maken, overmits deſen onſen brieve,*

maen-

maenre , halder ende gebruycker te weſen des voirſcreven briefs van den een ende twintich duſent Rynſche gulden , ende alle punten ende voirwairden dair in begrepen , die een ende twintich duſent Rynſche gulden te moigen maenen , off doen maenen , boeren of doen boeren , tot ſyns ſelfs beſte ende behuef te gebruycken , quitancien dair van te geven , ende hier in te doen , gelyc wy voir datum des briefs ſelfs perſoenlich hadden mogen doen : ende geloven voir ons , onſe erven ende nacomelingen allet , dat die voirſcreve Heer GHYSBRECHT VAN BREDEROIDE Domproiſt &c. ſinen erven of teſtamentoirs , gebraike zynre , dair in doende werden , vaſt , ſtede , en overbrakelick halden ſullen ende willen , ſonder wederroepen. Ende hebben des toirkonde onſe zegel an deſen brieff doen hangen. Gegeven int jair ons Heren duſent vier hondert ſeſs ende vyftich op ten yerſten dach in Decembri. " In quarum vi-
" ſionis , lectionis , examinationis teſtimonium ,
" nos Decanus & Capitulum antedicti ſigillum Ca-
" pituli ſupradicte Eccleſie noſtre oblongum pre-
" ſentibus literis duximus appendendum. Datum
" & actum in loco noſtro Capitulari ſolito , anno
" nativitatis Dominice milleſimo quadringenteſi-
" mo ſexageſimo quarto , menſe Septembris die
" viceſima quarta.

" Johannes Gruter de mandato di-
" ctorum Dominorum Decani &
" Capituli.

Ik heb ook eenen brief gevonden van de Regeerders der Stadt Zutphen , by welke onze borgeren en onderzaten voor eenen bepaalden tydt vry geleyde verleend wordt , in dezer voegen:
" Wy Borgermeyſters , Scepenen ende Raet der

" Stadt van ZUTPHEN maken kont allen lu-
" den, dat wy gegont ende gegeven hebben, gon-
" nen ende gheven mit deſen onſen opene brieve
" allen borgeren, coepluiden ende onderſaten
" der eerſamer Stadt van *Utrecht*, bynnen onſer
" Stadt ende Stadt vryheyde veylich off ende aen
" te moigen komen, wezen ende merren, mit
" hoeren lyven, gueden ende coepmanſcappen,
" eyn vry, vaſt, zeker geleyde ende veylicheit.
" Welke geleyde ende veylicheit nu rechtevort
" ingaen ſall, ende gaet, ende duerende eyne
" maent lancg nae den daghe, dat wyt hem we-
" der op zellen doen ſcryven, ende den leſten
" dach all, wtgenomen die ons ghenedichs Here
" van Gelre, off onſer Stadt vyande zyn, ſonder
" alle argeliſt. Ende hebben des toerkonde on-
" ſer Stadt ſignet, twelck wy dagelicx te gebru-
" ken plegen, hyr bynnen beneden op doen druc-
" ken. Gegeven int jaer ons Heren duzent vier
" hondert ende vier ende tſeſtich, des naeſten
" woensdages na ſunte Lucien dach.

Op dezelve wys is aan de borgeren en ingezetenen van Zutphen te Utrecht vry geley toegeſtaan.

Ter bevordering van de koopmanſchap in deze Stadt heeft de Raadt aan eenen *Willem Captorn* en andere Engelſche kooplieden, toegelaten binnen de Stadt te komen met hunne koopmanswaaren, beſtaande in lakenen, en hen vry geleyde vergund voor een jaar.

Ook is in dit jaer wederom levendig geworden het voornemen om eene grift uit de Eem in de Vecht te graven. Schoon 'er in des Raadts dagelykſch boek niet van gemeld wordt, zoo ſtelle ik dit echter vaſt uit deſe aantekening, die ik in des Cameraars rekening over dit jaar vinde: *Item ge-*

ge-

geven, by beveel der Overſten Meyſter Jacob in die Loedze, Meyſter Evert van Schoenhoven, Geryt Bolleken, ende Aernt Willamsze, ſo ſy veel reyſen gedaen hadden mitten Deputaten, die geſet waeren totter griften van der Eem tot in den Vechten te graven, ende van dat waterpas daer van te dragen, elken vyftien Rodolphus Biſſchops gulden.

Eer ik tot het volgende jaer overgaa, moet ik melden, dat eerſt in dit jaar Biſſchop *David* door Keizer *Frederik* is verleyd met alle de goederen, die in het Utrechtſch Bisdom van den Keizer ter leen gehouden wierden. (1)

1465.

In den jare 1465. zyn verkoren tot

Schepenen.

Jan van Hamerſteyn.
Jacob Proys.
Adriaen van Ryn.
Willem van Lochorſt.
Eerſt van Drakenborch, Borgermeeſter.
Henrick van Ghent,
Willem van Steenre.
Henrick die Wit.
Meyſter Folpart van Amerongen.
Gherit van Ryn, Gherits zoen.
Jonge Henrick van Ghent.
Gherit van Ryn, Zoudens zoen.

Ra-

(1) Ziet Matth. lib. 11. de Nobilit. cap. 44. die den brief te voorſchyn brengt, in welke de daghteekening kwalyk geſtelt is, moetende voor 1444. gelezen worden 1464.

Raden.

Rolof van Nyevelt.
Splinter Taats.
Henrick Paſteybacker,
Elyas van Catwyck.
Herman Claesze.
Jan van Amerongen, Borgermeeſter.
Jan Schinckel.
Claes Egbertsze.
Gheryt Schade.
Zweder van Denemarcken.
Willem van Nyevelt.
Ghysbert van Hamelenberch.
Jan Roemer.
Jacob Egbertsze.
Dyrck Block.
Jacob van Laer.
Gherit uten Leen.
Ghysbert Hoet.
Wouter van der Veem.
Rycout Gheritsze.
Hubert van Blochoven.
Aelbert van Ryn.
Philips van Groenevelt.
Gherit Knyff.

Oudermannen.

Lambert Bevelant. } Wantſniders.
Zweder die Voicht. }
Jacob Jacobsze. } Sniders.
Peter Dyrcsze. }
Jan Hermansze. } Backers.
Henrick Spyker. }

Ty-

Tyman Hackert.
Henrick Stevensze. } Molenaers.

Peter Mus Gelysze.
Wouter Arntsze. } Lynnewevers.

Tyman Deel.
Hubert Conraitsze. } Brouwers.

Ghysbert van Hardenbroick.
Gelys van Heerzel. } Vischcopers.

Gherit Beerntsze.
Gherit Steffensze. } Louwers.

Henrick Jacobsze.
Willem Steen. } Wollewevers.

Gherit van Zulen.
Jacob van Vyanen. } Marsluden.

Jan Jacobsze van Lichtenberch.
Claes van Valkendael. } Botterluden.

Jacob Henricxze.
Henrick van Loenen. } Cordewaniers.

Jan Robbertsze.
Henrick Koernke. } Oudecordewaniers.

Aetzart uten Ham.
Hughe van Maersen. } Corencopers.

Werner Jansze.
Wilger Jacobsze. } Oudewantsniders.

Jan Petersze.
Henric Zandersze. } Steenbickers.

Willem Scroyken.
Henric van Alfen. } Graeuwerkers.

Jan van Zelmonde.
Volken Jansze. } Ryemsniders.

Jan Boemhouwer.
Egbert Rutghersze. } Bylhouwers.

Henrick van Nyevelt, Overste Ouderman.
Jan van der Haer. } Smeden.

Adri-

Adriaen van Wezele. } Zadelaers.
Jan Ponciaensze. }

Even voor het verzetten van de Regeering is beſloten, dat die gene welke gekoren zouden worden tot Borgermeeſteren en Overſte Oudermannen in het achtſte jaar daar naaſtvolgende niet weer in der Overſten Stoel zouden zitten. (1) Het zelve is ook verſtaan van den Burgermeeſter van de Vyven, en dat de Vyven vier jaren zullen wachten eer dat zy tot dien dienſt zouden verkoren worden, by eene Overdracht des Raadts, ten zelven dage gemaakt, *om te ſparen Stadts koſten* (2) by welken ook verſtaan is, dat Stadts Heemraden op den Leckendyk van hunne koſt en wagenhuur, niet meer door de Stadt, maar door den Cameraar van den Lekkendyk zullen betaling erlangen. Ook zyn de Overſten, in plaatze van vyftig, hondert ponden jaarlykſch toegeleit, mits geene teeringe doende tot Stadts koſten, ten zy met kennis van den Raadt: en is insgelyks by dezelve overdracht bepaald het dagloon, zoo der leden van den Raadt als der Stadts knapen, wanneer zy in dienſt van de Stadt uitreizen.

De Engelſche Kooplieden hebben, na bekomen vry geley, niet alleen lakenen, maar ook linnens en andere Engelſche waaren alhier te koop gebracht, en verzocht van hunne goederen eene vrye merkt te houden; 't welk hen is toegeſtaan, en verſtaan, dat die vrye merkt zoude ingaan op den dertienden dagh, en duren veertien dagen na Vrouw

(1) Ziet Utrechtſch Placaatb. III. deel bladz. 88.
(2) Te lezen in het Utrechtſch Placaatb. III. deel bladz. 852.

Vrouw lichtmis. En is dit in het vervolg meermalen aan hen vergund ter bevordering van den koophandel in deze Stadt. Ook is aan *Auguſtyn de Loreto* en *Jan Spyngel*, kooplieden van Geneve, met vyfentwintig perſonen vry geley in deze Stadt verleend voor een jaar, en in het volgeede jaar is aan die Engelſche kooplieden en alle andere, die met hen koopmanſchap gewoon waren te doen, noch een jaar verblyf in de Stadt toegeſtaan, als wy op dat jaar zullen zien.

Het beſluit des Raadts in den jare 1462. genomen omtrent de Brouwers is in het begin van dit jaar vernieuwt, en daar noch bygedaan, dat het koorn moeſte wezen goet koopmans koorn naer het gewaſch van het jaar (1): dat geen brouwer meer dan vier en twintig grove vaten uit ieder brouwt zoude brouwen, en geen bier verſteken: dat hy voor het drinkelbier van ieder brouwt de Zysmeeſters zoude geven een pont, en geen drinkelbier verkopen of weggeven, alles op de verbeurte van vyftig ponden: dat alle Brouwers alle ſaiſoenen, daaghs na dat de ſyſen verkocht zullen zyn, op het Raadthuis zouden moeten ſweeren zich hier na te gedragen, en voor al het bepaalde koorn in ieder brouwt te doen. Voorts is hen gelaſt niet meer dan tweemaal ter week te brouwen, en niet dan gebrande, dat is geykte, vaten te gebruiken. Ook is het loon der Brouwers, de prys der bieren voor de tappers, en de ryding nader bepaald op deze wys: *Item zel een Brouwer voer alle ſynen onkoſt en voor zyn ghewyn hebben tſamen drie*

(1) In het volgende jaar is hen verboden vunſch of kwaad koorn te gebruiken, op verbeurte van het koorn en het bier.

drie en dertich Arnhemſe gulden ende vyf cromſterten, ende dat beloept elc grof vat voer den brouwer twintich en een halve cromſtert en twe wit, ende daer op gherekent op elck grof vat te zyſe twintich Cromſterten, ende van tonnegelt twe Cromſterten, ende van inbrengen vier wit, ende die tapper voer zyn loen op elck grof vat twintich wit, zoe koempt elke halve take te ſtaen voer veertien doytkens.

Item zoe is te weten, dat een doytken op die halve take te hoghen of te leghen, beloept op elk grof vat twintich wit, ende dat beloept op elck brouwete van vier ende twintich grove vaten, daer men voertaen op brouwen zell, tachtich Cromſterten, ende aldus zelmen voertmeer (1) *die Brouwers altyt ridinge zetten te verhogen ende oick te verlegen na der marct, als een broute koerns veertich Cromſterten op ofte offlaen zell. ende die voerſcreve Cromſterten op elcke broute beloipt op elck vat tien wit, ende op elke halve take een half doytken.*

Ook is aan de knechten der Brouwers, die de bieren met wagenen of ſleden aan de huizen brachten, verboden te zitten op die wagenen, ſleden of op de peerden, en hen gelaſt by dezelve te gaan. Welk verbodt dikwils naderhant herhaald is.

De ordre, in vorige tyden op de nachtwake beraamd, is te dezer tydt weer vernieuwt, en moeſte dezelve door alle de leeden van de Regeering op haar beurt worden waargenomen, en waren geene daar van verſchoond, dan welke boven de zeſtig jaren oudt waren, die evenwel verplicht waren in hunne plaats eenen anderen goeden man, of hunnen brodigen knecht te zenden. En op dat de wacht ordentelyk zoude gehouden worden, is

(1) Dat is in 't vervolg.

is wel scherpelyk aan alle, die zich op dezelve zouden bevinden, verboden te dobbelen of te speelen.

In de Stadt Utrecht was een Geldersman aangehouden, en hadden de Gelderſche eenige Utrechtſche borgeren met hunne oſſen op de Veluwe in beſlag genomen. Ter vergelyking dezer geſchillen waren verſcheide daghvaarden gehouden, en eindelyk eene overeenkomſt getroffen. Waer op de Raadt deze kwytſchelding brief uitgeleverd heeft.

" Wy Borgermeiſters, Scepenen ende Raide " der Stadt van Utrecht maken kondt allen lu- " den. Alzoe in tyden verleden, *Jan* ende *Jan* " *Heukelom* by *Dyrik van Heukelom* hondert ryn- " ſche gulden geſant hebben, om die te brenghen " ende te betalen aen handen Heren *Evert Zou-* " *denbalchs*, Canonicx ten Doem bynnen on.ſe " Stadt. dwelke hondert rinſche gulden van Here " *Jan Taets* ende *Jacob Proys* den voergenoemde " *Dyrik van Heukelom* mitten rechte, als wy ver- " ſtaen, afgenomen, ende die zelve *Dyrik* daer- " om alhyr bynnen onſer Stadt ghetueft ende ghe- " arreſtiert werde; ende oick *Arnt Zegerſe* ende " *Lubbert van Glinde* onſe borgers live ende gue- " de tot Bernevelt beſat ende opgehalden hebben " voer zeker runden, hem voertits voer mor- " gengelt mitten rechte in Bernevelder kerſpel " afgepant, daer om aen beyden zyden veel " onkouſten gedaen ende moijeniſſe geſchiet " zyn. Want wy dan zulke onkoſt ende mo- " yeniſſe verhueden mitten voerſcreve *Jan*, " ende *Jan*, ende *Dyrik van Heukelom*, ende " *Arnt Zegerſe* ende *Lubbert van Glinde*, van " allen arreſtatien, tuevingen, beſettingen ende

" opholdingen voergeruert, vruntlich verdragen
" ende vereenicht zyn, ſoe iſt, dat wy die voer-
" ſcreve van *Heukelom*, *Arnt Zegerſe* ende *Lub-*
" *bert van Glinde*, ende allen anderen, die des
" te doen moigen hebben, daer of vry, quyt,
" ledich ende losſ geſcouden hebben, ende ſchel-
" den mit deſen onſen brieve. gelovende hem of
" hoere erfnamen om dezer zake willen van ons,
" onſen borgeren ofte onderzaten ghene toeſpra-
" ke, hinder, moyeniſſe ofte crot te doen, noch
" te laten geſchien van yemant in enigerwys, zon-
" der argeliſt. Des toerkonde hebben wy onſer
" Stadt ſignet, 't welck wy dagelicx in geliken te
" bruken plegen, aen deſen brief doen hanghen.
" Gegeven int jaer ons Heren MCCCCLXV. op ten
" vyfden dach in Februario

Tuſſchen deze Stadt en *Dordrecht* is, na dat verſcheide byeenkomſten door wederzyds afgezondenen waren gehouden, mede een vriendelyk verdrag te dezer tydt getroffen, in dezer voegen.

" Wy Borgermeiſters, Scepenen, Raide en-
" de gemeyne Oudermans van den ouden Raide
" ende van den nywen der Stadt van *Utrecht*,
" aen die ene: ende Wy Schout, Borgermeiſters
" Scepenen, ende Raide, out Raide, Achte, en-
" de Dekens van de ghemeynen neringen der Ste-
" de van *Dordrecht*, aen dander zyden, maken
" kondt allen luden, dat wy om ene ghehele gue-
" de vruntſcap onder malcanderen te vueden en-
" de te houden, vruntlich ende minlich over een
" gekomen zyn alzulcke punten ende articulen
" hyr na beſcreven.

" Int ierſte zullen alle borgers ende onderza-
" ten, gheeſlich ende weerlich der Stadt van *U-*
" *trecht*, mit hoeren liven ende gueden, een

" guet,

" guet, vry, vaſt ende zeeker geleyde ende ve-
" licheit hebben binnen onſer Stede van *Dordrecht*
" ende in onſer Stede vryheit. Ende des gelikes
" zullen alle poerters ende onderzaten der Stede
" van *Dordrecht*, geeſtlich ende weerlich, een
" goet, vry, vaſt, zeker geleyde ende velicheit
" hebben bynnen onſer Stadt vryheide van *U-*
" *trecht*.

" Item deſe geleyde ende veylicheit zellen on-
" verbreechlich gehouden werden, ende duren
" drie maent lancg na den dach, dat wy Steden
" voerſcreven, of die een den anderen, dit op
" doet ſcriven.

" Item oft gebuerde, dat den borgeren ende
" onderzaten, geeſtlich ende weerlich, der Stadt
" van *Utrecht*, bynnen onſer Stede ende vryheit
" van *Dordrecht*, of den poerteren ende onder-
" zaten, geeſtlich ende weerlich, der Stede van
" *Dordrecht*, bynnen onſer Stadt ende Stadt vry-
" heyde van *Utrecht*, enige laſter, hynder ofte
" moyeniſſe in lyve ende in guede van yemant
" geſchyede, daer zellen die Stede elck des an-
" ders borgeren ende onderzaten behulplich en-
" de byſtandich in wezen tot hoeren rechten, ge-
" lyck hoers zelfs borgeren ende onderzaten.

" Item overmits deſe gheleyde ende veylicheit
" zullen wy Steden voerſcreve die een des ande-
" ren borgeren, poerteren ende onderzaten,
" geeſtlich ende weerlich, niet bezetten oft be-
" laſten van enighen zaken; behoudelyken, dat
" onſe borgers, poerters ende onderzaten, gheeſt-
" lich ende weerlich, malcanderen die een in des
" anderen Stadt ende Stede wel bezetten ende aen-
" ſpreken zellen moigen, elcx voer zyn zelfs ſchul-
" den ofte misdaden, alleen hoer perſoen aendra-

" gende, ende daer in zullen wy Steden voer-
" genoemt malcanderen onvertoigen recht doen,
" ende wedervaren laten, na inhout der laetſte
" zoene.

" Item zo en zullen wy Stadt van *Utrecht* na
" deſer tyt voert niemant recht doen, die op de-
" zen dach onſe borger ende onderzate niet en
" waer, van enighen brieven, die zy zelve had-
" den, off van yemant gecoft mochten hebben
" van lyffrenthen, erfrenthen, ofte anders op die
" Stede van *Dordrecht* voerſcreven. Ende des-
" gelycx en zellen wy Stede van *Dordrecht* voer-
" genoemt oec na dezer tyt voert niemant recht
" doen, die op deſen dach onſe poerter ofte on-
" derzate niet en waer, van enighen brieven, die
" zy zelve hadden, off van yemant gecoft moch-
" ten hebben, van lyffrenthen, erfrenthen ofte
" anders, op die Stadt van *Utrecht;* behoudelic
" beyden Steden voergenoemt, ende een ygelic
" van hem beyden, hoers rechte. alle ding zon-
" der argeliſt.

" Ende want wy Borgermeiſters, Scepenen,
" Raide ende gemeyne Oudermans der Stadt van
" *Utrecht*, ende wy Schout, Borgermeiſters,
" Scepenen, Raide, Out Raide, Achte ende
" Dekens van den gemeynen neringhe der Stede
" van *Dordrecht* voergenoemt, alle punten ende
" articulen voergenoemt vaſt, ſtede ende on-
" verbrechlichghe loven te houden, ende te doen
" houden, ſoe hebben wy des toerkonde onſer
" beyde Steden zeghelen aen deze brieve, des
" twe zyn alleens ſprekende, doen hanghen.
" Ghegeven int jaer ons Heren MCCCCLXV. op ten
" tienden dach in Junio.

De Stadt *Dordrecht* heeft aan eenen Utrechtſchen bor-

borger van zyn ſchip met weydt, aangehaald in den jare 1458. om dat dezelve niet verſtapeld hadt, deze kwytſchelding brief gegeven.

" Wy Schout, Borgermeyſters, Scepenen, " Raide, Outraedt, Achte ende Dekens van de " ghemeynen neringe der Stede van *Dordrecht*, " maken kondt allen luden, alſoe in den jaer acht " ende vyftich leſtleden onſe Stede voerſcreve aen " dede halen uter Lecke een ſcip mit weyte ende " den weyte, toebehoerende *Mertyn Jacobſe*, " borger tUtrecht, bynnen onſer voergenoemde " Stede mit recht ende Scepen vonniſſe verboert " gewyſt wort, overmits dat die voerſcreve *Mer-* " *tyn* den weyt niet verſtapelt en hadde, na den " ſtapelrecht van onſe Stede, ende wy den zel- " ven weyt doe *Mertyn* voerſcreve voer een zee- " ker ſomme van penningen weder vercoofde; " ſoe iſt dat wy voer ons, onſen nacomelingen, " poirteren ende onderzaten, den deze zaeck " aencleven mach, lyen ende kennen mit deſen " onſen brieve, dat ons *Mertyn Jacobſe* voerſcre- " ve voll ende al vernuecht, voldaen ende betaalt " heeft, den leeſten penning mitten yerſten, van " alzulke weyte, als wy den voerſcreve *Mertyn* " van onſer Stede vercooft ende gelevert heb- " ben, ende ſchelde daer om hem ende zynen " erfnamen, voer ons, onſe nacomelingen, poer- " ters ende onderzaten, van dezer zaken, ende " van allen anderen zaken, die daer van rueren " off ſpruyten mochten tot dezen toe, claerlike " vry, quydt, leedich ende loosſ, tot ewyghen " daghen: geloven mede hem, ende ſynen erf- " namen voergenoemt, voer ons, onſen naco- " melinghen, poirteren ende onderzaten, num- " mermeer van dezer zaken crot, moeynyſſe,

" aenſpraeck, hynder ofte ſcade, aen lyve ofte " guede te doen, noch te laten geſchyen in e- " nigherwys, ſonder argeliſt. Des toerkonden " zoe hebben wy der Stede voirſcreve zeghel ten " zaken hier beneden angehangen. Gedaen op " ten anderen dach in Octobri int jaer ons Heren " duſent vier hondert vyf ende tſeſtich.

De Regeerders van Utrecht, benodicht zynde om geldt ter betalinge van de gemeene ſchulden, ſpruitende uit gelden, welke zy van de borgers hadden opgenomen en geleend, hebben de landeryen, in Hageſtein gelegen en de Stadt toebehorende, verzet en doen beleenen opentlyk aan de meeſtbiedende, onder zekere voorwaarden, vervat in dezen brief, dien zy daar van aan de beleeners *Jan van Amerongen* en *Gerrit Utenleen* hebben uitgeleverd.

" Wy Borgermeyſteren, Scepenen, Raide en- " de gemeyne Oudermannen van den ouden Rai- " de ende van den nywen der Stadt van *Utrecht*, " doen kont allen luden, dat wy, voer nutſcap en- " de oerber onſer Stat, verſet ende doen belenen " hebben alle alzulke erven ende guede, ghele- " gen in den lande van Hagenſtein ende tot de- " zen daghe toe aen onſer Stadt hande geſtaen " hebben, verſetten ende doen belenen mit de- " zen onzen brieve aen hande *Jans van Ameron-* " *gen*, ende *Gerits uten Leen*, onſer borgeren, " voer ene zeker ſumme ghelts, als twaalf hon- " dert Rynſche gulden, (1) twintich Vlemeſche " ſtuivers voer elken gulden gherekent, die zy " ons vol ende al, den leſten penning mitten yer- " ſten

(1) Welke te dier tydt uitmaakten zes duizent Stadts ponden, zoals my uit des Cameraars rekening gebleken is.

" ſten betalt hebben, ende wy voert in onſer Stadt
" oerber, alze der zelver onſer Stadt ſchulde, die
" wy onſen borgeren van geleende ghelde ſchul-
" dich waeren, mede betaelt hebben, in manie-
" ren en de vorwerden hyr na beſcreven.

" In den yerſten zoe zellen *Jan* ende *Gerit*
" voerſcreve, off hoer erffnamen, gebraick hoers,
" allen den ghenen, die noch hueryaeren hebben
" an den erven ende guede voerſcreve, dat be-
" wyſliken is, hoere yaeren wt doen gebruken
" op alzulken pacht, als daer op ſtaet, ende then-
" den den huerjaeren moigen zy hoeren oerber
" doen in gebrukinge mitten erven voergenoemt,
" zonder wederzecgen van ymant.

" Voert zynt voerwerde, dat *Jan* ende *Gherit*
" voerſcreve, of hoere erfnamen, gebraic hoers,
" die voerſcreve erve ende guede aen niemants
" anders kant voertbrengen, verzetten noch ver-
" zellen en zellen in gheenrewys, dan aen ande-
" re onſe borgers, ende dat by onſer Stadt Raide
" out ende nywe in der tyt wezende. Ende als-
" dan zellen die zelve Raide out ende nywe dat
" beliven, off den voerſcreve *Jan* ende *Gherit*,
" of hoer erfnamen, gebraick hoers, die voer-
" ſcreve ſomme gelts, binnen eenre maent daer
" naiſtvolgende, vol ende all wedergeven ende
" uytreiken. Ende waert zake, dat Godt ver-
" hueden moit, dat *Jan* ende *Gherit*, off hoer
" erfnamen, voirſcreve des niet en hielden, en-
" de die voerſcreve erve ende guede voert aen
" ymant anders, onſe borger niet wezende,
" brochten, verhanden, verzetten of verzolden,
" als dan zouden zy terſtont verboert hebben die
" voerſcreve ſomme gelts daer op geleent, ende
" daer toe vervallen wezen tot onſer Stadt be-

" hoef van alle rechte ende toezecgen, dat zy
" aen den voerſcreve erve ende guede enichzyns
" hebben mochten, ende die zelve erven qua-
" men dan weder, vry ende onbecommert, aen
" onſe Stadt, hoeren vryen wille daer mede te
" doen, zonder wederzecgen van ymant, ende
" deze tegenwoirdighe brieff zoude dan doot,
" quyt, ende van gheenre werden wezen.

" Mede zyn vorwerde, dat die zelve onſe Stadt
" tot allen tyden, alſt hoer gelieft, die voerſcre-
" ve erve ende guede weder aen hoer loſſenen zell
" moigen voer die voerſcreve twaelf hondert gul-
" den, of ander payement hoere weerde in der
" tyt der losſinge, behoudelic *Jan* ende *Gherit*,
" of hoere erfnamen hoer verleden pachten, die
" hem dan verſchenen ende onbetaelt waren. En-
" de als onſe Stadt die losſinge doen wil zelmen
" ter clocken verkundigen, dat *Jan* ende *Gherit*,
" off hoer erfnamen, voerſcreve dan, binnen
" eenre maent daer naeſtvolgende, voer den
" Schout ende Scepenen onſer Stadt, daer die
" voerſcreve gelden dan bereyt lecgen zellen tot
" hoeren behoef, komen, ende die zelve gelden
" opboeren ende ontfangen, ende dezen tegenwor-
" digen brieff overgeven tot behoef derzelver on-
" ſer Stadt. Ende waert zake, dat die voerſcre-
" ve *Jan* ende *Gherit*, of hoer erfnamen, den
" voerſcreve dach verzuymden, ofte anders lie-
" ten, ende die voerſcreve gelden niet en hael-
" den, ende die Stadt overbodich waer die gel-
" den te betaelen, als voerſcreven is, als dan zou-
" den zy oeck die voerſcreve gelden verboert
" hebben, ende vervallen zyn van alle rechten
" ende toezecgen, dat zy aen de voerſcreve er-
" ven ende gueden hebben mochten, in gely-

" ker

„ ker manieren, als voerſcreven ſtaet.
„ Voert zyn vorwerde, dat *Jan* ende *Gherit*
„ voerſcreve onſer Stadt weder brieve geven zel-
„ len mit hoeren ende twyer andere goeder man-
„ nen, die zy daer toe bidden ende willigen zel-
„ len, zegelen bezegelt, gelovende in den zel-
„ ven brieven voer hem ende hoer erfnamen al-
„ le punten ende articulen, in dezen tegenwor-
„ dighen brieve begrepen, vaſt, ſtede ende on-
„ verbreclich te houden, ende te doen houden, als
„ guede koepluden.
„ Voert zo hebben wy Borgermeyſters, Sce-
„ penen, Raide ende gemeyne Oudermannen
„ voerſcreve van onſer Stadt wegen geloift, en-
„ de geloven mit deſen onſen brieve, den voer-
„ noemde *Jan* ende *Gherit*, off hoeren erfnamen,
„ waert zake, dat enich hinder of crot in gebru-
„ kinge der erven ende gueden voerſcreve van
„ ymant, wie dat waer, gheſchiede ofte ghe-
„ boerde, dat wy hem alsdan daer ynne voer-
„ ſtaen, beſcudden ende beſchermen, ende ves-
„ tinge daer van doen zullen, alſt behoert, ende
„ wy ſchuldich zyn onſen borgeren voer te ſtaen.
„ Gheviele hem oick enich ghebreck in betalin-
„ ghe der pachten der zelver erven ende gue-
„ den, die zellen zy moigen inmanen ende in-
„ winnen mit onſer Stadt Knapen, ofte anders,
„ als men derzelver onſer Stadt gueden gewonli-
„ ken is in te manen ende in te wynnen, daer in
„ wy hem oick voerſtaen zellen gelyck voerſcre-
„ ven is. Alle ding zonder argeliſt. Dezer brie-
„ ve zyn twee alleens ſpreekende, daer *Jan* en-
„ de *Gherit* voerſcreve elck eene hebben. Des
„ toerkonde hebben wy onſer Stadt zeghell aen
„ dezen brieff doen hangen. Gegeven int jaer

„ ons Heren MCCCCLXV. des neyſten dinxdages na
„ ſinte Laurens dach des heilighen Martelaers.

Ten zelven dage hebben de beleeners aan de Stadt dezen brief gegeven.

„ Wy JAN VAN AMERONGEN ende GHE-
„ RIT UTEN LEEN doen kondt allen luden,
„ dat wy van der Stadt van Utrecht beleent heb-
„ ben mit eenre ſomme gelts, als twaalf hondert
„ Rinſche gulden, twintich Vlemeſche ſtuvers
„ voer elken gulden gerekent, die wy vol ende
„ al an handen *Jacobs Pots*, der voerſcreve Stadt
„ Cameraer in der tyt, betaelt hebben, alle al-
„ zulke erven ende guede, gelegen in den lan-
„ de van Hagenſteyn, ende tot deſen daghe toe
„ aen handen der zelver Stadt van Utrecht ghe-
„ ſtaen hebbende, in manieren ende vorwerden
„ hier na beſcreven. &c.

Hier op volgen dan de voorwaarden, met dezelve bewoordinge, als in den voorgaanden brief, en in het einde, wordt 'er bygedaan: „ Welke
„ punten ende vorwerden voerſcreve voer ons
„ ende onſe erfnamen gheloift hebben, ende ge-
„ loven mit deſen onſen brieve vaſt, ſtede en-
„ de onverbrechlich te houden ende te doen
„ houden, zonder argeliſt. Ende hebben des
„ toerkonde onſe zegelen aen dezen brieff gehan-
„ gen. Ende tot meerre veſteniſſe alre dinghen
„ voirſcreve ghebeden die eerſame *Jan van Ry-*
„ *neſſe van Wulven*, ende *Jacob van Amerongen*
„ dezen brieff mede onder ons te bezegelen mit
„ hoeren zegelen. Ende wy *Jan van Rynes*ſen-
„ de *Jacob van Amerongen* voergenoemt, lyen
„ ende bekennen dezen brieff ter bede *Jans van*
„ *Amerongen* ende *Gherit uter Leen* voergenoemt,
„ ende over hem bezegelt te hebben mit onſen
„ ze-

„ zegelen wthangende. Gegeven int jaer ons „ Heren MCCCCLXV. des neeſten dinxdages na „ ſunte Laurens dach, des heiligen Martelaers.

Deze handel der Regeerders levert een ſtaaltje uit van hunne wysheit en voorzichtigheit, betoond in de beleening niet onder de handt, maar by openbaare opveiling aan de meeſtbiedende te laten, en voor al in die landeryen niet te verkopen en vervreemden, maar alleenlyk te verzetten, dewyl dan de gelegenheit om dezelve wederom machtig te worden by beetere tyden altydt open bleef. Ook is het zeer bedenkelyk, of de Regeerders vaſte goederen, van welke de Stadt de bezitting heeft, mogen vervreemden, dewyl zulke goederen, welke dikwils door gelden uit ſchattingen, opgebracht van het volk, verkregen zyn, het gemeen toebehoren, van welke zy verzorgers, en beheerders, en niet meeſters of eigenaars zyn.

In het najaar is de Hertog van Gelre te Utrecht geweeſt en ten koſte van de Stadt ter maaltyd onthaald door de vier Overſtens, welke ook bygewoond hebben de Domprooſt en zyn broeder de Heer van Brederode, nevens veele andere Ridderen, knechten en goede mannen, hebbende de onkoſten van wyn en ſpys te zamen belopen zeven en twintig Rhynſche guldens en veertien ſtuivers, makende hondert acht en twintig Stadts ponden en tien ſtuivers.

De Borgermeeſteren dezer Stadt, als begiftigers van de Koſterye in de Buurkerk, hebben *Gysbert Eertzen van Dorſchen* met dezelve voorzien, en hem dezen brief gegeven.

„ Wy EERST VAN DRAKENBORCH ende „ JAN VAN AMERONGEN, Burgermeyſteren „ in

„ in der tyt der Stadt van Utrecht, doen kondt
„ ende kennen allen den ghenen, die dezen on-
„ ſen brieff zellen zien of hoeren leſen, ende ſon-
„ derlinge den eerſamen ende beſcheydenen Cu-
„ reyten, Capellanen, Kerckmeyſteren ende ge-
„ meyne Parochianen der Parochie van onſe lie-
„ ve vrouwen kercke te Buerkerck binnen U-
„ trecht, onſen byſonderen lieven Heeren ende
„ gueden vrunden; dat wy als patronen ofte col-
„ latoers van der Overſte Coſterye der Kercken
„ voirſcreve, nu vacierende ende open weſende,
„ vermits vryen overgiften *Gysberts Michielsze*,
„ daer van laetſte bezitter, die zelve overſte
„ Coſterye, mit allen hoeren rechten, renten
„ ende toebehoeren, *Gysbert Eertsze van Dor-*
„ *ſchen*, nutte ende bequaem daer toe weſende,
„ gegunt ende gegeven hebben, gunnen ende
„ geven mit deſen onſen brieve, die zyn leven
„ lanck te beſitten, te hebben, ende goelycken
„ eerlycken, ende behoirlycken ter Goeds eeren
„ te bedienen, na der ordinancien, ouder ge-
„ woenten, ende rechten der zelver overſte Cos-
„ teryen. Alle dinck zonder argeliſt. Des toir-
„ konde hebben wy, als Borgermeyſters der voir-
„ ſcreve Stadt van Utrecht, der ſelver Stat ſig-
„ net aen deſen brieff doen hangen. Gegeven
„ int jaer ons Heren duſent vier hondert vyff en-
„ de tſeſtich op ten drie en twyntichſten dach in
„ Novembri.

Alyt van Hemmen, huisvrouw van den Ridder *Dirk van Lienden*, heeft eene jaarlykſche rente gegeven aan de Buurkerk, tot het doen van miſſen voor haar en haare maagen en vrienden. (1)

In

(1) Ziet Matth. Fundat. Eccles. lib. 1 cap. 6. p. 172.

In dit jaar hebben de Maarſchalken wederom Stadts borgeren en ingezetenen, jaa zelfs de Geeſtelyken, zoo in hunne perſonen als goederen, nadeel toegebracht, en geweld aangedaan, waar tegen de Stadt zich ieverig ter handhaving hunner voorrechten heeft verzet. Het eerſte geval is geweeſt met *Jacob van Nyevelt*, Maarſchalk van Eemland, die enen *Thonys Willemsze*, borger van Utrecht, voor zynen rechtbank te Bunſchoten hadde gedaghvaard. Aan welken Maarſchalck de Raedt dezer Stadt heeft laten aankondigen, indien hy op den gemelden borger iets te zeggen hadt, dat hy hem binnen de Stadt van Utrecht voor zynen wettigen rechter konde roepen, alwaar hy zich zoude verantwoorden.

Grooter buitenſporigheden waren 'er gepleegt door *Frederik Utenham*, Maarſchalk van het Nederquartier, en zynen zoon, insgelyks *Frederik* genaamd, welke onder andere goederen boven panding hadden vervoerd. De Regeerders dezer Stadt, hier van kennis bekomen hebbende, hebben eenparig dingsdaghs na onzer Vrouwen dagh nativitas beſloten recht te doen aan hunne mishandelde borgeren en ingezetenen, en voorts vaſt geſtelt, alle gewelden en ongelyken, welke de inwooners der Stadt, zoo geeſtelyke als weereldlyke, door iemand aangedaan zyn, of in het vervolg aangedaan zouden worden, met alle kracht tegen te gaan, en rechtsoeffening over de daders te plegen en hunne rechten en vryheden met allen iever te beſchermen. Weshalven zy des Vrydaghs na Martini translatio overdragen hebben den gemelden Maarſchalk en zynen zoon te doen verzekeren in eene herberg, en hen gelaſt en doen zweeren, in dezelve zo lang te verblyven, tot dat de Raadt

de

de klachten tegens hen ingebracht onderzocht, en over dezelve vonnis geveld zoude hebben. De uitſpraak des Vrydaghs na Lamberti gedaan, zal ik hier woordelyk, zo als dezelve aangetekent ſtaat in het dagelykſch Raadtboek, opgeven, op dat de Leezer des te beter onderricht zoude verkrygen van hunne gepleegde misdaden en gewelden, en van het geen de Raadt hen opgeleit heeft ter voldoening van de aangedane ſchade. *Sleten die Raide out onde nywe eendrachtelich tuſſchen VREDERIC UTENHAM, ende VREDERIC zynen zoen, aen die eene, ende den Deken ende tcapittel van Oudemunſter, ende den Deken ende tcapittel van S. Marien tUtrecht, aen dander zyde, ruerende van des Vrederic ende zyn zoon der voergenoemde Heren guede boven pandinge ende befettinge van hoere erven ghevuert hebben, ende de pacht ſculdich gebleven zyn, alſe datmen VREDERIC ende VREDERIC zyn zoen terſtont op S. Katrine poerte vaſt leggen zel, daer zy op vaſt blyven zellen ter tyt toe, dat zy voldaan hebben, als hyr na volcht, ende dat zellen zy beyde ten heyligben zweren in tegenwoirdicheyt sraets out ende nywe.*

In den yerſten, zellen zy brieve geven mit hoere beyden, ende twyer ander goeder mannen, die zy daer toe bidden ende willigen zellen, zegelen bezegelt, ende op die brieve lyflich ten heyligen zweren voer hem, hoeren leenwolgeren ende erfnamen, alle punten ende articulen nabeſcreve te voldoen, te houden ende te doen houden, ende dat mede verwilkoeren aen handen ſraets out ende nywe, alſe waert zake, dat zy enichzyns daer tegens deden, dat zy hoer lyf verboert hebben, ende hem die Stadt dan inhalen zel, ende rechten mitten zweerden aan hoeren liven.

Item

Item zellen VREDERIC ende VREDERIC zynen zoen lyflich ten heyligben zweren ende wilkoeren op hoere liven op die voerſcreve brieve, dat zy den Heren van Oudemunſter, noch hoere dyenren, ofte pachten, of die hoer erven, gherechten, tynſen ende thyenden gebruken ende gebruken zellen, in gebrukinge der erven, gherechten, tynſen ende thyenden, noch hoere beeſten niet en misdoen zellen, noch doen misdoen, in woerden noch in werken in gheenrewys; mer zy zullen hoer handen daer aftrekken, ende hem ruſtelick de voerſcreve erven, gherechten, tynſen ende thyenden laten gebruken.

Item alſo VREDERIC die Heren van Oudemunſter ſchuldich is vier hondert twee ende veertich oude ſchilde, zo zellen zy niet van de poerte gaan, voer borgen binnen Utrecht hebben gezet, die de Raed goet dunken te wezen, die gehouden zullen zyn voer een vierendeel dier ſomme, te betalen op S. Martyns dach over een jaer; ende daer toe zellen zy byde zweren, dat ſy op dien Mertyns dach MCCCC LXVI. *weder binnen Utrecht komen, ende op Katrine poort gaen zellen, ende daer niet vanſcheyden, of zy hebben wederom borgen gezet voor tander vierendeeljaers op Martyns dach* MCCCC LXVII, *ende dan weder binnen komen ende op de poort gaen, ende ſo vervolgens twee jaren.*

Item zel VREDERIC ende VREDERIC zyne zoen GHERYT GHERYTSE wedergeven vyf en twintich oude ſchilden, die hy hem afgedruct heeft van den huſe, ende zal die ook verborgen ende betalen, als voerſcreven.

Item zullen aen de Heren van S. Marien verborgen ende betalen twee hondert ende zeven ende twintich ende een halve oude ſchild, ende vyf ende dertich oude ſchilden, als voerſcreven is.

Item

Item, vermits zy boven panding en bezetting wechgevuert hebben, zullen zy te betering geven vyf ende twintich duſent ſteens, half ter Stat ende half ter Biſſchop behoef.

Alle deze punten zullen zy zweren ende wilkoeren in brieven, eer zy van der poorte gaen.

Uit dit bovenſtaande blykt ten klaarſten, dat de Raadt de Geeſtelyken, binnen haare Stadt gezeten, gehouden heeft voor Stadts inwooners, en om die reden hunne beſchermheer is geweeſt: als mede, dat de Raadt over der Maarſchalken mishandelingen niet klaagden by den Biſſchop, wiens Amptluiden zy waren, maar zelfs hunne geweldenaryen ſtrafte. Wat deſen *Frederik Utenham* naderhant wedervaeren is, zal ik in het vervolg melden.

In dit jaar is eene zwaare brandt in de Stadt ontſtaan, en dewyl zich veel volk by dezelve begeven hadde, het welk door den drang de ſpoedige uitblusſinge verhinderd hadt, heeft de Raadt, om dit in het vervolg voor te komen, overdragen, dat niemand by den brandt zoude komen, dan die in dat vierendeel der Stadt, in welke dezelve zoude voorvallen, woonde, en dat die zouden medebrengen ieder een hoosvat, of een emmer.

Reinout van Brederode heeft aan zynen natuurlyken zoon *Walraven* overgegeven zyn recht, 't welk hy hadde op het Droſtampt van Hageſtein en het Schoutampt van de Vaart (1), aan hem verpand door Biſſchop David, zoo als ik op het jaar 1459. gemeld heb.

Gysbert van Brederode heeft als Domprooſt *Dionys van Leefdaal* op den XXII. December 1466. verleyd

(1) Ziet Matth. de Jure Gladii cap. XII. p. 189.

leyd met eene halve hoeve landts gelegen by Amerongen. (1)

1466.

In den jaare 1466 is de Regeering verzet op deeze wyze.

Schepenen.

Eerſt van Hardenbroeck.
Adriaen van Lantscroen, Borgermeyſter.
Jacob van Amerongen.
Jan over die Vecht.
Dyrck van Zulen.
Willem van Snellenberch.
Beernt Proys.
Jan van Blochoven.
Godſcalck van Brakel.
Vrederick van Drakenborch.
Vrederick die Voicht.
Steven van Zulen.

Raden.

Gherit Zoudenbalch.
Zweder van Zulen.
Wouter van Catwyck.
Henric Jan Lubberts zoens zoen.
Willam die Wit Jacobsze.
Folpart van Raephorſt.
Filips Beerntsze.

Go-

(1) De brief daar van is uitgegeven door den Heer Drakenborch in zyn Aanhangzel op de Kerkelyke Oudheden bladz. 375.

Godert Petersze.
Loef van Jutfaes.
Herman Kroeck.
Vrederic van Maſch.
Bertelmeus van Lochorſt.
Jan Woutman, Borgermeeſter.
Willam van Wezel.
Tyman Dedel.
Rolof die Kraen.
Arnt Henricxze.
Arnt Ram.
Gherit Kryeck.
Rycout Gerritsze Stoeldreyer.
Wouter van Teylingen.
Jan van den Boſch.
Evert van Voerde.
Adriaen Wonder.

Oudermannen.

Jan over die Vecht. } Wantſniders.
Wouter Ysbrantsze. }
Jan Knyff. } Sniders.
Werner van Lichtenberch. }
Jan Petersze. } Backers.
Jan Butendyck. }
Beernt Haſert. } Molenaers.
Arnt Schout. }
Evert Henricxze. } Linnewevers.
Cornelis Aelbertsze. }
Adriaen van Cleve. } Brouwers.
Symon Claesze. }
Claes Ghysbertsze. } Viscopers.
Ghysbert Thomasze }
Henrick van Abcoude. } Louwers.
Peter Jansze. }

Ael-

Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Pouwels Pouwelsze. }
Henrick van Wercouden. } Marsluden.
Vrederic van Voerden. }
Claes van Zyll. } Botterluden.
Jácob Jansze van Vinkeveen. }
Gherit Woutersze. } Cordewaniers.
Meyns Rotartsze. }
Herman Paſſert. } Oudecordewaniers.
Jan van Doern. }
Hubert van Pallaes. } Corencopers.
Willem Hubertsze. }
Jan Joeſtze. } Oudewantſnidets.
Jacob Jacobsze van Gheer. }
Meyſter Jacob van der Borch. } Steenbickers.
Willem Thonysze. }
Werner Braem. } Graeuwerkers.
Jan Knoep. }
Jan Luitgensze. } Ryemſniders.
Jan Thomasze. }
Jan van Loenen. } Bylhouwers.
Claes Elyasze. }
Bertelmeus van Nyevelt, Overſte Ouderman. } Smeden.
Jan Korſtiaensze. }
Henric Henricxze. } Zadelaers.
Ghysbert van Hoesden. }

Het getal der leege Knapen, of, zoo men thans dezelve noemt, Stadts boden, te zeer vermenigvuldicht zynde, heeft de Raadt beſloten de geene, welke 'er nu waren te laten blyven, doch dezelve te laten uitſterven tot vier, die in het vervolg jaarlyks, even na dat de Regeering verzet was, in tegenwoordigheit des Raadts zouden

komen, en hunnen dienſt nederleggen, en zoude dan de nieuwe Raadt de macht hebben om hen weder aan te nemen, of, indien zy zich in het waarnemen van hun ampt niet wel gekweten hadden, andere in hunne plaats aan te ſtellen.

Die van Deventer hadden een geſchil met de Stadt Zutphen over het houden der merkten. Ter nederlegging van dezen twiſt was eene daghvaardt beraamd, en hebben die van Deventer, beweerende dat hen ongelyk gedaan wierdt tegens den inhoudt der zoene, tuſſchen het Sticht en den Hertog van Gelre voortyts gemaakt, aan den Raadt dezer Stadt verzocht eenige uit den haren te willen ſchikken ter bywoning van die byeenkomſt. Welk verzoek de Utrechtſche Regeerders hebben ingewillicht, en enige leden van den Raadt naer Deventer afgezonden. De vriendſchap tuſſchen deze twee Steden herſtelt zynde, heeft de Raadt dezer Stadt door haren Geheimſchryver verzocht een affchrift van den brief, door den Hertog van Gelre aan de Stadt Deventer uitgelevert. Welke haar gegeven is in dezer voegen. „ Offi- „ cialis, Prepoſiti & Archidiaconi Daventrienſis „ Trajectenſis dioeceſis, univerſis & ſingulis pre- „ ſentes noſtras literas viſuris, ſeu audituris, ſa- „ lutem. Notum vobis facimus per preſentes, „ quod, die & hora infraſcriptis, coram nobis in „ Eccleſia ſancti Lebuini Daventrienſis dicte dioe- „ ceſis, in loco noſtro ſolito & conſueto pro „ tribunali ſedentibus, conſtitutus providus & „ diſcretus vir *Tyelmannus de Yslaria*, Sindicus & „ Secretarius venerabilium & circumſpectorum „ virorum Burgimagiſtrorum, Scabinorum & Con- „ ſulum civitatis Trajectenſis, ac ipſorum nomi- „ nibus, habens & tenens in ſuis manibus quan-

„ dam

" dam patentem literam, ſigillo unico illuſtris &
" generoſi Principis & domini *Adolphi* Ducis Gel-
" rie & Juliacenſis Comitisque Zutphanie, in ru-
" beo cera impreſſo, in cujus medio apparebant
" duo clipei, quorum quilibet habebat in ſe for-
" mam Leonis, in ejusque circumferentia ap-
" parebant hec verba, uti melius legi poterant,
" videlicet *ſigillum Adolphi Ducis Gelrie & Juli-*
" *acenſis, Comitis Zutphanienſis*, in preſſum fran-
" cum pendentem, ſigillatam, ſanam & inte-
" gram, non cancellatam, non viciatam, neque
" in aliqua ſui parte ſuſpectam, ſed omni prorſus
" vicio & ſuspicione carentem, ut apparuit. Ean-
" dem ibidem in medium exhibuit & preſentavit,
" tenorem, qui ſequitur, continentem. *Wy A-*
DOLPH, van der genade Godes Hertoghe van Gelre ende van Gulich, ende Grave van Zutphen, bekennen in deſen openen brieve, voer ons, onſe erven ende nacomelingen, dat wy, onſe erven, ende nacomelingen, willen laten blyven Burgermeiſters, Scepenen, Raedt, burgers ende ingeſetenen der Stadt van Deventer, by hoeren rechten, bezeten ende heircomen, gelyck Hertoch REINOLT van Gelre, onſe voervader zeliger gedachten hem zynen bezegelden brieff daer op gegeven heft, zonder enige gebreken, voer datum des briefs geſciet, op hem te holden. Oeck geloven wy hem onverbrechlic te halden ende te doen halden die zoene tuſſchen den lande van Gelre ende den Stichte van Utrecht gemaict, die onſe lieve Here ende vader Hertoch ARNOLT van Gelre &c. den Geſtichte bezegelt gegeven heft, zonder enigherhande argeliſt. Ende hebben des tot oirkonde onſen zeghell van onſer rechter wetenheit aen deſen brieff doen ende hyeten hangen. Gegeven in den jaer ons Heren duſent vier hondert

zes ende tſeſtich, des Vrydachs na den zonnendach Reminiſcere. „ Qua quidem litera preinſerta, ut „ prefertur, coram nobis ibidem exhibita & pre„ lecta, memoratus *Tyelmannus*, Sindicus & Se„ cretarius, quo ſupra nomine, nobis, quatenus „ hujusmodi literam tranſumere & publicare, „ ſeu tranſumi & publicare mandari, literasque „ noſtras deſuper, & ut eiſdem fides indubitata, „ ut originali, adhiberi valeat & debeat, decer„ nere, aliaque, prout in hujusmodi negocio ſo„ litum eſt & conſuetum, facere dignaremus, „ humiliter ſupplicavit.

„ Nos vero Officialis prefatus ſupplicationem „ dicti *Tyelmanni*, Sindici & Secretarii ante d„ cto nomine, utpote juſte & rationi conſone, „ favorabiliter inclinati, habita prius teſtium fi„ de dignorum relacione ſufficienti, quod ſigil„ lum, dicte litere appenſum, fuit verum & in„ dubitatum ſigillum illuſtris & generoſi Principis „ antedicti, prout inibi narrabatur & narratur, „ eandem preinſertam excopiari, tranſſumi, at„ que in publicam formam redigi mandavimus, „ Et quum per & poſt diligentem examinatio„ nem comparavimus literam originalem cum „ ſumpto, ſeu copia preinſerta, in omnibus ac „ de verbo ad unum concordare, idcirco auctoritate „ noſtra ordinaria decernimus hujusmodi ſumpti „ ſive copie talem & tantam fidem adhiberi de„ bere ubilibet locorum, in judicio & extra, qua„ lis & quanta dicte litere originali adhiberetur, „ ſi in medium exhiberetur. In quorum omnium „ & ſingulorum fidem & teſtimonium premiſſo„ rum, has noſtras literas, ſive preſens hoc pu„ blicum inſtrumentum exinde fieri, & per No„ tarium publicum ſubſcriptum ſubſcribi & pu-

„ bli-

" blicari mandavimus, noſtrique ſigilli majoris,
" quo ad cauſſas utimur, juſſimus & fecimus ap-
" penſione communiri. Datum & actum anno
" Domini M. quadringenteſimo ſexageſimo ſexto,
" indictione quartadecima, die Jovis tertiadecima
" menſe Marcii hora completorii vel quaſi, Pon-
" tificatus Sanctiſſimi in Chriſto Patris & Domini
" noſtri, Domini *Pauli*, providentia divina Pa-
" pe ſecundi, anno ſecundo, preſentibus ibidem
" diſcretis viris Domino *Hermanno Swarte* Pres-
" bytero, Vicario perpetuo in Eccleſia Sancti
" Lebuini predicta, *Philippo Johannis*, Secreta-
" rio oppidi Daventrienſis dicte Trajectenſis dio-
" eceſis, & *Arnoldo* filio *Wilhelmi*, nuncio civi-
" tatis Trajectenſis, teſtibus ad premiſſa vocatis
" ſpecialiter & rogatis.

" Et ego *Theodericus*, filius *Franconis de Steen-
" re*, Clericus Trajectenſis, publicus imperiali
" auctoritate Notarius, nec non Curie Daventri-
" enſis dicte Trajectenſis dioeceſis coram vene-
" rabili & circumſpecto viro Domino Officiali ejus-
" dem Curie cauſſarum & preſentis negocii ſcri-
" ba, quia pretacte litere productioni & exhibi-
" tioni, ſigilli recognitioni, transſumptioni, at-
" que decreto, omnibusque aliis & ſingulis, dum
" ſic, ut premittitur, fierent & agerentur, una
" cum prenominatis teſtibus preſens interfui, ea-
" que ſic fieri vidi & audivi, idcirco hoc preſens
" publicum inſtrumentum, ſive preſentes literas
" publicas de mandato ſepe dicti Domini Officia-
" lis exinde confeci, mea propria manu ſcrip-
" ſi, publicavi, & in hanc publicam formam re-
" degi, ſignoque & nomine meis ſolitis & con-
" ſuetis, una cum ejusdem Domini Officialis ſi-
" gilli majoris & oblongi antefate Curie ad cauſſas

" appenſione ſignavi. In fidem & teſtimonium " omnium ſingulorum premiſſorum rogatus & re- " quiſitus.

Aan *Huge Jansze*, borger dezer Stadt, die een huis timmerde aan het einde van het Raadthuis, is toegeſtaan balken in Stadts muuren te mogen brengen, onder zekere voorwaarden, vervat in dezen brief:

" Wy Borgermeiſteren, Scepenen, Raide en- " de gemeyne Oudermannen van den ouwen Rai- " de ende van den nywen der Stadt van Utrecht, " doen kondt allen luden, die dezen onſen brief " zellen zyen, of hoeren lezen, dat wy, wt zon- " derlinger gracien, gegont ende belieft hebben, " gonnen ende believen mit deſen onſen brieve " *Hughen Jansze* onſen borgher, dat hy in die " muer aen die zuytzyde van onzer Stadthuys zy- " ne balken van zynen huze, aen die zelve zyde " ghelegen, dat hy nu tymmert, enen halven " onſer Stadt backſtene dicke lecgen zel moigen, " die ten ewyghen dagen alzoe zellen moigen " blyven lecgen, zonder ancker doer die zelve " onſe muer te ſteken; mit vorwerden, dat hy " die muer van den zelven onſer Stadt huze zyn " erve lancg ſchoyen ende maken zel op zynen " coſt. Oick zynt voerwerde, dat *Hughe* voer- " ſcreve ene nywe goete lecgen zell tuſſchen die " voerſcreve muer, ende zynen huze, ende die " zel hy, ende zyne erfnamen ende nacomelin- " gen, oick ſtaende houden in raike, buten on- " ſer Stadt coſt ende ſchade, by alzoe dat die " voerſcreve muer allancx zyn erve daer van on- " beſchedicht blive ten ewighen daghen toe. alle " ding zonder argeliſt. Ende des toerkonde heb- " ben wy onſer Stadt zeghell aen dezen brief

" doen

" doen hanghen. Gegeven int jaer ons heren du-
" sent vier hondert sesse tseste, des manen-
" dachs op sinte Marcus dach.

Te dezer tydt is door de Capittelen van den Dom, Oudmunster, S. Jan en S. Marie, als gekoore scheidsmannen, uitspraak gedaan over het geschil, 't welk de Stadt van Utrecht hadde met het Capittel van S. Pieter, over zeker huis en erve, genaamt den Mosselberch, gelegen oostwaarts van de kerk van S. Pieter achter den Regenboog by de wal, van welke uitspraak ik dezen brief gevonden heb.

" Wy GHYSBERT VAN BREDERODEN,
" Domproest tUtrecht, ende wy Dekenen ende
" Capittelen ten *Doem*, tot *Oudemunster*, *sunte*
" *Jans* ende tot *sunte Marien* kercken tUtrecht,
" doen kont allen luden; Alsoe een wyltyts seker
" twisten, gebreken ende gescillen geweest syn
" tusschen den eersamen Heren, Deken ende Ca-
" pittel der kerken sunte Peters tUtrecht, op die
" ene, ende den eerbaeren ende wysen Borger-
" meysteren, Scepenen ende gemeynen Raedt der
" Stat van Utrecht, voer hem, ende die gemey-
" ne Stadt van Utrecht voerscreve, rurende van
" eenre hofstat mit horen toebehoren; geheyten
" den *Mosschelbeerch*, gelegen binnen der voer-
" screve Stat van Utrecht, oestwaerts van der
" kercke sunte Peters voerscreve, after den Re-
" genboge by der Stat mueren voernoemt, daer
" *Lysbert Herberens* weduwe *Over die Vecht* bo-
" ven, en der Heren stege van sunte Peters voer-
" screve beneden naest gelegen zyn. Welke hof-
" stede die Heren Deken ende Capittel van sunte
" Peters voerscreve in pacht gegeven hebben e-
" nen Priester, geheyten Meyster *Ewout*, ewich

" Vicarius der kerken ten Doem voerſcreve, op
" die ander ſyden; daer van die voerſcreve par-
" tyen, mit gueden voerſien ende waal beraden,
" aen beiden zyden alle hoer geſcillen, twiſt,
" gebreke ende twydracht, gelyc ende al, in
" ende aen ons geheert, ende in die wtſpraec van
" ons geſtelt, ende hem daer toe ſubmitteert heb-
" ben, op die peyne ende verbeurniſſe van twe
" hondert goede gouden nobelen van gerechter
" munten des Conincx van Engelant, die voer da-
" tum sbriefs geſlagen ſyn, of die weerde daer
" voer an anderen goeden ganckachtige payment
" te verbueren, die ghene, die deſe onſe wt-
" ſpraeck niet en hielde, gelyc tcompromiſſe daer
" van, voer Notario ende tugen openbaerlic daer
" toe geroepen gemaict, dat inholt ende dat be-
" grypt. Ende want wy node enige onmynne
" ofte twydracht tuſſchen den voergenoemden
" partyen ſien zouden, indien wy dat verhueden,
" ende mit gevuegen neder leggen conden, ende
" oec ons wel gebuerlic is ruſt ende vrede ende
" eendrachticheit te maken over all, daer wy
" connen ende mogen, ende byſonder tuſſchen
" den ghenen, die dat aen ons verſueken ende
" begeren; ſoe iſt, dat wy, hebbende alle die
" gebreken, twiſten, geſcillen ende twydrachten
" voerſcreve, mit allen tgunt die partyen voer-
" genoemt aen beyden zyden daer op hebben wil-
" len ſeggen, wael doerſien ende overwogen,
" tvoerſeyde geblyf aengenomen hebben, ende
" aennemen, ende daer op onſe wtſpraeck ende
" ſeggen doer een minlick geſcheyt doen wtſpre-
" ken, ſeggen ende verclaren in der manyeren
" hier na beſcreven.

" In den yerſten ſoe ſullen die Heren Deken

" en-

" ende Capittel der kerke ſunte Peters voerge-
" noemt, ende hare nacomelingen, altyt die voer-
" genoemde hofſtede mit allen hoer toebehoe-
" ren, alſoe groot ende alſoe cleyn als die is,
" ende in haren bepalinge voerſcreve ſtaet, ruſte-
" lic ende vredelic hebben, ende tot horen ſchoen-
" ſte gebruken, off verpachten, ende hoeren
" vryen wille daer mede doen, ſonder yemants
" wederſeggen; behoudelic dat die ſtraet of ſtege,
" die noertwaert aen die voerſcreve hofſtat gele-
" gen is, in alſulker breetheit ende wytheit we-
" ſen ende blyven ſal, als laetſte van wegen des
" Raets van Utrecht voergenoemt, in tegenwor-
" dicheit *Eerſt van Drakenborch* Borgermeyſter,
" ende *Henric van Nyevelt*, overſte Oudermans
" der Stat van Utrecht voerſcreve, mitten Gede-
" puteerden der Kerken ſunte Peters voerge-
" noemt, mit ter lynden gemeten, ende getogen
" was; te weten dat die voergenoemde ſtraet of
" ſtege, an dat weſt ende ter graft waert, breet
" ofte wyt weſen ſal vyf ende twintich ſtalven
" voet, ende die ſelve ſtraet ſal te midwegen
" breet ofte wyt weſen twintich voet, ende oec
" ſal die ſelve ſtraet aen dat oeſteynde after die
" Stat mueren waert breet of wyt weſen vyf ende
" dertich voet, ende niet meer.

" Hier mede ſcil men alle twiſten, geſcelen,
" gebreken ende twydrachten tuſſchen den He-
" ren Deken ende Capittel der kerke ſunte Peters
" voerſcreve, ende den Borgermeyſteren, Sce-
" penen ende gemeyn Raet der Stat van Utrecht
" voergenoemt, voer hem ende voer haer naco-
" melingen, op beyden ſyden onderlinge te vre-
" den, ende gueder vrunde weſen, ſouder enige
" vorder aenſpraeck, opſeggen ofte moyeniſſe,

" die

" die een op den anderen te houden, of te hebben, in eniger wys, ofte manieren. Ende " deſe onſe wtſpraeck, mit allen punten ende " voerwaerden daer inne begrepen, zullen die " partyen voergenoemt aen beyden zyden houden ende voldoen, ende tot genen tiden gebreken, op die pene ende verboerniſſe van twe " hondert Engelſche nobelen voerſcreve te verbueren, ſo dicke ende menichwerve daer tegen " gedaen worde, die een helft tot behoef der Cameren des ſtoels van Romen, ende die ander " helfte tot behoef der fabriker van den kercken then Doem, tot Oudemunſter, tot ſunte Jan, " tot ſunte Marien voergenoemt, behoudelic ons " altyt de verclaringe van elken geſcillen ofte " twivelingen, die tuſſchen die voerſcreve partyen in deſe onſe wtſpraec tot eniger tyt comen, ofte ghebueren, mochten, onder die pene ende verbuerniſſe voerſcreve.

" Ghedaen in den groten Capittelhuſe der kerken ten Doem voergenoemt, in tegenwoerdicheyt van beyden partyen voerſcreve, daer by " over ende aen waren, als tughen daer toe geroepen, Heren *Dirck Marborch* Prieſter, ewich " Vicarius in den Doem voergenoemt, *Tielman van Usler*, Secretarius der Stat van Utrecht " voergenoemt: *Peters Willemsze*, Roydrager in " der kerken ten Doem voerſcreve, ende Meyſter *Johan die Vlieger*, Notarius der Capittelen " voerſcreve, mit meer ander gueder luden. Ende deſe brieve ſyn twe alleens ſprekende, daer " die Heren Deken ende Capittel der kerken van " ſunte Peters voerſcreve, ende die Raet der " Stat van Utrecht voergenoemt, elcx enen brief " van ons of ontfangen hebben. In orconden van

" de-

" deſen, hebben wy GHYSBRECHT voerge-
" noemt onſe ſegel, ende wy Deken ende Capit-
" tel ten Doem, tot Oudemunſter, tot ſunte Jo-
" hans, ende tot ſunte Marien kercken tUtrecht
" voerſcreve onſer Capittulen ſegelen aen deſen
" onſen brief doen hangen, int jaer ons Heren
" duſent vier hondert ſes ende tſeſtich, op ten
" twintichſten dach in der maent van Merte.

De koophandel in de Stadt Utrecht door toedoen der Engelſche kooplieden merkelyk toenemende, heeft de Regeering niet alleen hun vrygeley verlengt voor een jaar; maar zelfs aan alle, die met hen handel dreven, den toegang tot de Stadt open geſtelt, en noch andere voordeelen aan de Engelſche handelaars toegeſtaan, welke vervat zyn in dezen brieff:

" Wy Borgermeiſteren, Scepenen, Raide en-
" de ghemeyne Oudermannen van den ouden Rai-
" de, ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
" maken kondt allen luden, dat wy mit rypen be-
" raide eendrachtich, om nutſcap, oerber ende
" profyt onſer Stadt, borgers ende onderſaten,
" ende vorderniſſe der ghemeyne comanſcap, een
" vry, vaſt, zeker gheleyde ghegont ende ghe-
" geven hebben, gonnen ende gheven mit dezen
" onſe brieve, den eerſame, wyze *Willem Cap-*
" *torn* Governoer, ende den coepluden van der
" nacyen van Engelant, mit hoeren liven, gue-
" den ende comanſcappen binnen onſe Stadt en-
" de Stat vryheyde veylich te mogen comen, en-
" de vry vercopen ende copen, leggen, blyven
" ende weer van heen gaen, mit hoeren lyven,
" gueden ende comanſcappen, alzoe dicke, alſt
" hem ghelieven ſal. Ende oick allen anderen
" coepluden, die mit den voerſcreve coepluden

" van

" van Engelant comanſcap plegen te doen, ende " hyr na doen zellen, alhyr mit hoeren lyven, " gueden ende comanſcappen te moigen comen, " wezen ende blyven, ende van heen ſcheyden, " Welck gheleyde nu rechtevoert op huden da- " tum des ons briefs ingaen zel, ende gaet in, " duerende een jaer lancg naiſtcomende, ende den " leſten dach al, wtgenomen die ons gnedichs " Heren van Utrecht, of onſe Stat, vyande, of " ballinghe, of voervluchtich zyn, of die van " koeren of van broicken wt onſer Stadt zyn.

" Item en zelmen ghenen van den zelven coep- " luden, noch hoere guede, noch comanſcappen, " beletten noch arreſtieren om enighen roef ofte " ſcade, die voer dezer tyt ghedaen heeft ghe- " weeſt, of hyr na vallen moigen, den tyt des " voerſcreven gheleyts duerende, aen enyghen wt " den Gheſtichte van Utrecht, of anders by enyg- " hen rovers, of lueden van oerloghe vanEngelant.

" Item zellen die voerſcreve coeplude moigen " vergaderen alzoe dicke, alſt hem ghelieven ſal, " ende rait houden, ordinancyen ende Statuten " maken op alle coeplude van Engelant, ende op " hoere gueden, ende alzulke als rebellen, ende " niet onderdanich en zyn, corrigieren by hoe- " ren Overſten, allen twyſten, geſchelen ende " queſtyen tuſſchen hem vallende determineren " ende eynden, behoudeliken ons zulke zaken, " als gaen aen lyff ende lytt. (1)

" Item zellen die zelve coepluden van Enge- " lant te werke moigen ſtellen haaren pynres en- " de arbeyders, om hoere pachten op te ſlaen, " tontbynden ende weder te maken, ende oick " hoe-

(1) Dat is lidt.

„ hoere ployers van bynnen laken om hoeren lyn-
„ rewaet te vouwen, zonder enich letzel of ver-
„ bot contrary van ons.

„ Item en zellen ghene Makelaers mit hemlu-
„ den te doen hebben anders, dan gheordyniert
„ ende ghedeputiert zellen werden by den Over-
„ ſten ende gedeputierden van den coepluden
„ van Engelant, ende die zellen eenen eedt doen
„ ende zweren guet ende ghetrouwe te zyn tus-
„ ſchen coepman ende coepman.

„ Item zellen die voerſcreve coeplude van En-
„ gelant van elken laken, dat zy bynnen onſer
„ Stadt vercopen, der zelve onſer Stadt te zyſe
„ gheven enen oert van enen ſtuver. Ende die
„ ſlaken van hem copen zellen oick gheven van
„ elken laken te zyſe enen oert van enen ſtuver.

„ Ende want wy Borgermeiſteren, Scepenen,
„ Raide ende ghemeyne Oudermannen voerſcre-
„ ve, alle punten voerſcreve, ende elk byſonder,
„ den voerſcreven Governoer ende coepluden
„ volcomelick houden, ende ghehouden hebben
„ willen zonder argeliſt, zoe hebben wy des
„ toerkonde onſer Stadt zeghell aen deſen brief
„ doen hanghen. Gegeven int jaer ons Heren
„ MCCCCLXVI. op alre heilyghen avont.

Frederik Utenham en zyn zoon niet voldoende aan het vonnis voorleede jaar geveld, zyn meer dan een jaar opgeſloten op de Katryne poort gebleven, tot dat zy een middel gevonden hebben om in vryheit te geraken, zynde door hulp van enen *Jan de Brabander* en twee vrouwsperſonen, *Met en Merry* genaamt, uit hunne gevangenis gebroken en ontvlucht. De Raadt van Utrecht heeft deeze drie, welke hen byſtandig geweeſt waren in het ontkomen, voor eeuwig gebannen, en *Frederik Utenham* en zynen

nen zoon hun leven lang de Stadt verboden, en des Vrydaghs na translatio Martini opentlyk ter klokke hun banvonnis doen afkondigen, en een iegelik doen verbieden den gemelden vader en zoon, wyf of kinderen, hulpe of byſtandt te doen in het gebruiken van de erven, goeden, thinſen, gerechten, en koorn, die zy geweldelyk van de Heeren van Oudmunſter, van S. Marie, van S. Paulus, en van de borgeren en onderzaten, zoo geeſtelyk als weereldlyk, hadden ontnomen, op verbeurte van het leven.

In des Cameraars rekeninge vinde ik aangetekent, dat de Biſſchop in dit jaar naar Overyſſel reizende, door eenige Schutten van Utrecht geleit is tot op de Veluwe.

1467.

In den jare 1467. zyn tot de Stadts Regeering verkooren

Schepenen.

Jan van Hamerſteyn.
Jacob Proys. voer hem Jan van Rynes van Baer.
Eerſt van Amerongen, Borgermeeſter.
Adriaen van Ryn.
Eerſt van Drakenborch.
Florys van Pallaes.
Jonge Henric van Ghent.
Gerit van Ryn, Zoudensze.
Jan die Coning.
Henric van der A.
Herbern van Ryn.
Arnt Rwſch.

Ra-

Raden.

Rolof van Nyevelt.
Evert die Jonge.
Henric Spycker.
Elyas van Catwyck.
Willem Jansze die Brouwer.
Meyſter Folpart van Amerongen.
Gherit Beerntsze.
Beernt van Everdingen.
Jan van Tyel.
Willem van Steenre, Borgermeeſter.
Ghysbert van Hamelenberch.
Dyrck Claesze.
Matheus Ghysbertsze.
Jacob Egbertsze.
Wilger Jacobsze.
Jacob van Laer.
Wouter die Jonge.
Elyas van Oerde.
Gerit van Ryn Geritsze.
Egbert Rutgersze.
Hubert van Blochoven.
Aelbert van Ryn.
Sweder van Denemarken. (1)
Wouter van der Eem.

Oudermannen.

Jan Foyt. } Wantſniders.
Lambert Bevelant. }

Ja-

(1) Van dezen vinde ik aangeteikent des maandaghs na Ponciani 1468. *Zweder van Denemarken heeft zyn Raitſcap opgezeyt, zoe hy brieve thoende, dat hy des Domproiſt rait ende dyenre gheworde was, ende zynen eede daer op gedaen hadde.*

Jacob Jacobsze. } Sniders.
Arnt Bor. }

Jan van Lantscroen. } Backers.
Gherit Voet. }

Tyman Hackert. } Molenaers.
Henric Stevensze. }

Ghysbert Godertsze. } Linnewevers.
Jan Woutersze. }

Willem van Lochorst. } Brouwers.
Herman Claesze. }

Jan van Amerongen. } Viscopers.
Claes Heer. }

Jan Smael. } Louwers.
Aelbert Aelbertsze. }

Willem Steen. } Wollewevers.
Jan Petersze. }

Gherit van Zulen. } Marsluden.
Jan van Lewen. }

Jan Jacobsze van Lichtenberch. } Botterluden.
Claes van Valkendael. }

Jacob Henricxze. } Cordewaniers.
Wouter Gheritsze. }

Jan Robbertsze. } Oudecordewaniers.
Jan van Lent. }

Huge van Maersen. } Corencopers.
Aetzart uten Ham. }

Dyrck Block. } Oudewantsniders.
Werner Jansze. }

Korstgen Geritsze. } Steenbickers.
Jan Wernersze. }

Willem Foyt.
Gherit uten Leen, Overste Ouderman. } Graeuwerkers.

Jan Mont. } Ryemsniders.
GhysbertHoet. }

Ste-

Steven van Zulen.
Willem Willemsze, Stoeldryer. } Bylhouwers.
Henric van Nyevelt.
Jan van der Haer, Overſte Ouderman. } Smeden.
Henric die Haze.
Jan Ponciaensze. } Zadelaers.

Op het einde van het vorige jaar is *Karel*, Grave van Charlois, zoon van Hertog *Philips* in Holland gekomen, en verbleven tot Vaſtenavondt. In dien tuſſchentydt zyn Biſſchop *David* en beide de Heeren van *Brederode* aan zyn Hof gekomen, om hem te begroeten. (1)

Heda verhaald in het leven van Biſſchop David, dat *Jacob* en *Beernt Proeys* met noch vyf andere uit de Stadt zyn gezet, en tekent de Heer Buchel op denzelven aan, dat 'er niet aan zeven, maar aan acht de Stadt ontzeit is. In het daghelyks Raadtboek wordt 'er geene melding van gemaakt, maar in het Buurſpraakboek des Woensdaghs na Invocavit leeze ik deeze woorden: *Want JACOB PROYS, BERNT PROYS JACOBS ZOEN, BEERNT PROYS AELBERTS ZOEN,* (2) *JAN AERNT PROYS ZOEN,* (3) *BEERNT*

(1) Ziet Gouthoeven Chron. bladz. 479.

(2) Dezen is nevens *Beernt Proeys* in het jaar 1470. het borgerſchap weergegeven, en hy is naderhand in den jare 1472. 1474. en 1477. wederom tot Schepen aangeſtelt.

(3) Hy was in het jaar 1460. tot Schepenclerk aangeſtelt, welk ampt, hem thans ontnomen, opentlyk te dezer tydt verkocht is. *Jacob* en *Beernt Proeys* hebben naderhant in den jare 1469. in handen der Borgermeeſteren te Seyſt corvede gedaan, en is hen, nevens de anderen, die nevens hen verdreven waren, in dat zelve jaar des woensdaghs na Georgii toegeſtaan op een myl na by de Stadt te komen, en ten opzicht van *Jacob Proys* ſtaat des dingsdags na Marie Hemelvaart aangetekent, dat hy *gene vordere gracy om ten anderen ty-*

BEERNT Heren BEERNT ZOEN, ZWEDER HENRIC LOURENS ZOEN, GHYSBERT TAETS en HENRIC VAN ABCOUDE aánloop ende vergaderinge gemaeckt hadden, daer van grote bloetſtortinge ende twydracht binnen onſer Stat geſcepen was te comen, waer dat by der gratie Goods niet verhuedt geworden; daerom verbiet hem die Raet out ende nywe onſe Stat, ende ſy ſellen weſen ende bliven int Overſtichte van Utrecht, dat men Overyſſel hiet, ende niet naere onſer Stat komen op hoer liven, tot goetduncken ons Raets, out ende nywe.

Ende want JAN SCHENKEL vele luyſteringe ende raets ghehadt heeft, daerom onſe Stat in groten verdriet ende moeniſſe had mogen komen, daerom &c.

Hier uit blykt dat 'er aan negen de Stadt verboden is.

In dit zelve jaar is des vrydaghs na Lamberti van het Raadthuis afgelezen, dat niemand der borgeren of onderzaten met *Jan Proeys* Domdeken, (1) en *Roelof Proeys* Canonik ten Dom zoude eten of drinken, dan by toeſtemming der Stadts Overſten, en dat de geene, welke dit verbodt niet opvolgde, vyf jaren uit de Stadt zoude zyn.

De reden, welke de voorgenoemde perſoonen bewogen heeft tot dezen oploop, noch de wyze of

den in te komen begeren zal. en is hy ook in den jare 1470, in welke alle de ballingen weer in kwamen, uitgezondert.

(1) Deze is naderhant in den jare 1471. van zyne Decanie door Biſſchop *David* ontzet, hebbende zyn opvolger *Ludolph van Veen* hem jaarlyks uitgekeert vier hondert zes en vyftig guldens tot zynen doodt toe, welke voorgevallen is den XIX December 1482. Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkel. Oudh. bladz. LXV en LXVI.

of plaats, op welke zy deze onbehoorlyke vergadering gemaakt hebben, wordt niet vermeld. Het is waarschynelyk, dat de Bisschop deze verdrifte zal hebben uitgewerkt, en dat de Heeren van Brederode, die veel gezag in deze Stadt hadden, in dezelve op het sterk aanhouden van den Bisschop, wiens ieverige tegenstanders de *Proeysen* altydt geweest waren, door al te veel toegevenheit hebben bewilligt. Om dit te denken geeft my aanleiding het geen ik leeze by Jan van Leyden in het leeven der Heeren van Brederode (1) dat de Bisschop met die Heeren raadt gehouden hadde van den *quaden regiment van Utrecht*, en verhaald die Schryver verscheide gevallen, in welke de Heeren van *Brederode* getoond hebben hunne inschikkelykheit, om Bisschop *David* te verzekeren van hunne trouw. Deze gemakkelykheit, door welke zy ontbloot wierden van waare aanhangeren aan hunne belangens, begunstigde zeer den toeleg, welke de looze Bisschop hadde, om eerstdaaghs zynen ouden wrok tegens de Heeren van Brederode ter uitvoer te brengen. En heeft de uitkomst geleerd, dat geene diensten, hoe getrouw en oprecht ze waaren, den Bisschop hebben overreedt, om af te leggen den onverzoenlyken haat, welke hy tegens hen hadde opgevat, maar dat hy maar gewacht heeft naer bekwame gelegenheit, om zyne wraakgierigheit werkstellig te maken.

In dit jaar heeft de Pestziekte in de Stadt Utrecht veele menschen in het graf gebracht. Ik vinde niet, dat 'er andere zorg tegens deszelfs voortgang gebruikt is, dan dat 'er gelast is uit de hui-

(1) By Matthaeus tom. II Analect. p. 366 en 367.

huizen, in welke iemand aan die ziekte was overleden, een witte lap van linnen laken ter lengte van eene halve elle zes weken lang uit te steken, by eene keur van vyf en twintig ponden: en dat niemand zoude mogen uit de Stadt gaan, op verbeurte van twee jaren uit dezelve te verblyven, en nimmermeer in den Raadt te worden verkoren; en dat alle, welke uit de Stadt waren, binnen acht dagen weer in dezelve zouden komen en verblyven.

Door de overstroming en doorbraak van den Spakenburger Zeedyk by Bunschoten op S Gallen dagh is veele schade veroorzaakt, en zyn'er verschillen gereezen onder de ingelanden over het herstellen van den zelven. En, dewyl de voornaamste, gehouden tot het in staat stellen van den dyk, borgeren en inwooners van *Amersfoort* en *Bunschoten* waren, hebben die Steden de zaak verbleven aan enige zegsluiden, en heeft de Stadt Utrecht, voor haare borgeren en ingezetenen, welke onder dien dyk beland zyn, verklaard zich daar mede te voegen. Ook heeft de Bisschop in deze wyze, om alle geschillen te vereffenen, en voor het toekomende eenen vasten voet te beramen, op welke die dyk zoude bezorgt worden, bewilligt. Deeze gekoore zegsluiden hebben hunne uitspraak gedaan, welke, en de brieven hier toe behorende, gelezen konnen worden in het Utrechtsch Placaatboek. (1)

De Regeerders der Stadt Utrecht hebben de kluis onder de Borchbrug aan *Dirk Woutman* in erfpacht gegeven, en hem dezen brief overhandigt: " Wy

(1) Utr. Placaatb. II deel bladz. 51 en volg. ziet ook Matth. de Nobilit. p. 819.

" Wy Borgermeisters, Scepenen ende Raide
" der Stadt van Utrecht maken kondt allen luden,
" dat wy ghegont ende ghegheven hebben, ghon-
" nen ende gheven, mit dezen onzen brieve *Dyrck*
" *van Moutwyck*, onsen borger, in enen jaerlix-
" en pacht ene cleyne cluze, gelege aen die zuit-
" zyde van der Borchbrugge bynnen onser Stadt,
" daer dat hoeft, daer mede men die stenen wter
" graften nu opwynt, naist gelegen is, alle jaer
" om 11 ponden onser Stadt pay, te betalen die
" ene helfte op ten heilighen Paischdach naistco-
" mende, ende dander helfte op sint Victoers
" dach daer naistvolgende, ende zoe voert jaer-
" licx; mit vorwerden, tot wat tyden wy ofte
" onse nacomelingen der voerscreve Cluze tot on-
" ser voerscreve Stadt behoef te doen moigen
" hebben, dat wy, of onse nacomelingen voer-
" screve, die zelve Cluze dan vry weder aenvan-
" gen ende bezigen zellen moigen, onbecront
" van *Dyrck* voerscreve, of zynen erfnamen,
" zonder argelist. Des toerkonde hebben wy on-
" ser Stadt signet, twelck wy dagelicx gebru-
" ken, aen dezen brief doen hangen. Gegeven
" int jaer ons Heren MCCCCLXVII op sinte Agnie-
" ten avont.

Aan den zelven *Dirk Woutman* is ter dezer tydt deze Schuldbrief gegeven.

" Wy Borgermeisters, Scepenen, Raide ende
" ghemeyne Oudermannen van den ouden Raide
" ende van den nywen der Stadt van Utrecht,
" doen kondt allen luden, leyen ende bekennen
" mit dezen onzen brieve, schuldich te wezen
" *Dyrck Woutman* onsen borger, van gherechter
" wittachtiger scout, als van gheleenden ghelde,
" vyff hondert vyff ende tachtich Rynsche gul-

" den ende achte ſtuvers, twintich ſtuvers voer
" elken gulden gherekent, die hy, als onſer Stadt
" Cameraer, ons, in onſer Stadt nutſcap ende oer-
" ber, verleyt ende betailt hevet. Welke vyff
" hondert vyff ende tachtich Rynſche gulden en-
" de achte ſtuivers wy van onſer Stadt weghen
" geloift hebben, ende geloven, mit dezen on-
" zen brieve, te betalen, ende weder te doen
" geven by onſer Stadt leghe Cameraer in der tyt
" wezende, *Dyrck* voergenoemt, of zynen erf-
" namen, gebraick zyns, of den houder des
" briefs mit zynen wille, bynnen jaers naiſtco-
" mende. te weten, dat ene vierendeel op ten
" dach, dat men onſer Stadt ſyſen vercopen zell
" van den anderen drien maenden nu naiſtco-
" mende; ende tander vierendeel op ten dach,
" datmen onſer Stadt ſyſen vercopen zell van den
" derden drien maenden daer naiſtvolgende: dat
" derde vierendeel op ten dach, dat men onſer
" Stadt ſyſen vercopen zell van den leſten vier
" maenden, ende tleſte vierendeel op onſer lie-
" ver vrouwen dach te Lichtmiſſe in den jare
" achtenſeſtich naiſtcomende, off binnen vierty-
" en daghen na elken termyn voerſcreve onbe-
" grepen. mit vorwerden, dat *Dyrck* voerſcreve,
" off zyne erfnamen, off den houder des briefs,
" mit zyne wille enighe onſer Stadt ſyſen copen
" zellen moigen ende die voerſcreve ſomme gelts,
" die hem dan ontbrake, daer aen corten, zon-
" der enich wederzeggen van ons, of onſen Ca-
" meraer.

" Waert oick zake, dat *Dyrck* voerſcreve, of
" zyne erfnamen, of den houder des briefs mit
" zynen wille, niet betailt en worden op elken ter-
" myn voerſcreven, als dan moigen zy die ghel-

" den

" den opboeren ende ontfangen tot hoeren ſom-
" men toe van enighen onſer Stadt Sysmeiſteren,
" oick onbecroent van ons, of onſe voerſcreve
" Cameraer.

" Oick waert zake dat enich ghebreek ghe-
" viele in der betalinghe der voerſcreve gelden,
" ende *Dyrck*, of zyne erfnamen, of die houder
" des briefs mit zynen wille, daer enigen hynder,
" of coſt om leden, ofte deden, den geloven wy
" hem oick weder wt te reyken ende te betalen,
" ghelyc den hooftgelde, zonder argeliſt En-
" de hebben wy des toerkonde onſer Stadt zegel
" aen dezen brief doen hangen. Gegeven int
" jaer ons Heren duſent vier hondert zeven en-
" de tſeſtich, des donredages na ſunte Pouwels
" dach converſio.

In het dorp van Weſtbroek was te dezer tydt maar eene Capel, welke zommige tot een Kerſpelkerk wilden maken, zekerlyk niet zonder kennis van den Biſſchop, dewyl zulks zonder zyne toeſtemming niet mocht geſchieden. En dewyl hierdoor de Kerk van S. Jacob te Utrecht zoude benadeeld worden, heeft de Raadt ter ſtuiting van dit werk, des donderdaghs na Victoris dit beſluit genomen. *Overdroegen die Raide out ende nywe, dat zy mit rechten kieren willen dat men ghene kerſpelkerke tymmeren noch maken en ſel in den Weſtbroeck. Ende waer yemant van onſe borgeren ofte onderſaten, gheeſtlick ofte weerlick, of yemant anders, dyet byer en boven vervolchde ene kerſpelkerke aldaer te zetten, die zoude ewelick wt onzer Stat wezen, ende ene mile van der Stat bliven op zyn lyff. Ende die Kerckmeyſters van den Capellen in Weſtbroeck en ſellen oick after deſe tyt voert niet gaen bidden in der Capellen, off anders mitten bort-*

gen, dan tot behoeff der kerke tſinte Jacob binnen onſe Stadt, by den koer, als voerſcreven ſtaet.

Uit deze overdracht kan men opmaken dat de Capel van Weſtbroek behoord heeft onder de kerſpelkerk van S. Jacob binnen deze Stadt.

De Stadt Utrecht heeft in dit jaar eenig landt buiten de Weerdpoort, op welke nieuwe Steenovens gezet zyn, in erfpacht gekregen van het Capittel van den Dom. Van deze erfpacht heb ik dezen brief gevonden.

" Nos ERNESTUS DE AMERONGEN, " WILHELMUS DE STEENRE, Burgimagi- " ſtri, JOHANNES VAN DER HAER & " GERARDUS UTEN LEEN Supraſeniores po- " puli, nec non JACOBUS DE AMERONGEN " filius Jacobi, Camerarius civitatis Trajecten- " ſis, univerſis & ſingulis preſentes literas inſpe- " cturis, ſeu legi audituris, facimus manifeſtum, " quod nos ex parte totius Conſulatus civitatis " noſtre predicte, de conſilio, conſenſu & aucto- " ritate reverendi in Chriſto Patris & Domini no- " ſtri gracioſi, Domini *David de Burgundia*, " Epiſcopi Trajectenſis, propter evidentem & " neceſſariam utilitatem civitatis noſtre predicte, " titulo locationis recepimus, & per preſentes re- " cipimus a venerabilibus ac circumſpectis viris " Dominis Decano & Capitulo Eccleſie Trajecten- " ſis tres terrarum fertellas ad altare Sancte Ma- " rie Magdalene, in Capella ſancti Stephani in " dicta Eccleſia Trajectenſi fundatum ac dotatum, " cujus poſſeſſor ſive rector Dominus *Johannes de* " *Schoenouwen* Presbyter pro preſenti exiſtit, ſpe- " ctantes & pertinentes, nec non aliam ad ipſos " Dominos Decanum & Capitulum predictos ſpe- " ctantem & pertinentem, ſub limitibus Paro- " chie

" chie Sancti Jacobi Trajectenſis ſituatam *op ter Stat Weyde*, inter terram *Jacobi Pots* Camera-
" rii civitatis Trajectenſis a parte ſuperiori, &
" terram *Wilhelmi* filii *Jacobi die Wit*, die Sys-
" meyſter, a parte inferiori, in pactum perpe-
" tuum ſeu hereditarium poſſidendas: videlicet
" dictas tres fertellas, ad prefatum altare, ſic ut
" premittitur, ſpectantes, pro annua penſione
" ſedecim ſcudatorum aureorum antiquorum mo-
" nete regie Francie, aut vero valore equivalen-
" ti in moneta, juxta ordinationem & impoſiti-
" onem Eccleſiarum Trajectenſium in dicta noſtra
" civitate Trajectenſi ſolvi conſueta, prenomina-
" to Domino *Johanni de Schoenouwen*, ſupradicti
" altaris Rectori, aut ipſius in poſſeſſionem dicti
" altaris ſucceſſori pro tempore exiſtenti. Et ali-
" am fertellam, ad Eccleſiam Trajectenſem pre-
" dictam, ut premittitur, ſpectantem, pro annua
" penſione ſex ſimilium ſcudatorum iisdem Do-
" minis Decano & Capitulo predictis, ſeu ipſo-
" rum minori Camerario pro tempore exiſtenti in
" dicta Eccleſia Trajectenſi, noſtris, & ſucceſſo-
" rum noſtorum pro tempore exiſtentium, pro-
" priis laboribus, periculis & expenſis, in pecu-
" nia libera, ſine omni diminucione, deductio-
" ne, compenſatione, defenſione, vel exceptio-
" ne peſtilentie, ſterilitatis, hoſtilitatis, invaſi-
" onis, inundationis aquarum, exactionis, vel cu-
" juscumque alterius, etiam caſus fortuiti even-
" tus, infra quindenam poſt feſtum nativitatis
" Chriſti ſingulis annis perſolvenda, & ſic de-
" inceps ſingulis annis in perpetuum, ſub hac
" conditione: quod ſi nos Burgimagiſtri, Supraſe-
" niores & Camerarius praedicti, aut alii Burgi-
" magiſtri, Supraſeniores & Camerarii in Conſu-
" la-

„ latu civitatis noſtre Trajectenſis predicte ſucces-
„ ſores pro tempore exiſtentes, dictas penſiones,
„ ſeu annuos reditus, ſingulis annis in termino
„ predicto integraliter non ſolverimus, etiam non
„ requiſiti, extunc eorum nos Burgimagiſtri, Su-
„ praſeniores & Camerarius, pro nunc exiſtentes,
„ & noſtri ſucceſſores pro tempore in futurum,
„ ut premittitur, exiſtentes, eſſemus excommu-
„ nicationis ſententia innodati; quam excommu-
„ nicationis ſententiam dictus Dominus noſter
„ Epiſcopus in eventum hujusmodi, ut extunc de
„ conſenſu noſtro, auctoritate ſua ordinaria, ca-
„ nonica monitione premiſſa, in nos, & noſtrum
„ quemlibet, tulit & promulgavit, quousque red-
„ ditus hujusmodi cum intereſſe retardationis ſo-
„ lutione ſolviſſemus. (1) Et caſu, quo dicte ter-
„ rarum fertelle ullo umquam tempore ex quibus-
„ cumque cauſis ſteriles ſive inutiles efficerentur,
„ aut effoderentur, ſeu totaliter annihilarentur,
„ nihilominus tum annuos redditus hujusmodi
„ cum intereſſe retardationis ſolutionis eorun-
„ dem, ſub penis & cenſuris ſupra & infraſcrip-
„ tis, integros ſolvemus cum effectu. Ad quo-
„ rum tam reddituum, quam intereſſe exactio-
„ nem, nos, & ſucceſſores noſtros prefatos, &
„ dictas quatuor terrarum fertellas, aliaque om-
„ nia & ſingula bona noſtra mobilia & immobi-
„ lia, jurisdictioni temporali & ſpirituali Domi-
„ ni noſtri Epiſcopi Trajectenſis, & ſui Officia-
„ lis, qui pro tempore fuerint, ſubjicimus, &
„ omnia & ſingula, in preſenti noſtra litera con-
„ tenta & deſcripta, ſic eſſe facta & geſta, prout
„ hic

(1) Deze woorden uit dezen brief haald de Heer Matthaeus aan lib. 11 de Nobilit. cap. 21. p. 385.

„ hic ſunt ſcripta, coram eodem Domino noſtro
„ Epiſcopo, tanquam in figura judicii pro nobis,
„ & noſtris in dicto Conſulatu ſucceſſoribus, ju-
„ dicialiter recognovimus & recognoſcimus per
„ preſentes, ut ex dictis terris, & aliis bonis no-
„ ſtris prefatis, ſine cauſe cognitione, dicto Do-
„ mino *Johanni de Scoenouwen*, prenominati Al-
„ taris poſſeſſori, & ſuis in hujusmodi Altaris pos-
„ ſeſſione ſucceſſoribus, eisdemque Dominis De-
„ cano & Capitulo, ſeu ipſorum minori Camera-
„ rio, pro tempore exiſtenti, de hujusmodi red-
„ ditibus & intereſſe manu militari judicio ſuo mi-
„ litari ſatisfaciat & expendat, & nihilominus ad
„ ſatisfaciendum per cenſuram eccleſiaſticam nos
„ & noſtros ſucceſſores compellat. Et, quo ad
„ premiſſa & ea contingentia, ex certa noſtra ſci-
„ entia renuntiamus omnibus & ſingulis excepti-
„ onibus doli mali, vis, metus, fraudis, erroris,
„ occaſionis, ſic non contractus, vel rei ſic non
„ geſte, aliter fuiſſe dictum, geſtum, ſeu reci-
„ tatum, quam ſcriptum, & e converſo juribus,
„ privilegiis, gratiis & indultis, tam Papalibus
„ qnam Imperialibus, conceſſis & concedendis,
„ impetratis & impetrandis, omnique auxilio tam
„ juris Canonici quam Civilis, aliisque quibus-
„ cumque defenſionibus, conſuetudinibus & ca-
„ villationibus, quibus mediis contra premiſſa, vel
„ premiſſorum aliquid, dicere vel venire poſſu-
„ mus, vel aliquis noſtrum poſſet quovis modo,
„ de jure vel de facto, & preſentem juri dicenti
„ generalem renuntiationem non valere, niſi pre-
„ ceſſerit ſpecialis In quorum teſtimonium nos
„ Burgimagiſtri, Supraſeniores populi, & Came-
„ rarius prefati, de conſenſu & voluntate totius
„ Conſulatus civitatis noſtre predicte, ſigillum ci-

„ vi-

„ vitatis noſtre ejusdem appoſuimus huic ſcripto.
„ Datum anno Domini milleſimo quadringente-
„ ſimo ſexageſimo ſeptimo, menſe Marcii die
„ ſexta.

De Utrechtſche Biſſchop heeft zyne toeſtemming met dezen brief betuigt:

„ DAVID DE BURGUNDIA, Dei & Apo-
„ ſtolice ſedis gratia Epiſcopus, & Capitulum Ec-
„ cleſie Trajectenſis. Quia per diligentem exa-
„ minationem per nos, ſuper contractu arrenda-
„ cionis certarum terrarum per dilectos noſtros
„ Burgimagiſtros, Supraſeniores populi, & Ca-
„ merarium civitatis Trajectenſis facto, de qui-
„ bus fit mentio in literis exinde confectis, qui-
„ bus hec preſens litera noſtra eſt transfixa, cum
„ debita advertentia factam, invenimus contrac-
„ tum predictum in evidentem Eccleſie noſtre uti-
„ litatem eſſe factum, ideo omnibus & ſingulis
„ premiſſis conſenſum & auctoritatem noſtram ei-
„ dem adhibuimus, & adhibemus per preſentes.
„ Nosque Epiſcopus ad voluntariam ſubjectionem
„ Burgimagiſtorum, Supraſeniorum & Camera-
„ rii predictorum, pro ſe ipſis & ipſorum ſuc-
„ ceſſoribus, ut premittitur, factam, ipſos, &
„ eorum quemlibet, qui omnes & ſingulas con-
„ ventiones ſupraſcriptas coram nobis judiciali-
„ ter, tanquam in figura judicii, recognoverunt
„ in his ſcriptis, primo, ſecundo & tertio mo-
„ nemus, & precipimus eisdem, ut annuos red-
„ ditus predictos in omnibus forma & modo, ut
„ predictum eſt, realiter exſolvant, alioquin,
„ quociens in hoc rebelles vel negligentes fuerint,
„ etiam non requiſiti, extunc, & ex nunc toti-
„ ens Burgimagiſtros, Supraſeniores, & Camera-
„ rium predictos, eorumque in dicte noſtre civita-

„ tis

„ tis Conſulatu pro tempore ſucceſſores, auctori-
„ tate noſtra ordinaria in his ſcriptis excommuni-
„ cationis ſententia innodamus. Nos Epiſcopus
„ & Capitulum predicti ſigilla noſtra eidem ſcrip-
„ to apponi juſſimus, & expoſuimus in teſtimo-
„ nium veritatis. Datum anno Domini milleſi-
„ mo quadringenteſimo ſexageſimo ſeptimo, men-
„ ſis Marcii die ſexta.

Weinige brieven hebbe ik gevonden, in welke de ſtipte nakoming zoo klaar bedongen, en alle uitvluchten, welke in het vervolg zouden konnen gebruikt worden, om aan het geen overeengekomen was niet te voldoen, zoo duidelyk zyn uitgezondert, als in deezen.

Het vry geley voor de Engelſche Kooplieden is weer op den zelven voet als in het voorige jaar, voor een jaar verlengt.

Op den twintigſten November heeft *Gysbert Gysberts* zoon een viertel lands, gelegen in Schalkwyk, geſchonken aan het Martini Gaſthuis buiten de Weerdpoort, en aan het nieuw opgerechte Dolhuis. (1)

1468.

In het jaar 1468. zyn Regeerders der Stadt Utrecht geweeſt.

Schepenen.

Arnt van Rynes, Borgermeiſter.
Adriaen van Lantscroen.
Eerſt van Herdenbroick.
Dyrc van Zulen.

Vre-

(1) Ziet Matth. Fata & Fundat. Eccles. lib. 1 cap. 23.

Vrederic die Voicht.
Evert van Voerde.
Alfar Rwſch.
Henric van Lewenberch.
Jan over die Vecht.
Beernt uten Enge.
Braem van Lichtenberh.
Jonge Eerſt van Amerongen.

Raden.

Filips van Groenevelt.
Werner van Lichtenberch.
Henrick Jan Lubberts zoons zoon.
Willem Zael.
Willem die Wit Jacobsze.
Jacob van Amerongen, Borgermeeſter.
Lubbert Snoick.
Pouwels Pouwelsze.
Loef van Jutfaes.
Herman Kroick.
Meyns Rotartsze.
Ghysbert die Kraen.
Jan Woutman.
Jan Roemer.
Jacob van Gheer.
Claes Simonsze.
Arnt Henricxze.
Jan Luitgensze.
Folken Jansze die Brouwer.
Jan van Loenen.
Tyman Ysbrantsze.
Jan Korſtgensze.
Splinter Taets.
Godert Petersze.

Ou-

Oudermannen.

Gerit Zoudenbalch. } Wantſniders.
Adriaen Wonder. }
Gherit Knyff. } Sniders.
Peter Dyrcxze. }
Wouter van Catwyck. } Backers.
Jan Butendyck. }
Beernt Hazart. } Molenaers.
Arnt Schout. }
Matheus Henricxze. } Linnewévers.
Cornelis Aelbertsze. }
Adriaen van Cleve. } Brouwers.
Symon Claesze. }
Claes Ghysbertsze. } Vischcopers.
Jan Petersze. }
Filips Berentsze. } Louwers.
Simon Claesze, die Louwer. }
Aelbert van Angeren. } Wollewevers.
Ghysbert Ponciaensze. }
Jacob van Vyanen. } Marsluden.
Willem van Cleve. }
Jacob Jansze van Vinkeveen. } Botterluden.
Reyer Willemsze. }
Jan Jansze. } Cordewaniers.
Henric van Loenen. }
Henric Koerngen. } Oudecordewaniers.
Dyrck Dyrcxze. }
Hubert van Pallaes.
Willem van Snellenberch, Over- } Corencopers.
ſte Ouderman. }
Tyman Dedel. } Oudewantſniders.
Jan Reyersze. }
Willem Thonysze. } Steenbickers.
Jorden Willemsze. }

Werner Braem. } Graeuwerkers.
Claes Pouwelsze. }
Peter die Roede. } Ryemsniders.
Aernt Ram. }
Gerit Kryeck. } Bylhouwers.
Jan Boemhouwer. }
Bertelmeus van Nyevelt.
Frederick van Drakenborch, Overste } Smeden.
Ouderman. }
Henric Henricxze. } Zadelaers.
Claes Barbazaen. }

In het begin van dit jaar des Saturdaghs na Pontiani heeft de Raadt haare overdracht, in den jaare 1447. gemaakt, vernieuwt, by welke verboden was zich tegens des Raadts besluiten te verzetten, en van welke ik hier boven bladz. cxv gewag gemaakt hebbe.

Drie dagen daar na zyn twee Geestelyken, te weten *Hendrik Trinde* Canonick S. Jans, en *Steven Witfoet* Vicarius in den Dom, gelast terstont uit de Stadt te gaan, en uit te blyven, tot dat de Raadt hen anders laat weten. Wordende getuicht zulks geschiet te zyn *om alles besten willen.* Waar in hunne misdaadt bestaan heeft is my onbekent.

Dat in dit jaar de Neude, zynde eene ruime plaats in het midden der Stadt Utrecht, begonnen is bestraat te worden, besluite ik uit veele slytingen des Raadts, by welke verscheide menschen, welke breuken aan de Stadt verbeurd hadden, tot boeten opgeleit is een of meerder roeden van de Neude, naer mate hunner overtredingen, op te maken, of verwezen zyn in het opbrengen van eene geldboete, te gebruiken tot het bestraaten van dezelve.

Jan

Jan van Amerongen, Schout dezer Stadt, hadde eenen koopman van Leyden enig goedt doen afnemen, *boven recht*, dat is, zonder behoorlyke te rechtſtelling, en dus zonder kennis van den Raadt, waarom hem door den Raadt gelaſt is aanſtonts die goederen weer te geven aan den koopman, en by weigering en niet nakoming van dit beſluit, dien zelven avond op de poort, dat is in het gevangenhuis, te gaan, en op dezelve te blyven, tot dat hy voldaan zal hebben aan het goedvinden des Raadts.

Hertog *Karel van Borgonje* heeft door het overlyden van *Philips*, bygenaamt de *Goede*, voorgevallen in het vorige jaar, alle de Heerlykheden en rykdommen, door zynen Vader nagelaten, verkregen, en in dit jaar tot zyne derde Vrouw genomen *Margriet*, de Zuſter van *Eduard den Vierden*, Koning van Engelandt, en tot het houden van de bruiloft te Brugge in Vlaanderen doen beſchryven veele aanzienlyke Heeren, en worden onder die geene, welke dezelve hebben bygewoond, mede opgenoemt de Biſſchop *David*, en *Gysbert* en *Rynier van Brederode*. (1)

Den eerſten Auguſtus is *Gerrit*, de Baſtaerd van Kuylenborg, door Hertog *Karel* verleid met de Heerlykheit van Amerongen. (2)

De geſtadige twiſt tuſſchen de Stadt Utrecht, en de vyf Capittelen over de betaling der Stadts zyſen, van welke die Godshuizen beweerden bevryt te moeten zyn, is door de uitſpraak van Biſſchop *David* voor deezen tydt nedergeleit, in dezer voegen.

„ DA-

(1) Ziet Gouth. Chr. bladz. 484.
(2) Ziet Matthaeus de Jure Gladii cap. XIII. p. 216.

" DAVID VAN BOURGONIEN, by der genaden Goids Biſſchop tUtrecht, maken kont " allen luden. Alſoe ſeker twiſt ende ſchelinge " geweeſt zyn tuſſchen den eerbaren Prelaten, " Dekenen ende Capittelen onſer vyf Goedshuyſen tUtrecht aan die een, ende onſe Stat van " Utrecht, aan die ander zyden, overmits dat " onſe voerſcreve vyf Goedshuyſen veell jaren betaelt hebben xzyſen gelyck weerlike luden, boven " gotliken, geeſteliken, ende Keyzer rechten; ſoe " iſt dat, behouden altyt den voergenoemde onſer vyf Goedshuyſen horen privilegien, libertaten ende vryheden van ghenen xzyſen te betalen, waer van ſy oec voer ons ende voer Notario ende tughen proteſtiert hebben, wy, overmits laſt onſer Stadt van Utrecht op deſe " tyt, een dedinge ende raminge, altyt op een " verbeteren, gemaeckt hebben, als hier na beſcreven ſtaet.

" In den yerſten, dat onſe Stadt van Utrecht " believen ende gonnen ſal onſen voergenoemde " vyf Goedshuſen geſamentlyc mit malcanderen te " drincken jaerlicx, beginnende op onſer liever " Vrouwen dach purificationis leſtverleden, ende ſoe voert van jaren tot jaren, alle jare twe " duſent vate dicke biers, binnen gebrouwen, " zonder enige xzyſe of opgelt daer of te betalen, ende daer en boven, tot behoef ons Suffragaens ende vordere Prieſteren, die onder " onſen vyf Goedshuzen niet begrepen en ſyn, " noch twe hondert vaten dicke biers. Welke " twe hondert vaten by ons jaerlicx gediſtribueert ſullen worden, zonder enige zyſe daer of " te betalen. Ende des en ſullen onſe vyf Goedshuſen, of andere Prieſteren voergenoemt, of

" yemant van hem, enich bier mit cannen of mit
" vaten weerlicken luden vercopen, of anders
" weerlicken luden gebruken, dan daer sy te cost
" gaen, ende zyse ofte gelicht worde voer den
" gemenen borgeren, dat soude onse vyf Goeds-
" huysen mede genieten. Ende waert zake, dat
" onse vyf Goedshuysen meer biers behoefden,
" soe sullen sy dat moigen drincken op horen zy-
" se, te weten, seven stuvers van den vate, en-
" de niet meer.

" Item waert zake, dat onse vyf Goedshusen,
" of yemant van hemlieden, drincken wouden
" enich wthemesch bier, daer of souden zy den
" zyse betalen, gelyc den borgeren van Utrecht.

" Voert waert zake, dat weder dunne bier ge-
" brouwen werde, soe sullen die vyf Goedshu-
" sen, of yemant van hemluden, alsoe veel, als
" hem aendraget, voer twe vaten dicke biers ne-
" men mogen drie vaten dunne biers, zonder zy-
" se daer van te betalen; mer woude yemant van
" hemluden meer dunne biers drincken, dat sou-
" de hy drincken gelyck den borgeren. Ende al-
" soe gesworen dragers van der Stat gesetsyn om
" tbier te dragen, soe en sullen de voergenoem-
" de dragers niet meer mogen nemen voer horen
" arbeyt, dan men van outs gewoenlick is te ne-
" men. Ende die Stat sal dat alsoe ordineren,
" dat tdicke bier niet dunre gebrouwen en wor-
" de, dan na den ouden loop.

" Item soe sal elke kerke van onzen voerge-
" noemde vyf Goedshusen jaerlicx hebben tot ho-
" ren hoechtiden, ofte ter anderen tiden, als
" hem dat gelieven sal, een voeder wyn zys
" vry, behoudelic dat zy den wyn den Tap-
" pers, of andere weerlike luden niet verco-

„ pen en zullen mit vaten, noch mit kannen.
„ Ende, als van den cleynen zyſen, te weten
„ herinck by vaten, half of vierendeel, buccinc
„ by den ſtroe, ael, ſalm, of diergelyken, off
„ lakene voer hoer choralen, of hem ſelven aen
„ te ſnyden, buten de Stat Utrecht gecoft, of
„ ſcaerlaken, of andere coſtelike lakenen der ge-
„ like, ende anders niet, ſonder yemant te ver-
„ copen, ſal een yegelic mogen inleggen ende
„ gebruycken, ſonder zys daer of te betalen; be-
„ houdelic dat ſy te kennen ſellen geven, om
„ ander gebreken, die daer onder vallen moch-
„ ten.

„ Soe ſullen des wederom onſe voergenoemde
„ vyf Goedshuſen offtellen alle Brouweryen, en-
„ de misbruken van allen bieren ende anders,
„ dan in manieren, als voerſcreven ſtaet. En-
„ de waert, dat yemant van hemluden in ge-
„ breken bevonden worde, die ſoude aen die
„ Stat van Utrecht verboeren twe werf alſoe
„ veel, als hy haer bedrogen of vercort had-
„ de, ende een half jaer geſuspendeert weſen
„ van zyn preſencie, die welke ſal gaen in der
„ kerken zy verboert wort totter fabriken, elc in
„ zyn kerck, ende noch daer en boven ſoude hy
„ gepriveert weſen een heel jaer van zyn vryheit
„ van der xzyſen. Ende hier af ſal elc Capittel
„ expedicie van recht doen binnen eenre maent,
„ na dat hy verſocht worden, ende wittelic be-
„ proeft is. Ende waert ſake, dattet Capittel
„ daer of in gebreke waer, ende alſoe binnen
„ een maent, alſt geſeyt is, niet en dede, of
„ daer inne ſimuleerde, ſoe ſouden die Capittu-
„ laren ſelfs, mer niet die andere perſonen van
„ der kercke, daert geboerde, een half jaer ver-

„ lie-

„ lieſen hoer vryheden van den zyſen. Ende
„ desgelycx, waert dat onſe Suffragaen, of ye-
„ mant anders, die de voerſcreve twe hondert
„ vaten genieten, ſullen gevonden worden in ge-
„ breke ende misbruken, die ſoude dubbelde zy-
„ ſe der Stat van Utrecht wedergeven, ende daer
„ toe een heel jaer ſyn vryheit van der zyſe ge-
„ privieert weſen by ons, of by onſen Vicarius.
„ Item alle deſe voerſcreve punten zullen vaſt
„ ende geſtade bliven van onſer Stat wegen. en-
„ de die ſelve onſe Stat van Utrecht, of yemant
„ van hem en zullen dit niet mogen afgaen,
„ nocht moegen bezwaren, of enige laſt opleg-
„ gen onſen vyf Goedshuyſen voergenoemt, bu-
„ ten conſent van ons, ende onſen vyf Goeds-
„ huyſen, mer quaem daer verlichtenis in voer
„ den gemenen borgeren, dat ſouden onſe vyf
„ Goedshuyſen mede genyeten, gelyc die borge-
„ ren. Ende ſellen al deſe voerſcreve punten
„ ſtaen op een beſoec van onſen vyf Goedshuy-
„ ſen een jaer of twe, of alſoe lange, als hem
„ dat gelieven ſal, ende nyet langer, behoude-
„ lic altyt hoeren privilegien, libertaten ende vry-
„ heiden, als hem van rechtswegen toebehoert;
„ mer die Stat ſal altyt gehouden weſen als voer-
„ ſcreven is. Ende tot wat tyden, dat onſe vyf
„ Goedshuyſen voerſcreve mit deſe voerſcreve
„ punten niet te vrede weſen en willen, en ge-
„ bruken willen hoere privilegien, libertaten en-
„ de vryheiden, als hem van rechts wegen toe-
„ behoert, ſoe ſullen wy hem een goet rechter
„ weſen, ende doen als een goet Heer ſinen
„ Goedshuſen ende onderſaten ſculdich is te doen,
„ alle dinc ſonder argeliſt.
„ Ende want alle tghene dat voerſcreven ſtaet,

" onſe voerſcreve vyf Goedshuyſen aen die ene,
" ende onſe Stadt van Utrecht aen die ander ſy-
" den, in alre manieren, als boven verclaert is,
" opentlic voer ons belieft ende daer inne ge-
" conſenteert hebben, ſoe hebben wy DAVID
" VAN BOERGONIEN Biſſcop, ende GHYS-
" BRECHT VAN BREDERODE Domproeſt
" tUtrecht &c. in kenniſſe der waerheit onſe ſe-
" ghelen hier aen doen hangen. Ende ſyn deſer
" brieven ſes van woerde te woerde alleens ſpre-
" kende, daer elck van onſe vyf Goedshuzen voer-
" ſcreve ene of heeft, ende onſe voergenoemde
" Stat van Utrecht ene. Gegeven in onſer voer-
" ſcreve Stat int jaer ons Heren duſent vier hon-
" dert acht ende tſeſtich op ten vyftienden dach
" in Merte.

Aan *Gysbert van Brederode* waren by het verdrag over den afſtandt van het Utrechtſche Bisdom toegeleit vyftig duizent Lewen, ter goedmaking der gedane onkoſten zoo te Romen als anders, en waren aan den Hertog van Cleef, als borge voor de nakoming een en twintig duizent Rhynſche guldens toegeſtaan, en tot opbrenging van die penningen een gemeen mergengeld uitgeſchreven. De Hertog van Cleef heeft naderhant den Domprooſt gemachticht om dat geld, als ten zynen behoeven geſchikt, zelfs te ontfangen, zoo als ik hier boven gemeld hebbe. De Stadt Utrecht, ſchoon alle hare borgeren en ingezetenen noch hun verſchuldicht mergengeld niet opgebracht hadden, heeft te dezer tydt aan den Domprooſt haar aandeel in dezelve opgeſchoten tot twee duizent Rhynſche guldens, te verhalen uit het noch onbetaalde en verſchuldigde mergengeld, en heeft *Gysbert van Brederode* aan haar dezen brief gegeven

" GHYS-

" GHYSBRECHT VAN BREDERODE
" Domproeſt tUtrecht &c. doen kont allen lu-
" den. Alſoe tanderen tyden den hoechgeboren
" mogende Forſt, die Hertoge van Cleve, mi-
" nen Heer, by den drien Staten des Geſtichts
" van Utrecht aen deſe zyde der Yſelen, gegont
" ende belieft is geweeſt, tot onſen behoef, een
" ghemeyn morgengelt van een en twyntich du-
" zent Rynſche gulden, na inhout der brieve,
" bezegelt van den dryen Staten voerſcreve, hem
" daer van gegeven, daer die daet of hout in den
" jare ons Heren duſent vier hondert ſes ende
" vyftich, op ten ſes ende twyntichſten dach in
" Novembri. Ende ſoe dan myn voerſcreve Heer
" van Cleve ons gemachticht heeft die voerſcre-
" ve een ende twyntich duſent Rynſche gulden
" te manen, te boren, ende tot ons ſelfs behoef
" te gebruken, gelyck die brieve, die wy daer
" of hebben, wtwyſen ende begrypen, ſpreken-
" de van worde tot woerde aldus. *Wy Johan*
" *van der genaden Goeds Hertoge* &c. (1) Soe iſt,
" dat wy GHYSBRECHT Domproeſt voerſcre-
" ve kennen ende lyen mit deſen onſen brieve ont-
" fangen te hebben van der eerbaer Stat van U-
" trecht twe duſent Rynſche gulden, twyntich
" ſtuvers voer elken gulden gerekent, die ſy ons
" nu geleent heeft, die welke zy weder verhalen
" ende opboeren ſal aen den reſtanden, die men
" noch van den voerſcreve morgengelde ſculdich
" is. mit welken twe duſent Rynſche gulden wy
" quytgeſcouden hebben, ende ſcelden quyt die
" voerſcreve Stat van Utrecht, ende hoere bor-
" ge-

(1) Dezen brief hebbe ik reets op het jaar 1464. opgegeven, alwaar dezelve bladz. 456. kan nagezien worden.

" geren ende weerlike onderſaten, die hoer mor-
" gengelt betaelt hebben van den een ende twyn-
" tich duſent Rynſche gulden, ende houden ons
" daer of van hoeren wegen wel vernuecht ende
" voldaen. behoudelic, dat allen borgeren ende
" weerlike onderſaten voerſcreven, die hoer mor-
" gengelt van den een ende twyntich duſent Ryn-
" ſche gulden voerſcreve, niet betaelt en heb-
" ben, hoer morgengelt betalen zullen, ende mit
" deſer quitancien verſchoent noch gevryt en ſul-
" len weſen. Ende die voerſcreve borgeren en-
" de weerlike onderſaten, die hoer morgengelt
" niet betaelt en hebben, zullen blyven ſtaen op
" zulke ordinancie, ende tot zulken recht, als
" dat voerſcreve morgengelt by den dryen Sta-
" ten voerſcreve wtgeſet is. Alle dinc zonder
" argeliſt. Des torconde hebben wy onzen ze-
" gel aen deſen brief doen hangen. Gegeven int
" jaer ons Heren duſent vier hondert acht ende
" tſeſtich, op ten vyftienden dach in Septembri.

De Peſtziekte heeft in dit jaar noch te Utrecht gewoedt, Ter weering van deszelfs voortgang, heeft de Regeering doen afkondigen, dat voor de huizen, in welke iemand van dat kwaal beſmet ziek lag, of geſtorven was, een ſtrowis aan een ſchacht gebonden zoude uitgeſtoken worden, met verbodt van in dezelve een maand daar na eenige neringe te doen, of iets uit te verkopen, ook geen zuivel uit dezelve ter merkt te brengen.

Aan den jongen *Frederik Utenham* is des woensdaghs na Galli vergunt in de Stadt te mogen komen en te verblyven tot S. Meerten toe, om te vereffenen zyne geſchillen met de Heeren van Outmunſter en S. Marie, en is de nieuwe Raadt gemachtigt, om het vry geley te verlen-

gen,

gen, indien in dien tuſſchen tyd zy het niet eens mochten worden.

In dit jaar is aan de Karmeliten (1) toegeſtaan een klooſter van hunne ordre in deze Stadt op te rechten (2) en is hen vergund de plaats, op welke S. Aechte Gaſthuis ſtont, op de Lange Nieuwſtraat uitkomende, alwaar thans het Katharine Gaſthuis is. In welk Gaſthuis, ter verblyf van enige arme menſchen opgerecht, *Pieter Utenleen* in den jare 1366 eene ſtove geſticht hadde, en gewild dat des winters, zoo wel des nachts als des daaghs, een goet vyer zoude worden geſtookt, by welke de onvermogende lieden zich zoude konnen warmen. (3) De Broeders van dit Gaſthuis hebben getracht hunne oude bezittinge te behouden, doch de Raadt dezer Stadt dit werk begunſtigende, heeft des Woensdaghs na Judica dit beſluit genomen: *Overdroegen die Rade out ende nywe eendrachtlick, dat de Broeders van ſinte Aechten Gaſthuis van deſen dage brengen zellen in handen onſer vier Overſten, daer toe geſchickt wt den Rade out ende nywe, alze Arnt van Rynes, Frederick van Drakenborch, Eerſt van Amerongen, ende Gherit uten Leen, alle alzulke fundacien ende brieven, als zy hebben van ſinte Aechten hof, om voert te varen ende een nywe cloeſter van den Carmeliten te fundieren op ſinte Aechten hof. Ende waert zake, dat zy*

(1) Behalven de bekende en gemeene Schryvers van de Geeſtelyke orders in de Roomſche Kerk, verdienen van de *Karmeliten* nagezien te worden Anon. Carthuſiens. apud Martene tom. VI Collect. veter. Script. p. 59 & ſeqq. en Wolfii Lection. Memorab. t. I. p. 378 & 687. & tom. II. p. 385.

(2) Ziet Matth. lib. I. Fundat. Eccleſ. 28.

(3) Ziet Matth. lib. I Fundat. 30.

zy des niet en deden, ſoe hebben die zelve Raide out ende nywe volcomen macht ghegeven den voirgenoemde onſen vier Overſten voert te varen, ende een Cloeſter aldaer te ordineren, zoe dat nutſte ende oerbaerlycſte onſer Stadt weſen zall, ende die ongehoerſamen ende wederſpanninghe broeders zel men corrigieren by den Raide.

In dit Gaſthuis waren zeven bedden, welke in het volgende jaar overgebracht zyn in het Marie Magdalene Gaſthuis.

De Stichter van dit Karmeliter klooſter is geweeſt *Goeswinus Hexius*, Suffragaan of Wybiſſchop van Biſſchop David (1). Naderhant ten tyde van Keizer Karel, en welby de oprechting van het Kaſteel Vredenburch, zyn de Balyer en het Convent van S. Katrine verplaatſt in dit klooſter, en is de Carmeliten toegeſtaen hun klooſter te maken by S. Nicolaas kerk, met vergunning van in die kerk hunnen Godsdienſt te oeffenen.

1469.

In het jaar 1469 is de Regeering op deze wyze verzet.

Schepenen.

Jan Knyff, Borgermeeſter.
Eerſt van Amerongen.

Adri-

(1) Van dezen *Hexius* gebooren te Vliſſingen, en zyne nagelatene Schriften, konnen nagezien worden Poſſevin. Appar. Sacer. t. 1. p. 649. Heuſſ. Kerkel. Oudhed. 1 deel bladz. 312. Fabricius in Biblioth. med. & infim. latinit. lib. VIII. p. 229. de Heer La Rue Gelettert Zeeland p. 123. Valer. Andr. en Foppens Biblioth. Belgic. die het gedenkteken op zyn graff in deze Carmeliter kerk geplaatſt, opgeven.

Adriaen van Ryn.
Willem van Lochorſt.
Eerſt van Drakenborch.
Willem van Steenre.
Jan van der Haer.
Henrick van Ghent die jonge.
Gherit van Ryn, Zanders zoen.
Godert Teell.
Rolof van Nyevelt.
Jan van Amerongen, Jacobs zoen.

Raden.

Jan Foyt.
Jacob Jacobsze.
Pouwels Scroken.
Ghysbert Henricxze.
Hubert Conraitsze.
Jan Ghysbert Claes zoen.
Egbert Egbertsze.
Beernt van Everdingen.
Tyman Trinde.
Pouwels van Malſen.
Ghysbert van Hamelenberge.
Dyrck Rwſch.
Willem Vos, Borgermeeſter.
Jan Jacob Peters zoens zoen.
Werner Jansze.
Jacob van Laer.
Henrick van Alfen.
Peter Pot.
Gherit van Ryn, Gherits zoen.
Jan Herbertsze.
Henrick van Nyevelt.
Jan Ponciaensze.

Hu-

Hubert van Blochoven.
Dyrck van Wael.

Oudermannen.

Wouter Ysbrantsze. } Wantſniders.
Lambert Bevelant. }

Henrick Knoip. } Sniders.
Arnt Bor. }

Jan van Lantscroen. } Backers.
Gherit Hugensze. }

Tyman Hackert. } Moelenaers.
Jacob Stael. }

Wouter Arntsze. } Linnewevers.
Arnt Olyfyrsze. }

Tyman Deel. } Brouwers.
Herman Claesze. }

Arnt Henricxsze. } Viscopers.
Jan Thomasze. }

Jan Smail. } Louwers.
Ysbrant Jansze. }

Willem Steen. } Wollewevers.
Jan Schot. }

Gherit van Zulen. } Marsluden.
Henrick van Vyanen. }

Macharys van Benthem. } Botterluden.
Claes van Valkendael Jans zoen. }

Gherit Woutersze. } Cordewaniers.
Jacob Henricxsze. }

Jan Robbertsze. } Oudecordewaniers.
Aelbert Lambertsze. }

Florys van Pallaes. } Corencopers.
Hughe van Loenresloet. }

Dyrck Block. } Oudewantſniders.
Wilger Jacobsze. }

Mey-

Meyſter Jacob van der Borch. } Steenbickers.
Jan Wernertsze. }
Willem Foyt, Overſte Ouderman. } Graeuwerkers.
Gherit uten Leen. }
Jan Mont. } Ryemſniders.
Elyas van Oerde. }
Egbert Rutgersze. } Bylhouwers.
Steven van Zulen, Vuermaker. }
Elyas Ryqwynsze, Overſte Ouderman. } Smeden.
Peter Rwſch. }
Adriaen van Wezele. } Zadelaers.
Jan van der Borch. }

Ik hebbe hier boven op het jaar 1464. bladz. 453. aangetekent dat ter bede en verzoek van de Heeren van Brederode eenige verandering was gemaakt in den Raadt, en dat de Heer Matthaeus twyffelde, of dit het geval was door Jan van Leiden verhaald, te weten, dat de Biſſchop van die Heeren hadde begeert, en ook verkregen, de aanſtelling van de vier Overſten dezer Stadt voor een jaar. By Gouthoeven (1) lees ik, dat deeze geſchiedenis voorgevallen is in dit jaar, en dat door hulpe van de Heeren van Brederode de Biſſchop niet alleen de Overſten, maar alle de Wethouders naer zynen zin hadde benoemt en geſtelt.

Even voor de verandering van de Regeering heeft de Raadt eene bepaling gemaakt over eenige koſten jaarlyks tot laſte van de Stadt komende, en des Vrydaghs na Paulus bekeering dit beſluit genomen. *Die Raide out ende nywe hebben overdragen deze nabeſcreven punten om te ſparen der*

(1) Gouth. Chron. bladz. 486.

der Stadt coſt, daer men des ontberen mach.

In den yerſten, zoe wye nu Borgermeyſter van den Viven worden zal te Lichtmiſſe naiſtkomende, die en zel niet weder Borghermeyſter van den Viven worden moeghen, dan int achſte jaer daer na, gheluck men dat nu hout van den Overſten; ende zoe wye nu Vive werden zellen, die en zellen oick niet weder Vive werden moegen, dan int vierde jaer daer na, ende zoe voert jaerlycx ommegaende.

Item zoe en zellen die Vive van deſer tyt voert gheen goet doen hebben van den Overſten in der tyt, noch van der Stadt, dan hoeren geſetten loen, te weten, elck vyftich ponden, ten waeren, dat zy van den Raide wtgeſchict werden enige reyſen te doen. ende die gedaen wezende, zellen zy komen voer den Raide, tyerſte die Rait zit na hoere wederkoempſte, ende brengen hoeren coſt in ſcriften int openbaer in den Raide, ende dan zal hem die Cameraer betalen, ende daer en boven en ſel die zelve Cameraer ghenen coſt rekenen der Stat van den Viven.

Item zoe en ſel gheen onſer Stadt Boden erghent reyſen op ter Stat coſt, dan van der Stadt zaken alleen.

Item en ſel gheen leghe dyenre van deſer tyt voert van ghenen reyſe, die hy doet te peerde of te voete, meer hebben dan zyn gewoenliken loen. te weten, als zy ymant wtzynde, elcx dages een pont op hoeren coſt, ende als zy mit ymant van den Raide reyſen, elcx dages een half pont op ter Stat coſt.

Item alzoe overdragen is gheweeſt binnen tween jaeren leſtleden, dat men ghene Scutten meer aennemen en ſoude boven tgetall van den Scutten, die doe waren, ende hem die Stadt jaerlycx penſy gegeven heeft hoere oncoſt mede te doen, te weten in

den

den jaer LXVI *leſtleden* XL *Arnoldi gulden, zoe en ſelmen van dezer tyt voert ghene Scutten meer aennemen, thent zy verſtorven zyn tot drie hondert toe. Mer want die Homans van den Scutten hoeren coſt qualic doen moegen van hoere renthen aen covelen te gheven, zoe zell hem die Scutmeyſter jaerlycx doen maken op ter Stat coſt tien of twaelf covelen, die zy den goeden mannen van buten gheven moeghen, ende hyr mede zel die penſy of weſen, die men hem gegeven heeft die naiſte drie jaeren, behoudeliken hem hoeren penſien na der ouder gewoenten.*

Item zel die Cameraer jaerlycx, als hy zyne rekeninge doet, in zyne rekeninge laten ſcriven alle parcelen van den dagelycxen coſt, ſonder enige ſommen te zetten van vele percelen in een ſomme.

Item, want men in des zelven Cameraers rekeninge vint, dat hy gherekent heeft, gegeven den Gedeputierde op ten Leckedyck hoeren coſt ende wagenhuer van der Stat weghen, dat den Cameraer van den Leckendyck toebehoert te betalen, zoe en ſell die Stat van deſer tyt voert ghenen coſt geven den ghenen, die op ten Leckedyck gheſcict zellen werden.

Item zoe en ſelmen op die vier Vaſtelavonts dage, des avonts of snachts, ghene coſt doen, dien die Stat betalen zel, na den ouden overdrachten.

Item zo wye wtgezeynt zal werden van der Stadt weghen, zel komen ter naiſter reyſe opt huis, als die Rait ſit, na den dage dat hy weder gekomen, ende zecgen den Raide hoe lange hy wtgeweeſt heeft, mit hoe veel peerden, ende wat hy verteert heeft, ende is hy anders wt te waghen ende te ſcepe, desgelycx.

Item wanneer ymant van den Overſte out ofte nywe van der Stadt weghen wtgezeynt werden buten

den ghestichte van Utrecht aen deze zyde der Yselen, zoe zellen zy hebben elcx voer hem ende zynen knecht sdaechs ene goude Rynsch gulden van der Stat op hoeren cost, ende niet meer, behoudeliken, dat de Stat betalen zel waghenhuer, schuithuer, ofte cost van peerden. Ende desghelycx wanneer ymant van den Raide out ofte nywe, ofte die Secretarys in der tyt, gheschict zel werden van der Stat weghen, die zel hebben elcx dach voer hem ende zynen knecht enen Gelias ryder, in manieren voerscreven, ende mede waghenhuer, schuithuer, of cost van den peerden vry.

Item die twee Dorwarders, wanneer zy van der Stadt weghen wtgezeynt werden, ofte mitten Oversten, of mit ymant van den Raide, reysen in manieren voerscreve, zoe zellen zy hebben elcx dages voer hoeren cost vyf stuvers, ghelyck zy dat zelve belieft hebben; behoudeliken hem hoeren dagelycxen loen, te-weten sdaechs een pont, na inhout hoerer brieven, ende die leghe Dyenres zellen hebben die helfte min.

Ende alzoe der Overster pensy, alse vyftich pont sjaers zeer cleyn is, ende die Oversten in der tyt daer mede hoer teringe niet doen en moegen, daerom zy tot meerre ende groeter teringen jaerlycx komen moeten, totter Stat groeten cost, zoe zellen die Overste van dezer tyt voert jaerlycx voer hoer pensy hebben hondert pont elcx, ende daer mede zellen zy hoeren teringe dagelycx doen, sonder der Stadt enige vorderen cost daer van te rekenen; ten waer of hyr enige Heren, ofte Stede off andere goede mannen van buten quamen, daer die Overste van der Stadt wegen mede te doen hadden, dat zellen zy dan den Raide te kennen geven, ende dan daer mede teren op ter Stadt cost, wt beliefnisse des Raits, ende anders niet. Item

Item alzoe der Tynmeyſters oncoſt jaerlycx tot groeten ſommen beloept boven die oude gewoente, ſoe is daer op gheraeympt voer tbeſte, dat die Tynmeyſters in der tyt jaerlycx hoeren rekeninge doen zellen van hoeren oncoſt openbaerliken op ten Raithuiſe, in tegenwoerdicheit Scepenen, Raide ende Oudermans, ende die zel die Cameraer dan alzoe rekenen ende ſcriven.

Item zo zel die leghe Cameraer in der tyt wezende, alſe jonge Jacob van Amerongen nu, ende zyne nacomelingen, alle deſe voerſcreve punten loven, zekeren ende zweren, te houden ſonder argeliſt.

Item ſoe en ſel die Secretarys in der tyt ghene Supplicatien teykenen, dan wt openbaer bevell van den Raide.

En is voorts ten zelven daghe overdragen, *dat die Schutmeyſter in der tyt van deſer tyt voert zel laten maken tynen ende emmeren na der ghewoenten, ende daer voer rekenen vyftich pont. en die Tynmeyſters, die gezet zellen werden na der ouder gewoente, zellen hebben hoer toertzen, ende telker reyſe, alſt bernt,* (1) *elcs een pont voer hoeren arbeyt.*

Des Maandaghs daar aan volgende is aan verſcheide perſonen, die te voren ontborgert waren, het borgerſchap *uit gratie* weer gegeven, zoo nochtans, dat die geene, welke op andere plaat-

(1) Dat is, als 'er brandt in de Stadt was. Het werkwoord *tynen* zegt eigentlyk leer maken, en door het naamwoord *tynen* worden verſtaan emmeren van leer gemaakt, in welke water wierdt gedaan tot leſſing van den brandt. Hier van *Tynmeeſters* genoemd die opzicht over dit brandgereetſchap hadden, en bezorgen moeſten, dat in tyden van brandt, die tynen by de handt waren, om tot ſtuiting en uitbluſſing van den brandt gebruikt te worden.

plaatſen borgers geworden waren, het borgerſchap op nieuw moeſten kopen. De perſonen, aan welke deze gunſt is bewezen, en die ook hunne gedane oirvede kwyt geſcholden is, waren *Pouwels Scroyken*, *Arent* en *Jacob Zem*, *Godert Tiell*, *Macherys van Benthem*, *Peter van Ethen*, *Jacob die Beer*, *Gherit Zas*, *Willem Boilken*, *Henric die Vlieger*, *Goeſſen Voghelcoip*, *Jacob van Doern*, *Tyman van Keſſel*, *Herman Henricxze*, *Jan Ghyshertsze*, *Maes die Wilde*, *Jan Henricxze die Coningc*, *Jan van Hollant*, *Zweder Willemsze*, *Claes Hugensze*, *Lambert* die Harnasmaker, *Reyer Franckensze*, *Heyn Val*, *Ghysbert Vogelcoip*, *Walich van Loenen*, *Jan Evertsze*, *Ghysbert Hack*, *Jan Gheritsze*, *Ghysbert Romer*, *Claes Floryſſe* en *Claes* zyn zoon, *Roide Gherit*, *Gherit Winter*, *Henrick van Eldyck*, *Willem Dyrcxze*, *Willem Zoet*, *Matheus Block*, *Henrick van Bemel*, *Ghysbert Godertsze*, *Ricout* en *Korſtgen Kutert*, *Ghysbert Jansze*, *Jan Willemsze van Duesborch*, *Jan Henricxze*, *Willem Egbertsze*, *Frederic die Wit*. Aan *Henrik Knoip*, *Jan Jacob Petersze*, en *Ghysbert Loef Berchmaker* is boven het borgerrecht vergund in hunne gilden te mogen ſtemmen, en aan *Dirk van Wail* en *Werner van Lichtenberch*, is niet alleen toegeſtaan in hunne gilden te loote te gaan, maar zelfs verklaard kiesbaar tot Schepenen, Raaden of Oudermannen.

Biſſchop *David* hadde na de verzetting van de Regeering, de vier Overſten by zich ontboden, en, in het bywezen der Heeren van Brederode, dezelve bevolen in zyne afwezenheit te rade te gaan met de gemelde Heeren. Zekerlyk heeft deze looze Vos allen argwaan aan die Heeren willen benemen, om hen dies te gemakkelyker ten

pro-

proye van zynen verborgen haet te krygen, zoo als wy op het volgende jaar zien zullen.

In het voorjaar kwam de Heer van *Waſſenaar* voor de poort van Utrecht, en, aan die geene, welke het opzicht op die poort hielden, verklaard hebbende, uit Vrankryk te komen, en naar den Biſſchop te willen trekken, wierdt hy getoeft, en door raat van den Domprooſt buiten de Stadt gehouden, om dat zyn voorgeven onwaar was, als mede, om dat hy zonder verzocht en bekome vry geley billyk mocht uitgehouden worden. De Biſſchop over deze weigering gebelgt, ontbood by hem de Overſten dezer Stadt, en betuigde zeer zyn ongenoegen tegens dezelve. De Domprooſt vyf dagen daar na in de Stadt komende, en vernemende de verlegenheit der Regeerders, trok zelfs naar den Biſſchop, en vertoonde hem dat hy ten onrecht op de Regeerders vertoornd was, dewyl dezelve volgens het bevel, 't welk hy Biſſchop hen gegeven hadde, om in netelige zaken zich met hem en zynen broeder te beraden, hem hadden gevraagt wat 'er in dit geval moeſt gedaan worden? en dat hy geraden hadde den Heer van Waſſenaar niet in te laten, en dat dieshalven deze zaak ter zyner, en niet ter verandwoording der Overſten ſtont, met byvoeging, dat indien hy, of zyn broeder iets verrichte, 't welk hem mishaagde, en het den Biſſchop beliefde niet hen, maar anderen, daar over aan te ſpreken, zy dan liever van alle bewind wilden afzien, om niet buiten hunne ſchuld zyne gramſchap en ongunſt op hunne halzen te haalen. De Biſſchop heeft deze pryſlyke vrymoedigheit niet euvel, immers zoo het toeſcheen, opgenomen, maar zyn zeggen aan de Overſten verſchoond, om dat hy beducht was,

dat Hertog *Karel* verſtoord zoude zyn, dat men een zyner voornaamſte Leenmannen niet in de Stadt hadde laten inkomen, en voegt Gouthoeven 'er by, dat zy van den anderen in vriendſchap geſcheiden zyn. (1) In des Cameraars rekeninge over dit jaar ſtaat aangetekent, dat kort hier na eene Stadts Bode met eenen brief door de Regeering is afgezonden aan den Heer van *Wassenaar*, zich in den Haag onthoudende, in welke zy, naar alle waarſchynelykheit, getracht hebben hun gedrag goet te maken en te verſchonen. Ook heeft de Raadt den Burgermeeſter *Willem de Vos* en den Overſten Ouderman van den ouden Raadt *Willem van Snellenberch* gelaſt te reyzen naar Wyk by den Biſſchop, die begeerd hadde, dat een iegelyk zonder vry geley zoude in de Stadt worden ingelaten, om hem te onderrichten van Stadts oude heerkomens en voorrechten.

Aernt van Renes, Schepenborgermeeſter van den ouden Raadt is naar het heilige landt gereiſt, en heeft de Raadt des dingsdaghs na reminiſcere verſtaan, dat gedurende zyne afwezenheit *Dirk van Zuilen* zyn Stedehouder wezen zoude; zoo nochtans, dat de Raadtborgermeeſter *Jacob van Amerongen* het woordt zoude houden.

Die van Holland, aan welke jaarlyks door de Stadt van Utrecht moeſten betaald worden vier hondert oude ſchilden voor de vryheit der tollen voor haare borgeren, beweerden, dat zedert veele jaren die opbrenging gebrekkelyk gedaan was, en eiſchten daar van vergoeding, en wel zoo nadruk-

(1) Ziet Gouthoev. Chron. bladz. 487. en Jan van Leiden by Matth. t. 11 Analect. p. 367.

drukkelyk, dat zy den Rentmeester van Holland lasteden alle de Utrechtsche borgeren, zoo in hunne persoonen als goederen, indien hy dezelve op het grondgebied van Holland konde aantreffen, op te houden en in beslag te nemen. Deze te korte betaling sproot uit eene verkeerde uitrekening van de rechte waarde der Keyzersche schilden en Vrankryksche kroonen, waar in jaarlyks die pensie moest voldaan worden. (1) Tot tweemaal zyn de Borgermeester *Vos*, en de Geheimschryver van *Usler*, vergezeld met Meester *Reinier*, Raadt van den Bisschop, naar 'sHage gereist, en hebben de eerste reize uitgewerkt, dat de last aan den voornoemden Rentmeester gegeven, ingetrokken wierdt, en naar alle waarschynelykheit op goetkeuring hunner meesters een verdrag getroffen. Dit besluite ik, om dat ik vinde, dat zy in de tweede bezending, ter voldoening van den eisch, mede gebracht en aan den Rentmeester getelt hebben twee hondert vyf en tachtig Rhynsche guldens, vyftien stuivers en zeventien duiten, zynde ieder Keizersche schild gerekent op twee en dertig stuivers drie en een halve duit, en een Vrankryksche kroon op zes en twintig en een halve stuiver, drie en twintig en een half vierde gedeelte van een duit. En dat deze verrichting der afgezondenen naar genoegen van den Raadt is geweest, make ik op, om dat aan den Heer van *Gruithuizen*, Stadhouder van Holland, vermits hy in deze zaak de Stadt Utrecht gunstig was geweest, en het verdrag bevordert hadt, van Stadts wegen een aam wyn is vereert.

Meer-

(1) Zie het eerste deel dezer Jaarboeken bladz. 187 en 188.

Meerder moeite heeft het Neder Sticht gehadt om Hertog *Karel van Borgonje* te doen afzien van zyne onwettige eiſſchen, welke hy als Graaf van Hollandt deede, beweerende, dat alle de Veen en Broeklanden, leggende tuſſchen Goylandt en de Stadt Utrecht, aan het Graafſchap van Holland behoorden, en dat dezelve, nevens alle de voordeelen en inkomſten, getrokken zedert dat het Sticht dezelve in bezitting gehadt hadde, aan Holland moeſten overgedaan worden. Ook begeerde hy de overlevering van alle de goederen, door *Jacob van Gaasbeek*, zonder kinderen overleden, nagelaaten, immers en ten minſten dat die moeſten komen aan zynen baſtart broeder *Antoni*. Ook wilde hy, dat de Stadt Utrecht genoegen zoude geven aan *Frederik van Egmont* Heer van Yſſelſtein, over het geene zy tegen hem misdaan hadt. Deze eiſſchen, voor al de twee eerſten, van zoo een machtig Heer in het begin zyner regeering, veroorzaakte veel beweging in het Sticht. Biſſchop *David* is zelfs, by zich hebbende eenige zyner Raden, naar 's Hage getrokken, om den Hertog over deze zaken te onderhouden; doch met weinig vrucht, dewyl de Hertog daar na te Utrecht heeft afgevaerdicht den Heer van *Gruithuizen*, en *Pieter Leeſtmaker*, met laſt om ieverig aan te houden op de voldoening van het gevorderde. Weshalven 'er een generaal Capittel op S. Mattheus dagh is beleit, in 't welk alle de vyf Capittelen, nevens de Heeren van S. Catharyne, en de Heeren van de Duitſche ordre, (1) de Edelen, en de Steden zyn beſchreven en verſchee-

(1) Volgens het verhaal van Gouthoeven in zyne Chronyk bladz. 185 en 186.

ſcheenen, en heeft die vergadering beſlooten eene aanzienlyke bezending te doen naar den Haag aan Hertog *Karel*, om hem te overreeden tot het afzien van de voorgemelde eisſchen, en om aan het Sticht ruſtelyk te doen gebruiken de Heerlykheden en goederen, wettig aan het zelve gekomen, en welkers bezitting zyne voorvaderen aan het Sticht hadden gelaten. De namen der geenen, die wegens de Geeſtelykheit zyn mede gegaan, hebbe ik niet gevonden; maar wel dat wegens de Ridderſchap *Jan van Renes*, en *Jan van Oudewater*, en wegens de Stadt Utrecht *Willem de Vos* en *Eerſt van Drakenborch*, deze bezending hebben bekleedt, De Regeering heeft alle de borgers en inwooners dezer Stadt verboden turf uit de Veenen, over welke geſchil was, te halen, en leeze ik in des Cameraars rekening, dat alle de turf, die de Stadt voor dezen winter nodig hadt in de Loosdrecht gekocht, en van daar hier gebragt is.

Nopens de nalatenſchap van den Heer van Gaasbeek, is aan den Baſtardt van Borgonje voor zynen afſtandt gegeven dertien duizent guldens, zoo als ik hier boven bladz. 395 hebbe verhaald.

Wat betreft het misnoegen van den Heer van *Egmondt*, als Heer van Yſſelſtein, zoo moet de Lezer zich erinneren het geen ten tyde van Vrouw *Jacoba* die Stadt te beurt gevallen is, het welk ik in het eerſte deel dezer Jaarboeken hebbe verhaald, waaruit hy een goet begrip kan krygen van den ouden haat der Heeren van *Egmondt* tegens de Stadt Utrecht. En was 'er onlangs by gekomen, dat *Adolph van Gelre*, zynen ouden Vader *Aarnout* gevangen genomen hebbende, zeer vergramd was op zynen oom *Willem van Egmondt*,

en deszelfs zoon *Frederik*, om dat zy deze onnatuurlyke daadt afkeurden, den ouden Hertog getrouw bleven, jaa zelfs zich by den Hertog van Cleef hadden begeven, om, was het mogelyk, des gevangen Hertogs verlossing uit te werken. *Adolph*, willende zich wreeken over dit gedrag der Heeren van *Egmondt*, hadde in den jare 1466 den Heer *Otto van Weeren* met eenig gewapend volk gezonden naar Yfselstein, welke de Stadt en het slot overrompeld, uitgeplondert, en genoegzaam tot eenen puinhoop gemaakt hadde, zonder kloosters of Godtshuizen te ontzien. En dewyl korte tydt te voren wegens de Stadt Utrecht door *Jan van Amerongen* en *Bertelmeus van Nyevelt* aan die van Yfselstein scherpelyk was verboden hunne Stadt te vestigen of te versterken, gaf de Heer van *Egmond* voor, dat de Utrechtsche oorzaak en gelegenheit gegeven hadden, dat Yfselstein, buiten staat van tegenweer gelaten, dit ongeluk was overkomen. Naar alle waarschynelykheit zal de Heer van *Egmond* zich hier over by Hertog *Karel* beklaagt, en uitgewerkt hebben, dat hy van de Utrechtsche voldoening vorderde. Om den Borgonjer Vorst van deze zaak wel te onderrechten, en de Stadt Utrecht te verschonen van het geen de Heer van *Egmond* ten haaren laste ingebracht hadde, zyn des donderdaghs na S. Jansdagh decollatio, naar het hof van Hertog *Karel* afgevaerdicht *Willem Vos*, *Jacob van Amerongen*, *Eerst van Drakenborch* en *Gerrit Zoudenbalch*, en is daar na des woensdaghs na S. Elisabeth, na dat alvorens den Heer van *Egmond* vry geley was vergund, eene vriendelyke byeenkomst gehouden in het Karthuiser klooster buiten de Weerdpoort, in welke de Heer van *Egmond* zelfs, wegens den Bis-

Biſſchop Meeſter *Reinier*, en *Roelof van Berverde*, en wegens de Stadt Utrecht *Jan Knyff*, *Willem Vos*, *Jacob van Amerongen*, *Willem van Snellenberch*, *Eerſt van Drakenborch* en *Gerrit Zoudenbalch* verſcheenen, en dien middag aldaar ten koſte van de Stadt op eene maaltyd van viſch zyn onthaald. En is de vereffening van de geſchillen overgelaaten aan de uitſpraak van Biſſchop David, die den zeſtienden July van het volgende jaar eene minnelyke zoene heeft uitgeſproken, welke ik op dat jaar zal mede deelen.

Omtrent het houden van de nachtwaak in deze Stadt, met betrekking tot de Leeden van den gemeenen Raadt, is beſloten om by vorige overdrachten hier op genomen te blyven, maar belangende de waken door de Gilden waar te neemen, is des dingsdaghs na Galli verſtaan: *Die ghilden van Utrecht zellen voertaen hoer ghilden waken houden in manieren, als hyr na beſcreven ſtaet.*

In den yerſten, Wantſniders ende Botterluden enen man.

Item Backers ende Moelenaers enen man.

Item Snyders ende Oudewantſnyders enen man.

Item Louwers ende Wollewevers enen man.

Item Merslude ende Lynnewevers enen man.

Item Cordewaniers ende Oudecordewaniers enen man.

Item Corencopers ende Steenbickers enen man.

Item Grauwerkers ende Ryemſniders enen man.

Item Bylhouwers enen man.

Item Smede ende Zadelaers enen man.

Item deze voerſcreve gilden, alzo gheordiniert, zellen hueren elcx enen werachtighen man alle nacht te waken in Haſenberch, mit enen yſer hoet, ende ene kuſe, of heerhamer, ofte heerbyl, by hem te heb-

hebben. Ende zy zellen van ſinte Michiels dach tot ſinte Gheertrude dach toe alle avonden ter wake komen, als die clocke negen ſlaet, ende des morgens weder van der wake gaen, als die clocke ſes ſlaet: ende van ſinte Gheertrude dach voerſcreve tot ſinte Michiels dach toe, zellen zy alle avonde ter wake komen als die clocke thien ſlaet, ende des morgens weder van die wake gaen, als die clocke vive ſlaet.

Item waert zake, dat enich van den voerſcreve wakers hoer wake niet en hielde in manieren als voerſcreven is, die zel verboeren van elker nacht, daer hy verſuimich inne waer, een pont Stat pay, tot behoef onſer Stat lege Knapen, ende ter behoef des ghenes, die op Haſenberch licht ende vuer waert, om dat hy terſtont aenbrengen zel den leghen knapen den ghenen, die zyne wake verzuymt heeft.

Item waert zake, dat die leghe Knapen voerſcreve den waker, die zyne wake verzuymt had, niet en panden, als voerſcreve ſtaet, zoe zellen die leghe Knapen, ende die dat licht op Haſenberch verwaren zell, verbueren elcx van hem een pont Stat pay tot behoef onſer Stadt Viven in der tyt weſende, die zelve ponden zamentlic te hebben, die hem dat dan wtpanden zellen, zonder yemant des te verdragen by hoeren eeden.

Voorts heeft de Raadt omtrent de nachtwaak ten zelven dage overdragen: *dat die Homans van den Scutten ordinieren zellen, dat alle nacht een half Hoemanſcap van den Scutten waken mitten gilden, ende Raiden, ende dit zel dueren tot goetduncken des Raits out ende nywe.*

Voert zel men hevelen den buerluden buten poerten, dat zy van deſer tyt voert twee mannen ter wake ſtillen zellen.

Item men zal ordinieren op ter Stat coſt, dat alle

le nacht vier mannen buten langhes die singel ommegaen zellen.

Voert zal men voer elke poerte stellen twee mannen wt den Raide out ende nywe alle daghe, daer die poertiers die poerte op ende toe sluten, ende die zellen zien, doch voer die poerte bliven mitten portieren, ende men zel voer elke poerte weder zetten twee poertiers, na der ouder ghewoente.

Item oft gheviele, dat God verhueden moit, dat enich oploip, ofte gheruchte gheviele, binnen of buten onser Stadt, zoe zellen alle die ghene, die van den Raide out ofte nywe zyn, terstont in hoeren harnasch komen, ende bliven by onsen Oversten out ende nywe, omme misvat te schutten, op ter Plaetzen.

En om alle gelegenheden tot verwekking van opstandt en beroerte te vermeiden, is by klokluiden op dien zelven dagh, afgelezen, *dat niemant, by zy, wie hy zy op enige Heeren, Forsten, of anders yemant groet ofte cleyne, by zy oick wie hy zy, enige ontamelike woerden ofte sprake en voere, of en hantieren, in eniger wys. ende waert zake, dat ymant byr inne in der waerheyt broickachtich ghevonde worde, dat zal die Rait aen den broikighen corrigieren tot hoere selfs goetdoncken, by alzoe, dattet anderen exempel gheven zal.*

Johan Eggertsze Spierinck tot Schout van het Capittel van S. Jan aangestelt zynde, heeft zich by eede verbonden dat ampt naer behooren waar te nemen. (1)

Evert van Zoudenbalch, Canonik van den Dom, is

(1) Zie den brief daar van by Matthaeus lib. 11. de Nobilit. cap. 17. pag. 328, uit welke men leeren kan het geen een Capittels Schout doen en verrichten moest.

is in dit jaar door den Biſſchop aangeſtelt tot Prooſt van Weſtvriesland, in plaats van den overledenen *Pieter Milet*. (1)

De Borchgraaf van Montfoort, zyne reis naar het heilige landt gelukkig volbracht hebbende, is daaghs na S. Lucien dagh door de Overſten, met goetvinding van den gemeenen Raadt dezer Stadt ter betuiging van haare blydſchap en vreugde over zyne wederkomſt, ter maaltydt onthaald, en hebben de Domprooſt, nevens meer voornaame geeſtelyke Heeren, *Jan van Renes* en andere uit de Ridderſchap, en verſcheide leden van den ouden en nieuwen Raadt, mede aangezeten. Uit des Cameraars rekeninge blykt my, dat die maaltydt aan koſt, gebakken, geley, en wyn, te zamen gekoſt heeft tien Rhynſche guldens en veertien ſtuivers.

(1) Ziet Drakenb. Aanhangz. op de Kerkel. Oudheden bladz. 448.

EYNDE DES TWEEDEN DEELS.

BLAD.

BLADWYZER

Van zoodanige

PERSOONEN EN ZAAKEN,

Van welke in dit TWEEDE DEEL der Utrechtsche Jaarboeken gewaagt wordt.

A.

A (Gerrit van der) geeft zynen watergang van der A over aan de Langevliet. 222.

A (Hendrik van der) Schepen. 496.

Aanklachte niet lichtveerdig te doen. 429.

Aarnout Hertog van Gelre komt te Utrecht, en wat daar uitrecht. 280. 281. maakt verbant met Amersfoort. 400. eifcht vergoeding van fchade van het Sticht. 408.

Abcoude hoe aan het Sticht gekomen. 132. en volg. 395.

Abcoude (Hendrik van) Raadt. 12. 97. 309. 425. 450. Ouderman. 356. 399. 482. gebannen. 500.

Adam Claesze Schout aan de Vaart. 394.

Adolf Heer van Raveftein borg voor het verdrag tufschen David van Bourgonje en Gysbert van Brederode. 321.

Adriaan Gerritsze Ouderman. 42.

——— Pietersze borgerfchap fchap weergegeven. 295.

Ae (Gysbert van der) Ouderman. 42. 98. 125. 224. 265. 290. 311. 411.

— (Jan van der) Ouderman. 41.

— (Peter van der) Ouderman. 13. 57.

S. Aechten Gafthuis verplaatft. 523.

Aemftel (Egbert van) Ouderman. 290.

Aernt Aerntsze voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.

——— Claesze Ouderman. 14. 57. 203. 290. 310. 342. 390. 411.

——— Claes Steffensze Ouderman. 171.

——— Egbertsze Ouderman. 13. 42. 99. 118. 172.

——— Gerytsze Ouderman. 98.

——— Gysbertsze Raadt. 124.

——— Henriksze ontborgert. 291. Raadt. 341. 451. 482. 512. Stokmeefter. 359. Ouderman. 391. 427. 526.

——— Olyfyrsze Ouderman. 526.

——— Petersze Ouderman. 171.

——— Willemsze balling geld op zyn lyf gezet. 200.

——— Willemsze van den heiligen lande Raadt. 451.

Aernt Zwedersze doet oorvede. 331.
Afflager van de Visch en Ordonnantie op denzelven. 65.
S. Agnes dagh hoe gevíert. 302. 303. 343.
Agricola (Rudolph) wie geweest is. 276.
Albert Albertsze Ouderman. 498.
——— Bertelmeusze Ouderman. 3. 42. 99. 118. 204. 301. 310. Raadt. 231.
——— Lambertsze Ouderman. 399. 452. 526.
——— Reboutsze Raadt. 289.
——— Romboutsze Ouderman. 265. 311. 357. 411.
——— Vrederikszе gebannen. 147. geld op zyn lyf gezet. 200. herstеld. 295.
Alendorp (Egbert van) Schepen. 24.
——— (Lubbert van) Raadt. 2. 264. Schepen. 97. 116. 184. 223. ontborgert. 291. zyn wyf gebannen. 348.
Aliffen (Hendrik van) Ouderman. 232. 461. Raadt. 525.
Amerongen (Aernt van) Borgermeester. 12. 97. Schepen. 40. 116. vyand van den Bisschop. 130. onthooft. 143.
——— (Eerst van) Borgermeester. 496. Schepen. 524.
——— (Jonge Eerst van) Schepen. 512.
——— (Folpert van) Borgermeester. 309. 355. 440. Castelein ter Eem. 310. Ridmeester. 358. Raadt. 389. Schepen. 409. 459. 497.
Amerongen (Jacob van) Schepen. 1. 107. 425. 481. Raadt. 24. Borgermeester. 56. 450. 452. 512. uit de Stadt verdreven. 131. borgerschap weergegeven. 295. Overste Ouderman 399.
——— (Jan van) Schepen. 24. 439. borgerschap weergegeven. 295. Ouderman. 342. 390. 498. Schutmeester. 359. Borgermeester. 410. 460. Schout bekeurt door den Raadt. 515.
——— (Jan van) Jacobsze Schepen. 525.
Amersfoort vergelykt zich met den Bisschop. 49. heeft verschil met den Bisschop. 100. helpt den Bisschop de Stadt Utrecht inneemen. 129. wordt daar voor vergeld. 142. 146. gegeven een vidimus van den Tolvrybrief. 169. begunstigt David van Bourgonje. 297. erkent hem voor haar Heer. 318. verdraagt zich met Deventer. 299. vyand van Brederode. 312. voert oorlog tegens Utrecht. 336. maakt bestand met Utrecht. 353. 416. met den Hertog van Gelre. 400. in onmin met Bisschop David. 415. 417. verzoent met den Bischop en de Stadt Utrecht. 430.
Ampten hoe te vergeeven. 69.
Amptluiden tydig den Raadt aan te brengen de boeten. 18.
Amsterdam groote brandt. 205. geholpen van de Stadt Utrecht. 206. in onmin met

met Utrecht. 396. verdragen. 412.
Andries Jansze Ouderman. 3. 25. 125.
Angeren (Albert van) Ouderman. 3. 98. 125. 186. 224. 265. 399. 483. 513.
Annaten. 286.
Anthoni van Borgonje zeit Utrecht den oorlog aan. 358. tracht te vergeefs het blokhuis te Zoeſt te vermeeſteren. 366. beweerd recht op de nalatenſchap van Jacob van Gaasbeek. 395. 537.
Antwerpen (Te) geen pondgeld te geven. 38. 47. de markt veel bezocht door de Utrechtſche. 95. haar geſchil met Utrecht vereffent. 241.
Anxter (Jan van der) Raadt. 170.
Archiers. 323.
Aſſengaet (Albert van) borgerſchap weergegeven. 295.
Avergrepe. 431.

B.

Baarn moet een gedeelte muurs der Stadt Amersfoort maken en onderhouden. 40.
Backer (Jacob) Ouderman. 265.
—— (Jan) gebannen. 313.
Baern (Volkert van) Raadt. 171. 231. Ouderman. 204. Borgermeeſter. 301.
Baerne (Bertelmeus van) Ouderman. 290.
—— (Roelof van) Overſte Ouderman. 290.
Ballingen niet in de Stadt te komen. 28. voorziening tegens dezelve. 174. hunne goederen te hebben als oorvede doen. 363. waarom weigeren oorvede te doen. 364.
Banbrieven op leden van den Raadt hebbende wat te doen. 27.
Bannieren van de Stadt en Schutterye waar te bewaren. 292.
Barbazaen (Claes) Ouderman. 514.
Becroen. 67.
Beer (Jacob de) Ouderman. 266. borgerſchap weer gegeven. 532.
Beesde (Gysbert van) gebannen. 313.
Beeſten voor het ſlachten te bezien. 52.
Begynshofs voorrechten. 239.
Begynmeeſters hoe te kiezen. 260.
Bekeerde Zuſteren zamenleving beveſtigd door den Paus. 39.
Bekkenſlag beraamd. 270. 271. afgeſteld. 308.
Beloften na te komen. 107.
Bemel (Hendrik van) borgerſchap weer gegeven. 532.
Benſcoep (Evert van) Ouderman. 57. Raadt. 171.
—— (Jan van) Ouderman. 42. 99. Raadt 185. 224.
Bentbem (Macharus van) Raadt. 264. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348. borgerſchap weer gegeven. 532. Ouderman. 526.

Berchmaker (Loef) Raadt. 289. gebannen. 312. weer ingelaten. 331. 532.
Beſtanden aangegaan. 354.
Bevelant (Lambert) Ouderman. 460. 497. 526.
Beyeren (Steven van) verzoekt Biſſchop te worden 281.
Bier excyns verhoogt. 106.
Bieren vreemde hoe te verkopen. 358.
Bilt (Jan van der) Ouderman. 427.
Biſſchop zullende verkoren worden, welke voorziening door den Raadt gedaan wierdt. 280. aan zyn rechtbank hoorden de verſchillen over de Thienden. 450.
Blidenberch (Willem van) Ouderman. 24.
Blochoven (Hubert van) Borgermeeſter. 263. Raadt. 289. 341. 390. 410. 440. 460. 497. 526.
——— (Jan van) Ouderman. 301. Raadt. 301. Schepen. 355. 398. 425. 450. 481.
Block (Claes) ontborgert. 292. Ouderman. 311. Raadt. 355.
—— (Claes Jansze) gebannen voor een half jaar. 348.
—— (Dirk) Ouderman. 57. 109. 125. 225. 498. 526. Raadt. 185. 460.
Block (Henrik) Ouderman. 14. 172. 204. 232. 342. Raadt. 41. 98. 117.
—— (Mattheus) borgerſchap weergegeven. 532.
—— (Willem) Raadt. 2. Ouderman. 26. 57. 109. 186. 225.
Bloemerweerde (Daem van) Raadt. 56. 108. 124.
Boechout (Jan van) Raadt van den Biſſchop. 366.
Boelre (Gysbert van) Ouderman. 232. 391. 427.
Boeluel (Geryt van) Ouderman. 3.
Boemel (Geryt van) Ouderman. 42. 225. 411. Raadt. 246.
Boembouwer (Jan) Ouderman. 461. 514.
Boilken (Willem) borgerſchap weergegeven. 532.
Boirnkyn (Henrik) Ouderman. 311.
Bol (Jan) ontborgert. 291. Raadt. 425. 450.
Bollaert wie genoemt. 16. 160.
Bollekyn (Geryt) Ouderman. 3. 26. 57. 186. 427.
Bollingen (Willem) Ouderman. 301.
Bont (Heyn) gebannen 314. herſtelt. 331.
Bontwerkers verboden ſcherpe dieren te kopen en waarom. 123.
Borch (Meeſter Jacob van der) Ouderman. 411. 483. 527.
——— (Jan van der) Ouderman. 452. 527.
Borchſteden (Willem van) ontborgert. 292.
Borgeren in de Stadt wonende hebben voorrechten boven de buitenborgeren. 14. 15. 449. ordonnantie op de buitenborgeren. 39. geen tollenaars te zyn. 20. borgerſchap verwoond hebbende hoe wederom verkregen.

§3. niet in rechten te trekken voor het hof van Romen. 48. zich niet te bemoeien met de verschillen tusschen de Geestelyke. 178. 197. 203. niet in de gevangenis te leggen, als borge stellen. 261. 272. verzocht geld te leenen aan de Stadt. 372. 373.
Borgermeester van de Vyven gestraft. 21.
Borgermeesteren hoe te kiezen. 254.
Borre (Aernt) Raadt. 309. Ouderman. 498. 526.
—— (Dirk) Raadt. 398.
—— (Evert) gebannen. 348.
—— (Jacob) Ouderman. 311. gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
Borre van Amerongen (Jan) Schepen. 340.
Borselen (Adriaan van) bezet Amersfoort. 318.
Bos (Jacob) Ouderman. 290.
Bosch (Jacob Martensze van den) Raadt. 40.
—— (Jan van den) Raadt. 482.
Boterzys waar in bestond. 257.
Bott (Alert) gebannen. 147.
—— (Godert) Raadt. 124. Ouderman. 186. Overste Ouderman. 225. gebannen. 310.
Botterman (Aernt) borgerschap weer gegeven. 295.
Bouwens (Jacob) gerabraakt. 61.
Boyen, ook *Bodyn* (Peter) Raadt. 170. 203. 230. gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
Braem (Henrik) Ouderman. 310. 411.
Braem (Peter) Ouderman. 342. 391. 441.
—— (Weerner) Raadt. 98. 117. Schepen. 264. 398. 425. 450. Overste Ouderman. 357. Ouderman. 483. 514.
Brakel (Goedscalc van) Schepen. 389. 481.
Brandt voorziening tegen. 100. 268. 480.
Bredae (Claes van) Ouderman. 232. gebannen. 313.
Brederode (Gysbert van) tot Bisschop verkoren. 282. verzoekt de bevestiging van den Paus. 283. ondankbaar behandeld van Hertog Philips. 286. door den Paus bedrogen. 286. 287. verkrygt het werelds rechtsgebied van den Keizer. 288. tot Ruwaard van het Sticht aangenomen. 293. tracht der Gilden macht te breeken. 294. 295. 296. brengt de gemeente onder. 305. 306. 307. waarom met Hertog Philips zich verdraagt. 320. staat van het Bisdom af onder zekere voorwaarden. 321. 322. 323. 324. Stadts bewaring aanbevolen. 328. woond by de bruiloft van Karel van Borgonje. 515. gemachtigt van den Hertog van Cleef om 21000 Rhynsche guldens zelfs in te manen. 456. 521.
——— (Reinout van) komt te Utrecht. 295. reist naer Hertog Philips en wat daar verricht. 317. 319. Stadts bestiering aanbevolen.

len. 328. beleend Hageſtein en het Schoutampt aan de Vaart. 393. 394. geeft het over aan zynen zoon Walraven. 480. duizent guldens van de Stadt Utrecht vereert. 419. 420. woond by de bruiloft van Karel van Borgonje. 515.

——— (Walraven) beneemt het leven aan twee Haarlemmers, en waarom. 347.

Breukelen (Die van) verblyven hunne breuken tegens den Biſſchop aan de uitſpraak van den Raadt van Utrecht. 151.

Brienen (Goeſſen van) Ouderman. 171. Raadt. 230.

Broechuſen (Evert van) gebannen. 313.

Brouwers hoe te brouwen en hun loon. 436. 462. knechts langs de ſleden te gaan. 464.

Brug (Steven van der) Ouderman. 125.

Brug by het huis te Hermelen door wie te onderhouden. 23.

——— tuſſchen de Bylevelder wetering en de Ruige Wilnis door wie te onderhouden. 96.

Brune (Wouter de) ontborgert. 292.

Bruninc (Goeſſen van) Ouderman. 203.

——— Gysbertsze Raadt. 203.

——— Ysbrandtsze Raadt. 231.

Bruyn (Aernt) Ouderman. 204.

Bruyn (Korskyn de) Ouderman. 26.

Buddinck (Henrik) Ouderman. 26. 57 125.

Bueren (Jooſt van) Raadt. 170. 202. gebannen. 313.

Bunſchotens Zeedyk doorgebroken hoe te onderhouden. 502.

Buntzingen verboden te kopen en waarom. 123.

Busmeeſteren plicht. 18. loon. 161. hoe te verkiezen. 260. ook Woekermeeſters. 261.

Buten (Pouwels van der) gebannen. 313.

Butendyk (Adriaen) Ouderman. 411. Raadt. 440.

——— (Jan) Raadt. 202. 230. 341. 398. 425. 450. ontborgert. 291. Ouderman. 482. 513.

Buurkerk hoe banken in te maken. 205. Vicarye in geſticht. 379. renten aan gegeven. 476.

Bylair (Jacob van) wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.

C.

Cabeljauws gezinden benyden Brederode. 284.

Cal (Pieter) Ouderman. 3. 109.

Cameraar tot Schutmeeſter aangeſtelt. 15.

Cameraars hoe te kiezen. 153. wie daar toe verkiesbaer. 178. geen deel te hebben aan de verpachting der Stadts zyſen. 235.

——— (Lege) ampt. 158. 161. penſie en eedt. 164.

256.
Cameraars (Overſte) ampt. 154. 157. 160. wedde. 163. eedt. 163. 164. 256. 258. hoe rekening te doen. 529.
Cartbuizers verboden in de Stadt te komen. 188.
Catwyk (Elyas van) Raadt. 439. 460. 497.
—— (Wouter van) Raadt. 184. 222. 261. 289. 355. 481. Borgermeeſter. 263. 309. Overſte Ouderman. 393. 451. Ouderman. 426. 513.
Cavenbroeck (Albert van) borgerſchap weergegeven. 295.
Claes Elyasze Ouderman. 483.
—— Engbertsze Ouderman. 310. Raadt. 398. 460.
—— Florisze borgerſchap weer gegeven 532.
—— Folpertsze Ouderman. 26. 57. 126. 186. 225. Raadt. 108. 264. 289. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.
—— Gysbertsze Ouderman. 224. 426. 451. 482. 513. Raadt. 341.
—— Hugensze Raadt. 301. balling weer in gelaten 331. borgerſchap weer gegeven. 532.
—— Jansze Ouderman. 265.
—— Jan Pouwels zoons zoon Ouderman. 400. 452.
—— Mathysze Ouderman. 232. 357.
—— Noyensze gebannen. 312.
—— Pouwelsze Ouderman. 514.
Claes Roelofsze Ouderman. 3. 26.
—— Symonsze Ouderman. 171. 203. 231. 342. 357. 390. 410. Raadt. 300. 512.
Clarenborch (Jan van) Schepen. 1. 24. 55. Raadt. 108.
Clerc (Willem die) ontborgert. 291.
Cleve (Adriaen van) Ouderman. 185. 224. 310. 482. 513.
—— (Jan van) Ouderman. 25. 57. 109. 125.
—— (Willem van) Ouderman. 513.
Cluetinc (Tyman) Raadt. 300. 309.
Coerntgen (Henrik) Ouderman. 225.
Coninck (Godert die) Schepen. 1. 55. 123. 223. Borgermeeſter. 24. 107. 184.
——— (Jan die) Schepen. 40. 97. uit den Raadt gezet. 114.
——— (Jonge Jan die) Schepen. 107. 170. 184. 223. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 124. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Jan) die Goutſmit voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.
——— (Jan die) Godertsze Raadt. 426. 450. Schepen. 496.
——— (Jan die) Henriksze borgerſchap weergegeven. 532.
Coninck van Voirde (Godert) Ouderman. 3. 26. 57. 125. 186. 224. 342. Raadt. 108. 264.

Cornelis Aelbert Staden zoon Ouderman. 125. 356. 410. 451. 482. 513. Raadt. 202.
——— Walichsze Ouderman. 186. 225. 301. gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
Coten (Adriaen Jansze) Ouderman. 185.
Covel. 45.
Craen ziet *Kraen*.
Creeck (Herman) Raadt. 264.
Cromſterten hoe veel waardig. 17.
Cronenborch (Hendrik) leent geld aan Biſſchop Rudolph. 209.
——— (Willem van) Maarſchalk ſchent Stadts rechtsgebied. 64. geld op zyn lyf gezet. 199.
Culenborch (Aernt van) gebannen. 313.
——— (Geryt van) Schepen. 170.
——— (Willem van) Schepen. 202.
Cuper (Jacob) Ouderman. 342. 399.
Cuſa (Nicolaes de) Cardinaal komt in de Nederlanden, wie geweeſt is, en zyne verrichtingen. 122. 127. 198. 199.
Cuylenborch (Everwyn van) verleid met het huis te Amerongen. 399.
——— (Gerrit baſtard van) verleid met Amerongen. 515.
——— (Hubert van) zyn eiſch tegens het Sticht. 408.
——— (Johan van) komt te Utrecht en wat daar verricht. 144.

D.

Daem Woutersze Ouderman. 3.
Damaſch (Henrik van) Schepen. 40. Raadt. 117.
——— (Vrederik van) Raadt. 108. ſtelt zich tegens den Biſſchop. 131. gebannen. 148. herſtelt. 295.
David van Borgonje tracht Biſſchop te worden. 281. door den Paus daar toe aangeſtelt. 286. 287. te Amersfoort en Rhenen gehuldicht. 318. wordt Biſſchop. 326. 330. 331. oneens met de Stadt Utrecht. 344. 345. ontheft van de ſmet zyner geboorte. 395. neemt zyn verblyf te Wyk. 395. 396. munt geld. 407. verſtoort op Amersfoort. 415. 417. houd te Wyk eenige Utrechtſche Raden gevangen. 437. tracht onbepaalt te heerſchen. 444. verleid van den Keizer. 459. naer Overyſſel reizende wordt verzelt van de Utrechtſche Schutten tot op de Veluw. 496. woond by de bruiloft van Hertog Karel. 515. benoemd den Raadt van Utrecht naer zynen zin. 527. zyne liſten om de Heeren van Brederode te vermeeſteren. 532. 533.
Dedel, ook *Deell* en de *Edel* (Claes) Ouderman. 42. 232.
——— (Godert) Raadt. 124. 185. 223. 264. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.

Dedel (Jan) Raadt. 12. 389. 410. 440. Ouderman. 41. 98. 118. 224. Schepen. 184. 341. Overſte Ouderman. 265. ontborgert. 291.
—— (Tyman) Ouderman. 3. 99. 118. 172. 203. 311. 526. Raadt. 25.
—— (Tyman Claesze) Ouderman. 3. 125. 231. 391. 411. 461. 513. Raadt. 24. 56. 108. 425. 451. 482.
Delen (Geryt) gebannen. 398.
Denemarken (Sweder van) Raadt. 460. 497.
Deurwaarder uitreizende hoe veel te hebben. 530.
Deventer maakt verdrag met Amersfoort. 299. belegert door Hertog Philips. 328. verſchil met Zutphen en overeenkomſt. 484. hare borgers niet te daghvaarden voor het gerecht van den Vrygraaf in de Sunderlandt. 455.
Diepholt (Coenraad van) tracht Biſſchop van Munſter te worden. 182.
—— (Rudolph van) Biſchop belooft de beſwaarde tollen te Rhenen te losſen. 22. 23. beroept zich van den Keizer tot den Paus. 23. zeit den Aartsbiſſchop van Keulen den oorlog aan, 54. maekt vriendſchap met den Biſſchop van Munſter. 96. raakt in onmin met de Stadt Utrecht en waarom. 119. wordt uit de Stadt gehouden. 121. 126. bevredicht zich met Walraven van Meurs. 127. krygt de Stadt Utrecht in. 128. wordt gekwetſt. 129. gaat naer Munſter. 182. zyn verdrag met Walraven van Meurs. 183. verleend vruchteloos de Geeſtelyke vrydom van excynzen. 198. verbind den tol te Rhenen. 210. helpt Walraven van Meurs tegens de Stadt Munſter. 221. verſpilt daar zyne ſchatten. 226. eiſcht te vergeefs buitengewoone beden van de Geeſtelykheit. 226. behaald eene overwinning van de Munſterſche. 238. ſticht twee Vicarien in den Dom. 240. zyn doot en graffſchrift. 275. 276. zyne daden. 277. 278.
Dier (Aelbert) Ouderman. 41.
—— (Geryt) wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.
Dirk Aerntsze Ouderman. 265.
—— Claesze Ouderman. 310. Raadt. 356. 398. 425. 451. 497.
—— Dirksze Ouderman. 513.
—— Evertsze Ouderman. 125.
—— Gysbertsze Ouderman. 3.
—— Pouwelsze balling weer in gelaten. 331.
Doern (Godſcalc van) Ouderman. 57.
—— (Jacob van) gebannen. 319. herſtelt. 332. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348. herſtelt. 530.
—— (Jan van) Ouderman. 483.
Dolbuis geſticht. 412.

Dorſchen (Gysbert Eertsze van) begifticht met de Kosterye van de Buurkerk. 475.
Drakenborch (Jan) Schepen. 170.
——— (Cornelis van) geſtraft en waarom. 179. Raadt. 389. 410.
——— (Eerſt van) Schepen. 170. 223. 409. 439. 496. 525. Overſte Ouderman. 391. Borgermeeſter. 459.
——— (Frederik van) Schepen. 1. 24. 55. 107. 124. 481. Raadt. 426. 451. Overſte Ouderman. 514.
——— (Jan van) Schepen. 12. 40. 97. 170. 202. 230. uit den Raadt gezet. 114.
Drawanten dreigen eenen inval te doen in het Sticht. 112. 113.
Driel (Jan van) Ouderman. 42.
Duesborch (Jan Willemsze van) borgerſchap weergegeven. 532.
Duitſche ordre verſchil over de Thielſche en Otmarſche Commanderye vereffent. 229. 240.
Duven (Henrik van) ontborgert. 291.
Dyell (Bertelmeus van) Ouderman. 42. 98. 118. doet oorvede. 146.

E.

Eem (Jan van der) balling ingelaten. 331.
—— (Wouter van der) Raadt. 124. 301. 497. Ouderman. 266. 391. 411.
Eerſt Jansze Ouderman. 14. 204. 342. Raadt. 41. 98. 117. 171. 231. 301.
Eeyl (Jan van) Ridmeeſter. 358.
Egbert Claesze Ouderman. 117.
——— Egbertsze Raadt. 525.
——— Rutgersze Raadt. 440. 497. Ouderman. 461. 527.
Egmont (Frederik van) te Utrecht onthaald. 415. 539.
Eldyck (Willem van) borgerſchap weergegeven. 532.
Elsweert (Jan uten) ſticht eene Vicarie in den Dom. 115.
——— (Rolofuten) Ouderman. 3. 26. 118. Raadt. 56. gebannen. 147.
Elyas Riqwynsze Overſte Ouderman. 266. 527.
——— Rycoutsze ontborgert. 291.
Emmerik (Jan van) Raadt. 300.
Enge Raadt afgeſchaft en waar uit heeft beſtaan. 21. 22.
Engelſche kooplieden vry geley gegeven. 458. 511. merkt toegeſtaan. 462. voordeelen vergunt. 493.
Eten (Peter van) doet oorvede. 331. borgerſchap weer gegeven. 532.
Everdingen (Beernt van) Raadt. 497. 525.
——— (Weſſel) Ouderman. 42.
Evert Claesze Ouderman. 172.
——— Claesze wegens Amersfoort

foort afgezonden tot de vreedehandeling. 366.
Evert Dirksze Ouderman. 290. 356.
—— Henriksze Ouderman. 231. 342. 426. 451. 482.
Excynſen wanneer in geſtelt, verhoogt, afgezet of vermindert. 50.
Exue (recht van) waar in beſtaat. 110.
Eyck (Gelis van) Ouderman. 204.
Eyſt (Everard van) geeft het Kaſteel Ter Horſt over aan David van Borgonje. 318.

F.

Faes (Peter) Ouderman. 171. 203.
Faſſe (Geryt) Ouderman. 186.
Filip Beerntsze Ouderman. 452. 513. Raadt. 481.
Foeck (Alert en Cornelis) borgerſchap weergegeven. 295.
—— (Geryt) Raadt. 56. 108. borgerſchap weergegeven. 295.
Foeyt (Geryt) vyand van den Biſſchop. 131. gebannen. 148.
—— (Jan) Raadt. 309. 425. 525. Ouderman. 356. 399. 497.
—— (Willem) Schepen. 300. Raadt. 356. Ouderman. 400. 498. Overſte Ouderman. 527.
Folken Jansze Raadt. 512.
Fraterbeeren te Deventer vergunt Miſſe te doen. 455.
Freyſſe van Stroowyk (Evert) Raadt van den Biſſchop. 366.

G.

Gaasbeek (Jacob van) geeft een Tournoyſpel. 6. wyn vereert. 11. gaat af van zyne verbintenis met den Heer van Berge. 42. gevangen van den Biſſchop. 131. op voorwaarden ontſlagen. 132. 133. 134. komt weer te Utrecht. 296. ſtraft de wederſpannige borgers van Wyk. 344. overleden. 395. eiſch op zyne nalatenſchap. 537.
Gaes (Geryt) Ouderman. 26.
Galencoep (Claes van) Ouderman. 13.
—— (Jacob van) Ouderman. 98. gebannen. 313.
Garſtman (Henrik) Ouderman. 99. Raadt. 309.
Geeſtelyken geene borgers te Romen in rechten te betrekken. 48. aan hen geene onroerende goederen te geven zonder kennis van den Raadt. 101. 102. 103. 292. hoe verre zys vry. 173. 174. 515 en volg. weigeren de ſchatting te betalen aan Walraven van Meurs. 183. verkorten de Gilden, en hoe daar tegen voorzien. 206. 207. 208. in onmin met Biſſchop Rudolph en waarom. 226. 227. weigeren den openbaren godsdienſt te doen. 226. 228. 234. wapenen zich tegens de Stadt en worden het meeſter. 247. 248. klagen over geweldenaryen. 345. gehouden voor Stadts

inwooners. 480.
Gelis Pouwelsze gerabraakt. 180.
Gemeente klok. 267.
Geneve (Kooplieden van) vry geley vergunt. 463.
Gent, ook *Ghent* (Henrik van) Raadt. 12. 98. Schepen. 170. 202. 230. 389. 409. 439. 459.
——— (JongeHenrik van) Raadt. 341. 390. 410. 440. Schepen. 459. 496. 525.
——— (Willem van) Schepen. 1. 55. 107. 184. 264. Overſte Ouderman. 26. Ouderman. 126. Borgermeeſter. 224.
Gerbrant Jacobsze Ouderman. 342. 399. 426. 451.
Gerſtraen (Aernt) Raadt. 97.
Geryt Berentze Ouderman. 340. 411. 441. 461. Raadt. 497.
—— Gelisze als een verrader geſtraft. 188.
—— Gerytsze Raadt. 355.
—— Geryt Steffens zoons zoon Ouderman. 399. 461.
—— Hugensze Ouderman. 526.
—— Jacobsze Ouderman. 42. 290. gebannen. 313. weer in gelaten. 332.
—— Jan Weſſelszoonszoon Ouderman. 3. 25. Raadt. 108.
—— Mathysze Ouderman. 14. 99. 118. 232. 357. 400. 427. 452. Raadt. 41.
—— Meusze wegens Amersfoort afgezonden tot de vreedehandeling. 366.
—— Steffensze Ouderman. 25. 98. 186. Raadt. 56. 223.
Geryt Volkensze Raadt. 301.
—— Woutersze Ouderman. 204. 265. 391. 452. 483. 526. Raadt. 289. 410.
Geſwore Wiſſelaars aangeſtelt. 238.
Geſworens aangeſtelt. 49.
Gheer (Jacob Jansze van) Ouderman. 483, Raadt. 512.
Gildebrief (nieuwe) 251. 279. 307.
Gildegeld waar toe te beſteden. 207.
Gilden niet te verkorten door de Geeſtelyken. 206. 207. 208. krygen de macht der regeering. 249 en volg. veranderen een gegeve vonnis van den Raadt. 274. waar hunne morgenſpraken houden. 279. willen Stadts weyde weer hebben. 290. 291. willen weereldſche goederen uit der Geeſtelyken hand hebben. 292. 293. hun macht beteugeld. 343.
Godert Claesze Ouderman. 13.
—— Claes Folperts zoons zoon Ouderman. 118.
—— Egbertsze Ouderman. 26. 57. 109. Borgermeeſter. 263. Raadt. 264. Overſte Ouderman. 342.
—— Petersze Ouderman. 411. 441. Raadt. 482. 512.
Godsbuyſen heffen den zang op. 4.
Goert Willemsze Ouderman. 302.
Goes Egbertsze Raadt. 289.
—— (Jan) Raadt. 117.
—— (Geryt) Raadt. 56. 108.

124.
Goeyer (Peter de) Ouderman. 14.
Goude (Dirk van der) Ouderman. 13.
Goyer (Henrik de) Ouderman. 42. 109. 126. 186.
—— (Jan de) Ouderman. 26. 343.
—— (Peter de) Ouderman. 301. 310.
Grachten geen vulnis in te werpen. 19.
Grauwerkers zys waar in beſtond. 258.
Grawert (Beernt) Overſte Ouderman. 3. Raadt. 25. de Stadt verboden. 38. Borgermeeſter. 171. 231. Schepen. 202. borgerſchap weer gegeven. 295. geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Dirk) gebannen. 313.
——— (Geryt) Raadt. 2. 224. Schepen. 24. 184. Ouderman. 126. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Jan Hugensze) Schepen. 124. 170. 223. Ouderman. 186. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Jan Woutersze) Raadt. 12. 40. voor een half jaar de Stadt ontzeit. 348.
——— (Johan) Ouderman. 14. de Stadt ontzeit. 38.
——— (Peter) Borgermeeſter. 124. Schout 172. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Willem Hermansze) Ouderman. 204.
Grawert (Wouter) ſticht eene Vicarie. 299.
Grift van de Stadt tot in de Eem te graven. 106. 458.
Gruenenberch, ook *Gronenberch* (Gysbert van) ontborgerd. 291. Raadt. 341. Ouderman. 399.
——— (Gysbert van) de Snyder ontborgert. 292.
——— (Huge van) Raadt. 25. 223. 264. Ouderman. 98. 124. 185. 341. ontborgert. 291.
Gruenevelt, ook *Groenevelt* (Philips van) Raadt. 2. 309. Schepen. 24. 355. Ouderman. 56. Overſte Ouderman. 108. ſtelt zich tegens den Biſſchop. 131. gebannen. 148. borgerſchap weergegeven. 295. Verdinkmeeſter. 359. Borgermeeſter. 397.
——— (Jonge Philips van) Raadt. 390. 425. 460. 512. Ouderman. 410. 440.
Gruenewoude (Evert van) borgerſchap weergegeven. 295.
——— (Lubbert van) Raadt. 13. 97. 117. Ouderman. 42.
Gunter (Aernt) Ouderman. 25.
Gysbert Claesze Ouderman. 13. 109. 171.
——— Florensze Raadt. 2. 24. 97. 117. 230. doet oorvede. 146. Ouderman. 411.
——— Goyertsze Ouderman. 41. 98. 117. 498. balling weer ingelaten. 332. 532.
——— Henriksze Raadt. 525.

Gysbert Jansze Ouderman. 204. 298. Raadt. 356. borgerſchap weergegeven. 532.
——— Louwerensze Overſte Ouderman. 14. 99. 172. Ouderman. 42. 118. 204. 232. borgerſchap weergegeven. 295.
——— Luytgensze ontborgert. 292.
——— Matheusze Raadt. 341.
——— Pouskynsze Raadt. 202. 230. Ouderman. 342. 390.
——— Ponciaansze Ouderman. 411. 441. 513.
——— Rovertsze gebannen. 314.
——— Rutgersze Ouderman. 427.
——— Thomasze Ouderman. 482.

H.

Hack (Dirk) Ouderman. 172. 204. Raadt. 231. 300. gebannen. 314.
—— (Gysbert) borgerſchap weer gegeven. 532.
Hackert (Tyman) Ouderman. 125. 185. 224. 356. 410. 440. 461. 498. 526.
Haen (Geryt de) Overſte Ouderman. 13. Ouderman. 109. Raadt. 41. 124. 185.
—— (Roeloff de) Raadt. 223.
Haer (Jan van der) Ouderman. 118. 461. Homan van de peerden. 358. Schepen. 340. 525. Raadt. 390. Overſte Ouderman. 499.
Haer (Loef van der) ontborgert. 291.
Haesvelt (Jan van) Ridmeeſter. 358.
Hagenouwen (Dirk van) gevangen en onthalſt. 236. 237.
Hamelenberch (Gysbert van) Ouderman. 13. 99. 109. 391. doet oorvede. 146. ontborgert. 291. Raadt. 410. 440. 460. 497. 525.
——— (Jan van) Ouderman. 3. 26. 57. 357. 399. Raadt. 108. 309. doet oorvede. 146. ontborgert. 291.
Hamerſtein (Jan van) Raadt. 25. 56. Schepen. 124. 340. 389. 409. 439. 459. 496.
Hanze ſteden (Kooplieden van de) voorrechten vergunt. 213. tot 220.
Harderwyk gaat een verdrag aan met Utrecht. 396.
Hazart, ook *Hazert*, (Beernt) Ouderman. 125. 185. 231. 301. 310. 356. 399. 426. 451. 482. 513.
——— (Dirk) Raadt. 41.
——— (Ector) Ouderman. 186.
——— (Henrik) Raadt. 12.
Haze (Henrik de) Raadt. 13. 98. 117. 301. 309. Ouderman. 42. 186. 225. 357. 411. 499.
—— (Jan die) Ouderman. 172.
—— (Vranck die) Raadt. 25. 108. 231. 341. Ouderman. 57. 125. 204. 391.
Heer (Aernt) Ouderman. 265.
—— (Claes) Ouderman. 451. 498.

Heer (Dirk Claesze) Ouderman. 25. 98. 118. 343. 356. Raadt. 170.
—— (Dirk) Heyn Jongen zoon Ouderman. 265. 342. 399.
Heernken (Henrik) Ouderman. 265.
Heerkyn (Jan) Raadt. 41. 97. 117. Ouderman. 224. 301.
Heerzell (Gelys van) Ouderman. 461.
Helsdingen (Gysbert van) Ouderman. 265. 342.
Henrik de Baſtard van Montfoort borgerſchap weergegeven. 295. Raadt. 398.
—— Gerytsze Raadt. 356.
—— Gysbertsze Raadt. 398. Ouderman. 441.
—— Henriksze Ouderman. 483. 514.
—— Jacobsze Raadt. 2. Ouderman. 25. 109. Overſte Ouderman. 57. Hooftman. 121. Biſſchops vyand. 130. onthooft. 143.
—— Jacobsze Raadt. 300. 398. Ouderman. 357. 461.
—— Jacob Dirks zoons zoon Ouderman. 13. 109. 125. 311. Raadt. 185. 223.
—— Jacob Tymansze Ouderman. 411.
—— Jansze Ouderman. 224.
—— Jan Lubbertze Ouderman. 310. 356. 399. 451. Raadt. 425. 481. 512.
—— Petersze Ouderman. 126. 225. Raadt 125.
—— Peter Tymans zoons zoon Ouderman. 310. Raadt. 355. 398.
—— Sandersze Ouderman. 204. 232. 342. 391. 411. 441. 461. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
Henrik Stevensze Ouderman. 117. 171. 224. 265. 290. 311. 390. 440. 461. 498.
—— Willemsze Raadt. 409.
Hensberch (Johan van) Biſſchop van Luik, zoekt Hertog Philips met Brederode te verzoenen. 317. doet afſtand van zyn Bisdom. 318.
Herboert Aerntsze Raadt. 224. Ouderman. 302.
—— (Geryt) Ouderman. 225.
—— (Jan) gebannen. 313.
Herdenbroek (Eerſt van) Ouderman. 13. 41. 98. 125. 186. 224. 390. Overſte Ouderman. 426.
—— (Jonge Eerſt van) Schepen. 12. 263. 340. 511. Ouderman. 57. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 124.
—— (Gysbert van) Raadt. 117. Schepen. 202. 203.
—— (Gysbert Eertze van) Schepen. 170. 202. gebannen. 313. weer in gelaten. 331. voor een half jaar uit de Stadt gezet. 348.
—— (Jonge Gysbert van) Schepen. 230. 481. Ouderman 461.
Herlem, ook *Harlem* (Chriſtoffel van) Raadt. 301. 309.
Hermelen verboden te vangen. 120.
Hermen Claesze Raadt. 309. 460. Ouderman. 356. 399. 440. 498. 526.

Hermen Elyasze Ouderman. 311. 412. Raadt. 398.
——— Goeſſensze Ouderman. 390.
——— Henriksze borgerſchap weergegeven. 532.
——— Jansze Ouderman. 265.
——— Reyertsze Ouderman. 426.
——— Wyckmansze Raadt. 426.
Herp (Jan Mathysze van) gebannen. 313.
Heukelum (Willem van) Abt van S. Paulus afgezet. 205.
Hexius (Goeswinus) ſticht het Karmeliter Klooſter. 524.
Heze (Jan van) gebannen. 312. herſteld. 331.
—— (Willem van) tot Domdeken aangeſteld. 144.
Hillebrant Dirksze Raadt. 55. 117. Ouderman. 301. 341. 410.
Hoesden (Gysbert van) Ouderman. 483.
Hoet (Arnt) Ouderman. 3. 109. Raadt. 25. 56.
—— (Dirk) Borgermeeſter. 263. Raadt. 264. 289.
—— (Gysbert) Ouderman. 391. 441. 498. Raadt. 410. 460.
Hoey (Erik van) vraagt het Bisdom van Munſter. 182.
Hooge Knapen, ziet *Knapen*.
Holl (Thomas) Ouderman. 357.
—— (Willem) Ouderman. 13. Raadt. 117.
Holland (Jan van) gebannen. 313. weer ingelaten. 331. borgerſchap weergegeven. 532.
Hollanders te Utrecht aangehouden. 448.
Hollands eiſch van Utrecht. 534. 535.
Honden welke over de ſtraat mochten gaan. 229.
Hooftgilden. 251.
Hoogſte weer waar iemandt heeft. 38.
Hoorn (Ludolf van) gezant naar Romen. 288.
Horſt (Aernt van der) Ouderman. 2. 224. Raadt. 24. 124. Overſte Ouderman. 185. gebannen. 312. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
—— (Jacob van der) Raadt. 170. 223. Ouderman. 232. borgerſchap weergegeven. 295.
—— (Jan van der) Schepen. 170. 202. 230. gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
—— (Pouwels van der) gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
—— (Ricout van der) gebannen. 312. wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.
—— (Steven van der) Raadt. 170. 223. gebannen. 314. weer ingelaten. 331.
Houdaen (Dirk van) Schepen. 12. 40. 97. 116.
Houten (Jan van) Ouderman. 391.
Houtſys waar in beſtond. 258.
Hubert Coenraetsze Ouderman. 356. 461. Raadt. 525.
Hudeſys waar in beſtond. 258.
Huemen (Herman van) Ouderman. 225.
Huge Jansze Ouderman. 225.

ver-

vergunt een balk te leggen in Stadts muur. 488.
Huge Lubbertsze Ouderman. 41.

I.

Jaarfyfen welke. 155. wanneer te betalen. 156.
Jacob Claesze gebannen. 313.
—— Egbertsze Raadt. 460. 497.
—— Henriksze Ouderman. 265. 290. 342. 411. 461. 498. 526. Raadt. 389. 440.
—— Henrik Jacobs zoons zoon Raadt. 170. Ouderman. 203.
—— Jacobsze Overſte Ouderman. 290. gebannen. 313. Ouderman. 357. 399. 440. 460. 498. Raadt. 426. 525.
—— Janſe Ouderman. 265. 356. 399. 427.
—— Janſe Raadt. 356. 451.
—— Martynsze Raadt. 97. 116.
—— Petersze gebannen. 312.
—— Stevensze gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
—— Tymansze Raadt. 12. 41. 224. Ouderman. 99. 441. Overſte Ouderman. 301. 310.
—— Woutersze Ouderman. 56. 108. 125. 224. 265. 341. Raadt. 184.
Jan Aerntsze gebannen. 147. geld op zyn lyf gezet. 200.
—— Albertsze Raad. 2. 56.
—— Claesze ontborgert. 291.
—— Claes Geryts zoons zoon Raadt. 97. Ouderman. 171.
Jan Dirksze Ouderman. 203. Raadt. 289. 410. 440. gebannen. 314.
—— Eggertsze ontborgert. 292.
—— Evertsze als verrader geſtraft. 188.
—— Gerritsze borgerſchap weergegeven. 532.
—— Goertsze Ouderman. 301. 310.
—— Gysbert Claesze Raadt. 525.
—— Gysbertsze borgerſchap weergegeven. 532.
—— Henrik Mouwertsze Raadt. 108.
—— Henriksze Ouderman. 310. 399.
—— Herbertsze Raadt. 525.
—— Hermansze borgerſchap weergegeven. 295. Raadt. 341. 389. Ouderman. 410. 440. 460.
—— Jacob Peters zoons zoon. Raadt. 124. 301. 355. 525. Ouderman. 232. 357. borgerſchap weergegeven. 532.
—— Jan Geryt Gepels zoons zoon Raadt. 56.
—— Jan Reyners zoons zoon Ouderman. 3. 357. 452. 513.
—— Jansze Raadt. 12. 264. 289. Ouderman. 109. 125. 186. 513.
—— Joeſten Raadt. 398. Ouderman. 427. 483.
—— Korskynsze Ouderman. 266. 441. 483. Raadt. 512.
—— Lambert Ludekyns zoons zoon Ouderman. 117.
—— Lambertze Ouderman. 25. 26. 109.
—— Lourensze Ouderman. 399.

Jan Louwensze Ouderman. 171. 203. 290.
—— Luytkensze Ouderman. 204. 357. 400. 427. 483. Schepen. 300. Raadt. 451. 512.
—— Petersze Raadt. 348. Ouderman. 461. 482. 498. 513.
—— Ponciaensze Ouderman. 427. 462. 499. gebannen. 313. weer in te komen. 332. Raadt. 525.
—— Pouskynsze Raadt. 356. Ouderman. 400.
—— Reynersze Ouderman. 42. 311.
—— Robbertsze Ouderman. 3. 42. 99. 118. 186. 232. 311. 357. 411. 441. 461. 498. 526.
—— Thomaesze Raadt. 185. 398. Ouderman. 302. 311. 427. 483. 526.
—— Vranckensze Ouderman. 14. 186.
—— Weernertze Ouderman. 498. 527.
—— Willamsze Ouderman. 186. Raadt. 341. 389.
—— Willemsze Ouderman. 342.
—— Woutersze Ouderman. 41. 265.
S. Jans Kerk rechtsgebied beveſtigd. 424.
Ingen (Willem van) Ouderman. 57. 356.
Joden en *Jodinnen* de Stadt verboden. 54.
Joban Hertog van Cleef tracht Hertog Philips te verzoenen met Gysbert van Brederode. 317. 319. borg voor het verdrag. 321. ontheft van zyn borgtocht. 340. zyn brief ten behoeve van den Heer van Brederode. 456.
Jonge (Adriaen die) Ouderman. 118.
—— (Dirk de) Raadt. 41. 98. 117.
—— (Evert die) ontborgert 291. Raadt. 497.
—— (Otto) Canonik de Stadt ontzeit. 48.
—— (Wouter die) Raadt. 426. 497.
Jorden Willemsze Ouderman. 342. 400. 513.
Jutfaes (Jacob van) Schepen. 300. 355. 425.
—— (Jan van) Schepen. 12. 97. 116. Raadt. 416.
—— (Loef van) Raadt. 482.

K.

Kannemaker (Peter) Ouderman. 302.
Kanenbroek (Aelbert van) Ouderman. 357. 400. Raadt. 426.
Karel Hertog van Bourgonje trouwt zyn derde vrouw. 515. zyne eiſſchen van het Sticht. 536.
Karmeliten klooſter geſticht. 523.
Katwyk, ziet *Catwyk*.
Kerken Ghysbertsze Ouderman. 452.
Kerſpelkerken heffen den zang op. 4.
Keſſel (Tyman van) gebannen. 314. weer in te komen. 332. borgerſchap weer gegeven. 532.
Ketelaer (Claes) Raadt. 300.
Keurmedige wie. 111.

Keurmeesteren loon. 18. jaarlyks aan te stellen. 187. eedt. 235. hoe te verkiezen. 260.
Key, ook *Kye* (Jan) Ouderman. 42. 118. 171.
Keyser (Claes de) Ouderman. 290.
—— (Geryt de) Overste Ouderman. 3. 57. Raadt. 25.
—— (Herman) Raadt. 2. 24. 56. 108.
Keyserscbe schilden hoe veel waerdig. 535.
Killesteyn (Berent van) balling weer in te komen. 332.
Kisten in de Raadt en Oudermannen kamer. 162.
Kleppers aangesteld. 454.
Kleyenborch (Wessel van) Raadt. 13.
Knapen wie en hun ampt. 70. getal en kleding. 71. 72. 483. loon als uitreizen. 462. 528.
Knoep (Aernt) ontborgert. 291.
—— (Henrik) Ouderman. 41. 311. 526. Raadt. 116. 230. ontborgert. 291. herstelt. 532.
—— (Herman) Ouderman. 390.
—— (Jan) Ouderman. 172. 357. 452. 443. Raadt. 265. ontborgert. 291.
Knyff (Geryt) Raadt. 2. 24. 54. 439. 460. Ouderman. 108. 125. 185. 513. Schepen. 223. 263.
—— (Jan) Raadt. 12. 97. 171. 202. Overste Ouderman. 41. 117. Ouderman. 231.
—— (Jonge Jan) Raadt. 409. Ouderman. 451. 482. Borgermeester. 524.
Koeniken (Henrik) Ouderman. 186. 391. 411. 461.
Koevoet (Aernt) gestraft wegens oproer. 37. 38.
Kraen (Geryt die) Raadt. 117. 301. 309. 398. 410. 426.
—— (Geryt die) Roelofsze Raadt. 451.
—— (Gysbert die) Raadt. 451. 512.
—— (Jan die) Ouderman. 57. 118.
—— (Roeloff die) Ouderman. 172. Raadt. 224. 289. 341. 390. 440. 482. Stok. meester. 359. Borgermeester. 263.
Krieck (Geryt) Raadt. 289. 440. 482. Ouderman. 411. 514.
Kroeck (Herman) Raadt. 451. 482. 512.
Krukert (Beernt) ontborgert. 292.
Kutert (Gysbert) Ouderman. 171.
—— (Gysbert en Korstgen) borgerschap weer gegeven. 532.

L.

Laer (Jacob van) Raadt. 460. 497. 525.
Lagenoot (Thys) gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
Lakenrederye begunsticht. 421.
Lalain (Simon van) komt te Utrecht, en waarom. 367.
Lambert Florensze Ouderman. 341. Raadt. 398.

Lambert Henriksze borgerſchap weergegeven. 295.
——— Maesze Ouderman. 4.
———Mouwersze Ouderman. 231. 426. 452.
——— Vrederiksze Ouderman. 13.
Lange (Henrik die) Ouderman. 341.
——— (Jan de) Ouderman. 13. 117.
——— (Jan die) Aelbertsze Ouderman. 57.
Lannoy (Anthoni) komt te Utrecht, en waarom. 367.
——— (Jan van) komt te Utrecht, en waarom. 132. 367. 406.
Lantscroen (Adriaen van) Schepen. 1. 24. 55. 107. 511.
——— (Jonge Adriaen van) Schepen. 116. 397. 439. borgerſchap weer gegeven. 295. Raadt. 341. Borgermeeſter. 356. 425. 481. Schatmeeſter. 359.
——— (Jacob van) Ouderman. 390.
——— (Jan van) Schepen. 409. Ouderman. 498. 526.
——— (Roetert van) Schepen. 12. 40. 97. 116.
Lauwenrecht onder Stadts vryheit. 400.
Lederdam (Dirk) waarom geſtraft. 430.
Lege (Albert de) Ouderman. 109.
Lege Knapen, ziet *Knapen*.
Lekkendyk ordonnantie op dezelve. 374. 375. 376. 377.
——— uitzettinge. 186.
Lekkendyks Heemraden door de Stadt aangeſtelt. 165. hoe te kiezen 260. door den Cameraar van den Dyk te betalen. 462. 529.
——— benedendams verbetert. 96. Dykbrief. 240.
Lent (Jan van) Ouderman. 498.
Leſe (Henrik de) Raadt. 170.
Levensmiddelen goet koop. 455.
Lewen (Jan van) Ouderman. 290. 441. 498.
Lewenberch (Henrik van) Schepen. 512.
——— (Herman van) Raadt. 2. 24. 56. 108. 223. Schepen. 124. 184. 264. 340. 389. 425.
Leyen (Peter) ontborgert. 291.
Leyſten. 349.
Libelmeeſters hoe te verkiezen. 260.
Lichtenap (Gysbert) Raadt. 2. 56. Ouderman. 25.
Lichtenberch (Alfer Alferſe van) Raadt. 170.
——— (Braem van) Ouderman. 2. 25. Schepen. 55. 107. 124. 355. 397. 425. 512. borgerſchap weergegeven. 295.
——— (Jan van) de jonge Borgermeeſter. 12. 390. Raadt. 98. Schepen. 340. 409. 439. Verdinkmeeſter. 358.
——— (Jan Jacobsze van) Ouderman. 342. 441. 461. Raadt. 410. Overſte Ouderman. 498.
——— (Jan van) van Lantscroon Schepen. 40. 116.

Lichtenberch (Jan Proys van) ziet *Proys*.
——— (Werner van) Raadt. 355. 512. Ouderman. 399. 451. 482. verkiesbaar tot den Raadt. 532.
——— (Wouter van) Ouderman. 426.
Lieber (Vaelric) ter doot gebracht. 229.
Lieboert (Aernt) Raadt. 2. 97. Ouderman. 118. gebannen. 147.
——— (Oelrik van) Ouderman. 110.
Locborst (Bertelmeus van) Raadt. 170. 203. 230. 341. 389. 482. Ouderman. 427.
——— (Jan van) Ouderman. 172. 400. 441.
——— (Willem van) Schepen. 124. 459. 525. Ouderman. 185. 410. 498. Raadt. 223. 264. 300. 309. 356. Overste Ouderman. 440.
Lodewyk Aerntsze Ouderman. 109.
Loedze (Meyster Jacob in der) Raadt. 356.
Loenen (Claes van) geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Henrik van) Ouderman. 411. 441. 461. 513.
——— (Jan van) Raadt. 309. 356. 398. 512. Stokmeester. 359. Ouderman. 427. 451. 483.
——— (Walich van) gebannen. 314. weer in te komen. 332. borgerschap weer gegeven. 532.
Loterye uitgeschreven. 50 51. 52. 101. 238.
Loze (Henrik de) Raadt. 203. 230.
Luke (Jan) Ouderman. 42.
Luttikenbuys (Braem van) Raadt. 2. 185. 264. 289. Ouderman. 26. 57. 109. 125. 225. Borgermeester. 263.
——— (Henrik van) Raadt. 41.
Luytken Korskynsze Ouderman. 3. 26. Raadt. 117. 341.
Lyfrenten hoe opgenomen. 420.

M.

Maaltyden door de Stadt gegeven. 445. 475.
Maandzysen welke. 155. binnen welken tydt te betalen. 156.
Maarschalken benadeelen de Utrechtsche borgeren. 477.
Maarsen en *Maarseveen* (Die van) verblyven hunne breuken aan de Stadt Utrecht. 151.
Maecb (Peter) Ouderman. 204. 399.
Maern, ook *Meern* (Willem van der) Ouderman. 427. 452.
Maersen, ook *Mairsen* (Geryt van) Ouderman. 13. Raadt. 264. 289.
——— (Huge van) Raadt. 390. 410. Ouderman. 441. 461. 498.
——— (Jan van) Raadt. 356. 398.
——— (Willem van) Ouderman. 231. 301.
Maes Willem Peters. zoons

zoon Ouderman. 171. borgerſchap weergegeven. 295. gebannen. 314. herſtelt. 332.
Maeſſe (Peter) gebannen. 313.
Makelaars van de wynen waar na zich te ſchikken. 72. 73.
Makener (Jan van) Raadt. 309.
Mallus wat betekent. 9.
Malſen (Henrik van) Ouderman. 42. 118. Raadt. 97.
——— (Herman van) Ouderman. 391.
——— (Pouwels van) Raadt. 525.
Mannen macht over de Vrouwen. 55.
S. Marie Capittel vonniſt eenen Canonik. 357.
Marre (Henrik) Ouderman. 13. 41. 98. 125. 224. 311. Raadt. 300.
Marten Henriksze Ouderman. 224. 265.
——— Jacobsze Ouderman. 290. 391. 441.
S. Martin hoe geeërt. 165. 166.
Maſch (Henrik van) Borgermeeſter. 98.
——— (Peter) Ouderman. 427.
——— (Vrederik van der) doet oorvede. 146. Raadt. 398. 425. 482. Ouderman. 452.
Maſtich (Jan van) Ouderman. 99.
Maſtwyc (Jan van) Raadt. 185. Ouderman. 357.
Mattheus Gysbertsze Ouderman. 172. 203. 399. 427. 452. Raadt. 230. 356. 497. Overſte Ouderman. 301. 310.
Mattheus Henriksze Ouderman. 356. 440. 513.
Matthys Dirksze gebannen. 313.
——— Jansze Ouderman. 203.
Meer (Aernt van der) Ouderman. 290.
——— (Hermannus van der) vyand van den Biſſchop. 131. gebannen. 147. 148. geld op zyn lyf gezet. 199.
——— (Jan van der) Raadt. 12. beklaagt ten onrecht Stadts ingezeetene voor den Maarſchalk. 400.
Meerne (Willem Jansze van der) ontborgert. 291.
S. Meertens Gaſthuis geſticht. 240. land aan geſchonken. 511.
Mees (Peter Gelysze) Ouderman. 440.
Mergengeld ingevoert en ongenoegen van het gemeen daar over. 35. 36. uitgezet. 173. 393. 396.
Merre (Henrik) Ouderman. 185. 265.
Merten Jacob Peters zoons zoon Ouderman. 265.
Meurs (Henrik) Biſſchop van Munſter maakt vrede met den Utrechtſchen Biſſchop. 96. zyn doot. 182.
——— (Walraven van) doet geld ſlaan. 53. verbind zich met enige Gelderſche. 121. ſtaat af van het Utrechts Bisdom. 127. zoekt Biſſchop van Munſter te worden. 182. eiſt ſchattinge van de Utrechtſche Geeſte-

ſtelykheit. 183. verkoren tot Biſſchop van Munſter. 220. de Stadt Munſter hem tegen. 221. ſchelt kwyt aan het Capittel te Deventer de geeiſte onderſtandgelden. 222. zyn doot. 317. erfgenamen voldaen. 378.
Meyns Roetersze Ouderman. 225. 301. 399. Raadt. 512.
Michiel Roelofsze Ouderman. 186. 483.
Middelwyck (Jan van) doet oorvede. 331.
Milet (Pieter) Prooſt van Weſtvriesland. 397.
Militis (Jan) Vicarius van den Biſſchop. 367.
Minnebroeders (vreemde) niet te huisveſten. 62.
Modde (Reyner) Raadt. 13. 170. 203. 231. 341. 440. Ouderman. 42. 99. 118. 399.
Moirdrecht (Henrik van) Ouderman. 400.
Moirkyn (Jan) Ouderman. 231.
Mont (Jan) Ouderman. 302. 411. 441. 498. 527.
Montfoort (te) verboden te gaan 114. of iemand van haar te huizen. 127.
——— (Alfert van) gezant naer Romen. 288.
——— (Borchgraaf van) te Utrecht onthaalt. 542.
——— (Henrik van) tracht Hertog Philips met Gysbert van Brederode te verzoenen. 319.
——— (Jan van) verleid met de Stichtſche goederen. 423.
Montfoort (Johan van) gevangen gehouden van zynen zoon. 120.
——— (Willem van) de Stadt verboden. 58. 59. geld op zyn lyf gezet. 61. niemand eenige gemeenſchap met hem te hebben. 105. tracht Utrecht in te nemen. 110. 111. aengezet door den Hertog van Borgonje. 112. verzoent zich met den Biſſchop. 126. ontheft van vorige vonniſſe. 145. gebannen. 314.
Mouwer (Jan) Schepen. 264.
Muiden de Stadt verdraacht zich met Utrecht. 446.
Muizen doen veel ſchade. 123.
Munt van payement en ſcheidelpenningen. 405.
Muſch (Peter Gelisze) Ouderman. 342. 390. 461.
Muuren van Stadts wallen gemaakt uit boetens. 267.
Mynden (Melis van) gebannen. 314. Raadt. van den Biſſchop. 366.

N.

Naſſau (Jan Grave van) waarom te Utrecht komt. 281. gevryd van zyne borchtocht. 348.
Neech (Henrik van) Ouderman. 3.
Neſ (Heynken van) gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
Neude geſtraat. 514.
Niewael (Daniel van) Schepenklerk. 233. zyn ampt ontnomen. 234 gebannen 314.

Noordwyk (Gerrit van) gedood aan de Bild. 347.
Noteboem (Jan) Ouderman. 42. Raadt. 98. 117.
Nyenrode (Jan en Splinter van) ſtellen zich tegens den Biſſchop. 131. verboden hen te huizen. 148.
Nyevelt (Bartelmeus van) Ouderman. 14. 172. 232. 514. Borgermeeſter. 203. Schepen. 300. 397. Overſte Ouderman. 357. 483. Schatmeeſter. 359. Raadt. 425. 451.
——— (Henrik van) Borgermeeſter. 124. 263. 341. Schepen. 184. 389. 439. Overſte Ouderman. 225. 411. 461. Ouderman. 499. Raadt. 525.
——— (Jacob van) Maarſchalk benadeelt eenen borger. 477.
——— (Roelof van) Raadt. 460. 497. Schepen. 525.
——— (Steven van) Borgermeeſter. 1.
——— (Willem Willemsze van) Schepen. 398. Ouderman. 441. Raadt. 460.
Nypyſer (Tyman) Schepen. 1. 24. Raadt. 56. 108. 124. 185. 224. 341. ontborgert. 291.

O.

Oerde (Elyas van) Raadt. 497. Ouderman. 527.
Oeſtrum (Alphar van) Ouderman. 427. 452.
——— (Dirk van) Schepen. 264.
——— (Geryt van) Ouderman. 186. Raadt. 224.
——— (Jacob van) Ouderman. 3. Raadt. 25.
——— (Reyner van) Ouderman. 110. uit den Raadt gezet. 114.
Ogbe (Aernt) Ouderman. 3. 26. 172. Raadt. 203.
Ommegangen hoe geviert. 32. 33.
Ondaden. 261.
Oploe (Jacob van) balling weer in te komen. 332.
Oproer in de ſtadt. 272. 288. 305. voorvallende waar te vergaderen. 267.
Oude ſchilde hoe veel waerdig. 168.
Oudencoep (Tyman van) Raadt. 185. 223.
Oudermans geheimſchryver wat doen moet. 187. loon. 260.
Oudermannen niet in den Raadt te zitten. 248. hoe te kiezen. 253.
Oudewater (Jan van) Overſte Ouderman. 171. Ouderman. 201. Raadt. 231. 309. Borgermeeſter. 300. 398. Schepen. 355.
Overſten ſtadts ampten te bezetten. 99. wedde. 162. 462. 530. eedt. 163. gebore borgers te moeten zyn, een paard te houden. 178. 233. 454. Covels waar van te maken. 233. acht jaren te wachten eer weer verkiesbaar zyn. 462. uitreizende hoe veel te hebben. 529. 530.
Overyſſel weigert deel te nemen in den Munſterſchen oorlog. 221. wil David van Bor-

Borgonje niet voor Bisschop aannemen. 328. erkent hem. 329.

P.

Paeds (Willem) gezant naer Romen. 288.
Pallaes (Floris van) Schepen. 439. 496. Ouderman. 526.
—— (Hubert van) Raadt. 97. 426. Overste Ouderman. 118. ontkomt uit de gevangenis. 145. de stadt verboden. 147. Ouderman. 399. 483. 513. Borgermeester. 451. afgestelt. 452.
Papegaey door de Schutten geschoten. 159.
Passert (Herman) Ouderman. 204. 342. 391. 427. 452. 483.
Pasteybakker (Henrik) Raadt. 389. 439. 460.
Penningwaarde wat beteekent. 67.
Pestziekte te Utrecht. 180. 501. 522.
Peter Dirkze Ouderman. 460. 513.
—— Faesze Ouderman. 57. 342.
—— Hubert Daniëls zoons zoon Raadt. 2. 25.
—— Jansze Raadt. 124. 356. Ouderman. 310. 482.
—— Rodekensze Ouderman. 400.
—— Rovertze Ouderman. 440.
—— Stevensze Ouderman. 14.
Peter Willemze Ouderman. 14. 109. 125. 265. 342. Raadt. 41.
Philips Hertog van Borgonje verwekt vyanden aan Utrecht. 112. tracht zynen zoon David Bisschop te maken. 281. 285. komt in s'Hage. 297. trekt naer Utrecht. 319. komt in de stadt. 326. belegert Deventer. 327. krygt die stadt in. 329. zyn overlyden. 515.
Plaatze waarom zoo genoemt. 8. 9. welke waren daar te koop stonden op de jaermerkten. 52.
Placaat waar van afkomstig. 9.
Plaet (Jacob) gebannen. 312.
Pleiten waar van afkomstig. 9.
Ploes (Jacob) geld op zyn lyf gezet. 335.
Poelgeest (Jacob van) tot Abt van St. Paulus aangestelt. 205.
Poll (Vrederik van) gebannen. 313. 348.
—— weer ingelaten. 331.
Ponciaans dagh hoe geviert. 302. 343.
Ponden (Met) hoe de betaling geschiede. 154.
—— twee op de kist te brengen. 162.
Post (Jacob) Raadt. 231.
Pot (Jacob) Ouderman. 99. Raadt. 117. 171. 203.
—— (Peter) Raadt. 525.
Pous Willemsze Ouderman. 311.
Pouwels Gerytsze Raadt. 289.
—— Gysbertsze Ouderman. 171. 203. 343.

Pouwels Fouwelsze Ouderman. 483. Raadt. 572.
Proeft (Willem) Raadt. 2. Ouderman. 25. 56. 109. 125. 185. 224. 265. 311. ontborgert. 291.
—— (Jonge Willem) Ouderman. 98.
Proys (Albert) borgerſchap weer gegeven. 295. Raadt. 341. 389. ſchatmeeſter. 359. Schepen. 409. Borgermeeſter. 439.
—— (Beernt) Schepen. 355. 398. 481. Overſte Ouderman. 426. uit de ſtadt gezet. 499.
—— (Beernt Albertsze) uit de ſtadt gezet. 499.
—— (Beernt Berentsze) uit de ſtadt gezet. 499.
—— (Jacob) Schepen. 1. 389. 459. zet zich tegens den Biſſchop. 131. ontkomt uit de gevangenis. 145. de ſtadt verboden. 147. geld op zyn lyf gezet. 199. borgerſchap weer gegeven. 295. 296. afgezant naer Philips van Borgonje. 319. Borgermeeſter. 340. 409. 496. Ridmeeſter. 358. zyne geledene ſchade vergoed. 361. Raadt. 440. uit de ſtadt gezet. 499.
—— (Jan) Domdeken komt in woorden met den Biſchop. 119. uit de ſtadt verdreven. 130. ontzet van zyne geeſtelyke waerdigheden. 144. komt weer te Utrecht. 296. herſteld, en gezant naer Hertog Philips. 318. berooft van zyne Decanie. 500.
Proys (Jan Aerntsze) vyand van den Biſſchop. 131. gebannen. 148. herſtelt. 295. uit de ſtadt gezet. 499.
—— (Roelof) met hem niet te eten of te drinken. 500.
—— (Roetart) Ouderman. 13. 98. Borgermeeſter. 40. 116. overleden. 130.
—— van Lichtenberch (Jan) Borgermeeſter. 2. 55. Raadt. 24. Ouderman. 109. Hoofdman van de gewapende borgers. 121. overleden. 130.
Putkuyp (Aan de) byeenkomſt gehouden. 76. en volg.
Pyll (Henrik) Ouderman. 231. 357. ontborgert. 291. Raadt. 398.
Pypers van de ſtadt. 30. 31.

Q.

Quadyen. 428.

R.

Raadt der ſtadt Utrecht geeft verlichting van ſtraf aan enen verwezenen. 11. geene vergaderinge te maken om iemand in te brengen, of te keeren. 27. geene ballingen in te komen. 28. niet die in des Biſſchops of anderen eedt. 28. 29. 168. beampten van andere hoe te ſtemmen. 28. handhaaft de rechten der borgeren. 47. hoe te verkiezen. 78. 251. 262. geeft verſchoning en vryſpree-

king van misdaden. 151. niet in te kiezen dan dewelke in de ſtadt woonen. 167. vermindert de renten. 168. hoe de Geeſtelyken beteugeld. 228. 332. vermeeſtert van de Geeſtelykheit en het gemeen. 247. 248. wat niet doen mag zonder kennis der Gilden. 262. leend geld. 353. aanklachten aan haar hoe te vervolgen. 401.

Raadts ampten hoe te vergeven. 260. beſluiten niet tegen te gaan. 115. 514.

Raden hoe uittevoeren het geen hen bevolen is. 30. voor de poorten te zitten. 114. mede te waken. 177. binnen welken tyd hunne zaken te eindigen. 167. ſtadtswegen uitreizende hunne verteeringe op te geven. 169. hoe veel toegeleit. 462. 530. niet uit de ſtadt te gaan in tyden van de peſtziekte. 180. op te ſtaan als hunner nabeſtaande zaken voorgebracht worden. 189.

Raepborſt (Folpert van) Raadt. 408. 481. gebannen. 147. geld op zyn lyf gezet. 200. borgerſchap weergegeven. 295. Ouderman. 311. 356. 411.

——— (Jan van) Raadt. 13. 41. 97. 117.

Ram (Adriaan) Ouderman. 14. 109.

—— (Arnt) Raadt. 482. Ouderman. 514.

Ramp (Pieter) gevonniſt van het Capittel van St. Marie. 357. 358.

Rechtspleging hoe te oeffenen. 339.

Reneſſe (Arnt van) Borgermeeſter. 511. reiſt naer het heilige landt. 534.

——— (Jan van) ſteld zich tegens den Biſſchop en wordt gevangen. 131. hoe zyne vryheit bekomt. 139.

——— (Jan van) Borgermeeſter. 389. 452.

——— (Vrederik van) ſtelt zich tegens den Biſſchop en wordt gevangen. 131. hoe zyne vryheit bekomt. 139. doet nevens zynen broeder Jan afſtandt van het recht op de nalatenſchap van Jacob van Gaasbeek. 142. tracht te vergeefs in de ſtadt te komen. 181. Heer van Rynouwen. 182. gezant naer Hertog Philips. 319. zyne erfgenamen de ſchade door het afbranden van Rynouwen vergoed. 361.

——— van Baar (Jan van) Schepen. 496.

——— van Zuylen (Johan van) balling. 139. 140.

Reningen (Henrik van) Raadt. 108. ter dood gebracht. 229.

Renten (Met) hoe de betaling geſchiede. 154.

Reventer. 292.

Reyer Hermansze wegens Amersfoort gezonden tot de Vredehandeling. 366.

Reyner Aerntsze Ouderman. 3, 26. 57. Overſte Ou-

derman. 109. doet oorvede. 146.
Reyner Franckensze voor een half jaar uit de ſtadt gezet. 348. borgerſchap weergegeven. 532.
—— Willemsze Ouderman. 13. 513. Borgermeeſter. 263. Raadt 289.
Rhenen erkent Biſſchop David voor haren heer. 318.
Rhenen (Herman van) gezant naer Romen. 288.
Rietvelt (Jan van) Raadt. 230. gebannen. 314.
Rode (Pieter Willemsze de) Ouderman. 265. 514.
Rodenborch (Jan van) Ouderman. 452.
Roelof Dirksze Ouderman. 99. 225. 265.
—— Woutersze Raadt. 289.
Roemer (Jan) Raadt. 460. 512.
Romer (Gysbert) borgerſchap weergegeven. 532.
Roſenbos (Joris van) waarom te Utrecht komt. 367.
Rotten doen veel ſchade. 123.
Roye (Pet de) Ouderman. 290.
Runen wat beteekent. 252.
Rutger Aerntsze balling weer ingelaten. 331.
—— Claesze Ouderman. 41.
—— Egbertsze Ouderman. 311. 391.
—— Petersze Ouderman. 186.
Ruweel (Gysbert van) Ouderman. 117.
Rwſch (Alfer) Schepen. 439. 512.
Rwſch (Arnt) Schepen. 496.
—— (Dirk) Raadt. 525.
—— (Evert) Ouderman. 36.
—— (Herman) Ouderman. 13.
—— (Jan) Raadt. 12. 41. 117. 223. 341. Ouderman. 99.
—— (Jan Petersze) Schepen. 24. 107. 124. 184. Raadt. 56.
—— (Peter) Raadt. 108. 124. 398. Ouderman. 186. 343. 527.
Rycout Gerritsze Raadt. 410. 460. 482. Ouderman. 441.
Ryn (Aernt over) Ouderman. 13. 56. 109.
Ryn (Adriaen van) Schepen. 389. 409. 439. 459. 496. 525.
—— (Aelbert van) Raadt. 56. 108. 309. 410. 440. 460. 497. Ouderman. 391.
—— (Geryt van) Raadt. 264. 356. 410. Schepen. 300. 398. Overſte Ouderman. 441.
—— (Jonge Geryt van) Raadt. 341. 390. 525. Schepen. 459. 497.
—— (Geryt van) Zoudens zoon Schepen. 459. 496. 525.
—— (Gysbert van) Raadt. 2. 25.
—— (Herbern van) Schepen. 496.
Rynouwen verbrand. 181.

S.

Sacraments omdraging. 304.
Sas (Geryt) Raadt. 224.
Ou-

Ouderman. 290.
Scade ziet *Schade.*
Scadyc (Goeffen van) Ouderman. 491.
—— (Gysbert van) Ouderman. 390.
Scapen Claesze gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 335.
Scay (Geryt) Ouderman. 301.
Sceel (Jan van den) Ouderman. 301,
Schade (Cornelis Aelbertsze) Raadt. 289.
—— (Geryt) Ouderman. 310. 426. Raadt. 460.
—— (Vrederik) Ouderman. 13.
Schatmeeſters ampt. 359.
Schayck (Goeffen van) Raadt. 309.
Scheidelpenningen. 405.
Schellings waarde. 82.
Schepenboden Ordonnantie op de 74. 75. 76.
Schepenen een paerd te houden. 178. hoe te kiezen. 252. waar geeedt. 255.
Scherbl (Jan van) Ouderman. 310.
Scherpenborch (Henrik van) Raadt. 55. 116.
———— (Willem Jansze van) Raadt. 185.
Schilden hoe veel waerdig. 22. 23.
Schinkel (Jan) Raadt. 289. 390. 410. 440. 460. Ouderman. 342. gebannen. 500.
Schive (Dirk) Raadt. 289.
Schoerle (Jan van) doet oorvede. 146.
Schorel Jan van) Raadt. 355. 425.
Schot (Bertelmeus) Raadt. 98. Ouderman. 118. doet oorvede. 146.
—— (Claes) Raadt. 13.
—— (Jan) Ouderman. 3. 526. Raadt. 25. 56. 108. vyand van den Biſſchop. 131. gebannen. 147. 148. geld op zyn lyf gezet. 200.
Schout der Stadt geene goederen aan te ſlaan zonder behoorlyke rechtsoeffeningen. 110.
Schout ook *Scout* (Aernt) Ouderman. 482. 513.
—— (Claes) Ouderman. 25. 98. 172. 232. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 203.
—— (Geryt) Ouderman. 57. 109. 172.
—— (Henrik) Ouderman. 26.
—— (Jacob) Ouderman. 171. 203. 231. 342. 410. Raadt. 300. gebannen. 313.
Schuddekorfsdagh. 165.
Schutmeeſters ampt. 16. 63. 100.
Schutten getal, en ordonnantie op dezelve. 43. 44. 45. 46. 64. 405. 529. veele aanzienlyke luiden onder dezelve. 45.
Scoen (Jan) Ouderman. 25.
Scrodekyn (Jan) Ouderman. 14.
———— (Pouwels) Raadt. 10. 40. 170. 202. 230. 525. Ouderman. 98. uit den Raadt gezet. 114. gebannen 313. weer in te komen. 332. voor een half jaar de Stadt verboden. 348. borgerſchap weer ge-

geven. 532.
Scrodekyn (Willem) Ouderman. 3. 26. 57. 126. 225. 441. Raadt. 108. 185. 301.
Scroyken (Willem) Ouderman. 461.
Sem (Aernt) Ouderman. 301.
Sevenbergen (Arent van) gevangen. 131. vrygelaten. 132.
Sleutels der poorten wie te hebben. 269.
Sloyer (Jan) Schepen. 12. 40. 97. 116. 170. 202. 300. 355. 397. 425. Ouderman. 232.
Sluſeman (Jan) Ouderman. 498. 526.
Snebbert (Willem) gebannen. 313.
Snell (Goert) Raadt. 184.
Snellenberch (Willem van) Raadt. 12. 41. Ouderman. 99. 118. 357. Schepen. 300. 425. 481. Overſte Ouderman. 513.
Snoeck (Geryt) Ouderman. 390. 410.
— — (Lubbert) Raadt. 512.
Sodomie hoe geſtraft. 49. 50.
Sparen (Ordonnantie van) 151. en volg. 527. en volg.
Sperenwoude (Dirk van) Ouderman. 57.
Spierinck (Egbert) ontborgert. 291.
——— (Jan Eggertsze) Schout van het Capittel van S. Jan. 541.
Splinter (Claes) Ouderman. 311.
—— Egbertsze Ouderman. 42. 99. 118.
Spronk Jansze gebannen en geld op zyn lyf gezet. 200.
Spyck (Jan van) Ouderman. 301.
Spycker, ook *Spiker* (Henrik) Raadt. 409. 497. Ouderman. 440. 460.
——— (Herberen) Ouderman. 56. 109.
Spyert (Henrik) ontborgert. 291.
Stadts inkomſten hoe te vorderen. 201. ponden hoe veel waerdig. 236. Speelluiden en Trompers. 32. Walmuuren waar uit gemaakt. 63. Zegel gebroken. 246.
Stael (Jacob) Ouderman. 451. 526.
Stalbroederen. 316.
Stalkeerszen. 208.
Stedige woon waar iemand heeft. 38. 39.
Steekſpel, ziet *Tournoy*.
Steen (Jan) Ouderman. 265.
—— (Willem) Ouderman. 390. 426. 461. 498. 526.
Steenre (Willem van) Schepen. 263. 389. 439. 459. 525. Overſte Ouderman. 342. 411. Verdinkmeeſter. 358. Borgermeeſter. 497.
Steenwaarder (Ordonnantie op den) 39.
Stekel (Dirk van der) Ouderman. 98. 117. vyand van den Biſſchop. 131. gebannen. 147. 148.
Steven Claesze Raadt. 185.
—— Egbertsze gebannen. 313.
—— Hubertsze gebannen. 313.
—— Tymansze Ouderman. 13. 203.
Stokmeeſters. 359.

Symon Claesze Ouderman. 451. 482. 513.
—— Claesze die Louwer Ouderman. 513.
—— Dirksze Raadt. 170. 202. 203.
—— Jansze Ouderman. 117. 203. 231.
Sys (Claes) Ouderman. 2. 25.

T.

Taets (Dirk) Ouderman. 109. 125. 426. Raadt. 202. 264. 289. Schepen. 340. 389.
—— (Eerſt) Schepen. 97. uit den Raadt gezet. 114. Ouderman. 126.
—— (Geryt) Ouderman. 356. Raadt. 398. 425.
—— (Gysbert) gebannen. 147. 500. Raadt. 389. Ouderman. 410.
—— (Jan) Raadt. 2.
—— (Splinter) Raadt. 124. 460. 512.
Teel, ook *Tiel* (Godert) Schepen. 525. borgerſchap weer gegeven. 532.
Tornant (Heer van) houd aan eenige goederen van de Utrechtſche. 76. dagvaart daar over gehouden. 77 en volg.
Tetwyk (Reynier van) Schepen. 1. 24. 55.
Teylingen (Simon van) Ouderman. 118. 172. Raadt. 203. Schepen. 230. gebannen. 313.
—— (Tyman van) Ouderman. 14.
—— (Wouter van) Raadt. 2. 25. 56. 482. Ouderman. 110. 126. 452. Overſte Ouderman. 186. Schepen. 223. 264.
Thomas Pilgrumsze Ouderman. 57. 118.
Tienhoven (Sweer van) onthalſt. 273. 274.
Tollenaar hoe en waar zyn ampt waar te nemen. 20.
Tournoyſpel te Utrecht gevierd. 5. 33. 110. voorziening tegens ongelukken. 6. 7. 8. waar gehouden en wie daar tegenwoordig waren. 10.
Trinde (Henrik) gelaſt uit de Stadt te gaan. 514.
—— (Jan) Schepen. 12. 40. 97. 124. 184. 223.
—— (Tyman) Raadt. 525.
Tyel (Aernt van) Ouderman. 3. 26. 57. 109. doet oorvede. 146.
—— (Gysbert van) Raadt. 425.
—— (Johan van) Ouderman. 13. 98. 452. Raadt. 41. 341. 389. 410. 497. Borgermeeſter. 117. ſtelt zich tegens den Biſſchop. 131.
Tyman Jacobsze Ouderman. 41. 56. 109.
—— Ysbrandsze Ouderman. 357. 400. 427. 452. Raadt. 512.
Tynmeeſters rekening te doen, en waar van zoo genaamt. 531.

U.

Uiterweert (Dirk) gezant naer Romen. 288.
Ulfer (Tyman) Stadts Klerk. 406.

Utenenge (Beernt) Schepen. 512.
Utenham (Aetzert) Raadt. 390. 440. Ouderman. 441. 461. 498.
——— (Frederik en zyn zoon) hunne geweldenaryen tegen te gaan. 477. en volg. gevangen ontvluchten. 495. de zoon vry geley vergund. 522.
——— (Reynier) Schepen. 12.
Utenleen (Geryt) Ouderman. 265. 342. 527. ontborgert. 291. Raadt. 390. 410. 440. 460. Overſte Ouderman. 498.
——— (Pieter) ſtichter van eene ſtove in S. Aechte Gaſthuis. 523.
Uterſpyc (Jan en Pieter) gebannen. 312. 313. geld op hun lyf geſtelt. 335.
Utrecht heeft geſchil met den Biſſchop. Ziet *Diepholt*. ingenomen door den Biſchop. 128. verdeeld in vier deelen. 148. hoe te verzekeren voor overvallen. 174. en volg. 315. 316. 317. 353. vereffent haare geſchillen met Antwerpen. 241. voerd oorlog tegens Amersfoort. 336. 337. 338. 358. 365. 366. beſtand met Amersfoort. 353. 416. laat de verſchillen met Amersfoort over aan zegsluiden. 368. 369. verzoent met Amersfoort. 430. nader mede verbonden. 442. bezoent met den Biſſchop. 368. 369. 406. doet vereering aan den Biſſchop. 371. verlegen om geld welke middelen gebruikt. 371. 372. 402. 420. 470. gaat een verdrag aan met Harderwyk. 396. met Amſterdam. 412. met Muiden en Weſop. 446. met Zutphen. 457. met Gelderland. 465. met Dordrecht. 466. heeft het recht van de Munt. 405. haar geſchil met het Capittel van St. Pieter afgedaan. 489. krygt land in erfpacht van het Capittel van den Dom. 506. accoort met de Geeſtelykheit omtrent de vrydom der zyſen. 515 en volg.

V.

Vaart (Aan de) het groote hooft gemaakt. 181. eene haven te graven. 373.
Val (Heyn) borgerſchap weer gegeven. 532.
Valkendael (Claes van) Ouderman. 461. 498.
——— (Claes Jansze van) Ouderman. 526.
——— (Jan van) Ouderman. 186. 399. Raadt. 223. 289.
——— (Peter van) Ouderman. 171. 357. Raadt. 202. Overſte Ouderman. 232. Schepen. 300.
——— (Willem van) Ouderman. 441.
Vecht (Gysbert over die) Raadt. 341.
——— (Gysbert Jansze over die) Schepen. 340.
——— (Jan over die) Schepen. 12. 40. 97. 116. 300.

355. 397. 425. 481. 512. Raadt. 260. Ouderman. 482.
Vecht (Jan Peterze over die) Schepen. 355.
—— (Peter over die) Schepen. 107.
Veem (Wouter van der) Raadt. 460.
Veen (Jacob) Raadt. 2. 24. 223. 341. Ouderman. 125.
—— (Jan van) Schepen. 300.
Velde (Henrik van) doet oorvede. 146.
—— (Jacob, Jan, Geryt van) gebannen. 312. geld op Jacobs lyf gezet. 335.
—— (Jan) onthalft. 334.
—— (Pieter van) Ouderman. 290.
—— (Rycout van) Ouderman. 171. 203. 231. borgerschap weer gegeven. 295. gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
Velpen (Jan van) Ouderman. 232. Raadt. 301.
Venelant (Lambert) Ouderman. 426.
Verdinkmeesters ampt. 359.
Vergier van de Stadt wie. 191.
Vergift (Door) enen anderen het leven willende benemen hoe gestraft. 429.
Verloore Maandag. 303.
Versellen. 392.
Verwer (Jan die) Ouderman. 231. Raadt. 410.
—— (Jan Peterse die) Ouderman. 452.
—— (Jan Willemsze die) Raadt. 440.
Vianen (Te) verboden te gaan 148.
Vinkeveen (Jacob Jansze van) Ouderman. 483. 513.
Visch op den aflag te brengen. 65.
Viven eedt, pensie, en wanneer verzet. 166. plicht. 167. 264. pensie. 235. hoe te verkiezen. 260. 528. afgestelt. 421. 427. weer aangestelt. 428. vier jaren te wachten eer weer verkiesbaar. 462.
Vleyshouwers waar de pensen te wasschen. 198.
Vlieger (Henrik de) borgerschap weergegeven. 532.
—— (Lambert de) Ouderman. 290.
Vlueten (Geryt van) Raadt. 2. 25. 56. 108. Schepen. 12.
—— (Ghysbert van) Overste Ouderman. 42. Schepen. 97. 230. uit den Raadt gezet. 114. Ouderman. 172. Borgermeester. 202. borgerschap weer gegeven. 295.
Voecht ook *Voicht* (Vrederik de) Ouderman. 2. 25. 56. 108. 125. 185. 341. Raadt. 389. 409. 439. Schepen. 481. 512.
—— (Zweder die) Ouderman. 461.
Voern die Wael (Geryt) Schepen. 12. 355. Ouderman. 171.
Voernsweerde Bertelmeus van) Raadt. 289. gebannen. 313.
Voet Geryt) Ouderman. 390. 426. 498.
Vogelaer (Dirk de) Ouderman. 265.

Vogelaer (Willem) Ouderman. 357. Raadt. 426.
Vogelcoop (Gysbert) gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335. herſteld. 532.
——— (Gooſſen) borgerſchap weer gegeven. 532.
Vogell (Willem) Raadt. 309. Ouderman. 399.
Voirde, ook *Voerde* (Evert van) Ouderman. 13. 42. 98. 171. 399. 452. uit den Raadt gezet. 114. Overſte Ouderman. 204. Schepen. 230. 300. 355. 511. Raadt. 452, 482.
Volken Janſze Ouderman. 232. 461. Raadt. 301.
Vos (Willem de) Ouderman. 290. 342. 411. 452. Borgermeeſter. 525.
Vosculen (Evert van) Ouderman. 109. 172. uit den Raadt gezet. 114. Overſte Ouderman. 204.
——— (Peter van) Raadt. 170. 203. Ouderman. 231. Schepen. 300.
——— (Tys van) Ouderman. 99. 225. uit den Raadt gezet. 114.
Vranck Godertsze Raadt. 12. 41. 108.
Vrankrykſche kroonen hoe veel waerdig. 535.
Vrederik Gysbertsze Ouderman. 186. 303.
——— Vrederikze Ouderman. 3. 98. Raadt. 40.
Vreſe (Jacob die) Ouderman. 225.
—— (Wouter die) ontborgert 292.
Vrieſe (Joannes die) Ouderman. 342.
Vroedvrouw geſtraft. 26.
Vrouw den raad van haaren man te doen. 391.
Vrygeley (zonder) niet in de ſtadt te komen. 179.
Vuilnis waar te brengen. 19.
Vuſtinck (Huge) Schepen. 170. 202. 230. ontborgert. 291.
——— ook *Vuyſtinck* (Jan) Raadt. 2. ontborgert. 291.
Vyanen (Henrik van) Ouderman. 411. 526. Raadt. 440.
——— (Jacob Woutersze van) Ouderman. 265. 342. 399. 426. 461. 513.
——— (Wouter van) Ouderman. 118. Raadt. 230. 309.

W.

Waak (Ordre op de) 156. 333. 464. 539.
Wael (Dirk van) Raadt. 40. 185. 224. 264. 526. verkiesbaar tot den Raadt geſtelt. 532.
—— (Jan de) Raadt. 12. 202. Ouderman. 41. Overſte Ouderman. 98. Schepen. 116. 230.
—— Claesze (Jan de) Ouderman. 2. 25. 117. 203. 231.
—— (Lodewyk de) Raadt. 2. 264. Borgermeeſter. 24. 108. 185. Schepen. 55. 123. 223.
—— (Jonge Lodewyk de) gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
—— (Lubbert de) Raadt. 12. Schepen. 40. 202. Ouderman. 48. uit den Raadt ge-

gezet. 114. Borgermeester. 170. 230. gebannen. 313.
Wael (Pelgrum de) Schepen. 1.
Wageningen eischt vergoeding van schade. 408.
Walmer (Bertout) gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
—— (Jan) Ouderman. 204.
Waskaersen waarom om de dode lyken gezet worden. 209.
Wassenaar (de Heer van) waarom uit de Stadt gehouden. 533.
Weelde (Jan van) Wynroeyer. 101.
Weerlyke personen in gelove. 103.
Weerner Jansze Ouderman. 232. 391. 411. 441. 461. 498. Raadt. 525.
Well (Pieter van) gestraft wegens oproer. 37. Raadt. 185. gebannen. 314. geld op zyn lyf gezet. 335.
Werchoven (Elis van) Ouderman. 265.
Wercouden (Henrik van) Ouderman. 390. 483.
Wesell Adriaen van) Ouderman. 110. 186. 266. 391. 441. 462. 527. Raadt. 309. 410.
Wesop gaan aan een verdrag met Utrecht. 446.
Westbroeker Capel tot geen kerk te maken. 505.
Weyden der Stadt verkocht en ongenoegen van het volk daar over. 33. 34.
Wezel (Gerrit van) Commandeur van de Duitsche ordre, gelast weer te komen. 198.
Wezel (Willem van) Raadt. 356. 398. 482.
Wezelen waarom verboden te vangen. 123.
Wigger Pruytsze gebannen. 147.
Wilboirt Korskynsze Ouderman. 118.
Wilde (Jan die) Raadt. 124. 185.
—— (Maas die) Ouderman. 203. 231. borgerschap weergegeven. 532.
Wilger Jacobsze Ouderman. 441. 461. 526. Raadt. 497.
Willem Aerntsze Raadt. 12. Ouderman. 42. 99. 118. vyand van den Bisschop. 131. verboden hem te huizen. 148. stichter van het Dolhuis. 411.
—— Claesze Ouderman. 3. 118. 231.
—— Claes Steffens zoons zoon Raadt. 185.
—— Egbertsze Ouderman. 172. 204. 301. borgerschap weergegeven. 532.
—— Folpartsze Ouderman. 427.
—— Geryt Ouderman. 171. 265. ontborgert. 291.
—— Goeyertsze Raadt. 289. 426. Ouderman. 357. 452.
—— Gysbertsze Ouderman. 232.
—— Henrik Lamberts zoons zoon Ouderman. 265. 452.
—— Hubertsze Ouderman. 310. 427. 483. Raadt. 451.
—— Jacobsze Raadt. 97.

171. 264. Ouderman. 118. ontborgert. 291.
Willem Jan Willemsze gebannen voor een half jaar. 348.
——— Jansze Ouderman. 4. 26. 57. 126. 426.
——— Jansze die Brouwer 497.
——— Thomasze Ouderman. 290. 342.
——— Tonisze Ouderman. 118. 172. 232. 301. 357. 483. 513.
——— Willemsze Raadt. 451. Ouderman. 499.
Winſen (Geryt van) Raadt. 203.
——— (Godſcalc van) Ouderman. 3. 186. Overſte Ouderman. 26. Schepen. 55. 107. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 124. 264. 309. 356. Borgermeeſter. 223. ontborgert. 291. Verdinkmeeſter. 358.
——— (Jacob van) Raadt. 2. 24. 185. Ouderman. 125. 224. 391. 452. Schepen. 263. 340. 409.
——— (Rover van) gelaſt uit de Stadt te gaan. 114.
——— (Willem van) Schepen. 1.
Winter (Gherit) borgerſchap weer gegeven, 532.
Wit (Henrik de) Ouderman. 3. 26. 441. Schepen. 55. 107. 123. 184. 223. 263. 340. 409. 459. Overſte Ouderman. 390.
——— (Jan de) Schepen. 170. 230. Ouderman. 204. gebannen, 313. herſteld. 332.
——— (Vrederik de) gebannen. 313. borgerſchap weer gegeven. 532.
Wit (Willem de) Jacobsze Ouderman. 41. Raadt. 481. 511.
Witfoet (Steven) gelaſt uit de Stadt te gaan. 514.
Woerde, ook *Woert* (Willem van der) Ouderman. 3. 25.
Wolff Henrik die) Ouderman. 390. 426.
——— (Wouter die) Ouderman. 109. 310.
——— van Hamelenberch (Gysbert die) Ouderman. 42. 118.
Wonder (Adriaen) Ouderman. 356. 399. 426. 513. Raadt. 451. 482.
——— (Herman) Raadt. 40. 97. Ouderman. 117.
Wouden (Adriaen) ontborgert. 291.
Wouter Arentsze Ouderman. 410. 461. 526.
——— Gerritsze Ouderman. 498.
——— Petersze gevierendeelt. 181.
——— Stevensze Ouderman. 25. 57. Raadt. 124.
——— Willemsze gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.
——— Ysbrantsze Ouderman. 13. 203. 231. 310. 390. 451. 482. 525. Raadt. 170.
Woutman (Dirk) verkrygt een kluis in erfpacht. 502.
——— leent geld aan de Stadt. 503.
——— (Jan) geld op zyn lyf gezet. 199. borgerſchap weer gegeven, 295. Raadt.

398. 511. Borgermeester. 425. 482.
Wulpoerts Capel tot eene Parochiekerk verheven. 222.
Wyc (Johan van) Canonik van St. Jan. 144.
—— (Splinter van) Ouderman. 125.
Wyck hoe aan het Sticht gekomen. 132. en volg. verklaart een Lidt van Staat; de Schout een poorter te moeten zyn. 138. hoe aan Bisschop David overgegeven. 395. verblyf der Bisschoppen. 396.
Wynant Jansze als verrader gestraft. 188.
Wynen aan de Vaart te kopen. 72. door de Stadt jaarlyks gegeven. 159. niet meer te geven aan de Raden. 164. wanneer gegeven aan de Schutten. 259. aan den Raadt. 454. voorziening tegens de sluikeryen der excynsen op dezelve. 189. en volg.
Wynneering hoe te oeffenen. 189. en volg. 412.

Y.

Ypperen (Nicolaes van) gedood door Walraven van Brederode. 347.
Ysbrant Jansze Ouderman. 13. 56. 526.
——— Ysbrantsze Ouderman. 290.
Yselstein (de Stadt) door de Geldersche ingenomen. 538.
Yselsteyn (Vranck van) Schepen. 263.

Z.

Zaal (Willem) Raadt. 231. 512.
Zalm (Gysbert) Ouderman. 42. 99. 118.
Zandenbercb (Henrik van) Schepen. 116. 340. 389. 409.
Zanten (Elis van) Ouderman. 225.
——— (Herman van) Ouderman. 441.
Zasf (Geryt) Ouderman. 266. borgerschap weergegeven. 532.
Zebeke (Jan) borgerschap weergegeven. 295.
Zeger Arentsze wegens Amersfoort afgezonden tot de vredehandeling. 366.
Zelmonde (Jan van) Ouderman. 461.
Zem (Arent en Jacob) borgerschap weergeegven. 532.
Zevender (Claes van der) Ouderman. 109. uit den Raadt gezet. 114. Raadt. 124. Schepen. 184.
Zevenbusen (Henrik van) Ouderman. 24.
Zeybert (Jan) Ouderman. 390.
Zielbuys hoe gekomen aan de Regulieren. 116.
Zilvere covels. 162.
Zittert (Henrik) geld op zyn lyf gezet. 335.
——— (Jan) Raadt. 124. 223. Ouderman. 185. geld op zyn lyf gezet. 335.
Zoet (Willem) borgerschap weergegeven. 532.
Zoudenbalch (Aelbert) gebannen. 312.

BLADWYZER.

Zoudenbalch (Bertelmeus) Raadt. 24. 184. 300. Schepen. 55. 107. Ouderman. 125. 224.

——— (Evert van) gezant naer Romen. 288. maakt een ſtraat. 394. Prooſt van Weſtvrieſlandt. 542.

——— (Geryt) Ouderman. 410. 440. 513. Raadt. 485.

——— (Jonge Geryt) Schepen. 389.

Zuermont (Egbert) Ouderman. 14.

Zulen (Dirk van) Ouderman. 171. 231. 311. Schepen. 202. 398. 425. 481. 511. Raadt. 355. Homan van de paerden. 358. Stedehouder van den Schepenborgermeeſter. 534.

—— (Geryt van) Ouderman. 13. 57. 109. 231. 461. 498. 526.

—— (Geryt van) Lambertze Raadt. 171. Ouderman. 204. gebannen. 313. geld op zyn lyf gezet. 332.

—— (Jan van) Raadt. 13. 171.

—— (Peter van) Ouderman. 224. gebannen. 313. herſteld. 332. voor een half jaar gebannen. 348.

—— (Steven van) Ouderman. 290. 348. 499. 527. Schepen. 481.

—— (Steven Gerritsze van) gebannen. 312. geld op zyn lyf gezet. 335.

Zulen (Zweder van) Raadt. 481.

Zulen van Blickenborch (Geryt en Jacob van) gebannen. 314.

Zulen (Jan van) Ouderman. 171.

—— van Natewiſch (Jan van) gebannen. 314. Raadt van den Biſſchop. 366.

Zuſterhuyzen vry van excyns op de bieren. 52. 53.

——— mochten goederen aankopen. 103. 104.

Zutert (Jan) gebannen. 312.

Zutphens overeenkomſt met Utrecht. 457. 458.

Zuylen van Amerongen (Jan van) Raadt. 203.

Zwaencoert. ook *Zwaenkert* (Lubbert) Raadt. 300. Ouderman. 311. 391. 441.

Zweder Henrik Laurenszegebannen. 500.

—— Willemsze borgergeſchap weergegeven. 532.

Zyl (Claes van) Roelofsze Ouderman. 57. 125. 224. 427. 483. Overſte Ouderman. 452.

—— (Jan van) Roelofsze Ouderman. 186.

—— (Tyman van) Raadt. 389. Ouderman. 410.

—— (Willem van) Overſte Ouderman. 232. ontborgert. 291. Ouderman. 311. 357. Raadt. 398. 440.

DRUKFOUT.

bladz. 530. reg. 10. *Gelias* leeſt *Gelies*.

SPECIAL 81-B
21320